ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

لە 1951/1/1 تا 2000/12/31

عەلی کەندی

بەرگی سێیەم - چاپی دووەم

بژارکراو و پترکراو

باشووری کوردستان - هەولێر

2709 - 2009

گەنجینەیەکی پڕ لە مێژووی ڕووداوی کۆمەڵگاکانی جیهان لەهەموو بوارەکان لەماوەی بیست سەدە دا

ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

لە ١٩٥١/١/١ تا ٢٠٠٠/١٢/٣١

عەلی کەندی

بەرگی سێیەم – چاپی دووەم

بژارکراو و پترکراو

باشووری کوردستان – هەولێر

٢٠٠٩ - ٢٧٠٩

وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە

ناوی کتێب: ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

نووسینی: عەلی کەندی

دیزاینی بەرگ: دانەری مێژوونامەکە – عەلی کەندی

کۆمپیوتەر: نووسینگەی هیوا بۆ کۆمپیوتەر

بەرگ: بەرگی سێیەم ٢٠٠٩

چاپ: چاپی دووەم ٢٠٠٩

چاپخانە: چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان - هەولێر

تیراژ: ١٥٠٠ دانە

نرخ: بۆ هەرچوار بەرگ (٢٠٠٠٠) دینارە

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ ژمارەی سپاردنی(٢٢٥٥)ساڵی (٢٠٠٩)ی پێدراوە.

بۆ هەر ڕەخنەیەك یان پێشنیارێك یان هەر زانیارییەك لە هەڵەو بەسەرچوون ئاگادارمان بکەنەوە بە ژمارەی مۆبایـــــل/ ٤٥٤٨٠٩٨ ، یـــــان ژمـــــارەی ئاریـــــافۆنی / ٠٦٦٢٥٣٣٥٢٢- یـــــان ئیمێلی: Alikendi@yahoo.com

دەسپێك بۆ چاپی دووەم

لە گەڵ پەرەسەندن وپێشکەوتن و گەشەکردن و بووژانەوەی بەردەوام بە پێی تێپەر بوونی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکانی مرۆڤایەتی لە هەموو بوارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاینی و جووگرافی و زمان و مێژوو وکەلتوورو داب و نەریت و شووێنەوارو شارستانیەت ، و بازرگانی و پیشەسازی وکشتووکاڵ و.... هی دیکە .

ئەمەش پێداویستی ژیان بە زانیاری تەواو لەم بوارانەدا هەیە ، لە پێناو هەڵسەنگاندن و شێکردنەوەی رووداو بەسەرهاتەکان لە هەموو بوارە جیاجیاکان و گوونجاندنی لەگەڵ ئێستا دا ، ئەویش لە پێناو هێنانە کایەوەی بارێکی لە بارەو گوونجاوتر بۆ خزمەتکردنی مرۆڤایەتی .

بە دابین کردن و سەقامگیرکردن و مسۆگەر کردنی داد پەروەری کۆمەلایەتی و دانان بە مافی مرۆڤ و چارەسەر کردنی کێشە تەشەنە دارەکانی لەو بوارانەی کە لە سەرەوە باسمان کردن ، بە تایبەتی لە بوارەکانی نەتەوەیی ونیشتمانی و زمان و مێژوو و مێژووی جووگرافی و کەلتوور داب ونەریت و شووێنەوارو شارستانیەت وئاین وچارەسەر کردنی لە رێگەی دەست لەناو دەستدا و رازی بوون بە بەرامبەرەکە ، کە سەرچاوەی چارەسەری هەموو کێشەکانە ، بە دوورکەوتنەوە لە هەرەشە لێك کردن و پەلاماردانی یەکتری و بە پێچەوانەشەوە لە رێگەی گفتووگۆو دایلۆگ ودانی مافە زەوت کراوەکان لەلایەن دەسەلاتداران .

جا من نامەوێ بە درێژی بچمە ناو باسەکەم ، بەلکوو پێشەکیەکەی چاپی یەکەم وبەرگی یەکەمی مێژوونامەکە ، ئاماژەم بە هەموو لایەنەکان کردووە بە شێووەیەکی لە بار لە بوارەکانی پەرەسەندن و پێشکەووتن ، بە پێی تێپەربوونی قۆناخەکان .

وادیارە مێژوونامەکە جێگای خۆی کردۆتەوە لە دەروونی خووێندەواران وسەرکەوتنی بە پلەی ٨٥ ٪ ی بە دەست هێناوە ، لە سەر باری کوردو کوردستان لەو هەموو بوارانەدا . بەڵگەش بۆ ئەمە بەرگی یەکەمی مێژوونامەکە بە تیراژی ٤٥٠٠ دانەی لەلایەن وەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێم لە باشووری کوردستان کڕاوەتەوە و بۆتە سەرچاوەیەکی سوود لێوەرگرتن وەك سەرچاوەیەك .

كە بووە هۆی ئەوەی كە داواكاری زۆری لە سەر بێت .

جا منیش بەو پەری دڵخۆشیەوە مێژوونامەكەم ، لە چوار بەرگدا دەخەمە بەردەستتان بە شێووەیەكی تێرو تەسەل لە هەموو بوارەجیاجیاكان . بە ناوێكی دیكە كە – ئینسكلۆپیدیای مێژوونامە – یە ئەمەش لە سەر داوای مامۆستایانی شارەزا بە هۆی لە خۆگرتنی هەموو بوارێك بەتایبەتی لە سەر كوردو خاكی كوردستان ، وەك بوارەكانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاین و جووگرافی و زمان و كەلتوورو مێژوو شووێنەوارو ئابووری و بازرگانی وكۆمەلایەتی و رۆشەنبیری و زانست و ئەدەب و گەردوون و یاساو شەڕو ئاشتی و بە بەڵگە نامەكان . ئافرەت و رووداوەكانی تیرۆرستەكان و فرۆكەو پزیشك و .

ئەوەی بتەوێ لە بەر دەستت دایە لە ناوەرۆكی مێژوونامەكەدا .

كە بەرگی یەكەم لە ١/١/ ٠٠٠١ دەست پێدەكات تا ٣١ / ١٢/١٩٠٠ ، هەروا بەرگی دووەم لە ١٩٠١/١/١ دەست پێدەكات تا ١٩٥٠/١٢/٣١ ، بەرگی سێیەم لە ١٩٥١/١/١ دەست پێدەكات تا ٢٠٠٠/١٢/٣١ ، هەروا بەرگی چوارەم لە ٢٠٠١/١/١ دەست پێدەكات تا ٢٠٠٧/١٠/٣١ . لە هەمان كات بە پێی پێویست وێنەكانیشی لەگەڵ دانراوە لەگەڵ نەخشە جیاجیاكان بە پێی رووداوو بەسەرهات و ئەنجام دانی بەرۆژو مانگ و ساڵ .

بەلام بۆ ئەوەی وێنەو نەخشەكان دووبارە نەبنەوە دەتوانرێت لە جێگەی دیكە سەیری بكەیت لە ناوە رۆكی ئینسكلۆپیدیای مێژوونامەكەدا . لە بەر ئەوەی دانەنراوە ، یا وێنەكە دەست نەكەوتووە یا وێنەكە زۆر كۆن بووە ، لە هەمان كات نەم ویستووە وێنەكان دووبارە ببنەوە .

وەك بەڵگەیەكی راست و دروست و رێك و پێك . لە هەمان كات داوای لێبووردن لە خوێنەرانی هەڵگری ئەم كتێبە دەكەم لە هەر كەموو كوریەك ، لە بەر ئەوەی مرۆڤ گەر هەڵە نەكات پێش ناكەویت .

لە كۆتایی هیوادارم خزمەتێكی بچووكی كتێبخانەی كوردی و خووێنەری كوردم كردبێت لە كوردستان و وولاتانی دراوسێی كوردستان و هەرێم و ناوچەو جیهان .

عەلی كەندی

نووسەری ئینسكلۆپیدای مێژوونامە

٢٠٠٩ / ١ / ٣١

بەرەو چەندین ئینسکلۆپیدیا کە هەموو لایەنەکانی ژیان بگرێتەوە

پارێزەر/ تارق جامباز

ئەم خەمخۆریە تاقە کەسییە کە لایەن مامۆستا عەلی کەندی ئەنجامدراوە شایانی سوپاس و پێزانینە ، چونکە پشوویەکی فراوان و ماوەیەکی زۆرو ئارامیەکی ئەیووبیانەی گەرەکە ، لە بەر ئەوەی ئەم ئینسکلۆپیدیایە چەندین ئینسکلۆپیدیا لە خۆدەگرێ .

لە وولاتاندا بۆ هەر بوارێك لەم بوارانەدا دەزگایەك بە کۆمەڵێ پسپۆڕو شارەزاو لێزان بەماوەیەکی دیاریکراو بەمەرجێ هەموو کاتێکیان بۆ جۆرێك لەجۆرەکانی ئینسکلۆپیدیا تەرخان دەکەن وەك (ئینسکلۆپیدیای زمان ، فۆلکلۆر ، سیاسەتمەداران ، شاعیران ، رۆژنامەنووسان ، ...هتد) .

ئەم ئینسکلۆپیدیانە لە کتێبخانەکانە و لەسەر تۆڕیماڵپەڕەکان هەن و هەروەختێ یەکێك ویستی لە چ بوارێك پێویستی پێی هەبێ ئەوا بە ئاسانی دەتوانێ سوودی لێ وەربگرێ ، بەڵام بەداخەوە لایەنی پەیوەندار لە کوردستان چ حکوومەت و دەزگاکانی تایبەتمەند نەمزانیووە پلانێکیان بۆ ئەم بوارانە هەبێ کە بەشێوەیەکی بابەتی و زانستی زانیارییەکان لەلایەن خەمخۆرانەوە بەووردی و قووڵی بنووسرێنەوەو پێداچوونەوەیان بۆ بکرێ ، ئینجا چاپ و بڵاوبکرێنەوەو جارێ خەرمان بەرەکەتی زمانی کوردی بەهەموو شێوە زارەکانی کۆنەکراونەتەوەو تاکو لەبەردەست دابێ ، ئەوجا دەزانین چ زمانێکی زەنگین و رەنگینمان هەیە .

لە بەر ئەوەی زمان ناسنامەو گیانی نەتەوەیە هەر نەتەوەیەك بێ ، بۆیە هەرچەندی بایەخ و گرنگی و بەها بەزمانی کوردی و زمانی نەتەوەکانی دیکە کە لە کوردستان دەژین بدرێ هێشتا کەمە ، چونکە هێندەی تر هزرو رۆناکبیری و ووشیاری نەتەوایەتی پێگەیشتن و پێشکەوتنی بەخۆیەوە دەبینێ و گەر خاك نیشتمان و وولات بێ ، ئەوا زمان گیانەکەیەتی و هەڵگری ناسنامەی تایبەمەندیەتی لەنێوو زمانانی جیهاندا هەیە .

ئەندامی پەرلەمانی کوردســــــتان
باشـــــــووری کوردستان – هەولێر
٢٠٠٩/٨/١٠

کارێـــکی کەلتـــووری مـــەزن

٠٠٠ ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە :

((ئینسکلۆپیدیایە – مێژوونامە))

قەلأیەکی کلتووری مێژووی مەزنە

، وەکو قەلأکەی شاری مێژوو –

هەولێر – ، هەردەم زیندووە .

بەلێ ، کارگە ووشە سازیەکەی

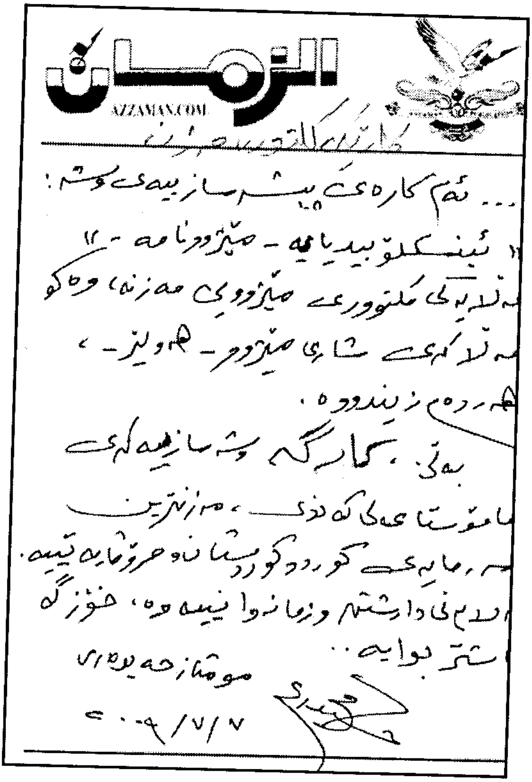
ماموٚستا عەلی کەندی ، مەزنترین

سەرمایەی کوردو کوردستان و

مرۆڤایەتیە . لە لایەنی دارشتن و

زمانەوانییەوە ، خۆزگە باشتر بوایە

.

الزمان
AZZAMAN.COM

... ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە :
((ئینسکلۆپیدیایە – مێژوونامە))
قەلایەکی کلتووری مێژووی مەزنە، وەکو
قەلاکەی شاری مێژوو – هەولێر – ،
هەردەم زیندووە .
بەلێ ، کارگە پیشەسازییەکەی
ماموٚستا عەلی کەندی ، مەزنترین
سەرمایەی کوردو کوردستانو مرۆڤایەتییە .
لە لایەنی دارشتن و زمانەوانییەوە ، خۆزگە
باشتر بوایە ..
مومتاز حەیدەری
۲۰۰۹/۷/۷

مومتاز حەیدەری

باشووری کوردستان – هەولێر

۲۰۰۹/۷/۷

پـــــــێشەکی

لە یەکێك لە ژمارەکانی گۆڤاری مێرگ چەند تێبینیەکم لە سەر چاپی یەکەمی کتێبی – مێژوونامە – ی نووسەر – عەلی کەندی – نووسیبوو ، دیارە ئەمەش لە بایەخی بەرهەمەکەی کەم ناکاتەوە ، چونکە ئەگەر بزانم کتێبێك لاوازە و کەم بایەخە کاتی خۆم و خوێنەرانی پێ ناکوژم و هەر لە سەری نانووسم ، بەڵام دیارە کتێبەکەی نووسەر عەلی کەندی لەم جۆرە نییە ، پاش ماوەیەك عەلی کەندی بە تەلەفۆن پەیوەندی پێوە کردم و باسی لەوە کرد کە مێژوونامەکەی کردووە بە چوار بەرگ و دەیەوێت بۆی بەسەردا بچمەوە و پێشەکی بۆ بنووسم .

منیش خۆشحاڵی خۆم پێشانداو کاتێکمان بۆ یەکتر بینین دانا ، ئەوە بوو ئێوارەیەك سەردانی بارەگای کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژوویی کوردستانی کردو دڵخۆش بووم بەوەی کە هاورێیەکی نوێم بۆ پەیدابوو ، بەڵام بینیم کە چوار بەرگەکە زۆر گەورەن و ژمارەی لاپەرەکانی زۆرە ، بۆیە داوای کاتێکی باشم کرد بۆ ئەوەی بتوانم پێداچوونەوەی بۆ بکەم ، بەڵام دیارە ئەویش بە پەلە بوو بۆیە بریارمدا لە کاتێکی کەمتردا ئەرکەکەم ئەنجام بدەم ، بەڵام بە هۆی سەرقاڵیم و کەمی کات و گەورەیی بابەتەکە لە چوار بەرگدا نەمتوانی بە تەواوی بەسەر بابەتەکەدا بچمەوە ، بۆیە لەوانەیە ئەم بەرهەمە وەکو بەرهەمێکی تر لە هەڵەی چاپ و هەندێ جاریش هەڵەی زانیاریش بەدەرنەبێت ، بەڵام لە هەمان کات کارێکی مەزنە بە ماندووبوونێکی زۆر ئەنجام دراوە .

نووسەرێکی دڵسۆزی وەك عەلی کەندی پێی هەڵساوە ، کە پێویستە هان بدرێت و پشتگیری لێ بکرێ تاکو بەرهەمی زیاتر پێشکەشی کتێبخانەی کوردی بکات ، بە تایبەتی

کە هێشتا کتێبخانەی کوردی لە زۆر بواردا هەژارەو، ئێستاش نەوەی نوێ لە کوردستانی ئێراقدا پتر هەر زمانی کوردی دەزانن ، بۆیە چاپکردنی کتێبی کوردیش لە هەموو بوارەکاندا بەشداریکردنە لە بەرەو پێشبردنی رەوتی رۆشنبیری

کوردی ، بۆیە داوا لە خوێنەران و رەخنەگرانی کورد دەکەم کە بە بایەخەوە سەیری ئەم بەرهەمە بکەن و بیخوێننەوە و لە سەری بنووسن و لایەنە چاك و خراپەکانی بە دیار بخەن ، تاوەکو گەر هەر کەم و کوریەکیشی هەبێت لە چاپەکانی تردا راست بکرێتەوە .

نووسەر کارێکی زۆر باشیش دەکات کە نووسینی خۆی پێش چاپ کردن بە خەڵکانی تر پێشان دەدات ، چونکە مرۆڤ ناتوانێت هەموو هەڵەکانی خۆی ببینێ ، لە کۆتایشدا هیوادارم کە عەلی کەندی ئەم توانا باشەی هەیەتی لە بواری کۆکردنەوەو ساغ کردنەوەی بەڵگەنامەی تایبەت بە مێژووی کورد و لێکۆڵینەوەی مێژوویدا بەکاربهێنێت . بەمەش بابەتەکانی نووسینی لە باشەوە بەرەو باشتر دەچێت و هەر نووسەرێکیش لە پرۆسەی نووسیندا بریتیە لە چەند قۆناخێك .

د . محەمەد عەبدوڵلا کاکە سوور

جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژووی کوردستان و

سەرنووسەری گۆڤاری مێژوو و

سەرۆکی بەشی مێژوویی ئێواران / کۆلێجی ئاداب لە زانکۆی سەلاحەدین

٢٠٠٩/٧/ ٢٥

پێشــەکی

دوکتۆر مارف خەزنەدار

فەرهــەنگی زمــان و ئــەدەب و زانــستی و هونــەر بەهــەموو بابەتەکانیــەوە، هــەروەها ئەنسیکلۆپیدیاو رێبەری هەموو شتێك و بیبلیۆگرافیای تایبەتی و گشتی لەگەڵ گۆڕان و پێشکەوتنی کۆمەڵ نرخیان گرانترو پێویستیان زیاتر دەبێ. ئەگەر لەڕۆژگاری ئەمرۆی تەکنۆلۆجیاو ئەنتەرنێت و مۆبایل بیری کەسانێك بۆ ئەوە بچێ سەرچاوەکانی فەرهەنگی زمانو ئەنسیکلۆپیدیاو بیبلیۆگرافیا ئەو نرخەیان نامێنێ، یا کەس پێویستی پێ یان نابێ بەهەڵە چووە، چونکە هێشتا ئەم ئامارە تازە داهاتوانە بەسەرهاتو کردەوەو پاشماوەی مەدەنیەتی چەندان هەزار ساڵەی ژیانی ئادەمزادیان تۆمار نەکردووە لەمرۆڤی نیاندرتالەوە تا ئادەمزادی سەردەم.

ئەمە ماوەییێکی زۆری دەوێ، جگە لەوەی ئەم ئامارانەش لەبەردەستی هەموو کەسێك نین، تەنیا خوێندەوار کەڵکیان لێ وەردەگرێ. ئەدی نەخوێندەوار لەسەر رووی زەوی ژمارەیان چەندە! نەك تەنیا ئەمە، بەڵکو بەتایبەتی لەهەموو ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستو کوردستان ژمارەی نەخوێندەوار چەندە!

لەبەر ئەوەی ئەو سەرچاوانەی باسم لێوەکردن لەناو کۆمەڵی ئێمەی کوردەواری بایەخیان پێ نەدراوە، لەم لایەنەوە نامەخانەی کوردی هەژارە، لێرەدا پێویستە ئەوەمان لەیاد نەچێتەوە یەکێ لە مەرجە هەرە گرنگەکان ئەگەر کۆمەڵە خەڵکێك خۆیان بە نەتەوە (الأمة Nation) بزانن پێویستە تۆماری زمانو ئەدەبو مێژوو و جوگرافیاو کولتووری نەتەوەیی یان هەبێ، ئەوەی ئەم هەموو مەرجە کولتووریانە دەپارێزێ و ڕێکی دەخا ئەو کارەیە کە بەشێکە کەوتۆتە ئەستۆی عەلی کەندی.

تاقیکردنەوە لەناو کوردەواری ئێمەدا لەم بابەتەوە کەمە، ئەوەی کراوە لەو پلەیەدا نییە باوەڕی تەواوی پێ بکرێ، چونکە دوو هۆی سەرەکی دوژمنی ئەم جۆرە کارە زانستییانەن، یەکەمیان ئیدۆلۆجییەتو دووەمیان سۆزی نەتەوەیی (قەومی)، ئەم دیاردانە هەوێنی کاری داهێنانی ئەدەبی و هونەرین، بەڵام پێویستە زۆر دووربن لە کاری لێکۆڵینەوەی زانستی، بەتایبەتی فەرهەنگو ئەنسیکلۆپیدیا. لەناو میللەتانی کەم

پێشکەوتوودا شوێنەواری ئەم دوو ڕەوشتە سایکۆلۆجی و کۆمەڵایەتیە تا پلەیێك دەمێنێ.

عەلی کەندی خۆی لەم کارە قورس و پڕ هەوەس و بە کەڵکە داوە، بۆ ئەوەی ئەم لایەنەی نامەخانەی کوردی هەندێ دەوڵەمەند بکا. بەناوی ڕێز لێنانەوە پێی خۆش بوو دوو قسەی بۆ بکەم، منیش بەناوی ڕێز لێنانەوە پێویستە داواکاریەکەی بهێنمە دی.

ئەم کارەی دانەر بەبێ سەرچاوە نەگەیشتۆتە ئەنجام. ئەم سەرچاوانەش دەکرێن بە دوو بەشەوە، سەرچاوەی ڕۆژئاوایی و ڕۆژهەڵاتی. ئەوانەی ڕۆژئاوا مەرجی ڕاستی و بابەتیان تێدا هەیە، بەڵام سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان، بەتایبەتی کوردییەکان هەندێ جار جێی متمانە نین، چونکە ئیدیۆلۆجییەت و سۆزی نەتەوەیی تیایاندا کاری خۆیان کردووە، لەو کاتەی ئەو جۆرە فیکرو سۆزە پێویستە لەکاری لەم بابەتەوە دوور بکەونەوە، هەر چۆنێ بێ ئەگەر شێوازی ئیدیۆلۆجی و عاتیفی لەهەندێ جێگە لەم کارە گرنگەدا بەرچاو بکەوێ دەگەڕێتەوە بۆ سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان بەتایبەتی کوردییەکان.

هەروەها ئەم دیاردەیە هەندێ جار لەسەرچاوە ئەوروپاییەکانیش دەکەونەبەرچاو، بەوەی ئەو کتێبانەی لەزمانانی ئەوروپاییەوە وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی کوردی لەهەندێ شوێن ئەمانەتی زانستیان تێدا وون بووە یا بەشێوەیێك دەسکاری کراون.

هەر چۆنێ بێ ڕۆشنبیری کورد عەلی کەندی کارێکی گەورەی کردووە، ئەمە تەنیا لە کتێبی "مێژوونامە"دا ناکەوێتە ڕوو، بەڵکو لەپێش ئەوە هەندێ کاری دیکەی لەم بابەتەوە بەرهەمی ئەو کۆششە بووەو بڵاوکراوەتەوە. هەروەها لەکارەکەی دا بەردەوامە بۆ بەرهەمهێنانی فەرهەنگ و ئەنسیکلۆپیدیای بەکەڵکی دیکە.

لەم مەیدانە گرنگەی کولتووری هەموو نەتەوەیێك عەلی کەندیش دەبێتە سەربازی نەناسراوی ئەو جۆرە کارە زانستیانە. ئەمانە نەك تەنیا لای ئێمە، بەڵکو لەهەموو گێتی دا سوود بەخوێندەوارو ڕۆشنبیران دەگەیەنن، کەچی نووسینەکانیان دەبن بەسەرچاوەی بنچینەیی بۆ هەموو جۆرە بەرهەمێك، بەڵام ناویان ناچێتە ناو بیبلیۆگرافیای ئەو کتێبانەی خاوەنیان سوود لەکارە فەرهەنگیەکانیان وەردەگرن.

دەسخۆشی لەبەڕێز عەلی کەندی دەکەم ، هیوام وایە لەسەر کارەکەی بەردەوام بێ، هەمیشە ئەوەی کردوویەتی بەکەمی بزانێ بۆ ئەوەی زیادی بکا.

هەولێر : مەڵبەندی ڕووناکی

٤ ی مایسی ٢٠٠٧

دەســـپێك بۆ چاپی یەکەم

خووێنەری بەڕێز :- ئەوەی دەیخەمە بەر دەستتان کارێکی مێژوویی گرنگە لە مێژووی ڕووداوەکانی کوردو کوردستان و وولاتانی جیهان لە ٢٠٠١/١/١ زاینی تاکوو ٢٠٠٦/٦/١ بەپێی قۆناخە تێپەڕ بووەکانی پەرەسەندن و پێشکەووتن و گەشەکردن لە هەموو بوارە جیاجیاکانی نەتەوەیی و نیشتمانی و ڕامیاری و ئابووری و سەربازی و زمان و مێژوو کەلتوورو داب و نەریت و شووێنەوارو شارستانیەت.لەسەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤ و مرۆڤایەتی بەرەو دامەزراندنی کەسایەتی تاك و خێزان و بنەماڵەو کۆمەڵگاو نیشتمان و نەتەووەو زمان و مێژوو و داب و نەریت و کەلتوورو شووێنەوارو بەرەو شارستانیەت، بەپێی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکان .

کە هەر هەمووی لە ئەنجامی کێشەو ململانێی بەردەوام بووە چ لە ململانێی مرۆڤ لەگەڵ سروشت و سەلماندنی بوونی خۆیی و چ لە ململانێی ناو خوودی مرۆڤایەتی . لەپێناو پێك هێنانی یەکەم:- نیشتمان و، دووەم :- نەتەووەو دووایی بە چەسپاندنی سنوورو دەسەلات و دەووڵەت و بەرەو دام و دەزگاکان .

کوردیش نەتەوەیەك بووە لەپێشەوەی بەر لە نەتەوەکانی دیکەی سەر زەوی لەناو ئەو کێشەوململانێیەدا خوولایتەوە ، کورد بەر لە ٢٨٤٥ ساڵ خاوەنی ٢٧ وویلایەتی خۆیی بووەو ٢٧ سەرۆك و شانشین دەسەلاتداریەتی نیشتمان و گەلەکەیان کردووەو بەردەوام بوونە لە پاراستنی دەسەلاتەکەیان ، کە پایتەختەکەیان هەمەدانی ڕۆژهەلاتی کورستان بووە، خاکی کوردستان و گەلەکەی سەرچاووەی یەکەمی بە دەست هێنانی باری پیشەسازی و کشتووکاڵ و بناسازی و بازرگانی بوونەو سەرچاووەی پەرەسەندن و پێشکەووتن و

گەشەکردنی گەلانی دیکە بوونە . بە تایبەتی سۆمەری و بابلی و هەروا،...
هەتا لە بوواری نووسین بەهەموو بووارەکانی کە بەر لەو مێژووەی سەرەوە لەسەر خاکی کوردستان گەلەکەی نووسین و خوێندنی بەدەست هێناوە . لە بەرئەوەی مێژوو و جووگرافیا جەستەیەکی زیندووی هاوبەشن لە دوو رێگای هاوسەنگ بە سەلماندنی بوونی یەکیان بۆ ئەویدیکە بە پێچەوانەش راستە.

جا هەر کارێکی سەربازی یاخوود نەتەوەیی . یاخوود جووگرافی و ئابووری ، کە رۆڵی بنەڕەتی خۆی هەبووەو هەیە لە کاردانەوەی لەسەر لایەنەکەی دیکە بە هۆی دابەش بوونی کۆمەلگای مرۆڤایەتی بەدوو بەشی دژ بەیەکتر لەسەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤ و کۆتایی نایەت تا کووتایی مرۆڤ ئەویش بە نەمانی ژیان لەسەر زەویدا . زانستەکانی مێژوو سرووشت و کۆمەلایەتی ئەوەیان سەلماندووە کە مێژوو گەنجینەیەکە و باش و خراپ دەچێتە ناو لاپەرەکانی... مێژووی پەرەسەندنی قۆناخە یەك لە دووای یەکەکانی مرۆڤایەتی لە کردارە نالەبارو لەبارەکان ... لە نێووان چەووسانەووەو چەووسێنەرەوە ... لە داگیرکردن و لە رزگار کردن... لە سەرکەووتن و لە ژێرکەووتن و بەزاندن... لەئاوەدان کردنەووەو لەووێرانکردن ... لە دەووڵەمەند بوون و لە بەهەژار کردن... لە بوون و لە مردن... لە سەرهەڵدان و لە تووانەوە ... لە قەدەخەکردن و لە ماوەدان ... لە دادپەروەری و لە ستەمدیدەیی ... لەدزین و تالانکردن و لە یارمەتیدان و پێدان و دابین کردن... لە راست گۆیی و لە ناراستی و فرت و فێل ... لەخۆشی و لە کارەسات ... لەداگیرکردن و لە ئازادکردندا.

ئەمانە هەرهەمووی بەکاری مێژوویی دەچێتە ژوورەکانی تۆمارکردن هەر یەکەو لە لاپەرەکانی خۆی بەجیاو ، هەر یەکێش لەووانە بەیەکەوە بەستراووەنەتەووەو هێزیش نیە بتووانێ یەك دێر لە دێرە تۆمارکراوەکانی

مێـژووی تۆمـار کـراو بـشێوێنێ، چـونکه بـه ملیۆنـەها لاپـەڕە خـۆی تۆمـار کردووەو بێ ئەوەی کرداری کارەکه هەستی پێ بکات له بەرامبەریدا.

بـەڵام لـە دوای خۆتۆمـار کردنـەکانی وردە وردە خـۆی دەردەخـاتو راسـتو چـەووتەکانو بـاشو خراپـەکان بـە رووی کـرداری کارەکـە دا دەداتـەوە بـەپێی قۆناخه یەك لەدوای یەکەکاندا .

خووێنـەری بـەڕێز :– چ سرووشـتو چ مـرۆڤ ، دوو جەمـسەری بەیەکـەوە بەسـتراون لەخـەباتو هاوبەشـی بەیەکـەوە ژیـانو یـەکیان بـەبێ ئەویدیکـەیان بەمردوو دەمێنێتەوە ، لەهەمان کات دژ بە یـەکترن لـەپێناو خزمـەتکردنی یـەکتری لـە نـاو هـەر یـەکیان ، بە مانایـەکی دیکـە، کۆمـەڵگای مرۆڤایـەتی خـۆی لـە خۆیـدا کێـشەو ملمڵانێیـە لـە دوو جەمـسەردا ، هـەروا لـەناو سرووشتیـشدا... بـەپێی یاسـاکانی کۆمـەڵو سرووشـت وەك یاسـاکانی (وحـدة وصـراع الاضـداد– نفـي نفي– كمية و نوعية– الشكل والمحتوى– الصدفة والضرورة).

جا لە بەرئەوە بەپێی پەرەسەندنی تەمەن ، پـەیتا پـەیتا سـاتەکانو کاتـەکانو ڕۆژەکـانو چـاخەکان ، سـەرکردەکان دێـنو دەڕۆنو رادەبـوورن... چـونکه هـەر کارێك گەر سەرەتای هـەبێت کۆتـایی هەیـەو بەپێـچەوانەش زۆر راسـته ... لەبەر بـوونی کێـشەو ملمڵانـێو تـەنگ و چـەلەمەی نێـووان ئـایینو زانـست لەناوچـەو هـەرێمو جیهـان ، لـە پێنـاو سـەرکەووتنی یـەکیان بەرامبـەر ئەوویدیکـەیانو لەناووبردنی یەکیان بەرامبەر ئەوویدیکەیان بەردەوامه .

ئـەوەی مـن بـیری لێدەکەمـەوەو کردوومەتـەوە . هـیچ شـتێك کۆتـایی نیـەو مالانهایەیـەو هـەردەم لـە گۆڕیندایه بۆ گـۆڕانێکی دیکه ، گـەر وونـیش بێـت لـە قۆنـاخێـك بـۆ قۆنـاخێکی دیکـه... واتـە مێـژوو خـوول دەخوواتـەووەو ژیـانیش بەردەوامـەو بـەردەوام دەبـێ ، گـەر قـەدەری لێـك ترازانـی گـۆی زەوی لەگـەڵ کۆمەڵەی ڕۆژەکانی دیکەو بە بوونی بەزریانێکی خولاویو بەرەو ئەستێرەیەکی دیکەی بەهێزتر، ئەوکات ژیان لـە سـەر ئـەو زەویـە کۆتـایی دێـت لـە سـەر ئـەم هەسارەیەدا .

دڵنیاشم لەوەی کە ژیان لە سەر ئەستێرەی دیکە لە گەردوون دا هەیە وەك ئێستای ئێمەو هەمان بارو دۆخ دەگرێتە خۆ، بەڵام لە شێوەو شێووازێکی دیکە ، بە هەمان یاساکانی کە لە سەرەوە باسم کردووە . کە ئەو پێنج یاسایە بەندە بە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتی و سرووشت... سەرجەم رۆژەکانی هەفتەو مانگ و ساڵ پڕن لە رووداو کارەساتی پڕ لە خۆشی و ناخۆشی و فرمێسك رشتن و پێکەنین لە هەموو بووارو لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیان چ بە نەخشێنراو چ بەخۆڕسکیەوە.

خووێنەری بەڕێز:- بەر پابوونی رووداوەکان چ ناخۆش و جەرگبڕبن یاخوود رووداوی مووژدەبەخش و دلخۆشکەر بن ... لاپەرەکانی مێژوو بەدەست پاکی و بەئەمانەتەوە لە لاپەرەکانی رۆژنامەی ژیانی خۆی تۆماریان دەکات ، گەر تۆو هەر کەسێکی دیکەو لایەنێك و هێزێك و بنەماڵەیەك بەرگری لە خۆی بکات... چونکە مێژوو لە گەڵ پەرەسەندنی ژیان بەردەووامە، مرۆڤ مێژوو دورست دەکات بەپێچەوانەش راستره ، بێ ئەوەی هەستی پێ بکات و مردنی بۆ نیە ، تەنیا مرۆڤ و ئاژەڵ و گیان لەبەروو داروودرەخت و شاخ و داخ نەبێت . کە بوون و مردنی تیا بەردەوامە هەر یەکەو بەپێی بارودۆخی تەمەن . کارووانی پەرەسەندن و پێشکەووتنی مرۆڤایەتی لە قۆناخە جیاجیاکاندا ، کە نەتەوە سەرهەڵدەدەن و دەتووێنەوە ، چیاو شاخ و دۆڵ تەخت دەبن و چیاو دۆڵ و شاخی دیکە سەرهەڵدەدەن ، دەریا لەجێگەی خۆی وون دەبێ و لەجێگەی دیکە سەر هەڵدەدەن . هەروا بەرامبەر بە سرووشت و گەردوون و مرۆڤ و کەش و هەواو ئەستێرەکان ، کە هەر هەمووی بە یاساکانی سەرەوە بەستراوەتەوە ،. لەهەمان کات مێژووش لەناو ئەو یاسایانە لەکارەکانی خۆی بەردەوام دەبێ ، لە بە ئەنجام گەیاندنی کاری فەرمانبەریەتی خۆی لەکات وساتەکان و کاری ئەمرۆی ناخاتە رۆژی دوواتر لەهەموو بووارە جیاجیاکاندا.

جا بە هەر حاڵ ئەمڕۆ بەچاوی خۆمان دەبینین ، کەباروودۆخی ناوچەو هەرێمە جیاجیاکان و وولاتانی جیهان بەقۆناخێکدا تێپەدەڕێت کە لەژێر دەستی

سەرەك كۆمارو شانشینو ئەمیرو سەرەك پارتو گرووپو رێكخراوی نەتەوەییو نیــشتمانیو ئیــسلامیو كۆمەلایــەتیو ئــابووریو بنەماڵــە بــەبوونی داد پەروەریو نەبوونی دەكەوونە بەر دەستی سزای گەل بەپێی تۆماركراوەكانی مێژوو بۆ دادگایكردنیان لەدزینی سامانە هەمەجۆرەكانی گەل ونیشتمان .

هــەروا لــە هــەموو بــوارە جیاجیاكــانو هــەنگاوونان بــەرەو چەســپاندنی دادپــەروەری بەرێنماییــەكانی مێــژوو، بــەراماڵینی بــیروو بۆچــوونی چــەووتی خۆپەرســـتیو خۆویـــستیو فەســـادو دزی وگەنـــدەڵی، بەهێنانەكایـــەوەی دادپەروەری لەكارو ژیانو لەئەركو مافدا...!!

بۆ مێژوو دەڵێم تورکو فارسو عەرەب ، لە هەمووكاتو ساتێكدا دووژمنی یەكتر بوونە بەپێێ رووداوەكانی مێژوو . لە هەموو بووارەجیاجیاكان،.. تەنیا لەسەر چاسەرەنەكردنو پێشێل كردنی مافی كورد ، هاووخەباتو هاووبەشو هاووخــەمی یــەكتر بوونــە ، . بەتایبــەتی لــە دوای دروســت كردنــی ســنووری جووگرافی وولاتەكانیان لەسەر خاكی گەلانی هەرێمەكە بەتایبەتی لە سەرخاكی كوردستان...!. سەركردایەتی كوردیش بگرە لە سەرەتای بوونی دەسەلاتیان لەســەر تــیرەو هــۆزو ئیمــارتو بنەماڵــەو پــارتو رێكخــراو لــە هــەموو بــووارە جیاجیاكان دژی یەكتر بوونەو مێژوو بوونی گەلو نیشتمانیان پڕكردۆتەوە لە شەڕی خۆكووژیو كێشەو ململانیێ ، لە ئاسانكاری كردن بۆ دووژمنانی گەلو نیشتمان، تەنیا لە سەر دەسەلاتو سامان كۆك بوونە .

كــە ئەمــەش دوو هۆكــاری ســەرەكی بنــەڕەتی بوونــە لــە نەگەیــشتنی كــورد بــە وولاتێكــی ســنووورداری قــەووارە ســەربەخۆ . وەك وولاتــانی دیكــەی جیهــان، كــە كــورد لەكیــشووەری ئاســیا لەنەتــەوە یەكەمــەكانی ئــەو كیــشووەرە بوونــەو دوا نەتەوەش بوونە لە بەدەستهێنانی وولاتێكی سەربەخۆدا..!!..!!..

جا هیــوادارم لــەناوەرۆكی پێــشەكیەكەم گەیــشتبن ، كــە ئــەوەی لەتووانامــدا هــەبووەو دەســتم كــەوتووە لــە مێــژووی رووداوەكــانی كــوردو كوردســتانو داگیركــەرانی كوردســتانو نــاووخۆی كوردســتان و گــەلانی جیهــانم كۆكردۆتــەوە

بەرۆژو مانگ و ساڵ لەو کتێبە تۆمارم کردووە بەدڵنیاییەوە .

دڵنیاشم لەوەی کە مێژووەکان لە ٩٩٪ راستن بەپێی مێژووی سەرچاوە کوردیەکان و عەرەبیەکان وبە تایبەتی بیانیەکان ، وەك لە کۆتایی کتێبەکە سەرچاوەکان هەمووی تۆمار کراوە ... لە هەمان کات بەشێوەیەکی رێك و دورست لە زجیرەیەکی یەك لە دووای یەك و ساڵ بەساڵ بەپێی دەست کەووتن و بڕووا پی بوون تۆمارکراون..

خووێنەری بەڕێز:- لە کۆتاییدا هیووادارم خزمەتێکی بچووکی مێژووی گەل و نیشتمانەکەم و سەرجەم مێژووی گەلانی دیکەی جیهان و مرۆڤایەتیم کردبێ ، بە دەوولەمەند کردنی کتێبخانەی کوردی ، هیووادارم کە ئەم کتێبە ببێتە هۆکارێکی زیاتر دەوولەمەند کردن و پەرەپێدان بە پەرتووکخانەی کوردی و بیانی لە هرێم و ناوچەکەدا . بەتایبەتی وولاتانی دراووسێیی داگیرکەری کوردو خاکی کوردستان ، بە تێگەیشتنیان لە راستیەکان و هەڵەی رابردوویان و گەرانەوە بە گرتنەبەری بنەماکانی ژیانی بەیەکەوەی سەردەمیانە لە هەموو بوارە جیاجیاکانی خۆیی و بوونی دراووسێیەتی برایانە .

هیوادارم کە یارمەتی دەرم بن لە هەر رەخنەیەك یاخوود کەمووکووریەك کە لەناوەرۆکی کتێبەکەم بەدی دەکرێ.. تا بە هاووکاری و یارمەتی ئێووەی بەڕێز راستبکرێتەوە ، بۆ زیاتر پووختکردنی ، کە مایەی خۆشحاڵی و دەستخۆشییە...

ئەویش بە پەیووەندی کردن بەژمارە مۆبایلی ٤٥٤٨٠٩٨ یاخوود ئاریافۆنی ژمارە / ٠٦٦٠٢٥٣٣٥٢٢.

لە گەڵ رێزم بۆ هەڵگری ئەم مێژوونامەیە.

عەلی کەندی

باشووری کوردستان – هەولێر

٢٠٠٣/٣/ ١

١٩٥٢

١٩٥١/١/٤ لە ماوەی شەڕی نێوان کۆریای باکوورو کۆریای باشوورو لە ئەنجامی ئەو شەڕە پایتەختی کۆریای باشوور- سیئۆڵ- کەوتە ژێر دەسەڵاتی هێزەکانی سووپای مللی کۆریای باکوور لە وولاتەکەدا .

١٩٥١/١/٩ کردنەوەی بارەگای سەرەکی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە شاری نیورۆك لە وویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

١٩٥١/١/١١ بڵاوکردنەوەی هەفتەنامەی خەبات بە زمانی کوردیو عەرەبی لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو لە باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردو پەیووەندی کۆمەلگای ئێراق بەهەموو پێك هاتەکان لە وولاتەکەدا .

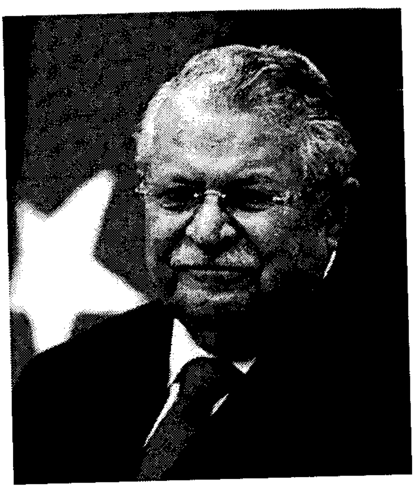
١٩٥١/٥/١ خۆماڵی کردنی پاڵێووگەکانی نەوتی ئێران ، لە لایەن ڕژێمی شانشاهی محەمەد ڕەزا شا ، کە زۆربەی پاڵێووەگە نەوتیەکانی ڕۆژهەلاتی کوردستانی ژێر دەسەلاتی ڕژێمی شا لە ئێرانی بەرکەووت لە هەرێمەکەدا .

١٩٥١/٥/٤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی کێشووەری ئاسیا خوولی یەکەمی یارییەکانی

ئاسیا ئەنجام درا لـە شاری نیودەلهی پایتـەختی هندسـتان کـە ١١ وولات بـە شداری تێدا کردو یاریزانی مەلەوانزانی سـەنگافورە - نیوتش کوّل- یـەکەم یاری زان بوو لە یارییەکانی ئاسیا سـەرکەووتنی بـە دەسـت هێنا. لـە ماوەی -١٥٠٠٠م - لە رۆژی کردنەوەی پاڵەوانیەتیەکە بەرامبەر بە وولاّتانی بەشـدار بوو لە کێشووەرەکەدا .

١٨/٥/ ١٩٥١ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ئامۆژگاری ئەو وولاّتانەی کرد کە بە گەمارۆ خستنە سەر ئەو وولاّتانەی کە هەڵدەستن بە بەرهـەم هێنـانی چـەکی هەمـە جـۆری جـەنگی کۆمـەڵ کـووژیو وێرانکـردن لـە وولاّتـە جیا جیاکـانی جیهاندا .

١٩٥١/٦/١٠ سۆســـــیال ئینتەرناســــیۆناڵ رێکخراوەیـــــەکی جیهانیــــــە و زۆرینــــەی پــــارت و رێکخـــــراوە سۆسیالــستی و کرێکاریـــەکانی جیهان لەخۆ دەگرێ ... سۆسـیال ئینتـەر ناسـیۆناڵ بـەم فۆرمـەی لـە دوای جـەنگی دووەمـی جیهـان ، یەکـەم کـۆنگرەی خـۆی لـە شـاری فرانکفـۆرتی ئـەلمانیا گرێـدا ... و - مۆرگـان فلیپـسی - وەك یەکـەم سەرۆکی خۆی دیارکرد .

ئـەم رێکخراوەیـە تـاکوو ئێـستا لـە رۆژی دامەزراندنیـەوە هەشـت کـەس سەرۆکایەتی کـردووە ... دوای سـەرۆکی - جـۆرج پاپانـدۆری - سـکرتێری پـارتی پاسـۆکی یۆنـانی کـە لـە سـاڵی ٢٠٠٦ سـەرۆکایەتی ئـەم رێکخـراوە دەکـات ... ئـەم رێکخراوەیـە درێـژکراوەی international workers association پەیوەندی کرێکـارانی جیهانـە کـە لـە ١٨٦٤/٩/٢٨ لـە شـاری لەنـدەنی پایتـەختی بـەریتانیا دامـەزراوە . ئـەویش لـە پێنـاو کۆکردنـەوەی رێکخـراوە سۆسیالـستەکانی ئـەوروپا و ئەمـەریکا . ئـەویش پـاش چـەندین گۆرانکاریە جۆراوجۆرەکان و ئەم رێکخراوە ٥٧ ساڵە کاردەکات .

جێگەی باسکردنە کە بەشداری ٧٠٠ کەسی ئەندام لە ١٥٠ پارت و ڕێکخراو لە ١٢٠ وولاتی جیاواز لە جیهان سەر لە بەیانی رۆژی دووشەممە ٦/٣٠ تا ٢٠٠٨/٧/٢ لە شارۆچکەی - لاگۆنسی - نزیك شاری ئەسینای پایتەختی یۆنان ئەم ڕێکخراوەیە کۆنگرەی بیست و سێیەمی خۆی گرێدا ... لە دوای گفتووگۆ کردن لە سەر بابەتە سەرەکیەکانی ئەم کۆنگرەیە و لەکۆتایی سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و سەرەك کۆماری ئێراق جەلال تالەبانی بەجێگری سەرۆکی ئەم ڕێکخراوەیە هەڵبژێردرا. کە ئەمەش بارێکی گونجاو بوو بۆ داهاتووی گەلی کوردستان و پەیوەندیەکانی کورد لە گەڵ وولاتانی جیهان و بە پێچەوانەشدا کاردانەوەی کاریگەری خۆی هەیە لە هەموو بوارەکان بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانی لەکوردستان .

١٩٥١ /٦/٢٥ مۆر کردنی ڕێکەووتننامەی نێوودەوولەتی لە بارەی بارودۆخی پەنابەران ، لە ئەنجامی دەربەدەری میللەتان لە لایەن دەسەلاتدارانی وولاتەکەیان بە هۆی نادادوەرانەو بەند کردنیان.

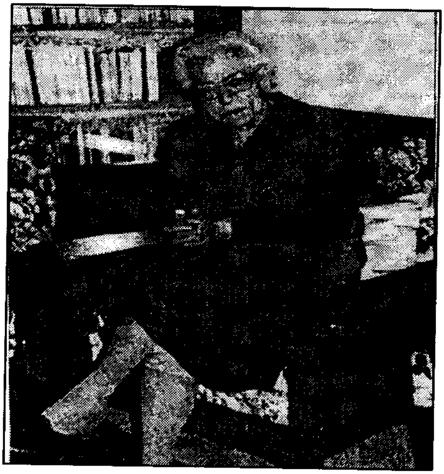
١٩٥١/٦/٣٠ گرێدانی کۆنگرە بە ناوبانگەکە لە شاری فرانکفۆرتی وولاتی ئەڵمانیا سازدرا ، ئەم کۆنگرەیە بە یەکەم کۆنگرەی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵ دادەنرێت ، کە ٣١ پارتورێکخراو بەشداریانتێدا کرد ، کە نوێنەری کیشووەرەکانی ئەوروپاو ئەمەریکاو ئاسیایان دەکرد... مەبەستمان ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵە SI ، کە ڕێکخراوێکی نێوودەوولەتیە ، بۆپارت و ڕێکخراوە سۆسیال دیموکرات و دیموکراتی سۆسیالیستیەکان . ئەم ڕێکخراوە لەساڵی ١٨٦٤ دامەزراوە ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٨٧٢

جـارێکی دیکـە ڕێکخراوەتــەوەو بـە ئینتەرناسـیۆناڵی یەکـەم ناسـراوە لـە جیهانـدا ، لـە سـاڵی ١٨٨٩ دا ئینتــەر ناسـیۆناڵی دووەم دامــەزرا بەسـەر پەرشتی زاناو ناوداری جیهانی و هاوڕێی مارکس ، فردریك ئینگڵش.
ئـەویش تـا سـاڵی ١٩١٦ بـەردوام بـوو، دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٢٣ بـە سەرپەرشـتی یەکیـەتی سـۆڤیەت ، کـە ڕابەرایـەتی دامەزرێنـەری ڕژێمـی سۆشیالیـست لـە ڕووسـیا – لیـنین – و پـارتی کۆمۆنیـستی سـۆڤیەت کۆنگرەیـەکی دیکـەیان سـازداو خـۆی بنیـاد نایـەوە ، بەمـەش ئینتــەر ناسیۆناڵی سێیەم ڕاگەیانـدرا بـە نـاوی – کۆمـەنترین– دوای ئـەوە بـە هـۆی هەڵگیرسـانی جـەنگی دووەم جیهـان لێـك هەڵووەشـایەوە لـە کێـشووەرەکەو جیهاندا .

١٩٥١/٧/١٥ کۆچـی دوایـی نووسـەرو ڕوونـاکبیری نەتـەوەیی مامۆسـتای – جـەلادت بەدرخان – لـە ئاوارەییدا لـە ڕۆژئـاوای کوردسـتانی لێکدراوە بە سووریا لـە شاری –دیمەشق– ی پایتەختی سووریا.

تێبینی:– لە ناوەرۆکی کتێبەکە خەبات و تێکۆشانی ئە و بەماڵەیە بە شێوەیەکی دیار نووسراوەتەوە .

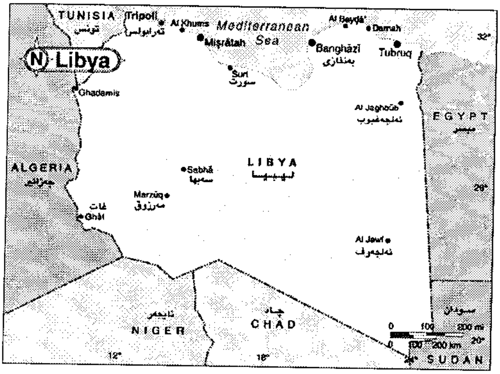
١٩٥١/٩/٨ مـۆرکردنی ڕێکەووتننامـە لـە نێـوان ئەمـەریکاو یابـان لـە دوای کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپای ئەمـەریکا لـە یابـان ، دوای ئـەوە مـافی بـە ئەمـەریکادا بەدامەزراندنی بنکەی سەربازی لە سەر خاکی یابان بە پێی ڕێکەووتنەکەدا .

١٩٥١/١١/٢ گرێدانی کۆنگرەی ئەسینای پایتەختی یۆنان دژی ڕژێمی ئیمپریالیزمی جیهانی ، کە کەسایەتی ناوداری کورد خاتوو - ڕەوشەن بەدرخان- بە نووێنەری کورد لە کوردستان بە وتەیەك بەشداری تێدا کرد ، ئەویش لە سەر بارو دۆخی کێشە هەڵواسراوەکانی گەلی کوردستان بوو لە کۆنگرەکەدا .

بەڵام کێشەی ڕەوای گەلی کوردستان بە گشتی بە پێی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکانی پەرەسەندن و پێشکوتن نە چۆتە پێشەوە لە بە دەست هێنانی مافە رەواکانی بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا لە عەرێم و ناوچەو کێشووەرەکەدا ، وەك ئەو وڵاتانەی کە لە دوای جەنگی دووەمی جیهان بە دەستیان هێناوە ، کە ژمارەی دانیشتووان و رووبەری خاکەکەیان بە قەدەی ڕێژەی دانیشتووان و رووبەری خاکی کوردستان نیە لە کێشووەرەکەدا لە گەڵ چەندین بواری دیکەدا .

١٩٥٢

١٩٥٢/١/٢ وڵاتی لیبیا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەدامەزراندنی ڕژێمی شانشینی دەستووری ، کە شانشین ئیدریسی یەکەم دەسەڵاتی لیبیای

گرتە دەست لە سەر وولاتەكەدا ، ئەویش لە شاری – تەرابلس – ی پایتەخە ، كە ژمارەی دانیشتووانەكی ، ١,٧٧٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە لە شارەكەدا .
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ،٥,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا رووبەری خاكی وولاتەكەی ، ١,٥٧٩,٥٤٠ ملیۆن كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .
هەروا چڕی دانیشتووانەكەی /٩ نۆ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٧٪ . لە دانیشتووانی وولاتەكەدا .

١٩٥٢/٢/٦ هەموار كردنی ڕێنمایەكانی سووێند خواردنی شانشینەكانی بەریتانیا ، كە شانشین ئەلیزابیت سووێندی یاسایی خوارد بە سەرۆكی بالای ڕایەلەی كۆمەنوولسی بەریتانیا و هاوبەشی ئازاد لە رایەلەی وولاتانی كۆمەنوولس لە بەریتانیا .

شایانی باسە كە شانشین ئەلیزابیت دەسەلاتی فیتۆی هەیە لە هەر كارێكی بڕیاردان و یاسا لە ئەنجوومەنی گشتی بەریتانیا .
بەلام ماوەی زیاتر لە ٤٠ سالە ، خۆی دووره پەرێز گرتووە بۆ سەقامگیر كردنی دیموكراتی و مافی مرۆڤ و ئازادیەكانی گەلانی بەریتانیا و دەسەلاتە یەك لە دوای یەكەكانی نێوان پارتی كرێكاران و پارێزگاران لە رامیاریەتی وولاتەكەدا .

١٩٥٢/٢/٢٠ شانشین جۆرجی شەشەمی شانشینی بەریتانیا كۆچی دوایی كردو شانشین ئەلیزابیت جێگەی گرتەوە ، تاكوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامە لە دەسەلات بەردەوام بوو لە سەر بەریتانیادا.

١٩٥٢/٣/٣ سەرۆك وەزیرانی ڕژێمی شانشینی لە ئێراق سالح جەبر سەردانی شێخ مەحمودی نەمری كرد لە شاری سلێمانی و بەیەكەوە وێنەیان گرتوو باری ئێراق و كوردو ناوچەكەیان هەلسەنگاند لە پێناو بەرەو پێشبردنی كێشە هەلوواسراوەكاندا .

١٩٥٢/٥/٥ سەرەك وەزیرانی ئێراق –سالح جەبر– لە گەشتێكی دا بۆ شارەكانی كوردستان ، وەك پارێزگاكانی كەركوك و هەولێرو كۆیەو سلێمانی بە پێشوازی لێكردنی لەلایەن كەسایەتیە كوردو ئاغاكانی دزەیی و هەرێمی كوردستان ، لە پێناو بەهێز كردنی جێ پێگەی خۆی نەك یارمەتیدان

بەچارەسەری کێشەی کورد لە کوردستان .

١٩٥٢/٥/٢٦ مۆرکردنی ڕێکەووتننامە لە نێوان وولاتانی داگیرکەری ئەڵمانیا لە دوای جەنگی دووەمی جیهان .
کە ئەمەریکاو بەریتانیاو فەڕەنساو یەکیەتی سۆڤیەت ، بە کشاندنەوەی هێزەکانی سووپایان لە ئەڵمانیادا ، کە دوای ئەوە تەنیا هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە ئەڵمانیا مانەوە تاکوو تەواوبوونی ئەو مێژوونامەیە.

١٩٥٢/٦/١٢ کۆچی دوایی نووسەرو ڕۆشنبیرو شاعیری نیشتیمان پەروەری گەڵ ، مامۆستا مەلا عەبدولکەریم ناسراو بە - موفتی پێنجوێنی- لە هەرێمی باشووری کوردستان- گۆڕی مامۆستای کۆچ کردوو لە گۆرستانی حاجی شێخە لە شاری پێنجوێنە لە پارێزگای سلێمانی .
مامۆستا لە ساڵی ١٨٨١ لە گوندی بیستانەی سەر بەقەزای پێنجوێن لە باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە

١٩٥٢/٦/١٣ کۆمیتەی - وەزەی ئەتۆمی ئیسرائیل - دامەزرا . پاش ئەوە بە چەند مانگێك واتە لە مانگی /١/١٩٥٣ پرۆتۆکۆلی هاوکاروی گۆرینەوەی زانیاری لە نێوان فەرەنساو ئیسرائیل لە بواری تەکنۆلۆژیای ئەتۆمی مۆرکرا . ئەم پەیوەندیە دوو قوڵیە لە بواری زانستی ئەتۆمی تاگەیشتە ئەوەی کەلە ساڵی ١٩٥٥ ، فەرەنسا بە یەکەمین ڕێکتەری ئەتۆمی بە ئیسرائیل بفرۆشێت ، لە ناوچەی دەیمومەی باشوری ئیسرائیل دابمەزرێنێ ، دوای ئەوە لە ساڵی

١٩٦٠. ئیــسرائیل بــه یارمــەتی وولاّتــه یــەکگرتووەکان رێکتەرێکیدیکــەی ئەتۆمی لەباشووری تەلئەبیب دامەزراند .

١٩٥٢/٦/١٨ هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانشینی له میسر بەڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری به سەرۆکایەتی جەمال عەبدولناسر.

١٩٥٢/٧/١١ کۆچی دوایی مێژوونووسی نــاوداری کــورد – محەمــەد عــەلی عــەونی– لــه قــاهیرەی پایتــەختی میــسر... شــایانی باســه ئــەو زانایــه بــوو، کــه شەرەفنامەی وەرگێڕایه سەر زمـــانی عـــەرەبی... ئـــەم بنەماڵەیـــه لـــه ڕەســـەندا دانیـــشتووی بـــاکووری کوردســـتان بوونـــه... گۆڕەکــەی لــه تەکیــەی شــێخ

مغاوەره لەچیای . مقتەمیه ... شایانی باسه لەهەندێ نووسراوەی ڕۆژی کۆچی دوایی ئەم کەسایەتیه بە٤/٧ دادەنێن لەو وولاّتەدا.

جێگەی ڕوونکردنەوەیه که ئەم کەسایەتیه بەرێزه کوری حاجی عەبدولقادر عەونیه . نووسەرێکی بەرزو نیشتیمانپەروەرێکی کورده ، له ساڵی ١٨٩٧ له شاری – سووێرەکە–ی سەر بە پارێزگای دیابەکر – ئامەد – لە باکووری کوردستان چاوی به جیهان هەڵهێناوه ، پلەی یەکەم و دووەمی خوێندنی له تورکیا تەواو کردووه .

دوای ئەوه بەرەو وولاّتی میسر دەچێت وله شاری قاهیرەی پایتەختی میسر له زانکۆی ئەزهەری ئاینی خوێندوویەتی و بروانامەی بە کەلۆرێسی لە زانستە ئیسلامیەکان وەرگرتووه له زانکۆکەدا .

دوای ئەوه دەستی کردووه به خوێندن له بەشی جووگرافیاو بەشی مێژوو له کۆلیژی ئاداب له شاری قاهیره . زمانەکانی تورکی و فارسی و فەرەنسی و عەرەبی به باشی زانیووه ، ئەم کەسایەتیه له گەڵ بنه ماڵەی بەدرخانیەکان بەشداری کردووه له دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆیبوون به هۆی بیروباوەری

كوردو كوردستان .
هـەروا لـە بـەر ئـەوە رژێمـی تـورك مـاوەی پـێ نـەداوە بگرێتـەوە بـاكووری كوردستان ، ... تادوا ساتەكانی لە ژیانیدا لە دیووەخانی شا فاروق كاری كردووە ، شای میسر ، كە لە بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشا بووەو ناسراو بوونە بە بنەماڵەی خدێووی ، بە وەرگێری زمانە رۆژهەڵاتیەكان دامەزراوە ، هەروا ئەم كەسایەتیە كوردە شەرەفنامەی لە زمانی فارسی وەرگێراوەتە سەر زمـانی عـەرەبی، بـە هـۆی گرنگـی ئـەو دانراوەیـە لـە سـاڵی ١٩٥٨ لـە لایـەن وەزارەتی پەروەردەی میسر بە چاپگەیەندراوە لەم وڵاتەدا.
هـەروا وەرگێرانـی خوولاسـەی مێـژووی كـوردو كوردسـان و مێـژووی دوەل وئیمـاراتی كـوردی مامۆسـتا ئـەمین زەكـی بـۆ زمـانی عـەرەبی . هـەروا لـە چاپدانەوەی بەشی دووەمی – مەشاهیر الاكراد – ی مامۆستا ئەمین زەكی بەگ ... نووسینی كێشەی كورد – بەلەج شێركۆ . لە گەڵ چەندین دەست نووس و وەرگێراندنی نووسراوو دانراوی نووسەرە بە ناوبانگەكانی كورد ، لـە پێنـاو دەووڵەمەنـد كردنـی كتێبخانـەی كـوردی و عـەرەبی و بیـانی لـە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/١٩ پێشبڕكێی یاریـەكانی جـامی جیهـانی– ئۆڵـەمپیات – لـە شـاری هلـسنكی پایتەختی فیلەندە بەرێوەچوو، كە بەردەوام بوو تاكوو ٨/٣ هـەمان سـاڵ لـە نێوان یاریزانانی یانەكانی وڵاتانی بەشدار بوو لە وڵاتە جیا جیاكان لە جیهاندا .

٢٣/ ١٩٥٢/٧ بەرپا بوونی شۆڕشی میسر بـە سـەركردایەتی محەمـەد نـەجیب دژی ڕژێمـی شانـشینی لـە میـسر ، كـە شانـشین فـاروق شانـشینی میـسر بـوو لـە نـەوەی بنەماڵـەی محەمـەد عـەلی پاشای دامەزرێنەری وڵاتی میـسر بـوو ، كـە بەنـەژاد كـوردو لـە پارێزگـای دیاربـەكری بـاكووری كوردسـتانی ژێـر دەسـەڵاتی

ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ڕوویان لەو وولاتە کرد بوو کە ناسرا بوون بە بنەماڵەی خدێووی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٩/١٥ هێزەکانی سووپای بەریتانیا پەلاماری ئەریتیریای دا ، لە ئەنجام داگیریان کردو سەرپەرشتییان دەکرد ، وەك هەرێمێکی ژێر ئامۆژگاری نەتەوە یەکگرتووەکان . تا ئەو کاتەی لەگەڵ ئەسیووبیا یەکیان گرت لە یەك وولاتی سەربەخۆدا لە جیهاندا.

١٩٥٢/١١/٢١ محەمەد مەحمود سەواف لە هەوڵی ئەوە دابوو کە لە بواری ڕاگەیاندن جێگایەك بۆ بیروو باوەڕی ئیخوان موسلمین بکاتەوە ، لەم ڕۆژەدا یەکەم ژمارەی گۆڤاری هەفتەنامەی بەناوی – الاخوة الاسلامية – بڵاوکردەوە ، کە خۆی سەرنووسەری گۆڤارەکە بوو .
ئەویش بە هۆی پەیوەندی باشی لەگەڵ حکوومەتی شانشینی لە ئێران ، بەو هۆیەوە توانی ڕەزامەندی لە وەزارەتی پەروەردە وەربگرێ ، کە گۆڤارەکە لەنێوو هەموو خووێندنگاکاندا دابەش بکرێ لەوولاتەکەدا.

١٩٥٢/١١/٢٢ گەورەترین ڕاپەڕینی گەلانی ئێراق لە شاری بەغدای پایتەخت ئەنجامدرا ، بە بەردەوامی تێکۆشان دژی دەسەڵاتی شانشینی لە ئێراقی هاوپەیمانی بەریتانیاو ئەمەریکادا.

١٩٥٢/١٢/٣١ شاعیرو ڕووناکبیری نەتەوەو نیشتمانپەروەر مامۆستا – بەختیار زیوەر – کۆچی دوایی کرد لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان کە ڕۆڵی بالای هەبوو لەڕۆشنبیرکردنی گەلی کوردستان .
جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە مامۆستا ی ناودار بەختیار زێوەر ناوی تەواوی – فائیق عەبدوللامحەمەد مەلا ڕەسووڵ– ە , لە ناو شاعیرانی کوردا گەلێکی ئەو

تۆمـان هـەن ناويـان لـە بەرهـەميان بلاّوتـرە ، يـەكێك لەوانـەش مامۆسـتا – بەختيا زێـوەر – ە ئەم شاعيرە هـەر وەك ژيانى بە ناخۆشـى و پڕ لـە ئازارو نەخۆشيەوە بردۆتە سەر و زووش مالئاوايى لە گەل و نيشتيمانەكەى كرد لە هەرێمەكەدا.

هـەروا پـاش مەرگيـشى و تـا ئـەمرۆش هـەموومان لـە خـۆيى و لـە بەرهـەمى رەنگينى بێ دەنگ بووين . جێگەى داخە نووسەرو رۆژنامـەنووس و شـاعيرو هونەرمەندانى كورد لە ماوەى ژيانياندا رێزيان لينادرێ ، بەلاّم دواى ئەوەى كـە مالّئـاوايى يـەكجارەكى دەكـات ، ئەوكاتـە لـە لاپـەرەى رۆژنامـەو گۆڤاروشاشـەكانى تەلـەفزيۆن بـە دوو دێـڕ باسـى دەكـرێ . بـەلاّم دواى چى...؟...!.

ئەم شاعيرە كورى مامۆستاى شاعير زێوەر ئەمەنديە ، كە لـە سـالّى ١٩٠٨ لـە شارى سلێمانى چاوى بە جيهان هـەلّهێناوە ، سـەرەتاى ژيـانى منـدالّى وەك مندالاّنى ديكەى كورد خووێندنى لە – حوجرەى – فەقێيايـەتى بردۆتـە سـەر ، دواى ئەوە چووەتە قوتابخانە و پۆلى شەشـەمى سەرەتايى تەواوكردووە . دواى ئەوە چووەتە شارى بەغدا و بەشدارى لـە خـوولێكى برينپێچى ئاژەلاّن – موزەميد بەيتـەرى – كـردووەو چـۆتە سـەر ئـەو ئيشـە ، هـەروا لـە كـارى فەرمانبەرى لە ناوچەكانى سلێمانى باش گـەراوەو ماوەيـەك لـە شارۆچكەى پـردێ بـووە ، لـە سـالّى ١٩٤٦ كـاتێ قوتابخانـەى ناوەنـدى شـەو لـە شـارى سلێمانى كرايەوە ، بێ گوێدانە تەمەن مامۆستا بەختيار بوو بە قوتـابى و لـە سالّى ١٩٤٨ پۆلى سێيەمى ناوەندى تەواو دەكات .

هـەروا لـەو سـالّەدا بـە هـۆى كۆچـى دوايـى باوكيـەوە ، تـەواو بـە دەسـت نەخۆشـيەكەيەوە . كـە زۆر سـەرەتاى ديـار دەبـێ و كـارى لێدەكات و ناچار دەبێ روو لە شارى بەغدا دەكات و لەوێ نەشتەر گەرى مێشكيان بۆ كردووە ، پاش ئەو نەشتەرگەريە بە شەش مانگ ، واتە لە ١٩٥٢/١٢/٣١ مالّئاوايى لە گەل و نيشتيمانەكەى دەكات لە شارى سلێمانى لـە باشـوورى كوردسـتان و، گۆرەكـەى لـە گۆرسـتانى جۆگـا لـە تـەك باوكيـەوە بـە خـاك سـپێردراوزە لـە شارەكەدا.

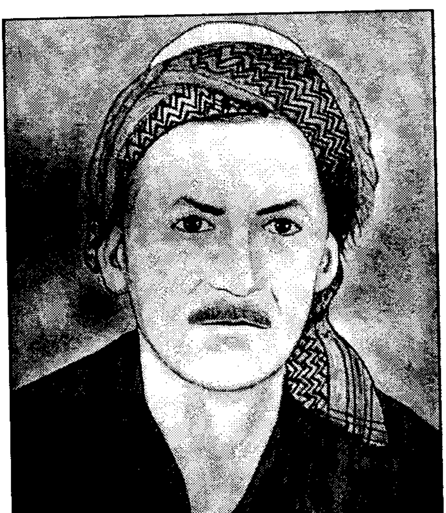
هەروا بەرهەمەكانى ئەم شاعيرە هەژارە و نيشتيمانپەروەرە لـە ديوانە دەست نووسەكەيدا دوو پلە بۆ بەرهەمى خۆى دادەنێ .

یەکەم:- لە ١٩٢٨/٩/١٥ دەست پێدەکات تا ساڵی ١٩٥٠ ، کە دوا پارچە هونراوەی نووسیووەو پاش ئەوە نەخۆشی لەو دووساڵەی دوایی ژیانبدا ڕێگای نووسینی نەداوە . ئەم دابەشکردنەش شاعیر خۆی هەر لە بەر ئەویە کە لە سەر دەمی لاویدا شیعری وتووەو پاشان وازی لێهێناوە و پاش دە ساڵێکی دیکە دەستی داوەتەوە شیعر نووسین لە هەرێمەکەدا .

دووەم:- دوای واز هێنانی لە شیعر دووبارە دەگەڕێتەوە و دەست بە نووسینەوەی شیعر دەکات ، ئەمەش لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی دووەمی جیهانی بوو لە ساڵی ١٩٤٥ . دیوانە شیعرەکەشی لە لایەن مامۆستا مەحمود زێوەر لە ساڵی ١٩٧٠ بە چاپگەیەندراوە . ئەم شاعیرەش چەند ووتاری لە سەر خۆیی و شیعرەکانی نووسراوە لە گۆڤارو ڕۆژنامەکان لە لایەن نووسەرو شاعیرانی گەلەکەمان لە باشووری کوردستاندا .

سەرچاوە:- سوود لە گۆڤاری - ڕۆڤار - ژمارە/٤٦ وەرگیراوە.

١٩٥٣

١٩٥٣/٢/١٥ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری پارێزگای هەولێر - سالح عەبدوڵلا سالح محەمەد- ناسراوە بە - سالح ئەیاغ - لە عەشیرەتی - ئایغ - ی هەولیری لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان . ناوبراو چەندین - خان - ی لە شاری هەولێر هەبووە وشارەزابووە لە جیا کردنەوەی مەڕو مالاتی خراپ لە باشەکان وخەڵکی لە کاتی کرینی مەرومالات وەك شارەزایەك لەگەڵ خویان دەیانبرد , بە ناوی ئەیاغ ناوبانگی دەرکردووە وناسراوە .

هەروا ئەم کەسایەتیە گەورەی عشیرەتی - ئایغ- بووە کە مانا کوردیەکەی - زیندیە - ، واتە نویَ بونەوە ، کە ئەم ووشە تورکیەی بۆ دانراوە تەنها مەبەست ئەوە بوە کە ئەم عشیرەتە لە ترسی عوسمانیەکان و بۆ خۆ گونجاندن ئەو ناوەی بۆ دانراوە ، کە ئەمە ناوی عەشیرەتەکەیە لە پارێزگای هەولێرو بەو ناوە ناسرابوون . لە بەر ئەوە ئەو کەسایتیەو بنەماڵەکەیان ناوزەند بوونە بە ناوی ئایغ .

هەروا دایکی سالح ئەیاغ کە ناوی خاتوو - گورجی - بووە ئافرەتێکی ناسراو بووە لە پارێزگاکانی کوردستان مووسلَ ، نەك بە تەنیا پارێزگای هەولێر بە کاری بازرگانی کردنی بە کووتالَ فرۆشتن و شارەزایی باشی هەبووە لەم بوارەدا .

جێگەی ئاماژەپێکردنە کە سالح ئەیاغ یەکێك بووە لە دامەزراندن و بنیاتنانی گەرەکی تەیراوە، کە ئەو کاتە ئەو گەرەکە چۆل بوو کەسی تیانەبوو بەهۆی نەویرانیان لەبەر دزی و پیاوی خراپ ... لەو کاتەش تاهیر ئاغا بە سالح زیندی دەلیَ تۆ پیاوێکی لیَ هاتوو چاونەترسی برۆ خانوو بۆ خۆت لەسەر سامانی من بکە بەبیَ بەرامبەر ، ئەویش دەست بە دروست کردنی خانووەکە دەکات لەو گەرەکە .

دوایی وردە وردە خزم و برادەری لیَ کۆدەبنەوەو دوایش تاهر ئاغاش زیاتردەست بە دروستکردنی خانوو بەرە دەکات لەو گەرەکە و ناوزەند دەبیَ بە ناوی تاهیر ئاغا .

هەروەها سالح ئەیاغ بەیتارێکی باش بووە وخەڵکی رویان تێکردووە و کۆرێکی بەناو قەرەنی ئەم پیشەی لیَ فێردەبێت و تا ساڵانی ٢٠٠٦ لەم پیشەیە بەردەوام بووە .

کە گەلی کوردستان بەگشتی و پارێزگای هەولێر بەتایبەتیش لە باشووری کوردستان بەر شالاوە درندانەکانی دوژمنانی نیشتمانی کورد کەوتوون لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە بەتورککردن و بەعەرەبکردن و بە فارس کردن وبەر تواندنەوەی ناسنامەی کوردایەتی ونیشتیمانی و کەوتوونە چ لە ژێر دەسەڵاتی ئیمپراتۆریەتەکانی رۆمان مەگۆل و فارس و عوسمانی و بەتایبەتی لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لەساڵی / ١٩١٤، کەتاکوو ئێستاش بەردەوامن لەناوبردن وزراندنی ناسنامەی کورد بەهەموو هۆز و

تیره و بنەماڵەو خێزان و کەسایەتیه ناودارو لێهاتووەکانی کوردستان .
یەك لەوانەش ئەم عەشیرەتە سنووردارە کە لە بەر هۆی بارو دۆخ و قۆناخەکان ناوی عەشیرەتەکە زیندی بووە بە ئایغ... کە لە بنەرەتا ناوی عەشیرەتی زیندی بووە وەك عەشیرەتەکانی دیکەی سەر سنووری کوردستان کە هەندێك بینووو پروپاگەندەیان کردووە کەئەم عەشیرەتە تورکیەو ئەویدی عەرەبیە ئەوەیان فارسیە ... بەڵام هەمووی بۆ لەناو بردنی ناسنامەو بونی کورد بووە لەسەر خاکی کوردستان .
بەڵام خۆراگری و ئازایەتیان لە نەدۆراندنی ناسنامەی کوردایەتیان بەردەوام بوونە لەروونکردنەوەی باری عەشیرەتەکە و بەرگری کردنیان لەناسنامەی کوردایەتی لە هەموو بارەدۆخێك .

گەر بەراوردێك بکەین لە نێوان مێژوو وخەبات و تێکۆشان و سەرهەلدانی تیرەو هۆزەکانی کوردستان وا دەردەکەوێ ئەو عەشیرەتە کە ناوی بنەرەتی زیندیە دەگەرێتەوە سەر یەکێك لەبنەماڵەکانی دیارکراوبوو هەرچەند بەلگەیەکی فەرمی نیە بۆ ئەم راستیە .
بە هەر حال ئەو عەشیرەتە کە تائێستا لە پارێزگای هەولێر و سلێمانی و هەتا لەباکووری کوردستان بونیان هەیە و کوردن و نکوڵی لە کوردایەتی خۆیان وعەشیرەتە کەو بنەماڵەوخێزان ناکەن و بەردەوامن لە سەر بوونی کوردایەتیان کە هەر لەو بۆنەوە لەروانگەی گرنگی دانی بەرێز مسعوود بارزانی بە عەشیرەتەکانی کورد و تورکمان و گەلی کوردستان بەگشتی بەرێز شێخ ادهم بارزانی کە سەرۆکی عشائری کوردستان بو لە مانگی/ ٥/٢٠٠٦ ، چەند کەسایەتی لەبنەماڵەو خێزانی ئەو عەشیرەتە بانگ هێشت کرد بۆچۆنیەتی باری ئەو عەشیرەتە و یارمەتی دانیان بە پێی ئەو بارودۆخە ی کە گەلی کوردستان پییدا تێپەر دەبێ .
ئێستاش شێخ تارق نوێنەرایەتی ئەو عەشیرەتە دەکات لە هەموو بوارەکانی پەیوەندی و کێشەو گرفتەکان بە هەلسوراندنی کارە پێویستەکان لە پێناو گەشە پێدان و بەرەو پێش بردن و لە سەر ئامانج و ئاواتەکانی گەلی کوردستان و گێرانوەی نازناوی عەشیرەتکە بۆ سەر ناوی رەسەنی خۆی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

لە ١٩٥١/١/١ تــــا ٢٠٠٠/١٢/٣١

عــــەلی کـــەندی

بەرگی سێیەم – چاپی دووەم
بـــــژارکـــراو و پتـــــرکـــراو
باشـــووری کوردســـــتان – هەولێر
٢٠٠٩ - ٢٧٠٩

وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی رۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە

ناوی کتێب: ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە

نووسینی: عەلی کەندی

دیزاینی بەرگ: دانەری مێژوونامەکە – عەلی کەندی

کۆمپیوتەر: نووسینگەی هیوا بۆ کۆمپیوتەر

بەرگ: بەرگی سێیەم ٢٠٠٩

چاپ: چاپی دووەم ٢٠٠٩

چاپخانە: چاپخانەی وەزارەتی رۆشنبیری و لاوان - هەولێر

تیراژ: ١٥٠٠ دانە

نرخ: بۆ هەرچوار بەرگ (٢٠٠٠٠) دینارە

لەبەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ ژمارەی سپاردنی(٢٢٥٥) ساڵی (٢٠٠٩)ی پێدراوە.

بۆ هەر رەخنەیەك یان پێشنیارێك یان هەر زانیارییەك لە هەڵەو بەسەرچوون ئاگادارمان بکەنەوە بە ژمارەی مۆبایل/ ٤٥٤٨٠٩٨ ، یان ژمارەی ئاریافۆنی / ٠٦٦٢٥٣٣٥٢٢- یان ئیمێلی:Alikendi@yahoo.com

دەسپێك بۆ چاپی دووەم

لە گەڵ پەرەسەندن وپێشکەووتن و گەشەکردن و بووژانەوەی بەردەوام بە پێی تێپەر بوونی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکانی مرۆڤایەتی لە هەموو بوارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاینی و جووگرافی و زمان و مێژوو وکەلتوورو داب و نەریت و شووێنەوارو شارستانیەت ، و بازرگانی و پیشەسازی وکشتووکاڵ و.... هی دیکە .

ئەمەش پێداویستی ژیان بە زانیاری تەواو لەم بوارانەدا هەیە ، لە پێناو هەڵسەنگاندن و شێکردنەوەی رووداو بەسەرهاتەکان لە هەموو بوارە جیاجیاکان و گوونجاندنی لەگەڵ ئێستا دا ، ئەویش لە پێناو هێنانە کایەوەی بارێکی لە بارەو گوونجاوتر بۆ خزمەتکردنی مرۆڤایەتی .

بە دابین کردن و سەقامگیرکردن و مسۆگەر کردنی داد پەروەری کۆمەلایەتی و دانان بە مافی مرۆڤ و چارەسەر کردنی کێشە تەشەنە دارەکانی لەو بوارانەی کە لە سەرەوە باسمان کردن ، بە تایبەتی لە بوارەکانی نەتەوەیی ونیشتمانی و زمان و مێژوو و مێژووی جووگرافی و کەلتوور داب ونەریت و شووێنەوارو شارستانیەت وئاین وچارەسەر کردنی لە رێگەی دەست لەناو دەستدا و رازی بوون بە بەرامبەرەکە ، کە سەرچاوەی چارەسەری هەموو کێشەکانە ، بە دوورکەوتنەوە لە هەرەشە لێك کردن و پەلاماردانی یەکتری و بە پێچەوانەشەوە لە رێگەی گفتووگۆو دایلۆگ ودانی مافە زەوت کراوەکان لەلایەن دەسەلاتداران .

جا من نامەوێ بە درێژی بچمە ناو باسەکەم ، بەلکوو پێشەکیەکەی چاپی یەکەم وبەرگی یەکەمی مێژوونامەکە ، ئاماژەم بە هەموو لایەنەکان کردووە بە شێووەیەکی لە بار لە بوارەکانی پەرەسەندن و پێشکەووتن ، بە پێی تێپەربوونی قۆناخەکان .

وادیارە مێژوونامەکە جێگای خۆی کردۆتەوە لە دەروونی خووێندەواران وسەرکەوتنی بە پلەی ٨٥ ٪ ی بە دەست هێناوە ، لە سەر باری کوردو کوردستان لەو هەموو بوارانەدا . بەڵگەش بۆ ئەمە بەرگی یەکەمی مێژوونامەکە بە تیراژی ٤٥٠٠ دانەی لەلایەن وەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێم لە باشووری کوردستان کڕاوەتەوە و بۆتە سەرچاوەیەکی سوود لێوەرگرتن وەك سەرچاوەیەك .

که بووه هۆی ئەوەی که داواکاری زۆری له سەر بێت .

جا منیش بەو پەری دڵخۆشیەوە مێژوونامەکەم ، له چوار بەرگدا دەخەمە بەردەستتان به شێوەیەکی تێرو تەسەل له هەموو بوارەجیاجیاکان . به ناوێکی دیکه که – ئینسکلۆپیدیای مێژوونامه – یه ئەمەش له سەر داوای مامۆستایانی شارەزا به هۆی له خۆگرتنی هەموو بوارێك بەتایبەتی له سەر کوردو خاکی کوردستان ، وەك بوارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتمانی و ئاین و جووگرافی و زمان و کەلتوورو مێژوو شووێنەوارو ئابووری و بازرگانی وکۆمەلایەتی و رۆشەنبیری و زانست و ئەدەب و گەردوون و یاساو شەڕو ئاشتی و به بەڵگه نامەکان . ئافرەت و رووداوەکانی تیرۆرستەکان و فرۆکەو پزیشك و .

ئەوەی بتەوێ له بەر دەستت دایه له ناوەرۆکی مێژوونامەکەدا .

که بەرگی یەکەم له ١/١/ ١٠٠٠ دەست پێدەکات تا ٣١ / ١٢/١٩٠٠ ، هەروا بەرگی دووەم له ١٩٠١/١/١ دەست پێدەکات تا ١٩٥٠/١٢/٣١ ، بەرگی سێیەم له ١٩٥١/١/١ دەست پێدەکات تا ٢٠٠٠/١٢/٣١ ، هەروا بەرگی چوارەم له ٢٠٠١/١/١ دەست پێدەکات تا ٢٠٠٧/١٠/٣١ . له هەمان کات به پێی پێویست وێنەکانیشی لەگەڵ دانراوە لەگەڵ نەخشه جیاجیاکان به پێی رووداوو بەسەرهات و ئەنجام دانی بەرۆژو مانگ و ساڵ .

بەڵام بۆ ئەوەی وێنەو نەخشەکان دووبارە نەبنەوە دەتوانرێت له جێگەی دیکه سەیری بکەیت له ناوە رۆکی ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکەدا . له بەر ئەوەی دانەنراوە ، یا وێنەکه دەست نەکەوتووە یا وێنەکه زۆر کۆن بووە ، له هەمان کات نەم ویستووە وێنەکان دووبارە ببنەوە .

وەك بەڵگەیەکی راست و دروست و رێك و پێك . له هەمان کات داوای لێبووردن له خوێنەرانی هەڵگری ئەم کتێبە دەکەم له هەر کەموو کوریەك ، له بەر ئەوەی مرۆڤ گەر هەڵه نەکات پێش ناکەویت .

له کۆتایی هیوادارم خزمەتێکی بچووکی کتێبخانەی کوردی و خووێنەری کوردم کردبێت له کوردستان و وولاتانی دراوسێی کوردستان و هەرێم و ناوچەو جیهان .

عەلی کەندی

نووسەری ئینسکلۆپیدای مێژوونامه

٣١ / ١ / ٢٠٠٩

بەرەو چەندین ئینسکلۆپیدیا کە هەموو لایەنەکانی ژیان بگرێتەوە

پارێزەر/ تارق جامباز

ئەم خەمخۆریە تاقە کەسییە کە لایەن مامۆستا عەلی کەندی ئەنجامدراوە شایانی سوپاس و پێزانینە ، چونکە پشوویەکی فراوان و ماوەیەکی زۆرو ئارامیەکی ئەیوووبیانەی گەرەکە ، لە بەر ئەوەی ئەم ئینسکلۆپیدیایە چەندین ئینسکلۆپیدیا لە خۆدەگرێ .

لە وولاتاندا بۆ هەر بوارێك لەم بوارانەدا دەزگایەك بە کۆمەڵێ پسپۆڕو شارەزاو لێزان بەماوەیەکی دیاریکراو بەمەرجێ هەموو کاتێکیان بۆ جۆرێك لەجۆرەکانی ئینسکلۆپیدیا تەرخان دەکەن وەك (ئینسکلۆپیدیای زمان ، فۆلکلۆر ، سیاسەتمەداران ، شاعیران ، رۆژنامەنووسان ، ...هتد) .

ئەم ئینسکلۆپیدیانە لە کتێبخانەکانە و لەسەر تۆڕی ماڵپەڕەکان هەن و هەروەختێ یەکێك ویستی لە چ بوارێك پێویستی پێی هەبێ ئەوا بە ئاسانی دەتوانێ سوودی لێ وەربگرێ ، بەڵام بەداخەوە لایەنی پەیوەندار لە کوردستان چ حکوومەت و دەزگاکانی تایبەتمەند نەمزانیووە پلانێکیان بۆ ئەم بوارانە هەبێ کە بەشێوەیەکی بابەتی و زانستی زانیارییەکان لەلایەن خەمخۆرانەوە بەووردی و قووڵی بنووسرێنەوەو پێداچوونەوەیان بۆ بکرێ ، ئینجا چاپ و بڵاوبکرێنەوەو جارێ خەرمان بەرەکەتی زمانی کوردی بەهەموو شێووە زارەکانی کۆنەکراونەتەوەو تاکو لەبەردەست دابێ ، ئەوجا دەزانین چ زمانێکی زەنگین و رەنگینمان هەیە .

لە بەر ئەوەی زمان ناسنامەو گیانی نەتەوەیە هەر نەتەوەیەك بێ ، بۆیە هەرچەندی بایەخ و گرنگی و بەها بەزمانی کوردی و زمانی نەتەوەکانی دیکە کە لە کوردستان دەژین بدرێ هێشتا کەمە ، چونکە هێندەی تر هزرو رۆناکبیری و ووشیاری نەتەوایەتی پێگەیشتن و پێشکەوتنی بەخۆیەوە دەبینێ و گەر خاك نیشتمان و وولات بێ ، ئەوا زمان گیانەکەیەتی و هەڵگری ناسنامەی تایبەمەندیەتی لەنێوو زمانانی جیهاندا هەیە .

ئەندامی پەرلەمانی کوردســـــتان
باشـــــــووری کوردستان – هەولێر
٢٠٠٩/٨/١٠

کارێـــکی کەلتـــووری مـــەزن

٠٠٠ ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە :

((ئینسکلۆپیدیایە – مێژوونامە))

قەلآیەکی کلتووری مێژووی مەزنە

، وەکو قەلآکەی شاری مێژوو –

هەولێر – ، هەردەم زیندووە .

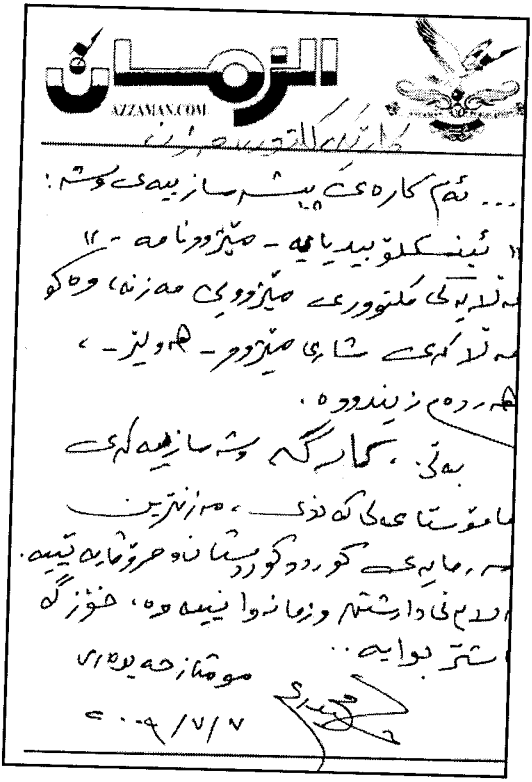
بەڵێ ، کارگە ووشە سازیەکەی

ماموٚستا عەلی کەندی ، مەزنترین

سەرمایەی کوردو کوردستان و

مرۆڤایەتیە . لە لایەنی داڕشتن و

زمانەوانییەوە ، خۆزگە باشتر بوایە

الزمان
AZZAMAN.COM
... ئەم کارەی پیشەسازییەی وشە :
((ئینسکلۆپیدیایە - مێژوونامە))
قەلایەکی کلتووری مێژووی مەزنە، وەکو
قەلاکەی شاری مێژوو - هەولێر -،
هەردەم زیندووە.
بەلێ، کارگە پیشەسازییەکەی
ماموستا عەلی کەندی، مەزنترین
سەرمایەی کوردو کوردستانو مروڤایەتییە.
لە روی داڕشتن و زمانەوانییەوە، خۆزگە
باشتر بوایە..
مومتاز حەیدەری
٢٠٠٩/٧/٧

مومتاز حەیدەری

باشووری کوردستان – هەولێر

٢٠٠٩/٧/٧

پــــــــێشەكی

لە یەكێك لە ژمارەكانی گۆڤاری مێرگ چەند تێبینیەكم لە سەر چاپی یەكەمی كتێبی – مێژوونامە – ی نووسەر – عەلی كەندی – نووسیبوو ، دیارە ئەمەش لە بایەخی بەرهەمەكەی كەم ناكاتەوە ، چونكە ئەگەر بزانم كتێبێك لاوازە و كەم بایەخە كاتی خۆم و خوێنەرانی پێ ناكوژم و هەر لە سەری نانووسم ، بەڵام دیارە كتێبەكەی نووسەر عەلی كەندی لەم جۆرە نییە ، پاش ماوەیەك عەلی كەندی بە تەلەفۆن پەیوەندی پێوە كردم و باسی لەوە كرد كە مێژوونامەكەی كردووە بە چوار بەرگ و دەیەوێت بۆی بەسەردا بچمەوە و پێشەكی بۆ بنووسم .

منیش خۆشحاڵی خۆم پێشانداو كاتێكمان بۆ یەكتر بینین دانا ، ئەوە بوو ئێوارەیەك سەردانی بارەگای كۆمەڵەی رۆشنبیری مێژوویی كوردستانی كردو دڵخۆش بووم بەوەی كە هاورێیەكی نوێم بۆ پەیدابوو ، بەڵام بینیم كە چوار بەرگەكە زۆر گەورەن و ژمارەی لاپەرەكانی زۆرە ، بۆیە داوای كاتێكی باشم كرد بۆ ئەوەی بتوانم پێداچوونەوەی بۆ بكەم ، بەڵام دیارە ئەویش بە پەلە بوو بۆیە بریارمدا لە كاتێكی كەمتردا ئەركەكەم ئەنجام بدەم ، بەڵام بە هۆی سەرقاڵیم و كەمی كات و گەورەیی بابەتەكە لە چوار بەرگدا نەمتوانی بە تەواوی بەسەر بابەتەكەدا بچمەوە ، بۆیە لەوانەیە ئەم بەرهەمە وەكو بەرهەمێكی تر لە هەڵەی چاپ و هەندێ جاریش هەڵەی زانیاریش بەدەرنەبێت ، بەڵام لە هەمان كات كارێكی مەزنە بە ماندووبوونێكی زۆر ئەنجام دراوە .

نووسەرێكی دڵسۆزی وەك عەلی كەندی پێی هەڵساوە ، كە پێویستە هان بدرێت و پشتگیری لێ بكرێ تاكو بەرهەمی زیاتر پێشكەشی كتێبخانەی كوردی بكات ، بە تایبەتی

كە هێشتا كتێبخانەی كوردی لە زۆر بواردا هەژارەو، ئێستاش نەوەی نوێ لە كوردستانی ئێراقدا پتر هەر زمانی كوردی دەزانن ، بۆیە چاپكردنی كتێبی كوردیش لە هەموو بوارەكاندا بەشداریكردنە لە بەرەو پێشبردنی رەوتی رۆشنبیری

کوردی ، بۆیە داوا لە خوێنەران و رەخنەگرانی کورد دەکەم کە بە بایەخەوە سەیری ئەم بەرهەمە بکەن و بیخوێننەوە و لە سەری بنووسن و لایەنە چاك و خراپەکانی بە دیار بخەن ، تاوەکو گەر هەر کەم و کوریەکیشی هەبێت لە چاپەکانی تردا راست بکرێتەوە .

نووسەر کارێکی زۆر باشیش دەکات کە نووسینی خۆی پێش چاپ کردن بە خەڵکانی تر پێشان دەدات ، چونکە مرۆڤ ناتوانێت هەموو هەڵەکانی خۆی ببینێ ، لە کۆتایشدا هیوادارم کە عەلی کەندی ئەم توانا باشەی هەیەتی لە بواری کۆکردنەوەو ساغ کردنەوەی بەڵگەنامەی تایبەت بە مێژووی کورد و لێکۆڵینەوەی مێژوویدا بەکاربهێنێت . بەمەش بابەتەکانی نووسینی لە باشەوە بەرەو باشتر دەچێت و هەر نووسەرێکیش لە پرۆسەی نووسیندا بریتیە لە چەند قۆناخێك .

د . محەمەد عەبدوڵڵا کاکە سوور

جێگری سەرۆکی کۆمەڵەی رۆشنبیری مێژووی کوردستان و

سەرنووسەری گۆڤاری مێژوو و

سەرۆکی بەشی مێژوویی ئێواران / کۆلێجی ئاداب لە زانکۆی

سەلاحەدین ٢٥ /٧/٢٠٠٩

پێشــەکی

دوکتۆر مارف خەزنەدار

فەرهــەنگی زمــان و ئــەدەب و زانــستی و هونــەر بەهــەموو بابەتەکانیــەوە، هــەروەها ئەنسیکلۆپیدیاو رێبەری هەموو شتێك و بیبلیۆگرافیای تایبەتی و گشتی لەگەڵ گۆڕان و پێشکەوتنی کۆمەڵ نرخیان گرانترو پێویستیان زیاتر دەبێ. ئەگەر لەرۆژگاری ئەمڕۆی تەکنۆلۆجیاو ئەنتەرنێت و مۆبایل بیری کەسانێك بۆ ئەوە بچێ سەرچاوەکانی فەرهەنگی زمانو ئەنسیکلۆپیدیاو بیبلیۆگرافیا ئەو نرخەیان نامێنێ، یا کەس پێویستی پێ یان نابێ بەهەڵە چووە، چونکە هێشتا ئەم ئامارە تازە داهاتوانە بەسەرهاتو کردەوەو پاشماوەی مەدەنیەتی چەندان هەزار ساڵەی ژیانی ئادەمزادیان تۆمار نەکردووە لەمرۆڤی نیاندرتالەوە تا ئادەمزادی سەردەم.

ئەمە ماوەیێکی زۆری دەوێ، جگە لەوەی ئەم ئامارانەش لەبەردەستی هەموو کەسێك نین، تەنیا خوێندەوار کەڵکیان لێ وەردەگرێ. ئەدی نەخوێندەوار لەسەر رووی زەوی ژمارەیان چەندە! نەك تەنیا ئەمە، بەڵکو بەتایبەتی لەهەموو رۆژهەڵاتی ناوەڕاستو کوردستان ژمارەی نەخوێندەوار چەندە!

لەبەر ئەوەی ئەو سەرچاوانەی باسم لێوەکردن لەناو کۆمەڵی ئێمەی کوردەواری بایەخیان پێ نەدراوە، لەم لایەنەوە نامەخانەی کوردی هەژارە، لێرەدا پێویستە ئەوەمان لەیاد نەچێتەوە یەکێ لە مەرجە هەرە گرنگەکان ئەگەر کۆمەڵە خەڵکێك خۆیان بە نەتەوە (الأمة Nation) بزانن پێویستە تۆماری زمانو ئەدەبو مێژوو و جوگرافیاو کولتووری نەتەوەیی یان هەبێ، ئەوەی ئەم هەموو مەرجە کولتووریانە دەپارێزێ و رێکی دەخا ئەو کارەیە کە بەشێکە کەوتۆتە ئەستۆی عەلی کەندی.

تاقیکردنەوە لەناو کوردەواری ئێمەدا لەم بابەتەوە کەمە، ئەوەی کراوە لەو پلەیەدا نییە باوەڕی تەواوی پێ بکرێ، چونکە دوو هۆی سەرەکی دوژمنی ئەم جۆرە کارە زانستییانەن، یەکەمیان ئیدۆلۆجییەتو دووەمیان سۆزی نەتەوەیی (قەومی)، ئەم دیاردانە هەوێنی کاری داهێنانی ئەدەبی و هونەرین، بەڵام پێویستە زۆر دووربن لە کاری لێکۆڵینەوەی زانستی، بەتایبەتی فەرهەنگو ئەنسیکلۆپیدیا. لەناو میللەتانی کەم

پێشکەوتوودا شوێنەواری ئەم دوو ڕەوشتە سایکۆلۆجی و کۆمەڵایەتیە تا پلەیێك دەمێنێ.

عەلی کەندی خۆی لەم کارە قورس و پڕ هەوەس و بە کەڵکە داوە، بۆ ئەوەی ئەم لایەنەی نامەخانەی کوردی هەندێ دەوڵەمەند بکا. بەناوی ڕێز لێنانەوە پێی خۆش بوو دوو قسەی بۆ بکەم، منیش بەناوی ڕێز لێنانەوە پێویستە داواکاریەکەی بهێنمە دی.

ئەم کارەی دانەر بەبێ سەرچاوە نەگەیشتۆتە ئەنجام. ئەم سەرچاوانەش دەکرێن بە دوو بەشەوە، سەرچاوەی ڕۆژئاوایی و ڕۆژهەڵاتی. ئەوانەی ڕۆژئاوا مەرجی ڕاستی و بابەتیان تێدا هەیە، بەڵام سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان، بەتایبەتی کوردییەکان هەندێ جار جێی متمانە نین، چونکە ئیدیۆلۆجییەت و سۆزی نەتەوەیی تیایاندا کاری خۆیان کردووە، لەو کاتەی ئەو جۆرە فیکرو سۆزە پێویستە لەکاری لەم بابەتەوە دوور بکەونەوە، هەر چۆنێ بێ ئەگەر شێوازی ئیدیۆلۆجی و عاتیفی لەهەندێ جێگە لەم کارە گرنگەدا بەرچاو بکەوێ دەگەڕێتەوە بۆ سەرچاوە ڕۆژهەڵاتیەکان بەتایبەتی کوردییەکان .

هەروەها ئەم دیاردەیە هەندێ جار لەسەرچاوە ئەوروپاییەکانیش دەکەونەبەرچاو، بەوەی ئەو کتێبانەی لەزمانانی ئەوروپاییەوە وەرگێڕدراونەتە سەر زمانی کوردی لەهەندێ شوێن ئەمانەتی زانستیان تێدا وون بووە یا بەشێوەیێك دەسکاری کراون.

هەر چۆنێ بێ ڕۆشنبیری کورد عەلی کەندی کارێکی گەورەی کردووە، ئەمە تەنیا لە کتێبی "مێژوونامە"دا ناکەوێتە ڕوو، بەڵکو لەپێش ئەوە هەندێ کاری دیکەی لەم بابەتەوە بەرهەمی ئەو کۆششە بووەو بڵاوکراوەتەوە. هەروەها لەکارەکەی دا بەردەوامە بۆ بەرهەمهێنانی فەرهەنگ و ئەنسیکلۆپیدیای بەکەڵکی دیکە.

لەم مەیدانە گرنگەی کولتووری هەموو نەتەوەیێك عەلی کەندیش دەبێتە سەربازی نەناسراوی ئەو جۆرە کارە زانستیانە. ئەمانە نەك تەنیا لای ئێمە، بەڵکو لەهەموو گێتی دا سوود بەخوێندەوارو ڕۆشنبیران دەگەیەنن، کەچی نووسینەکانیان دەبن بەسەرچاوەی بنچینەیی بۆ هەموو جۆرە بەرهەمێك، بەڵام ناویان ناچێتە ناو بیبلیۆگرافیای ئەو کتێبانەی خاوەنیان سوود لەکارە فەرهەنگیەکانیان وەردەگرن.

دەسخۆشی لەبەڕێز عەلی کەندی دەکەم ، هیوام وایە لەسەر کارەکەی بەردەوام بێ، هەمیشە ئەوەی کردوویەتی بەکەمی بزانێ بۆ ئەوەی زیادی بکا.

هەولێر : مەڵبەندی ڕووناکی

٤ ی مایسی ٢٠٠٧

دەســپێك بۆ چاپی یەکەم

خووێنەری بەڕێز :- ئەوەی دەیخەمە بەر دەستتان کارێکی مێژوویی گرنگە لە مێژووی رووداوەکانی کوردو کوردستان و وولاتانی جیهان لە ٢٠٠١/١/١ زاینی تاکوو ٢٠٠٦/٦/١ بەپێی قۆناخە تێپەر بووەکانی پەرەسەندن و پێشکەووتن و گەشەکردن لە هەموو بوارە جیاجیاکانی نەتەوەیی و نیشتمانی و رامیاری و ئابووری و سەربازی و زمان و مێژوو کەلتوورو داب و نەریت و شوووێنەوارو شارستانیەت.لەسەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤ و مرۆڤایەتی بەرەو دامەزراندنی کەسایەتی تاك و خێزان و بنەماڵەو کۆمەڵگاو نیشتمان و نەتەووەو زمان و مێژوو و داب و نەریت و کەلتوورو شووێنەوارو بەرەو شارستانیەت، بەپێی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکان .

کە هەر هەمووی لە ئەنجامی کێشەو ململانێی بەردەوام بووە چ لە ململانێی مرۆڤ لەگەڵ سروشت و سەلماندنی بوونی خۆیی و چ لە ململانێی ناو خوودی مرۆڤایەتی . لەپێناو پێك هێنانی یەکەم:- نیشتمان و، دووەم :- نەتەووەو دووایی بە چەسپاندنی سنوورو دەسەلات و دەووڵەت و بەرەو دام و دەزگاکان .

کوردیش نەتەوەیەك بووە لەپێشەوەی بەر لە نەتەوەکانی دیکەی سەر زەوی لەناو ئەو کێشەوململانێیەدا خوولایتەوە ، کورد بەر لە ٢٨٤٥ ساڵ خاوەنی ٢٧ وویلایەتی خۆیی بووەو ٢٧ سەرۆك و شانشین دەسەلاتداریەتی نیشتمان و گەلەکەیان کردووەو بەردەوام بوونە لە پاراستنی دەسەلاتەکەیان ، کە پایتەختەکەیان هەمەدانی رۆژهەلاتی کورستان بووە، خاکی کوردستان و گەلەکەی سەرچاووەی یەکەمی بە دەست هێنانی باری پیشەسازی و کشتووکاڵ و بناسازی و بازرگانی بوونەو سەرچاووەی پەرەسەندن و پێشکەووتن و

گەشەکردنی گەلانی دیکە بوونە . بە تایبەتی سۆمەری و بابلی و هەروا،...
هەتا لە بوواری نووسین بەهەموو بووارەکانی کە بەر لەو مێژووەی سەرەوە لەسەر خاکی کوردستان گەلەکەی نووسین و خوێندنی بەدەست هێناوە . لە بەرئەوەی مێژوو و جووگرافیا جەستەیەکی زیندووی هاوبەشن لە دوو ڕێگای هاوسەنگ بە سەلماندنی بوونی یەکیان بۆ ئەویدیکە بە پێچەوانەش ڕاستە.

جا هەر کارێکی سەربازی یاخوود نەتەوەیی . یاخوود جووگرافی و ئابووری ، کە ڕۆڵی بنەڕەتی خۆی هەبووەو هەیە لە کاردانەوەی لەسەر لایەنەکەی دیکە بە هۆی دابەش بوونی کۆمەلگای مرۆڤایەتی بەدوو بەشی دژ بەیەکتر لەسەرەتای سەرهەڵدانی مرۆڤ و کۆتایی نایەت تا کووتایی مرۆڤ ئەویش بە نەمانی ژیان لەسەر زەویدا . زانستەکانی مێژوو سرووشت و کۆمەلایەتی ئەوەیان سەلماندووە کە مێژوو گەنجینەیەکە و باش و خراپ دەچێتە ناو لاپەرەکانی... مێژووی پەرەسەندنی قۆناخە یەك لە دووای یەکەکانی مرۆڤایەتی لە کردارە نالەبارو لەبارەکان ... لە نێووان چەووسانەووەو چەووسێنەرەوە ... لە داگیرکردن و لە رزگار کردن... لە سەرکەووتن و لە ژێرکەووتن و بەزاندن... لەئاوەدان کردنەووەو لە ووێرانکردن ... لە دەووڵەمەند بوون و لە بەهەژار کردن... لە بوون و لە مردن... لە سەرهەڵدان و لە تووانەوە ... لە قەدەخەکردن و لە ماوەدان ... لە دادپەرووەری و لە ستەمدیدەیی ... لەدزین و تالانکردن و لە یارمەتیدان و پێدان و دابین کردن... لە ڕاست گۆیی و لە ناڕاستی و فرت و فێل ... لەخۆشی و لە کارەسات ... لەداگیرکردن و لە ئازادکردندا.

ئەمانە هەرهەمووی بەکاری مێژوویی دەچێتە ژوورەکانی تۆمارکردن هەر یەکەو لە لاپەرەکانی خۆی بەجیاو ، هەر یەکێش لەووانە بەیەکەوە بەستراووەنەتەووەو هێزیش نیە بتووانێ یەك دێر لە دێرە تۆمارکراوەکانی

مێـژووی تۆمـار کـراو بـشێوێنێ، چـونکە بـە ملیۆنـەها لاپـەڕە خـۆی تۆمـار کردووەو بێ ئەوەی کرداری کارەکە هەستی پێ بکات لە بەرامبەریدا.

بـەڵام لـە دوای خۆتۆمـار کردنـەکانی وردە وردە خـۆی دەردەخـاتو راسـتو چـەووتەکانو بـاشو خراپـەکان بـە رووی کـرداری کارەکـە دا دەداتـەوە بـەپێی قۆناخە یەك لەدوای یەکەکاندا .

خووێنـەری بـەڕێز :- چ سرووشـتو چ مـرۆڤ ، دوو جەمـسەری بەیەکـەوە بەسـتراون لەخـەباتو هاوبەشـی بەیەکـەوە ژیـانو یـەکیان بـەبێ ئەویدیکـەیان بەمردوو دەمێنێتەوە ، لەهەمان کات دژ بە یـەکترن لـەپێناو خزمـەتکردنی یـەکتری لـە نـاو هـەر یـەکیان ، بە مانایـەکی دیکـە، کۆمـەڵگای مرۆڤایـەتی خـۆی لـە خۆیـدا کێـشەو ململانێیـە لـە دوو جەمـسەردا ، هـەروا لـەناو سرووشتیـشدا... بـەپێی یاسـاکانی کۆمـەڵو سرووشـت وەك یاسـاکانی (وحـدة وصـراع الاضـداد- نفـي نفي- كمية و نوعية- الشكل والمحتوى- الصدفة والضرورة).

جا لە بەرئەوە بەپێی پەرەسەندنی تەمەن ، پـەیتا پـەیتا سـاتەکانو کاتـەکانو رۆژەکـانو چـاخەکان ، سـەرکردەکان دێـنو دەڕۆنو رادەبـوورن... چـونکە هـەر کارێك گەر سەرەتای هـەبێت کۆتـایی هەیـەو بەپێچەوانەش زۆر راسـتە ... لەبەر بـوونی کێـشەو ململانـێو تـەنگ و چەلەمەی نێـووان ئـایینو زانـست لەناوچـەو هـەرێمو جیهـان ، لـە پێنـاو سـەرکەووتنی یـەکیان بەرامبـەر ئەوویدیکـەیانو لەناووبردنی یەکیان بەرامبەر ئەوویدیکەیان بەردەوامە .

ئـەوەی مـن بـیری لێدەکەمـەووەو کردوومەتـەوە . هـیچ شـتێك کۆتـایی نیـەو مالانهایەیـەو هـەردەم لـە گۆڕیندایە بۆ گـۆڕانێکی دیکە ، گـەر وونـیش بێـت لـە قۆناخێـك بـۆ قۆنـاخێکی دیکـە... واتـە مێـژوو خـوول دەخوواتـەووەو ژیـانیش بەردەوامـەو بـەردەوام دەبـێ ، گـەر قـەدەری لێـك ترازانـی گـۆی زەوی لەگـەڵ کۆمەڵەی رۆژەکانی دیکەو بە بوونی بەزریانێکی خوڵاویو بەرەو ئەستێرەیەکی دیکەی بەهێزتر، ئەوکات ژیان لـە سـەر ئـەو زەویـە کۆتـایی دێـت لـە سـەر ئـەم هەسارەیەدا .

دڵنیاشم لـەوەی کە ژیان لـە سـەر ئەستێرەی دیکـە لـە گـەردوون دا هەیـە وەك ئێستای ئێمـەو هـەمان باروو دۆخ دەگرێتـە خـۆ، بـەڵام لـە شێووەو شێووازێکی دیکە ، بە هەمان یاساکانی کە لـە سـەرەوە باسم کـردووە . کە ئەو پێنج یاسایە بەنـدە بـە پەرەسـەندنی کۆمەڵایـەتیو سرووشـت... سـەرجەم رۆژەکـانی هەفتـەو مـانگو سـاڵ پـڕن لـە رووداو کارەسـاتی پـر لـە خۆشـیو ناخۆشـی و فرمێسك رشتنو پێکەنین لە هەموو بووارو لایەنە جۆراو جۆرەکانی ژیان چ بە نەخشێنراو چ بەخۆڕسکیەوە.

خوێنەری بەڕێز:- بەر پابوونی رووداوەکان چ ناخۆشو جەرگبڕبن یاخوود رووداوی مووژدەبەخشو دلخۆشکەر بن ... لاپـەرەکانی مێژوو بەدەست پاکیو بەئەمانەتـەوە لـە لاپـەرەکانی رۆژنامـەی ژیانی خـۆی تۆماریان دەکات ، گـەر تـۆو هـەر کەسێکی دیکـەو لایـەنێكو هێزێكو بنەماڵەیـەك بەرگری لـە خـۆی بکـات... چونکە مێژوو لە گەڵ پەرەسەندنی ژیان بەردەووامە، مرۆڤ مێژوو دورست دەکات بەپێچەوانەش راستره ، بێ ئەوەی هەستی پێ بکاتو مردنی بۆ نیە ، تەنیا مرۆڤ و ئاژەڵو گیان لەبەروو دارووردەختو شاخو داخ نەبێت . کە بوونو مردنی تیا بەردەوامـە هـەر یەکـەو بـەپێی بـارودۆخی تەمـەن . کـارووانی پەرەسـەندنو پێشکەووتنی مرۆڤایـەتی لـە قۆناخـە جیاجیاکـاندا ، کـە نەتـەوە سـەرهەڵدەدەنو دەتووێنـەوە ، چـیاو شـاخو دۆڵ تـەخت دەبـنو چـیاو دۆڵو شـاخی دیکـە سـەرهەڵدەدەن ، دەریـا لەجێگـەی خـۆی وون دەبـێو لەجێگـەی دیکـە سـەر هەڵـدەدەن . هـەروا بەرامبـەر بـە سرووشـتو گـەردوونو مـرۆڤ و کـەشو هـەواو ئەستێرەکان ، کـە هـەر هـەمووی بـە یاساکانی سـەرەوە بەستراوەتەوە ،. لەهـەمان کات مێژووش لەناو ئەو یاسایانە لەکارەکانی خۆی بەردەوام دەبێ ، لە بە ئەنجام گەیانـدنی کـاری فەرمانبەریـەتی خـۆی لەکاتوسـاتەکانو کـاری ئـەمرۆی ناخاتـە رۆژی دوواتر لەهەموو بووارە جیاجیاکاندا.

جا بـە هـەر حـاڵ ئـەمڕۆ بەچاوی خۆمـان دەبیـنین ، کـەباروودۆخی ناوچـەو هەرێمە جیاجیاکانو وولاّتـانی جیهـان بەقۆناخێکدا تێپەدەڕێت کە لـەژێر دەسـتی

سەرەك كۆمارو شانشین‌و ئەمیرو سەرەك پارت‌و گرووپ‌و رێکخراوی نەتەوەیی‌و نیـــشتمانی‌و ئیـــسلامی‌و كۆمەلآیـــەتی‌و ئـــابووری‌و بنەمالّـــە بـــەبوونی داد پەروەری‌و نـەبوونی دەكەوونە بەر دەستی سزای گەل بەپێی تۆماركراوەكانی مێژوو بۆ دادگایكردنیان لەدزینی سامانە هەمەجۆرەكانی گەل ونیشتمان .

هـەروا لـە هـەموو بـوارە جیاجیاكـان‌و هـەنگاوننان بـەرەو چەسـپاندنی دادپـەروەری بەرێنماییـەكانی مێـژوو، بـەرامالّینی بـیروو بۆچـوونی چـەووتی خۆپەرســـتی‌و خۆویـــستی‌و فەســـادو دزی وگەنـــدەلّی، بەهێنانەكایـــەوەی دادپەروەری لەكارو ژیان‌و لەئەرك‌و مافدا...!!

بۆ مێژوو دەلّێم تورك‌و فارس‌و عەرەب ، لە هـەمووكات‌و ساتێكدا دووژمنـی یـەكتر بوونـە بـەپێیّ رووداوەكانی مێژوو . لـە هـەموو بووارەجیاجیاكـان،.. تـەنیا لەسـەر چاسـەرەنەكردن‌و پێشێل كردنـی مـافی كـورد ، هاووخـەبات‌و هاووبـەش‌و هاووخــەمی یــەكتر بوونــە ، . بەتایبــەتی لــە دوای دروســت كردنــی ســنووری جووگرافی وولآتەكانیان لەسـەر خـاكی گـەلانی هەرێمەكە بەتایبەتی لە سەرخاكی كوردسـتان...!. سـەركردایەتی كـوردیش بگـرە لـە سـەرەتای بـوونی دەسـەلآتیان لەســـەر تـیرەو هـۆزو ئیمـارت‌و بنەمالّـەو پـارت‌و رێكخـراو لـە هـەموو بـووارە جیاجیاكان دژی یـەكتر بوونـەو مێژوو بوونی گەل‌و نیشتمانیان پڕكردۆتـەوە لـە شەڕی خۆكووژی‌و كێشەو ململانیّ ، لـە ئاسانكاری كـردن بـۆ دووژمنـانی گـەل‌و نیشتمان، تەنیا لە سەر دەسەلآت‌و سامان كۆك بوونە .

كــە ئەمــەش دوو هۆكـاری ســەرەكی بنـەڕەتی بوونـە لـە نەگەیـشتنی كـورد بـە وولآتێكـی سـنووورداری قـەوواره سـەربەخۆ . وەك وولآتـانی دیكـەی جیهـان، كـە كــورد لەكیــشووەری ئاســیا لەنەتــەوە یەكەمــەكانی ئــەو كیــشووەرە بوونــەو دوا نەتەوەش بوونە لە بەدەستهێنانی وولآتێكی سەربەخۆدا..!!..!!..

جـا هیـوادارم لـەناوەرۆكی پێـشەكیەكەم گەیـشتبن ، كـە ئـەوەی لەتووانامـدا هـــەبووەو دەســـتم كـــەوتووە لـــە مێـــژووی رووداوەكـــانی كـــوردو كوردســـتان‌و داگیركـەرانی كوردسـتان‌و نـاووخۆی كوردسـتان و گـەلانی جیهـانم كۆكردۆتـەوە

بەرۆژو مانگ‌و ساڵ لەو كتێبە تۆمارم كردووە بەدڵنیاییەوە .

دڵنیاشم لەوەی كە مێژووەكان لە ٩٩٪ راستن بەپێی مێژووی سەرچاوە كوردیەكان‌و عەرەبییەكان‌وبە تایبەتی بیانیەكان ، وەك لە كۆتایی كتێبەكە سەرچاوەكان هەمووی تۆمار كراوە ... لە هەمان كات بەشێوەیەكی رێك‌و دورست لە زجیرەیەكی یەك لە دووای یەك‌و ساڵ بەساڵ بەپێی دەست كەووتن‌و بڕووا پی بوون تۆماركراون..

خووێنەری بەڕێز:- لە كۆتاییدا هیووادارم خزمەتێكی بچووكی مێژووی گەل‌و نیشتمانەكەم‌و سەرجەم مێژووی گەلانی دیكەی جیهان‌و مرۆڤایەتیم كردبێ ، بە دەووڵەمەند كردنی كتێبخانەی كوردی ، هیووادارم كە ئەم كتێبە ببێتە هۆكارێكی زیاتر دەووڵەمەند كردن‌و پەرەپێدان بە پەرتووكخانەی كوردی‌و بیانی لە هرێم و ناوچەكەدا . بەتایبەتی ووڵاتانی دراووسێیی داگیركەری كوردو خاكی كوردستان ، بە تێگەیشتنیان لە راستیەكان و هەڵەی رابردوویان‌و گەرانەوە بە گرتنەبەری بنەماكانی ژیانی بەیەكەوەی سەردەمیانە لە هەموو بوارە جیاجیاكانی خۆیی‌و بوونی دراووسێیەتی برایانە .

هیوادارم كە یارمەتی دەرم بن لە هەر رەخنەیەك یاخوود كەموكووریەك كە لەناوەرۆكی كتێبەكەم بەدی دەكرێ.. تا بە هاووكاری‌و یارمەتی ئێووەی بەڕێز راستبكرێتەوە ، بۆ زیاتر پووختكردنی ، كە مایەی خۆشحاڵی‌و دەستخۆشییە...

ئەویش بە پەیووەندی كردن بەژمارە مۆبایلی ٤٥٤٨٠٩٨ یاخوود ئاریافۆنی ژمارە / ٠٦٦٠٢٥٣٣٥٢٢.

لە گەڵ رێزم بۆ هەڵگری ئەم مێژوونامەیە.

عەلی كەندی

باشووری كوردستان – هەولێر

١ /٣/ ٢٠٠٣

١٩٥٢

١٩٥١/١/٤ لە ماوەی شەڕی نێوان کۆریای باکوورو کۆریای باشوورو لە ئەنجامی ئەو شەڕە پایتەختی کۆریای باشوور- سیئۆڵ- کەوتە ژێر دەسەڵاتی هێزەکانی سووپای مللی کۆریای باکوور لە وڵاتەکەدا .

١٩٥١/١/٩ کردنەوەی بارەگای سەرەکی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە شاری نیورۆك لە وویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

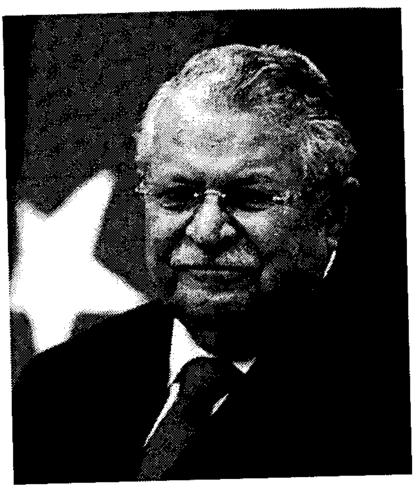
١٩٥١/١/١١ بڵاوکردنەوەی هەفتەنامەی خەبات بە زمانی کوردیو عەرەبی لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو لە باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردو پەیووەندی کۆمەلگای ئێراق بەهەموو پێك هاتەکان لە وڵاتەکەدا .

١٩٥١/٥/١ خۆماڵی کردنی پاڵێووگەکانی نەوتی ئێران ، لە لایەن ڕژێمی شانشاهی محەمەد رەزا شا ، کە زۆربەی پاڵێووەگە نەوتیەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی شا لە ئێرانی بەرکەووت لە هەرێمەکەدا .

١٩٥١/٥/٤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی کێشووەری ئاسیا خوولی یەکەمی یارییەکانی

ئاسیا ئەنجام درا لە شاری نیودەلهی پایتەختی هندستان کە ١١ وولات بە شداری تێدا کردو یاریزانی مەلەوانزانی سەنگافوره - نیوتش کۆل- یەکەم یاری زان بوو لە یارییەکانی ئاسیا سەرکەووتنی بە دەست هێنا. لە ماوەی -١٥٠٠٠م - لە رۆژی کردنەوەی پاڵەوانیەتیەکە بەرامبەر بە وولاتانی بەشدار بوو لە کێشووەرەکەدا .

١٩٥١/٥/١٨ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ئامۆژگاری ئەو وولاتانەی کرد کە بە گەمارۆ خستنە سەر ئەو وولاتانەی کە هەڵدەستن بە بەرهەم هێنانی چەکی هەمە جۆری جەنگی کۆمەڵ کووژیو وێرانکردن لە وولاتە جیا جیاکانی جیهاندا .

١٩٥١/٦/١٠ سۆســـیال ئینتەرناســـیۆناڵ رێکخراوەیـــەکی جیهانیـــە و زۆرینـــەی پـــارت و رێکخـــراوە سۆسیالـــستی و کرێکاریـــەکانی جیهان لەخۆ دەگرێ ... سۆسیال ئینتەر ناسیۆناڵ بەم فۆرمەی لە دوای جەنگی دووەمی جیهان ، یەکەم کۆنگرەی خۆی لە شاری فرانکفۆرتی ئەلمانیا گرێدا ... و - مۆرگان فلیپسی - وەك یەکەم سەرۆکی خۆی دیارکرد .

ئەم رێکخراوەیە تاکوو ئێستا لە رۆژی دامەزراندنیەوە هەشت کەس سەرۆکایەتی کردووە ... دوای سەرۆکی - جۆرج پاپاندۆری - سکرتێری پارتی پاسۆکی یۆنانی کە لە ساڵی ٢٠٠٦ سەرۆکایەتی ئەم رێکخراوە دەکات ... ئەم رێکخراوەیە درێژکراوەی international workers association پەیوەندی کرێکارانی جیهانە کە لە ١٨٦٤/٩/٢٨ لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا دامەزراوە . ئەویش لە پێناو کۆکردنەوەی رێکخراوە سۆسیالستەکانی ئەوروپا و ئەمەریکا . ئەویش پاش چەندین گۆرانکاریە جۆراوجۆرەکان و ئەم رێکخراوە ٥٧ ساڵە کاردەکات .

جێگەی باسکردنە کە بەشداری ٧٠٠ کەسی ئەندام لە ١٥٠ پارت و ڕێکخراو لە ١٢٠ وولاتی جیاواز لە جیهان سەر لە بەیانی ڕۆژی دووشەممە ٦/٣٠ تا ٢٠٠٨/٧/٢ لە شارۆچکەی – لاگۆنسی – نزیك شاری ئەسینای پایتەختی یۆنان ئەم ڕێکخراوەیە کۆنگرەی بیست و سێیەمی خۆی گرێدا ... لە دوای گفتووگۆ کردن لە سەر بابەتە سەرەکیەکانی ئەم کۆنگرەیە و لەکۆتایی سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و سەرەك کۆماری ئێراق جەلال تالەبانی بەجێگری سەرۆکی ئەم ڕێکخراوەیە هەڵبژێردرا. کە ئەمەش بارێکی گونجاو بوو بۆ داهاتووی گەلی کوردستان و پەیوەندیەکانی کورد لە گەڵ وولاتانی جیهان و بە پێچەوانەشدا کاردانەوەی کاریگەری خۆی هەیە لە هەموو بوارەکان بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانی لەکوردستان .

١٩٥١ /٦/٢٥ مۆر کردنی ڕێکەوتننامەی نێوودەوڵەتی لە بارەی بارودۆخی پەنابەران ، لە ئەنجامی دەربەدەری میللەتان لە لایەن دەسەڵاتدارانی وولاتەکەیان بە هۆی نادادوەرانەو بەند کردنیان.

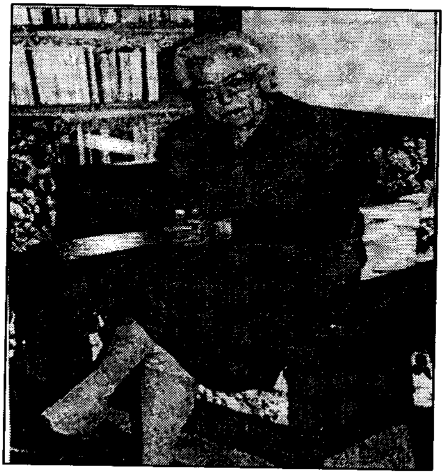
١٩٥١/٦/٣٠ گرێدانی کۆنگرە بە ناوبانگەکە لە شاری فرانکفۆرتی وولاتی ئەڵمانیا سازدرا ، ئەم کۆنگرەیە بە یەکەم کۆنگرەی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵ دادەنرێت ، کە ٣١ پارتوڕێکخراو بەشداریانتێدا کرد ، کە نوێنەری کیشوورەکانی ئەورووپاو ئەمەریکاو ئاسیایان دەکرد... مەبەستمان ڕێکخراوی سۆسیالیست ئینتەر ناسیۆناڵە S1 ، کە ڕێکخراوێکی نێوودەوڵەتیە ، بۆپارتو ڕێکخراوە سۆسیال دیموکراتو دیموکراتی سۆسیالیستیەکان . ئەم ڕێکخراوە لەساڵی ١٨٦٤ دامەزراوە ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٨٧٢

جـارێکی دیکـه ڕێکخراوەتـەوەو بـە ئینتەرناسـیۆناڵی یەکـەم ناسـراوە لـە جیهانـدا ، لـە سـاڵی ١٨٨٩ دا ئینتـەر ناسـیۆناڵی دووەم دامـەزرا بەسـەر پەرشتی زاناو ناوداری جیهانی و هاوڕێی مارکس ، فردریك ئینگڵش.
ئـەویش تـا سـاڵی ١٩١٦ بـەردوام بـوو، دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٢٣ بـە سەرپەرشـتی یەکیـەتی سـۆڤیەت ، کـە ڕابەرایـەتی دامەزرێنـەری ڕژێمـی سۆشیالیـست لـە ڕووسـیا – لیـنین – و پـارتی کۆمۆنیـستی سـۆڤیەت کۆنگرەیـەکی دیکـەیان سـازداو خـۆی بنیـاد نایـەوە ، بەمـەش ئینتـەر ناسیۆناڵی سێیەم ڕاگەیانـدرا بـە نـاوی – کۆمـەنترین– دوای ئـەوە بـە هـۆی هەڵگیرسـانی جـەنگی دووەم جیهـان لێـك هەڵووەشـایەوە لـە کێـشووەرەکەو جیهاندا .

١٩٥١/٧/١٥ کۆچـی دوایـی نووسـەرو ڕوونـاکبیری نەتـەوەیی مامۆسـتای – جـەلادت بەدرخان – لـە ئاوارەییدا لـە ڕۆژئـاوای کوردسـتانی لێکدراوە بە سووریا لـە شاری –دیمەشق– ی پایتەختی سووریا.

<u>تێبینی:–</u> لە ناوەرۆکی کتێبەکە خەبات و تێکۆشانی ئە و بەماڵەیە بە شێوەیەکی دیار نووسراوەتەوە .

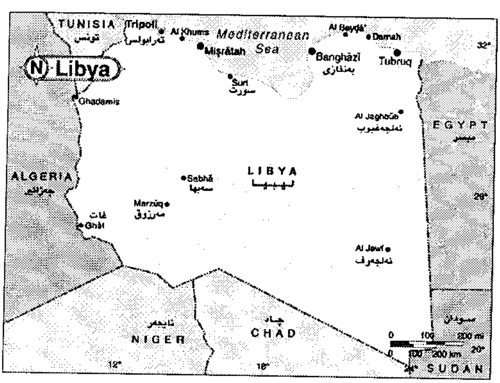
١٩٥١/٩/٨ مـۆرکردنی ڕێکەوتننامـە لـە نێـوان ئەمـەریکاو یابـان لـە دوای کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپای ئەمـەریکا لـە یابـان ، دوای ئـەوە مـافی بـە ئەمـەریکادا بەدامەزراندنی بنکەی سەربازی لە سەر خاکی یابان بە پێی ڕێکەوتنەکەدا .

١٩٥١/١١/٢ گرێدانی کۆنگرەی ئەسینای پایتەختی یۆنان دژی ڕژێمی ئیمپریالیزمی جیهانی ، کە کەسایەتی ناوداری کورد خاتوو - ڕەوشەن بەدرخان- بە نوێنەری کورد لە کوردستان بە وتەیەك بەشداری تێدا کرد ، ئەویش لە سەر بارو دۆخی کێشە هەڵواسراوەکانی گەلی کوردستان بوو لە کۆنگرەکەدا .

بەڵام کێشەی ڕەوای گەلی کوردستان بە گشتی بە پێی قۆناخە یەك لە دوای یەکەکانی پەرەسەندن و پێشکوتن نە چۆتە پێشەوە لە بە دەست هێنانی مافە رەواکانی بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا لە عەرێم و ناوچەو کێشووەرەکەدا ، وەك ئەو وولاتانەی کە لە دوای جەنگی دووەمی جیهان بە دەستیان هێناوە ، کە ژمارەی دانیشتووان و رووبەری خاکەکەیان بە قەدەی ڕێژەی دانیشتووان و ڕووبەری خاکی کوردستان نیە لە کێشووەرەکەدا لە گەڵ چەندین بواری دیکەدا .

١٩٥٢

١٩٥٢/١/٢ وولاتی لیبیا سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەدامەزراندنی ڕژێمی شانشینی دەستووری ، کە شانشین ئیدریسی یەکەم دەسەڵاتی لیبیای

گرتە دەست لە سەر وولاّتەکەدا ، ئەویش لە شاری — تەرابلس — ی پایتەخە ، کە ژمارەی دانیشتووانەکی ، ١,٧٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە لە شارەکەدا .
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ،٥,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ١,٥٧٩,٥٤٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .
هەروا چڕی دانیشتووانەکەی /٩ نۆ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٧٪ . لە دانیشتووانی وولاّتەکەدا .

١٩٥٢/٢/٦ هەموار کردنی ڕێنمایەکانی سووێند خواردنی شانشینەکانی بەریتانیا ، کە شانشین ئەلیزابیت سووێندی یاسایی خوارد بە سەرۆکی بالاّی رایەلّەی کۆمەنوولسی بەریتانیاو هاوبەشی ئازاد لە رایەلەی وولاّتانی کۆمەنوولس لە بەریتانیا .

شایانی باسە کە شانشین ئەلیزابیت دەسەلاّتی فیتۆی هەیە لە هەر کارێکی بڕیاردان‌و یاسا لە ئەنجوومەنی گشتی بەریتانیا .
بەلاّم ماوەی زیاتر لە ٤٠ ساڵە ، خۆی دوورە پەرێز گرتووە بۆ سەقامگیر کردنی دیموکراتی و مافی مرۆڤ و ئازادیەکانی گەلانی بەریتانیا و دەسەلاّتە یەك لە دوای یەکەکانی نێوان پارتی کرێکاران و پارێزگاران لە رامیاریەتی وولاّتەکەدا .

١٩٥٢/٢/٢٠ شانشین جۆرجی شەشەمی شانشینی بەریتانیا کۆچی دوایی کردو شانشین ئەلیزابیت جێگەی گرتەوە ، تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامە لە دەسەلاّت بەردەوام بوو لە سەر بەریتانیادا.

١٩٥٢/٣/٣ سەرۆك وەزیرانی ڕژێمی شانشینی لە ئێراق سالح جەبر سەردانی شێخ مەحمودی نەمری کرد لە شاری سلێمانی‌و بەیەکەوە وێنەیان گرتوو باری ئێراق‌و کوردو ناوچەکەیان هەڵسەنگاند لە پێناو بەرەو پێشبردنی کێشە هەڵوواسراوەکاندا .

١٩٥٢/٥/٥ سەرەك وەزیرانی ئێراق –سالّح جەبر– لە گەشتێکی دا بۆ شارەکانی کوردستان ، وەك پارێزگاکانی کەرکوك‌و هەولێرو کۆیەو سلێمانی بە پێشوازی لێکردنی لەلایەن کەسایەتیە کوردو ئاغاکانی دزەیی‌و هەرێمی کوردستان ، لە پێناو بەهێز کردنی جێ پێگەی خۆی نەك یارمەتیدان

بەچارەسەری کێشەی کورد لە کوردستان .

١٩٥٢/٥/٢٦ مۆرکردنی ڕێکەووتننامە لە نێوان وولاتانی داگیرکەری ئەڵمانیا لە دوای جەنگی دووەمی جیهان .
کە ئەمەریکاو بەریتانیاو فەڕەنساو یەکیەتی سۆڤیەت ، بە کشاندنەوەی هێزەکانی سووپایان لە ئەڵمانیادا ، کە دوای ئەوە تەنیا هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە ئەڵمانیا مانەوە تاکوو تەواوبوونی ئەو مێژوونامەیە.

١٩٥٢/٦/١٢ کۆچی دوایی نووسەرو ڕۆشنبیرو شاعیری نیشتیمان پەروەری گەلْ ، مامۆستا مەلا عەبدولکەریم ناسراو بە -موفتی پێنجوێنی- لە هەرێمی باشووری کوردستان- گۆڕی مامۆستای کۆچ کردوو لە گۆرستانی حاجی شێخە لە شاری پێنجوێنە لە پارێزگای سلێمانی .
مامۆستا لە ساڵی ١٨٨١ لە گوندی بیستانەی سەر بەقەزای پێنجوێن لە باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە

١٩٥٢/٦/١٣ کۆمیتەی - وەزەی ئەتۆمی ئیسرائیل - دامەزرا . پاش ئەوە بە چەند مانگێك واتە لە مانگی /١/١٩٥٣ پرۆتۆکۆلی هاوکاروی گۆرینەوەی زانیاری لە نێوان فەرەنساو ئیسرائیل لە بواری تەکنۆلۆژیای ئەتۆمی مۆرکرا . ئەم پەیوەندیە دوو قوڵیە لە بواری زانستی ئەتۆمی تاگەیشتە ئەوەی کەلە ساڵی ١٩٥٥ ، فەرەنسا بە یەکەمین ڕێکتەری ئەتۆمی بە ئیسرائیل بفرۆشێت ، لە ناوچەی دەیمومەی باشوری ئیسرائیل دابمەزرێنێ ، دوای ئەوە لە ساڵی

١٩٦٠. ئیـسرائیل بـە یارمـەتی وولاتـە یـەکگرتووەکان رێکتەرێکیدیکـەی ئەتۆمی لەباشووری تەلئەبیب دامەزراند .

١٩٥٢/٦/١٨ هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانشینی لە میسر بەڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری بە سەرۆکایەتی جەمال عەبدولناسر.

١٩٥٢/٧/١١ کۆچی دوایی مێژوونووسی ناوداری کـورد – محەمـەد عـەلی عـەونی– لـە قـاهیرەی پایتـەختی میسر... شایانی باسـە ئـەو زانایـە بـوو، کـە شەرەفنامەی وەرگێڕایە سەر زمـانی عـەرەبی... ئـەم بنەماڵەیـە لـە ڕەسـەندا دانیـشتووی بـاکووری کوردسـتان بوونـە... گۆڕەکـەی لـە تەکیـەی شـێخ مغاوەرە لەچیای . مقتەمیە ... شایانی باسە لەهەندێ نووسـراوەی ڕۆژی کۆچی دوایی ئەم کەسایەتیە بە٧/٤ دادەنێن لەو وولاتەدا.

جێگەی روونکردنەوەیە کە ئەم کەسایەتیە بەرێزە کوری حاجی عەبدولقادر عەونیە . نووسەرێکی بەرزو نیشتیمانپەروەرێکی کوردە ، لە ساڵی ١٨٩٧ لە شاری – سووێرەکە–ی سەر بە پارێزگای دیابەکر – ئامەد – لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، پلەی یەکەم و دووەمی خوێندنی لە تورکیا تەواو کردووە .

دوای ئەوە بەرەو وولاتی میسر دەچێت ولە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر لە زانکۆی ئەزهەری ئاینی خوێندوویەتی و بروانامەی بە کەلۆرێسی لە زانستە ئیسلامیەکان وەرگرتووە لە زانکۆکەدا .

دوای ئەوە دەستی کردووە بە خوێندن لە بەشی جووگرافیاو بەشی مێژوو لە کۆلیژی ئاداب لە شاری قاهیرە . زمانەکانی تورکی و فارسی و فەرەنسی و عەرەبی بە باشی زانیووە ، ئەم کەسایەتیە لە گەڵ بنە ماڵەی بەدرخانیەکان بەشداری کردووە لە دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆییبوون بە هۆی بیروباوەری

کوردو کوردستان .
هەروا لە بەر ئەوە رژێمی تورک ماوەی پێ نەداوە بگرێتەوە باکووری کوردستان ، ... تادوا ساتەکانی لە ژیانیدا لە دیووەخانی شا فاروق کاری کردووە ، شای میسر ، کە لە بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشا بووەو ناسراو بوونە بە بنەماڵەی خدیووی ، بە وەرگێری زمانە رۆژهەلاتیەکان دامەزراوە ، هەروا ئەم کەسایەتیە کوردە شەرەفنامەی لە زمانی فارسی وەرگێراوەتە سەر زمانی عەرەبی، بە هۆی گرنگی ئەو دانراوەیە لە ساڵی ١٩٥٨ لە لایەن وەزارەتی پەروەردەی میسر بە چاپکەیەندراوە لەم وولاتەدا.
هەروا وەرگێرانی خوولاسەی مێژووی کوردو کوردسان و مێژووی دوەل وئیماراتی کوردی مامۆستا ئەمین زەکی بۆ زمانی عەرەبی . هەروا لە چاپدانەوەی بەشی دووەمی – مەشاهیر الاکراد – ی مامۆستا ئەمین زەکی بەگ ... نووسینی کێشەی کورد – بەلەج شێرکۆ . لە گەڵ چەندین دەست نووس و وەرگێراندنی نووسراوو دانراوی نووسەرە بە ناوبانگەکانی کورد ، لە پێناو دەوڵەمەند کردنی کتێبخانەی کوردی و عەرەبی و بیانی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/١٩ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی– ئۆڵەمپیات – لە شاری هلسنکی پایتەختی فیلەندە بەرێوەچوو، کە بەردەوام بوو تاکوو ٨/٣ هەمان ساڵ لە نێوان یاریزانانی یانەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە وولاتە جیا جیاکان لە جیهاندا .

١٩٥٢/٧/٢٣ بەرپا بوونی شۆڕشی میسر بە سەرکردایەتی محەمەد نەجیب دژی رژێمی شانشینی لە میسر ، کە شانشین فاروق شانشینی میسر بوو لە نەوەی بنەماڵەی محەمەد عەلی پاشای دامەزرێنەری وولاتی میسر بوو ، کە بەنەژاد کوردو لە پارێزگای دیاربەکری باکووری کوردستانی ژێر دەسەڵاتی

ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ڕوویان لەو وولاتە کرد بوو کە ناسرا بوون بە بنەماڵەی خدێووی لە جیهاندا .

١٩٥٢/٩/١٥ هێزەکانی سووپای بەریتانیا پەلاماری ئەریتیریای دا ، لە ئەنجام داگیریان کردو سەرپەرشتییان دەکرد ، وەك هەرێمێکی ژێر ئامۆژگاری نەتەوە یەکگرتووەکان . تا ئەو کاتەی لەگەڵ ئەسیووبیا یەکیان گرت لە یەك وولاتی سەربەخۆدا لە جیهاندا.

١٩٥٢/١١/٢١ محەمەد مەحمود سەواف لە هەوڵی ئەوە دابوو کە لە بواری ڕاگەیاندن جێگایەك بۆ بیروو باوەڕی ئیخوان موسلمین بکاتەوە ، لەم ڕۆژەدا یەکەم ژمارەی گۆڤاری هەفتەنامەی بەناوی – الاخوة الاسلامية – بڵاوکردەوە ، کە خۆی سەرنووسەری گۆڤارەکە بوو .

ئەویش بە هۆی پەیوەندی باشی لەگەڵ حکوومەتی شانشینی لە ئێران ، بەو هۆیەوە توانی ڕەزامەندی لە وەزارەتی پەروەردە وەربگرێ ، کە گۆڤارەکە لەنێوو هەموو خووێندنگاکاندا دابەش بکرێ لەوولاتەکەدا.

١٩٥٢/١١/٢٢ گەورەترین ڕاپەڕینی گەلانی ئێراق لە شاری بەغدای پایتەخت ئەنجامدرا ، بە بەردەوامی تێکۆشان دژی دەسەلاتی شانشینی لە ئێراقی هاوپەیمانی بەریتانیاو ئەمەریکادا.

١٩٥٢/١٢/٣١ شاعیرو ڕووناکبیری نەتەوەو نیشتمانپەروەر مامۆستا – بەختیار زیوەر – کۆچی دوایی کرد لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان کە ڕۆڵی بالای هەبوو لەڕۆشنبیرکردنی گەلی کوردستان .

جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە مامۆستا ی ناودار بەختیار زێوەر ناوی تەواوی – فائیق عەبدوللامحەمەد مەلا ڕەسووڵ– ە , لە ناو شاعیرانی کوردا گەلێکی ئەو

تۆمـان هـەن ناویـان لـە بەرهـەمیان بڵاوتـرە ، یـەکێك لەوانـەش مامۆسـتا — بەختیا زێوەر — ە ئەم شاعیرە هەر وەك ژیانی بە ناخۆشی و پڕ لە ئازارو نەخۆشیەوە بردۆتە سەر و زووش ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد لە هەرێمەکەدا.

هـەروا پـاش مەرگیـشی و تـا ئـەمرۆش هـەموومان لـە خـۆیی و لـە بەرهـەمی رەنگینی بێ دەنگ بووین . جێگەی داخە نووسەرو رۆژنامـەنووس و شـاعیرو هونەرمەندانی کورد لە ماوەی ژیانیاندا رێزیان لیناندرێ ، بەڵام دوای ئەوەی کـە ماڵئـاوایی یـەکجارەکی دەکـات ، ئەوکاتـە لـە لاپـەڕەی رۆژنامـەو گۆڤاروشاشـەکانی تەلـەفزیۆن بـە دوو دێـڕ باسـی دەکـرێ . بـەڵام دوای چی...؟...!.

ئەم شاعیرە کوری مامۆستای شاعیر زێوەر ئەمەندیە ، کە لە سالی ١٩٠٨ لە شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هـەڵهێناوە ، سـەرەتای ژیـانی منداڵی وەك منداڵانی دیکەی کورد خووێندنی لە — حوجرەی — فەقێیایـەتی بردۆتـە سەر ، دوای ئەوە چووەتە قوتابخانە و پۆلی شەشەمی سەرەتایی تەواوکردووە .

دوای ئەوە چووەتە شاری بەغدا و بەشداری لـە خـوولێکی برینپێچی ئاژەڵان — موزەمید بەیتـەری — کـردووەو چـۆتە سـەر ئـەو ئیشە ، هـەروا لـە کـاری فەرمانبەری لە ناوچەکانی سلێمانی باش گەراوەو ماوەیەك لە شارۆچکەی پـردێ بـووە ، لـە سـالی ١٩٤٦ کـاتێ قوتابخانـەی ناوەنـدی شـەو لـە شـاری سلێمانی کرایەوە ، بێ گوێدانە تەمەن مامۆستا بەختیار بوو بە قوتـابی و لـە سالی ١٩٤٨ پۆلی سێیەمی ناوەندی تەواو دەکات .

هـەروا لـەو سـاڵەدا بـە هـۆی کۆچـی دوایـی باوکیـەوە ، تـەواو بـە دەسـت نەخۆشـیەکەیەوە . کـە زۆر سـەرەتای دیـار دەبـێ و کـاری لێدەکات و ناچار دەبێ روو لە شاری بەغدا دەکات و لەوێ نەشتەر گەری مێشکیان بۆ کردووە ، پاش ئەو نەشتەرگەریە بە شەش مانگ ، واتە لە ١٩٥٢/١٢/٣١ ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکات لە شاری سلێمانی لـە باشووری کوردسـتان و، گۆرەکـەی لـە گۆرسـتانی جۆگـا لـە تـەك باوکیـەوە بـە خـاك سـپێردراوزە لـە شارەکەدا.

هەروا بەرهەمەکانی ئەم شاعیرە هەژارە و نیشتیمانپەروەرە لـە دیوانە دەست نووسەکەیدا دوو پلە بۆ بەرهەمی خۆی دادەنێ .

یەکەم:- لە ١٩٢٨/٩/١٥ دەست پێدەکات تا ساڵی ١٩٥٠ ، کە دوا پارچە هونراوەی نووسیووەو پاش ئەوە نەخۆشی لەو دووساڵەی دوایی ژیانبدا رێگای نووسینی نەداوە . ئەم دابەشکردنەش شاعیر خۆی هەر لە بەر ئەویە کە لە سەر دەمی لاویدا شیعری ووتووەو پاشان وازی لێهێناوە و پاش دە ساڵێکی دیکە دەستی داوەتەوە شیعر نووسین لە هەرێمەکەدا .

دووەم:- دوای واز هێنانی لە شیعر دووبارە دەگەرێتەوە و دەست بە نووسینەوەی شیعر دەکات ، ئەمەش لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی دووەمی جیهانی بوو لە ساڵی ١٩٤٥ . دیوانە شیعرەکەشی لە لایەن مامۆستا مەحمود زێوەر لە ساڵی ١٩٧٠ بە چاپگەیەندراوە . ئەم شاعیرەش چەند ووتاری لە سەر خۆیی و شیعرەکانی نووسراوە لە گۆڤارو رۆژنامەکان لە لایەن نووسەرو شاعیرانی گەلەکەمان لە باشووری کوردستاندا .

سەرچاوە:- سوود لە گۆڤاری - رۆڤار - ژمارە/٤٦ وەرگیراوە.

١٩٥٣

١٩٥٣/٢/١٥ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری پارێزگای هەولێر - ساڵح عەبدوڵلا ساڵح محەمەد- ناسراوە بە - ساڵح ئەیاغ - لە عەشیرەتی - ئایغ - ی هەولیری لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان . ناوبراو چەندین - خان - ی لە شاری هەولێر هەبووە وشارەزابووە لە جیا کردنەوەی مەڕو ماڵاتی خراپ لە باشەکان وخەڵکی لە کاتی کرینی مەرومالات وەك شارەزایەك لەگەڵ خویان دەیانبرد , بە ناوی ئەیاغ ناوبانگی دەرکردووە وناسراوە .

هەروا ئەم کەسایەتیە گەورەی عشیرەتی – ئایغ– بووە کە مانا کوردیەکەی – زیندیە – ، واتە نویْ بونەوە ، کە ئەم ووشە تورکیەی بۆ دانراوە تەنها مەبەست ئەوە بوە کە ئەم عشیرەتە لە ترسی عوسمانیەکان و بۆ خۆ گونجاندن ئەو ناوەی بۆ دانراوە ، کە ئەمە ناوی عەشیرەتەکەیە لە پاریزگای هەولیرو بەو ناوە ناسرابوون . لە بەر ئەوە ئەو کەسایتیەو بنەماڵەکەیان ناوزەند بوونە بە ناوی ئایغ .

هەروا دایکی سالح ئەیاغ کە ناوی خاتوو – گورجی – بووە ئافرەتێکی ناسراو بووە لە پارێزگاکانی کوردستان مووسڵ ، نەك بە تەنیا پارێزگای هەولێر بە کاری بازرگانی کردنی بە کووتاڵ فرۆشتن و شارەزایی باشی هەبووە لەم بوارەدا .

جێگەی ئاماژەپێکردنە کە سالح ئەیاغ یەکێك بووە لە دامەزراندن و بنیاتنانی گەرەکی تەیراوە، کە ئەو کاتە ئەو گەرەکە چۆل بوو کەسی تیانەبوو بەهۆی نەویرانیان لەبەر دزی و پیاوی خراپ ... لەو کاتەش تاهیر ئاغا بە سالح زیندی دەلیْ تۆ پیاوێکی لیْ هاتوو چاونەترسی برۆ خانوو بۆ خۆت لەسەر سامانی من بکە بەبیْ بەرامبەر ، ئەویش دەست بە دروست کردنی خانووەکە دەکات لەو گەرەکە .

دوایی وردە وردە خزم و برادەری لیْ کۆدەبنەوەو دوایش تاهر ئاغاش زیاتردەست بە دروستکردنی خانوو بەرە دەکات لەو گەرەکە و ناوزەند دەبیْ بە ناوی تاهیر ئاغا .

هەروەها سالح ئەیاغ بەیتارێکی باش بووە وخەڵکی رویان تێکردووە و کۆرێکی بەناو قەرەنی ئەم پیشەی لیْ فێردەبێت و تا ساڵانی ٢٠٠٦ لەم پیشەیە بەردەوام بووە .

کە گەلی کوردستان بەگشتی و پارێزگای هەولێر بەتایبەتیش لە باشووری کوردستان بەر شالاوە درندانەکانی دوژمنانی نیشتمانی کورد کەوتوون لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە بەتورککردن و بەعەرەبکردن و بە فارس کردن وبەر تواندنەوەی ناسنامەی کوردایەتی ونیشتیمانی و کەوتوونە چ لە ژێر دەسەلاٌتی ئیمپراتۆریەتەکانی رۆمان مەگۆل و فارس و عوسمانی و بەتایبەتی لە دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لەساڵی / ١٩١٤، کەتاکوو ئێستاش بەردەوامن لەناوبردن وزراندنی ناسنامەی کورد بەهەموو هۆز و

تیره و بنەماڵەو خێزان و كەسایەتیە ناودارو لێهاتووەكانی كوردستان .

یەك لەوانەش ئەم عەشیرەتە سنووردارە كە لە بەر هۆی بارو دۆخ و قۆناخەكان ناوی عەشیرەتەكە زیندی بووە بە ئایغ... كە لە بنەرەتا ناوی عەشیرەتی زیندی بووە وەك عەشیرەتەكانی دیكەی سەر سنووری كوردستان كە هەندێك بینووو پروپاگەندەیان كردووە كەئەم عەشیرەتە توركیەو ئەویدی عەرەبیە ئەوەیان فارسیە ... بەلام هەمووی بۆ لەناو بردنی ناسنامەو بونی كورد بووە لەسەر خاكی كوردستان .

بەلام خۆراگری و ئازایەتیان لە نەدۆراندنی ناسنامەی كوردایەتیان بەردەوام بوونە لەروونكردنەوەی باری عەشیرەتەكە و بەرگری كردنیان لەناسنامەی كوردایەتی لە هەموو بارەدۆخێك .

گەر بەراوردێك بكەین لە نێوان مێژوو وخەبات و تێكۆشان و سەرهەڵدانی تیرەو هۆزەكانی كوردستان وا دەردەكەوێ ئەو عەشیرەتە كە ناوی بنەرەتی زیندیە دەگەرێتەوە سەر یەكێك لەبنەماڵەكانی دیاركراوبوو هەرچەند بەلگەیەكی فەرمی نیە بۆ ئەم راستیە .

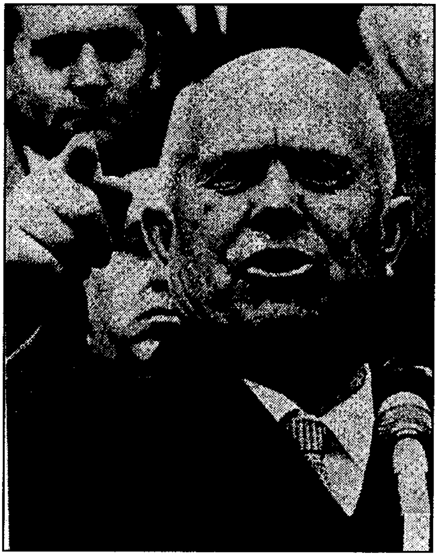
بە هەر حال ئەو عەشیرەتە كە تائێستا لە پارێزگای هەولێر و سلێمانی و هەتا لەباكووری كوردستان بونیان هەیە و كوردن و نكوڵی لە كوردایەتی خۆیان وعەشیرەتە كەو بنەماڵەوخێزان ناكەن و بەردەوامن لە سەر بوونی كوردایەتیان كە هەر لەو بۆنەوە لەروانگەی گرنگی دانی بەرێز مسعوود بارزانی بە عەشیرەتەكانی كورد و توركمان و گەلی كوردستان بەگشتی بەرێز شێخ ادهم بارزانی كە سەرۆكی عشائری كوردستان بو لە مانگی/ ٥/٢٠٠٦ ، چەند كەسایەتی لەبنەماڵەو خێزانی ئەو عەشیرەتە بانگ هێشت كرد بۆچۆنیەتی باری ئەو عەشیرەتە و یارمەتی دانیان بە پێی ئەو بارودۆخە ی كە گەلی كوردستان پیێدا تێپەر دەبێ .

ئێستاش شێخ تارق نوێنەرایەتی ئەو عەشیرەتە دەكات لە هەموو بوارەكانی پەیوەندی و كێشەو گرفتەكان بە هەلسوراندنی كارە پێویستەكان لە پێناو گەشە پێدان و بەرەو پێش بردن و لە سەر ئامانج و ئاواتەكانی گەلی كوردستان و گێرانوەی نازناوی عەشیرەتكە بۆ سەر ناوی رەسەنی خۆی لە هەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٥٣/٢/١٨ دامەزراندنی ڕێکخراوی یەکیەتی قوتابیانی کوردستان لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستان ، لە باشووری کوردستان.

١٩٥٣/٣/٥ کۆچی دوایی سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و دەوڵەتی سۆڤیەت - جۆزێف ستالین - کە سەرکەوتنی لە جەنگی دووەمی جیهان بە دەست هێنا لە گەڵ وڵاتانی تەوەرەی هاوپەیمان دژی ئەڵمانیای فاشی .
ئەویش بە بەرز بوونەوەی باری ڕامیاریەتی لە ڕامیاریەتی نێوودەووڵەتی و دەست پێکردنی سەرەتای شەڕی سارد ، لە نێوان بلۆکی سۆشیالیست و بلۆکی سەرمایەداری لە ئەورووپای ڕۆژهەلات و ڕۆژئاواو جیهاندا .

١٩٥٣/٣/٦ لە دوای کۆچی دوایی ستالین – نیکیتـــا خرۆتـــشۆف – بەرپرســـیاریەتی پـــارتی کۆمۆنیستو دەسەڵاتی باڵای سۆڤیەتی گرتە دەست .
دوای ماوەیـەك دەسـتی کـرد بـە دادگـایی کردنـی ستالینو سـزادانی لـە دوای کۆچـی دوایـی کردنیـدا ، لـەدوای شەسـتەکان دووبـارە دانیـان بـەڕۆڵی سـتالین نـا ، ئـەویش لەبـەرگری کردنـی ڕاسـتی لـە دەسەڵاتو گەلانی سۆڤیەتو جیهاندا .

١٩٥٣/٤/٧ گەلانی کەمبۆدیا لە دوای هـــەوڵو کۆشـــشو قوربانیـــەکی بـــێ وێنـــە وولاتـــی کـــەمبۆدیا سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابوونـــەوە لـــە کۆمەڵـەی نیـشتمانی فەرەنـسی وەك وولاتێکـی سـەربەخۆ ڕاگەیانـد لـە کێـشووەرەکەو جیهانـدا . لـە شـاری – فنۆمبیتـە – ی پایتـەخت بـە نـاوی شانشیی کەمبۆدیا ، تا لە ساڵی ١٩٧٠ ئەویش بە هەڵووشانەوەی ڕژێمـی شانـشینی و ڕاگەیانـدنی ڕژێمـی کۆمـاری کـەمبۆدیا . کـە ژمـارەی دانیشتووانی شاری فنۆمبیتە ، ٩٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە.
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکە ، ١١,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـە . هـەروا

رووبەری خاكی وولأتەكەی ، ١٨١,٠٤٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە. هەروا چڕی دانیشتووانەكە ، ١٧٠ كەس لە میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، خەمیر ٩٢٪ . دانیشتووانە ڤیتنامیەكان ٥٪ . دانیشتووانە چینی ١٪ . لە وولأتەكەدا .

١٩٥٣/٤/١٢ كۆچی دوایی خانمە ئافرەتی ناوداری كورد حەپسەخانی نەقیب لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری كوردستان . كە ئافرەتێكی ناوداری كوردی تێكۆشەرو خەباتگێڕ بوو لەبەرگری كردن لە مافی كوردو ئافرەتی كوردو زمانی كوردی ، ئەویش بە كردنەوەی قوتابخانە و ڕێكخراوی ئافرەتان لە هەرێمەكەدا .

١٩٥٣/٥/١١ بەرپابوونی خۆپیشاندان لە شاری مەهاباد لە رۆژهەلأتی كوردستانی ژێر دەسەلأتی شا لە ئێران ، دژی رژێمی شا ، كە بووە هۆی كووژرانی چەندین هاوولأتی كوردو دەستگیركردنی بەدەیان هاوولأتی دیكەو خۆپیشاندانەكە لەلایەن پارتی دیموكراتی كوردستان بەرێوەچوو ، كە عەبدوڵلا ئیسحاقی سەرپەرشتی دەكرد لە شارەكەدا .

١٩٥٣/٦/١٢ لە ڕۆژهەلأتی كوردستانی داگیر كراوی ژێر دەسەلأتی فارس لە ئێران خۆپیشاندانێكی گەوورە ئەنجام درا ، لە دژی ڕژێمی شاهەنشاهی لەلایەن گەلی كوردستان و بە بەرگری كردن لەگەڵ و نیشتمان و ناسنامەی نەتەوەیی كورد ، لەپاراستنی مێژوو زمان و داب و نەریت و كەلتوورو شارستانیەتی كوردی لە كوردستاندا .

١٩٥٣/٦/٢١ ســـــــــــــــەرکردەو سیاســـەتمەداری نــاوداری پاکستان و جیهان و لـه نـژاد کـورد خـاتوو — بـەنازیربۆتۆ — لـه خێزانێکی تێکۆشـەر و سۆشــیال دیمــوکرات لـــه شارۆچکەی لارکاناس سند چاوی بـه جیهان هـەڵهێناوه و کــچه گــەورەی ســەرەك وەزیرانـــــی پاکــــستان — زولفەقار عەلی بۆتۆ بووه .

جێگـەی ئامـاژه پێکردنـه کـه ئـەم بنەماڵەیـه لـه بنـەرەتا کـوردی رۆژهـەڵاتی کوردســتانی ئێـران بوونـەو لـه شـاری کرمانـشا بـەرەو پاکـستان کۆچـیان کردووه ... خاتوو بەنازیر بۆتـۆ یەکـەم ئافرەتی موسلمان بووه کـه پۆسـتی سـەرەك وەزیرانـی پاکـستان بگرێتـه دەسـت لـه رێگـەی هەڵبـژاردن بـۆ دوو خـولی سـەرەك وەزیـران کـه یەکـەمجار لـه سـاڵی ١٩٨٨ و دووەم جـاریش لـه سـاڵی ١٩٩٣ ، بـەڵام بـەهۆی خـستنه پـاڵ بـەتاوانی گەنـدەلی لەدەسـەڵات لابراوه . خاتوو بەنازیربۆتۆ لە ساڵی ١٩٩٨ تـاکوو گەرانـەوەی بـۆ پاکـستان لە ٢٠٠٧/١٠/١٨ لە وولاتی دوبەی ژیانی به سەربردووەو بەردەوام بووه لـه سەرکردایەتی کردنی پارتی گەلی پاکستان .

خــاتوو بـەنازیر بۆتـۆ دوای کۆتـایی هێنـانی خوێنـدنی لـه پاکـستان . خوێندنی بـاڵای لـەزانکۆکانی ئۆکسفۆردی بەریتانیاو هـارڤۆردی ئەمـەریکا تەواوکردووه

خــاتوو بـەنازیر بۆتـۆ لەسـاڵی ١٩٨٧ مێـردی بـه عاسـف عـەلی زارداری کردووه و خاوەنی سێ منداڵه .

باوکی خاتوو بەنازیر بۆتۆ لەلایـەن سـەرەك کۆمـاری پاکـستان محەمـەد زیـا ئەلحـەق لـه سـاڵی ١٩٧٩ لـه سێدارەدراوه ... خـاتوو بۆتـۆ لـه کۆنفرانـسی

سۆسیال ئینتەر ناسیۆناڵ چاوی بە سەرۆکی هەرێمی کوردستان مەسعوود بارزانی و سەرۆك کۆماری ئێراق جەلال تاڵەبانی کەوتووە .

خاتوو بۆتۆ لە ٢٠٠٧/١٢/٢٧ لە لایەن ئیسلامیە توند رەوەکان و دەسەڵاتی پـەروێز موشـەرەف سـەرۆك وەزیرانـی پاکـستان لـە شـاری روالبەنـدی تیرۆرکـراو دوای خـۆی کـورە گـەورەکـەی جێگـەی گرتـەوە بەرابـەری پـارتی گەلی پاکستان .

١٩٥٤/٧/٢٥ گرێـدانی کـۆنگرەی یەکـەمی بزووتنـەوەی ئاشـتیخوازانی ئێـراق ... ئەمـەش دوا بـەدوای پێـك هێنـانی چـەندین لیژنـەی ئاشـتیخواز لـە شـارو قـەزاو ناحیـەکانی ئێـراق ... لـەبارودۆخێکی گونجـاو دروسـتکار بـوو بـۆ گرێـدانی کرنگـرەی یەکـەم لەگـەڵ ئەمەشـدا هـەوڵ دەدرا کـە کۆنگرەکـە بـە شـێوەیەکی ئاشکرا بێت نەك بەنهێنی .

بەڵام نەتوانرا ئەویش بە هۆی هەڵوێستی حکومەتی پاشایەتی لە ئێراق بە بەر هەڵـستی کـردن و لـە هـەمان کـات دژی هـەموو جـۆرە بیروو بـۆ چـوون و بیرۆکەیەکی لەو جۆرە بوو ... بەمەبەستی دەست نیشانکردنی ئەندامەکان کە لەم بەرێزانە پێك هاتوون :- تەلعەت شیبانی — فاروق برتـۆ - دکتـۆرە نەزیهلە دلێمی - سـەفا حـافز - سـەلاح خـالس - کـەمال عومـەر - نـەزمی - عەتشان زیلول .

دوای ئەمــە دەســتیان کــرد بــە ئامــادەکردنی راپــۆرتی تایبــەت لەلایــەن کارەکـانی لێژنـەکان و ئامـادەکردنی بـۆ گفتووگـۆکردن لـە سـەری ... کـە زۆربەی کارەکانی لە ماڵی کەمال عومەر نەزمی ئەنجام دەدرا لە شاری بەعدا .

هەروا سەبارەت بە رۆڵی کورد لـەم کۆنگرەیـەدا لـە پێنـاو بە شداری کـردن ، ئەویش لەرێگەی چەند ئەندامێکی چالاك و تواناداز بەشداریان کرد کە لـەم بەرێزانـە پێکهـاتبوون :- ئیراهـیم ئەحمـەد - محەمـەد زیـاد ئاغـا - شـێخ لەتیف شێخ مەحمود حەفید - ئیسماعیل حەقی شاوێس - عەبدوللا گـۆران - مەسعوود محەمەد .

لـە دوای ئـەوە کۆنگرەکـە کـە گرێـدرا بـەئامادە بـوونی - ١٠٣ - ئەنـدام کـە نوێنـەری زۆربـەی شـارەکانی ئێراقـی تیابەشـدار بـوو ... دوای تـەواو بـوونی

کۆنگرەکە عەزیز شەریف بە سکرتێری گشتی بزووتنەوەکە هەڵبـژێردرا لـە ئێـراق و ئامانجـەکانی لـە بەیاننامـەی کۆتـایی بڵاوکرایـەوە بـە سـەر گـەلانی ئێراق.

١٩٥٣/٧/٢٧ لە دوای هەوڵە بەردەوامەکان ئەویش بە مۆرکردنی رێکەووتننامە لـە نێوان کۆریـای بـاکوورو کۆریـای باشـوور لـە دوای چـەندین شـەڕی خوێنـاوی لـە نێوانیانـدا ، لـە ئـەنجام بـووە هـۆی مـۆرکردنی ئـەو رێکەووتننامـە ، بـە سەرپەرشـتی نووێنـەری نەتـەوە یـەکگرتووەکان – ئـەمیرال هاربـسۆن – و هـەروا لەلایـەن کۆریـا بـاکوور– ژەنـەراڵ نـام ئیلّ – کـە لـە ئـەنجامی شـەڕی نێوانیان بووە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە ملیۆنێك مرۆڤ ، لە نێوان هەردوو کۆریای دابەشکراو لە نێوان ئەمەریکاو سۆڤیەت لەنیمچە دوورگە کوریادا .

١٩٥٣/٨/١٦ شـای ئێـران محەمـەد ڕەزا شـا بـەرەو بەغـدای پایتـەختی ئێـراق هـەڵاتو دوای ئەویش بەرەو ڕۆما .
ئـەویش بـە هـۆی ئـەو کودەتـا سـەربازییەی کـە لەلایـەن سـەرۆکی حکوومەت محەمەد سدقی ، کە دژی شـــای ئێران ودەســـەڵاتەکەی ئەنجامیـدا ، بـەڵام دوای سـێ ڕۆژ کودەتایەکـە هەرەسـی هێنـا و شـا گـەڕاوە بـۆ ئێـران . لەهـەمان کـات بەهۆی خۆمـالی کردنـی نـەوت لـە ئێـران خۆپیـشاندان ئـەنجام دراوجـەماوەری کـورد لـە ڕۆژهـەڵاتی کوردسـتان بەشداریان تیێدا کرد ، هێمنی شاعیریش بەهەلبەستێك گوتی:–
دەبڕۆ ئەی شاهی خائین بەغدا نیووەی ڕێگەت بێت" .

١٩٥٣/٨/١٩ بەهۆی کاردانەوەی کودەتا سەربازییەکەی محەمەد سدقی لە ئێرانو بـەهێز بـوونی جـێ پێگـەی دەسـەڵاتی شـا ، ئـەویش بەپـشتیووانی ئەمـەریکا لـە بریارێکی بۆ دارو دەستەکەی ، کە هەڵسان بەدەستگیر کردنو پـەلاماردانی ئەندامانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی سا لـە ئێرانو بەنـد کردنیان لە هەرێمەکەدا .

١٩٥٣/٨/٢٧ کورسی پاپاوی ، واتە دەسەڵاتی فاتیکان چەندین پەیمانی جۆراو جۆری لە دوای پەیمانی لاتران مۆر کرد لەگەڵ وولاتانی بیانی ، کە پەیمانی پێنجەمی لەگەڵ شانشینی ئەسپانیا مۆر کرد. لە پێناو بەرەو باشبردنی پەیووەندیەکانیندا .

١٩٥٣/١١/٦ شاعیری ناوداری سەدەی نۆزدەم تۆماس دیلات لە شاری نیورۆکی ئەمەریکا بە نەخۆشی کۆچی دوایی کردووە.

١٩٥٣/١١/٢٠ کارەکانی جەنگی هندچینیەکان کە کۆلۆنێلی فەرەنسی سەرکردایەتی دەکردو سووپاکەی پێکهاتبوو لە-٥٠٠٠- هەزار سەربازو توانی دەشتاییەکانی ناوخۆ بەدرێژی -٢٠- کیلۆمەتر داگیر بکات ، کە ئەو دەشتاییانەش ناوزەند بوو بە- دیان بیان فوو- لە ناوچەکەدا .

١٩٥٤

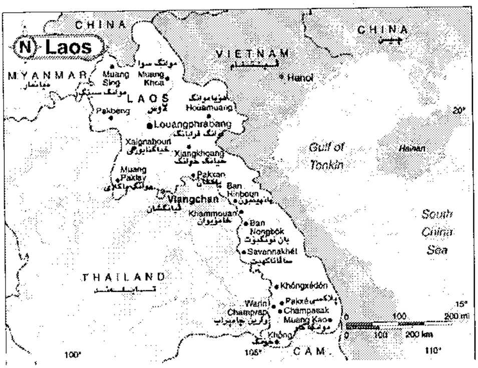
١٩٥٤/٤/٢ مۆرکردنی زنجیرەیەك لە رێکەووتن و پەیمانی هەمەلایەن لە نێوان وولاّتان بە تایبەتی رێکەووتن نامەی نێوان ڕژێمی سەربازی تورکیا ورژێمی شانشینی لە پاکستان ، بە رێکەووتن نامەی یارمەتی سەربازی و ئەمنی ، هەروا پەیمانی هاوکاری گۆڕینەوە زانیاری لە نێوان تورکیاو ئێراق لە ١٩٥٥/٢/٢٤ ، هەروا پەیمانی نێوان ئێراق و ئەمەریکا لە ١٩٥٢/٤/٢١ ، هەروا پەیمانی نێوان ئێراق و بەریتانیاو دوای ئەوە ئەو پەیمانە بووە پەیمانی بەغدا.

١٩٥٤/٤/٢٩ وەزارەتی ئەرشەد عومەری دامەزرا ، کە ڕابردووی پڕ بوو لە ئازاردانی گەلانی ئێراق . بەتایبەتی گەلی کورد لەسەر خاکی دێرینی خۆی بەر لە هەموو نەتەوەکانی هەرێمو ناوچەکەدا .

١٩٥٤/٥/٨ وولاّتی ڤێتنام دابەش کرا بە دوو بەشی باکوورو- باشوور ، کە کۆمۆنیستەکان حووکمرانی باکووریان دەکرد بەپشتیووانی یەکیەتی سۆڤیەتو ، هەروا بەشی باشوور حووکمرانی دەکرد بەپشتیووانی ئەمەریکا ، کە ئەمەش بووە هۆی هەلگیرسانی شەڕێکی خوێناوی بێ وێنە لە مێژووی جەنگی گەلانی داگیرکراو بەرامبەر بەسەرمایەدارو ئیمپریالیزمدا.

١٩٥٤/٥/١٢ مۆرکردنی بەرەی هەڵبژاردن لە نێوان ، پارتی کۆمۆنیستی ئێراق و پارتی سەربەخۆیی ئێراق و پارتی نیشتمانی دیموکراتی و پارتی سەرکەووتنی ئاشتی ، لە پێناو بەشداریکردن لە هەلبژاردنی ئەنجوومەنی نووێنەرانی پەرلەمانی ئێراق .

١٩٥٤/٥/١٥ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤارەی هەتاو لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٥٤/٧/٢١ وولاتـــــی لاووس سەربەخۆیی خۆی بە دەرچـوونی لـە ژێـر دەسـەڵاتی فەرەنـسا وەك وولاتێکـی سـەربەخۆ ڕاگەیانـد ، دوای ئـەوە لەلایـەن وولاتـانی جیهـان دان بەســەربەخۆییەکەی نرا ، بەپێی پەیمانی مۆرکراوی ژنێڤ. ئەویش لە شاری – ڤیانتیان –ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی، ٦٠٠,٠٠٠ هەزار کەسە.
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٩٩٠٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٣٦,٨٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا ژڕی دانیشتووانەکەی ،٦٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ،لاولووم ٦٨٪ . لاوسووتك ٢٢٪ . لاوسوونگ ٩٪ . لە وولاتەکەدا

١٩٥٤/٧/٢٢ یەکەم کۆنگرەی جوولانەوەی ئاشتی لە ئێراق گرێدرا – حرکە السلم فی العراق – بەبێ ئاگاداری ڕژێمی شانشینی لە ئێراق ، کە جوولانەوەیەکی ئاشتی خوازی و بەرگری بوو لە ماف و ژیان و چەوسانەوەی گەلانی ئێراق دەکرد بە هاوکاری و پشتیووانی جوولانەوەی ئاشتی لە جیهاندا .

١٩٥٤/٧/٢٧ بە پێی ئەو رێککەووتنامەی کە لە شاری ژنێف مۆرکرا ، بە وەستاندنی شەڕو دابەشکردنی ڤێتنام بۆ دوو هەرێمی ڤێتنامی باکوورو ڤێتنامی باشوور لە سەر هێلی پانی/١٧ ، هێزەکانی سووپای فەڕەنسا لە هەرێمی

باشوور لە ڤێتنام کشانەوە ، لەدوای ئەوەی کە ڤێتنامی باشوور دانی بەسەربەخۆیی ڤێتنامی باکوورنا.

شایانی باسە کووژراوانی شەڕی نێوان ڤێتنامیەکان و ئەمەریکا و فەڕەنسا ، کە – ٩٠٠٠- هەزار کووژراوی فەڕنسی و–٤٠٠٠٠- هەزار دیل ... بەڵام کووژراوەکانی – ئەلفیت منە- ٥٠٠٠٠٠- هەزار لەگەڵ –٩٠٠٠- هەزار دیل . هەروا یارمەتیەکانی ئەمەریکا کە بۆ فەڕەنسای خەرجکرد لەو شەڕە گەیشتە – ٩٤٠- بلیۆن فرنگی فەڕەنسی لەپێناو سەرکەووتنیان بەسەر ڤێتنام ، بەڵام لەئەنجام هێزەکانی سووپای ئەمەریکا و فەڕەنسا هەڵاتنیان بەخۆوە دیت بەرامبەر شۆڕشگێرە خۆراگرکانی ڤێتنام لە کێشووەرەکەدا .

سەرەك وەزیرانی ئێراق سالح جەبر چەندین جار دەستی لەگەڵ هێزە نیشتمانیەکانی ئەو رۆژگارەدا تێکەڵ دەکرد ، بە تایبەتی دژی بڕیارە ناهەموارەکانی کابینەی دوانزەمی نوری سەعیدو هەڵووەشاندنەوەی پارتەکەی خۆی ، بەڵام چ نوری سەعیدو چ سالح جەبرو پەرلەمانیش دووژمنی گەلانی ئێراق و بەتایبەتی گەلی کورد بوونە لە هەرێمی باشووری کوردستان . لەپێناو خزمەتکردنی رژێمی شانشینی لە ئێراق و پاوان کردنی دەسەلات و پلەو پایەو پوول لەسەر چەوساندنەوەی گەلانی ئێراق. ١٩٥٤/٨/٣

ئیدارەی ئەمەریکا کە بینی حکوومەتی دکتۆر موسەدەق بەم ئاسانیە و بە کودەتایەکی کارتۆنی رووخاو شا بەدەسەلاتی تەواو گەڕاوە سەر دەسەلات . بە پێەوانەی داخستنی هەموو دەرگایەکی یارمەتی لەحکوومەتی میللی دکتۆر موسەدەق دەستی بە یارمەتی دانی سەرەك حکوومەتی ئێران – زاهیدی – کرد . ١٩٥٤/٩/٣

بێجگە لە یارمەتی راستەوخۆی ئەمەریکا کە جارێکیان ٢٣,٤٠٠,٠٠ ملیۆن دۆلارەی بەناو یارمەتی دا بەحکومەتی زاهیدی ... بۆ رۆژی دواتر بەفەرمانی سەرۆکی ئەمەریکا – ئەیزنهاوەر ٤٥,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن دۆلارەیان بەخۆرایی پێشکەش بە رژێمی کوودیتا کرد .

دوای ئەوە دوو جار بانکی نێوو دەوڵەتی قەرزی بۆ شا وەرگرت ... کە جاری یەکەم ٧٢ ملیۆن دۆلار بوو ، جاری دووەمیش ٤٢ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی بوو بۆ رژێمی شایەتی لە ئێران .

سەرچاوە :- پەنجا ساڵ خەبات - جەلیل گادانی - ل/١١٧ بەرگی یەكەم .

١٩٥٤/٩/٨ پەیمانی باشووری ڕۆژهەلاتی ئاسیا - سینۆ- كە پەیمانێكی هەرێمی سەربازیە ، كە سەر بە بنەمای بەرگری كۆمكاری هاوبەشە لە نێوان وولاتەكانی ئەمەریكاو بەریتانیاو فەرەنساو ئوستڕالیاو نیوزلەنداو پاكستان و تایلاند فلیپین مۆركرا ، لە شاری مانێلای پایتەختی كۆماری فلیپین .

ئەو هاو پەیمانیە بەیەكێك لە پەیمانەكانی سەربازی دەژمێردرێت . كە لە دوای جەنگی دووەمی جیهان ئەنجام بدرێت ، بە ئامۆژگاری ئەمەریكا ، لەپێناو وەستان بە بەرگری كردن لەشەپۆڵەكانی بیری كۆمۆنیستیەت بەرەو جیهان لە ڕێگەی جیهانگەری سۆشیالیستی لەجیهاندا .

١٩٥٤/٩/١٥ لەو كاتەی كە نوری سەعید لە گەڵ سەرۆكی میسر جەمال عەبدولناسر لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر كۆبونەوە ، كە نووسەری ناوداری عەرەب - محەمەد حەسەنێن هەیكل - لە كتابەكەی بەناونیشانی - سنوات الغلیان- لە لاپەڕە/ ٣١٨-٣٢١ ، ی كتێبەكەیدا دەڵێ :-

نوری سەعید بە بیری یززباشی عوسمانی بیری دەكردەوەو لەوكاتەش هێزەكانی سووپای ڕووسیای قەیسەری دەووری شارۆچكەی خانەقینی گرت و لەهەمان كات ڕواندزیشیان داگیر كردبوو، بەوهۆكارەو بیانووە كۆنانە عەبدولناسر ڕازی بكات ، ئەویش بەبوونی ترسناكی ڕاستەوخۆ لەسەر ئێراق و هەڕەشە لێكردن بە ڕوودانی جەنگێكی دیكەی جیهان .

بەلام سەرەك كۆماری میسر جەمال عەبدولناسر لەوەلامدا بە نوری سەعیدی گوت :-

هەڵگیرسانی جەنگی جیهانی ئاوا ئاسان نییە ، كە ئەم كێشە كێشەی ڕواندز

نەبووە لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق ، بەڵکوو کێشەو ململانێی بەردەوامی نێوان ئەو دووسەرکردە عەرەبە بووە ، بەڵام جەمال عەبدولناسر لە وەڵامدانەوەی بۆ نوری سەعید گوتی:- ترسی ئێمە ڕووسیا نییە بەڵکوو ئیسرائیلە ، نوری سەعید ڕاستەوخۆ وەڵامی داوەو گوتی:-

ئەی ڕووس ، بەڵام جەمال عەبدولناسر گوتی:- ڕووسیا جێگەی ترس نییە ئێستاو ئەوانیش لەئێمە دوورن و وڵاتی دیکەمان لەنێوانە ، نوری سەعید لەوەڵامدا گوتی:- ئەمە ڕاستە بەرامبەر بە وڵاتی میسر ، بەڵام بەرامبەر بەئێراق ڕاست نییە ، لەبەر ئەوەی لە نێوان ئێمەو ڕووسیادا چیاکانی ڕواندزە کە درێژی ٣٠ کیلۆمەترە لەسەر سنووری ئێراندا .

هەروا لە مشتوومڕی نێوان هەردووکیان نوری سەعید نەخشەیەکی گەورەی لە پێش جەمال عەبدولناسر داناو لەو کاتەش نوری سەعید هەستا سەر پێی و جەمال عەبدولناسر تەماشای وێنەی نەخشەکەی کردو تەماشای ناوچەی ڕواندزیشی کرد لە سەر نەخشەکەدا ، کە سنووری دەووڵەتی دروستکراو لە نێوان ئێراق و تورکیا و ئێران لە سەر خاکی کوردستانە لە کێشووەرەکەدا .

١٩٥٤/١٠/٣١ پارتی نیشتمانی جەزائیر شۆڕشی دژی داگیرکەری فەرەنسا ڕاگەیاندو بەردەوام بوو تاکوو ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی جەزائیر لە ناوچەو کێشووەرەکەدا ، کە بووە هۆی شەهید بوونی زیاتر لە ملیۆن و نیوێك لە هاووڵاتیانی هەژاری شۆڕشگێڕی جەزائیرو بەسەدان هەزار زامدارو دەربەدەربوونیان بۆ وڵاتانی دراوسێی جەزائیر لە ناوچەکەدا

١٩٥٤/١١/١ دەست پێکردنی کارە جەنگیەکان و هۆکاری ئەو کارە بەرپابوونی شۆڕش بوو لە جەزائیر بەکاردانەوەی لەسەر بارودۆخی شۆڕشەکانی مەغریب وتوونس بوون ، لەوکاتەی کە هێزەکانی سووپای فەرەنسا هەڵاتنی لەسەر دەستی شۆڕشگێڕانی ڤێتنامی بەخۆوە دەدیت لە وڵاتەکەو ناوچەکەدا .

١٩٥٤/١١/١١ بۆ یەکەم جار لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان قوتابخانەی دواناوەندی پیشەسازی لە دوای تەواوکردنی دەرگاکانی بۆ

خووێندن کرایەوە لەپارێزگاکەدا .

١٩٥٤/١١/٢٩ گرێـدانی کـۆنگرەی وولاتـانی ئارەزومەندانـەی ئاشـتیخواز لـە مۆسـکۆی پایـەختی یـەکێتی سـۆڤیت ، ئەویش بە مۆرکردنی هاوپـەیمانی سـەربازیو هەروا لە١٢/٢ هەمان ساڵ راگەیاندنی کۆتایی کۆنگرەکە بڵاوکراوە ، دوای دووهەفتە ئەنجوومەنی پەیمانی باکووری ئەتڵەسی. لە خوولی سێزدەی ، کە هێزەکانی خـۆی پـر چـەك بکات لەچـەکی ئـەتۆمیو مووشـکی دوورهاوێـژو لەجۆرەکانی دیکەی سەربازیدا . لە هەرێم و ناوچە جیا جیاکان لە جیهاندا

١٩٥٥

١٩٥٥/١/١ بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی دانیـشتووانی پارێزگـای یـەریڤانو دەووروبەرەکەیـدا ، کـە ئـەو بەشـە کوردسـتانەیە لکێنـراوە بـە کۆمـاری ئـەرمینیای سـۆڤیەتی پێشوو لـە ناوچـەکەدا ، کـە زیـاتر لـە ١٧٠٠٠ هـەزار کیلۆمـەتر چوار گۆشـەی داگیر کـردووە بـەپێی پـەیمانی جێ بـەجێکراوی لۆزانی١٩٢٣/٧/٢٤ ، لە پارێزگای یەریڤانی کوردستان ڕادیۆی دەنگی کـورد پەخشی خۆی بڵاو کردەوە بە سەرپەرشتی جاسمی جەلیل ، لە کاتژمێر شەشی ئێوارەو کە بووە هۆی کاردانـەوەی گـرنگ لـە بەرەو پێشبردنی بـاری نەتەوەیی کورد لە کوردستان.

١٩٥٥/٢/٢ پەیمانی بەغدا بەناوی پەیمانی – سەنتۆ – لە نێوان ڕژێمـەکانی تورکیا و ئێراق و ئێران و پاکستان و ئەمەریکا و بەریتانیا مۆرکرا ... چەندین برگـەو خـاڵی دژ بـە جوڵانـەوەی رزگـاریخوازی کـوردی تیـا دیـاریکرابوو ، بـە شـێوەیەکی نـا راسـتەوخۆ لـە پێنـاو گـەماڕۆدانی کـورد بـە پێـی برگـەو خاڵەکانی پەیمانی سەعد ئابادی ساڵی ١٩٣٧ لە کێشەوەرەکەدا .

١٩٥٥/٢/٢٤ لەوکاتـەی کـە پـەیمانی بەغـدا مـۆرکرا ، وولاتـانی ڕۆژئـاوا نەیاندەویـست ئەفغانـستان بخەنـە نـاو ئـەو جـۆرە پەیمانانـە . سـەرەڕای ئـەوەی کـە ئەفگانستان لەفەلەکی ڕامیاریەتی ڕۆژئاوا دەخوولایەوە لە کێشووەرەکەدا .
دوای جـەنگی دووەمـی جیهـان خواسـتی نەخـشەی نـوێی دابەشـکردنی جیهان بوو ، لە لایەن وولاتانی هاوپەیمانو تەوەری شەڕکەر.
لەگـەڵ ئەوەشـدا یارمـەتی ڕووسـەکان بـۆ ئەفگانـستان لـە هـەموو بوارەکـان

پلەی یەکەمی گرتبووەوە دەست کە لە ٦٥٪ بوو ، هەروا لەوکاتەدا یارمەتیەکانی ئەمەریکا بۆ ئەفگانستان لە ٢٣٪ تێنەدەپەڕی لەهەمووبواری یارمەتیەکان ، لەوکاتەش ولاتانی ڕۆژئاوا تەنیا سەیرکەری تەواوی جمووجۆڵی هێزەکانی سووپای ڕووس بوون ، کە بەرەو ناوخاکی ئەفگانستان هەنگاویان دەنا لە ناوچەکەدا .

١٩٥٥/٢/٢٤ مۆرکردنی ڕێکەووتنامە لە نێوان ڕژێمەکانی شانشینی لە ئێراق و شایەتی ئێران و تورکیاو پاکستان و بەریتانیا ، بۆ لێدانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لەکوردستانی گەورەی دابەشکراو بە سەر دەوڵەتانی ئێران و تورکیاو ئێراق و سووریا لە ناوچەکەدا .

١٩٥٥/٤/٣ دەسەلاتدارانی حکوومەتی فەرەنسا یاسای فریاکەووتنی ڕاگەیاند بە هۆی لێك ترازانی باری پەیووەندیەکانی کۆمەلایەتی لە گەڵ دام و دەزگاکانی میری ، لە ئەنجامی خۆپیشاندان و پێکدادان لە دەووروبەری شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا .

١٩٥٥/٤/١٨ کۆچی دوایی زانای بلیمەتی بە ناوبانگی جیهانی - ئەلبێرت ئەنیشتاین - لە شاری برنسقۆن لە وویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

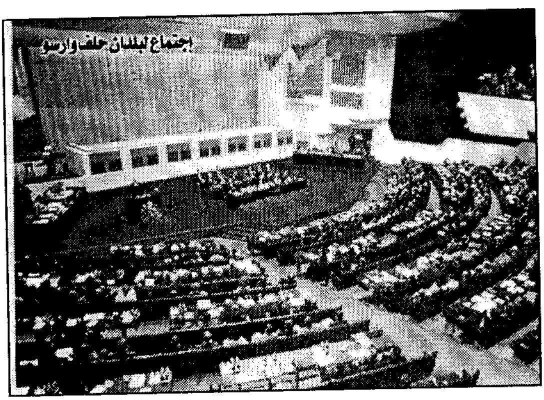
شایانی باسە خەڵك لە نوێووە دەربارەی ئەنیشتاین دەدوان و زانکۆکان پێشبڕکێیان بوو لە پێناو دەستکەووتنی دەماغی ئەم زانایە مەزنەدا لەجیهان.

ئەم زانا بلیمەتە لە ساڵی ١٨٧٩ لە وولاتی ئەڵمانیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە بنەماڵەیەکی جوولەکەدا .

١٩٥٥/٤/١٨ گرێدانی کۆنگرەی ئاسیاو ئەفریکیا لە شاری - بانکۆکی ئەندۆنیسیا - کە سەرجەم وولاتانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست سەربەخۆییان بە دەست هێنا لە دوای جەنگی دووەمی جیهان و جەنگەکانی ئیمپریالیزمی ڕۆژئاوا ، لە

ئـەویش بەجـەخت کـردن لـە سەرقەلاچـۆكردنی ڕەگەزپەرسـتی و کێـشەی نەتەوەیی و داگیرکردن لە کێشووەرەکاندا .
بەڵام كوردو خاكە دابەش كراوەكەی لە هەموو ڕێكەووتن و يارمەتی دان و هاوكارييەك كەوتبووە پشت پەرژينی داگير كردن و چەوسانەوەو جينۆسايد ، لەلايـەن داگيركـەران بـەهۆی دەروازەی سـێ لايەنـەو بـەپيتی خـاك و هەلكەووتـەی جـووگرافی و كـەش و هەواولـە بـاری ناوچـەكەيدا ، هـەروا ترسانيان لە دوا ڕۆژی دەسەلاتی كوردلە ناوچەكەدا .
شـايانی باسـە ٢٩ وولآت بەشـداريان تێـداكردوو جمـال عەبدولناسـر وەك سـەرەك كۆمـاری ميسر بەشداری تێداكرد ، كە لـەو كات لـە گەشـتێكيدا لـە پاكـستان بـەرەو ئەندۆنيـسيا دە گـەڕاوە لـە پێنـاو بەشـداری كردنـی لـە كۆنگرەكەدا .

١٩٥٥/٥/١٤ مۆركردنی پـەيمانی وارشـۆی سـەربازی لـــە پايتـــەختی هۆلەنـدا لـە نێـوان وولآتـــــــانی سۆشياليـــــستی بەســــەركردايتی يەكيەتی سۆڤيەت ، بەرامبەر بەپـەيمانی ناتۆ لە نێوان وولآتانی سەرمايەداری ڕۆژئاوا .

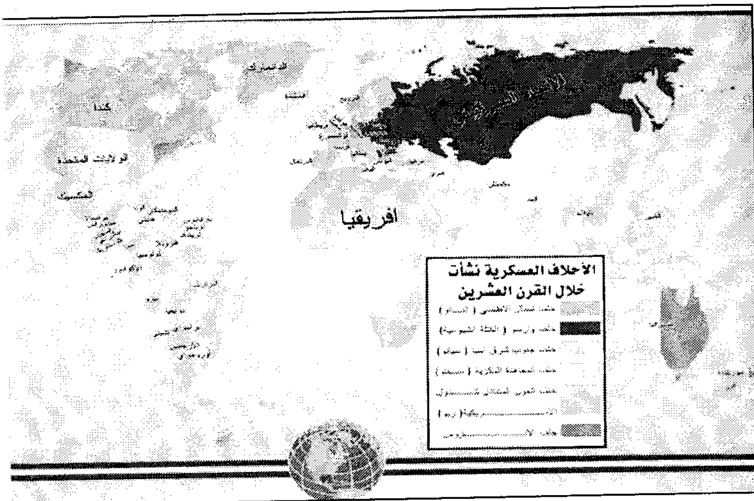

مۆركردنی پـەيمانی وارشـۆ بـارێكی ديكـەی دروسـتكرد لە پەيووەنديە هەمـە لايەنـەكان لـە نێـوان هـەردوو پـەيمانی وارشـۆ و نـاتۆدا لـە جيهـان ، ئەمـەش لـە دوای جەنگ و دەستپێكردنی شەڕی سارد ، لە نێوان هەردوو جەمسەری دژ بـە يەكتردا .
جێگەی ئاماژە پێكردنە كە ڕێكەوتننامەيەكی سەربازی بوو .
كـە لـە نێـوان يەكيـەتی سـۆڤيەت و ، ئـەڵمانيای ڕۆژهـەلآت و ، ئـەڵبانيا و ، بوولگارياو، چيكسلۆڤاكياو ، هـەنگارياو ، پۆڵەنداو ، ڕۆمانيـادا گرێدرا لـە كێشووەرەكەدا .
هـەروا مەبەسـت لـەم ڕێكەوتننامەيـە پێـك هێنـانی هاوكاريـە راميارييـە

سەربازیەکان بوو لە نێوان ئەو وولاّتانەدا .
ئـەویش بـە زیـاد کردنـی هێزەبەرگریـەکان لـە بەرامبـەر هێرشـی دەوڵەتـە رۆژئاوایەکان بوو ، بە پێی ئەم ڕێکەووتنامەیە هەر کام لە لایەنەکان هێرشـی کرایـە سـەر ئـەرکی وولاّتـانی ئەنـدام بـوو کـە دەبوایـە بـە هـەموو هێـزو کەرەسـەکانی بـەر دەسـتیان پـشتیوانیان لێکردبایـا وهاوکـاری یـەکتریان بکردبایە .
دوای ئـەوە ئـەڵمانیای رۆژهـەلاّت لـە سـاڵی ١٩٦٨ لـەو پەیمانـە کشایەوە ، دوای سـەربەخۆیی وەرگرتنـی چـەندین وولاّت لـە یەکیـەتی سـۆڤیەت و گۆرانکاریـەکانی سـەردەمی نـویّ وکۆتـایی هـاتنی شـەڕی سـارد ، ئـەم ڕێکووتننامەیـە لـە مـانگی /١٩٩١/٧ هەڵووەشـێندرایەوە لـە کێـشووەری ئەورووپای رۆژهەلاّتدا .

١٩٥٥/٥/١٥ مۆرکردنی پەیمان لە نێوان ئەو وولاّتانەی کە نەمسایان داگیر کردبوو بەپێی ئـەو پەیمانـە لێـی چـوونە دەرەوە ،کـە – رووسـیاو فەرەنـساو ئەمـەریکاو بـەریتانیا – بـوون ، دوای ئـەوە نەمـسا لـە ژێـر سـایەی ڕژێمێکـی سۆشیالیستی هەنگاوی بەرەو گەشەکردن‌و پێشکەووتن دەنا لە بورەکانی ئابووری‌و بازرگانی‌و رامیاری‌و کۆمەلاّیەتیدا.

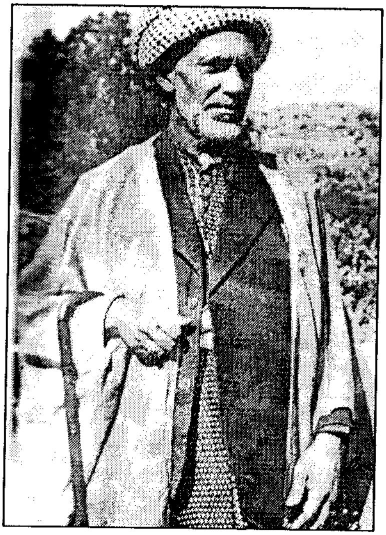
١٩٥٥/٦/٣٠ کـۆنگرەی نێـوو دەووڵـەتی لـە شـاری لەنـدنی پایتـەختی بەریتانیا گرێـدرا ، بەسەرپەرشـتی چنین‌و بەریتانیا بە دوورخستنەوەی ئارەزوومەندانـەو ، لە هەمان کاتدا داوای لە نووێنەرانی قووبرسی کرد.
ئــەویش تــەنیا داوەتــی نووێنــەری تورکیــا و یۆنــانی کــرد ، لــەپێناو چارەسەرکردنی کێشەی نێوان تورکیاو یۆنان لەسەر هەرێمـەکانی قووبرسـی دانیشتووانی تورکی‌و قووربرسی دانیشتووانی یۆنان لە ناوچەکەدا .

١٩٥٥/٧/٢٤ کۆچی دوایی ئەمینداری گشتی پارتی کۆمۆنیستی سووریا خالد بە گداش کە لە نژاد دا کوردبوو.

١٩٥٥/٨/٧ درێــژ کردنــەوەی مــاوەی یاســای فریاکــەوتن لەلایــەن دەســەڵاتدارانی حکوومەتی- فەرەنسا ، ئەویش بەهۆی ناهەمواریو ئارام نەبوونەوەی بارو دۆخەکە لە شاری پاریسو دەووروبەری لە فەرەنسا.

١٩٥٥/٨/١٢ ڕۆمان نوسی ناوداری ئەڵمانیو جیهانی- تۆرمانمان – لە شاری لۆبیکی ئەڵمانیا کۆچی دوایی کردووە.

١٩٥٥/٨/٢٥ کۆچی دوای شاعیری نیشتیمان پەروەری ناوداری کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان مەحمود مەلا ئەمین مەلا ئەحمەد ناسراو بە – بێخودی شاعیر – لەشاری سلێمانی .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ... بێخودی شاعیر لە ساڵی ١٨٧٨ لە شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە و قۆناخەکانی خوێندنی ئایینی دانرا بوو ، کە خوێندنەکەش لە زانستی ئایینی و زمانی عەرەبی بەردەوام بوو .

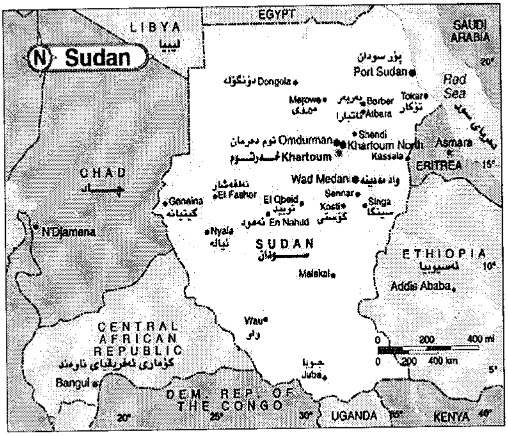
- لە ساڵی ١٩٠٠ و لە سەردەمی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی کاروباری دادگای هەلەبجەی پێسپێردرا .

دوای ئەوەش چەند ساڵێك مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی بووە ... زۆربەی ژیانی لە گەشت بردۆتە سەر .

١٩٥٥/١٠/٨ مام جەلال تاڵەبانی نامەیەکی ئاراستەی سەر کردەی کورد مستەفا بارزانی کرد ، کە ئەو کات لە یەکیەتی سۆڤیەت بوو ، لە بارەی بارودۆخی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٥٥/١٠/٢٦ بڵاو کردنەوەی دەستووری نەمسا ، ئەویش بە ڕاگەیاندنی بێ لایەنی بەردەوام و سەربەخۆبوونی لە پاراستنی ئەو سەربەخۆییە بە هەر ڕێگایەك بێت و نە بەسترانەوەی بە هیچ پەیمانێك و ڕێکەوتنێکی سەربازی ، هەروا ماوە نەدان بە دامەزراندنی بنکەی سەربازی لەسەر خاکی نەمسا لەلایەن وولاتانی زلهێز لەجیهاندا .

١٩٥٦

١٩٥٦/١/١ وولاتـــی ســــوودان سـەربەخۆیی خـۆی لـە دوای گفتووگۆیـــەکی کێـشەدار لــە نێـوان حکوومـەتی بەریتانیاو میـسرو دەسـەلاتدارە هــــۆزو تیرەکـــانی سوودان وەك وولاتێکی سـەربەخۆ لـە شـاری – خــــــەرتووم – ی پایتـەخت ڕاگـەیاند ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ٩٩٠,٠٠ هەزارکەسـە . بـەڵام تـاکوو ئێستاش ئـەو کێشەو گرفتانـە کۆتـایی پـێ نـەهاتووە و بـەرەو ئاڵۆزترو نالـەبارتر هـەنگاو دەنـێ لەباشووری سـوودان و هـەرێمی دارفـۆر لـە وولاتەکەدا.

هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاتەکــەی ،٣٢,٨٩٥,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٢,٥٠٥,٨١٠ ملیـۆن کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیـشتووانەکەی ، ٣٤ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، زیـاتر لـە ٥٠ کۆمـەڵی نـژادی تیـا دەژی ، کـە هەمووی لە باکووری رۆژئاواو لە باشووری ئەفەریکیە پێست رەشەکانن .

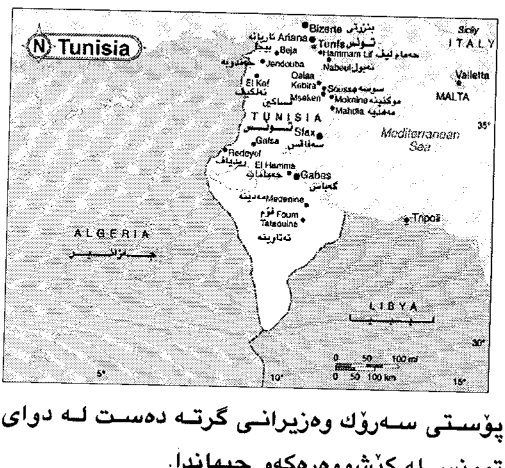
هەروا لە سوودان کورد نیشتە جێن لە هەرێمی کودڤان ، کە کەووتۆتە سـەر سـنووری دارڤـوور و لـەوێ ژیـان بەسـەر دەبـەن ، کـە ژمارەیـان لـە ٧٥٠٠٠ هەزار کەس زیاترە و تاکوو ئێستا داب و نەریت و زمان و کەلتووری خۆیـان پاراستووە لە وولاتەکەدا .

<u>تێبینی:</u>– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە بۆ کتێبی ئینسکلۆبیای کوردستان و وولاتانی جیهان ، لە دانانی – عەلی کەندی

١٩٥٦/٢/٢٥ لە دوای وەرگرتنی دەسەلاتی پارت و حکوومەت لە سـەر یەکیـەتی سـۆڤیت لەلایەن نیکیتە خرۆتشۆڤ ، لە دوای مردنی ستالین بۆ یەکەم جار لە مێژووی رژێمی سۆسیالیستی یەکێتی سۆڤیەت خرۆتشۆڤ ستالینی تاوانبار کـرد ، لە هـەڵس و کـەووت و رەفتـارو هەڵوویـستەکانی لـە ماوەی دەسـەلاتی و بە لـە

سێدارەدانی بەسەدان کادرو سەرکردە لە گەلانی سۆڤیەتی دژ بەخۆی ، کە بڕیاری دادگایی کردنی ستالین لەناو گۆڕەکەیدا .
دوای ئەوە بڕیاری گواستنەوەی گۆڕەکەی درا لە گۆڕەپانی سوور لە شاری مۆسکۆی پایتەخت لەتەك گۆڕی دامەزرێنەری یەکێتی سۆڤیەت لینین بۆ جێگایەکی دیکە لە شارەکەدا .
شایانی باسە کە تاکوو ئێستا لە ڕووسیای یەکگرتوو دوو بیرووبۆچوونی جیاواز هەیە ، لەبارەی ماوەی دەسەلاتی ستالین لەسەرکردایەتی کردنی یەکێتی سۆڤیەت لەلانی سەرکەووتنی وژێرکەووتنیدا ... بەلام منیش دەلێم سەرەتا توونـدرەوی دەسەلاتی ستالین و مردنی نەبووایە هۆکارەکانی گۆڕینی بارووۆدخی یەکێتی سۆڤیەت لەگەل جیهان و هەلووەشانەوەی سۆڤیەت زۆربەگران لەسەر جیهان دەوەستا لەهەمووبوارە جیاجیاکاندا .

١٩٥٦/٢/٢٨ - انباء شرق الاوسط - کۆمپانیایەکی میسریە بۆ دەنگووباس و ڕۆژنامەگەری لە وولاتەکەدا ، کە بە بڕیاری ئەنجوومەنی وەزیرانی میسری دامەزراوە لەو ڕۆژەدا ، ئەویش لەپێناو گەیاندنی تەواوی دەنگووباس و ڕووداوەکانی عەرەب بەرەو جیهان و بەپێچەوانەشەوە. لە بوارەکانی هەمە ڕاگەیاندندا .

١٩٥٦/٣/٢٠ لە دوای خەبات و تێکۆشانێکی زۆری گەلانی توونس ، لە ئەنجام توانی سەربەخۆیی خۆی بە دەرچوونی لەژێر دەسەلاتی فەرەنسا ڕابگەیەنێ وەك وولاتێکی سەربەخۆ و حەبیب بورقێبە یەکەم پۆستی سەرۆك وەزیرانی گرتە دەست لە دوای ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی توونس لە کێشوورەکەو جیهاندا.
ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - توونس - ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانی شارەکە ، ١,٧٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی

دانیـشتووانی وولاَتەکـەی ، ١٠,١٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خاکی وولاَتەکەی ، ١٦٣,٦١٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٦٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هـەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەربەر ٩٩٪ لە وولاَتەکەدا

١٩٥٦/٣/٢١ یەکێتی نەتەوەیی خووێندکارانی کورد لە ئەوروپا بەناوی – نۆکسە– لە شاری میونخی ئەلْمانیا ، لەلایەن بروسکە ئیبراهیم لەتیف عەلیو ئەحمەد نەقیب ، دامەزراو لەکارەکانی بەردەوام بوو تاکوو لە ساڵی ١٩٧٧ خۆی هەلْوەشاندەوە.

١٩٥٦/٣/٢٣ وولاَتـــــی پاکـــــستان سیستەمی ڕژێمی کۆماری ڕاگەیاند لە دوای بەدەست هێنـــانی ســـەربەخۆیی لەوولاَتەکەیدا . لە شاری – ئیسلام ئاباد –ی پایتەخت ، کـــە ژمـــارەی دانیـــــشتووانەکەی ، ٢٩٠,٠٠٠هــەزار کەســە . هــەروا ژمـارەی دانیــشتووانی وولاَتەکــەی ، ١٤٥,٥٠٠,٠٠٠ ملیـۆن کەســە . هــەروا رووبــەری خــاکی وولاَتەکــەی ، ٧٩٦,١٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤٥٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ،بنجای سندی ، بەشتۆن ، بالووش ، کورد ، کوردەکان لە ناوچەی کووێتەی سەر سنووری نێوان ئەفگانستان و پاکستان دەژین ، کە لە رابردوو لە ژێر زەبرو زەنگی رامیاریەتی جینۆساید دەربەدەر کراون لە وولاَتەکانیاندا.

تێبینـی:– بـۆ زانیـاری زیـاتر دەتـوانی بگەرێیتـەوە سـەر کـتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاَتانی جیهان ، لە دانانی – عەلی کەندی

١٩٥٦/٤/١٧ نووسینگەی پارتە کۆمۆنیستەکانی جیهان– کۆمفۆرم – هەلْوەشاندنەوەی خۆی ڕاگەیەند ، کە ڕێکخراوەیەکی ئوومەمی پارتە کۆمۆنیستەکان بوو ، کە جێگـەی ڕێکخـراوی کۆمـەنترێنی گرتبـووەوە بـە سـەرکردایەتی دیمترۆڤـی

دامەزرێنــەری کۆمــاری بوولگاریــا بــە کۆمــەنترێنی ســێیەم ، کــە لەلایــەن ســکرتێرو ســەرۆکی دەوڵــەتی ســۆڤیەت- خرۆتــشۆف- ئــەویش لــە دوا کۆبوونەوەی هەڵیووەشاندەوە ، کە ووتی:-

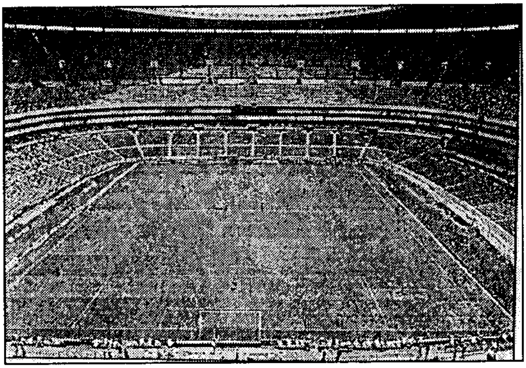
کۆمۆنیــستەکان پێویــستیان بــە هــیچ ڕێکخراوێکــی ئوومــەمی نیــەو هــەر پارتێکی کۆمۆنیستی سەربەخۆیە لە هەلسووڕاندنی کاروباری خۆی بە پێی بنەمای پێك هاتەو بارو دۆخی لەناو وولاتەکانیاندا.

١٩٥٦/٤/٢٨ دوای دوانــزە ســاڵ لــە دەربــەدەری و چــاودێریکردن داو پــاش دەرچــوونی بڕیاری پەرلەمانی یەکیەتی سۆڤیەت ، سەبارەت بە هەڵگرتنی یان لابردنــی بڕیــاری ڕاگــوێزانی تایبــەت لــە ســەر بالکــارو کوردو تــورك و تــەتارو کــریم و خێمەنــشینەکانی ، کـــە لـــە ســـەردەمی شـــەڕی نیـــشتمانی گـــەورەدا دوورخرابوونەوە ئازادکران .

١٩٥٦/٥/١ لە دوای هــەوڵ و مانــدوو بــوونێکی بــەردەوام لــە هەرێمەکــەدا ، کۆمەڵــەی زانستی و هاریکای کورد لەلایەن دکتۆر نوری دەرسیمی و ڕەوشەن بەدرخان دامــەزرا ، لــە بــاکووری کوردســتانی داگــیر کــراوی ژێــر دەســەلاتی ڕژێمــی تورکیا.

١٩٥٦/٥/٢ وێستگەی تەلەفزیۆن بۆ یەکەم جار لە مێژووی ئێراق لە شاری بەغدای پایتــەخت پرۆگرامــەکانی خــۆی پــەخش کــرد لــە وولاتەکــە بــەرەو ناوچــەو وولاتانی دەووروویەرو جیهاندا .

١٩٥٦/٦/١ جــاڕدانی مــافی منـــدالان و ڕۆژی ڕێزگرتنـــی و بـــەخێووکردنی منـــدالان ڕاگەیەنــدرا ، لەهــەموو بوارەجیاجیاکــانی پەرەپێــدان و گەشــە پێکــردن و پەروەردە کردنی مندالان لە جیهان.

١٩٥٦/٦/٧ لـه دوای گەیـشتن بـه رێکـــــــــەووتن و ئەنجامـــــــــدانی کۆبوونــــــــــەوەی ژمارەیەك لە زانایانی تـۆپی پێـی ئـەفریکیا لـــــه هـــــوتێلی ئەفینیـدای لشبۆنەی پایتـەختی پورتوگـال بەسـترا ، کـه لەوانـه ئەنـدازیار عەبدولعـەزیز عەبـدولڵا سـالم و کـابتن محەمــەد لــەتیف و یوســف محەمــەد لــه میــسر...دکتــۆر عەبدولحـەلیم محەمـەد و دکتـۆر عەبـدولرەحیم شـداد و بـەدەوی محەمـەد لـە سودان و فەرید فیل لە باشووری ئەفریکیا، ئەویش بە دامەزرانـدنی دەسـتەی کارگێڕی تۆپی پێی کیشووەری ئەفریکیا لە وولاتەکەدا .

١٩٥٦/٦/٢٣ لە ڕێگای ڕاپرسی بە دەنگی گەلانی میسر، کە ئەویش بەپشتگیری کردنـی جەمال عەبدولناسر بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرۆك کۆماری میسرله وولاتەکـه ئەنجامدرا.

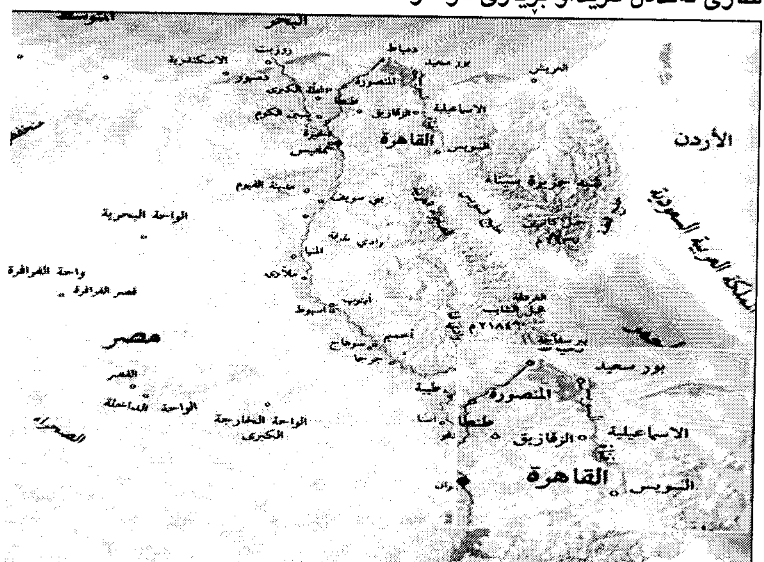
١٩٥٦/٧/١٩ هەرسێ لایەنی بەریتانیاو ئەمەریکاو بانکی نێوودەوولەتی ناڕەزایی خۆیان ڕاگەیاند ، بە یارمەتی نەدانی پـرۆژەی بەنـداوی – ئەسـوانی سـتراتیژی– لـە وولاتی میسر ، کە یـەکێتی سـۆڤیەت ئەنجامدانی ئـەو پرۆژەیـەی خـستبووە ئەسـتۆی خـۆی . کـه کاردانەوەی داهـاتووی ئابووری و بازرگـانی باشـی بـۆ میسر هەبوو بۆ وولاتەکە و وولاتانی دیکە لە جیهاندا .

١٩٥٦/٧/٢٦ سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر یەکـەم کـاری لـە دوای وەرگرتنـی پۆسـتی سـەرەك کۆمـاری کـەناڵی سوێـسی خۆمـاڵی کـرد ، ئـەویش بـه ڕاگەیاندنی لە شاری ئەسکەندەریە ، بەبێ ئـەوەی بزانـێ داهاتووی خۆمـاڵی کردنی کەناڵی سوێس بە چ ئەنجامێك دەگات لە وولاتەکەو لە گـەڵ وولاتـانی ناوچەکە و جیهاندا .

١٩٥٦/٧/٢٧ لە دوای ئەوەی کە سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر کەناڵی سوێسی – بەنداوی سوێسی– خۆماڵی کرد ، کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە هێرشی سێ لایەنە بکرێتە سەر میسر ، لە لایەن بەریتانیاو فەرەنساو ئیسرائیل ، کە سۆڤیەت پشتگیری لێکردو بووە هۆی لێك ترازاندنی پەیوەندی لە نێوان میسرو ووڵاتانی هێرشبەرلە ناوچەو هەرێم و جیهاندا .

١٩٥٦/٨/١٦ پاش گفتووگۆیەکی حەوت رۆژی لەنێوان – ١٧– خوێندکار بەدەستپێشخەری نورەدین زازاو بڕیاریان دا بەدامەزراندنی کۆمەڵەیەك بۆ خوێندکارانی کورد ، بەناوی کۆمەڵەی زانستی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا . ئەویش لە کۆنگرەی یەکەم راگەیایەندرا ، کەتاکوو ١٩٧٥/٨/٢٨ – ١٧–کۆنگرەی بەست ، کە دوا کۆنگرەی لە شاری بەرلینی رۆژئاوا بوو لە ئەڵمانیا .

١٩٥٦/٨/١٦ لە دوای خۆماڵی کردنی کەناڵی سوێس لەلایەن سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر ، لە سەر داوای ووڵاتانی پەیوەندیدار کۆنگرەی لە شاری لەندەن گرێداو بڕیاری کۆنگرەکە .

ئەویش بە دامەزراندنی دەستەیەکی نێودەووڵەتی بوو بۆ هەڵسووڕاندنی

کاروباری بەنداوی سوێس لەگەڵ ڕژێمی کۆماری میسر ، ئەویش بەناوی – هیئـە المنـتفعین – لەگـەڵ دان نـان بـە مـافی سـەربەخۆیی میـسر لـە سـەر بەنداوی سوێس و مۆرگەکردنی داهاتی دادپەروەری بۆ میسرو ڕەوانەکردنی لیژنەیـەك بـۆ میـسر بەسـەرکردایەتی – ڕۆبـرت منـزیس– سـەرەك وەزیرانـی ئوسـتراڵیا بـەئاگادارکردنی میـسر بـەو بڕیـارە... بـەڵام میـسر ئـەو بڕیـارەی ڕەتکردەوەو بووە هۆی دروست بوونی کێشە لە نێوان ئەمـەریکاو بـەریتانیاو فەڕەنسا .

لەسـەر داوای بـەریتانیاو فەڕەنـسا ئەنجوومـەنی نەتـەوە یـەکگرتووەکان لـە ١٠/٥ هـەمان ساڵ بڕیاریـدا ، کـە بڕیارەکـە شـەش خـاڵی لـەخۆگرتبوو ، لـە پێناو چارەسەرکردنی کێشەکە ، لـە سـەر دەریـاوانی وولاّتـانی جیهـان دانـی ماف بەهەردەووڵەتێك دەدات بەتایبەتی میسر لە ناوچەکەدا .

١٩٥٦/٨/١٦ ئەو نەخشەی کە – ڕیس بیری– نیشانی کرد بوو بۆ ئەمـەریکا کـە کۆنترین نەخشە بووە لە بواری جووگرافیا لە جیهاندا ، لە مێژگردێکی وێستگەیی لـە زانکـۆی جۆرجتـاون لـە ئەمـەریکا ئەنجامـدرا ، لـە سـەر نەخشـەکانی – ریـس بـیری – کـە هـەموو جـووگرافی ناسـان بەشـداریان تێـدا کردبـوو بـەناوی– اکتشاف خارق العادة – کە ناوزەندی نەخشەکە دەکا.

١٩٥٦/٨/٢٦ گرێــدانی کۆبوونەوەیــەکی گــرنگ لــە وێــستگەی ڕادیــۆیی لــە زانکــۆی جۆرجتـاون لـە وویلایەتـە یـەکگرتووەکانی ئەمـەریکا لەسـەر نەخـشەکانی – ڕیس بیری– کە لەو کاتەی دەووڵەتی عوسمانی لـە سـەردەمی سـەرکەووتنی دابوو لە بەسەرکەووتنی هێزەکانی لە هـەموو بوارێکدا ، بەتایبـەتی لـەبواری جووگرافیا.

کـە لـەو کـات ناوێـك دەرکـەووت بـە نـاوی – ریـس بـیری – لـە سـەردەمی دەسەڵاتی سوڵتان سەلیمی یەکەمو سلێمان قانوونیدا ، کـە ریـس بیری لـەو کاتە سەرکردەی دەریایی عوسمانی بوو.

کە زانایەکی جووگرافی ناسی زیرەك بوو ، لـە سـاڵی ١٤٦٥ لـە دایك بووەو لـە سـاڵی ١٥٥٤ کۆچـی دوایـی کـردووە ، زانایـەکی سـەرکردەی پێـشەوەی نەخـشە کـێش بـووە لەئـەدەبی جووگرافیـای عوسمـانی ، کـە لـەوکات دوو نەخشەی کێشابووله سەر جیهاندا .

یەکەمیان :- لە ئیسپانیا وڕۆژئاوای ئەفریکیاو زەریای ئەتلەسی و کەنارەکانی ڕۆژهەڵات لە هەردوو ئەمەریکا ، کە پێشکەش بەسوڵتانی سەلیمی یەکەمی کردبوو ، لە میسر لە ساڵی ١٥١٧ ، کە ئێستا لەمۆزەخانەی تووپقۆپە لە شاری ئەستەمبوڵ ، کە ڕووبەری نەخشەکەش - ٦٠×٨ سم - و مۆری - ریس بیری- لەسەرنەخشەکە هەیە .

دووەمیان :- لە بارەی کەنارەکانی ئەتلەسیە لەگریلاندا بۆ فلۆریدا ، کە ڕووبەرەکەی - ٦٨×٦٩سم- ە ، کە ئەویش لەمۆزەخانەی - توویقیو- یە لەشاری ئەستەمبۆڵی تورکیا ، کە ئەو نەخشەیە بە کۆنترین نەخشە لەجیهاندا دادەنرێت ، کە - ریس بیری- نەخشەی بۆ کێشاوە ، ئەوەی سەرەوە تەواو دەکرێت .

دوای ئەوە بەشداربووانی کۆبوونەوەکە لەسەر ئەوە ڕێك کەووتن ، کە نەخشەکانی ریس بیری لەئەمەریکا - اكتشاف خارق للعادة - کە ڕیس بیری بەر لە دۆزینەوەی ئەمەریکا لەلایەن کۆلۆمبۆس دەیزانی کە ئەمەریکا هەیە بەر لە ٢٧ ساڵ پێش کۆلۆمبس ، کە هەڵسا بە دۆزینەوەی کێشووەری ئەمەریکا.

تێبینی :- ئەم نەخشانەی کە لە سەرەتای سەردەمی سەرهەڵدانی دەسەڵاتی عوسمانی لە بوون و دەست نیشانکردنی کێشوەرەکان .

١٩٥٦/٩/١٣ مێژووی کۆمپانیای - IBM - دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٨٩٦ کە - هیرمان هۆلبرت - کۆمپانیایەکی بۆ وەبەرهێنانی ئامێری ژمێرکاری پێك هێنا ... ئەم ئامێرە کاری ژماردنیان بە ئەنجام دەگەیاند لە ڕێگەی ئەو کارتە کونکراوانەی کە دراوەکان و زانیاریەکانی لە سەربوون ... هەروا ئامێری دروست دەکرد کە لە سەر ژمێری و دەنگداندا لە ئەمەریکا بەکاردەهاتن .

لە ساڵی ١٩٢٤ ناوی ئەم کۆمپانیایە گۆردرا بۆ کۆمپانیای - IBM - کە ئەو کات زۆر لە کارەکانی کۆمپانیاکە تایبەتمەنکرابوون بۆ ئامێرە بەکارچووەکان کە لە دامەزراوەکاندا لە کاردابوون ... کاری وەکوو تاقیگەری و ڕێزکردن و کونکردنە ناو کارتەکانی کە بۆ تواندن و هەڵگرتنی دراوەکان بەکاردەهاتن .

لە سەرەتای ساڵەکانی پەنجاکان یەکەم کۆمپیوتەری بەرهەم هێنا - ٧٠١

-١٤٠١ – بەکەرەســەکانیەوە – بیرگــە memory Drum – پەیکــەری موگناتیسی چاپکەر printer لە زنجیرەی ئەو کۆمپیووتەرانەی بەرهەمی هێنا جۆری RAMAC 305 IBM ، بوو کە هەڵگری یەکەم دیسك دریڤ بوو ، ئــیتر دروســتکردن و بــەرەو پێــشبردنی کۆمپیوتــەر رۆژ لــە دوای رۆژ پەرەسەندنی بەخۆوە بینیووە لە هەموو بوارەکانی ئەم ئامێرەدا .

١٩٥٦/٩/١٧ بۆ یەکەم جار لەپارێزگای سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان و و لە شاری سلێمانی یانەی وەرزش بۆ وەرزشوانانی شاری سلێمانی دامەزرا ، لەپێناو ئەنجامدانی یارییە هەمە جۆرەکانی وەرزشی لەپارێزگاکەدا .

١٩٥٦/٩/٢٨ فەرەنــساو بــەریتانیا وەك هاوســەرگیریەکی تەمــەن بــە ســاڵا چــوو لــە کێشوەرەکەدا ... لەلایەك دژی یەکترن لە پێناو لە ناوبردنی یەکیان بەرامبەر ئەودیکەیان و لەلایەکی دیکە بێ هاوکاری و یارمەتی یەکتری ناتوانن لە هــەموو بوارەکــانی رامیــاری و ئــابووری و بازرگــانی و ســەربازی و پەیوەندیەکانیان و پەیوەندیان لەگەڵ دەرەوەی وولاتەکانیان .

لە دوای خۆماڵی کردنی کەناڵی سوێس لە لایەن سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر و پشتگیری کردنی شۆرشی گەلانی جەزائر دژی فەرەنسا ، لە لایەکی دیکە بە هاوکاری ئەمەریکا و بەریتانیاو ئیسرائیل هێرشیان کردە سەر کەناڵی سوێس ، لە پێناو داگیرکردن و گەراندنەوەی ئەو خەرجیانەی کە فەرەنسا لەو کەناڵەی خەرج کردبوو .

ئەمانــە هــەمووی بوونــە هۆکــاری کاردانــەوە لــە ســەر بــاری ئــابووری و بازرگــانی و ژێرخــانی ئــابووری فەرەنــساو بــەرپابوونی بــارێکی دژواری ئابووری لە وولاتەکەدا .

ئەمەش وایکرد کە پەیوەندیەکی تەلەفۆنی لەنێوان – ئەیدەن و سکرتێری دەســەلاتی ئــەوکاتی بــەریتانیا – ســیرنۆرمان بــروك – بــە داواکردنــی لــە بــەریتانیا بەچــوونە رێــزی حکوومــەتی شانــشینی بــەریتانیا لــە رایەڵــەی کۆمــەنوولس بەســەرکردایەتی خــاتوو – شــا ئــەلیزابیت . ئــەم پەیوەندیــە تەلەفۆنیــەش بــووە بەڵگەنامەیــەکی بــە هێــز لــە نێــوان هاوســەرە پــیرەی سەردەمەکانی سەدەی بیستەمی رابردوو لە نێوانیادا .

سەرچاوە:– دار الحیاە . لە ٢٠٠٧/١/١٦ .

٩/١٠/ ١٩٥٦ قارەمان و سەرکردەی نەتەوەیی بزووتنەوەی کورد شێخ مەحمودی حەفید دڵە گەورەکەی لە لێدان وەستاو ماڵئاوایی لە گەڵ و نیشتمانەکەی کرد لە نەخۆشخانەی – حەیدەرییە– لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق و لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان بەخاک سپێردرا.

<u>تێبینی</u> :– مێژووی ژیانی شێخ مەحمودی حەفید لە ناوەرۆکی مێژوونامەکە بخوێنەوە – عەلی کەندی .

٢١/١٠/١٩٥٦ هێرشی سێ لایەنەی ئەمەریکاو بەریتانیاو ئیسرائیل بۆ سەرکۆماری میسر ئەنجامدرا ، بە هۆی خۆماڵی کردنی بەنداوی سوێس لەلایەن سەرەک کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر لە وولاتەکەدا .

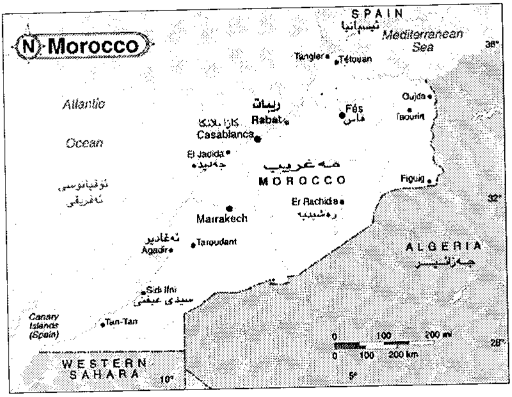
٢٢/١٠/١٩٥٦ گەلانی کۆماری هەنگاریا– مەژەر ، هەڵسان بە بەرپاکردنی شۆڕشێکی ناکاوی دژ بە دەسەڵاتی کۆمۆنیستەکان لە بۆدابستی پایتەختی هەنگاریا – مەژەر ، لە پێناو ڕژێمێکی دیموکراتی فرەلایەن .

<u>بەڵام هێزەکانی سووپای سووری سۆڤیەت ئەو ڕاپەڕینەی لە ناو برد دووبارە پشتگیری لەهەمان دەسەڵاتی کۆمۆنیستەکانی لایەنگیری خۆی کرد لە وولاتەکەدا</u>

، کە ئەمەش بووە هۆی ناڕەزایی دەر برین لە لایەن زۆربەی وولاتانی جیهان ، بەتایبەتی ئەمەریکاو وولاتانی ڕۆژئاوای سەرمایەداری بێ ئەوەی گۆڕانکاری دیموکراتی لەدەسەلاتی کۆمۆنیستەکان بکرێت لە ڕێزگرتنی

بیروو بۆچوونی گەلانی وولاتەکەو کێشووەرەکەدا .

٦/١١/ ١٩٥٦ وەستانی شەڕی نێوان وولاتانی هێرشبەر بۆ سەر میسر بەهۆی خۆمالی کردنــی بەنــداوی ســوێس ، بــە بڕیاروهاوکــاری ڕێکخــراوی نەتــەوە یەکگرتووەکان ڕاگەیەندرا.

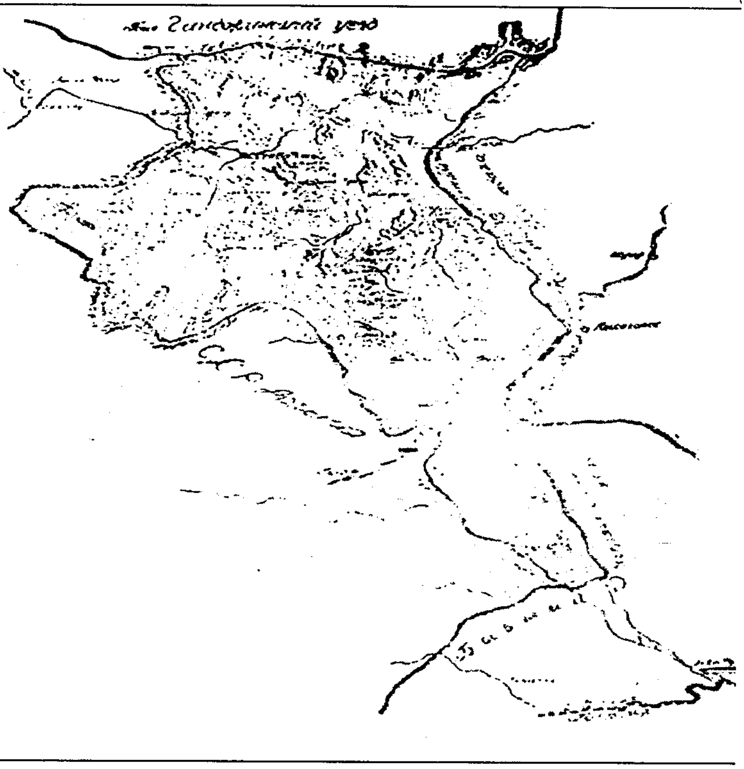

١٦/١١/ ١٩٥٦ لــــە دوای چـــوونە دەرەوەی هێزەکـــانی ســـووپای فەرەنـــساو ئەسنپانیا لـە وولاتــی مــەغریب ، بــە هــۆی توونـــــدو تیـــــژیو ململانـــێ لـــە نێـــوان گـــەلانی مـــەغریب ، هێزەکانی سووپای بێگانە بووە هۆکاری ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی وولاتی مەغریب بەسەرکردایەتی محەمەدی پێنجەمو بوونی بەشانشینی مەغریبو ڕاگەیاندنی ڕژێمی شانشینی تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامە دەسەلاتی شانشینی بەردەوام بوو لەلایەن شانشین محەمەد لە سەر وولاتەکەدا.

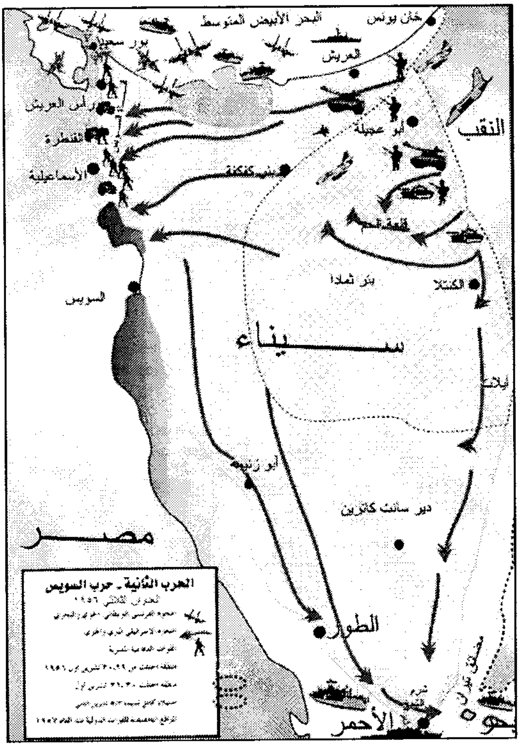
ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –ربات – ی پایتەخت ئەنجامدرا ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٢٥٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکــەی ، ٢٩,٨٨٠,٠٠٠ ملیــۆن کەســە . هــەروا ڕووبــەری خــاکی وولاتەکــەی ، ٤٤٦,٥٥٠ هــەزار کیلــۆ مــەتر چــوار گۆشــەیە . هــەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٧٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٠٪ . ئەمازیغی ٩٪ . لە وولاتەکەدا .

٢٢/ ١١/١٩٥٦پێشبڕکێی جامی یاریەکانی جیهانی – ئۆلەمپیات– لە شاری ستۆکهۆلم– مسلیورن ، ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/ ١٢ هەمان سالٚ . لە نێوان یاریزانانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٥٦/١٢/١٦ ـە دوای دەربەدەرکردنی گەلانی ژێردەسەڵاتی سۆڤیەت بەسەرکردایەتی ستالین ، دوای ئەوە هەوڵی گەڕانەوەی گەلانی دەربەدەرکراو درا ، ئەویش بە درووستکردنەوەی قەوارەی ئۆتۆنۆمی کە لە سەردەمی ستالین ڕاگوێزرابوون .

کە چی ناوی کورد لە گەڵ ناوی ئەو گەلانە دا نەهاتبوو وناوی کۆماری کوردستانی سووریش هەر هیچ و بەڵکوو هەوڵی گەڕانەوەشیان بۆ نەدراوە ، گەر ناوی کوردی لە ڕیزی گەلانی دی بنوسرابایە ، بێ گومان کوردیش دەیتوانی وەك گەلانی دیکە مافە زەوتکراوەکەی بۆ بگەڕێتەوە ، بەڵام کورد لەدوای هەڵووەشاندنەوەی یەکێتی سۆڤیەت هەلومەرجی لەباری بۆ گونجابوو ...بەڵام ..!.

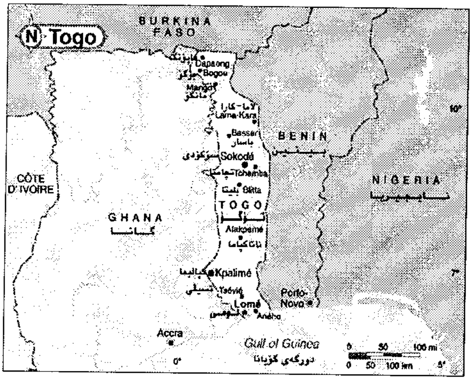
١٩٥٦/١٢/٢٣ هێزەکــانی ســووپای فەرەنساو بەریتانیا لە سەرداوای ئەمینداری گــشتی نەتــەوە یــەکگرتووەکان و ســەرۆکی ئەمــەریکا ئەیزنهاوەرو سەرۆکی سۆڤیەت خرۆتشۆف لــە وولاتــی میــسر کشانەوە ، دوای سێ مــانگ هێزەکــانی ئیــسرائیلیش کــشانەوەو تــەنیا هێزێکــی نێوودەوڵــەتی لەشاری شەرم شێخی میسر مایەوە ، بۆ ئەوەی ئیسرائیل بتوانێت کارە دەریایەکانی ئەنجامبدات بەرەو وولاتان ، لە رێگەی دەریای سوورو رۆژهەلاتی ئەفریکیا و باشووری ئاسیاو رۆژهەلات لە وولاتانی دیکەی جیاهانیدا .

١٩٥٧

١٩٥٧/١/١ بۆ یەکەم جار پردی شارۆچکەی تەق تەقی سەر بەقەزای کۆیەی سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان کرایەوە ، کە قەزای کۆیەو دەوورووبەری دەبەستەوە بە پارێزگای کرکوك و بەغدا. کە رۆڵێکی ئابووری هاتوو چۆی باشی هەبوو بۆ دانیشتووانی ناوچەکە لە هەرێمەکەدا .

١٩٥٧/٢/١٠ سەرەك وەزیرانی سوودان - سەید ئیسماعیل ئەزهەری - یەکەم پالەوانیەتی کێشووەری ئەفریکیای لە شاری خەرتومی پایتەختی سوودان

کردەوە ، بە ئامادەبوونی ۳۰ هەزار هاندەر ، ئەویش بەسەرکەووتنی هەڵبژاردەی یانەی وەرزشی کۆماری میسری عەرەبی لەیاریەکاندا.

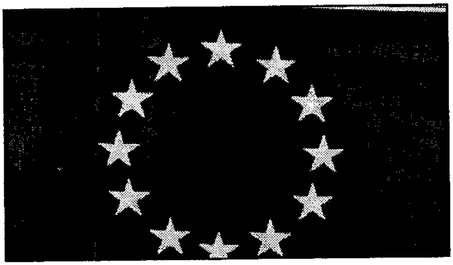

١٩٥٧/٣/٦ وولاتی گانا سەربەخۆیی خۆی لە ناو بە ئەندام بوونی لە ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاندو- کوامی نکرۆما- بەیەکەم سەرەك کۆماری گانا هەڵبژێردرا . لە شاری - ئەکرا - ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۱,۷۸٥,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ۱۹,٥٤۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۲۳۸,٥٤۰ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۲۱۲ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەکان ٤٥٪ . مۆشی، داگۆمیا ١٧,٥٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٥٧ /٣/٩ لە دوای هەوڵێکی بەردەوام ، ئەویش بە مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی دامەزراندنی بەرەی نیشتیمانی لە ئێراق ، لە نێوان پارتە ڕامیاری و نەتەوەیی و زانستی و کۆمەلایەتی ، بە هاوکاری ئەفسەرە ئازادیخوزەکان .
کە لە ئەنجام بووە هۆی ڕووخاندنی ڕژێمی شانشینی لە ئێراق و ڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری بەسەرکردایەتی سەرکردەی عەبدولکەریم قاسم... شایانی باسە کە لەو بەرەیە پارتی دیموکراتی کوردستان کە سەرکردایەتی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی لە باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراقی دەکرد ، بەشداری لەو بەریە نەکرد .
ئەویش بە هۆی بیری شۆڤێنی لایەنە عەرەبەکان ، کە لە پارتە جۆراو جۆرەکان پێك هاتبوو، بەلام ڕێکەووتنی دووقۆڵی لە گەڵ پارتی کۆمۆنیستی ئێراق مۆر کرد ، بە پێی پرۆگرامی بەرەی مۆرکراو لە نێوان

ئەو پارتانەدا ...؟...!.

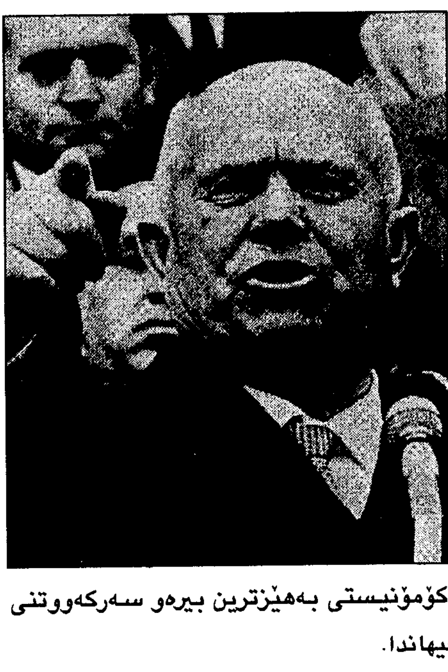
١٩٥٧/٣/٢٥ وەزیرەکـــــــانی دەرەوەی ئیتالیاو ئەلمانیای ڕۆژئاواو بەلـــــژیکاو فەرەنـــــساو لۆکـــسمبۆرگ و هۆلەنـــدا ، ڕێکـــەووتنی دامەزرانـــدنی کۆمەڵـــــەی ئـــــابووری

ئـەورووپیان مـۆرکرد . لـە گـەڵ پـەیمانی دامەزرانـدنی کۆمەڵـەی ئـەتۆمی ئەورووپی یۆرانۆمیان مۆر کرد لە کێشوورەکەدا .

هەر لە هەمان کاتدا بازاڕی ئەورووپای هاوبەش لە لایەن وولاتـانی تواناداری ئـابووری و بازرگـانی ، واتـە زلهێزەکـانی هەمـەجۆر لـە بـوارە جیاجیاکـان ڕاگەیەنـدرا لـە پێنـاو پتـەو کردنـی باری ئابووری و بازرگانیـان لـە جیهـانی بازرگانی و پیشەسازی و ئەلکترۆنی سەردەمیانەدا ... هتد.

١٩٥٧/٤/١٥ لێدوانەکـــەی ســـکرتێری گـشتی پـارتی کۆمۆنیـستی سـۆڤیەت و سـەرۆکی بـالای دەســــەلاتی دەووڵـــــەتی ســــۆڤیەت – نیکیتــــە خرۆتشۆف– لە ڕۆژنامـەی – پرافـدا– ی زمانحاڵی پـارتی کۆمۆنیـــستی ســـۆڤیەتدا دەڵێـت :– بـیری ئێمـە واتـە مارکـسیەت ، داگیری هـەموو هەسـت و هۆشـی مـرۆڤ لـە ســـەر زەوی دەکـــــات و

دووپاتی دەکەینـەوە، کـە بیری کۆمۆنیـستی بـەهێزترین بیرەو سـەرکەووتنی لەدوا ڕۆژدا مسۆگەرە لە سەر جیهاندا.

١٩٥٧/٥/١٢ كۆچـی دوای شـاعری كلاسـیكی كـورد – عەبدولجـەبار ئاغـا حـاجی مـەلا عەبدولرەحمان تـەها دۆغرەمەچـی – ناسـراو بـە – جەباركانی – لـە شـاری هەولێرله باشووری كوردستان .
جێگـەی باسـكردنه كه ئـەم شـاعیره لـە سـاڵی ١٨٩٢ لـە قـەڵای هـەولێر ، لـە باشووری كوردستان چاوی به جیهان هەڵهێناوه.
یەكەم نووسینی به ناوی – لەیلا و مەجنوون – بوو ، كه لـە سـاڵی ١٩٦٠ لـه لایەن مامۆستا موكریانی به چاپكەیاندراوه ، هەروا دیوانی كانی لـه سـاڵی ١٩٧٢ . دوای ئەوه دیوانی شعری له ساڵی ١٩٨٠ بەچاپگەیندراوه ، كـه لـه لایـەن موەفـەق ئـەكرەم كـانی كۆكراوەتـەوه بـە نـاوی هـۆنراوەی – نیـشتمان وعەشق و دڵداری –.
ئـەم شـاعیره هـیچ بروانامەیـەكی خوێنـدنی نـەبووه و نەخوێنـدەوار بـووه ، بەڵام بەهۆی زیرەكی و توواناى خۆی فێری خوێنـدەواری كـردووەو هـەر بـەو هۆیــەش لــە كارگێریــەكانی هــەولێر بــە فەرمانبــەر دامــەزراوه ، هــەروا لــە كارەكـانی شـعر نووسـین بـەردەوام بـووه تـا مالئـاوایی لـه گـەڵ و نیـشتیمان كردووه له شاری هەولێر له باشووری كوردستان .

١٩٥٧/٥/٢٨ دامەزرانــدنی ڕێكخــراوی – الاتحــاد القــومی– بــە ســەركردایەتی ئــەنوەر ســادات و بـە چـاودێریكردنی لەلایـەن كەمالـەدین حوسـێن ، كـه پـارتێكی سۆسیالیستی بوو له وولاتی میسردا .

١٩٥٧/٦/٢٥ یەكــەم كنێــسەی ئەرمەنــەكان لــه شــاری عــەمانی پایتــەختی ئــوردن دورســتكردنی تــەواو بــوو ، بــۆ ئەنجامــدانی ڕێــوڕەسمی ئــاینی ئەرمەنــه مەسیحیەكان .
شایانی باسه كه ڕۆژی شـەهیدی ئەرمـەنی ڕۆژی ١٩١٥/٤/٢٤یه ، كـه ڕۆژی ڕەشكردنەوەی ئەرمەن و كورد بوو له باكووری كوردستانی داگیر كراوی ژێـر دەســەڵاتی ڕژێمــی توركیــاو ژێــر دەســەڵاتی عوسمــانی ئــەوكات لــه كێشووەرەكەدا.
كـه زیـاتر لـه ١,٥ ملیـۆن و نیـوو ئەرمـەنی كـووژران و دەربـەدەر كـران بـەرەو وولاتــانی دیكــەی دەووروبــەر ، بەتایبــەتی ســووریاو لوبنــان و ئێــراق و ،

کووژرانی زیاتر له ۳۰۰۰۰ هەزار کوردیش بەهەمان شێووه له هەرێمەکەدا .
تێبینی:- من مردی ئێووه زندی ، ڕۆژێك دێت کوردو ئەرمەن به وولآتی سەربەخۆیی خۆیان شاد دەبن و تورکیش پارچه پارچه دەبێت بەرەو لاوازیو تەنگی سنووری دەبێتەوه ، وەك ئیمپراتۆریەتی عوسمانی باوی نامێنێ چونکه تورك ماوەی ۹۱۰ ساڵه بوونی هەیه ، ئەویش لەرێگەی کاره نا مرۆڤانەی بەتورك کردنو داگیرکردنی خاکی گەلانی دیکه بەتایبەتی کوردستان .
که خاوەنی هیچ دابو نەریتو کەلتوورو زمانو مێژوو نەبووینه ونین ، تەنیا خاوەنی کەلتووری شەڕو داگیر کردنو سووتاندنو وێرانکردنی مولكو سامانو نەتەوەکان بوونەو ، ئەمەش مایەی شەرمەزاریەو دواڕۆژ ئاواتەکانیان دەبیته پەتی له سێدارەدانی خۆیان له ناوچەکەو کێشووەرەکەدا .

۱۹٥۷/۷/۱ سەرژمێری گشتی دانیشتووان له ئێراق ئەنجامدرا- ئامار- که له پارێزگای کەرکوك ٥۳٪ کوردو ۲۸٪ عەرەبو ۲۱٪ تورکمان بوونه ، سەرەڕای به عەرەب کردنو داگیر کردنو ڕاگوواستنی کوردو هێنانی عەرەبی هاورده بۆ جێگەیان لەلایەن رژێمه یەك له دوای یەکەکانی ئێراقیو بەتایبەتی رژێمی بەعس ، له دوای وەرگرتنی دەسەڵاتی دڕندانەییان له ۱۹٦۳/۲/۸ .
که تاقانەی بێ وێنه بووه له هەموو بواره جیاجیاکان به تایبەتی له لایەنی نەتەوەییو نیشتیمانیدا .
که ئەویش له ساڵەکانی ۱۹۱۹-۱۹۲۰ دانیشتووانی کورد له پارێزگای کەرکوك ۸٥٪ بووه به پێی بەلگەنامه مێژوییەکانی کۆمەڵەی گەلانو لیژنه جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵەی گەلانو نەخشەی کەرکوكو ئاماری عوسمانیەکان . که ڕووبەری پارێزگای کەرکوك ۳٥٥ر۲۰هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشه بووه ، که رژێمی بەعس به ئارەزووی خۆی هەوڵی گۆڕینی دیموگرافیای پارێزگاکەی داوه له هەرێمی باشووری کوردستاندا .

۱۹٥۷/۷/ ۱ له ئەنجامی کۆتایی ئاماری دانیشتووانی ئێراق بەم شێوەیەی خوارەوه بوو ٤۸,۳ ٪ دانیشتووانی پارێزگای کەرکوك بوون... بەڵام ئەم رێژەیه له

ئامـاری ١٩٧٧ بووەتـە ٣٧,٥٣ ٪ ... بـەڵام بـە پێـچەوانە رێـژەی عـەرەب لـە ٢٨,٢ ٪ زیادی کردووە لە ئاماری ١٩٧٧ بۆ ٤٤,١٤ ٪...هـەروا تورکمـان لـە ئاماری ١٩٥٧ ، ٢١,٤ ٪ بوو ، بەڵام لە ئاماری ١٩٧٧ بووەتە ١٦,١٣ ٪.

کـەم بوونـەوەی رێـژەی کـورد و تورکمـان بـە پێـی ئـەو دوو ئامـارە بـە هـۆی دەرکـردن و کۆچـپێکردنی کـوردو تورکمـان بـووە لـە پارێزگـای کـەرکوك و هێنانی عەرەب و نیشتەجێ کردنی و دابین کردنـی هـەموو پێداویستیەکانی جێ نشین ودامەزراندنیان لە دام و دەزگا میریەکان ، بەتایبەت لە کۆمپانیـای نـەوتی باشـوور و قەدەغـەکردنی کـوردو تورکمـان بـە نیـشتەجێ بوونیـان لـە پارێزگاکە بەتایبەت لەناو شارەکەدا...؟..!؟

١٩٥٧/٧/٥ بۆ یەکـەم جـار لـە شـاری سـلێمانی ، لـە باشـووری کوردسـتان هەڵبـژاردنی دەستەی بەڕێووەبردنی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان ئەنجام درا .

ئەویش بە هەڵبژاردنی کۆمیتەی نواندن و، کۆمیتـەی مۆزیکـاو ، گـۆرانی و ، کۆمیتــەی نیگــارو ، هــەڵکۆڵین و ، کۆمیتــەی ئــەدەبی ، لــە نــاو ئەنــدامانی کۆمەڵەدا.

١٩٥٧/٧/٢٠ بڵاو کردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری– هیوا– لە شاری بەغدا ی پایتـەختی ئێراقدا .

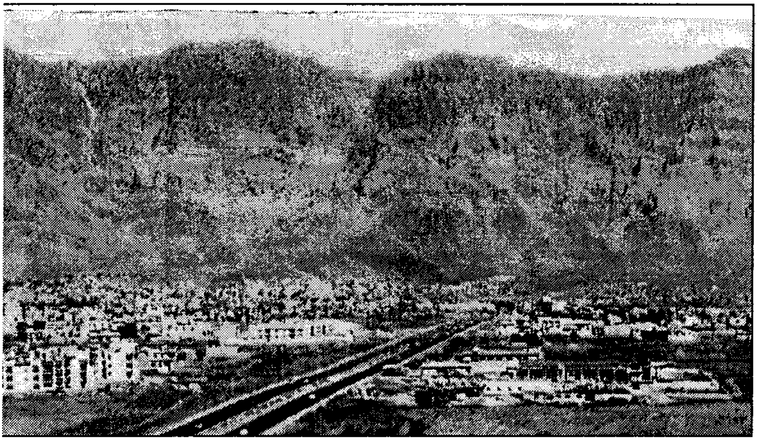
١٩٥٧/٧/٢٥ کۆمەڵـەی دامەزرێنـەری حـەبیب بورقێبـە ، کـە پۆسـتی سـەرەك کۆمـاری توونسی گرتە دەست ، کە بووە هۆی بنەماڵەی – بـای– لـە دەسـەلاتداریەتی توونس لابەرێ لە وولاتەکەدا .

١٩٥٧/٧/٢٩ دامەزراندنی ڕێکخراوی ، ئاژانسی وزەی ئەتۆمی – وكالة طاقة الذرية – كە ڕێکخراوێکی سەر بەنەتەوە یەکگرتووەکانەو ١٨ وولات لە وولاتانی جیهان مۆریان لەسەر یاسای ئەو ڕێکخراوەیە کردووە ، دوای ئەوە کۆمەڵەی گشتیئنەتەوە یەکگرتووەکان لە ١١/١٤ هەمان ساڵ ڕەزامەندی لە سەر دامەزراندنی کردووە.

١٩٥٧/٧/٢٩ گروپێکی دانیمارکی لە شوێنەوارنناسان سەردانی قەزای ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان کردوو لەوێ چوونە سەر گردی – شمشار – و هەروا لە ساڵی ١٩٥٩ دووبارە ڕوویان لەو دەڤەرە کردوو چەندین جێگەی شوێنەواریان پشکنی لە بەر گرنگی دۆزراوەکان کە ٢٤٥ تابلۆی نووسراویان دۆزیەوە ، کە هەموو باسی لەشکرو کرین و فرۆشتن و نامەی دۆستانە بوون ، کە لە سەر بەردی ناوچەکە نووسرابوون ... لە ئەنجامی پشکنین وا دەرکەوت کە ئەم گردە پایتەختی ناوچەکە بووەو ناوی گردەکەش –سووشرا – بووە . پاشای ناوچەکەش ناوی –کوار – بووەو بە پێی نووسراوی سەر تابلۆ بەردینیەکە دۆستایەتی لەگەڵ پاشای

ئاشووری – شمش ئەدد – هەبووە بەر لە ٨٤٠ پێش زایین .

هەروا لەو ناوچەیە دوو پەرستگا هەبووە یەکیان لەگردی– قوورەشین – ئەویدیکەش لەگردی – باسنووسیان –بووە کە مێژووەکەیان بۆ ٣٠٠٠ هەزار ساڵ بەر لەزایین دەگەرێتەوە . هەروا لە گردی دوو گردکان کێڵە نووسراوەیەك دۆزراوەتەوە کە هی سەردەمی بابلیەکان بووە .

جێگەی روونکردنەوەیە کە دروستکردنی بەنداوی دووکان کە کەوتۆتە دەشتی بێتوێن لەقەزای رانیە هۆکارێکی گرنگی ژێر خانی ئابووری بوو بۆ ئێراقی ئەوکات به تایبەتی لە بوونی وزەی کارەباو چەندین لایەنی دیکە ... رووبەری ئەم کەنداوە نزیکەی رووبەری ٧٢ گوندی لە خۆگرتبوو کە کەوتۆتە ژێر ئاوی دەریاچەی دووکان و دانیشتووانی ئەم گوندانە گواسترانەوە بۆ شاری رانیەو گوندەکانی دیکەی دەشتەکەو کۆمەڵگاکان .

جگە لەو گوندانەش , جێگەو شووێنی شووێنەوارێکی زۆری ناوچەکەی ژێر ئاوکەوتن , تەنها ئەو چەند شووێنەوارە نەبێ کە لێکۆڵینەوەی لەسەر ئەنجامدراوە... ئەمیش ئەمانەن :–گردەدێم – گردی کەمەریان – گردی سنووسیان – گردیشمشارە – گردی قوورەشینە ... هەروەك وەك لە سەرەوە باسمان کردن . لە گەڵ ئەوەشدا زۆر کەلوو پەلی نایابی لێی دۆزراونەوە وەك – سەدان گۆزەی جوانی بچووکوو گەورە کە هەندێکیان لەشێوەی گیاندار دروستکرابوون .

هــەروا هــەزاران بــەردی ســنوانی رەش و قــاوەیی بــۆ تاشــین و بــرین بەکارهاتوون , و سەدان مۆرووی جوانی لەبەردوو قوور دروستکراوو سەدان مەنجەڵ و کەل و پەلی خواردەمەنی لەو شووێنانە دۆزراونەتەوە .

هەروا دۆزراوەی گردەکانی دیکە مێژووییان لە ۳۰۰۰ هەزار ساڵ تا ٦۰۰ ساڵ پێش زایین دەگەرێتەوە .

پاشــای ســۆمەری — شــۆلگ — ی نــاوی ناوچــەکەی بــە نــاوی — هــەرێمی شمرمــەم — ناوزەنــد کــردووە ، کــە شــەڕی لــە گەڵــداکردوون و ناوچــەکەیان داگیرکردووە لە ساڵەکانی ۲۵۰۰ ساڵ بەر لە مێژووی زایین . ئەم ناوچانەی کــە باســمــان لێــوەکردوون هــەمووی لــە دەشــتی بیتــوێنی ســەر بــە قــەزای رانیەنەلە هەرێمەکەدا .

هەروا گوندی سەرسیان کە لە هەموو لایەکەوە بە زنجیرە شاخ دەروە دراوە و لەلای رۆژهەڵاتی شاخی ئاسۆس و لەلای رۆژئاوا چەند زنجیرە شــاخێکی پەراگەندە هەیە وەکوو شــاخی — حــاجیلــە — شیشار — و بەشێك لــە شــاخی کۆسەرەت لە نزیك قەسرۆك لە باشووری شــاخی کۆسـرەت و بــاکوور شــاخی کێوەرەشە .

جــا وەنــەبێ شــووێنەوارەکان تــەنیا لــەپێ دەشــتەکان بووبێــت ، بــەڵکوو لەسەرتاســەری شــاخەکانیش هــەمووی شــوێنەواری کــۆنن و لــە قوولــەی

سەربازی و خانوو سەنگەرە ، لە پێناو بەرگری پێلەخۆكردن كە گرنگترین لەوانەش شووێنەواری دەربەندی رانیەیە كە لە نووسراوە مێژووییە كۆنەكان و بە پەردە دەربەندی – قەرەبۆل – و دەربەندی – رەمكان –ناویان هاتووە لە ناوچەكەدا .

ئەم دەربەندە ستراتیژیە لە نێوو هەردوو شاخی ئاسۆس و شاخی كێوەرەش دایەو زێی بچووك بە ناوەندی ئەو دووشاخە تێدەپەرێ... ئەمەیە خاكی كوردستان بە پەنتاییەكەی و بە درێژاییەكەی لە سەر رووبەرەكەی كە ٥٢٨ هەزار كیلۆمەتر چوارگۆشەیەو بنەوان و سەرچاوە و خاكی سەرهەڵدانی مرۆڤایەتیە لە سەر گۆی ئەو زەویە كە ئێستا لە سەر زەوی دەژین ... بەڵام داخەكەم ....!...؟...

سەرچاوە :–المرشد الى مواطن الاثار و الحضارة – الرحلة الرابعة .ل/٣٣,٣٤,٣٥ – طة باقر – فؤاد سفر ... سومر مجلد /٢٦ اكتشافات من حوض دوكان دكتور بنهام ,ل/٣٠ .

١٩٥٧/٧/٢٩ گۆرانی بێژوو مۆزیكا ژەنی بە ناوبانگی كورد – ئەحمەد كایا – لە شاری مەلاتیەی باكووری كوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... جێگەی ئامارژە پێكردنە كە ئەحمەد كایا بەهۆی رامیاریەتی شۆڤینی و نژاد پەرستی لە زمانی شیرینی دایك بێ بەشكراوە ، سەرەرای ئەوە كوردایەتی خۆی لەبیر نەكردووەو هەموو كات و ساتێك هەستی نەتەوەیی و نیشتیمانەكەی وای لێكردبوو كە هەموو گۆرانیەكانی لە پێناو بەرزراگرتنی ناسنامەی گەلی كوردستان و خاكی كوردستان بووە .

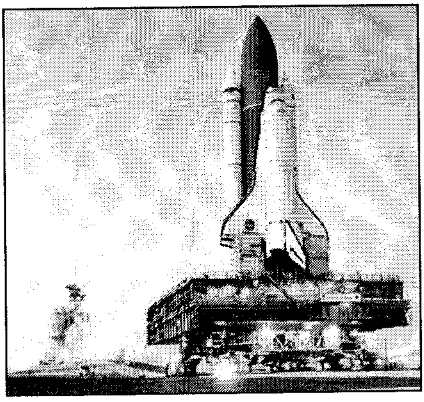
گۆرانیەكانی زۆربەیان گۆرانی رامیاری بووەو لە شیعرەكانی شاعیری بەناوبانگی توركیا نازم حكمەت بووە ... هەروا تووشی ئێش و ئازارو زیندانی بووە لەلایەن رژێمی توركیای سەربازی ... لەدوا كۆتاییەكانی ژیانی هەوڵیدا كە گۆرانی بەكوردی تۆماربكات و چەندین ئاهەنگی لەشارەكانی ئەلمانیاو سویدو بەلژیكا و پاریس گێراوە ... تاكو لە ساڵی ٢٠٠٤ بە هۆی نەخۆشی دڵە گەورەكەی لەكار وەستا بووە هۆكاری ماڵئاوای كردن لەگەل و نیشتیمان و تەرمەكەی لە پاریسی پایتەختی فەرەنسا لەتەك

دەرهێنەری کوردی بەناوبانگ – یەلماز گۆنای – بەخاك سپێردرا .

١٩٥٧/٨/١ نێردەیـەکی دانیمـارکی سـەر پەرشـتی هاوبەشـی دەزگـای کارلیـسبێرك و دەزگای پەرەپێدانی لێکۆڵینەوەی حکومەتی دانیمارکی دەستی بەپشکنینی شوێنێك کرد بەناوی گردی شمشارە ...بۆ ئەنجامە ئارکیۆلۆژە گشتیەکانی گردی شمشارە کە نێردەی دانیماریکی لەو شوێنە هەواری لێ هەڵدا ئەو زنجـیرە نیـشتەجێکردنەی لـە جـۆرە جەرمودایـەو مێـژووی پـێش نیشتەجێکردنی حەسوونە دەگەرێتـەوە و لـە بـارێکی ئاسـۆییدا لـەگردی شمـشارە دۆزرایـەوە کـە بەڵگەیـەکی گرنگـی نوێیـەو بۆ پەیوەنـدی لـەنێوان قۆناخـەکانی جـەرمۆو حەسـونەی رۆژهـەڵاتی نزیکـی پـێش مێـژوو ...دۆزینەوەی دیکەزۆر گرنگ هەبووە ئەو کۆمەڵە لەخشتە کە ژمارەیان ١٤٦ خشتە . کەبـە پـیتی مێخـی نوسـراون و لـە٧,٣٠ و ٨,٥ دۆزراونەتـەوە لـە ناوچەکەدا.

١٩٥٧/٨/١٧ بەهۆی چەندین کێشەو گرفتو بیری نەتەوەیی ، چەند سەرکردەیەکی لقی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیستی ئیراق چوونە ناو ریزەکانی پارتی دیمـوکراتی کوردسـتان ، لەوانـە کـەمال فوئـاد، سـاڵح حەیـدەری، حەمیـد عوسمان.

١٩٥٧/٨/٢١ کۆچی دوایی زاناو شاعیری نیشتمانپەروەری کورد مامۆستا – مەلا خدری دەشتی– لە گوندی خەرابە دراو ، لە قەزای مەخموری سەر بە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .

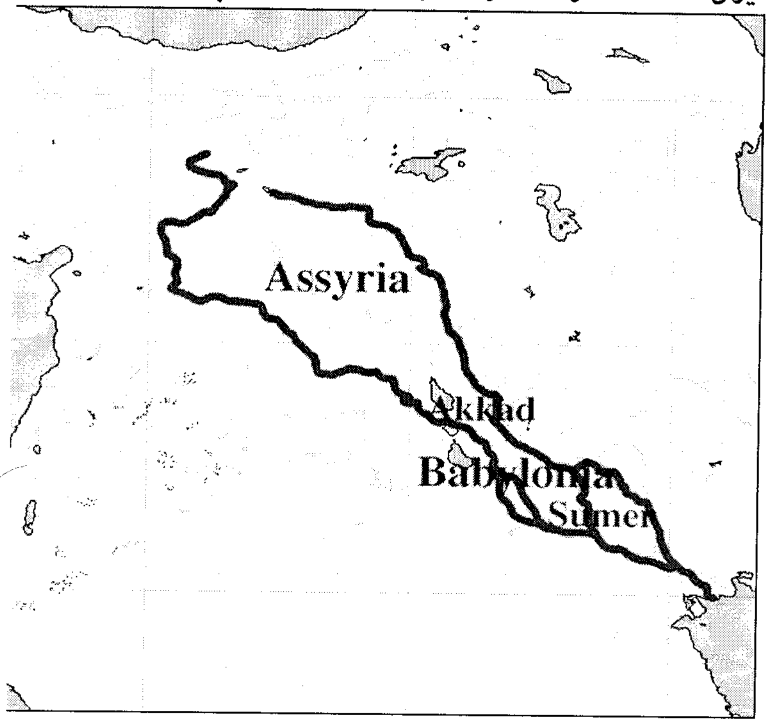

١٩٥٧/١٠/٤ یەکەم مانگی دەستکرد لە لایەن پسپۆران و زاناکـانی سـەربازی و مـەدەنی یەکیـەتی سـۆڤیەت بـەرەو ئاسمـان رەوانـەکرا ، بـە نـاوی – سـبۆتنیك ١– کـە کێشەکەی ١٨٣,١٧رەتل بـوو ، لە گەڵ سوورانەوەی بە دەووری زەوی لە ماوەی ٩٦,١٧ چرکەدا . کە بووە هۆی بارێکی لە بار

بۆ هێزەکانی سووپای سۆڤیەت و دەسەلاّتی لە جیهاندا .

۱۹۵۷/۱۰/۸ بالوێزی تورکیا لە ئێراق ، یاداشتێکی ئاراستەی حکوومەتی ئێراقی کرد ، ئەویش لە چۆنیەتی خەرجکردنی ئاوی فورات لە بووژانەوەی داهاتی ئاستی هێزی وزەی کارەبا .

شایانی باسە زێی دیجلەو فورات لەشاخە بەرزەکانی ئاراراتی باکووری کوردستان هەڵدەقوڵێ و هەر بەناو خاکی کوردستان دا دەسووڕێتەوە بۆ ناو خاکی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاّتی تورکیاو وولاّتانی سووریاو ئێراق ، تا لە کەنداو دەکاتەوە ، ئەو خاکەی کە بەسەر چوار دەووڵەت و نیوو

دابەشکراوە ، بە سەر ئێراق و سووریاو تورکیاو ئێران و ئەرمینیا ، بە پێی جێ بەجێکردنی پەیمانی لۆزانی ۱۹۲۳/۷/۲٤ لە لایەن وولاّتانی هاوپەیماندا...؟...!.

۱۹۵۷/۱۰/۱۸ لافاوە مەزنەکەی شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان روویدا ، کە لە ئەنجامدا زیاتر لە – ٤٠ – هاوولاّتی گیانیان لەدەست داو زیاتر لە –

٧٤- خانوو رووخان ، که مەزەندەی زیانی سامانی ئەو کات بەنیوو ملیۆن دینار مەزندە دەکرا لە شارەکەدا .

١٩٥٧/١١/٣ ئەو ناوە لە مێژوودا ناوندرابوو لە تووێژینەوەکانی گەردوونی دەرەوەی مانگە دەستکردەکان ، کە ئەمەش ناوی سەگێك بوو لە تیسی – وولف- کە لە ناو دووەم مانگی دەستکردی رووسیان دانا بە ناوی – سبوتنیك- کە مانگێکی دەستکردبوو کێشەکەی ١١٢٠ کیلۆگرام بوو ، کە ئەو سەگە لەناو خەزانەیەکی پڕ لەئۆکسجین دانرا لەگەڵ خواردن و دوای بەرزبوونەوەی لەڕۆژی ١١/١٠ی هەمان مانگ پەیوەندی مانگە دەستکردەکە پچڕا ، بە هۆی نەمانی ئۆکسجین کە لە مێژوودا یەکەم ئاژەڵە ڕەوانەی گەردوون کرابێت لە جیهاندا .

١٩٥٧/١١/٧ دامەزراندنی حزبی دەعوەی ئیسلامی لە ئێراق ....ئەم دامەزراندنەی لە ماڵی یەکێ لە کەسایەتیە ناودارەکانی ئیسلامی مەزهەب شیعەبوو لە شاری نەجەف ...کە هەشت کەس ئەم سەرکردایەتیەیان پێك هێنا ... کە محەمەد باقر سەدر یەکێك بوو لەو سەرکردانەو، هەروا محسن حەکیم و مەهدی حەکیم و کوری محسن حەکیم ... کە باوکی لە ساڵی١٩٨٦ لە وولاتی سوودان تیرۆرکرا ...هەروا لەگەڵ چەندین کەسایەتی دیکە لە شارەکەو پارێزگاکانی کەربەللاو دیوانیەو حیلە ... لە باشووری ئێراق .

سەرچاوە :- الحرکە الاسلامیە فی کردستان العراق . د.محەمەد نوری بازیان – چاپی یەکەم /٢٠٠٦.

١٩٥٨

١٩٥٨/١/٤ کەووتنە خوارەوەی مانگی دەستکردی گەردوونی یەکیەتی سۆڤیەت- سبۆتنیك /١- لە بۆشایی ئاسمان بەرەو زەوی . لە دوای دروست بوونی چەند گرفتێکی تەکنیکی لە ناو مانگە دەستکردەکەدا لە بۆشایی ئاسماندا

١٩٥٨/١/٥ شانشین فەیسەڵ شانشینی ئێراقی دورستکراو ، سەردانی شاری جەلەولای لە هەرێمی باشووری کوردستان کرد ، بە هۆی ڕوودانی لافاوێکی گەورەو وێرانکردنی چەندین گەڕەك لە شارەکەدا.

١٩٥٨/١/٦ سەرەك کۆماری ئێراق و دامەزرێنەری ڕژێمی کۆماری عەبدولکەریم قاسم پلانی شۆڕشی لەم ڕۆژە دارشت ، ئەویش لە پێناو لەناو بردنی بنەماڵەی شانشین و ڕاگەیاندنی شۆڕش ، لەوکاتە کە یادی دامەزراندنی سوپای ئێراق دەکرایەوە لە گۆڕەپانی شا ئاهەنگە دەکرا... بەڵام زۆربەی ئەفسەرە ئازادەکان ماوەیان پێنەدرا بە هۆی کووشتنی خەڵکێکی زۆر لە گۆڕەپانەکەدا.

١٩٥٨/١/١٥ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی – شەفەق– لە پارێزگای کەرکوکی باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٥٨/١/١٨ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی هەفتەنامەی ئازادی – الحریە– لەلایەن یوسف مەلەکی لە شاری بەغدا.

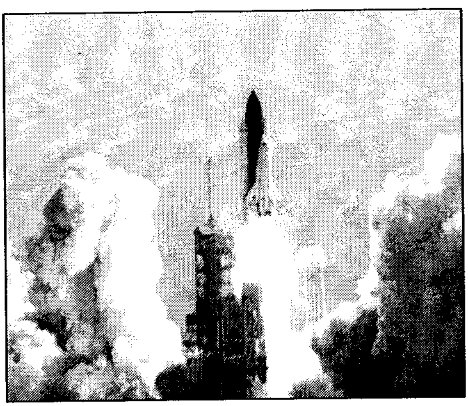

١٩٥٨/١/٢١ کۆچی دوایی نووسەرو ڕۆژنامەنووسی نەتەوەیی کورد – مەعروف چاووك – کە هەڵگری بەڵگەنامەی مافپەروەر بووە .
جێگەی باسکردنە کە مامۆستا چاووك لە ساڵی ١٨٨٥ لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، کە کوری گچکەی کەسایەتی ناوداری

کورد حاجی مەولود ە کە ناسراوە بە – بەدیع ئەلزەمان – کە ئەو بنەماڵەیە دەگەڕێتەوە سەر هۆزی باڵەك و لە گوندی سریشەی سەر بە شاری ڕواندزە لە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .

دوای ئەوە لە سەر کارەکەی دوورخراوەتەوە بۆ وولاتەکانی بۆرماو هندی چینی ، دوای بەردان و گەڕانەوەی بوو بە سەرۆکی دادگای سەرەتایی لە کەرکوك ، دوای ئەوە کراوە بە بەڕێوەبەری گشتی پێداچوونەوەی یاسایی لە ئێراق .

تێبینی :– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە بۆ کتێبی ئەعلام ئەلکورد ئەالئێراق – جەمال بابان .

١٩٥٨/١/٣١ ئەمەریکا یەکەم مانگی دەستکردی بەرەوبۆشایی ئاسمان ڕەوانەکرد بە ناوی – ئیکسبلورا/١– کە کێشەکەی ١١٤,٣ ڕەتل بوو، کە ماوەی پێچوونی سووڕانەوەی بەدەووری زەوی ١١٤,٨ چرکە بوو، لە ئاکام بووە هۆی پێشبڕکێی نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ئەمەریکا لە بەرەو داگیرکردنی گەردوون .

١٩٥٨/٢/١ ڕاگەیاندنی یەکیەتی لە نێوان کۆماری میسرو کۆماری سووریا بە ناوی کۆماری عەربی یەکگرتوو ، بە سەرۆکایەتی سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر لە ناوچەکەدا.

١٩٥٨ /٢/١٤ شانشینی ڕژێمی ئێراق شانشین فەیسەلی دووەم و شانشینی ڕژێمی ئوردن شانشین عبدالله بن طلال یەکگرتنی ئێراق و ئوردنیان ڕاگەیاند کە ئامۆزاو برازای یەکتر بوون و لەبنەماڵەی شێخ حسن علی سعوودین و لەدایك بووی دوورگەی بیابانی عەرەبین لە ڕۆژهەلاتی ناوەراست .

١٩٥٨/٢/٢٨ بڵاو کردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری – پێشکەوتن– لە شاری بەغدا.

١٩٥٨/٥/٥ بەڕێوەچوونی هەڵبژاردنی پەرلەمانی ئێراق ، کە ئەنجامەکەی بووە هۆی سەرکەوتنی لایەنگرانی دەوڵەت و کاندیدەکانی سەر بە یەکگرتنی شانشینی لە ئێراق و شانشینی لە ئوردن.

١٩٥٨/٥/١٩ کەسایەتی ناوداری کورد – ئەحمەد موختار بابان – پۆستی سەرەك وەزیرانی رژێمی شانشینی لە ئێراق گرتە دەست لە سەر وڵاتەکەدا .

١٩٥٨/٧/١٤ سەرەك وەزیرانی پێشووی بەریتانیا – ونستۆن چرچل– ئەو کاتە تەمەنی لە ٨٤ ساڵی دابوو... ئەو سەرۆکی کۆنگرەی قاهیرەی پایتەختی میسر بوو ، بەڕاکێشانی ئەندازیاری قەوارەی ڕامیاری ئێراقی ڕووخاو ، هەر ئەویش بەپووخت کردنی هەڵساو مۆریکرد ، کە بەکارێکی سەربازی دانرا لە ساڵی ١٩٤١ ، لەو کاتەی کە لەژێر ترسناکی ژێرکەووتن بوو لە دەستی فاشیەکان لە ڕێگەی عەرەبە نەتەوەیە شۆڤینیەکان.

شایانی باسە کە عەبدولکەریم قاسم لە شارۆچکەی سوویرەی رۆژهەڵاتی بەغدا لە ساڵی ١٩١٤ لە باوکێکی عەرەبی و داکێکی کورد لەدایك بووەو لەخێزانێکی هەژاری شارۆچکەکەدا .

خووێندنی سەرەتایی و ناوەندیی و دواناوەندو لەشاری بەغدا تەواو کردووەو دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٢ پەیوەندی بەئەکادیمیای سەربازی لەبەغدا کردووە و چۆتە ریزی سووپای ئێراق ، چەندین پۆستی لە ناو سووپای وەرگرتووە ، دوای ئەوە چۆتە کۆلێژی ئەرکان لەساڵی ١٩٤٠و لەساڵی ١٩٤١ رەوانەی بەریتانیا کراوە بۆ تەواو کردنی خووێندنی سەربازی ، هەروا لە ساڵی ١٩٤٨ بەشداری لە شەڕی فەلەستینی کردووە لەگەڵ هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و عەرەب لە هەرێمەکەدا .

١٩٥٨/٧/١٤ بـــــەرپابوونی شۆڕشـــــی ١٤/تەمووزی/١٩٥٨ لە ئێراق ، ئەویش بە ڕووخاندنی ڕژێمی شانـــشینی لـــە ئێـــراق و ڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری بە ســـەرکردایەتی عەبدولکـــەریم قاســم لــە ئێــراق بــەهاوکاری بەرەی نیشتمانی یەکگرتوو و ئەفـــسەرە ئازادیخوازەکـــانی ســووپای ئێـــراق و کەسـایەتیە ناودارەکـــانی دیموکراتخـــوازانی ئێـــراق.. لـــە هـــەمان ڕۆژ بریـــاری هەلووەشاندنەوەی یەکگرتنی هەردوو شانشینی ئێراق وئوردن ڕاگەیەندراو بـووە هـۆی نائومێـدی وولاتـانی عـەرەبی بەتایبـەتی شانـشینی سـعوودیەو ئوردن و لەدەست دانی رژێمەکەیان لە ئێراقدا .

١٩٥٨/٧/١٨ سەرۆك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر هـەموو جیهـانی سەرسـام کـرد , کە لـە مۆسکۆوە لەریگەیدا بۆ قاهیرەی پایتـەختی میسر بـەرەو دیمەشـقی پایتـەختی سـووریا فـری ... چـونکە لەوکاتـەدا هـەموو کەسـێك وای هەسـت کرد کە – جەمال عەبدولناسر – پاش سەردانەکەی بۆ یەکیەتی سۆڤیەت لە شاری بەغدای پایتـەختی ئێراق بنیشێتەوە , بەلام یـەکێك لەوگۆرانکاریانـەی کـە لـە کۆتـایی پەنجاکانـدا یارمـەتی جەمـسەر بەندییـەکانی رۆژهـەلاتی ناوەراسـتیدا کاریگـەری لـە سـەر داهـاتووی ناوچـەکە دانـا .رەتکردنـەوەی سەرەك کۆمـاری ئێـراق – عەبدولکـەریم قاسـم – بـوو بۆ نیشتنەوەی فرۆکـە تایبەتیەکـەی عەبـدولنا سر لـە شـاری بەغـدا ، بـە بەهانـەی ئـەوەی کـە داوا کاری عەبدولناسر بۆ سەردانیکردنی بەغدا لەکاتێکی نەگونجاودا نیە .

جێگەی روونکردنەوەیـە کـە سـەرەتای هـەر گرفتێـك کـە دەسـت پێـدەکات لـە ناکـاو چـەندین داواکاریـە لـە نێـوان سـەرکردەکان لـە وولاتـە جیاجیاکـان لەجیهان ...لەوانەش :–

هەندێك لە ئەفسەرەكانی سووپای ئێراق كەبەناوی ئەفسەرە ئازاد یخوازەكان ناسرابوون لەپەیوەندیدا بوون لەگەل سەرۆكی میسر -جەمال عەبدولناسر- بۆ ئەوەی هاوكاریان بكات بەگۆڕینی دەسەلآتی رامیاری لە ئێراق ... ئەو ئەفسەرانەش دەیانوویست گۆڕنكاریەكە لە ئێراق ئەنجام بدەن كە عەبدولناسر هاوكاریان بكات ... كە بە هەمان شێوازی ئەو رامیاریەتی لە ئێراق بگرنە بەر .

ئەو ئەفسەرانەش لە ژێر فەرماندەی عەبدولكەریم قاسم بوون كە ئەویش یەكێك بوو لەو ئەفسەرانی كە خاوەنی تۆمارێكی پاك بوو لە ریزەكانی سووپای ئێراق لە هەموو بوارەكانی سەربازی .

بەلآم عەبدولناسر وەلآمی داواكانی ئەفسەرە ئازادیخوازەكانی نەداوەو بێ ئومێدی كردن ،.. لەبەر ئەوەی بریاری هاوكاری كردنی پەیوەندی بە- ئەیزنهاوەری - سەرۆكی ئەمریكا بووبێت... چونكە گەر هاوكاری ئەفسەرە ئازادیخوازەكانی بكردایە ئەوا دەبوو دژایەتی بیرو بۆچوونی ئەیزنهاوەری بكردایە... و دووچاری رووبەرووبوونەوە دەبوو .

لەبەر ئەو هۆكارە عەبدولناسر خۆی لەو جۆرە هاوكاریكردنە دوورخستەوە ... لەوانە هۆكارێكی دیكەش بەربەستە بووبێت لە پێش یارمەتی نەدانەكە ، ئەویش بەنەبوونی زانیاری لە سەرباری نوێی ئێراق و ئەفسەرە ئازادیخوازەكان.

لەبەر ئەوەی عەبدولناسر شۆرشگێرێكی عەرەبی نەبووە لە پێناو یەكیەتی نەتەوەی عەرەبدا تێكۆشابێت . ئەنجامەكان هەر چۆنێك بووبێت و ئامانجەكانی خۆی پا بەند بوون بوو بە كۆمەلێك پرنسیپی دیاریكراو كە لە ناویاندا دوو دلّی لە بەرامبەر پشتگیریكردنی كودەتاكاندا .

كودەتا سەربازیە شۆرشگێرە ئاشتیخوازەكەی دژبە رژێمی پاشایەتی لە

ئێراق چەند ئاماژەیەكی لە خۆ گرتبوو... ئەو كودەتا سەربازیە ئاشتیخوازە كە یەكەم كودەتابوو لەرۆژهەلاتی ناوراستداو لە هەمان كات یەكەم شۆڕشی گەلانی ئیراق بوو لە رووداوێكی تەواوو كتووپری سەر سوورهێنەر بوو لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

گرنگی لەو كودەتا شۆڕشكێریە ئەوە بوو هیچ جۆرە پەیوەندیەك لە نێوان سەركرەی ئەو كودەتایە و سەركردەی وولاتانی دیكەی دراوسێی وناوچەو جیهان نەبوو ... جگە لە عەبدولكەریم قاسم كە دووسالْ بەر لەو كودەتایە پەیوەندی لەگەلْ بەرپرسانی میسر هەبووە .

لە گەلْ ئەوەشدا یەكەم هەنگاوی سەرۆك كۆماری میسر جەمال عەبدولناسر پاش بیستنی ئەم كودەتایە بریاریدا بە هەموو هێزەكانی سووپا –كۆماری عەرەبی یەكگرتوو– بە بەرزراگرتنی خۆ ئامادەباشی ... هەروا بریاریدا بەرەوانە كردنی یەكەی سەربازی بۆ سەر سنووری سووریا و ئیراق .

دوای ئەو كارانەش لە راگەیاندنێكی كۆماری دا نینا بە كۆماری نویْ لە ئێراق و دەسەلاتی عەبدولكەریم . ئەویش بە پێی پەیماننامەی پارێزگاری عەرەبی هاوبەش كە كۆمكاری وولاتانی عەرەبی دەریكرد بوو... بەم پێیە عەبدولناسر لەراگەیاندنێكیدا گووتی :– پەلاماردانی ئێراق لە هەر لایەنێك بێت پەلاماردانی كۆماری عەرەبی یەكگرتووە لە ناوچەكەدا

سەرچاوە:– كتێبی بۆ چی عەبدولكەریم قاسم نە یهێشت فرۆكەكەی عەبدولناسر لەبەغدا بنیشێتەوە / دانانی وەسفی ئەلتەل– بیروت.

١٩٥٨/٧/٢٠ بە بۆنەی سەركەووتنی شۆڕشی تەمووزو لە گۆرنانی رژێمی شانشینی لە ئێاقدا ، لێبووردنی گشتی بۆ زیندانیەكانی رژێمی شانشینی لەئێراق لەلایەن عەبدولكەریم قاسم راگەیاندرا ، كە زۆربەی زیندانە رامیاریەكان لە كوردو كۆمۆنیستەكان بوون لە وولاتەكەدا.

١٩٥٨/٧/٢٢ حكوومەتی نوێی شوڕش لە ئێراق ڕاگەیاندنێكی بلاْوكردەوە بە دەرچوونی ئێراق لەیەكیەتی بنەماڵەی هاشمی و هەر یاساو ڕێنماییەكی لەو بارە دەرچووبێت هەلْوەشێندرایەوە.لە ئێراق لە گەلْ وولاتانی پەیووەندار لە جیهاندا .

١٩٥٨/٧/٢٧ بۆ یەكەم جار لە دەستووری نوێی دەسەلاتی كۆماری لە ئێراق لەبڕگەی /٣ی دەستورەكە دان دەنیْ بە مافی هاوبەشی كوردو عەرەب لەسەر خاكی

ئێراق ، کە کورد نەتەوەی دووەمی لکێنراو بەئێراق بووە لە سەرخاکی خۆی کە کوردستانە.

جێگەی ئامارژە پێکردنە کە لە ماددەی/١ ی دەستوورەکەدا هاتووە – دەوڵەتی ئێراق کۆمارێکی سەربەخۆیەو بە سەربەخۆیەکی تەواو لە هەموو بوارەکاندا – بەڵام جێگەی داخە کە لە ماددەی/٢ ی دەستوورەکەدا هاتووە و دەڵێ:–

ئێراق پارچەیەکە لە ئوومەی عەرەبی . ئەم ماددەیە ماددەی /٣ ی دەستوورەکە سووک دەکات لە هەموو بوارەکاندا بە تایبەتی لە رووی نەتەوەیی و نیشتیمان ، لە هەمان کاتدا لە ماددەی/٣ ی دەستوورەکەدا کە دەڵێ:–

کوردو عەرەب هاوبەشن لەو نیشتیمانە و دەستوور بریاری لە سەر دەدات بە مافەکانی نەتەوەیی لە ژێر سنووری ئێراق ، بەڵام باسی نیشتیمانی کورد ناکات لە دەستوورەکەدا ، کە ماددەی/ ٣ی بەندە بە مافی کورد لە ئێراقدا .

١٩٥٨/٨/٧ دەرچوونی چەندین بریاری رێکخەری سەردەمی لە لایەن حکوومەتی نوێی کۆمۆنیستی لە چینی مللی ، ئەویش بە دامەزراندی کۆمیۆنی چینی لەلادێکان ، واتە – کۆمەڵەی هەرەوەزی جووتیاران – بەدابەشکردنی زەوی بەسەر جووتیارو رووبەری کۆمیۆنی چینی زیاتر لە ٦٤٠٠٠ کیلۆمەتر چوار گۆشەبوو، کە ٤٦٠٠ خێزان لەسەری دەژیان ، هەر کۆمیۆنێکیك زیاتر لە ١٠ هەزار کرێکاری کشتووکاڵی کاری تیادەکات . کە هەموو ئەو خێزانە جووتیارانە لەسنووری ئەو کۆمەڵەیە دەگرێتە خۆی ، لەهەمان کات ئەو کۆمیۆنانە هاندران لەپێناو ئەنجامدانی کاری پیشەسازی ئاسن و جۆرەکانی دیکەو تاکوو ئێستاش لەو بوارەدا بەردەوامە لە وڵاتەکەدا .

١٩٥٨/٨/٢١ سەر كردەی بزووتنەوەی ڕزگاری كورد مستەفا بارزانی و شاندە یاوەرەكەی لە پەناهەندەیی مۆسكۆی پایتەختی یەكیەتی سۆڤیەتی جێ هێشت و بەرەو كۆماری ئێراقی نوێ گەڕایەوە ، لە ڕێگەی كۆماری ڕۆمانیا كەوتە ڕێ ، كە میرحاج و ئەحمەد خۆشەوی لە گەڵ دابوو. لە پێناو گەیشتنەوەی بۆ هەرێمی باشووری كوردستاندا .

١٩٥٨/٨/٢٤ ئەمیندارو یەكێك لە دامەزرێنەرەكانی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی – میشێل عەفلەق – بە یاوەری فوئاد رەكابی گەیشتنە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لەپێناو یەكیەتی عەرەب و گرتنە دەستی دەسەڵات لە ئێراق ، بەداڕشتنی نەخشەی پیلانیگێڕی شۆڤینی و نژاد پەرستی لەووڵاتەكەدا.

١٩٥٨/٨/٢٩ مستەفا بارزانی لە براگی پایتەختی هۆڵەندا بروسكەیەكی ئاراستەی سەرەك كۆماری نوێی ئێراق عەبدولكەریم قاسم كرد ، بە بۆنەی سەركەووتنی شۆڕشی تەمموز . لە پێناو چارەسەری كێشە دورستكراو هەڵوواسراوەكانی ڕژێمی شانشینی رووخێندراوو مافی مرۆڤ و گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی كورد لەباشووری كوردستانی لكێندراو بە ئێراق.

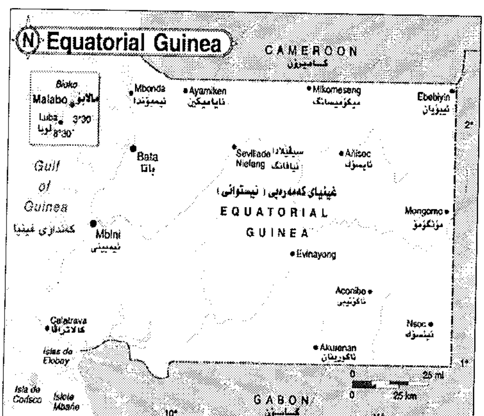
١٩٥٨/٩/٢ سەرەك كۆماری ئێراقی نوێ عەبدولكەریم قاسم وەڵامی بروسكەكەی مستەفا بارزانی دایەوەو هیوای خواست كە بەدڵخۆشی بگەڕێتەوە بۆ نیشتمانەكەی ، لە پێناو بەشداری كردنی لە بنیاتنانەوەی ئێراقی نوێ و هاوخەباتی كوردو عەرەب لەوڵاتەكەدا .

١٩٥٨/٩/٢٨ ڕۆمان نووسی فەرەنسی دەركەوتووی بەناوبانگی فەرەنساو جیهان میشێل هویلیبیل لەناوچەی ڕینۆبۆنی فەرەنسا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە ووڵاتەكەدا .

١٩٥٨/٩/٣٠ لە پێناو بنبڕکرنی دەرەبەگو ڕژێمی دەرەبەگایەتیدا لەم ڕۆژە دا یاسای چاکسازی کشتووکاڵی لە مێژووی ئێراق و بۆ یەکەم جار ڕاگەیاندرا ، کە لە ١,٩٢ کرێکاری کشتووکاڵی گرتەوە بە بەدەست هێنانی پارچە زەوی کشتووکاڵی... کە لەوکاتە لە٩١٪ زەوی کشتووکاڵی لەدەست درەبەگو خاوەن سامانەکانی زەوی بوون لەکێخوای گوندو ئاغاکانو سەرەك هۆزوو تیرەکان ، کە بەر لەو یاسایە هەندێکیان ٢٥٠ هەزار دۆنم زەوی لەبەر دەستا بوولە خاکی وولاتەکەدا .

لەهەمان کات شێخە عەرەبەکان هەندێکیان نزیکەی یەك ملیۆن دۆنم زەوی کشتووکاڵی لەبەر دەستا بوو ، یەك لەوانە عجیل یاوەری شێخی عەشیرەتی شەمەر ، کە ١٠٠ هەزار دۆنم زەوی داگیر کردبوو لە ڕۆژئاوای ئێراق و هەرخۆشی دانیشتووی وولاتی سعوودیە بوو.

جگە لەداگیرکردنی خاکی کوردستان بەتایبەتی لەپاریزگای مووسڵو کەرکوكو دیالەو کووت ، ئەویش بەهەڵووەشاندنەوەی داواکاری عەشائیری عەرەبو دوولایەنە لەیاسادا لەلایەن عەبدولکەریم قاسم لە پێناو یارمەتیدانی جووتیاری هەژارو کرێکارە کشتووکاڵیەکانو بوونیان بەجووتیار لە ڕژێمی کۆماری نوێی ئێراقدا.

١٩٥٨/١٠/٢ وولاتی کینیا سەربەخۆیی خۆی لە ئەنجامی ڕاپرسی گەلانی کینیا بە جیابوونەوەی لە فەرەنسا ڕاگەیاندو- سیکتۆ - بووە یەکەم سەرەك کۆماری وولاتەکەو بەرەو دامەزراندنی یەکەم دووڵەتی مارکسی هەنگاوینا لە کێشووەری ئەفریکیاو دەسەڵاتی تاکڕەویو یەك پارتی ڕاگەیاند لە وولاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - نایرۆبی - پایتەخت بوو ، کە ژمارەی

دانیشتووانەکەی ، ۱,۹٥۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاٌتەکــەی ، ۲۹,۹۰۰,۰۰۰ ملیــۆن کەســە . هـــەروا روو بـــەری خـــاکی وولاٌتەکـەی ،٥٨۰,۳۷۰ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ،۱۳۳ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، لۆهیا، لوو ، کیکۆیۆ ، کەمیا . لە وولاٌتەکەدا .

۱۹٥٨/۱۰/٥ دەســـــتگیرکردنی عەبدولـــــسەلام محەمــەد عــارف لەلایــەن ســەرەك کۆمـــاری ئیٌـــراق عەبدولکـــەریم قاســم و بــە دوورخــستنەوەی لــە یەکیـەتی عـەرەب ، لـە هـەمان کـات دوورخـستنەوەی پارتی بـەعس لـە دەوورووپــشتی دەســەلاٌتی نــوێی عەبدولکەریم قاسم لە وولاٌتەکەدا .

۱۹٥٨/۱۰/٦ پاش زیاتر لە دوانزە ساڵ لە دەربەدەری و ئاوارەیی و پەناهەندەیی بارزانی مستەفا بە فڕۆکە لـە بەنـدەری بەسـرە گەیشتەوە شاری بەغدای پایتـەختی ئێراق ، کە لە ڕێو ڕەسمێکی گەرمدا پێشوازی لە لایەن جەماوەری گـەلانی دانیــشتووانی شــاری بەغــدا لــە عــەرەب و کــورد و نەتــەوەکانی دیکــە لــە شــارەکەدا لێکــراو بــووە هــۆی کاردانــەوەی کاریگــەر لــە ســەر داهــاتووی پێکهاتەکانی گەلانی ئێراق .

۱۹٥٨/۱۰/۷ لە دوای گەڕانەوەی مستەفا بارزانی لە یەکیـەتی سـۆڤیەت سـەردانی سـەرەك کۆماری نوێی ئێراق عەبدولەکریم قاسمی کرد لـە کۆشـکی کۆماری لەشـاری بەغدا.

۱۹٥٨/۱۱/٤ ئەندامی سەرکردایەتی پارتی بەعس لـە ئێراق عەبدولسەلام محەمـەد عـارف لە لایەن دەسەلاتی نوێی کۆماری ئێراق دەستگیر کرا ، بە هاوکاری لـە گـەڵ پــارتی کۆمۆنیــستی ئێــراق بــۆ دژایــەتی کردنــی پــارتی بەعــسی عــەرەبی سوشیالیست لە ئێراقدا .

١٩٥٨/١٢/١٠ رادیۆی کوردی بۆ یەکەم جار پەخشی خۆی بە ئیران و جیهان بلاو کردووە ، بۆ ماوەی نیوو کاتژمێر لە وێستگەی رەسمی رادیۆی فارس و دوایی بووە دوو کاتژمێر بە هەردوو زاراوەی سۆرانی و کرمانجی بەرنامەکانی خۆی بەخشی دەکرد... لە سالی ١٩٦٣ بەفەرمانی رژێمی شا پەخش راگیرا .

لە سالی ١٩٧٩ دەستی بە پەخش کردن کردووە ، دوای سەرکەوتنی شۆرش ئیسلامی لە ئێران و دوای ئەوەش لە سالی ١٩٨٣ تاکوو ئێستا بەشی کوردی لە وێستگەی سەرەکی لە تارانی پایەتەختی ئێران بەردەوامە لە پرۆگرامەکانیدا .

١٩٥٨/١٢/١٨ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری مانگانەی – العربی – کوویتی لە لایەن وەزارەتی رۆشنبیری کوویت .
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە گۆڤاری ئەلعەرەبیە لە لایەن نووسەرو رۆژنامە نووسی ناوداری عەرەبی دکتۆر – زەکی – سەرپەرشتی دەکرا .
ئەم گۆڤارەش بە باشترین و لێهاتووترین گۆڤار دادەنرێت لە وولاتانی عەرەبی و ئیسلامی لە هەموو لایەنە جۆراوجۆرەکان ، بە تایبەتی لە بوارەکانی خزمەتکردنی نەتەوەی عەرەب و ئیسلام ، بە رۆشنبیرکردنەوە لە دوای نەوەکانیدا و بۆتە گۆڤارێکی نەك هەر بۆ عەرەب ، بەلکوو بۆ عەرەب و جیهان لە هەموو بوارەکاندا .

تێبینی :– بوونی گۆڤارو رۆژنامە و کتێب هۆکاری رۆشنبیریەتی ئەو نەتەوەیە لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا بە تایبەتی لە هەر دوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .

١٩٥٩

١٩٥٩/١/١ دامەزراندنی ڕژێمی دیکتاتۆری لە کووبا بە پشتیوانی ئەمەریکا لەلایەن سەرۆکی ڕژێمەکە باتیستا بە پێشوازی لێکردن لێی لەلایەن ئەمەریکا ، کە بووە هۆی گەندەڵیەکی بۆگەن لە دامو دەزگاکانی ڕژێمەکە لە کووبا ، دوای ئەوە لە ئەنجامی شۆڕشی کۆمۆنیستی بەسەرکردایەتی فیدل کاسترۆ، کە باتیستا بەرەو ئەمەریکا هەڵات و کاسترۆ دەسەڵاتی ڕژێمێکی کۆمۆنیستی دامەزراندرا. لەدوورگەی کووباو دژ بەئەمەریکا لە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/١/٢٥ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی – طريق الشعب – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، کە زمانحاڵی پارتی کۆمۆنیستی ئێراقەو تاکو تەواو بوونی ئەو مێژونامە لەبلاو کردنەوە بەردەوام بووە .

بەڵام لە دوای کودەتای بەعسیەکان بە دەیان گیروگرفتی ڕاگرتن و ڕێگە لێگرتنی هاتۆتە پێش لە ئێراق دوای ئەوە لەشاخ وشارۆچکەکان لە کوردستان و وولاتانی سوشیالیستی و وولاتی سووریا ماوە ماوە بڵاودەکراوە ، کە ڕۆڵی بالای هەبووە لە هەڵسەنگاندن و شیَ کردنەوەی بارودۆخی ئێراق و بەهێزکردنی پەیوەندی کۆمەلایەتی و پالپشتی کردن لە کوردو مافی کورد لەسەر خاکی کوردستان.

١٩٥٩/٢/١٠ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری – ڕزگاری– لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان ، کە ڕۆڵی بەرچاوی بینی لە بەرەوپێش بردنی بیری نەتەوەیی و نیشتمانی بە ڕۆشنبیر کردنی گەلی کورد لە هەموو بوارە جیاجیاکاندا.

١٩٥٩/٢/١١ دامەزراندنی یەکیەتی فیدراڵ لە نێوان ژمارەیەك لە ئیمارات و شێخەکانی

عەرەب بە ناوی – یەكیەتی باشووری عەرەب – لە باشووری دوورگەی عەرەبی دوای ئەوە لەگەڵ بەریتانیا پەیمانی پاراستنی ئەو یەكیەتیەیان كە بەیەكیانی بەستبووەوە مۆركرد. لە دوورگەكەدا .

١٩٥٩/٢/١٦ وەرگرتنی پۆستی سەرەك وەزیرانی كۆماری كووبا لە لایەن دامەزرێنەری كۆماری كووبا فیدل كاسترۆ لە وولاتەكەدا .

١٩٥٩/٢/١٦ دامەزراندنی یەكیەتی گشتی قوتابیان لە ئێراق ، لەلایەن پارتی كۆمۆنیستو لایەنە دیموكراتیو نیشتمانپەروەرانی ئێراق لە كوردو عەرەبو توركمانو ئاشووریو ئەرمەنی لە ئێراق.

١٩٥٩/٢/١٧ گرێدانی دوا كۆبوونەوەی كۆنگرەی تایبەت بە سەربەخۆیی قووبرسو تایبەتمەندی لە گرێدانی كۆنگرەی دەستووری لە دوورگەی نویٚ ، لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، كە بۆ یەكەم جار قووبرسیەكان بەشداریان تێدا كرد بەنووێنەرایەتی– ئەسقەف مەكاریۆس– لەپاڵ یۆنانیەكان دكتۆر – كۆتشاك–ونووێنەری توركەكان لە دوورگەكەدا .

١٩٥٩/٢/١٩ لە دوای تێگەیشتنی سەرۆكی یۆنان – ئەسقەف مەكاریۆس– كە یۆنان لەلابالی پرۆژەو رەتكردنەوەی پرۆژەی رێكەووتنەكە ناوەستێتو پرۆژەی دەستووری پێشنیار كراوی مۆركرد لە پاڵ دكتۆر – كۆتشاك–و سەرۆكەكانی حكوومەتی بەریتانیاو یۆنانیەكانو توركیا .

لە بارەی چارەسەركردنی كێشە هەڵواسراوەكانی هەردوو هەرێمی قووبرسیو توركیو یۆنانی لەهەرێمەكەدا.

١٩٥٩/٢/٢٧ كۆچی دوایی سەرۆك هۆزی – عەشیرەتی– بندیان كێخوا عەدۆی ئازیكەندی سەر بە ناحیەی قەراجی سەر بە قەزای مەخمووری سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری كوردستان ، ئەم كەڵە مێردە زۆر زیرەكو خزم دۆستو هۆشمەند بووە .

لـــه بـــەر ئـــەو هۆکارانـــە خزمەکانیـشی لایـەنگری ئـەو بوونە ، بۆیە لە ناو ئەم هەموو دووژمنکاریانـەدا ، تـوانی بـە سـەر بەرزانـە بـژیو شـووێنی خـۆی بکاتـەوەو خزمـەکانی بپـارێزیو داکۆکیـان لێبکـات .لـــە هـــەموو بـــوارە جیـــا جیاکانیدا لە پارێزگای هەولێر لە ناوچەکەدا

شایانی باسە هۆزی بندیان لە چوار تیرە پێکهاتووەو دانیشتووی پارێزگای هەولێرن کە لەم چوار تیرەیە پێك هاتوون ١- تیرەی حەسـەنی . ٢- تیرەی سـۆفی بـەکری . ٣- تـیرەی ناسری . ٤- تیرەی فەقێیی . لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٥٩/٢/٢٨ راگەیانـــدنی فـــەرمانی جیاکردنـــەوەی بەشـــی لێکۆلینـــەوەی کـــورد بەسەرپەرشتی دۆستی کورد یوسف پەیکارۆڤیچ توربیلی.

١٩٥٩/٣/٣ شـاعیری نـاوداری کـورد شـێخ سـەلام شـێخ ئەحمـەد شـێخ عەبدولکـەریم شـێخ محەمـەد ناسراو بەشێخ سەلام لە باشووری کوردسـتان لـە شـاری سـلێمانی کۆچی دوایی کردووە.

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە مامۆستای شاعیر لە سالّی ١٨٩٦ لە گـەرەکی – دەرگـەزێن – لـە شـاری سـلێمانی لـە هـەرێمی باشـووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . بەلاّم نووسەرو زاناکانی کورد وەك مامۆستا مارف خەزنەدارو گیو موکریانی سالّی لە دایك بوونی بە سالّی

١٨٩٨ دادەنێن

١٩٥٩/٣/٨ هەرەس پێهێنانی جوولانەوەی عەبدولوەهاب شەواف لەشاری مووسڵ بە ناوی - جوولانەوەی شەواف- ی بەعسیکان دژی ڕژێمی کۆماری نوێ‌و کۆمۆنیستەکان بەپالپشتی ڕژێمی سووریا، هەر بەو هۆیە ڕژێمی سووریا ڕامیاریەتی دڕندانەی بەرامبەر بەکورد گرتە بەرو بەسەدان خێزانی دانیشتووانی

کورد لەناو شاری مووسڵ ڕەویان کرد بە تایبەتی لەدوای هەرەس هێنانی جوولانەوەکە بۆناوچەکانی دیکەی کوردستان بۆ پارێزگای هەولێرو قەزای دهۆك لەباشووری کوردستان.

١٩٥٩/٣/٢٤ مۆرکردنی پەیمانی ناوەندی ، کە شێوازێکی پێشکەوتووتربوو لە پەیمانی بەغدا لە دوای کشانەوەی ئێراق لەو پەیمانەو بارەگاکە لە بەغدا گوستراوە بۆ شاری ئەنکەرەی پایتەختی تورکیا .

کە ئەو پەیمانە تورکیاو ئێران‌و پاکستان‌و بەریتانیای لەخۆ گرتبوو، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمەریکا وەك چاودێر بەشداری تێداکردبوو ، بە تایبەتی لە هەردوو لێژنەی ئابووری‌و سەربازیدا .

لە گەڵ ئەوەشدا ئەو پەیمانە لێژنەیەکی هەبوو کە لە وەزیرانی دەرەوەی وولاتانی ناو ئەو پەیمانە پێکهاتبوو لە ناوچەکەدا .

١٩٥٩/٣/٢٤ یەکەم دادگای شۆڕش لە ئێراقی نــوێ دەســتی پێکــرد ، بــە دادوەری فازل عباس مەهداوی بــە ســەرۆکی دادگــاو ، ماجـد محەمەدئــەمین بــە داواکــاری گــشتی دادگــا لــە ئێــراق بــۆ دادگایی کردنی کەسانی دژ بە دەسەڵاتی نوێی کۆماری ئێراق و پــارتی کۆمۆنیـــست لـــە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/٤/٤ بلاو کردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی – خەبات – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بە زمانی عەرەبی و کوردی ، کە زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو – لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق لە ناوچەکەدا .

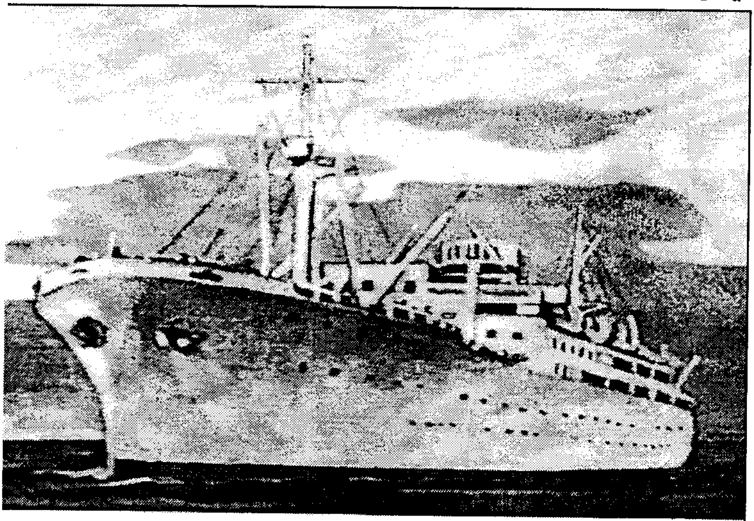
١٩٥٩/٤/٦ حکوومەتی شوڕشی نوێی ئێراق بڕیارێکی دەرکرد بەدەرچوونی ئێراق لە ناوچەی ئیسترلین و گۆڕینی هەبووەکانی ئێراقی ئیسترلینی و داهاتەکانی داهاتووی لە نەوت و زێڕو دراوی بیانیدا .

کە ئەمەش بووە هۆی هەژاندنی بازاڕەکانی لەندەن و دارایی پایتەختی بەریتانیا و بووە هۆی بەربوونەوەی کەسایەتی دیناری ئێراقی لە بازارەکانی جیهاندا... کە عەبدولکەریم قاسم و تووییەتی لە ئازادی ئازادکراوەکان.

١٩٥٩/٤/١٤ دامەزراندنی پارتی – کاژیك– لە ئەنجامی یەکگرتنەوەی کۆمەڵەی ژیانەوەو یەکیەتی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٥٩/٤/١٥ گرێدانی یەکەم کۆنگرەی گشتی کۆمەڵەی جووتیاران لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق کە لەلایەن پارتی کۆمۆنیست ولایەنە دیموکراتی و نیشتمانی و نەتەوەییەکانەوە لەپێکهاتەی گەلانی ئێراق پێك هاتبوون لە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/٤/١٦ گەڕانەوەی هەڤالانی بارزانی بۆ ئێراق لە یەکیەتی سۆڤیەت ، کە زیاتر لە دوانزە ساڵ لە دەربەدەری و پەناهەندەیی ژیانیان بە سەر برد ، کە بە باخیرەیەکی سۆڤیەتی- گرۆزیا- لەبەندەری بەسرە پێیان نایە سەر خاکی ئێراق کە ژمارەیان ٧٥٥هاوڵاتی بوو لە کاتی گەڕانەوەیان بۆ کۆماری نوێی ئێراق .

پاپۆری گرۆزیا

١٩٥٩/٥/١ سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولکەریم قاسم ووتارێکی بەبۆنەی/١ ئایار لە هۆڵی گەڵ لە شاری بەغدا خووێندەوە ، کە هەمووی هەرەشە بوو دژ بە پارتی کۆمۆنیست و رژێمەکە و بە هەموو شێووەیەك دژیان وەستاو بووە هۆی سەرەتای سەرهەڵدانی لێك ترازاندنی پەیوەندی لە نێوان قاسم و پارتی کۆمۆنیست لە ئێراق ،
لە هەمان کات بەرپابوونی دژایەتی لە نێوان هەردوو پارتی بەعس و کۆمۆنیست بە پاشگەز بوونەوە لەمافەکانی کوردو بەرو مەرگەسات بردنی گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٥٩/٥/١ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی ئازدی لەشاری سلێمانی لە باشووری کوردستان .

١٩٥٩/٥/١ بە هۆی لە بارچوونی بارودۆخی ئێراق و پەیوەندی لەگەڵ پارتی کۆمۆنیست ، پارتی نیشتمانی دیموکراتی ئێراق وەستانی جمووجۆلی

خۆی و کاره جۆراوجۆرەکانی پارتەکەی ڕاگەیاند لە وولاتەکەدا .

١٩٥٩/٦/٣ ڕاوێـــژکاری وەزارەتـــی نـــاووخۆی ئێـــراق لـــه حکوومـــەتی بـــەریتانیا – سێرکێهنان کۆرۆنۆالیس – لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کۆچی دوایی کردووه .

جێگـــەی ڕوونکردنەوەیـــه کـــه کۆرۆنـــوالیس لـــه ١٨٨٣/٢/١٩ لـــه شـــاری نیورۆکی ئەمەریکا لە دایك بووه .

باوکی نووسەرو ڕۆژنامـه نووسێکی ناسراوو بووه ، زانکۆی ئۆکسفۆردی تەواوو کردووه ، هەروا زمانی عەرەبی خوێندووه ، لـه سالّی ١٩٠٦ دا لـه سوودان و دوای ئەوه لە میسر و عەربستانی سعوودی کاری کردووه و لـه شـەڕەکانی وولاتەکەیـدا دژی هێزەکـانی سـووپای عوسمـانی لـه سـووریا و فەلەستین بەشداری کردووه

هـــەروا لـــه ســـالّی ١٩٦١ بۆتـــه کۆلۆنێـــل و کراوەتـــه بەرێوەبـــەری – بـــیرۆ– مەکتەبی ، عەرەبی بە ناوبانگ لە سالّ ١٩١٩ پەیوەندی نزیکـی لـه گـەلّ شا فەیسەلّی یەکەمدا هەبووه و لە مانگی /١٩٢١/٦ لە گەل ئەودا هاتۆتـه ئێراق و بۆته ڕاوێژکاری وەزارەتی ناوخۆی ئێراق ... دوای ئـەو هـەموو کارانـه لـه سالّی ١٩٣٥ خۆی خانەنشین کردووه و بـەو بۆنەیـەوه شـا غـازی ووسـامی ڕافدەینی پێ بەخسیووه .

لـه گـەلّ بـەر پـابوونی جـەنگی دووەمـی جیهـان ، گەڕاوەتـەوه سـەر کـار و لـه مانگی /١٩٤١/٤ تا مانگی /١٩٤٥/٣ بۆته بالوێزی بەریتانیا لە ئێراق .

ئـەم مرۆڤـه لـەم مـاوەی کـه لـه ئێـراق ڕاوێـژکاروو کاربەدەسـت بـووه ، ڕۆڵـی باڵای هەبووه لە هـەموو بـوواره جیاجیاکـان بـه تایبـەتی لـه بـوواری کێشـەی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو و بە ئێراق... هـەر وەك لـه ڕاپۆرت و نامە جیاجیاکان دەردەکەوێت لە سەر کێشەی کورد .

واته لە نێوان بیروو بۆچوونەکانی حکوومـەتی شـایەتی لـه بەغـدا ، و کـورد لە هەرێمی باشووری کوردستان .

<u>تێبینی :</u>– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوه سەر کتێبی – کوردو کوردستان ه بەلگەنامەکانی بەریتانیا – لە ئامادە کردنی – دکتۆر مەزهەر ئەحمەد .

١٩٥٩/٦/١١ بەستنی یەکەم کۆنگرەی یەکیەتی گشتی لاوانی دیموکراتی لە ئێراق .

١٩٥٩/٦/٢٥ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری – نەورۆز – لەلایەن مامۆستا کەمال میرزا کەریم لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٥٩/٦/٢٦ کۆچی دوایی نووسەرو رۆژنامەنووسی بەناوبانگی کورد – یوسف مەلەکی تەلکێفی – لە دوای ماندووبوونو هەوڵی زۆر لەکاری رۆژنامەو دەرکردنی چەندین رۆژنامەو گۆڤار، لە دوای ئەو کارە بە نەخۆشیەکی کووشندە کۆتایی بەژیانی هاتومالئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کردو ئاواتەکانی نەهاتەدی ، لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٥٩/٦/٣٠ بەهۆی بیروو بۆچوونی جیاوازو نەگەیشتن بەهێلی هاوسەنگ سەرکردەی کورد مستەفا بارزانی ، بڕیایدا بە دوورخستنەوەی چوار لە ئەندامانی لیژنەی ناوەندی پارتی دیموکراتی کوردستان کە ئەوانیش ئەمانەبوون.
عەلی عەبدوڵلاو ، عومەر مستەفاو ، حلمی عەلی شەریف ، لە هەمان کات بەدوورخستنەوەی چوار ئەندامی بیرۆی رامیاری ئەوانیش... هەمزە عەبدوڵلا و، سالح حەیدەریو ، خەسرەو توفیقو نەژاد ئەحمەد بوون لە پارتەکەدا .

١٩٥٩/٧/١ دەست بەسەرا گرتنی کتێبەکەی – موسا عەنتەر – ئەویش بە هۆی نووسینی پەرتوکەکەی بە ناوی – پەلەوەری شەمشەمەکوێر – کە لە رۆژنامەی – تقدم الوطن – دا بلاوکرابووەوە.

١٩٥٩/٧/٨ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی دامەزراندنی یەکیەتی گشتی سەندیکای کرێکاران لە ئێراق ، کەسەرکردەکانی سەندیکاو ئەندامەکانی زۆربەی زۆریان لە ئەندامانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق بوون ، ئەویش بەهۆی بالا دەستیان لەدەسەلاتو ئێراقدا.

١٩٥٩/٧/١٤ لایەنە برژوازیەکانی داگیرکردنی کۆمپانیای نەوتو سەرکردایەتی دەسەلات لە ئێراق بەسەرکردایەتی عەبدولکەریم قاسمو هەوڵی نانەوەی دووبەرەکی دان لە نێوان پێکهاتەکانی ئێراق ، بە تایبەت لە نێوان کوردوتورکمانو ئاشووریدا ، کە ئەوەش بووە هۆی بەرپابوونی شەڕ لە نێوان کوردو تورکمانو ئەرمەنو ئاشوور، کە لە ئەنجام – ٣٧ – هاوولاتی لە ئەرمەنەکانو ئاشووریەکان لە شاری کەرکوك شەهید کران لە باشووری کوردستان .

١٩٥٩/٧/١٥ ڕێکخراوەکــانی ســەر بــە لێژنــەی نــاوخۆی کــەرکوکی ســەر بــەپارتی کۆمۆنیستی ئێراق ، هانی کوردەکانیــان دەدا لە پێناو بەرەنگاربوونەوەی تورکمانــەکان ، کــە ئەمــەش بــووە هــۆی شــەڕو پێکــدادان و دورســت بــوونی بارێکی ناهەموار لە نێوان تورك و کورد و بە دروست بوونی مەرگەسات بۆ شــارەکەو بــاری نەتــەوەیی لــە پارێزگــای کــەرکوك لەهــەرێمی باشــووری کوردستان .

کــە تــاکوو ئێــستاش ئــەو کارەســاتە لــە هەســتی پێکهاتــەی شــارەکە دەزرینگێتەوەو باسی لێووە دەکرێ لە ئێراق و دەرەوی ئێراقدا .

١٩٥٩/٧/٣١ ڕێکخراوی ئیتای بەرهەڵستکاری شانشینی لە ئیسپانیا ، لە سەر دەستی ژمارەیــەك لــەو قوتابیــە توندڕەوانــە دامــەزرا ، کــە لــە گرووپــی – ئــەکین- جیابوونــەوە و ڕێکخــراوی – ئــەکین- یــش لــە بنەڕەتــدا لــەپارتی نەتــەوەیی باســکی فــەرمانڕەوا جیاببوونەتــەوە ، ئــەوە بــووە شــێوازێك بــۆ ڕووبــەروو بوونەوەی تەمیلی پارتی نەتەوەیی باسك بەداواکردنی جیا بوونــەوە... ئــەم ڕێکخراوەیــە نــاوی – ئوســکادی تــا ئەسکاتاســونا-ی لێنــرا ، واتــە خــاکی باسك و ئازادی لە هەرێمەکەدا.

١٩٥٩/٩/١٠ گرێــدانی کــۆنگرەی یەکــەمی یەکیــەتی مامۆســتایانی کوردســتان لــە شارۆچکەی شەقلاوەی سەر بە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان ، ئــەویش لــە پێنــاو یەکخــستنی بیرو بــۆ چوون و خزمــەتکردنی پــەروەردەو پەرەپێدانی لــە کوردستــان ، لــە هــەموو بوارەکــان ســەرەڕای بیروو بۆچوونی جیاوازی هەمەلایەن .

١٩٥٩/٩/٢٠ لە سێدارەدانی ســەرەك وەزیــران پێشووی ئێــراق محەمــەد ســەعید قــەزاز بــە هۆی هەلوویست و بیروبۆ چوونی لە ئێراق لە شاری بەغدا

١٩٥٩/٩/٢٨ بڕیــاری دامەزرانــدنی ئاژانــسی دەنــگ و باســی کۆمــاری ئێــراق بڵاوکــراوە بەدەرچوونی نارەسمی و پەیوەندی بەخوودی وەزیری ڕاگەیاندنەوە هەبوو ، ئــەویش بــە دابــین کردنــی بوودژەیــەکی تایبــەت و دامەزرانــدنی ئەنجوومــەنێکی کــارگێری ، کــە لــە ١١/٩/هــەمان ســاڵ ئــەم دەزگایــە دەســت بەکاربوو لەپێناو پەرەپێدانی باری ڕاگەیاند لە ئێراقدا .

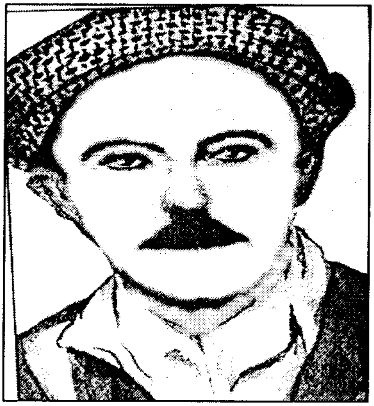
١٩٥٩/١٠/٧ پیلانی تیرۆر کردنی سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولکەریم قاسم لــە شــەقامی ڕەشــید لــە شــاری بەغــدا ، لــە لایــەن ســەدام حوســێن ئــەنجام دراو لــە ئاکــام

سـەرەك كۆمـار زامـدار بـوو، دوای ئـەو كـارە تيرۆريـە تيرۆريـست سـەدام حوسێن بەرەو سووريا هەلاتو لەوێش بەرەو كۆماری ميسر .

هـەر لـەوێ پەيوەنـدی بـە بـالوێزی ئەمـەريكا كـرد ، لـەپێناو يارمـەتی دانی وڕووخانـدنی ڕژێمـی عەبدولكـەريم قاسـمو لـە ئاكـادا گرتنـە دەسـتی دەسەلات لەلايەن بەعسيەكان لە١٩٦٣/٢/٨ ئەنجامدرا لە ئێراقدا .

١٩٥٩/١١/١ بلاوكردنـەوەی يەكـەم ژمـارەی گۆڤـاری – هيـوای كوردسـتان – لـە شـاری سلێمانی لەلايەن يەكيەتی قوتابيان لە هەرێمی باشووری كوردستان

١٩٥٩/١١/١ گرێـــــدانی كۆبوونەوەيــــەكی بـەرفراوانی هەمەلايـەنـەی راميـاریو نەتـەوەيیو كۆمەلايـەتی ، لـە شـاری پـەكينی پايتـەختی چينی ميللی لـە بـاری كـوردو كێـشەی كـورد ، كـە مامۆسـتا سـەيد ئـەنوەر مـائی لەوكۆبوونـەوە بەشـداری تێـداكرد ، بـە باسـكردنی يەكـەم دەسـەلاتی كوردی بەناوی – لۆ لۆ – لە دەڤەری هالمـانو زاگـرۆس تـاكوو هـەكاری ونزيكەی – ١٤٠ – سالْ دەسەلاتداريەتی كردووە .

دوای ئـەويش دەسـەلاتی گووتيـەكان لەناوچـەی ئـارارات بەگـشتی وئـەو دەسەلاتە دابەشی چوار ئيماراتی بچووك بوون وەك :– كاشـای ، سـيتانی، نـايری , سـوويـاری– هـەروەك لـە سـەردەمی گووتيـەكانی ئيمـاراتی خەلـدوونی دروسـت بـووە لـە گـەلْ ئيمـاراتی – كالـدی –، دوای ئـەوانيش ئيمپراتۆريەتی ميديا دامـەرزا لەناوچەی – ئيكتابان – ی هەمـەدانی ئێستا لە رۆژهەلاتی كوردستاندا .

ئـەو ئيمپراتۆريەتـە كورديـە رێكەووتنامـەی بـەرگريان لەگـەلْ بابليـەكان مـۆركرد ، لـەپێناو پـەلاماردانی ئيمراتۆريـەتی ئاشـووری ، لـە ئـەنجام ئيمپراتۆريەتی ميديا تـوانی دەسەلاتی خـۆی فراوان بكـاتو شـووێنەواری نـــەمرودی ئێـــستا لـــە نزيـــك شـــاری مووســـلْ بكاتـــە پايتـــەختی ئيمپراتۆريەتەكەيدا لە كێشووەرەكەدا.

١٩٥٩/١١/٢٠ بــه فــەرمی ئەنجوومــەنی ئاسایـــــشی نەتـــــەوە یــەکگرتووەکان جارنامــەی مافـــەکانی منـــدالآنیان راگەیاند.

به پێی ئەو رێکەوتنامەیە هــەموو منــدالێك خـاوەن ماف بەخشینی هەیە .

ئــەویش بــێ جیاکــاری رەگەزو رەنگ و ئایین . ئەگەر سەنجێك لە جیهانی مندالآن بدەینەوە دەبینین مندالْ کائینێکی پر بەرائەتە و دلپاکی و جوانییە . پەروەردەکردنی منـدالْ به دروستیله

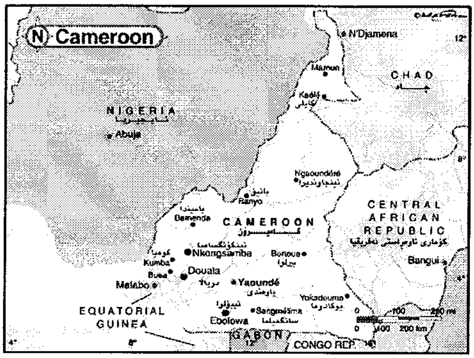
هەموو بوارەکانی پێگەیاندن ... کە نەوەیەکی بەرهەمهێن و بە توانایە لە ئایندە دێتە بەرهەم . لەبەرئەوەی بوونی ژیان لە پەرەسەندن و پێشکەوتن و گەشـەکردنە لـە هـەموو بوارەکـانی رامیـاری و نەتـەوەیی و نیـشتیمانی و مێــژوو زمــان و کــەلتوور و داب و نــەریت و شــوێنەوار بەنـدە بــەنوێ بوونەوەی مرۆڤ وەك سەرچاوەی کانیا و .

لـه بـەر ئـەوەی گـەر کـانی ووشـك بـوو ژیـان تیـای مـسۆگەر نابێـت و هـەر جێگایەکیش ئاوی تیا نەبێت ژیانی تیا نابێت .

مندالێش سەرچاوەیەکی گرنگە وەك ئاو بۆ بەردەوامی ژیـان .. نـەبوونی مندالْ نەبوونی بەردەوامی ژیانەو لەهەموو بوارە جیاجیاکانی ژیان و کارو ماف و پەرەسەندن و پێشکەوتن لە هۆش و هەستی نوێیدا لەسەر گۆی زەویدا .

١٩٥٩/١١/٢٥ دوای ئەوەی کە محەمەد مەحمود سەواف لە بەندیخانە ئازاد کراو گەیشتە سووریا ، کەوتە نواندنی چالاکی و بەرهەڵستکاری و هەوڵدان لە پێناو دروستکردنی بەرەیەکی بەرهەڵستکار دژی فەرمانڕەوایی عەبدولکەریم قاسم لە ئێراقدا .
هەر لەم چوار چێوەیە دا نامەیەکی ئاراستەی سەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسرکرد لەبارەی بارودۆخی ئێراق ، بەترسناکی دەرچوون لەکاروانی عروبە نیشاندا بوو لەهەموو بوارەکان لە ناوچەکەدا .

١٩٦٠

١٩٦٠/١/١ وولاتی کامیرۆن سەربەخۆیی خۆی لەدوای دان پێنانی لەلایەن فەرەنسا ڕاگەیاند بەناوی کۆماری کامیرۆن. لە شاری -یاوەند- ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,١٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە لە شارەکەدا .
هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٥,٨٨٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٧٥,٤٤٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، کامیرۆنی ٣١٪ . بنتۆی ئیستیوائی ١٩٪ . کیردی ١١٪ . فوولانی ١٠٪ . بەنتووی باکووری ڕۆژ ئاوا ٨٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/١/٤ کۆچی دوایی نووسەری ناوداری فەرەنسی - ئەلبێرت کامۆ- کە خاوەنی خەلاتی نۆبلی ئەدەبی سالی ١٩٥٧ی پێ بەخشراوەو لە ڕوداوێکی ئۆتۆمبێل گیانی لە دەست دا ، کە ئێستاش نووسینەکانی لە بواری فەلسەفی و ئەدەبی کاردانەوەی خۆی ماوەو بەهادارە لەڕووی بیروو هەستو بۆچوونە جیاجیاکان لەجیهاندا.
١٩٦٠/١/٩ پارتی دیموکراتی کوردستان داوای مۆڵەت پێدانی پارتەکەی ئاراستەی

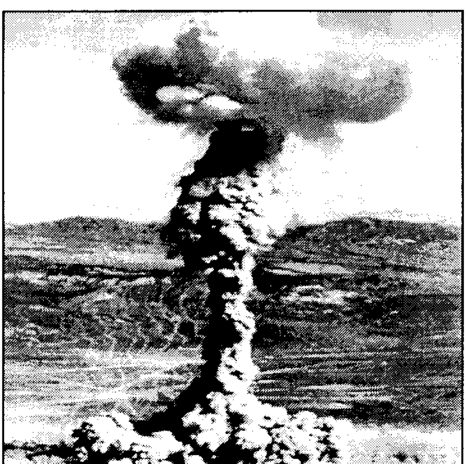
وەزارەتـی نـاوخۆی ئێـراق کـرد ، دوای یـەك مـانگ رەزامەنـدی کـرا لەسـەر مۆڵـەت پێـدانی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بـەکارکردن بـە شـێووەیەکی فەرمی لە ئێراق و بەتایبەتی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

کـە ئـەوکات نووێنەرایـەتی بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی کـوردی بـە تـەنیا لـە ئەستۆدا بوو لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراقدا .

١٩٦٠/١/٩ سـەرەك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر بەردی بناخـەی بەنداوی بالآی ئەسوانی دانا لـە سەر زێی نیل ، لـە پێنـاو پتـەو کردنی ژێرخانی ئابووری میسر ، لە بوارەکانی کشتووکاڵو پیشەسازی بەتایبەتی کشتووکاڵ .

شـایانی باسـە ئـەم بەنـداوە لەلایـەن یـەکێتی سـۆڤیەت دروسـتکرا ، کـە گووژمـەی خەرجییـەکانی — ٣٢٠— ملیـۆن جوونـەی میـسری بـوو لـە وولآتەکەدا .

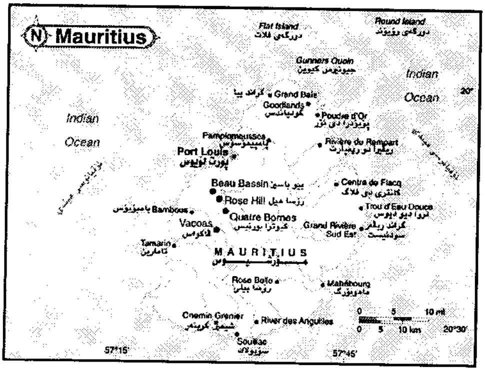
١٩٦٠/١/١٩ مۆرکردنی رێکەووتننامەی دووەم لـە نێوان ئەمەریکاو یابان بە ڕێکخستنی باری یاسایی بۆ بنکـەکانی هێـزی سـووپای ئەمـەریکاو مانـەوەیان لـە نـاو خاکی یابان — ژاپۆن — لە دوای جەنگی دووەمی جیهان لە وولآتەکەدا .

١٩٦٠/٢/١٣ بـۆ یەکـەمجار فەرەنـسا تاقیکردنـەوەی چـەکی ئـەتۆمی بـە سـەرکەوتوویی ئەنجامـدا . شـایانی باسـە ئامانجـەکانی ژەنـەراڵ دیگـوڵ لـە دروسـتکردنی چەکی ئەتۆمی بریتی بوون ، یەکـەم :— لـە پاراسـتنی هەیبەتی گەورەی فەرەنسا دووەم :— هاوپەیمانیەتی و یەکیەتی دووبارەی ئەورووپا . سێیەم :— بەسـتنەوەی پاشـکۆ بوونی ئـەڵمانیای خۆرئـاوا بـۆ فەرەنـسا و ئەوروپا و رەخساندنی رۆڵێکی سەربەخۆ بۆ ئەوروپا لە جیهان .

١٩٦٠/٢/١٧ لـە دوای رێکـەووتنی سـەرکردەکانی دەسـەڵاتداریەتی کۆنگـۆ لەگـەڵ دەسـەڵاتدارانی ڕژێمـی شانـشینی بەلـژیکا ، کـە کۆنگـۆ مـافی سـەربەخۆیی

هەیە لە مانگی/ ٦/١٩٦٠ لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٣/١٢ وولاتی مۆریشیۆس سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاندو پارتی کاری مۆریشیۆس دەسەلاتداریەتی وولاتەکەی گرتە دەست تاکوو هەلبژاردنەکانی ئەنجوومەن و سەرۆکایەتی لە سالّی/ ١٩٨٢ لە وولاتەکەدا ، لە شاری – مۆرت لیۆس – ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ،١٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . کە وولاتی مۆریشیۆس لە ژێر دەسەلاتی شانشینی بریتانیا مایەوە تا مانگی/١٩٩٢/٣ ئینجا بووە وولاتێکی کۆماری سەربەخۆ لە کێشوورەکەدا .

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١,٥٤٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١,٨٦٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا نژادەکانی ، هیندە مۆریتانیەکان ٦٨٪ . کریۆل ٢٨٪ . لە گەلّ چەندین گروپی دیکەی نژادی . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢١٣٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٦٠/٣/٢٣ كۆچی دوایی زاناو روناكبیری كورد – سەعید نوورسی – ... جێگەی ئاماژه پێكردنه كه – سەعید نوورسی – له ساڵی ١٨٧٦ له گوندی نوورسی سەر بەپارێزگای بەدلیس له باكووری كوردستان چاوی بەجیهان هەڵهێناوه ... هەر له منداڵیەوه كەسێكی هەڵكەوتوو و بلیمەت بووه ... له بەرامبەر زیرەكیەكەیدا نازناوی – سەعیدی مەشهوور – و دواتریش – بدیع الزمان – ی لێنرا ... له سەردەمی حكومرانی عوسمانیەكاندا بەشداری چالاكانەی شەرەكانی دژ به رۆوس و ئینگلیزی كردووه .

ئەم كەسایەتیه به دەیا كۆنگرەو كۆنفرانسی جیهانی له وولاتانی میسر و

مەغرب و ئەردەن و مالیزیا و ئەندۆنۆسیا سەبارەت به ژیان و بەرهەمەكانی سەعیدی نوورسی ئەنجامدراوه ، كتێب و نووسراوەكانیشی بۆ زمانەكانی ئەلمانی و زمانی دیكه وه وەرگێردراون ... له نێوو جیهانی ئیسلامیدا و ئەوانەی كه سەبارەت به سەعیدی نوورسی نووسیویانه ئەوەیان به نوێكەرەوه یان پێشەوای زانستی یان به ئەولیاو فەیلەسوف و چاكسازی ئایینی ناوزەندكردووه .

جالێرەدا بابێینه ناو مەبەست لەو نووسینەدا ئەویش :- گروپێكی ئیسلامی توركی كەبه گروپی – فەتحوللا گولەن – دەناسرێن و خۆیان به موریدی شێخ سەعیدی نوورسی دەزانن . هەرچەنده خۆیان به پارتی رامیاری نازانن ، بەڵام كۆنترۆڵی چەندین دامەزراوەی گرنگی توركیایان كردووەو كاریگەری گەورەشیان هەیه لەسەر رامیاریەتی توركیاو ململانێ رامیاریەكانی ئەو وولاته .

چالاكی ئەم گروپه له ماوەی ٣٠ ساڵی رابردوودا سەرانسەری جیهانی گرتووەتەوەو چەندین ساڵێكیشه له ژێر ناوی كردنەوەی كۆلێژی خوێندنی

نموونەییـەوە شـوێن پێـی خۆیـان لەهـەرێمی باشـووری كوردسـتاندا ب ەهێزكـردووەو دەكـەن و پەیوەندیـشیان لەگـەڵ هەنـدێك لـە پارتـە كوردستانیەكاندا هەیە . بە تایبەتی هەردوو پارتی دەسەڵاتدار لەم هەرێمەدا كـە ئـەوانیش پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان و یەكیـەتی نیـشتیمانی كوردستانە . ئەویش بە كردنەوەی قوتابخانەو كۆلیژ .كە سەر بە گوڵەن و گوڵەنیەكان وجێگەی دڵخۆشكە نین ...؟.بەڵام ...كورد...!.

ئەندامێكی پێشووی ئەم رێكخراوەش ئەوە بە مەترسی بۆسەر ئاسایشی نەتەوەی كورد ناو دەبات ... كە گوڵەن لەگوندی – كوروجلار – لە پارێزگای ئەرزەرۆمی باكووری كوردستان لە ساڵی ١٩٤١ لەدایك بووەو لەنژاد توركەو خۆی بەرابەری دووەمی شووێنكەوتووانی سەعیدی ننوورسی دادەنرێت . بەڵام بە هـۆی ناوبانگە زۆرەكەیەوە ئێستا ئەو گروپە بە شووێنكەوتووانی گوڵەن دەناسرێن ، نەك كۆمەڵەی نوورسی و شووێنكەوتووی نوورسی . لـە گـەڵ ئەوەشـدا كـە گوڵـەن هەرچـەندە خـۆی بەشـووێنكەووتەی سـەعیدی نوورسـی كـورد دەزانێـت , بـەڵام مـەیلێكی نەتـەوەیی زۆری بـەلای توركـدا هەیەو ، تا ساڵی ١٩٨١ لەگەڵ پارتی نژاد پەرستی توركیا – MHD - و پارتە شۆڤینیەكانی دیكە پەیوەندیان زۆر خۆشبووە .

ئەوەی بە هێزەكانی سووپای توركیا نەكرا ، ئەوا گوڵەنیەكان لەكوردستان كردیان ...؟...!.

لـه سـاڵی ١٩٨١ بەدواوە کە کۆمـەڵی گوڵـەن هێدی هێدی لـە پێك هاتـەی حکوومـەت و دەوڵـەتی تورکیـا دەسـەڵاتیان رووی لـە زیـادبوون کـرد ... بــەجۆرێك ســوپا هۆشــداری دایــە —MHDو ناچــاری کــردن لەگوڵــەن دووربکەونەوە .

لە دوای کودەتای ساڵی ١٩٨٠ دامەزراوەی سەربازی لە تورکیا بۆ پاراستنی هەژموونی خۆی , ئامادەبوو دەست بۆ هەر شتێك درێژبکات ... بۆیە گوڵەن و کۆمەڵەکــەی گوڵــەن لــە گۆڕەپــانی رامیــاری کــشانەوەو روویــان لــە پــەروەردەکردنی گــەنجانی تــورك کــردوو دەسـتیان بەبڵاوکردنــەوەی بــیری خۆیان لەسەرانسەری جیهان کرد .

فەتحوللا گوڵەن هەر چەند لە قۆناخی سەرەتاییدا وازی لەخوێندنی فەرمی هێناوەو رووی لە قوتابخانە ئایینیەکان کردووە .

بەڵام کاریگـەرە بـەتێزە فەلـسەفەیەکانی فەیلەسـوفی ئـەڵمانی — ئـەمانۆئیل کانت — هەر بۆیە زۆر کەس بە ئیسلامیەکی عەلمانی ناوزەند دەکەن ... بە بیروبۆچــوونی چــاودێرانیش گوڵــەن دەیــەوێت لــە نێــوانی شارســتانیەتی ئەوروپیدا شتێکی نوێ دروست بکات . کە پێی دەوترێت ئیسلامی تورك ... کە دینداریـەکی میانرەوانەیـەو جـەخت لەسـەر ئـەوە دەکاتـەوە کە ئایین بابەتێکی کەسییەو نابێت تێکەڵی رامیاری بکرێت .

لــە بـەر ئـەوەی بـەبروای گوڵـەن زیـان بـە هـەردووکیان دەگـات ... لەگـەڵ ئەوەشدا ناوەندە عەلمانیەکانی تورکیا باوەر بەم بانگەشەی گوڵەن ناکەن , و پێیان وایە کە ئەو لە پشتەوە کاری رامیاری دەکات ... عەلمانیەکانی تورکیا دەڵــێن گــەر گوڵەنیــەکان نەبوونایــە پــارتی دادو گەشــە پێــدان هــەرگیز نەیدەبردەوە .

هــەروا نەجمــەدین ئەربــەکانیش لــە لێدوانێکیــدا گووتووبــووی — گوڵــەن مامۆستای رامیاری ئەردۆگانە — ئێستا ناوبانگی گوڵەن لە تورکیا خەریکە جێگــە بــەناوبانگ و پێگــەی ئــەتاتورك لێــژ دەکــات و بەشــێکی زۆری تورکـەکانیش بەباوکی روحـی خۆیـان دەزانـن ... تـەنیا لـە تورکیا زیـاتر لـە ٤,٠٠٠,٠٠٠ ملیـۆن لایـەنگرو هـەواداری هەیـە لـە زۆر باریـشدا وەك دەوڵـەت

رەفتار دەکات .

بۆ نموونە لەبری سلێمان دەمیریلی سەرۆکی کۆماری پێشووی تورکیا ئەو لەگـەڵ پاپـای ڤاتیکـان کۆبـۆوە ... هـەروا بـە هـۆی بـەهێزی و توانـا جۆراوجۆرەکانی دەستی بەسەر هەندێك دام و دەزاگای گرنگی تورکیا دا گرتووە لەوانە :- پەروەردەو راگەیاندن و پۆلیس .

جا من نامەوێ زۆر بەدوورو درێژی باس لەوە بکەم ، بەڵام ئەم رێکخراوەیە واتـە گولەنیـەکان ئێـستا لـە تورکیـا ١٢٧ قوتابخانـەو ٦ زانکۆیـان هەیـەو زۆربەی کارە پەروەردەیەکان لەبەشە ناوخۆییەکانداو لە کۆبونەوەکاندا - کە ئـەوان بەگاڵتـە ناویدەبـەن - ئەنجامـدەدرێت ٥٧١ بەشـە نـاوخۆیی و ٤٧١ کورسـی خوێنـدنیان هەیـە لـە کـۆری گاڵتـەدا - سـوحبەت - هـەروا لـە ئەسـتەمبوڵ ٢١ کورسـی زمـانی و پـەروەردەیی هەیـەو رۆژی ٢١ ی هـەموو مانگێك نوێنەرایەتی کۆلێژەکان لە شاری ئەستەمبوڵ کۆدەبنەوە ... گروپـی گولەنیەکان لەسەرانسەری جیهاندا جگە لە ئێران و یۆنان , چالاکی ئابووری و پەروەردەییان هەیەو لە ئەمەریکا و ئەوروپا ٧١ و لە جەمسەری باکوور ٢ قوتابخانـەیان هەیـە ... ئەمـە لەلایـەك و ... لەلایـەکی دیکـە - مـوونزور گولەنیەکان سەبارەت بە پەیوەندی لەگەڵ گولەنییەکان لەگەڵ یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان دەڵێت :-

یـەکگرتوو گوولەنییـەکان لەباشـووری کوردسـتان لەترسـی دەزگـا هەواڵگەریـەکانی کوردسـتان لەیـەکتر نزیـك نابیتـەوە ... بـەڵام ئەمینـداری گـشتی یـەکگرتووی ئیـسلاکی - سـەلاحەدین بەهائـەدین - لەهـەموو سـەردانەکانی کـە بـۆ تورکیـا دەکـات لەگەڵیانـدا کۆدەبێتـەوەو پەیوەنـدی توندوتۆڵی لەگەڵ گولەنییەکاندا هەیە.

هـەروا دوروکـات دەڵـێ :- یـەکگرتوو بـەهاوکاری و یارمـەتی گولەنییـەکان لەشارەکانی ئەنکەرەو ئەستەمبوڵ نووسینگەی کردۆتەوە ... جگە لـەوەش یارمەتیـەکانی دارایـی یـەکگرتووی ئیـسلامی کوردسـتان لەباشـووری کوردسـتان لەسـەر پارتـە دەسـەڵاتدارو بـەتواناکانی تـورکی و دەوڵەتـە ئیسلامی و عەرەبیەکانەو هەوڵەکانیشیان لە پێناو لەباربردنی بزوتنـەوەی

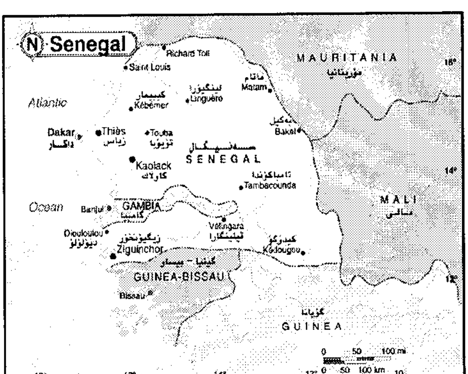
رزگاریخوازی کوردە لە هەموو بوارەکاندا بەتایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتیماندا .

لە بەر ئەوەی فەتحوڵلاٚ گوڵەن خۆی پیوەندیەکی بە هێزی لە گەڵ ئیدارەی ئەمەریکا هەیە و ئەمەریکا بە پاڵپشتی خۆی دەزانێ و ئەمەریکاش گوڵەن بە پشتیووانی خۆی دەزانێ ... بەلاّم بە هەرحاڵ گوڵەن کەسایەتیەکی تورکیەو بیروو بۆ چوونەکانی بە هێزکردنی نەتەوەو خاکی تورکە و هەموو هەوڵەکانی لە پێناو گەڕاندنەوەی رامیایەتی ئیمپراتۆریەتی عوسمانیەکانە نەك هەر لە تورکیای ئیستا بەلکوو لە هەرێم و ناوچەو جیهان .

ئەویش بە بیروو هەستێکی شۆڤینیانە نەك مرۆڤانە و ترسناکی لە دوا رۆژدا زیاتر بە دەردەکەوێت .

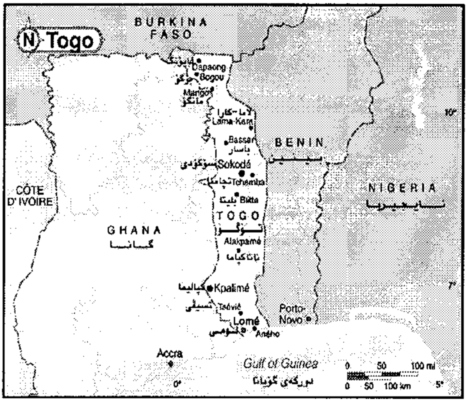
ئەم نووسینەش بۆ زانیاری و لە هەمان کات بۆ میژووە

١٩٦٠/٤/١ یەکەم مانگی دەستکرد ، کە مانگێکە کەشناسی گەردوونی بوو بە ناوی – تیرۆس/١– بەرەو بۆشایی ئاسمان بەرز کرایەوە لە بنکەی کیب کانا فیراڵ لە ئەمەریکادا .

١٩٦٠/٤/٤ وولاّتی سەنیگال سەربەخۆیی خۆی لەناو یەکیەتی کۆنفدراڵی مالی راگەیاند ، بەلاّم لەدوای دوو مانگ لەو یەکیەتیە دەرچوو بەسەرۆکایەتی – لیۆپۆلد سینگۆ– لە وولاّتەکەیدا. ئەویش لە شاری – دەکار –ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٧٣٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ، ١٠,٦٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ٧٥,٩٥٤ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٤٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەلۆف ٣٦٪ . فوولانی ١٧٪ . سریر ١٧٪ . ئۆکۆلیۆ ٩٪ .

مندینگیۆ ٩٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٤/٢٧ وولاتی تۆگۆ سەربەخۆیی خۆی بەدەرچوونی لە ژێر دەسەلاتی فەرەنسا راگەیاند ... پێکهاتەی تۆگۆ لەدوو بەشی دانیشتووان پێك هاتیە ئەویش هۆزەکانی پانتۆ لە باشوورو هۆزی مامینیە لەباکووردا ، ئەم راگەیاندنەش لە شاری – لۆمی – پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە.

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٣٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٦,٧٩٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئیوو ، مینا ، کایی ، زیاتر لە ٣٠ هۆزی دیکەی تیا دەژی ، لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٥/٥ دامەزراندنی پارتی ئیسلامی ئێراق ... ئەم حزبە یەکەم حزبی ئیسلامیە لە ئێراق کە مۆڵەتی کارکرنی بە شێووەیەکی فەرمی بە دەست بێنێ ... دوای مۆڵەت وەرگرتنی دەستکرا بە هەڵبژاردنی سەرکردایەتی ئەم حزبە ، کە بە سەرۆکایەتی مامۆستا– نوعمان عەبدولرەزاق سامەرانی – و ئەندامانی ئیبراهیم مونیر و وەلید ئەعزەمی و چەندین کەسایەتی دیکە بوو .

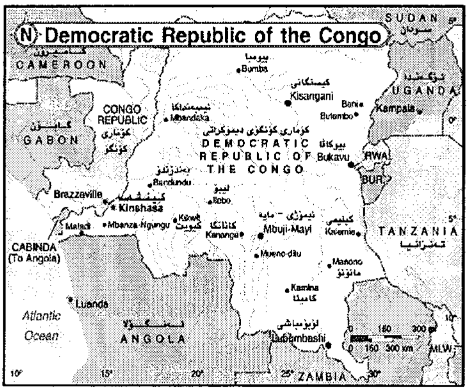
ئەم پارتە ئیسلامیە رامیاریە توانی لەگۆڕەپانی ئێراق رۆڵی خۆی ببینێ بەتایبەتی لە دوای رووخاندانی رژێمی بەعس لە ئێراق لە ساڵی /٢٠٠٣ ، کە ئەمینداری گشتی ئەم حزبە دکتۆر محسن عەبدولحەمید رۆلێکی بالای گێرا لە بەرەو پێش بردنی باری ئێراق ، کە خۆی ئەندامی ئەنجومەنی – مەجلیسی حوکمی ئێراقی – بوو .

هەروا یەکێك لەو نۆ کەسەی کە سەرۆکایەتی ئەنجومەنەکەیان گرتە دەست

بە پێی پیشە دیاریکراوەکان لە ئێراقدا .

سەرچاوە:- الحرکە الاسلامیە فی کوردستان العراق – د.محەمەد نوری بازیانی /چاپی یەکەم /٢٠٠٦

١٩٦٠/٥/١٧ پێـــشەوای نیـــشتمانی- پـاترس لۆمۆمبا- لـە دوای خـەبات و تێکۆشـانێکی بـێ ووچان وولاتـی کۆنگۆی لـە ژێـــر دەســـەڵاتی بەلـــژیکا ڕزگـار کـرد بـە وولاتێکـی سەربەخۆ بە ناوی کۆماری کۆنگـۆی دیمـوکراتی، لـە شـــاری – کینـــشاسا –ی

پایتـــەخت کـــە ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ٤,٣٩٠,٠٠٠ ملیـــۆن کەســـە لەهەرێمەکەدا .

هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ٥٨,٢٨٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هەروا رووبەری وولاتەکەی ، ٢,٣٤٤,٨٨٥ ملیۆن کیلۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٦٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، زیـاتر لـە ٢٠٠ هـۆزو خێـل و تیرەیـە کـە زۆربـەیان لـە تـیرەو هۆزەکانی بانتۆیە . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٥/٢١ ڕژێمـــی شانـــشینی لـــە ســـووریا ســـینەمای – عـــاموردا– ی لەلایـــەن سیخوورەکانی سووتاند ، کە بەسـەدا قوتـابی کـوردی تیـا بـوو ، ئـەویش لـە ئاکـامی ڕێپێـوان بـوو بـە پـشتگیری کردنیـان لـە شۆڕشـی جـەزائیر دژی داگیرکەری فەرەنسا لە وولاتەکەیاندا .

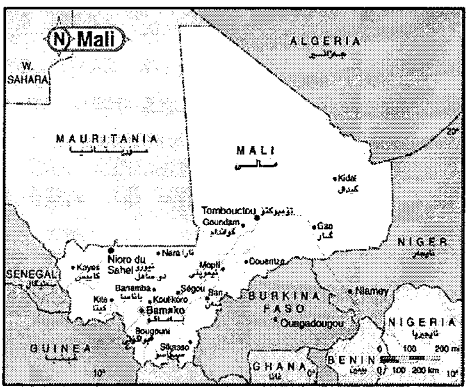
١٩٦٠/٥/٢٧ بـەرپابوونی کودەتـای سـەربازی لەلایـەن ژەنەراڵـەکانی سـووپای تورکیـا کـە زیـاتر بـووە هـۆی دەسـتگیر بوونیـان بـە دژایـەتی کردنـی کـوردو بـاری نەتـەوەیی و نیـشتمانی بـەرەو خـراپتر هـەنگاونان نـەك باشـتر لـە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا.

جێگەی باسکردنە کە بەرپابوونی کودەتاکـەی ژەنـەراڵ – جـەمال گۆرسـیل– لـە تورکیـا و بـە هـۆی ئـەو کودەتایـە پـارتی دیمـوکراتی تورکیـا تووشـی

دڵەراوکێ بوو ، لە ئەنجام زۆربەی ئەندامانی وسەرکردەکانی لەناو چوون لە هەرێمەکەدا .

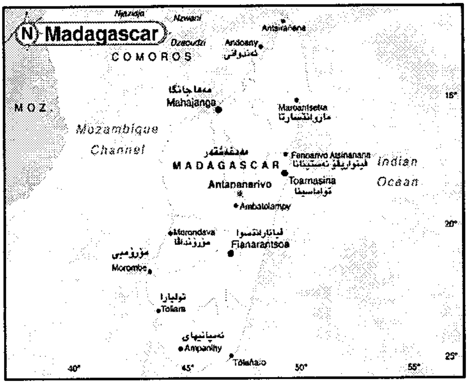
١٩٦٠/٥/٣١ یەکەم هەڵبژاردن لە کۆماری کۆنگۆی دیموکراتی ئەنجامدرا بە هەڵبژاردنی – پاترس لۆمۆمبا – بە سەرەك وەزیران لە ئاکامی بەدەست هێنانی ٣٥ کورسی لەکۆی ١٣٧ کورسی پەرلەمان ، کە سەرۆکی پارتی بزووتنەوەی کۆنگۆی نیشتمانی بوو ... دوای ئەوە حکوومەتی فرەلایەن لە وڵاتەکە ڕاگەیەندراو بەرەو دیموکراتیەت هەنگاوینا.

١٩٦٠/٦/٧ کۆچی دوایی نووسەری کتابی – کورد – باسیلی نیکیتن ، کە هاوخەمی کوردو مەرگەساتەکانی بووە... شایانی باسە ئەم نووسەرە ناودارو بەهرەدارە ، زمانی کوردی بە شێووەیەکی باش فێر ببوو لە پێناو تێگەیشتن و کۆکردنەوەی زانیاری لە بارەی باری کوردو کوردستان لەهەموو بوارە جیاجیاکاندا.

١٩٦٠/٦/٢٠ وڵاتی مالی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەناوی کۆماری سوودان و دوای ئەوە ناوی وڵاتەکەی گۆڕی بۆ ناوی کۆماری مالی لە ٩/٢٢ی هەمان ساڵ لە کێشووەرەکەدا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – باماکۆ – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٧٩٠,٠٠٠ هەزار کەسە لە وڵاتەکەدا . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەکەی ، ١١,٥٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ١,٢٤٠,١٩٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، نزیکەی ٥٠٪ دانیشتووانەکەی دەچنەوە سەر ڕەچەڵەکی ماندی کە لە هۆزەکانی – بمیاراو مالنکی و ساراکۆل – پێك هاتوون ،لە کۆمەڵەکانی دیکەی وەك فولاف و منینکا و سینۆتۆ و سۆنگای

و تەدارق پێك هاتوون لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٠/٦/٢٦ هــەرێمی مەدەغەشــقەری ژێــر دەســتەی فەڕەنــسا لــە دوای وەرگرتنــــی مــــافی ئۆتۆنۆمی لەلایەن کۆمەڵەی فەرنــــسی ، ســـــەربەخۆیی خــۆی لــەم ڕۆژدا بــەناوی کۆمـــــاری مەدەغەشــــــقەر ڕاگەیانــــد.لـــە شــــاری – ئەنتانارینۆ– ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ٩٨٨,٠٠٠ هەزار کەسە لە وولاّتەکەدا . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاّتەکــەی ، ١٥,٩٨٠,٠٠٠ ملیــۆن کەســە . هــەروا ڕووبــەری خــاکی وولاّتەکــەی ، ٥٨٧,٠٤٠ هــەزار کیلــۆ مــەتر چــوار گۆشــەیە ، هــەروا چــڕی دانیــشتووانەکەی ، ٧٠ کــەس لــە یــەك میــل چــوار گۆشــەدا . هــەروا نــژادەکانی ، زیــاتر لــە ١٨ هــۆزو تــیرەی تیــا دەژی لــە نــاو خاکی وولاّتەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتابی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاّتانی جیهان –لە دانانی – عەلی کەندی .

١٩٦٠/٦/٢٨ خۆماڵی کردنی چاوگە نەوتیەکانی ئەمەریکا لەلایەن سەرەك کۆماری کووبای کۆمۆنیست – فیدل کاسترۆ– کە ئەو چاوگە نەوتیانە لەسەر خاکی کووبای ژێر دەسەلاّتی داگیرکەری ئەمەریکا بوون ، بەر لە ڕاگەیانـدنی سـەر بەخۆیی کووبا لە کێشووەرەکەدا .

١٩٦٠/٧/١ دامەزرانـدنی پـارتی دیمـوکراتی کـورد لەلایـەن جـەمیل مـەحۆ لەبـەیروتی پایتەختی لوبنان ڕاگەیانراو کاردانەوەی بەرچاوی هەبوو لەیەك ڕیزی کوردە دانیشتووانەکانی لوبناندا .

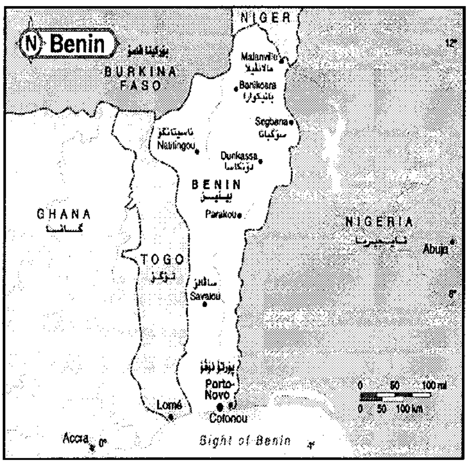
١٩٦٠/٧/٢ بلاّوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی – بڕوا– لەشاری سلێمانی لەلایـەن ماموّستا میرزا.لە باشووری کوردستان .

١٩٦٠/٧/١١ هەڵگیرسانی شـەڕی نـاوخۆی نێـوان پێکهاتـەکانی کۆنگـۆ کینـشاسا کـە لـەو

كات دەسەڵاتی ناوەندی بەسەركردایەتی –جۆزێف كازامۆ – بوو بۆ بەرەنگار بوونەوەی بەرهەڵستكار – لیۆبۆلدفیل – لەناوچەی كانتگای دەوڵەمەند بە سامانی سرووشتی و وڵاتەكە بەرەو ئالۆزیو ناهەمواری هەنگاوی دەناو ئاكامەكەی وێرانكردنی ژێرخانی ئابووری وڵاتەكە بوو لە ناوچەكەدا.

١٩٦٠/٧/١٣ لەم ڕۆژەدا گۆڕی زانای ناوداری كورد – سەعید نەورەسی– یان لە گۆڕستانی شاری ئورفە لە باكووری كوردستان دەرهێناو بردیان بۆ شووێنێكی نادیار لە شاری ئەسپارتەی وڵاتی یۆنان.

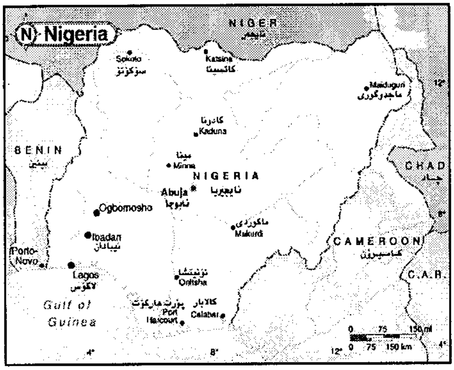
تێبینی:– دەتوانی لە جیگەی دیكە مێژووی ژیانی نەورسی و بیروبۆچوونی یاوەرانی بخوێنیتەوە .

١٩٦٠/٨/١ هەرێمی بەنین لە دوای بەدەست هێنانی مافی ئۆتۆنۆمی لەناو كۆمەڵەی فەرەنسیدا ، سەربەخۆیی خۆی بەسەركردایەتی داهۆمی ڕاگەیاندو دوای ئەوە ئەو وڵاتە هەژارە بەچەندین زنجیرە كودەتا یەك لەدوای یەكەكان هەنگاوینا لە پێناو بە دەست هێنانی دەسەڵات لە سەر وڵاتەكەدا .

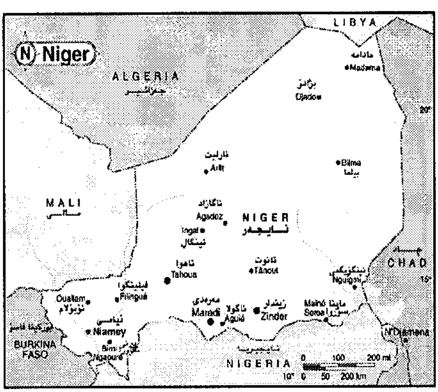
ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – كۆتۆنۆ– ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ١,١٤٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەكەی ، ٦,٨٥٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وڵاتەكەی ، ١١٢,٦٢٢ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ١٥٢ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، ئەفەریكیەكان ٩٨٪ . هەروا زیاتر لە ٤٠ نژادی دیكەی جۆراوجۆری تیایە ئەویش :– تاجا ، بۆرووبا ، بریبا – هەندێ لە دانیشتووانەكەی ئەورووپین .

١٩٦٠/٨/٣ وولاتی نێجیریا سەربەخۆیی خـــۆی لـــەناو رایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـــد بـەناوی كۆمـــاری نێجیریـــا . لـــە شـــاری – ئـەبووجا – یپایتـەخت كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٤٧٠,٠٠٠ هـەزار كەسـە لـە پارێزگاكەدا .

هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكـەی ، ١٣٩,٩٦٠,٠٠٠ ملیـۆن كەسـە . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاتەكـەی ، ٩٢٣,٨٥٣ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەكەی ، ٣٣٤ كـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هەروا نژادەكانی ، باریا . لایبۆ . هۆسا . فوولاتی . گـەلی . لـە گـەڵ نژادی دیكە لە وولاتەكەدا .

١٩٦٠/٨/٣ وولاتـــی نـیجیر ســـەربەخۆیی خـــۆی لــــە نــــاو ڕایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـــد ، كــــە – هامـــانی یـــوری– بـــە یەكـــەم ســـەرەك كۆمـــاری نیجـــر هەلبـــژێردراو پەیوەنـــدی دۆســـتایەتی و هاوكاری لەگـەڵ فەرەنسا هـەر بـەردەوام بـوو ... بـۆ زانـین

كۆمـاری نیجریـاو كۆمـاری نیجـر هەریەكـەیان وولاتێكـی سـەربەخۆی لێـك جیاوازن.

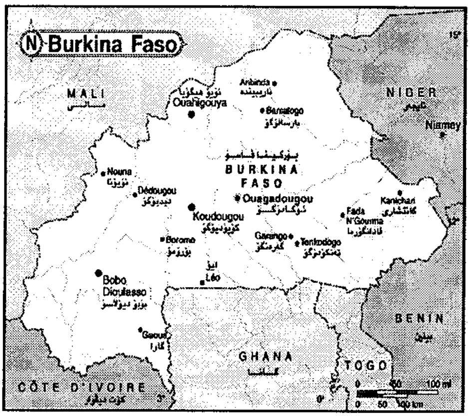
ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – نیـامی – پایتـەخت بـوو ، كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٥٧٠,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكـــەی ، ١٠,٣٧٠,٠٠٠ ملیـــۆن كەســـە . هـــەروا رووبـــەری خـــاكی وولاتەكـەی ، ١,٢٦٧,٠٤٤ ملیـۆن كیلـۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی

دانیشتووانەکەی ، ٢١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هۆسا ٥٦٪ . گرما ٢٢٪ . فولا ٩٪ . تۆراڤ ٨٪ . لە وولاتەکەدا .

تێبینی :- بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان – لە دانانی نووسەرو رۆژنامەنووس / عەلی کەندی .

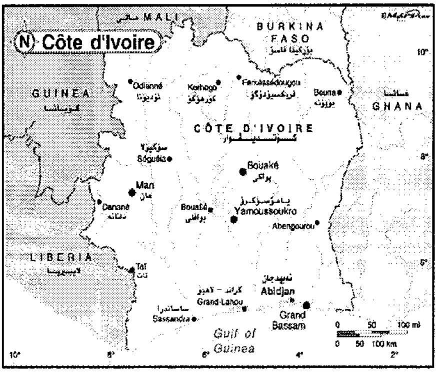

١٩٦٠/٨/٤ مێژوونووس و رووناکبیری ناوداری نەتەوەی کورد مامۆستا – رەفیق حلمی – کۆچی دوایی کردووە ، کە خاوەنی کتێبی – یاداشتەکان – ە و رۆڵێکی گرنگی لە نووسینی مێژووی رووداوەکانی گەلی کورد و خاکی کوردستان هەبووە لە ژێر دەسەلاتی داگیرکەران لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

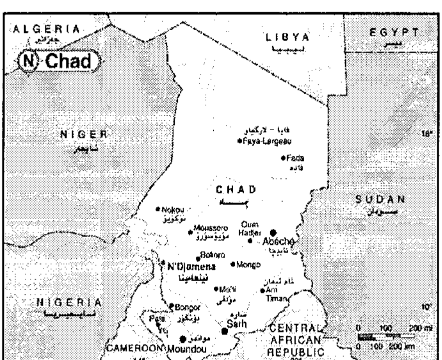
١٩٦٠/٨/٥ وولاتی ڤۆلتای بالا سەربەخۆیی خۆی راگەیاند ، بە ناوی کۆماری بۆرکینا فاسۆ ، کە – مۆریس بامۆگۆی – بە یەکەم سەرەك کۆماری بۆرکینافاسۆ هەلبژێردرا لە وولاتەکەدا . ئەویش لە شاری –واگدۆگۆ – ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ،٩٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٨٩٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٨٤,٢٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ١١٢، کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، موسیرەمڵ ٤٨٪ . مۆلادنی ١٠٪ . گۆرما ٥٪ . هەروا زیاتر لە ٥٠ نژادی تیا دەژی . لە وولاتەکەدا.

١٩٦٠/٨/٧ بڵاوکردنـەوەی دوا ژمـارەی ڕۆژنامـەی – هیـوای کوردسـتان– لـە باشـووری کوردستان ، کە ژمارە ١٢ ی بوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٠/٨/٧ هـــەرێمی کـــووت دیڤـــوار ســـــەربەخۆیی خــــۆی بەدەرچوونی لـەژێر دەسـەڵاتی فەرەنـسا ڕاگەیانـدو – فیـسە بوانیــە – بەیەکــەم ســەرەك کۆماریووڵاتەکە هەڵبـژێررا ، کە لـە کاسـۆلیکی ڕۆمـانی بـوو لە ووڵاتەکەدا .

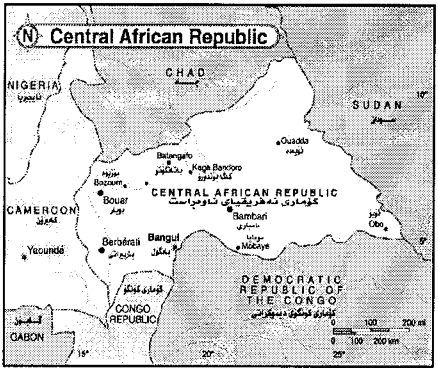
ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – ئەبیـدجان – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ،٣,١٨٦,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی ووڵاتەکەی ،١٦,٨٦٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی ووڵاتەکەی ، ٢٢٢,٦٢٢ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٣٥٤ کـەس لـە یـەك میل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، زیـاتر لـە ٦٠ کۆمەڵەی نژادی تیا نیشتەجێیە لە ووڵاتەکەدا .

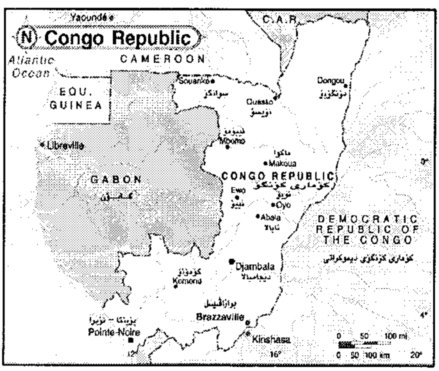
١٩٦٠/٨/١١ ووڵاتـــی تـــشاد ســـەربەخۆیی خـــــــۆی ڕاگەیانـــــــــد بەســـەرکردایەتی – فرانـــسوا تۆمبالیا– کە لەجووڵانـەوەی هێنانـەدی سـەربەخۆیی بـوو، لەهــەمان کـات بـــووە یەکـــەم سەرەك کۆماری ووڵاتکە ، کە لە پـارتی پێشکەووتنی تـشاد بوو ، کە لە مەسیحیە کاسۆلیکەکانی باشووری تشاد بوو. لە ووڵاتەکەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – نجامینـا –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٩٧٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە ، هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی

وولاتەکەی ، ٨,١٦٠,٠٠٠ مليۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١,٢٨٤,٠٠٠ مليۆن کيلۆ مەتر چوار گۆشەيە . هەروا چڕی دانيشتووانەکەی ، ١٧ کەس لە يەك ميل چوار گۆشەدا . لە وولاتەکەدا .

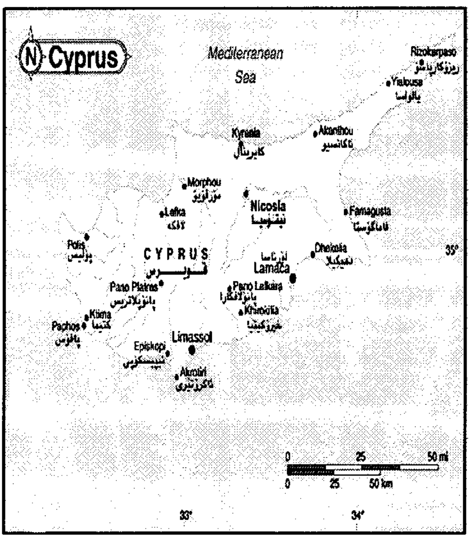

١٩٦٠/٨/١٢ وولاتی ئەفريکيای ناوەند سەربەخۆی خۆی ڕاگەياند سەرەڕای کێشەو گيروگرفتی ناوخۆيی هەمەلايەن لە وولاتەکەدا . ئەم ڕاگەياندنەش لە شاری – بەنگی – پايتەخت بوو ، کە ژمارەی دانيشتووانەکەی ، ٥٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانيشتووانی وولاتەکەی ، ٣,٩٧٠,٠٠٠ مليۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٢٢,٩٨٠ هەزار کيلۆ مەتر چوار گۆشەيە . هەروا چڕی دانيشتووانەکەی ، ١٦ کەس لە يەك ميل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، بايا ٣٤٪ . باندا ٢٧٪ . مەنگيا ٢١٪ . سارا ١٠٪ . لە وولاتەکەدا .

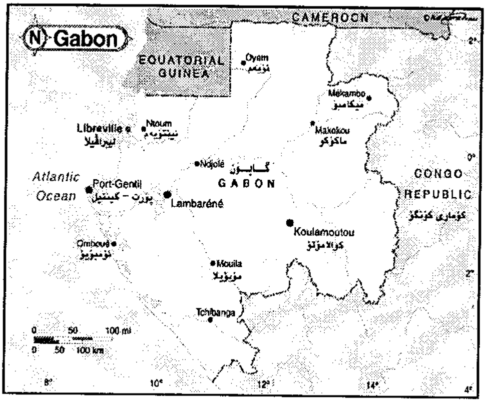
١٩٦٠/٨/١٥ کۆنگۆ برازاڤيل سەربەخۆيی خۆی بە دەرچوونی لەژێر دەسەلاتی کۆمەلەی فەرەنسيدا ڕاگەياندو– ئابيە فولبيريۆلۆ– بەيەکەم سەرەك کۆماری وولاتە کە هەلبژێردرا . ئەم ڕاگەياندنەش لە شاری – برازاڤيل – بوو ، کە ژمارەی دانيشتووانەکەی ، ١,١٠٠,٠٠٠ مليۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانيشتووانی وولاتەکەی ، ٤,٠٠٠,٠٠٠ مليۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣٤٢,٠٠٠ هەزار کيلۆ مەتر چوار گۆشەيە . هەروا چڕی دانيشتووانەکەی ،

٢٣ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، کۆنگـۆلی ٤٨٪ . سنگا ٢٠٪ . تیك١٧٪ . میۆشی ١٢٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٨/١٦ هــــــەرێمی قــــــووبرس ســــــەربەخۆیی خــــــۆی ڕاگەیانــــــدو ئەســــــقەف مەکاریۆس بە یەکەم سەرەك کۆمــــــاری وولاتەکــــــە هەڵبــــــژێردرا. ئــــــەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – نیکۆسیا – ی پایتەخت بوو ، کــــــە ژمــــــارەی دانیــــــــــشتووانەکەی ، ٢٢٠,٠٠٠ هــــەزار کەســــە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٨٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە و لە و ژمارەیەدا ١٥٤٠٠٠ هـەزار کـەس تورکینـە لـە دوورگەکـەدا . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٩٢,٢٥٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . بـەڵام تورکـەکان ٣,٣٣٥هــەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشــەیان داگـیر کـردووە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکە ٢٢٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هەروا نـژادەکانی ، یۆنانی ٨٥٪ . تورکەکان ١٥٥ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٠/٨/١٧ وولاتـــی گـــابۆن سـەربەخۆیی خـۆی بەدەرچـوونی لـەژێر دەسـەلاتی کۆمەلـەی فەرەنـسیدا ڕاگەیانـدو- لیـۆن میـا- بەیەکـەم سەرەك کۆماری وولاتەکە هەلیـژێردرا ، لەلایـەن دیموکراتخوازەکـانی

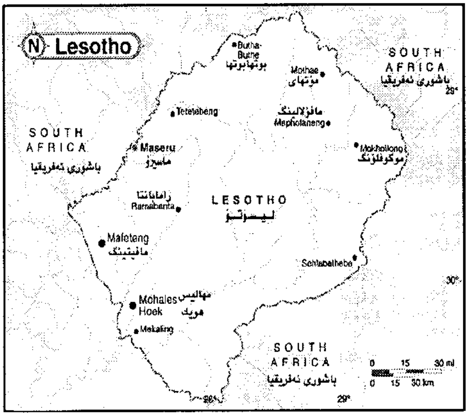
سەربەفەرەنـساو بـارودۆخی وولاتەکـەی بـەرەو گەشـەپێدان بـرد بـەڕێووە بەتایبەتی لەبواری ئابووری‌و دیموکراتی‌و کۆمەلایەتی لە وولاتەکەدا.

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـەو شـاری – لیبرفیـك – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٣٢٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ١,٥٥٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری وولاتەکـەی ، ٢٦٧,٦٦٧ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٦٠/٨/٢٥ پێشبڕکێی یاریـەکانی جـامی جیهـانی – ئۆلـەمپیات – لـە شـاری ڕۆمـای پایتـەختی ئیتالیـا ئـەنجام دراوبـەردەوام بـوو تـاکوو ٩/١١ هـەمان سـالْ .لـە نێوان یانە وەرزشیەکانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٦٠/٩/١٠ ڕێکخـراوی وولاتـانی بەرهـەم هێنـەری نـەوت دامـەزرا بـە نـاوی ڕێکخـراوی – ئۆپێك– بە تایبەتی لە وولاتانی عەرەبی ، کە ئێراق‌و ئێران یـەکێك بـوون لـەو وولاتانـەو نـەوتی خـاکی کوردسـتانیان بـەجیهان دەفرۆشـت‌و پارەکەشـیان بەچـەك‌و تەقەمـەنی دەداو کـوردو خـاکی کوردسـتانیان پـێ وێـران دەکـردو تاکوو ئێستاش بەردەوامن لەو کارە نامرۆڤانەیە لـە سـەر خـاکی کوردسـتاندا .

١٩٦٠/٩/١٧ پێـشەواو سـەرکردەو دامەزرێنـەری کۆمـاری ئـەفریکیا پـاتریس لۆمۆمبـا لـە وویلایەتی دالاس کووژرا .

١٩٦٠/١٠/٤ هـــــــەرێمی لیــــــسۆتۆ بەدەرچوونی لەژێر دەستی باســــــۆتۆلاند بـــــووە شانــشینەکانی لیــسۆتۆی سەربەخۆلە کێشووەرەکەدا . ئـــەم راگەیاندنـــەش لـــە شـــــاری – مـــــازرۆ–ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیـــــــــشتووانەکەی ، ٤٨٥,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیـــشتووانی وولاٌتەکـــەی ، ٢,٧٥٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاٌتەکـەی ، ٣٠,٣٥٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٦ کـەس لە یەك میـل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ،سۆتۆ ٩٧٪ . ئەورووپی ٢٪ . ئەسپانی١٪ . لە وولاٌتەکەدا .

١٩٦٠/١٠/١٧ لە دوای سەرکەووتنی کودەتا سەربازیەکەی تورکەکان لە ٥/٢٧ هەمان سالٌ سەرکردە نوێیەکانی کودەتا یاسایەکیان دەرکرد لە ژێر ژمارە/١٠٥ ئـەویش بــە گواســتنەوەی ئــەوخێزانو کەســانەی کــە گومانیــان لێــدەکرێت لــە جمووجـۆلّی نەتـەوەیی و نیـشتمانی بگوازرێنـەوە بۆپارێزگاکـانی بـاکووری تورکیـا ، کـە ئەمـەش یاسـایەکە لەیاسـاکانی بـە تـورك کـردن لـەباکووری کوردستانو لەگەلٌ چەندین یاساو ڕێنمایی دیکەی دژ بە کوردو کوردستان.

١٩٦٠/١١/٣ بـەهۆی ئـالۆزیو لێـك ترازانـی بـارودوخی ئێـراق ، سـەرکردەی باشـووری کوردستان مستەفا بارزانی سەردانی یەکیەتی سۆڤیەتی کـردو لـەو سـەردانە چاوی کەووت بە سەرۆکی یەکیەتی سۆڤیەت– خرۆشۆفو بریماکۆف– لـە شـاری مۆسـکۆی پایتـەختی یەکیـەتی سـۆڤیەت ، ئـەویش لـەپێناو گفتووگـۆ کردن لەسەر کێشەو مافە ڕەواکانی کورد لەباشووری کوردستان.

بارزانی لە کاتی سەردانەکەی بۆ یەکیەتی سۆڤیەت کە سەردانی یەکێ لە دامەزراوەکانی ئەم وڵاتە کردووە لە ساڵی ١٩٦٠دا

١٩٦٠/١١/١١ ژەنەراڵ جەمال گۆرسیلی تورك لە پاش کودەتاکەی ساڵی ١٩٦٠ دا کە بووە سەرەك کۆمار سەردانی شاری دیاربەکری لە باکووری کوردستان کرد ، لە باڵکۆنی پێرگەی شارەوانی رووی لە دانیشتووان کردو گووتی : –

خەڵکی رۆژهەڵات وەرن هۆشتان بێننەوە سەر خۆتان ئێووە تورکن و کورد نین ... هەروا گۆرسیل لە پێشەکیەکەیدا کە بۆکتێبی – ناوچەکانی رۆژهەڵات و مێژووی ڤارنۆ – بە پێنووسی – سرف فرات – ی نووسیبوو – دەڵێ :– خەڵکێکی ئاوا هەن کە خوودی کەسیتیەکی تایبەتی بێ و پێی بگوترێ کورد هەر لەو دونیایەدا نییە.

ئەو ژەنەراڵە تۆرانیە تورك هۆشدار دەکاتەوەو دەڵێ :– دەبێ ئەوان بزانن چالاکی – کوردیزم – تەنیایە ، کە ئەویش مەبەستی هەیە بەلاوازکردن و وێرانکردنی تورکیایە ، ئەگەر ئەو رۆژەی ناوچەکانی رۆژهەڵاتمان لە دەست بچن ئەوا سەختە خۆمان لەناوەراست و رۆژئاوای ئەنادۆلیشدا بگرینەوە ...

دوای ئەوە بە رۆژنامەنووسێکی سویدی گوت :–

ئەگەر ئەو تورکە کیویلکانە بێدەنگ نەبن – واتە کورد – لەشکر لەکاوڵکردنی شارو گوندەکانیان سل ناکاتەوەو زەریای خوێنیان لێ دروست دەکەین و خۆیان وولاتەکەیان حەلووشدەکەین ... ئا ئەمەیە تۆرانیەکان نەك تورکمان .

تێبینی:– مەبەست ئەو کەسانەیە کە تورك نین و لە نەتەوەی دیکەن و خۆیان کردۆتە تورك ...؟...!.

١٩٦١/١١/٢٠ لە گەڵ گرتنە دەستی دەسەڵاتی ئیدارەی ئەمەریکا لەلایەن جۆن کەندی ، ئـەویش بەخوێندنـەوەی وتارێـك لـە بـەر بـەفرو بـاران لەبـەر دەرگـای کۆنگرێسی ئەمەریکا ، ئەویش بە بەڵێن دانی بۆ گەلانی ئەمەریکا .

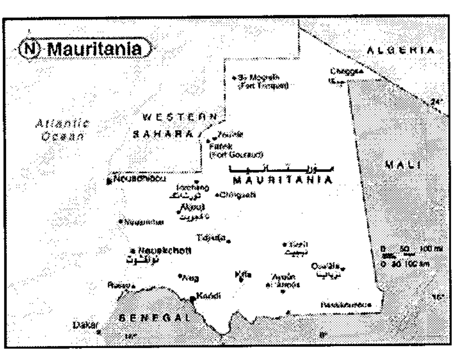
کە دژی بڵاوبوونەوەی کۆمۆنیستیەت لەجیهان دا بوەستێ تـاکوو ئاواتـەکان دێنەدی بەتاقیکردنەوەی ئەمەریکا تاکوو دەبێتە ئەستێرەیەك لەسەر گەلانی جیهان لە جیهاندا .

١٩٦٠/١١/٢٤ کەسایەتی نـاوداری کـورد – حەمـدی بابـان – لـە شـاری سـلێمانی لـە باشـووری کوردسـتان کۆچـی دوایـی کـردووە. گۆڕەکـەی لـە گۆڕسـتانی سـەیوانە لـە شارەکەدا .

جێگەی باسکردنە کە ناوی تـەواوی ئـەم کەسـایتیە – ئەحمـەد حەمـدی محەمـەد رەشـید پاشـا مـەعروف بابـان –ە و لـە سـاڵی ١٨٧٠ چـاوی بـە جیهـان هەڵهێناوە

.

١٩٦٠/١١/٢٨لـە دوای کـشانەوەی هێـزی سـووپاو دامو دەزگـا کارگێڕیـەکانی فەرەنـسا لـە مۆریتانیـا ، مۆریتانیـا سـەربەخۆیی خـۆی ڕاگەیانـد سـەرەڕای بەرهەڵـستکاری لێکـردن لەلایـەن وڵاتـانی ڕۆژئـاوا ، دوای ئـەوە لـە سـاڵی١٩٦١ بـووە ئەنـدام لـە ڕێکخـراوی نەتـەوە یـەکگرتووەکان ، ئـەم

ڕاگەیاندنـــەش لـــە شـــاری – نواکـــشۆت – ی پایتـــەخت ، کـــە ژمـــارەی دانیـشتووانەکەی ، ٨٦٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەکــەی ، ٣,٢٧٠,٠٠٠ مليـۆن کەســە . هــەروا رووبــەری وولاّتەکــەی ، ١,٠٢٥,٢٢٠ مليۆن کيلۆ مەتر چوار گۆشـەيە . هـەروا چڕی دانيشتووانەکەی ، ٨ کەس لە يەك ميل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ، عـەرەب ٧٥٪ . پێـست رەش ٢٥٪ . لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٠/١٢/١ گرێـدانی کـۆنگرەی دووەمـی پارەتـە کۆمۆنيـستيەکانی جيهـان لـە شـاری مۆسـکۆی پايتـەختی يەکيـەتی سـۆڤيەت ... هـەر لـەو کۆبوونـەوە پارتـە کۆمۆنيـستەکانی عـەرەب ڕاگەيانـدنێکی هاوبەشيان بلاّوکـردەوە. لـە بـارەی باری هەرێم و ناوچەو جيهاندا .

١٩٦٠/١٢/١٣ لە دوای کۆتايی هاتنی گفتووگۆی نێوان سـەرکردەی کـورد مـستەفا بـارزانی و سـەرکردەکانی يەکيـەتی سـۆڤيەت ، بـارزانی و شـاندە ياوەرەکـەی بـەرەو باشووری کوردستان گەڕاوە .

بۆ ئەوەی پشتگيری لە داواکانی کورد بکرێت بە هۆی بەرژەوەندی تايبـەتی دەسەلاّتی سۆڤيەت لەئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٦٠/١٢/١٤ دەرچـوونی بڕيــاری ژمــارە /٥٥ لــە بەڵگەنامــەکانی ڕێکخــراوی نەتــەوە يــەکگرتووەکان ، ڕاگەيانــدنی کۆمەڵــەی گــشتی نەتــەوە يــەکگرتووەکان ، ئەويش بە پێدانی سەربەخۆيی بۆ ئـەو نەتەوانـەی کـە لـە ژێـر دەسـتی داگـير کردنن... لەوانە کوردو خاکی کوردستان ، کە داگير کراوە لە نێـوان توورکيـاو ئێران و ئێراق و سووريـاو ئەرمينيا ، لـە دوای جـەنگی يەکـەمی جيهـان بـەپێی پەيمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤لە لايەن وولاّتانی هاوپـەيمان بـە سـەرکردايەتی بەريتانيا ی مەزن لە و کات لە هەرێمەکاندا ...بەلاّم . کورد ...!.

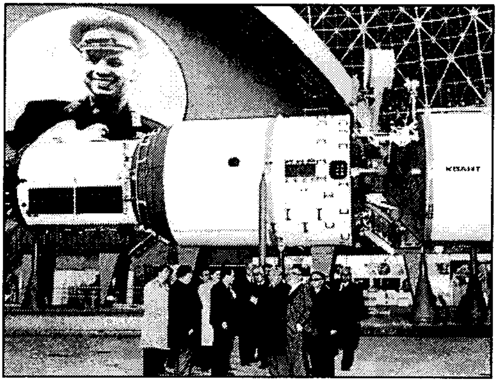

هەروا لە هەمان رۆژو لە هەمان كۆبونەوە ئەویش بە دەرچوونی بڕیاری ژمارە /١٥١٤ لە بڕگە دووی/ د/ ١٥٥ ی كۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەگرتووەكان ، بە پێدانی مافی سەربەخۆیی بۆ وولاّتان و گەلانی ژێر دەستە بە پێی بڕیاری نەتەوە یەككگرتووەكان بە ژمارە /٥٥ لە سەر وولاّتانی پەیوەندار لە جیهاندا.

١٩٦١

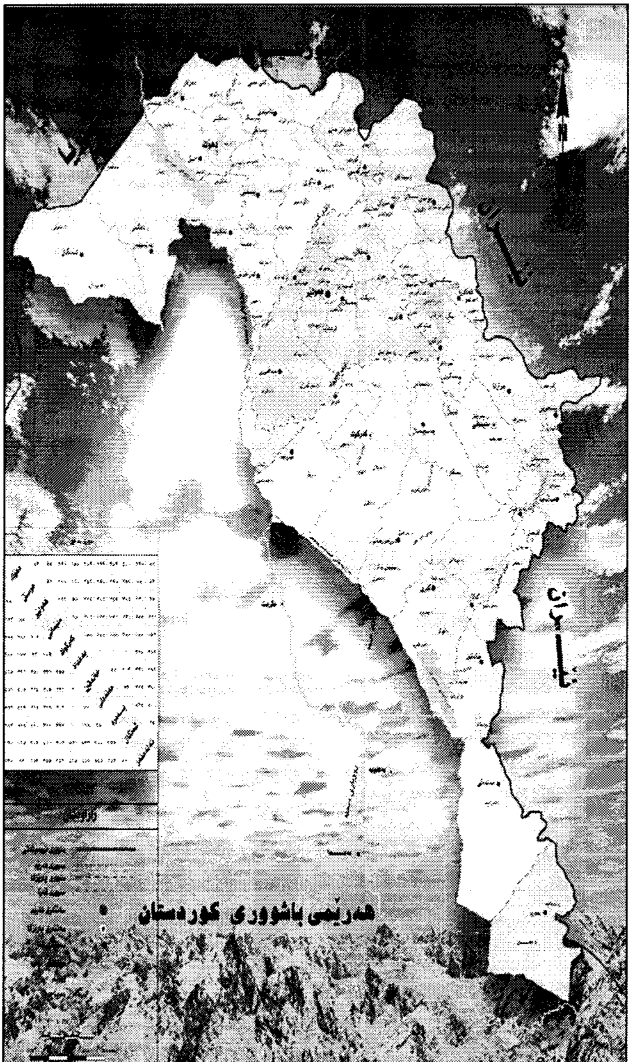
١٩٦١/٢/٢٢ وەزیری دەرەوەی بەریتانیای ئەو كات- دۆگلاس هوّم - نامەیەكی ئاراستەی ماكمیلان كرد بە نهێنی بۆ وەزیری ئەمەریكا - هارۆلدو ئەتكینسۆن و سەرەك وەزیران... لەناو نامەكەدا دەڵێ:-

پێویستە لە سەر ئەمەریكا باش ئەوە بزانێ ، كە ناتوانرێ بەرگری لە دوورگەی هۆنگ كۆنگ بكرێت بەچەكی ئاسایی ، بەڵكوو هێرش كردنە سەر چینی میللی بەچەكی ئەتۆمی بێ ، كە چارەسەری كێشەكە دەكات ، لەو كاتەی كە چینی میللی بیەوێت هێرش بكاتە سەر دوورگەكە. لە ناوچەكەدا

١٩٦١/٤/١٢

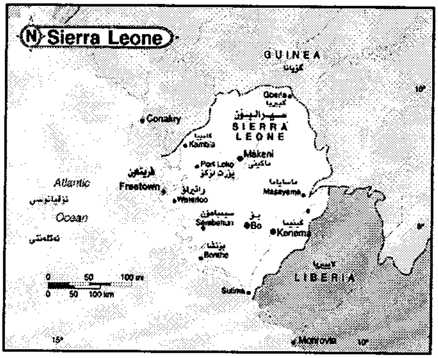
ڕەوانە کردنی یەکەم مرۆڤ بۆ یەکەم جار لە مێژووی مانگی دەستکرد بۆ بۆشایی ئاسمان لە لایەن یەکیەتی سۆڤیەت ، کە ئەویش زانای بەناوبانگی گەردووونناسی سۆڤیەتی یووری گاگارین بوو ، لە گەڵ هەندێك لە ئاژەڵ وەك سەگێك و مەیموونێك . لە مانگە دەستکردەکەدا .و دوای تەواو کردنی ئەو کارەی کە پێی سپێردرابوو ئەنجامی داو بەرەو زەوی گەرایەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٦١/٤/١٦ ئیدارەی ئەمەریکا هەوڵیدا کۆماری کووبا داگیر بکات لە ڕێگەی پیاوەکانی لە کووبا ، ئەویش بە فرۆکەکانی جەنگی سەربازی و یارمەتی راستەوخۆ ، کە کردەوەکەش ناونرا بە — جەنگی کەنداوی بەرازەکان — کە تێیدا هەرەسی هێنا بە هەرەسێکی شەرمەزاری کە تاکوو ئێستاش باسی لێووە دەکەن .

هەروا ئەمەریکا هەڵسا بە کووشتنی سیخورەکەی خۆی سەرەك وەزیرانی ڤێتنـام لـە ١٩٦٣/١١/١، – نیگـۆدین دیـم – ... هـەروا ئیـدارەی ئەمـەریکا هەڵسا بەکردەوەی دوژمنکاری دژی کۆماری – لاووس – بەبۆنەی پشتگیری ئەو حکوومەتەی کە لایەنگیری خۆی لە ساڵی ١٩٦٤ کە ٦٤ هـەزار سەربازو ئەفسەری سـووپای ئەمەریکا بەشداری تێداکرد لەگەڵ ١٥٠٠ ، فرۆکـەو ٤٠ کەشتی جەنگی .

هـەروا چـەکی کیمیـاوی لـەو کـردەووە سـەربازیە بـەکارهێنا دژی گـەل و

١٩٦١/٤/٢٧ وولاتی سیرالیۆن سەربەخۆیی خــــۆی لـــەناو ڕایەلـــەی کۆمەنوولـــسی بــــەریتانیا ڕاگەیانــــدو بــــووە خـــاوەن دەستووورو پەرلـەمان ، لـەژێر سایەی تـاجی شانـشینی لـە بـەریتانیا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـــە شـــاری — فریتـــاون — ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٧٤٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥,٨٦٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتـەکـەی ، ٧١,٧٤٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢١١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـــژادەکانی ، تمنـــی ٣٧٪ . منـــدی ٣٥٪ . خێلـــەکانی دیکـــە ٢٨٪ . لـــە وولاتەکەدا .

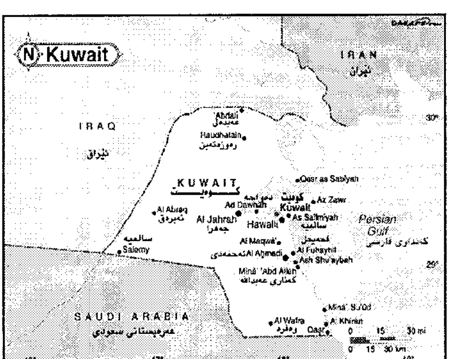
١٩٦١/٥/٣ لـــە دایـك بـوونی ژنـــە شـۆخ و سـەرکردەو شۆرشـگێڕی کـورد خـاتوو لـەیلا زانـا ، لـە گونـدی باخچە لە باکووری کوردستان ، لەتەمـــەنی منداڵیـــدا شـــوو بـــە مەهـدی زانـا دەکـات ، مەهـدی زانـا کـە لـە سـاڵی ١٩٧٧ بـە سـەرۆکی شــارەوانی شــاری ئەمـــــەد — دیــــار بــــەکر— هەڵدەبژێردرێت، لـەدوای کودتـا سـەربازییەکەی تـورك لـە ١٩٨٠/٩/١٢ مەهـدی زانـا دەسـتگیر دەکرێـت بـە — ٣٦— ساڵ زیندانی دەکرێت ، دوای — ٩— ساڵ ئازاد دەکرێـت ، لـەیلا زانـا لە ساڵی ١٩٨٨ دەستگیر دەکرێت و دوای بەربوونی لە ساڵی ١٩٩١ لەسەر

لیــستی پــارتی رەنجــی دیمــوکراتی بــە ئەنــدامی پەرلــەمانی تورکیــا هەڵدەبــژێردرێت ، لەســەر بــەکارهێنانی دروشمــەکانی کــوردو ســوێند خواردنی بەزمانی کوردی لە ١٩٩٦/٨/٢١، دادگای پاراستنی رژێمی تورکیا لەئەنکەرە بەتۆمەتی بلاوکردنەوەی هزری جوودا خوازی ، حکوومی ١٥ساڵ زیندانی بۆ لەیلا زانا دەردەکرێت .

١٩٦١/٥/١٠ کۆچــی دوایــی کەســایەتی نــاوداری کــورد مامۆســتا – مــەلا کاکــە حەمــەی حــاجی ســەیفولا – کە نــاوبراو کەسایەتیەکی دیــار بوو لــە پێنــاو فێرکردنــی گەلەکەی ، کە بەگوندەکانی پارێزگــای سلێمانیدا دەگــەرا تــاکو خــەڵك فێــری خووێندەواری بکات لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦١/٥/٢٧ بە هــۆی ئەنجامــدانی کودەتــای ســەربازی لــە تورکیــا ســەرەتا جــەلال بــەیار ســەرەك کۆمــارو عــەدنان مەنــدەوی ســەرەك وەزیــران ، دوای ئــەوە ئەنــدامانی حکوومــەت و بەرێوەبەرایــەتی دیمــوکراتی و پەرلــەمانتاران لــە دوورگــەی یاسسی زیندانی کران.

١٩٦١/٦/١٥ لە ئاکامی کێشە لە نێوان هۆزی بارزانیەکان و زێباری لە هــەرێمی باشــووری کوردستان ، کە بووە هۆی هێرشکردنە سەر هۆزی زێبــاری لەلایــەن چەکدارە بارزانیەکان و ناچار کردنی چەکدارە زێباریــەکان بــەرەو تورکیــا هــەنگاو بنــێن لە ناوچەکەدا .

١٩٦١/٦/١٩ وولاتی کووێــت ســەربەخۆیی خـــۆی لەلایـــەن بـــەریتانیا راگەیاندو شێخ ســالم ســەباح بـــووە ئـــەمیری کووێـــت ، ئەویش لــەت رسی دەســەلاتی کۆمــاری نــوێی ئێــراق ، کــە ســـەرەك کۆمـــاری ئێـــراق عەبدولکـــەریم قاســـم داوای کووێتی دەکردەوە بەهۆی بوونی بەقەزایەکی ئێراقی بەر لەجەنگی یەکەمی جیهانیدا.

ئەم رێكەووتنەش لە شاری – كووێت – ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ٣٧,٨٥٠ هەزار كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ٢,٧٥٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا رووبەری خاكی وولاتەكەی ، ١٧,٨٢٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٣١٢ كەس لە یەك كیلۆ مەتر چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، كوویتی ٤٥٪ . عەرەبی وولاتانی دیكە ٤٠٪ . نژادەكانی كاردەكەن ١٥٪ . كە كوردیش یەكێكە لە دانیشتووانەكان لە كوویت . لە وولاتەكەدا .

١٩٦١/٦/٢٥ دامەزرێنەرو سەرەك كۆماری ئێراقی نویٚ – عەبدولكەریم قاسم – لە كۆنگرەیەكی رۆژنامەوانیدا رایگەیاند ، كە كوێت بەشێكە لە ئێراق و دەبیٚ بگەرێتەوە سەر خاكی دایك . جا بە ئاشتی بێت یاخوود بەجەنگ ... كە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی كە كوێتیەكان بروایان بە پەیوەندیەكان و دەسەلاٚتەكانی ئێراق نەمێنیٚ . لە دوای ئەم راگەیاندنەدا

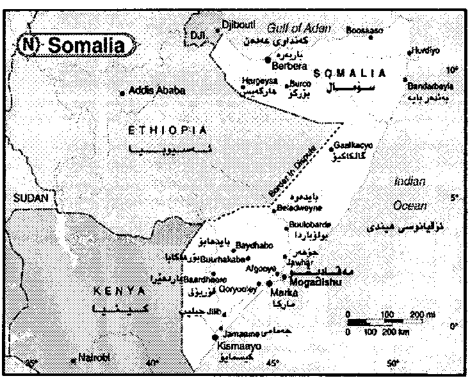
جێگەی ئاماژە پێكردنە كە حكوومەتی كوێت لە ١٩٦١/٦/٢٨ داوایەكی ئاراستەی كۆمكاری عەرەبی كرد ، دژی ئێراق و داوای كرد كە كوێت ببێتە ئەندام لەم كۆمكارەدا .

هەر بەم هۆكارە كۆمكاری عەرەبی لە ١٩٦١/٧/٢٠ رەزامەندی خۆی لە سەر بوونی كوێت بە ئەندام لەم كۆمكارە كرد ... دوای ئەوە داوای لە ئەنجومەنی ئاسایشی سەر بەنەتەوە یەكگرتووەكان و ، لە هەمان كات نەتەوە یەكگرتوەكان كرد ، بۆ جاری دووەم كە ببێتە ئەندام لەنەتەوە یەكگرتووەكان و لە ١٩٦١/١١/٣٠ ئەم داوایە لێكۆلێنەوەی لە سەر كرا لە دوای كشانەوەی هێزەكانی سووپای بەریتانیا لەكوێت . بەلاٚم لەم

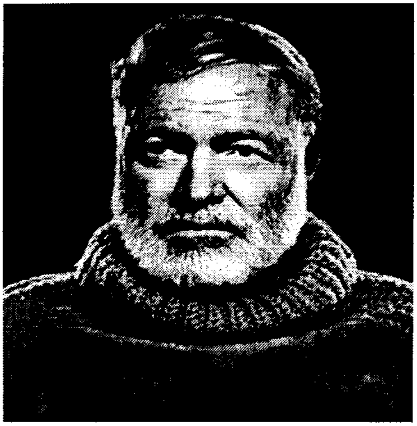
کۆبونەوەدا میسر رەزامەندی کرد .
بەلام ئێراق دژی ئەو داوایە وەستاو کوێتی ناوزەند کرد بەوەی کە دەوڵەت نیە و بەشێکە لە خاکی ئێراق بە پێی بەڵگەنامە مێژوویەکان و کە ببووە ژێر دەستەیەکی بەریتانی لە دوای رێکەوتنی شێخ موبارك سەباح لە گەڵ بەریتانیا لە ١٨٩٩/١/٢٢، کە ئەم رێکەوتنەش بە شێوەیەکی نهێنی مابووەوە ... کوێت لە ١٩٦١/٥/١٤ بووە ئەندام لەرێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان بەرەزامەندی کۆمەڵەی گشتی لەسەر داوای نەتەوە یەککگرتووەکان .

<u>سەرچاوە:</u>– العربی – ژمارە /٥٩٦ – ٢٠٠٨/٧ .

١٩٦١/٧/١ وولاتی سۆماڵ پێك هاتبوو لە دووبەشی ژێردەسەلاتی شانشینی بەریتانیاو ئیتالیا، کە هەردوو بەشەکە سەربەخۆییان ڕاگەیاند بەناوی کۆماری سۆماڵ، ئەویش بەرێککەوتنی باکوری کەنداوی عەدەن لەدوای دان پێنانیان لەلایەن بەریتانیاو ئیتالیا.
ئەم راگەیندنەش لە شاری – مەکادیشۆ – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,١٥٥,٠٠٠ملیۆن کەسە. هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٠,١١٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە ، هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٣٧,٦٦٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٩ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، سۆماڵیە رەسەنەکان ٩٨٪ . هەروا دانیشتووانی سۆماڵ دابەش دەبن بەسەر ١٠٠ خێڵ زیاتر لە نێوان باکوور و باشووردا لە وولاتەکەدا .

١٩٦١/٧/٢ نووسەرو رووناکبیرو ڕۆمان نووسی جیهانی – هەمەنگوای– کاتژمێر ٧/٣٠دەقیقە خۆی کووشت ، ئەویش لەئەنجامی چەند کێشەی دیار نەبووی

لەناخی دەروونی ژیانیدا.
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ئەو نووسەرە ئەمەریکیە بە ناوبانگەی سەدەی بیستەمە .
ئەم کەسایەتیە لە ١٨٩٩/٥/١٢ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، لە – نۆك بادك – ی ویلایەتی ئەلینۆی لە ئەمەریکا . دوای تەواو کردنی قۆناخەکانی خوویێندن و دەرچوونی لە قوتابخانەی باڵا – ئەرنست هەمەنگوای – وەك نووسەر لە دامەزراوی – کەنساسی سیتی ستار – دامەزراوە .
هەروا لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهان و لە ساڵەکانی ١٩١٤ – ١٩١٨ ، وەکوو خۆبەخشێك لە کۆمەڵەی خاچی سووری نێوو دەووڵەتی لە ئیتاڵیا کاری کردووە بە پیشەی شوفێر ، بە لێخورینی ئوتومبێلی فریاکەووتن و وەکوو کرێکاریش کاری دەکرد ، لە ئەنجامی ئەو کارانەیدا بە سەختی زامدار دەبێ . ئەم کارانەو جەنگی یەکەم بووە هۆکارێك لە نووسینەکانی هەمەنگوای .
دوای ئەوە هەمەنگوای لە ساڵی ١٩٢١ روو لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا دەکا ، لەو ووڵاتەش چاوی بە ژمارەیەك لە نووسەری ئەمەریکا دەکەوێت ، لەوانەش – فرەنسیس سکۆت فینزگیرالد – و – ئەزراباوەند – و – گیر ترودشتاین – دوای ئەوەش هەمەنگوای بووە گووتەبێژی سەرەکی کۆمەڵەیەك نووسەری بچووك .ئەوانەی کە دووچاری بێئوومێدی ببوون . کە بە نەوەی – وونبوو –ناو زەند ببوون لەو ووڵاتەدا .
دوای ئەو هەموو کارانە هەمەنگوای یەکەم کاری ئەم کەسایەتیە نووسینی سێ چیرۆك و ١٠ هوونراوە بوون لە ساڵی ١٩٢٣ . دوای ئەوەش کۆمەڵێك کورتە چیۆکی لە ساڵی ١٩٢٤ ی دیکەی لە بارەی ئەزموونوکانی خوودی خۆی نووسیەوە . کەچی ئەرنست هەمەنگوای هێشتا لە تەمەنی لاویەتیدا

بوو و له باکووری –میتشیگان – ژیانی بەسەر دەبرد .
دوای ئـەوه هەمـەنگوای دوو چـیرۆکی درێـژی بـڵاو کـردەوه ، کـه بـەم دوو چـیرۆکه ناوبـانگی دەرکـرد ، کـه ئـەو دوو چـیرۆکەش – خـۆریش هـەروەها هەڵدێت – لـه سـاڵی ١٩٢٦ ، کـه ئـەم چیرۆکه وەك وێنـەی کۆمەڵه کەسێکی ئەمەریکا دەکێشی ، لەوانەی وەکوو ئەندامانی کۆمەڵەی – ئەوەی وونبوو – تووشـی بێئوومێدی ببوون . هـەروا چیرۆکی – وداعا للسلام – یش کـه لـه رۆژانی جەنگی یەکەمی جیهانی ئەو کاتەی که له ئیتاڵیا بوو.
دوای ئـەوه ئەرنـست هەمـەنگوای لـه سـاڵی ١٩٢٧ گەرایـەوه ئەمـەریکا و لـه ساڵەکانی ١٩٣٠ دوو کۆمەڵه کورته چیرۆکی له ئەمەریکا بڵاو کردەوه ، ئەم چـیرۆکانەش – شـوێنێکی پـاك کـه بەباشـی رووناکـه – ژیانـه ئاسـووده کورتەکـەی فرانـسیس ماکۆمبـەر – بەفری کیلیمنگـارۆ– دوای ئـەوه دەسـتی کرد به نووسینی چەند رۆمانێك لەوانه :–
مردن له کۆتایی رۆژەکه له ساڵی ١٩٣٢ . گردەکانی ئەفەریکیای سەوز له سـاڵی ١٩٣٥ . لـه چیرۆکی یەکەمدا بـاس لـه شـەڕی قوچێکی نێـوان گایـان دەکـات و چـیرۆکی دووەمـیش باسـی گەشـتێکی راوکـردن دەکـات لـه ئەفەریکیادا .
دوای ئـەوه هەمـەنگوای لـه سـاڵی ١٩٣٦ روو لـه ئەسـپانیا دەکـات ، وەکـوو پەیامنێرێك تیشکەکانی جەنگی دەخسته سـەر هەواڵـەکانی شـەڕی نـاوخۆی ئەو وولاتەدا ، ئەم هەلـەی خسته بەر دەست بـه نووسـینی رۆمانـەکانی وەك :– زەنگەکان بۆ کێ لێ دەدرێ – ئەم رۆمانەشی لـه سـاڵی ١٩٤٠ بڵاوکـردەوه . کـه ئەمـەش تایبـەت بوو بـه شـەڕی ئەمـەریکا لـه دژی هێزەکـانی فاشـی لـه ئەسپانیا که به یەك له باشترین نووسینەکانی دادەنرێت .
دوای ئـەوه لـه سـاڵی ١٩٥٢ چیرۆکێکی درێـژی بـه ناونیـشانی – پیرەمێـردو دەریـا – ی نووسـی . کـه لـه سـەر ئـەو چیرۆکه لـه سـاڵی ١٩٥٣ خـەلاتی – بوولێتزەر –ی پێ بەخشرا . هەروا له ساڵی ١٩٥٤ خەلاتی نۆبلی لـه ئاداب پێ بەخشرا .
دوای ئـەوه چـەندین کـاری پـیرۆزی دیکـەی بـه ئـەنجام گەیانـد و لـه دوای

ساڵەکانی پەنجا ، ئەم کەسایەتیە ناودارە جیهانیە بە توانایە تووشی نەخۆشی جەستەی دەروونی دەبێ و تاکوو کۆتایی بە ژیانی خۆی دێنێ .
دوای ماڵئاوایی کردنیشی چەندین بەرهەمی نایابی لە دوای خۆی بە جێهێشت ، کە بۆتە کەلتوورێك بۆ کۆمەڵگاکانی گەلانی جیهان ماوەتەوە لە هەموو بوارەکانیدا.

١٩٦١/٧/١٨ ڕێکخراوی ئیتا یەکەم کردەوەی سەربازی خۆی دژی ڕژێمی شانشینی ئیسپانیا ئەنجامدرا ، کە شەمەندەفەرێکی کردە ئامانج بە لێدانی تیمێك کە لە لایەنگرانی ژەنەڕاڵ فرانکۆی دکتاتۆری هەڵگرتبوو لە ناو وولاتەکەدا .

١٩٦١/٧/٢٠ ڕژێمی شۆڤینی بەر چاوتەنگ لە سووریا دەستی کرد بە ڕەشبگیری گەلی کورد لە ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا ، بەشێوەیەکی فراوان و دەست نەپاراستن لە مامەلەکردن لەگەل خێزانە کوردەکان لە وولاتەکەدا .

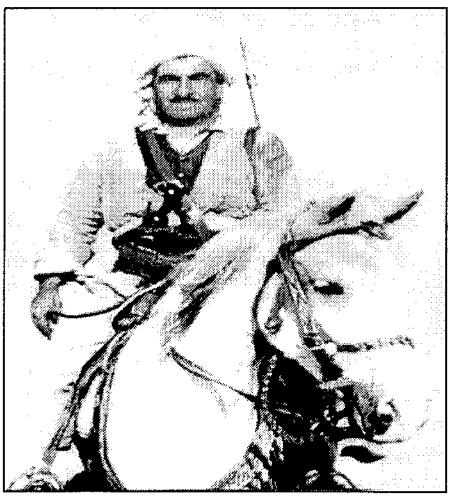
١٩٦١/٧/٣٠ سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بیرخەرەوەیەکی ئاراستەی دەسەلاتی قاسم کرد لە پێناو جێبەجێکردنی مافەکانی کوردو دان پێنانی، بەلام داوا کە پشتگۆی خرا لە لایەن سەرەك کۆمارو دەسەلاتی ناوەندی لە شاری بەغدا.

١٩٦١/٨/١ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی وولاتانی ریکخراوی – عدم الانحیاز– لەشاری بەلگراد بە بەشداربوونی ٢١وولات ئەنجامدرا... کۆنگرەی دووەمی لە١٩٦٢/١٠/٥ گرێدا لە قاهرەی پایتەختی میسر بە بشداربوونی ٤٧ وولات و ١٠وولات لە ئەمەریکای لاتینی بەشداری لەو کۆنگرەیەدا تێداکرد.

١٩٦١/٨/١٣ بەهاندانی یەکێتی سۆڤیەت دەزگای پۆلیسی کۆماری ئەلمانیای دیموکراتی ، هەلسا بە دروست کردنی دیواری بەرلین لە پێناو بەربەستەکردن لە رێگای ئەوانەی کە لەئەلمانیای دیموکراتی بەرەو ئەلمانیای رۆژئاوا دەپەڕینەوە . کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە ئەمەریکاو هاوپەیمانان هەستیان بەوەکرد ، کە یەکێتی سۆڤیەت پەرەی بە بەرزبوونەوەی شێوازی شەڕی سارد دەدات دژی جەمسەری سەرمایەداری لەرۆژئاوادا.

١٩٦١/٨/٢٩ بلاوکردنەوەی یەکەم ڕۆژنامەی هەولێر لە باشووری کوردستان لە شاری هەولێر بە زمانی کوردی لە هەرێمەکەدا .

١٩٦١/٩/٦ بەهۆی هەڵووێستی دەسەڵاتی عەبدولكەریم قاسمو بە سەرهەڵدانی كیشەو ململانێـی رامیـاریو نەتـەوەییو نیـشتمانی ، لـە نێـوان پـارتو رێكخـراوە ئێراقیەكان لە لایەكو جێ بەجێ نەكردنی مافەكانی كورد لەلایەكی دیكەدا . كە ئاكامی بووە هۆی خۆپیشاندان لە هەموو گوندو شارۆچكەو شارەكانی كوردستان و بەرەو هەلگیرسانی شۆڕشی ئەیلول هەنگاوی دەنا ، لە هەموو بوارەكـانی خۆئامـادەكردن لـە لایـەن گـەلی كوردسـتان لەهـەرێمی باشـووری كوردستان.

١٩٦١/٩/١١ بلێسەی شۆڕشی ئەیلول لە هـــەرێمی باشـــووری كوردســـتانی لكێنـــراو بـــە ئێـــراق ڕاگەیەنـــدرا ، بـــە ســـەركردایەتی مـــستەفا بـــارزانیو لـــە هـــەمان كـــات هێزەكـانی سـووپای ڕژێمـی ئێـراق پـەلاماری شـاری دەربەنـدیخانی دا بـە هێـزی سـووپاو فڕۆكـە جەنگیـەكان .

١٩٦١/٩/١٢ هێزەكـانی سـووپای ڕژێمـی عەبدولكـەریم قاسـم پـەلاماری ناوچـەكانی دەربەنـدی بازیانوكۆیـەو دۆڵی خەلەكانیـدا بـەهێزی فرۆكـەی جـەنگیو بۆردومـان كردنـی ، كـە بـووە هـۆی شـەهید بـوونو زامـدار بـوونی بـەدەیان هاوولاتیودەربەدەربوونی دانیشتووانی ناوچەكان .

١٩٦١/٩/١٤ لەوكاتـەی كـە سـەرۆكی ئەمـەریكا جۆن كەنـدی بەرامبـەر بـە مامۆسـتایانی كۆلێژی سەربازی لە شاری واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریكا ووتی:-
١- دەبێ ئێمە یەكیەتی سۆڤیەت ناچار بكەین بە گۆڕینی.

٢- رژێمــی کۆمۆنیــستی رژێمێکــی جەماوەریــە و لەوپــەڕەی ئاســوودەدا دەژیو دژی هەژاریــە پێویــستە بــەرەو هەژاری ببرێ.

٣- کۆمەڵگایەکــە لەیەکــسانی دەژی وجیــاوازی چینایەتی رەت دەکاتــەوە لەجیهاندا.

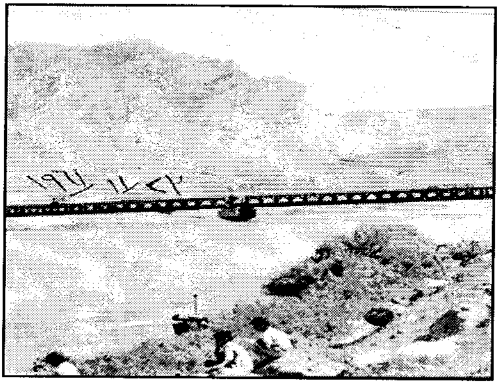
١٩٦١/٩/١٦ فڕۆکە جەنگیەکانی ڕژێمی ئێراق بۆردومانی ناوچەی بارزانو دەوورووبەری کرد لەگەڵ مەلبەندی سەرۆك بارزانی لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٦١/٩/١٧ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان هێزی پاراستنی ڕەوانەی کۆنگۆ کینشاسا کــرد... لــەئاکامی کێــشە دژوارەکــان لــە نێــوان هێزەکــانی نەتــەوە یەکگرتووەکانو هێزی تاوانباری تشوومی.

کــە بــووە هــۆی کۆچــی دوایــی ســکرتێری نەتــەوە یــەکگرتووەکان - داج همرســۆلد- لــە ڕووداوی کەووتنــە خــوارەوەی فڕۆکەکــەی ، کــە دەچــوون بەرەو بەشداربوونی لە کۆنگرەی ئاشتی لە جیهاندا لەگەڵ مۆرس تشۆمیدا لە ناوچەکەدا.

١٩٦١/٩/٢٣ ســەرەك کۆمــاری ئێــراق عەبدولکــەریم قاســم یــەك لایەنــە بــوونی پــارتی دیمــوکراتی کوردســتانی هەڵووەشــاندەوە ، بــەهۆی ســەرکردایەتی کــردنو هەلگیرســاندنی شۆڕشــی ئــەیلول ، بــە ســەرکردایەتی مــستەفا بــارزانی لــە باشــووری کوردســتان بــە پاڵپــشتیو پالەپەســتۆی عــەرەبی شــۆڤێنیو بــەر چاوتەنگەکان لە ناوچەکەدا.

١٩٦١/١١/٢٣ كردنـەوەی بەنـداوی – تۆنێـــــــــــل – ی دەربەنـــــدیخان لــــــە ئاهــەنگێكی گـەورە لـە لایەن سەرەك كۆماری – عەبدولكـــەریم قاســم – كە بە فرۆكەی تایبەتی خۆی هاتە فرۆكەخانەی شـێركەت لـە وویـشەوە گەیشتە ئاهەنگەكە بۆ كردنەوەی بەنداوەكە .

جێگەی باسكردنە كە بەنداوی دەربەندیخان پرۆژەیـەكی گرنگە بۆ گرێدانی گەرمەسێر بە كوێستانەوە ، تاقە هێلی هاتوو چۆشە بـۆ سـەنتەری پارێزگا لـە گەرمیانـەوە . بەنـداوی دەربەنـدیخان لـە سـەرەتای سالّی ١٩٥٥ لـە لایـەن رژێمـی پاشـایەتی لـە ئێـراق دیزاینتـی بـۆ كـراوە بـە دروسـتكردنی ، كـە لـە سـەرەتاوە ، دراوە بـە كومپانیـە فەرەنـسیەكان و ، دوای ئـەوانیش دراوە بـە كومپانیە بریتانیەكان .

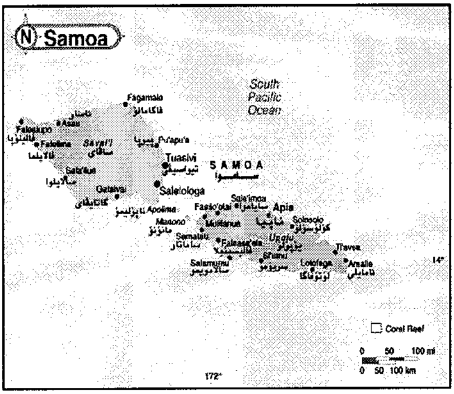
بـەلاّم بـە هـۆی بـاری ئێـراق و بـەر پـابوونی شۆرشـی چـواردەی تـەمووزی ١٩٥٨/ ، بووە هۆی وەستانی لە كاركردن لە پرۆژەكەدا ، دوای ئەوە سـەرەك كۆمـاری ئێراقـی نـوویٚ عەبدولكـەریم قاسم دای بە كومپانیـە بەلژیكیـەكان و تـاكوو تـەواو بـوونی لـەم رۆژەداو كردنـەوەی ، ئـەم پرۆژەیـەش گرنگیـەكی ئـابووری گرنگـی هـەبوو و هەیـە بـۆ ئێـراق و ناوچـەكەدا ، كـە لـە هـەرێمی باشووری كوردستان .

بەنداوی دەربەندیخان سەرچاوەیەكی دووەمی ووزەی كارەبایە لە باشووری كوردسـتان و سـەر بە پارێزگـای سلێمانیە ، كـە لـەوكات دروسـتكردنی ئـەم بەنـداوە مانـدوو بـوونێكی زۆری وویـستووە بـە هـۆی هەلكەووتـەو شـوێنی جووگرافی ناوچەكەو لە هەمان كاتدا بەستنەوەی هەردوو ناوچەی گـەرمیان و كوویستانە لە باشووری كوردستان .

١٩٦١/١٢/٢٤ بـۆ یەكـەم جـار تـۆری كارەبـا گەیـشتە شارۆچـكەی عـەنكاوەی سـەر بـە پارێزگای هەولێر لە باشووری كوردسـتان ، ئەویش لەگەرەكی خالدیە بوو

لە شارەکەدا.

١٩٦٢

١٩٦٢/١/١ وولاتی ساموا سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا بەشێوەیەکی رەسمی راگەیاند. ئەم راگەیاندنەش لە شاری – ئابیا – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣٥,٧٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢,٨٣١ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی .٣٢٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، سامۆانی ٩٤٪ . نەتەوەی تێکەلاو ٤٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٢/١/٢٦ رۆژنامەیەکی ئەلمانی کە لە شاری – کۆلن– دەردەچوو ... نووسیویەتی:– یەکیەتی سۆڤیەت پشتگیری کوردەکان دەکات بەفرۆکەو چەك و تەقەمەنی و ئازوقەیان بۆ رەوانە دەکات– کە ئەمەش لەپێناو شێواندن و پروپاگەندەی نالەبار بوو ، لەپەیوەندیەکانی سەرکردایەتی شۆرشی ئەیلولی و نێوو دەوولەتی لەناوچەو هەرێمەکاندا.

١٩٦٢/٢/٤ راگەیاندنی بریاری رێکخراوی وولاتانی ئەمەریکا بەدەرکردنی کۆماری کووبا لەو رێکخراوە لە دوای هەلسان بەشۆرش ، سەرەرای ئەوەی کە هیچ بریارێکی نەتەوە یەکگرتووەکان دووپاتی ئەو کارەو نارەزاییەی دەرنەبریووە لە هیچ بەلگەو بریارەکانیدا .

١٩٦٢/٢/١٠ مۆرکردنی رێکەووتننامەی هاوکاری بە گۆرینەوەی زانیاری سیخووری لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ئەمەریکا ، بە گۆرینەوەی فرۆکەوانی ئەمەریکا بە سیخووری سۆڤیەت ، کە هەریەکەیان سیخوورەکانی یەکتریان زیندانی کردبوو لە وولاتەکانیان.

١٩٦٢/٢/١٢ سـەرۆکی ئەمـەریکا جـۆن کەنـەدی لەلێـدوانێکی ڕەسمیـدا نـاڕەزایی خـۆی بەرامبــەر کــارە جـۆراو جۆرەکــانی یەکیــەتی ســۆڤیەت دەربــڕیو داوای کــشانەوەی هێزەکــانی ســووپای ســۆڤیەتی کــرد ، ئــەویش لــە ئــەنجامی گفتووگــۆی چــڕ لــە نێــوان ئەمــەریکاو ســۆڤیەت ڕێککــەوتن لەســەر هەلنەگیرسانی جەنگی سێیەمی جیهان لەسەر دوورگەی کووبا مۆرکرا.

١٩٦٢/٣/١٨ ڕائدی گەردوونی سۆڤیەتی بۆ یەکەم جار مەلە لە گەردوون بکات کە ناوی – ئەلکسی لیونوف– بوو ، کە کەشتیەکەی بۆماوەی ٢٠ دەقیقە جێهێشت.

١٩٦٢/٣/١٨ لـە دوای گـۆڕینی کارەکـانی شۆڕشـی جـەزائرو بـەردەوام بـوونی بەشۆڕشـی نهـێنی، دوای ئــەوە ئــەو شۆڕشــە لــەقۆناخی نهــێنی خــۆی گوواســتەوە بۆقۆنــاخی ئاشــکرا ، کێــشەی جــەزائیر چــووە نــاو ڕێکخــراوی نەتــەوە یــەکگرتووەکان لــەخوولی ســاڵی ١٩٥٩، دوای ئــەوە بــەپێکهێنانی وەزارەتــی گوواســتنەوە بە چـوونە نـاوگفتووگۆ لەگـەڵ نووێنـەری فەڕەنـسا ، ئــەویش کۆتـایی هـات بـەمۆرکردنی ڕێککەوتنامـەی ئیڤیـانو ڕاگەیانـدنی وەسـتانی شەڕو سەرۆکی فەڕەنسا دیگول دانی بە جەزائیری سەربەخۆنا لە ناوچەکەدا

١٩٦٢/٤/٢٣ کۆچی دوای نووسەرو شاعێرو چیرۆك نووســی نــاوداری کــورد مامۆستا نەجمەدین مـەلا غـەفور ... جێگــەی باســکردنە کــە مامۆســتا نەجمــەدین لــە ســاڵی ١٨٨٩لەشاری سلێمانی چاوی بــە جیهــان هــەڵهێناوە ... خوێنــــدەواری لــــەحووجرەو مزگەوتــــەکان فێربــــووە ... ژیانێکی سەیرو سەمەرەو پڕ لە نهێنی لە قەلەندەر خانەکەی کە

ناوی نـابوو – کەشتی نـووح – بەسـەر بردووە ، سـەرەتای ژیـانی لـوغزێکی سەرسورمێن بووە.

ئـەم نووسـەرە لـە سـاڵی ١٩٢٦ تـا ١٩٣٢ بەشـداری لەنووسـینی گۆڤـاری زاری کرمـانجی دا کـردووە کـە لـە ١٩٢٦/٥/٢٥ تـاکوو وەسـتانی لـە سـاڵی ١٩٣٢ لەلایەن حوسێن حوزنی موکریـانی لەرواندوز بلاودەکرایـەوە . کـە ٢٤ ژماری لیّ بلاّوکراوەتەوە... ئەم نووسەرە لە زۆربەی ژمارەکان بابەتی جۆراو جۆری بلاوکردۆتەوە .

لـە رۆژی مردنـی دەرگـای کەشـتی نـووحی داخـستووە تـاکوو ٥/٥ کـەس هەواڵی نەزانیووە تاکوو ئاگاداری پۆلیس کراوەتـەوە دەرگـای ماڵەکـەی ئـەم نووسەرە قەلەندەرە شکێندراوەو لاشەیەکی بیّ گیـان کـە پشیلە کـەی لایـەك لـە دەمـوو چاوی خـواردووە ، لـە نەخۆشـخانە کـاری پێویـستی بـۆ ئـەنجام دراوە و دوای مردنـی بـە ٢٠ سـالْ ، واتـە لـە سـاڵی ١٩٨٢ بەرهـەمێکی بەناوی – شاعرەبەناوبانگەکان – بلاوکراوەتەوە .

١٩٦٢/٦/٥ کۆچی دوایی رووناکبیرو پەروەردەگارو تێکۆشـەری کـورد عەبدوللا عـەزیز هـەولێری ، لـە تەمـەنی ٥٨ سـالیدا لـە شـاری هـەولێر لـە هـەرێمی باشـووری کوردستان .

شـایانی باسـە ئـەم روونـاکبیرە نـاوی تـەواوی – عەبدوللاعـەزیز حەمـە رەحیمی – ئەردەلانیە و لە سالی ١٩٠٤ لـە شـاری هـەولێر چاوی بـە جیهان هەلهێناوە ... ئەم بنەماڵە لە سەردەمی باپیری لە شاری مەهاباد لە هـەرێمی رۆژهەلاتی کوردستان رویان لە هەولێر کردووەو و لێی نیشتە جیّ بوونە .

ئـەم روناکبیرە خوێنـدنی سەرەتایی و ناوەنـدی لەشـاری هـەولێرو کـەرکوك تـەواو کـردووە ، خوێنـدنی خانـەی مامۆسـتایانی لـە شـاری بەغـدا تـەواو کردووە ، لە سالی ١٩٥٤ بۆتە مامۆستای قوتابخانەی سەرەتایی وبە بـەهۆی هەلوێستی کوردایەتی لەگەلْ مامۆستا رەفیق حلمی لـە عمـارە دامـەزراوە ... هـەر بـەم هۆیـە پەیوەنـدی تـەواویان هـەبووە بـەروناکبیروو نووسـەرە شۆرشگێرەکانی کورد لە کوردستان .

ئەم رووناکبیرە لەگەلْ دروست بوونی کۆمەڵەی خۆیبون بۆتە ئەندامی ئەم

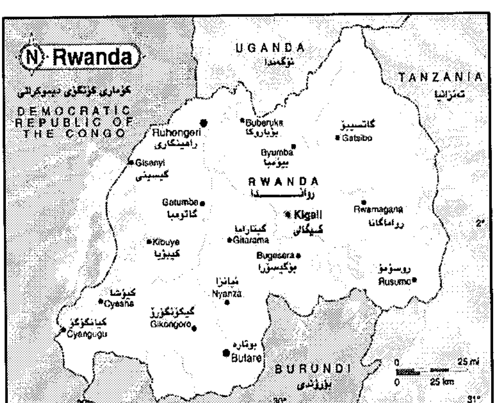
كۆمەڵەیە ، دوای ئەوەی كە پارتی هیوا دامەزراوە لە ساڵی ١٩٣٩ بووەتە ئەندامی چالاكی ئەو پارتە ، لە سەر داوای مامۆستا رەفیق حلمی چووتە ڕووسیا لە پێناو پەیوەندی كردن بە كوردەكانی رۆژئاوای كوردستانی لكێندراو بە سووریا و پەیوەندی كردووە بە میرجەلادەت بەدرخان بۆ یەكخستنی خەباتی كوردایەتی

ئەم رووناكبیرە سێ بەرهەمی بە پێزی هەیە ، ئەویش ١- كارەساتی بارزان . ٢ – زەرەری جگەرەكێشان . ٣- دیوانێكی شعری نیشتیمانی ، ئەمەیان دەستنووسە وكتێبەكانی دیكەی چاپكران وبەردەوام بوو لەخەبات تاكوو ماڵئاویی لەگەل و نیشتیمان دەكات .

١٩٦٢/٦/٧ پارتی سوشیا لیستی یەكگرتووی ئەڵمانیای رۆژئاوا لە بڵاوكراوەیەكیدا نووسیویەتی:- ئەڵمانیای رۆژئاوا راهێنان بە كوردە ئاوارەكان دەكات لەسەر چەكی هەمە جۆر ، بۆ ئەوەی بكرێن لەپێناو رووخاندنی رژێمی عەبدولكەریم قاسم لە ئێراق.

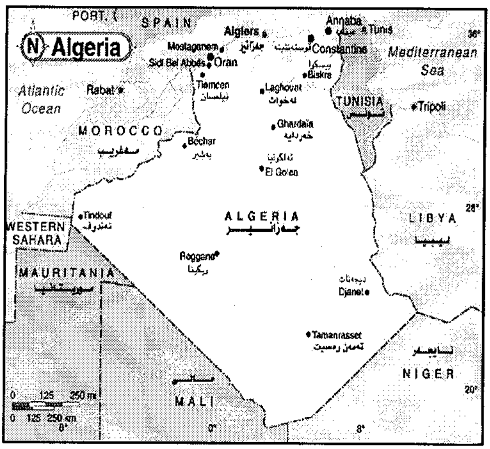
١٩٦٢/٦/١٨ شاعیری نەتەوەیی و نیشتمانی مامۆستا – ئەسیری – لە شاری كەركوك كۆچی دوایی دەكات و هەر لەوێ دەنێژرێت ، كە ناوی ڕاستی خۆی – عەبدولخالق سەید حوسێن- ــە هەر لەشاری كەركوك لە باشووری كوردستان لەساڵی ١٨٩٥ لەدایك بووەو بەنەخۆشی شێرپەنجە كۆچی كردووە لە شارەكەدا .

١٩٦٢/٧/١ وولاتی ڕواندا سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوەی لە بەلژیكا ڕاگەیاندو پۆستی سەرەك كۆمار لەلایەن تیرەی هۆتیەكان گرترا دەستەوە ، لەو كات بۆرەندی و ڕواندا یەك دەووڵەت بوون و لە

ئەنجامی کێشەو ململانێی نێوان هۆزەکان لێك جیابوونەوە ، لەهەمان کات بۆرەندی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بەهۆی کێشەو ململانێی نێوان هۆزەکانی تووتسی و هۆتۆ لەهەرێمەکەدا.

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – کمبالا –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٤٦٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٨,٩٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٦٢,٣٣٨ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٨١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هۆتیەکان ٨٠٪ . تووتسیەکان ٢٠٪ . لە وولاتەکەدا .

وولاتی جەزائر سەربەخۆیی خۆی بەرزگار بوونی لە ژێر دەستی داگیر کەری فەرەنسا ڕاگەیاندو فەرەنساش بەفەرمی دانی بەسەربەخۆیی خەزائر نا ، بە کۆمای جەزائری دیموکراتی لەدوای جەنگێکی خووێناوی کە زیاتر لە ١/٥ ملیۆن هاوولاتی جەزائر شەهید کران لە وولاتەکەدا . ١٩٦٢/٧/٥

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – جەزائر – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣,٨٥٤,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٣,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢,١٨٣,٧٠٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٥ کەس لە یەك کیلۆ نەتر چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەبی بەر بەر ٩٩٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٢/٧/٩ هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی حکوومـەتی ئێـراق بـە هەڵـە سـنوورەکانی تورکیایان بۆردومان کرد لەجیاتی بۆردومان کردنی ناوچەکانی کوردستانی لکێنـراو بە ئێراق ، ئەویش لـە بنکـەکانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول لـە هەرێمەکەدا .

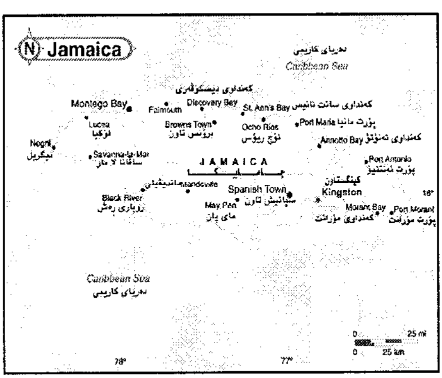
شـایانی باسـە درێـژایی سـنووری نێـوان ئێـراق و تورکیـا لەسـەر خـاکی بـاکوورو باشـووری کوردسـتانی دابەشـکراوو داگیرکـراوی نێـوان هـەردوو ڕژێمە شۆڤێنیەکەیە بەپێی جێ بەجێکراوی پەیمانی لۆزانی٢٤/٧/ ١٩٢٣دا .

١٩٦٢/٧/١١ بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی جیهـان پەخـشی تەلـەفزیۆنی ئاسمـانی – سەتەلایت– کرا لە جیهان لە ڕێگەی مانگی دەستکرد .

١٩٦٢/٨/٥ هونەرمەنـدو روونـاکبیرو ئەکتـەری نـاوداری سـینەمایی – مـارلین مـۆنرۆ– کۆچـی دوایـی کـرد ، بـەلاّم ئێـستاش زەردخەنـەی سـیحراوی لـە مێـشکی ملیۆنەها کەس دایە.. شایانی باسە مارلین مۆنرۆ لە شۆقەکەی خۆیدا لە شاری لۆس ئەنجلۆس لە ئەمەریکا

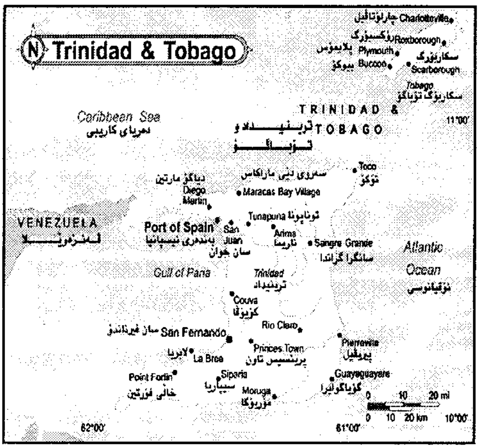
بە مردوویی دۆزریایەوەو دوای پشکنینی پزیشکی دەرکەووت کە ژمارەیەك لەحەبی خواردبوو ، بە هۆی باری نالەباری دەروونی . کە بووە هۆی گیان لە دەست دانی لە شوقەکەیدا .

١٩٦٢/٨/٦ وولاّتی جامایکا سەربەخۆیی خـــۆی لـــەناو ڕایەڵـــەی کۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـدو سـەرۆکی پـارتی گەلی نیشتمانی – ئەسکەندەر پۆرستافت – پۆستی سەرۆك کۆمـاری وولاّتەکـەی گرتـە دەســــــتو پرۆگرامـــــــی سۆشیالیستی پەیرەو کرد ، لە پێناو بووژاندنەوەی هەمە لایەنەی وولاّتەکە بەتایبەتی لەبواری ژێرخانی ئابووری و بازرگانی لە وولاّتەکەیدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – کینجـستن – ی پایتـەخت بـوو کـەژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٦٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەکەی ، ٢,٩٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ١٠,٩٩٠هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٧٠ کەس لە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، ئـەفریکی ٧٦٪ . ئەفرۆ ئەورووپی ١٥٪ . سپی پێست وچینی ٩٪ . لە وولاّتەکەدا .

١٩٦٢/٨/٣١ وولاّتـی ترینیـدادوتوباگۆ سەربەخۆیی خۆیان لەناو ڕایەڵـەی کۆمەنوولـسی بەریتانیا بەدەست هێنا ، بـەبڕیاری دەسـەلاّتی شانـشین ئـەلیزابتی شانـشینی بـەریتانیاو ئەنجوومـەنی لـۆرداتی بەریتانیا لـە وولاّتەکـەدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شاری – پۆرت ئـڤ سبینی – پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ٤٦,٧٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەکـەی ، ١,٣٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاّتەکـەی ، ٥,١٢٨ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٦٩٠ کـەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ڕەش پێستەکان ٤٥٪ . هندی دوورگەی هندی ڕۆژهەلاّت ٤٠٪ . تێکەلاّوەکان ١٥٪ . لە وولاّتەکەدا .

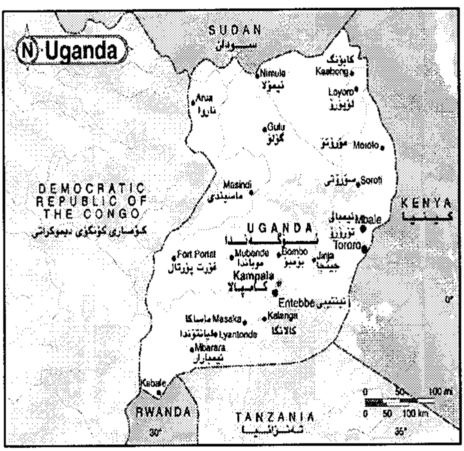
١٩٦٢/٩/١١ ئاژانـسی تاسـی سـۆڤیەتی بـۆ یەکـەم جـار ڕایگەیانـد بـە چەسـپاندنی مووشـەکەکانی مامناوەنـدی بنکـە سـەربازیەکان لـە سـەر خـاکی کووبـا دژی ئەمەریکا لە وولاّتەکەو کێشووەرەکەدا .

١٩٦٢/٩/٢٦ بـەرپابوونی کودەتـای سـەربازی لەلایـەن عـەلی عەبـدوللا سـاڵح لـە وولاّتـی یەمەن بەڕاگەیاندنی ڕژێمی کۆماری‌و هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانـشینی ،

بە سەركردایەتی ئیمام بەدر ئەحمەدو بەرەو هەندەران هەڵات و بۆ ڕۆژی دوایی دەسەڵاتی میسر دانی بەو كودەتایە نا لە وڵاتەكەیدا .

١٩٦٢/١٠/٥ لە ئەنجامی هەڵبژاردن لە پارێزگای حەسەكەی وڵاتی سووریای دروستكراو لە سەر خاكی گەلانی وڵاتەكە ، بە تایبەتی خاكی كوردستان ١٥٠,٠٠٠ هەزار حێزانی كورد ناسنامەیان لێ وەرگیراوەو بە دانیشتووانی دەرەكیان ناوزەند كردن لە ڕۆژئاوای كوردستانی لكێنراو بە سووریا ، ئەویش بەپێی پەیمانی جێبەجێكراوی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ مۆركراو لە لایەن هاوپەیماناندا .

١٩٦٢/١٠/٩ وڵاتی ئۆگەندا سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەڵەی كۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاندو– یملتۆن ئۆبریت– لە پارتی كۆنگرەی گەلی ئۆگەندا ، یەكەم پۆستی سەرەك وەزیرانی حكوومەتی ئۆگەندای گرتە دەست لە سەر وڵاتەكەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – كەمبالا –ی پایتەخت بوو كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ١,١٥٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەكەی ، ٢٣,١٥٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وڵاتەكەی ، ٢٣٥,٨٨٠٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢٥٣ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، زیاتر لە پێنج هۆزو تیرەی نژادی تیا نیشتە جێیە لە وڵاتەكەدا .

١٩٦٢/١٠/١٠ هێزەكانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول لە باشووری كوردستان چەند تەكنیكارێكی بەریتانیان بەدیل گرت ، كە لە تووێژینەوەی چاوگەكانی نەوت دەگەڕان لەخاكی هەرێمی باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراق.

١٩٦٢/١٠/١٦ سـەرۆکی ئەمـەریکی جـۆن کەنـەدی ئاگـادار کـرا ، کـە یەکیـەتی سـۆفیەت هەڵساوە بـە دامەزراندنی مووشـەکی ئـەتۆمی لـە سـەر خـاکی کووباو ئـەم کارەش بووە هۆی دورست بوونی کێشەی مووشەکی ئەتۆمی لە نێوانیاندا .

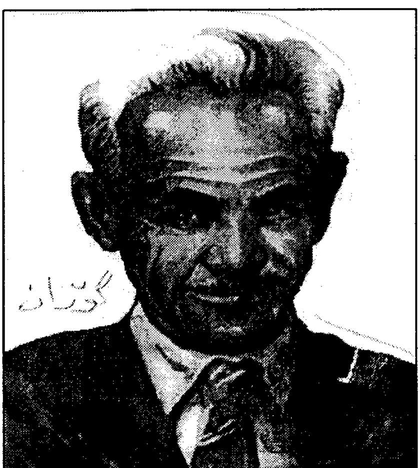
١٩٦٢/١٠/١٦ فەیلەسوف دیاری زانست و ئەدەبی فەرەنسی و جیهان – گاستۆن باسلار – لـە شـاری پاریـسی پایتـەختی فەرەنسا کۆچـی دوایـی کـردووە ... شـایانی باسکردنە کە باسلار لە ساڵی ١٨٨٤، لەخێزانێکی هـەژاری شـاری پاریـسی پایتەختی فەرەنسا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... کە باوکی پینـەدۆز بووە ... هەروا زۆر بەناخۆشی دەیتوانی گوزەرانی خێزانەکەی دابین بکات و بۆیە لە زویەکەوە گاستۆن لە فەرمانگەی پۆستە دادەمەزرێ .
بـەڵام بـە هـەوڵ و تێکۆشـانی خـۆی باسـلار تـوانی لەسـاڵی ١٩١٢ ، بەشـی بیرکـاری لـە زانکـۆی ئێـواران تـەواو بکـات ... کاتێـك کـە جـەنگی یەکـەمی جیهـان لەسـاڵی ١٩١٤ بـەرپا دەبـێ دەکرێـت بەسـەربازو ڕەوانـەی بـەرەکانی جەنگ دەکرێت .
هەروا لەساڵی ١٩٢٠ مۆڵەت یسانس لە فەلسەفە بەدەست دێنێ ... لەساڵی ١٩٢٢ بەشی کیمیا دەخوێنێ ، پلەی دکتۆرا بەدەست دێنێ لەساڵی ١٩٢٧ ، دوای ئـەوە لەسـاڵی ١٩٤٠ لـە زانکـۆی دیگـۆڵ لـە شـاری پـاریس وانـە دەڵێتەوە ، دوای ئـەوەش لـە ساڵی ١٩٥٤ وەك یـەك لـە مامۆسـتا دیارەکـانی فەلسەفە لەزانکۆی – سۆربۆن – درێژە بەوێنـە دەدات ... دوای ئەوە بەهۆی زیرەکی دەبێتە ئەندامی ئەکادیمیای زانستی ئاکاری و رامیاریـەکان ... ئـەم فەیلەسـوفە چـەندین بەرهـەمی بـەپێزو بەرچـاو لـە ژیانیـدا دەنووسـێ و بڵاودەکاتەوە وەك:-
عـەقلی زانـستی لەسـاڵی ١٩٣٤ . ٢ – پێکهـاتنی عـەقلی زانـستی لەسـاڵی ١٩٣٨ . ٣ – مادیـەتی عـەقلانی لەسـاڵی ١٩٥٣. ٤ – شـێکردنەوەی دەروونی بۆ ئاگرلە ساڵی ١٩٣٧. چەندین بەرهـەمی بەبەهاو بەنرخی دیکە لەژیانیدا.

١٩٦٢/١٠/١٨ فرۆکـە سـیخووریەکانی ئەمـەریکا وێنـەی دامەزراندنی ئـەم مووشـەکانەی سۆڤیەتی بە وێنە وەرگرت ، کە لە سەرخاکی کووبا دامەزرا وەك ئەوانەی کە

لەسەرخاکی سۆڤیەت بوون

١٩٦٢/١٠/٢٢ سەرۆکی ئەمەریکا جۆن کەنەدی فەرمانیدا بە چاودێری کردنی دەریایی توونـد لەسـەر دوورگـەی کووبـا ، ئـەویش بـە قەدەغـەکردنی کەشـتیە جەنگیەکانی سۆڤیەت ، بە گەیاندنی پێداویستییەکانی جەنگ و مووشەك بۆ کووبا ، لە هەمان کات هەڕەشەی سەربازی کردە سەر سۆڤیەت و بووە هۆی کشاندنەوەی زاناو مووشـەکەکان لـەکووباو دوور کەووتنـەوەیان لەشـەڕی سێیەمی جیهانیدا .

١٩٦٢/١١/١٤ وولاتی ئەریتریا بووە بەشێك لە ئەسیووبیا ، ئەویش لە دوای سێ ساڵ لە تێکۆشان و خەباتی بێووچانی گەلانی ئەسیوبیا کە زیاتر لە ١٥٠٠٠٠ هەزار هـاوولاتی کـووژران ، لـە ئاکـامی شـەڕی دژواری نێـوان هـۆزو تـیرە دەسـەلاتدارەکان تـاکوو ئیمپراتـۆر هیلاسیلاسـی لـە دەسـەلات لابـرا لەلایـەن بەرەی ڕزگاری گەلانی ئەریتریا و ئەسیووبیا .

١٩٦٢/١١/١٨ شاعرو رووناکبیری نیشتمانی و نەتەوەیی و چینی چەوساوە لە باشووری کوردستان مامۆستا- گۆران-کۆچی دوایی کرد. جێگەی باسکردنە کە مامۆستا گۆران ناوی تەواوی – عەبدوللا بەگ سلێمان بەگ عەبدوللا بەگ – ە و نازنـــاوی شــاعیری – عەبـدوللا گـۆران – ە یـاخوود گـــۆران . ئـــەم شـــاعیرە لـــە شارۆچکەی هەلەبجەی شەهید لە ساڵی ١٩٠٥ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، بنە ماڵەکەی لە بەگزادەی میران بەگن ، لە ناوچەی مەریوان لـە ڕۆژهـەلاتی کوردستان و عینایـەتوولا بـەگی ئـەمانوولا بـەگیان بـە خـۆیی و خێزانەکـەی روو لـە شـاری سـلێمانی لـە باشـووری کوردسـتان دەکـەن و لـە دەڤـەری قـەرەداخ نیـشتەجێ دەبـن لـە ناوچەکەدا

لە دوای ئەوە مامۆستا گۆران لە لای باوکی دەست بە خوویندن دەکات بە خووێندنی قرئان و نامیلکەکانی ئاینی . دوای ئەوە لە مزگەووتی پاشای هەلەبجە دەبێتە فەقێ و تەنانەت ماوەیەکیش بە – فەقێ عەبدوللا – ناسراوە لە شارۆچکەکەو شارەکاندا .

لە دوای مردنی باوکی لە ساڵی ١٩١٩ واز لە خووێندن دێنێ و لە نێوان ساڵەکانی ١٩٢٢– ١٩٢٥ کار دەکات لە پێناو دابین کردنی بژێوی ژیانی خێزانەکەیدا .

دوای ئەوە مامۆستا گۆران بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٢٥ بە مامۆستای قوتابخانەی هەلەبجە دادەمەزرێت و لە ساڵی ١٩٣٧ لە قوتابخانەکانی ئەو ناوچەیەدا ماوەتەوە ، دوای ئەوە راژەکەی ئەگوازێتەوە بۆ بەرێوەبەرایەتی ئاوەدان کردنەوە لە بەشی رێگاو بان وتا دەستگیر کردنی بۆ یەکەم جار لە ساڵی ١٩٥١ دا ، دوای ئەوە لە بەندیخانە ئازاد دەکرێ و لە ساڵی ١٩٥٢ دەگەرێتەوە بۆ شاری سلێمانی و دەبێتە بەرپرسی رۆژنامەی – ژین – تا مانگی /١٩٥٤/٩ . لە شاری سلێمانیدا.

هەروا لە ١٩٥٤/١/١٧ دووبارە لە لایەن دەسەڵاتدارانی رژێم دەستگیر دەکرێت تا لە ١٩٥٦/٩/١٢ ئازاد دەکرێ . دوای ئەوە بۆ جاری سێیەم لە ١٩٥٦/١١/١٧ دادگای عوورفی لە شاری کەرکوك بریاری زیندانی دەدات و تا ١٩٥٨/٨/١ و ئازاد دەکرێ .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٩ سەرپەرشتی گۆڤاری – شەفەق – دەکات بە ناوی – بەیان – دەری دەکات تا ساڵی ١٩٦٠ ، دوای ئەوە لە ناوەراستی ساڵی ١٩٦٠ روو لە شاری بەغدا دەکات و دەبێتە وانە بێژ لە بەشی کوردی لە کۆلیژی ئاداب لە زانکۆی بەغدا . هەروا بە ئەندامی دەستەی نووسەرانی رۆژنامەی ئازادی . لە ساڵی ١٩٦٢ تووشی نەخۆشی گەدە دەبێ و نەشتەرگەری بۆ دەکرێ . دوای ئەوە دەگەرێتەوە شاری سلێمانی و لە ١١/١٨ ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکات لە شارەکەدا .

١٩٦٢/١٢/١٤ دەرچوونی بریاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە/١٨٠٣ بەسەربەخۆیی سامانە سروشتیەکان و راگەیاندنی سەربەخۆیی داهاتوی گەلان و مسۆگەری جێبەجێکردنی مافە ئابووری و کۆمەلایەتی و رۆشنبیری لە وولاتانی جیهان .

١٩٦٢/١٢/٢٠ رۆژنامەی – سەندی تەلگراف– نووسیوویەتی:– گرنگترین گیروگرفتی

كوردەكان كێشەو ناكۆكی ناوخۆیانەو بۆتە گەورەترین كۆسپ لە پێش پێك هێنانی كوردستانێكی ئۆتۆنۆم.

١٩٦٢/١٢/٢٠ رۆژنامەی – سەندەیی تەلەگراف – لە بابەتێكدا بلاوی كردۆتەوەو دەلێ :– گرنگترین گیروگرفتی كوردەكان كێشەو ململانێ و ناكۆكی ناوخۆیانەو بووەنە كۆسپی پێكهێنانی كوردستانێكی سەربەخۆ لە كوردستان .

جا من نامەوێ زۆر بچمە ناو نووسینەكە لە بەر ئەوەی وەك رۆژنامەكە ئاماژەی پێكردووە راستە ، لە سەرەتای بوونی دەسەلاتی كوردی بگرە لەگوندو ناوچەو هەرێم بەبنەماڵەو كەسان و ئیمارات و دەسەلاتی هەرێمی . بە تایبەتی لە دوای راپەرینەكەی بەهاری ١٩٩١/ كە ئەندامی سەركردایەتی یەكیەتی نیشتیمانی كوردستان – نەوشیروان مستەفا – دەلێ :– ئێستاكە بەو رابردووەدا دەچمەوە كە پێموایە ئێمە دەبوایە – سەركردایەتی یەكیەتی – هەلوێستی دیكەمان هەبوایە سەرەرای هەموو دوژمنایەتی و ناكۆكیەكانمان – مەلا مستەفا – بەگەورەترین سەركردەی كورد دانەنرا لەو رۆژەدا لە جیاتی ئەوەی هێرشی بكەینە سەر , پەیمانی پرسەو سەرەخۆشیمان بۆ بنەماڵەی بارزانی و ئەندام و لایەنگرانی بناردایە , ئەگەر چی بەدنگیشمانەوە نەدەهاتن .

بەلام ئەوەمان بكردایەتە بۆنەیەك و داوایان لێ بكەین كە لاپەرەیەكی تازە بۆ یەكیەتی و پارتی بكەونەوەو بانگیان بكەین بۆ ئاشت بووەنەوەی نەتەوەیی , بەلام نەمانكرد . چونكە لە ژێر كاریگەری رووداوەكانی هەكاریدا – كاس و تاسا – بووین وبیرمان لە هیچ نەدەكردەوە – تۆلە – نەبێ ، لە ناو ئێمەشدا هەبوو ئەم مردنەیان بە – تۆلەی خودای – دادەنا .

ئەمەیە راستی كە سەركردایەتی كورد لە سەرتای بوونیەوە تاكوو كۆتایی

تـەواو بـوونی ئـەم مێژوونامەیـە ، هـەموو کـات بیریـان لەتۆڵـە وەرگرتنـەوە کردووە بەنهێنی گەر بە ئاشکرا بارو دۆخیان بۆ نەگونجابێت ، بە تایبەتی لە بوارەکانی رامیاری و ئابووری و دەسەڵات و سامان بە خۆزاڵکردن یەکیان بەرامبـەر ئەویدیکـە و بـیرو بۆچـوونە بـیٚ تواناکـانیش خراونەتـە پـشت و بوارێکی رووخاو بە هیچیان دانەناون تەنیا بەپێی بەرژەوەندیەکانیان نەبێت .

١٩٦٣

١٩٦٣/١/١٢ بـە هـۆی بـارودۆخی نـا لـە بـاری گـەلانی ئێـراق ، بـە تایبـەتی گـەلی کـوردو لێـك ترازانـــی پەیوەنـــدی نەتـــەوەیی و کۆمەڵایـــەتی و نـــەمانی بـــڕوا بـــەباری رامیـــاری و دەرکـــەوتنی هەڵوویـــستی جۆراوجـــۆر ، ئـەوە بـوو کۆمـەڵێك چـەکدار لەپێـشمەرگەکانی شۆڕشـی ئـەیلول کـە ئـەو کاتـە پێیـان دەگـووتن کۆمەڵـە ، بەدەست کـــێش و بەهانـــدان و پـــشتیووانی هەنـــدێ لـــەخزمی نـــا لـــەبارو نەخۆشەوویـستەکانی پـەلاماری سـەرەك عەشـیرەتی سـیان – هـادی ئاغـا ئەحمـەد ئاغـا – درا لـە مەڵبەنـدی عەشـیرەتەکە، کـە گونـدی سـەر بەشـاخی ناوچەی کەندیناوەی سەربە ناحیەی دیبەگەی پارێزگای هەولێر لە هـەرێمی باشووری کوردستاندا.

ئـەویش لـە ئـەنجامی شـەڕێکی کـوورت و بـە برینـدار کردنـی پێـشمەرگەو دوایـی سـووتاندنی ماڵەکـەی هـادی ئاغـا و لـە ئاکـام خـۆی بـە دەسـتەوەدا ، دوای ئەوە بەرەو چیاکانی ماکۆك و کارۆخی ناوچەی بێتواتەیان برد .

لەو کاتیشدا مستەفا بارزانی لە نزیك گوندی بێتواتە بوو ، هـەروا دوو جـار چـاوی کـەووت بـە هـادی ئاغـاو لـەئاکامی گفتۆگـۆی نێوانیـان لـەبارەی

گرتنی و باری ناوچەکە ، دوای ئەوە بارزانی ماوەی بەهادی ئاغا دا بەئازاد کردنی و بەگەڕێتەوە بۆ ماڵەکەی خۆی..؟! ... بەڵام لێرەدا لە ١٩٦٣/٢/٥ لە دەووروبەری گوندی بێتواتەی سەربەقەزای رانیەی پارێزگای سلێمانی ، گیانیان پێ لە دەستدا.

شایانی باسە لە دوای ئەوە ئەو کارە ئەنجام درا لە لایەن خزمانی عەشیرەتەکە ، کە ئەوان بەرپرسیاریەتی هەڵدەگرن . نەك چەکدارانی شۆڕشی ئەیلول ، چونکە ئەو راپۆرت و مشتوو مڕە بە هۆی دژایەتی کردنی ئەو کەسایەتییە بووە ، نەك لە بەر ئەوەی هادی ئاغا دژی شۆڕشی ئەیلول بوو بێت و بە پێچەوانە ، گەر ئەم کەسایەتییە لەژیان بمابایە باری ناوچەی کەندێناوە دوور نەبوو بەو ئەنجامە نەدەگەیشت لە هەرێمەکەدا .

بەڵام ناو و ناتۆرەو وتەی ناشیرین بەناوی هادی ئاغا ئەنجامەکەی بووە هۆی سەر لێشووانی عەشیرەتەکەو لێك ترازان و شەرمەزاری و تاکو ئێستاش ئەم کێشەو شەرمەزاریە بەردەوامەلە ناو عەشیرەتەکەدا .

عەشیرەتی سیان لەپارێزگای هەولێر دانیشتووانی زیاتر لە – ٢٧- گوندی تەواوی عەشیرەتەکەیە ، جگە لە دانیشتووانەکانی شاری هەولێرو کەرکوك وشارو شارۆچکەکانی وەك مەخمورو دیبەگەو قووشتەپەودوبز ، جگە لەقەزای کۆیەو رانیەو قەلادزێ ...هەروا لە رۆژئاوای کوردستانی لیکێندراو بە سووریاو رۆژهەلاتی ژێر دەسەلاتی رژێمی فارس لە ئێران .

شایانی باسە ئاوەدان کردنەوەی گوندی سەربەشاخ بەر لە-٣٠٠- ساڵ زیاترەو بەر لەویش دانیشتووی گوندی پونگینەی نزیکی بووە .. ئەو گوندە ئێستا – ٢٧- بیری نەوتی بەرهەم هێنەری تیایەو رووبەری خاکی گوندەکە نزیکەی- ١٢- هەزار دۆنم زەویە... دوای ئەوە رژێمی بەعس لە ئێراق ئەو گوندەی لەساڵی ١٩٧٥ بەچەند رۆژێك پێش شکستی شۆڕشی ئەیلول راگووێزراوە بۆ شاری هەولێرو دەووروبەری .

جێگەی باسکردنە کە هادی ئاغا ئەحمەد ئاغا بەهۆی ئازایەتی عەشیرەتەکەو لێهاتووی کەسایەتیەکەی هیچ هۆزو کەسایەتیەك لە پارێزگای هەولێرو کەرکووك نەیاتوانیە شان لەشانی ئەو کەسایەتیە بدن ،

بەهۆی ئازایەتی وبالادەستی لە ناوچەکەو ڕێزی تایبەتمەندیو بالای هەبووە لەنێوو کەسایەتی دامەوو دەزگاکانی ڕژێمی شانشین لە ئێراق ، هەروا لە دوای شۆڕشی – ١٤- تموزیش لە ئێراقدا .

بەلام بارودۆخی نوێی ئێراق کاردانەوەی نالەباری کردەسەر هەلوێستەکانی ، ئەویش بەهۆی نەمانی بڕوا بەبارو دۆخە لە بارچووەکەدا .

شایانی باسە تەرمی ئەو کەسایەتیە لە١٩٩٠/٧/٢٨ هێنرایەوە گوندی سەربەشاخ و گۆڕەکەی لەگۆرستانی گوندەکەیەو زیاتر لە – ٥٠٠- ئۆتۆمبێل بەشداری ڕێورەسمی بەخاك سپاردنی هادی ئاغای کرد لە هەموو چینو تووێژو سەرەك عەشیرەتو کەسایەتی لە پارێزگای هەولێردا..

١٩٦٣/٢/٨ بیرۆی ڕامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان بروسکەیەکی ئاراستەی بارزانی مستەفا کرد ، کە تیایدا هاتووە .

لەو بڕوایەداین کە دەرفەت بە تەواوی لە بارە بۆ لێدانی دووژمن ، پێش ئەوەی شووێن پێی خۆی قایم بکات ...پێوویستە ئەم دەرفەتە بقۆزینەوە بۆ بەدی هێنانی ئامانجەکانی شۆڕشەکەمان و ئامانجەکانی گەلی ئێراق بەگشتی و گەلی کوردستان لە باشووری کوردستانبەتایبەتی ، لە دوای کودەتایەکە لەلایەن بەعسیەکان لە ئێراقدا .

١٩٦٣/٢/٨ ئەنجامدانی کودەتا بەدناوەکەی سەربازە بەعسیەکان دژی ڕژێمی کۆماری بە سەرکردایەتی عەبدولکەریم قاسم لە ئەنجام سەرکەووتنو بووە هۆکارێکی ترسناك بەرەو لێك ترازانی باری پێك هاتەکان لە گەلانی ئێراقو پەیوەندی

کۆمەلایــەتی و ڕامیــاری و ئــابووری ، بەتایبــەت نەتــەوەی کــوردو خــاکی کوردستان و بە سەرەتای دەست پێکردنی تەواوی بەعەرەبکردن و گۆڕینی دیمووگرافیــای جــووگرافی خــاکی کوردســتان ، کــە بەڕاگوواســتنی کــوردو جێگە گرتنەوەیان بەعەرەبی هاوردە ، لە ناوچەکانی دیکەی ئێراق و گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کورد لە کوردستان .

کە ئەویش کەوتە بەر شالاوی ئاگرو ئاسن و کووشتن و لە سێدارەدان و گوللە بـاران کـردن ، لەلایـەن ئـەو ڕژێمـە بەعـسیە شـۆڤێنیە بەرچـاو تەنگـە بـە بەرزکردنەوەی دورشمی – امة عربیة واحدة ذات رسالة خالدة – – وحدة – حریة اشتراکیة – ئەمە لە شێوازدا

بەلام لە ناوەرۆك بە پێچەوانە بوو لە هەموو بوارە جیاجیاکان . بەتایبەتی لـە بـواری نەتـەوەیی و نیشتمانی تـاکوو رووخـاندنی ئـەو ڕژێمـە بۆگەنـە لـە ٢٠٠٣/٤/٩ لەپرۆسـەیەکی ئـازادکردن لەلایـەن ئەمـەریکا و هاوپـەیمانان لـە ناوچەکەو جیهاندا .

١٩٦٣/٢/١٠ سـەرکردایەتی پـارتی دیمـوکراتی کوردســـتان لـــە بروســـکەیەکدا پیرۆزبـــایی بەســـەرکەووتنی کودەتاکـــە کـــردو داوای لـــە حکوومـەت کـرد کـە دان بـە مـافی ئۆتۆنـۆمی بـۆ کـورد بنێـت و شـــاندێکی فـــەرمی بـــۆ گفتووگۆکردن لەگەلیاندا بنێرێتە شاری بەغدا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە دوو ڕۆژ دوای کودەتاکە – سالح یۆسفی – بە نـاوی بیرۆکـەی رامیـاری پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و شۆڕشـی کـورد بروسـکەیەکی ئاراسـتەی سـەرکردایەتی ڕژێمـی نـوێ لـە ئێـراق کـرد لـە هەرێمەکەدا .

گـەر بـەراوردێکی ئـەو دوو بـۆ چوونەی بەعـسیەکان و پـارتی دیمـوکراتی

کوردستان بکەین ، زۆر بە ساکارانە لەوە دەگەین کە بەعسیەکان چەند شارەزاییانەو بە پلان بۆ کارەکانی خۆیان لە چوونە سەر دەسەلاَت جوولاونەتەوەو پارتیان بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەکار هێناوە بە بێ بە دەستەوەدانی تەنیا یەك بەلگەش .

پارتیش چەند بڕوای بە بەڵنێکی دەمی بەعسیەکان کردووەو هەموو توانایەکی خۆی تەرخان کرد بوو بۆ سەرکەووتنی بەعسیە کودەتاچیەکان لە ئێراق . ئەمەش بە بەراورد کردن لە گەڵ رۆژانی ۲/۱۳ی هەمان ساڵدا .

۱۹٦۳/۲/۱۳ نوێنەری کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان جەلال تاڵەبانی بەرەو قاهیرەی پایتەختی میسر بەرێکەوت و چاوی کەوت بە سەرۆك کۆماری میسر – جەمال عەبدولناسر – لەو گەشتە ئەو راستیە بۆ نوێنەری کورد دەرکەوت کە ئەویش درۆزانی و دووروویی بەعسیەکان بوو لە ئێراق بەرامبەر بەگەلی کورد و کێشە رەواکەیدا .

دوای گەرانەوەی جەلال تاڵەبانی لە قاهیرە بەکۆمەڵێك بیروڕای باشی جەمال عەبدولناسر بەرامبەر بەکوردو لە کۆڕێکی رۆژنامەوانیدا تاڵەبانی ئەوەی ئاشکرا کرد ، کە بەعس و عەبدولسەلام هیچ نیازێکی چارەسەری کێشەی کوردیان نیە . چونکە کاتێك لە سەرەتای ۱۹٦۳ دا ئێراق و سووریا و میسر گفتووگۆیان بۆ یەکیەتی عەرەب دەست پێکرد ، لەلایەکەوە بیانوویان بۆ جێبەجێ نەکردنی پرۆژەی داخوازی کورد دەگێرایەوە بۆ بارودۆخی کۆبوونەوەی قاهیرەو وەرگرتنی رەزامەندی میسرو . سووریاش لەلایەکی دیکەوە ... کاتێك جەمال عەبدولناسر داوای بەشداری کردنی نوێنەری کوردی دەکرد لە کۆبوونەوە سێ قۆڵیەکە ... ئێراق دژی ئەو بۆ

چوونە وەستاو کێشەی کوردیان بەمەسەلەیەکی تایبەت بەنێوخۆی ئێراق باس کرد ....!..؟.

١٩٦٣/٢/١٩ بەرێزان جەلال تاڵەبانی و ساڵح یوسفی بە نووێنەرایەتی شۆڕشی ئەیلول لە باشووری کوردستان سەردانی شاری بەغدایان کرد ، لە پێناو گفتووگۆ کردن لەگەڵ رژێمی بەعسی نوێ داو چاویان کەووت بەسەرەك وەزیرانی رژێمی بەعس – تاهیر یەحیا – لەپێناو چارەسەری کێشەی مافەکانی کورد لە باشووری کوردستان ، بەڵام سەردانەکەیان بێ سوود بوولە گەڵیان لە دوای گەرانەوەیان بۆ باشووری کوردستان .

١٩٦٣/٢/٢٣ ئەندامانی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان جەلال تاڵەبانی و فوئاد عارف بەنووێنەرایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەگەڵ شاندی فەرمی حکوومەتی بەعسی نوێ لە ئێراق بە سەرۆکایەتی عەلی سالح ئەلسەعدی سەردانی شاری قاهیرەی پایتەختی میسریان کرد بە بۆنەی ساڵیادی دامەزراندنی کۆماری عەرەبی یەکگرتوو و هاوکات بۆ قۆستنەوەی ئەو هەلە بۆ وتووێژکردن لەگەڵ سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسردا .

ئەویش لەباری یەکێتی سێ قۆڵی عەرەبییەوە ، لەو سەردانەدا جەلال تاڵەبانی و فوئاد عارف چاویان بە سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر کەوت بە ئامادە بوونی عەلی سەبری سەرەك وەزیرانی میسر .

داوایان لێکردن کە بەڵێن لە حکوومەتی نوێی ئێراق وەربگرێت بەبەردەوامی ئاشتی و داخوازیەکانی کورد جێ بەجێ بکاتلە باشووری کوردستان .

سەرۆکی میسر دژایەتیکردنی خۆی بۆ هەرچەشـنە نیـازو داخوازیـەکی جووداخـوازی پـێ ڕاگەیانـدن و پشتیووانی خۆی بۆ مافەکانی گەلی کورد لە چوارچێووەی ئۆتۆنۆمیدا دەربڕی و ئامۆژگـاری هەردوولایـەنی کـرد ، کـە ڕێگاچـارەی ئاشـتیانە بگرنـە بـەر بـۆ یەکلاکردنـەوەی کێـشەکانی نێوانیـان ...بەلام ...!...!.

١٩٦٣/٢/٢٤ لە کاتی گفتووگۆی نێوان میسرو سووریا وئێراق لە پێناو مۆرکردنی پەیمانی وەحدەی عەرەبی ... سەرك کۆماری میسر جەمال عەبدولناسر چاوی کەوت بەشاندێکی کوردی بەسەرۆکایەتی فوئاد عارف کە ماوەی چاوپێکەوتنەکە کاتژمێرێك و نیووی خایاند .

لە کاتی گفتووگۆی نێوانیان جەمال عەبدولناسر گوێی لە داواکاریەکانی شاندی کورد گرت لە سەر چارەسەری کێشەی کورد کە هەندێ هەلوێستی نادیار لەو گفتووگۆیە بەدی دەکرا ... دوای ئەوە سەرۆکی میسر هەلوێستی خۆی بەرامبەر بەکێشەو چارەسەری مافی کورد لە یەکێ لە وتارەکانی دیاریکرد .

ئەویش لەکاتی چاوپێکەوتنی لەگەلّ ڕۆژنامەی – لۆمۆندی – فەرەنسی و گووتی :– کورد گەلێکی برانە بۆ عەرەب و ماف خۆیان پێدراوە بە مافی ئۆتۆنۆمی و ڕەزامەندی لە سەر چارەی کێشەی کورد کرد لە ئێراق و چارەسەرێکی گونجاو وەك چۆن لە وولاتانی سۆشیالیستی چارەی کێشەی نەتەوایەتی کراوەو هەتا بە مافی سەربەخۆیی لە چوارچێووەی سنووری ئێراق بەڕاەزامەندی ئارەزوومەندانە لەگەلّ عەرەب بە هاوکاری کردنی یەکتری دژی ئیمپریالیزم و سەهیۆنیزم و کۆنەپەرستی و داوای هاوکاری و یارمەتی پتەوی برایانەی لە نێوان کوردو عەرەبی کرد لە ناوچەکەدا .

ئەم چاوپێکەوتنەش کاردانەوەی کاریگەری کردە سەر هەردوو ڕژێمی

شایانەی ئێرا ن و تورکیا ... بەو هۆکارە رۆژنامەی – حریت – ی تورکی لە ١٩٦٣/٤/٢٤ ، نارەزایی خۆی بەرامبەر بەهەڵوێستی سەرەك كۆماری میسر عەبدولناسر دەربری و لەوە ترسان كە كێشەی كورد لەناوخۆی ئێراق بچێتە دەرەوەو لایەنی نێوو دەوڵەتی وربگرێت .

هەروا ئێرانیش بە هەمان شێووە نارەزایی خۆی راگەیاندو مەترسی گەیشتە دەسەڵاتەكیانیان كە ئەو دوو رژێم و رژێمەكانی دیكەی كورد و خاكی كوردستانیان پێ لكێندراوە ، درێخیان نەكردووە لەرامیاریەتی رەشكردنەوەی كوردو بەكارهێنانی رامیاریەتی جینوسایدی بەرامبەر بە گەلی كوردستان .

<u>تێبینی</u> :– تاكایە گەر وێنەكان لە گەڵ هەنێ مێژوو دانەنراوە بەڵام لە جێگەی دیكە وێنەكان دانراون و بۆ ئەوەی وێنەكان دووبارە نەبێتەوە . لە بەر ئەوەی لە ناورۆكی بەرگەكانی وێنەكان دانراوەن .

١٩٦٣/٢/٢٤ لە دوای سەركەوتنی كودەتای بەعسیەكان ، ئەویش بە دەستگیر كردنی سكرتێری پارتی كۆمۆنیستی ئێراق سەلام عادل لە لایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق لە سێدارە درا.

جێگەی باسكردنە كە ناوی تەواوی سەلام عادل – حوسێن ئەحمەد رەزا – یە و لە ساڵی ١٩٢٤ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . هەروا لە ساڵی ١٩٤٤ پەیوەندی بە پارتی كۆمۆنیستی ئێراق كردووە و پلە بە پلە بەرز بۆتەوە تا بۆتە سكرتێری گشتی پارتەكە لە ئێراق .

١٩٦٣/٢/٢٥	لە کاتی سەردانەکەی جەلال تاڵەبانی و شاندە یاوەرەکەی لە میسر چاوی بە سەرۆکی جەزائیر ئەحمەد بن بلە کەوت ، بۆچوونەکانی ئەمیش لە چوارچێوە گشتیەکەی بۆچونەکانی جەمال عەبدولناسر بوو . بەداخەوە کاری شاندەکە شتێکی ئەوتۆی لێنەکەوتەوە کە شایانی باسکردن بێت . بەهۆی بیروبۆچون و هەڵوێستی شۆڤینانەو بەرچاوتەنگی عەرەب
١٩٦٣/٢/٢٨	لەکۆنگرەیەکی رۆژنامەوانی لە شاری قەلادزێ مستەفا بارزانی رایگەیاند ، کە رەزامەندی لە سەر چوونی جەلال تاڵەبانی نەکردووە بۆ سەردانی شاری قاهرەی پایتەختی میسر ، لە هەمان کات ئەوەشی راگەیاند . گەر رژێمی بەعسی نوێ مافی کورد جێ بەجێ نەکات ئەوا سەربەخۆی کوردستان رادەگەیەنین لە هەرێمەکەدا.
١٩٦٣/٣/١	رژێمی بەعسی نوێ لە ئێراق لە ژێر گوشاری هەرەشەی سەرکردایەتی کورد دا بە هەڵگیرساندنەوەی شەڕ ، لە ڕاگەیاندنێکی بلاوی کردەوە کە تیایدا هاتبوو، ...وەکوو دانپێدانانێك بە پەیوەندیەکانی برایەتی و هاورێیەتی لە نێوان کوردو عەرەب ، ئەوا شۆڕشی رەمەزان سوورە لە سەر نەهێشتنی هەموو پاشماوەی یەکی حکوومەتی قاسمی گۆڕبەگۆڕ ، بە بەڵێندانی بەدابینکردنی مافەکانی کورد ، بەلام هەڵوویستی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لەوە توندتر بووە...لەبەرامبەر دا بارزانی داوای جێ بەجێکردنی مافی ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان کردو مۆڵەتی سێ ڕۆژی بە حکوومەتی ئێراقدا . گەر نا شۆڕش دەست پێدەکاتەوە لە هەرێمەکەدا.
١٩٦٣/٣/٤	شاندێکی ڕژێمی بەعسی نوێی لە ئێراق بەسەرکردایەتی تاهیر یەحیا سەردانی مستەفا بارزانی کرد ، لە گوندی کانیماران بۆ ماوەی سێ کاتژمێر ، کە مستەفا بارزانی

ڕاپۆرتێکی لەبارەی مافی گەلی کورد لە باشووری کوردستان پێشکەش بە شاندەکە کرد ، لەپێناو جێبەجێکردنیدا ... بەڵام بەعس مافی نەك نەتەوەو خاك پێشێڵ دەکات بەڵکوو مافی مرۆڤو هەتا ئاژەلیشی پێشێل دەکرد لە ئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٦٣/٣/٦ وەزیری دەرەوەی ئێراق تالب موسی شبیب لە بارەی داخوازیەکانی کوردەوە تیشك دەخاتە سەر ئەو بوارەو کاتێك گووتی:- ئەو داخوازیانەی بارزانی بەلای ئێمەوە بیانووگرتنە بۆ ڕێگەگرتن لە ئاشتی وجێگەی شك و گوومانیشە لە بارزانی و پارتی دیموکراتی کوردستان ، کە نایانەوێ یەکێتی ئێراق و نەتەوەی عەرەب بپارێزن .

ئەمەش دوای چەندین گفتووگۆ لە ئێراق ولە قاهیرەی پایتەختی میسر ، بەپێچەوانەی بەڵێنەکانی ڕژێمی بەعس نوێ بووە لە ئێراق بە هاوکاری و هاوئاهەنگی وولاتانی عەرەب و وەستان دژی مافەکانی گەلی کوردستان.

١٩٦٣/٣/٨ بەرپابوونی کودەتای سەربازی بەعسیەکان لە وولاتی سووریا بە هەمان شێووەو شێووازو ناوەڕۆکی کودەتای سەربازی بەعسیەکان لە ئێراق ، کە هەردوو پارتی بەعسی عەرەبی سووری و ئێراقی گورگ و لە پێستی مەڕدا دەخوولێنەوە و دژی گەلانی وولاتەکانیان بوون ، بە تایبەتی گەلی کورد و خاکی کوردستان .

شایانی باسە کە خاکی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ڕژێمی سووریا ١٨,٠٠٠ هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشەو ، هەروا خاکی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ٨٤,٠٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا ئێشتا زیاتر لە ٩,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن کورد لە سەر خاکی ڕۆژئاواو باشووری کوردستاندا نیشتەجێن و هەروا بە سەدا ساڵ بەر لە مێژووی زایینیدا .

١٩٦٣/٣/٩ لە ڕاگەیاندنێکی سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دانینا بە مافی دەسەلاتی لامەرکەزی بۆ کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، ئەویش بەچارەسەر کردنی کێشەکە بەپێی ئارەزوو بیروو بۆچوون و هەلووێستی شۆڤێنیانەی خۆیان لە شێووازو لەناوەڕۆکدا ، کە

وەڵامدانەوەیەکی دیکەیان هەبوو بەرامبەر بە ڕەشکردنەوەی ناسنامەی کوردو خاکی کوردستان .

١٩٦٣/٣/٩ سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی نوێ لە ئێراق لەڕاگەیاندنێکدا یەك لایەنە دانی بە مافەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی پڕۆژەی نا ناوەندیەتیداو بە ناوی -یاسای پارێزگاکاندا- بلاوکردەوە .

ئەو پڕۆژەیە جگە لە باسکردنی نیووەچڵی چەند مافێکی کارگێڕی و زمانەوانی زیاتر نەبووە ، بەڵکوو لانی کەم داخوازیەکانی گەلی کوردی تێدا ڕەچاو نەکرابوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/٣/١٦ حکوومەتی نوێی کودەتای بەعسیەکان لە چوارچێوەی ڕاگەیاندنی بەرنامەی خۆیدا بەڵێنی دا ، کە دۆزی کورد لەگەڵ سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستاندا بە ئاشتیانە و لە ڕێگای گفتووگۆوە چارەسەر بکات لە ئێراقدا.

١٩٦٣/٣/١٨ شاندێکی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرۆکایەتی جەلال تاڵەبانی و بە ئەندامیەتی سالح یوسفی و لوقمان بارزانی گەیشتنە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لە دوای گەیشتنیان زنجیرەك کۆبوونەوەو وتووێژیان ئەنجامدا .

لە گەڵ گەوورە بەرپرسانی حکوومەت و حزبیدا ، وەك ئەحمەد حەسەن بەکر سەرۆك وەزیران و تاهر یەحیا و عەلی سالح ئەلسەعدی و حازم جەواد و تالب شبیب و سالح مەهدی عەماش و حەردان تکریتی گفتوگۆکان بەڕێووەچوو لە نێوانیاندا لە شاری بەغدا.

ئەویش وایان دەزانی کە شاندەکە تەنیا بۆ پیرۆزباییە ، شاندی کوردی پڕۆژەی ئۆتۆنۆمیان ئاراستەی سەرکردایەتی نوێی کودەتاکەران کرد ، ئەوانیش ئەوان پڕۆژەکەیان پەسند نەکرد و داوایان لە شاندەکە کرد ، کە داخوازیەکانیان دوابخەن ، بە بیانووی ئەوەی کە کاری گرنگتریان لەبەردەست دایە ، کارەکەش هەنگاونان بوو بۆ سەرخستنی پڕۆژەی یەکێتی نەتەوەی عەرەب ، کە بەسێ قۆلی لە نێوان ئێراق و سووریا و میسر دەست پێ دەکات .

شایانی باسە لەم بارەیەوە دیڤید ماکداول دەڵێت :-
بۆخوودی ڕژێم لە کۆدا ئۆتۆنۆمی کورد مەسەلەیەکی لاوەکی بوو ، خەمە گـەورەکانی ڕژێـم هـەم ناسـریەکان و هـەم بەعـسیەکان مەسـەلەی یـەکێتی عەرەب بوو لە ناوچەکەدا .

١٩٦٣/٣/١٨ گرێدانی کۆنگرەیەکی بەرفراوان و لـە ئەنجامی کۆنگرەکە کۆمیتەیەکی ٣٥ ئەندامی دەستنیشانکرا بۆ دارشتنی پێشنیارەکان ، کە دواتر پەسەندکران و لـە کۆتاییـدا یاداشـت نامەیـەك بـۆ حکوومـەت ئامـادەکرا کـە بڕیارەکـانی کـۆنگرەی لـەخۆ گرتبـوو . هـەروا شـاندێك بەسـەرۆکایەتی جـەلال تالـەبانی هەڵبــژێردرا ، ئــەویش بــە گەیانــدنی پــڕۆژەی پەســەندکراوی کــۆنگرەی پسپۆڕیدا .

دوای ئەوە شاندەکە لە ٣/٣٠ هەمان ساڵ گەیشتنە شاری بەغداد لە ٣/٣١ شاندەکە لەگەڵ شاندی دەستنیـشانکراوی حکومـەت لـەماڵی ڕەشید عارف یەکەم کۆبونەوەیان ئەنجامداو بڕیار لەسەر چەند هەنگاوێك درا.

١٩٦٣/٤/٤ بلاوکردنـەوەی دەسـتووری کـاتی دوای کودەتاکـەی ٨ ی شـووبات لەلایـەن سـەرکردایەتی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بـەپێی خواسـتە هەمـە جـۆراو جۆرەکانیان لە وولاتەکەدا .

١٩٦٣/٤/٧ مـۆرکردنی بەڵگەنامـەی- الدولـة الاتحادیــة – لــە نێــوان ڕژێمــە شـۆڤینیەکانی میـسرو سـووریاو ئێـــراق لـــە شـــاری قـــاهیرەی پایتەختی میسر ...هەر لەو کاتە ئالای ئێراق لە سەر ڕۆشنایی ئەو

یەکیەتیە بەرز کراوە ، کە ئالاکە ڕەش و سپی و سوورو سێ ئەستێرەی بەرز لە سەر پارچە سپییەکە دانرا ، کە ئەمەش بووە هـۆی زیـاتر چەوسانەوەو وێرانکردن و ئەشکەنجە دانی گەلانی ئێراق بە تایبەتی گەلی کورد لە سەر خاکەکەیدا .

لە بەر ئەوەی کوردو خاکی کوردستان نە بەشێکە لە ئوومەی عەرەب و نە

خاکی عەرەبەو نەخاکی دروستکراوی بە زۆری ئێراق ، بەڵام بارودۆخەکە بە پێی گۆڕانکاریەکان خۆی دووبارە دەکاتەوەو بیروو بۆچوون و هەلوویستو دەسەلاتو خاکی داگیرکراو لەلایەن عەرەب ڕۆژ لە دوای ڕۆژ بەرەو کەمبوونەوەو تەسك بوونەوە هەنگاو دەنێ لە ناوچەکەدا .

١٩٦٣/٤/٨ سەرکردایەتی شۆڕشی کورد لە دوای ڕازی بوونی لە سەر مافی لامەرکەزی ، یاداشتێکی ئاراستەی نوێنەری وڵاتانی میسرو سووریاو ئێراق کرد ، لە میسر لەو کاتەی گفتووگۆی دامەزراندنی یەکیەتی عەرەبی لەنێوانیان بەردەوام بوو.. بەڵام ئەخلاقی عەرەب ڕیك دەکەوتن لەپێناو ڕێك نەکەووتن .

جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە جەلال تاڵەبانی سەرۆکی شاندی کورد ، بیرخەرەوەیەکی لەم بارەیەوە پێشکەش کرد ، کە تیادا هاتووە :- لە بارێکدا گەر ئێراق لەم بارودۆخەی ئێستایدا بمێنێتەوە ، ئەوا کورد لەو مافانە زیاتر داوا ناکات کە ڕژێمی ئێراق لە ١٩٦٣/٣/١١ دا دەست نیشانی کردوون .

خۆ ئەگەر ئێراق بچێتە نێوو فیدراسیۆنێکی عارەبان ئەوا دەبێت کورد ڕژێمێکی ئۆتۆنۆمی بەر فراوانی بۆ دیار بکرێت . بەڵام گەر ئێراق لە گەڵ دەووڵەتێك یان چەند دەووڵێتێکی دیکەی عەرەبیدا یەکیەتیەکی تەواوی پێك هێنا و خۆی تێدا تواندەوە ، ئەوا دەبێت کوردی ئێراق لە گەڵ ئەو دەووڵەتە یەك گرتوەدا وەك پارێزگاریەك کە بوون و قەوارەی بپارێزرێت .

هەروا پابەند بێت و بیر لە جیابوونەوە نەکرێتەوە ... بەڵام لە ڕاستیدا گفتووگۆ سێێ قۆڵیەکەی میسر و سووریا و ئێراق لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر ئەوەی نیشان دەدا کە سەرانی بەعسی لە ئێراق گەمەیەکی دوولایەنەیان دەگرتە بەر و هەرگیز مەبەستیان نەبووە بەراستی لە گەڵ کورد ڕێککەون لە ناوچەکەدا .

سەرچاوە:- کریس کۆچێرا – س .پ. ل/٢٠١

١٩٦٣/٤/١٧ ڕاگەیاندن بە مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی یەکیەتی عەرەبی لە نێوان ڕژێمەکانی میسرو سووریاو ئێراق لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسردا...

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە هەرسـێ وولاتـی بـە نـاو عـەرەبی ، وولاتـی فـرە نەتەوەو وولاتی فرە ئایینن ، بە تایبـەتی سـووریاو ئێراق کـە دانیشتووانی ئـەم دوو وولاتـە لـە کـوردو عـەرەب و تورکمـان و کلـدۆ ئاشـووری و ئـەرمـەنی پێك هاتوون لە وولاتەکانیاندا.

نەتەوەکانی غەیرە عەرەب بەر لـە عـەرەب نیشتەجێی ئەم وولاتانـە بوونـە بـە سەدا ساڵ ، هـەروا میسریش ... بەلام هۆکاری سـەرەکی و بنـەرەتی بـوونی عــەرەب لــەو وولاتانــە لــە رێگــەی فتووحــاتی ئیـسلامی و دوای ئـەویش دەسـەلاتی سـەلاحەدینی ئـەیوبی و دوای ئەویش ئیمپراتۆریـەتی عوسمانی لە ناوچەکەدا .

دوای ئەوانە دروستکردنی دەووڵەتەکانی عەرەبی ، بە تایبـەتی لـە سـووریاو لـە ئێـراق و دەسـەلاتە شـۆڤینیە یـەك لـە دوای یەکـەکان بـوون ، ئـەویش بـە هاوکـاری و بـە هاپـشتیووانی و بــە یارمەتیـدانیان لــە لایــەن بــەریتانیاو ئەمــەریکا و هاوپەیمانــەکانیان لـــە ئـــەوروپای رۆژئـــاواو مەلۆتکـــەکان و نۆکەرەکانیان لە ناوچەکەدا .

دوای هەموو ئەوانەش بە تایبەتی کورد بە هـۆی کێشەی ناوخۆی کـورد لـە شــەڕو ململانــێ لەســەر بەرژەوەنــدی و خــۆ دەوولەمەنــد کــردن ، نــەك بــۆ ڕزگارکردنی گەلی کوردستاندا .

١٩٦٣/٤/١٧ مـــۆرکردنی بــــەیانی مێــژوویی لــە کاتــژمێر یــەکی بــەیانی لــە رۆژی چوارشــەمە ، لــە شــاری قـــاهیرەی پایتـــەختی میـسر لـە نێـوان میـسرو سووریاو ئێراق بـەناوی خـواو ئوومـەی عـەرەبی مـۆرکرا... لـە سـەرەتای کۆبوونەوەکە سەرۆکی میسر جەمال عەبدولناسر پێنووسەکەی گرتە دەست گـووتی:- بـسم الله الـرحمن الـرحیم - و بـەناوی خـوای گـەوورە ، بـەناوی ئوومـــەی عـــەرەب داوا لـــەخوای گـــەوورە دەکـــەین ســـەرکەوتوومان بکـــات

لەویەکیەتیەدا .

بەلاّم محەمەد حەسنێن هەیکل بابەتێکی لەرۆژنامەی ئەهرامی رۆژی ٥/٢٨ هەمان ساڵ بلاّوی کردەوەو تێیدا هاتبوو:- ئەو بەڵگە نامەیە یەکیەتی عەرەبی نیە - هەروا پرۆژەی یەکیەتی نییە ، بەڵکوو نەخشەیەکی کارکردنە بەرەو یەکیەتی . ئەو پرۆژە بووە هۆکاری بەرزکردنەوەی کەسایەتی جەمال عەبدولناسر لەهەرێمەکان.

١٩٦٣/٤/١٩ بۆ یەکەم جار لە شاری بەیروتی پایتەختی لوبنان دامەزراندنی رێکخراوی کۆمەڵەی کورد راگەیەندرا.

١٩٦٣/٤/٢٢ کووشتنی سەرۆکی ئەمەریکا جان ئیف خۆن کەنەدی لە شاری دالاسی وویلایەتی تیکساس لە ئەمەریکادا ، بە دەستی لیهاوری ئسوالد... شایانی باسە جۆن کەنەدی لەساڵی ١٩٤٦ وەك بەرپرسی پارتی دیموکراتی بوولستون هەڵبژێردرا ، لەساڵی ١٩٥٣وەك

سیناتۆر چووە ناو ئەنجوومەنی سنای ئەمەریکا ، جۆن کەنەدی لە ساڵی ١٩٥٧خەلاّتی ئەدەبی بولیتزی وەرگرتو لە ساڵی ١٩٦٠ لەتەمەنی ٤٣ ساڵیدا بەسەرۆکی ئەمەریکا هەڵبژێردرا.

١٩٦٣/٥/٦ رۆژنامەی پرافدای زمانحالی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت ، بابەتێکی لە سەر بارودۆخی شۆرشی ئەیلول و ئێراق بلاّوکردەوە ، بەتایبەت بەباش باسکردنی باری کوردی بەرەو بەرزبوونەوی نرخاند لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٦٣/٥/١٣ پێـــشەوای پـــارتی نیـــشتیمانی دیمـــوکراتی ئێـــراق – کامـــل چادرچی– یاداشتێکی ئاراستەی سـەرکردایەتی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێراق کـرد ، لـە پێنـاو پەلـەکردن لەچارەسـەرکردنی کێـشەی کـورد ، ئەمــەش لـــە دوای گەڕانــەوەی شــاندەکەیان بــوو لـــە ناوچــەی بیتـــوێن – چـــوارقورنە– لـــە باشـووری کوردسـتان ، سـەر بـە پارێزگـای سـلێمانی . بـە تـەواو

کامل الچادرچی

بوونی گفتووگۆی لەگـەڵ سـەرکردایەتی شۆڕشـی ئـەیلول و شـاندەکەش کـە لەحوسـێن جـەمیل ئەنـدامی مەکتـەبی سیاسـی پـارتی نیـشتمانی و محەمـەد ڕەزاو فـائق سـامەرائی و فەیسـەڵ حـەبیب خـەیزەران و لەچەندین کەسـایەتی دیکە پێك هاتبوون.

١٩٦٣/٥/٢٥ بەردەوام بوونی گفتووگۆی سێ قۆڵی لە شاری قـاهیرەی پایتـەختی میسـر ، بـە بـە ئـەنجام گەیانـدنی پـڕۆژەی یەکیـەتی عـەرەب ، کـە حکوومـەتی نـوێی ڕژێمـی بـەعس لـە عێـراق پێـشنیاری کـرد ، کـە شـاندی کـوردی ڕاسـتەوخۆ چاوی بە سەرەك جەمال عەبدولناسر بکەوێتلە شاری قاهیرەی میسدا .

بەڵام لە ڕاستیدا ئەوسەردەمە بەعسی لە هەڵوویستی ناسر سەبارەت بـە هـەر جـۆرە تـەنازولێك بۆکـورد دەترسـان... لەگـەڵ دەربـڕینی خۆشـحاڵیان بـە شاندی شۆڕشی ئەیلول ، سەرەك ناسر ڕوو دەکاتە جێگری سەرك وەزیرانی ئێـراق عـەلی سـالح ئەلـسەعدی و وەزیـری دەرەوە تاڵـب شـەبیب و وەزیـری بەرگری سـالح مەهـدی عـەماش ، کـە بەڕاشـکاوی و بێ پێچ و پـەنا دەڵێت:- هیچ کەسێك ناتوانێت بوونی ئەم گەلە ئینکار بکات لە باکووری ئێراقدا .

١٩٦٣/٥/٢٥ گرێـدانی کـۆنگرەی سـەرۆکەکانی وڵاتـانی ئـەفریکای سـەربەخۆ لـە شـاری ئـەدیس ئـەبابای پایتـەختی ئەسـیوبیا ، لـە نێـوان وڵاتـانی کیـشوەری ئەفریکیا ، ئەو کۆنگرەیە بووە ڕێگە خۆشکەری کۆبوونـەوەکانی وەزیرانـی دەرەوەی وڵاتـــانی ئـــەفریکیا ، ئـــەویش بـــەمۆرکردنی بەڵگەنامـــەی –

ڕێكخراوی یەكیەتی ئەفریكیا – لە كێشووەری ئەفریكیادا .

١٩٦٣/٦/٣ كۆچی دوایی نووسەرو شاعیرو ئەدیبیی ناودارو كەسایەتی توركیا – نازم حیكمەت – كە بە دیاریدەترین كەسایەتی ئەدەبی توركی لە سەدەی بیستەم دەناسرێت و بە پێشەنگی نوێكردنەوەی شیعری توركی لە قەڵەم دراوە . لە سەر دەستی ئەم كەسایەتیە شیعری توركی خۆی لە قۆناخی كلاسیكی گواستەوە بۆ قۆناخێكی دیكەدا بەرەو ئاسۆی فراوانی شیعری ئازاد هەنگاوینا ، ئەویش بە نوێكردنەوەی زمان و داهێنان لە شێوەو شێوازێكی شیعری نوێی توركیدا .

جێگەی باسكردنە كە ئەم شاعیرو نووسەرە لە ساڵی ١٩٠٢ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە . باپیری نازم حیكمەت كە ناوی پاشا مەولەوی بوو دەستی شیعر نووسینی هەبوو ، هەروا حیكمەت پاشای باوكی فەرمانبەر بوو لە كونسلخانەی توركیا لە شاری هامبرۆگی ئەڵمانیا ، كە فەرمانبەرێكی گەورەی وەزارەتی دەرەوەی توركیا بووە .

هەروا دایكیشی كە ناوی جەلیلە هانم بوو وێنەكێش بوو ، لە هەمان كات پیانۆژەنیش بوو و خوێنەرێكی ئەدەبیاتی فەرەنسی بووە ، نازم حیكمەت لە خێزانێكی رۆشنبیرو پڕ لە كتێب و كتێبخانە بووە . هەر لە منداڵیەوە گوێچكەكانی بە سروودی نیشتیمانی و ئاینی راهتبوو ، لە ناو كتێب و سەرچاوەكانی ئەدەبیاتی توركی و فەرەنسی دەخولایەوە ، هەر لە هەرەتی منداڵیەوە دەستی بە شیعر دانان كردووە . كە لە تەمەنی ١٣ ساڵاندا بووە یەكەم هونراوەی نووسیووە كە لەو كاتەی ئاگر لە ماڵێكی نزیك ماڵەكەیان بەردەبێت ، كە ئەم رووداوەش دەبێتە هۆی بەرز

بوونــەوەی ســۆزی ئــەم شــاعیرە بــە ســەر ئــەو کارەســاتەدا شــیعرێك دەنووسێت

هەروا بۆ یەکەم جار بە دەست پێکردنی بە خوێندن لە قوتابخانەیەکی فەرەنسی دەبێت لە شاری ئەستەمبوڵ . دوای ئەوە دەچێتە کۆلیژی دەریاوانی . بەڵام بە نالەباری باری تەندروستی ناچار دەبێ واز لە کۆلیژ بهێنێت . دوای ئەوە وەك مامۆستا لە شاری پۆلۆ لە رۆژهەڵاتی تورکیا دادەمەزرێت .

لە ساڵی ١٩٢٢ روو لە یەکیەتی سۆڤیت دەکات و لە شاری مۆسکۆ پەیوەندی بە چەندین شاعیرو نووسەرو رۆشنبیر دەکەوێت و دەبێتە هاورێیان . هەر دوای ئەوە نازم حیکمەت دەچێتە کۆلیژی زانستەکانی ئابووری و زانستی و کۆمەڵناسی . هەر لەوکاتیش بیری مارکسی لینینی دەبێتی رێگەی خەبات لە نووسین تێکۆشانیدا . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٤ دەگەرێتەوە تورکیا .

هەر بە هۆی بیروو بۆ چوونی مارکسیت لە لایەن رژێمی کەمال ئەتاتورك بریاری دەستگیر کردنی بۆ دەردەچێت بەڵام لە ساڵی ١٩٢٦ رزگاری دەبێت و بەرەو رووسیای سۆڤیت دەروات . و لەو شارە دەست دەکا بە نووسینی شیعر بە پێی بیرو هەستەکانی لەو بوارانەی کە بروای بۆ دەگونجێت ،

دوای ئەوەی کە لە ساڵی ١٩٢٨ لێبووردنی گشتی لە لایەن رژێمی تورکیا دەردەچێت دوو بارە دەگەرێتەوە تورکیا ،لە بەر ئەوەی کە ئەندامێکی چالاك و دیاری پارتی کۆمۆنیستی تورکیا دەبێت و لە کار کردنی ئازادانە قەدەخەکرابوو ، دوای ئەوە دەستگیر دەکرێت لە نێوان ساڵەکانی ١٩٢٩ –١٩٣٦ ، کە ئەو کاتانەی ژیانی لە بەندیخانە دەبردەسەر-- ٩ -- کتێبی بڵاو کردەوە ، کە -- ٥-- پێنج کتابیان کۆمەڵە شیعر بوون و --٤ -- کتابیان دەقێکی درێژی شیعر بوون . کە ئەم بەرهەمانەی شۆرشێك بوون دژی شیعری کلاسشیك و لە هەمان کات شۆرشێك بوون دژی عەقلیەتی دیکتاتۆریەتی پیاوانی رژێم .

هەر بەم هۆکارەش جارێکی دیکە لە ساڵی ١٩٣٨ لە لایەن رژێمی تورکیا

دەستگیر دەکرێتەوە ، کە بە ٢٨ سزای بەندکردنی بۆ دەرچواندرا . ئەم کەسایەتیە لە کارەکانی بەردەوام بوو تا ماڵئاوایی لە گەلانی ئازادیخواز کرد لە ناو تورکیادا .

١٩٦٣/٦/٤ رژێمی بەعسی لە ئێراق ، سەد هەزار دیناری ئێراقی چاپی سویسری کردە پاداشتی ئەو کەسەی کە بتوانێ بارزانی تیرۆر بکاتو لە هەمان کات هێرشی کردە سەر ناوچەکانی کوردستان و زیاتر لە ٢٠٠ گوندی سووتاندو بەسەدان هاووڵاتیان شەهید کردو دەستگیر کردو دەربەدەر کرد ، کە ئەم کردارانە بووە هۆی دورستکردنی ترس لە هەڵسووکەووتی گەلی کورد لە باشووری کوردستان

١٩٦٣/٦/٩ هێزەکانی سووپاو هەم رژێمی نوێی بەعس بەسەرکردایەتی زەعیم سەدیق و سەرۆك جاسم گەمارۆی شاری سلێمانی داو بووە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە – ٢٦٧ – هاووڵاتی شارەکە ، لەتەمەن و رەگەزە جیاجیاکان لەباشووری کوردستان.

هەروا لە کاتی دەست پێکردنەوەی شەڕ لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕش و رژێمی بەعس لە ئێراقدا و بەفەرمانی زەعیم سەدیق مستەفا سەرکردەی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، لە ئوردوگای سلیمانی لەباشووری کوردستان شەهید حاجی باقی دەستگیر دەکات و شەهیدی دەکاتو هەر لەوێ لەگەڵ ٨٢ هاووڵاتی کورد لە گۆڕی بەکۆمەڵ زیندەبەچاڵ دەکرێت لە ناوچەکەدا.

تەنیا جل و بەرگە سەر بازیەکە ناسراوەتەوە ئەویش – زەعیم سەدیقە کە یەکێك بووە لە و ئەفسەرە دڕندانەی دەسەلاّتی بەعس

١٩٦٣/٦/١٠ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دەستی کرد بە هەڵگیرساندنی شەڕ لە گەڵ پێشمەرگەکانی شۆرشی ئەیلول و پێشمەرگە بە هەموو توانایەك بەرگریان لە بوونی کوردو کوردستان دەکرد .

سەرەڕای هەوڵەکانی پێشەوای پارتی نیشتمانی دیموکراتی ئێراقی کامل چادرچی ، لە پێناو چارەسەری کێشەی کورد لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٦٣/٦/١١ بەردەوام بوونی شالاوی هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی نویَ لە ئێراق بۆ سەر ناوچە جیاجیاکانی کوردستان و نزیکەی ٨٧٠ گوندی وێرانکراد بە تایبەتی لە پارێزگای هەولێر و پارێزگای کەرکوك لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/٦/١٣ هێزەکانی سووپاو پاسەوانی نەتەوەیی و جاشە خۆفرۆشەکانی کورد هێرشیان کردە سەر گوندەکانی ناوچەی کەندێناوەی سەر بەناحیەی دیبەگەی سەر بەقەزازی مەخموری پارێزگای هەولێری لە باشووری کوردستان ، پر لە سامانی سروشتی- نەوت- لە ئەنجام بووە هۆی سووتاندن و تالاّنکردنی زیاتر لە ٢٥ گوندو، جگە لە شەهید کردنی بەدەیا هاوولاتی و دەستگیر کردن و دەربەدەر کردن ، کە سەرەتای ڕاگویّزانی گوندەکانی قەزای مەخمور بوو لە ناحیەی قەراج و گویڕ بەتایبەتی لە کەندێناوە...!..؟.

١٩٦٣/٦/١٤ یەکەم ئافرەت لە مێژووی جیهان بەکەشتیە گەردوونیەکان بەرەو ئاسمان ڕەوانەکرا کەخاتوو – ڤالنتینا تریشکۆڤا – بوو لەگەڵ بیکۆ فسکی و لەگەڵ سیَ زانای دیکەی گەردوون ناسی سۆڤیەتی، کە بۆماوەی حەوت ڕۆژ بەدەووری زەوی دەسووڕانەوە.

جێگەی باسکردنە کە خاتوو ڤالنتینا لە دوای گەرانەوەی بۆ سەر زەوی و گەیشتنەوەی بۆ بارەگای تایبەتی لە بنکەی گەردوونی لە کۆماری جۆرجیا ، داوایان لێکرد بخوازە مالی دونیا و پلەو پایە . بەلأم ئەم خاتوونە لە وولأمدا گووتی:-

ئەم کارەی کە پێی هەلسام ئاواتی خۆم بوو لە ژیان و سەلماندنم بوو بۆ کۆمەلگای مۆڤایەتی، کە ئافرەت جیاوازی نیە لە گەلٚ پیاو لە هەموو بوارەکانی ژیان ، تەنیا یەك بار نەبێت ، کە ئێمە رەگەز مێینەین و جیاوازیمان هەیە لە گەلٚ پیاواندا.

بلأم ئێمە دایکین و نەوە پێدەگەیەنین ، کە ئەویش مرۆڤایەتیە و ئەوەندەم بەسە لە ژیاندا ...

لێرەدا دەمەوێ ئەوەش باس بکەم ، کە خۆم رووبەروو چاوم کەوتووە بەو ئافرەتە شۆخ و شەنگە لە شاری مۆسکۆی پایتەختی سۆڤیەتی جاران ، کە لەو کات من لە پەیمانگای زانستە کۆمەلأیەتیەکانی سەر بە ئەکادیمیای زانستی سۆڤیەت لە سالەکانی ١٩٧٥ – ١٩٧٧ دەم خووێند لە ساری مۆسکۆدا .... نووسەر .

١٩٦٣/٦/١٥ ئەندامی سەرکردایەتی پارتی بەعسی شۆڤینی لە ئێراق – عەلی سالح سەعدی – لە کۆنگرەیەکی رۆژنامەوانیدا دەلێت :- شەری باکووری ئێراق تەنها ٢--٣ مانگێك دەخایەنێت , درێژەدانی جەنگی دژ بەکورد بەم هۆش وگۆشەوە شی دەکەینەوە .

دوای ئەوە مام جەلال تالەبانی سەبارەت بەم هەلوێستە دەلێ :- لێرەدا دەتوانین بلێین گەر بەراستی ئێمەش ئێراقین و لە ماف و ئەرکەکاندا

یەکسانین ئەوا بۆمان هەیە ئەوەی ئێووە دەیڵێن ئێمەش بیڵێین .
بۆمان هەیە ئەوەی بۆ ئێووە ڕەوایە داوی بکەن , ئێمەش داوای بکەین , بۆچی بۆ ئێراقییەك ئەشێ داوای تواندنەوەی گیانی ئێراقیی بکات و وەك دەوڵەتێکی سەربەخۆ کۆتایی پێ بێنێ , بەڵام بۆ ئێراقیەکی دیکە بۆی نیە داوای جوودا بوونەوەی بەشەکەی خۆی بکات لەوکیانەدا بۆ ئەوەی ماف چارەی خۆ نووسینی لە سەر پێك بێنێ لە ناوچەکەدا .

١٩٦٣/٦/٢٣ ڕژێمی بەعسی نوێی دەسەڵاتدار ٤٣ قارەمانو تێکۆشەری پارتی کۆمۆنیستی ئێراقی لە شاری کەرکوك لە سێدارەدران لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٦٣/٦/٢٩ ڕژێمی بەعس لە ئێراق لە پەلامارێکی دڕندانەی دوور لە هەستی مرۆڤایەتی ٨٣ هاووڵاتی کوردی زیندەبەچاڵ کرد لەژنو منداڵو گەنجو پیر لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٦٣/٦/٣٠ فڕۆکەکانی جەنگی سووپای ڕژێمی بەعسی لە سووریا هاوکاری فڕۆکە جەنگیەکانی سووپای ئێراقی کرد ، ئەویش لە پێناو بۆردومانکردنی ناوچەکانی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق لە بنکەو بارەگاکانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/٧/٢ ئەندامی سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سالح مەهدی عەماش هێرشەکانی سووپای ئێراقی بۆ سەر شۆڕشی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، بەوە ناوزەند کرد . کە سەیرانێکی نیشتمانی هێزەکانی سووپای ئێراقە لەپێناو بەهێزکردنی مەشقی سەربازی لەوڵاتەکەدا.

١٩٦٣/٧/٣ بەرپابوونی جوولانەوەی چەکداری لە سەربازگەی ڕەشید لە لایەن حسن سەریع – محەمەد حەبیب– دژی دەسەلاتی نوێی بەعس لە ئێراق ، کە داوای لە پارتی کۆمۆنیستی ئێراق کرد بۆ پشتگیری کردنی ، بەلام بەهۆی نەبوونی هەلوویست لەلایەن پارتی کۆمۆنیست هەولەکەی هەرەسی هێناو دوایی لە سێدارە درا...!...!.

١٩٦٣/٧/٩ وەزیری دەرەوەی یەکێتی سۆڤیەت – ئەندرێ گرۆمیکۆ – بیر خەرەوەیەکی ئاراستەی ڕژێمی بەعس لە ئێراق کرد ، لە بارەی رەفتارو کردەوە نامرۆیەکانی دژ بەگەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کورد لەباشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٦٣/٧/١٩ شەهید کردنی سەرکردەو کەسایەتی ناوداری کوردو پارێزگای هەولێر – جەمال حەیدەری – لەلایەن ڕژێمی بەعسی نوێی دەسەلاتدار لەگەلٚ دوو لەهەڤالانی – محەمەد سالح عەبەلی–ئەبوو سەعید–.

شایانی باسە شەهید جەمال حەیدەری لەپایزی سالی ١٩٢٦ لەشاری هەولێر لە باشووری کوردستان ، لە گەرەکی عارەبان لە بنەمالەیەکی ڕۆشنبیرو شۆرشگێر لەدایك بووە لەشارەکەدا.

جێگــەی باســکردنە کــە جــەمال حەیــدەری جــەبار هــەر لــە ســەرەتای هەرزەکاریــەوە لــە بــاڵی جووڵانــەوەی نەتــەوەیی دیمــوکراتی کــورد کــاری کردووە ، دوای ئەوە پەیووەندی بە پارتی شۆڕش کردووە و ئەم پارتەش ئاواتــەکانی شــەهید جــەمال حەیــدەری نــەدەهێنا ئاســتی ئامانجــەکانی لــە هەرێمەکەدا .

لە دوای تەواو کردنی خوێندنی ناوەندی لە شاری هەولێر ، چووە خانەی مامۆستایانی بالاً – زانکۆی پەروەردەی ئێستا ، لە ساڵی ١٩٤٥ ... ئەمەش بووە هۆی گۆرانکاریەکی باش لە ژیانیدا ، کە بووە هۆی ئەوەی لە گەڵ قوتابیــە کۆمۆنیــستەکان تێکــەڵاو بێــت . دوای ئــەوە چــووە ریــزی پــارتی ڕزگاری نیشتیمانی و پارتی کۆمۆنیستی ئێراق و بەردەوام بوو لە خەبات تا رۆژی شەهید کردنی لە لایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق .

هــەروا شــەهید جــەمال حەیــدەری لــە دوای ســاڵێك لــە خانــەی مامۆســتایان چووە کۆلیژی ماف ، لەو کاتەش یەکێك بوو لە قوتابیە زیرەك و بەتواناکان لە یەکیــەتی قوتابیــان لــە مــانگی/١٠/١٩٤٨ دەســتگیر کــرا لــە گــەڵ ســەدا لــە قوتابیەکان .و دوای ئەوە بریاری زیندانی کردنی بۆ دەرکرا و ماوەی پێنج ساڵ لە زیندان مایەوە لە زیندانەکانی ئەبوو غرێب و نووگرە سەلمان.

بلاًم بە هۆی زیرەکی و لێهاتوویی توانی لە مانگی /٥/١٩٥٣ دەربازبێت لە دەست پیاوانی زیندانەکە ، کە لەو کات بە هۆی نەخۆشی چارە سەر دەکرا لە نەخۆشخانەی زیندانەکەدا .

ئــەم کەســایەتیە شۆڕشــگێرە رۆڵــی بــلاًی هــەبووە لــە ریزەکــانی پــارتی کۆمۆنیست لە هەموو بوارە جیا جیاکان و پلە بە پلە قۆناخەکانی دەبری تا بە بوونی بە ئەندامی لیژنەی ناوەندی و دوایی بوونی بە ئەندامی بیرۆی ئەم پارتە و بەردەوام بوونی لە خەبات و درێخی نەکردن لە بەرگری کردن لە چینی هەژارو کاسبکار و جووتیارو کریکار ، جگە لەوەش لە هەموو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانی کورد لە ریزی ئەم پارتە تێکۆشەرەدا .

١٩٦٣/٨/٦ بەرپابوونی شەڕی سەر لە نوێ لە نێوان رێکخراوەکانی چەکدارانی قووبرس لە گەڵ دەست تێوەردانی هێزەکانی ئاسمانی سووپای رژێمی تورکیا ، کە

بووە هۆی کووژرانی زیاتر لە- ٥٥- کەسی یۆنانیو -١٠- کەسی تورکیو دەربەدەر بوونی بەهەزاران کەسو چۆڵ کردنی بەدەیان گوندنشینی تورکەکان لە هەرێمەکەدا.

١٩٦٣/٨/١٠ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق شارۆچکەی زاخۆو دەووروووبەری داگیر کرد لە باشووری کوردستان ، کە بەویستی خۆیان مامەلەیان لەگەڵ جەماوەری ناوچەکە دەرکرد.

١٩٦٣/٨/١٢ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی هاوکاری لە نێوان ڕژێمی شاهەنشاهی ئێرانو ڕژێمی تورکیا ، ئەویش بۆ لێدانی شۆڕشو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە ڕۆژهەلاتو باکووری کوردستانی دابەشکراو بەسەرهەردوو ڕژێم بەتایبەتی لە باکووری کوردستاندا .

١٩٦٣/٨/١٦ ئاژانسی – تاسی– سۆڤیەتی بابەتێکی لە زاری بەرپرسانی باڵای یەکێەتی سۆڤیەت بلاوکردەوە ، دژ بە هەڵسو کەووتو رەفتارەکانی رژێمی بەعس لە ئێراق ، ئەویش بەنیگرانی سەرکردەکانی سۆڤیەت بەرامبەر ئازاردانی گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی شالاوەکانی بۆ سەرکوردو پارتی کۆمۆنیست لە ئێراقدا.

١٩٦٣/٨/١٦ هێزەکانی پێشمەرگەی شۆڕشی ئەیلول فڕۆکەیەکی جەنگی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق خستە خوارەوە لە دەشتی هەولێر لە پارێزگای هەولێر لە لایەن پێشمەرگەکانی ئیبراهیمە فەندی لە گوندی بنسلاوەی گچکە لە رۆژهەلاتی هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٦٣/٨/١٧ کۆماری مەنگۆلیا کێشەی کوردی خستە بەردەم ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، بەلام بەهۆی بەرژەوەندیەکانی ئابووری و بازرگانی لەوکات ناچارکرا پێشنیاەکەی بکشێنێتەوە ئەویش لەدوای ١٨ڕۆژ، و بەناچار کردنی لەلایەن یەکیەتی سۆڤیەت لە ریکخراوەکەدا .

١٩٦٣/٩/٥ ئەحمەد حەسەن بەکر سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسیو عەبدولسەلام محەمەد عارف ، بە یەکەوە هەڵسان بەسووڕانەوە لە ناوچەکانی هەرێمی باشووری کوردستان ، لە سەر بنکەو بارەگاکانی هێزی سەربازی لەناوچەکانی کە شەڕیان تێدا دەکرا ، لە گەڵ پێشمەرگەکانی شۆڕشی

ئــەیلول ، کــە یاوەرەکــانی ســالح مەهــدی عــەماش و حــەردان تکــریتی و عەبدولرەحمان عارف و ئیبراهیم عەبدولرەحمان داودو سوبحی عەبدولحەمید بوون لە و سەردانەیاندا .

١٩٦٣/٩/٩ مۆرکردنی ڕێکەوونامەی یەکێتی و هاوکاری لە نێوان هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە سووریاو هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، لــەپێناو گــەمارۆو بەرەنگاربوونــەوەی هەڕەشــەی پێــشمەگەکانی شۆڕشــی ئەیلول لە باشووری کوردستاندا.

١٩٦٣/٩/١٢ مۆرکردنی پەیمان لە نێوان ڕژێمی تورکیاو یەکێتی ئەوروپا ، کە بە سێ قۆناخ، ئەویش بۆ بە گەیشتن بە کۆتایی پرۆسەی بە ئەندام بوونی تورکیا لە یەکێتی ئەوروپا . دیاری کرا ، کە بەم شێوەی خوارەوەیە ئەویش :-

١- لە پێنج/٥ ساڵ تا / ١٠دە ساڵ بۆ ئامادەکاری لە مەجەکاندا .

٢- هــەروا ١٢دوانــزە ســاڵ بــۆ قۆنــاخی تێپــەڕبوون بــە ســەر ڕێکەووتنەکە لــە نێوانیاندا .

٣- قۆنــاخی دوایــی بــۆ بەئەنــدام بــوون لــە یەکیــەتی ئــەوروپادا ... هــەروا بەگوێرەی ئەم پەیماننامەیە چەندین ئۆرگانی هاوبەش بۆ ڕێکخستن و ئامادە کردنی تورکیاو دامەزراندنی. .

شــایانی باســە نــاوەڕۆکی ئــەم پەیمانــە ســێ بابــەتی گرنگــی لــەخۆ دەگــرت وەکوو هــەنگاوە ســەرەتاییەکانی پرۆســەی بە ئەندامبوون لە قەڵــەم دەدرێت ئەویش:-

١- گومرکی هاوبەش .

٢- بابەتە پەیوەندارەکان بەئابووریەوە .

٣- بابـــەتی بەرزکردنـــەوەی ئاســـتی بەرهەمـــەکانی کـــشتووکاڵ بـــەپێی مۆدیلەکانی ئەوروپا.

شایانی باسە تورکیا وولاتێکە کە بەشی -٨٪- لەخاکەی دەکەووێتە ناو کێشووەری ئەوروپا.

١٩٦٣/٩/٢٩ بۆ یەکەم جار لە مێژووی شۆڕشی کورد لە باشووری کوردستان وێستگەی دەنگــی کوردســتانی ئێــراق پەخــشی خــۆی بــە کوردســتان و ئێراق و ناوچەو جیهــان بلاوکــردەوە ، لــە شــاخە بــەرزەکانی کوردســتان زرینگایــەوە لــە گوێــێ هەموو کوردێك و نیشتمان پەروەرێکی ناوچەو هەرێم و جیهان لەلایەن پــارتی

دیموکراتی کوردستان لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٣/١٠/١٨ لە دوای هەشت حەفتە لە سوورانەوەکەی عەبدولسەلام محەمەد عارف بە ناوچەکانی هەرێمی باشووری کوردستان ، هەڵسا بە کودەتایەکی سەربازی دژی برادەرەکانی لە پارتی بەعسی لە ئێراق.

١٩٦٣/١٠ /٢٢ شاندی هەردوو سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە سووریاو لە ئێراق لە شارۆچکەی زاخۆ کۆبوونەوە ، ئەویش بە مەبەستی لەناو بردنی شۆڕشی ئەیلول ، کە لەو کات کە سووریا ٣٠٠٠ هەزار سەربازی بە هەموو جۆرە چەکێکی نوێی ئەوکات خستە خزمەت هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، لەهەمان کات کۆماری میسریش بریاریدا بە هاوکاریکردن بۆ لێدانی پێشمەرگەکان و بنکەو بارەگاکانی شۆڕشی ئەیلول لەباشووری کرودستان.

١٩٦٣/١١/١ سەرۆکی دەسەڵاتی ڕژێمی باشووری ڤێتنام لە لایەن شۆڕشگێڕە باکووریەکان لە ناو برا ، کە ئەمەریکا پشتگیری تەواوی لە ڕژێمی باشووری ڤێتنام دەکرد لە وولاتەکەدا .

١٩٦٣/١١/١٨ کۆمەڵێك لە سەربازە بەعسیەکان بەسەکردایەتی عەبدولسلام محەمەد عارف هەڵسان بەکودەتای سەربازی ، دوای ئەوە هەوڵی لە ناوبردنی شۆڕشی کوردیان دا بەهەموو توانایەك ، بەڵام نەیان توانی و رامیاریەتی توانای وەستانی شەڕی لەگەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول گرتەبەر لە هەرێمی باشووری کوردستان

١٩٦٣/١١/١٨ ئەنجام دانی دووەم کودەتای سەربازی بەعسیەکان لە نێوان خۆیان لەئێراق و دژی یەکتری لەپێناوی دەسەڵاتە داپلۆسێنەرەکەیان. دژی گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کوردستان .

١٩٦٣/١٢/٩ کۆچی دوایی شاعیری زاناو کەسایەتی ناوداری کورد مامۆستا – سەفوەت مەلا مستەفا حاجی مەلا رسول دیلیژەیی – کە دەکاتە باوکی دکتۆر – عزەدین مستەفا رەسول– لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٦٣/١٢/٩ هونەرمەندی مەقام بێژی ناسراوی کورد – مام سێووە – لە شاری کۆیسنجقی سەر پارێزگای هەولێر ڕۆشنبیران کۆچی دوایی کرد لە باشووری کوردستان.

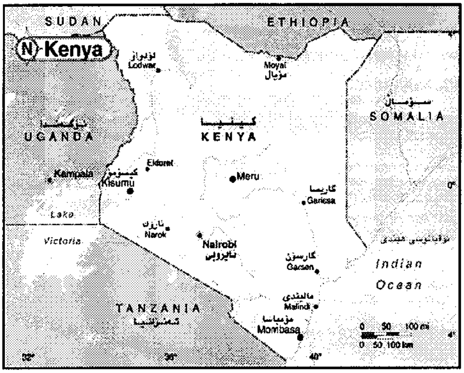

جێگەی باسكردنە كە مام سێوە لە ساڵی ١٨٩١ لـە شارۆچكەی كۆیـە چـاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە . و ناوی تەواوی سلێوە خواجە یەڵدا سـلێوەیە . سـەرەتای دەسـت پێكردنی بە مەقام دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٥١ . هـەروا لـە ساڵی ١٩٥٨ بـۆ كۆمەڵـەی بوژاندنـەوەی هونەرەجوانەكان هەڵبژێردراوە

١٩٦٣/١٢/١٠ وولاتـــی زنزیبـــار سـەربەخۆیی خـۆی ڕاگەیاند بەناوی كۆماری زنزیبـار ئـەویش بـە دەرچـوونی لـەژێر ئینتیـدابی بـەریتانیاو دوایـی لەگـەڵ كۆمـاری تەنـزانیكا یـەكیان گـرت بـەناوی كۆمـاری تـەنزانیای یەكگرتوولـە كێشوورەكەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – دۆدۆمـا – ی پایتـەخت بـوو ، كـە ژمـارەی دانیشتووانەكەی ، ١,٨٦٥,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكـەی ، ٣١,٨٨٠,٠٠٠ ملیـۆن كەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاكی وولاتەكـەی ، ٩٥٤,٠٣٧ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەكەی ، ٨٨ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، ئەفەریكیـەكان ٩٩٪ . هـەروا زیاتر لـە ١٠٠ هـۆزن لـە هـۆزی بانتۆیـەكان . لـە وولاتەكەدا .

١٩٦٣/١٢/١٢ وولاتی کینیا سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند ، بە سەرکردایەتی شۆرشگێری لێهاتوو کیناتا، کە بووە یەکەم سەرەك کۆماری وولاتەکەدا... ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – نایرۆبی – پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ،١,٩٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٩,٩٠٠,٠٠٠ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٨٠,٣٧٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٣٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، زیاتر لە چوار هۆزی نژادی تیایە لە وولاتەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان / عەلی کەندی

١٩٦٤

١٩٦٤/١/١٧ سەرەك کۆماری میسری عەرەبی جەمال عەبدولناسر لە کۆبوونەوەی سەرۆکەکانی وولاتانی عەرەبی لە شاری قاهرەی پایتەختی میسر نارەزایی خۆی بەرامبەر بە هێرشەکانی هێزی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بۆ سەر بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان دەربری ، ئەویش بەهۆی چارەسەرنەکردنی کێشەکان لە وولاتەکەدا .

١٠/ ٢ /١٩٦٤ ڕێکەووتننامەی وەستانی شەڕ لە نێوان سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولسەلام محەمەد عارف و سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلولی مەزنی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان مۆر کرا... بەلام ...؟ ....!.

١٩٦٤/٢/٢٧ لە ئاکامی ترس گەیشتن بە کەووتنی تاوەری – پیزا – لە شاری پیزای ئیتالیا ، کە ناوزەندە بە تاوەری – زەنگی کاتدراییە – لە شاری پیزای

ئیتاڵیا . کە حکوومەتی ئیتاڵیا داوای هاوکاریکردنی کرد لە پێناو ڕیگە گرتن لە نە کەووتنی ئەو تاوەرە .

هەر بەم هۆکارە هەڵسا بە پێك هێنانی لیژنەیەکی چەند لایەنە لە ئەندازیارو بیرکارنناس و پسپۆرو مێژوونووسان لە دوورگەکانی – ئەزوریس – کۆبوونەوە لە پێناو چارە سەر کردنی ئەو گرفتەی کە لە ئەو تاوەرە هەیە . ئەویش بە گفتووگۆ کردن لە پێناو سەقامگیر کردنی ئەو تاوەرە لە وولاتەکەدا.

جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە تاوەری شاری پیزا لە ئیتاڵیا لە ١١٧٣/٨/٩ دەستکرا بە دروستکردنی ، لە پاش دانی ڕووناکی بە نهۆمی سێیەم لە ساڵی ١١٧٨ دا . دوای ئەوە ئەو تاوەرە لار بووەوە ، ئەمەش وایکرد کە کارەکانی بونیاتنانان بۆ ماوەی سەدەیەك بووەستێنرێت و لە ساڵی ١٢٧٢ بە مەبەستی هەموارکردنی بە گۆشە چوار نهۆمی دیکەی لە سەر دروستکرا ، بۆ ئەوەی لاریەکەی بەرەو ڕاستکردنەوە بڕوات .

بەلام لە ساڵی ١٣٠١ دوا نهۆمەکان ڕووناککرانەوە و ئاژیرش لە سەر تاوەرەکە دانرا ، واتە زەنگی لێدان . ئەم تاوەرە بەرزییەکەی ٥٥ مەترە لە سەر ئاستی زەوی ، هەروا بارستاییەکەی ١٤,٥٠٠ بە تەن دەخەملێندرێت ، ئێستا لاربوونەوەکەی ب ٥/٥ پلە دەخەملێندرێت ، تاوەرەکەش زیاتر ل ١٧٤ ساڵ لە دروستکردنی خایاندووە بە هۆی ئەو گرفتە .

هەر بەو هۆکارانە لە مانگی/١/١٩٩٠ دەرگاکانی ئەم تاوەرە لە بەر دەم گەشتیاران داخرا . بەلام دوای هەوڵێکی زۆر لە ٢٠٠١/١٢/١٥ دووبارە دەرگاکانی بۆ گەشتیاران والا کرا .

١٩٦٤/٣/٢٧ لە دوای گفتووگۆی چڕو بەیەکخستنی هەوڵوویست بووە هۆی یەکگرتنی سێ پارتی کوردی لە باشووری کوردستان– پارتی گەلی کوردو ، کۆمەڵەی ئازادیو ، ژیانەوەو یەکیەتی کورد – کاژیك– وناوی پارتی نوێ هەر بە– کاژیك – مایەوە لەکوردستان.

١٩٦٤/٤/٤ لە دوای جیابوونەوەی ئەندامانی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان – جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد– لە باشووری کوردستان ،

لە کۆنفرانسی لابالی جیابوونەوەکە لە شارۆچکەی ماوەت ئەنجامدرا . بە دەربڕینی نارەزایی لەو کۆنفرانسە بەرامبەر بەگفتووگۆی وەستانی شەڕ لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلولو رژێمی نوێی بەعسی لە ئێراقدا .

ئەولێك ترازانەش لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول بووە سەرەتای سەرهەڵدانی بیروو بۆچوونی جیاوازو دروست بوونی چەندین پارتو گروپی دیکەی کوردی لە باشووری کوردستان .

کە رۆژ لە دوای رۆژ ئەو کێشەیە تەشەنەی دەکردو بەردەوام بوو تاکوو ئەمڕۆش ، کە ئاسەوارەکانی کاردانەوەی باشی نەبووە لەهەموو بوارەکان لەسەر بزووتنەوەی رزگاریخواز کورد لەکوردستاندا.

١٩٦٤/٤/٩ بەهاندان و دنەدانی ئێرانیەکان بەتایبەتی – پەژمان – کۆنفرانسی ماوەت دەبەسترێ و بریاردرا بەسەندنەوەی هەموو دەسەڵاتەکان لە – مەلا مستەفا – بەڵام لە دوای کۆنفرانس بریارەکان نەچوونە ناوجێ بەجێکردنەوە ... بارزانی مستەفا لە گەڵ رژێمی بەعس لە ئێراق دەکەوێتە گفتووگۆو کۆمەڵێك رێوو شووێن دیاری دەکەن بۆ گەرانەوەی حکوومەت , لە بەرامبەردا چەندین پۆست بدرێ بەکوردو زمانی کوردی بکرێتە زمانی رەسمی و چەندین خاڵی دیکە .

بەڵام باڵی – م .س – رێگری دەکەن لە هاتنەوەی سووپای رژێمی بەعس و هەر بۆیە بارزانی مستەفا بروسکەیەك دەنێرێ بۆ گشت لایەك و تیایدا هاتووە:–

رێگە بدەن بامیری بگەرێتەوە بۆ قەزاو ناحیەکان لە هەرێمی باشووری کوردستان , هەر کەسێك رێگەیان لێ بگرێت رێگەی لەمن گرتووە , هەر کەسیش رێگە لەمن بگرێت رێگەی لێدەگرم – لە پاش ئەم بروسکەیە

ئەندامانی مەکتەبی سیاسی دەستیان بە هەڵوێست وەرگرتن کردوو کەوتنە سوورانەوەو قسەکردن بۆ خەڵکی کوردستان سەبارەت بە بروسکەکە ، ژمارەیەکی زۆر لە ناو – م .س –دا ئەم بروسکەیان بە فرسەتێکی باش دەزانی بۆ جیابوونەوەیان .

بەڵام هەندێکی دیکەیان پێیان باش نەبوو لەوانەش – ئیبراهیم جەلال – عەلی مووراد – تالب موریاسی – کە رایان وابوو جیا بوونەوە دەیان باتەوە بۆ سەردەمی سەفەوی و عوسمانی ، یەکێك لە پێشمەرگە دێرینەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان کە لـــــــە ئاستی بەرپرسیاریەتی لق بووە و گووتی :–

راستە شۆرشی ئەیلول قوتابخانە بوو ، بەڵام مامۆستاکانی وانەی دوو بەرەکیان دەووتەوە ... دوای ئەوەی کە مەلا مستەفا لە کۆنفرانسی ماوەت نیگران دەبیێ ... بە هاوکاری سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق هێرش دەکەنە سەرناوچەکەو ناچاریان دەکەن بچنە ناو خاکی ئێران و ئێرانیش چەکیان دەکەن و رەوانەی هەمەدانیان دەکات و تەنها رێگە دەدات سەرکردەکانی وەك – ئیبراهیم ئەحمەد – و – جەلال تاڵەبانی – و – جەمیل رۆژبەیانی – و چەندینی دیکە بچنە شاری تاران .

لەوێش ساواك نەك هەر دەست بەرداریان نابێت بەڵکوو وەك لە هەموو کات و ساتەکانی جمووجۆڵ و هەڵسان و دانیشتنیان چاودێری دەکریێ لە لایەن ساواك .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە رۆڵی ساواك لە رێکەوتنامەکان لە گەڵ دەوڵەتی ئێراق ، زۆر جار لەبەر هەندیێ هۆکاری بچووك رێکەوتنامەکان لە گەڵ ئێراقدا سەری نەگرتووە ، کە دیووە ئاشکراکەشی بۆ راگەیاندنەکان و رای گشتی باس کراوە .

بەڵام دیووە نادیارەکەی هەروا ماوەتەوە و زۆرینەی خەڵك لیێ بەئاگانەبوون ... یەکێك لەو رێکەوتنامەیە لەگەڵ دەسەڵاتی عەبدولکەریم قاسم دابوو کە بە پێی ماددەی/٣ ی دەستووری ئێراقی راگەیاندراوی دەووڵەت دەکریێ کە کوردیش ماف نەتەوەیی و نیشتیمانی خۆیان هەبێت . ساواك زۆر پشتیوانی لەکوردەکان دەکرد بۆ چەسپاندنی ئەو بریارەو لە ژێرەوەش دنەی ئێراقیان داوە تا نەچنەکاتی جیێ بەجێکردنەوە .

هەر بۆ ئەم مەبەستە پەژمان دەڵێت :- داوام کرد لە سەرووی خۆم - بە زووترین کات بەر لەوەی هەڵ لە دەست بدەین دەبێت لەگەڵ رابەران و گەورە پیاوانی کوردی حزبی ئێراقی ووتوویژ دەست پێ بکەین و ئەوانە دنە بدەین و برۆنە دەرێ و بچنە مەڵبەندەکانی باکوورو لە ناوچەیەکی شیاو دا دەست بەکۆکرنەوەی لایەنگرانی خۆیان و ماف خۆیان لە دەوڵەتی قاسم بخوازن تا کوردەکان بەناوی نەتەوە بەعەرەب بناسرێن ... بۆ ئەو مەبەستەش قسە لەگەڵ خوودی - شا - دەکرێت و ئەویش رەزامەندی دەنوێنێ بەمەرجێ نابێ هەوڵەکە بگاتەوە بە دەوڵەتی ئێراق .

هەروا لە گفتووگۆ کردنی لە گەڵ شادا - پەژمان - باس لەوە دەکات کە ئەگەر رابەرانی پارتی دیموکراتی کوردستان پێشنیاری ئێمە وەرگرن بە سوودی ئێمەیەو دەتوانین سوودیان لێوەربگرین , لە سەرەتاوە هەندێك کۆمەکیان دەکەین ... ئەگەر پاش جووڵانەوەی یارمەتییان دەدەین , ئەگینا لێیان دەبرین.

عیسا پەژمان ئەفسەرێکی پێشکەوتووی دەزگای ساواکی ئێران بوو ... کە بە ئەندازیاری ناکۆکی نێوان باڵی مەکتەبی سیاسی و باڵی مستەفا بارزانی دادەنرێت و ئەندازیاری رێکەوتنامەی جەزائری ساڵی ١٩٥٧ ، و یەکێك لە سەر سەختترین ئەو سیخورانەی کە لە مێژووی خۆیدا زەبری کوشندەی لە جولانەوەی رزگاریخوازی کورد داوە لەباشووری کوردستان بەتایبەتی و کوردستان بەگشتی لەکێشووەرەکەدا .

<u>تێبینی :</u> ئەم زاراوەیە کورت کراوەی - سا زمان اگلاعات وامنیت کشور - ە واتە - رێکخراوی بەئاگابوون و هێمنایەتی وولاتە - کە مەبەست ئێرانەو لە ساڵی ١٩٥٧ ئەم رێکخراوە دامەزراوە لە رێگەی دەزگای مۆسادی ئیسرائیلی .

١٩٦٤/٤/١٩ لایەنگرانی جەلال تالەبانی و ئبیراهیم ئەحمەد و لایەنگرەکانیان بەیانێکیان لە دژی مستەفا بارزانی راگەیاند بەلادانی لە رێرەوی شۆرش تاوانباریان کردو هەر دوای ئەوە لە ٤/٢٤ هەمان ساڵ عەلی کەمال و رەشید عارف و مەجید عەلی بۆ ناوبژیوانی کردن پێك هێناوەی ئەو دوو لاباڵە گەیشتنە لای مستەفا بارزانی .

بەلام بارزانی مەرجی ئەوەی بۆ دانان کە پێویستە بەنووسین دان

بەوەدابنێن كە ئەوانە خیانەتیان لە پارتی و شۆرشی ئەیلول كردووە ... جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد و لایەنگرانی لە بری ئەوە لە ٦/٢٦ هەمان ساڵ راگەیاندنێكیان راگەیاند و تیایدا داوایان لە ئەندامانی پارتی كرد لە دژی مستەفا بارزانی بووە ستنەوە ... كە بیانووش ئەوە بوو كە سەرەك كۆماری ئێراق سەلام عارف lemon دا گووتویەتی :-

ئێمە لەگەڵ بارزانی رێكەوتووین ... بەڵام ئەندامانی پارتی لابالی جەلال تاڵەبانی بازرگانی شەرو سیخووری ئیمپریالیزمن ... ئەمەش زیاتر بواری بەو لابالەدا كە هەنگاو بنێن بەرەو لە جیابووەودا .

دوای ئەوە لەكۆنگرەی شەشەمی پارتی دیموكراتی كوردستان كە لە مانگی /١٩٦٤/٨ بەسترا لەو كۆنگرەیە بریاری دوورخستنەوەی ١٤ ئەندامی سەركردایەتی پارتی درا لەوانە - ئیبراهیم ئەحمەد - جەلال تاڵەبانی - حلیمی شەریف - نوری شاوێس - عەلی عەبدوڵلا - عومەر دەبابە - عەبدوڵلا ئیسماعیل ، مەلاماتۆر - عەلی عەسكەری - نوری ئەحمەد تەها - عەلی حەمدی - سمایل عارف و هەندێكی دیكە ....- لەم كۆنگرەیە كە ٨ هەشت كەس نوێنەری ٢٠ هەزار ئەندام بوون كە بەشداریان تێداكرد .

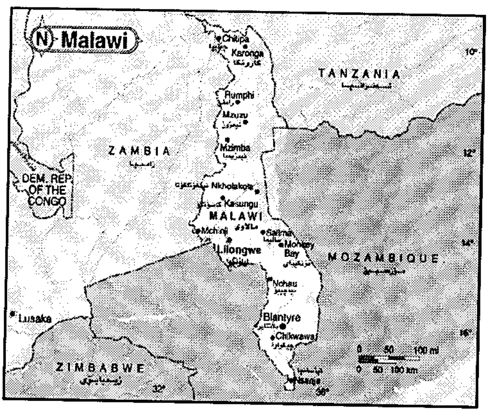
٢٩٦٤/٤/٢٦ هەردوو وولاتی ناسراو بە ناوی كۆماری زنزیبارو تەنژنیكا یەكیان گرت بەناوی رەسمی كۆماری تەنزانیای یەكگرتوو ، كە زنزیبار مافی ئۆتۆنۆمی لەناو سنووری ئەو وولاتە یەكگرتووە پاراست بەپێی رێەوتننامەكەیان لەو وولاتەدا .

١٩٦٤ /٥/٤ بڵاوكردنەوەی دەستووری كاتی نوێی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، كە لە برگەو مادەو خالەكانی هیچ مافێكی دیاریكراوی بۆ نەتەوەی كورد كە دووەم نەتەوەیە لە ئێراق لەنەتەوەو لە خاك دیاری نەكردبوو لەباكووری ئێراقدا. واتە باشووری كوردستان .

١٩٦٤/٥/٢٢ كورسی پاپاوی ، واتە دەسەڵاتی فاتیكان چەندین رێكەووتننامەو پەیمانی جۆراو جۆری لەدوای پەیمانی لاتران مۆر كرد لەگەڵ وولاتانی جیهان ، كە پەیمانی حەوتەمی لە گەڵ كۆماری توونس مۆر كرد لەكێشووەرەكەدا .

جواهر لال نهرو

١٩٦٤/٥/٧ شۆڕشگێڕو قارەمان و پێشەوای هندستان – جواهر لال نەهرۆ– کۆچی دوایی کرد .
لە دوای خەباتێکی بێ وێنەو بێ ووچان دژی زوڵمو زۆرداری لە لایەن وولاتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی بەریتانیای ئەو کات لە کێشووەرەکەدا .

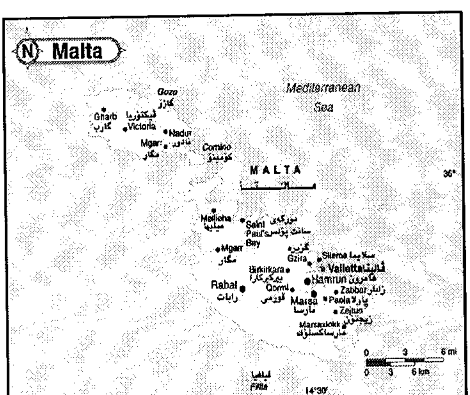
١٩٦٤/٧/٦ وولاتی مالاوی سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند ، بەناوی کۆماری مالاوی ، لەهەمان کات سەرکردەی وولاتەکەو کەسایەتی ناودار– پاندا – پۆستی سەرەك کۆماری گرتە دەست ، لەپێناو بەرەو پێش بردنی باری ڕامیاریو ئابووریوکۆمەلایەتی لە وولاتەکەدا .
ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – لۆنگویە – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٢,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١١٨,٤٨٤هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٦٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هۆزەکانی بانتۆ زۆربەی زۆری دانیشتووانی وولاتەکەن . لە ناوچەکەدا .

١٩٦٤/٧/١٧ یەکەم سەرهەڵدانی شەڕی خۆ کوژی لە نێوان لاباڵی دەستەی جیابووەوە لە پارتی دیموکراتی کوردستان بەسەرکردایەتی مام جەلال تاڵەبانی و ئیبراهیم ئەحمەد ، و سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لە شارۆچکەی ماوەت لە نزیك سلێمانی دەستی پێکرد.
شایانی باسە لەو رۆژەدا دژایەتی کەووتە ناوەندی سەرکردایەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد . لە باشووری کوردستان لە داهاتووی کوردو کوردستان و بەڵکوو بگرە لە هەموو کوردستان.

١٩٦٤/٧/٣١ یەکەم وێنەی زەوی ، بۆ یەکەم جار لە مێژوودا لە سەر مانگ گیراوەو پەخش کرا ، لەلایەن کەشتی ئاسمانی ئەمەریکی - رینگۆ-حەوت- لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

١٩٦٤/٩/١٥ کورسی پاپاوی ، واتە دەسەڵاتی ڤاتیکان چەندین پەیمانی جۆراو جۆری لە دوای پەیمانی لاتران مۆر کرد لەگەڵ وولاتانی جیهان ، کە پەیمانی شەشەمی لەگەڵ کۆماری هنگاریا – مەجەر مۆرکرد لە نێوان دەسەلأتەکانیاندا .

١٩٦٤/٩/٢١ وولاتی ماڵتە سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند بەناوی کۆماری ماڵتە لە کێشوورەکەدا. لە شاری – مالڤا – ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٠٥,٠٠٠ هەزار کەسە .

هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣١٦ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤٦٥٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لە وولاتەکەدا .

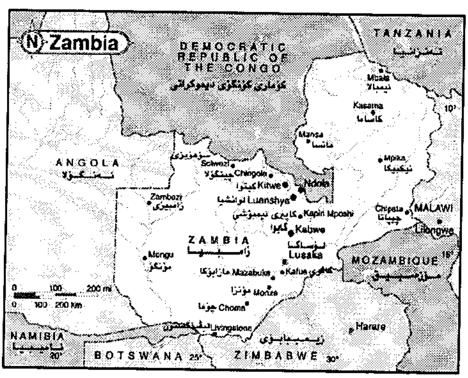
١٩٦٤/١٠/٩ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول بۆ یەکەم جار لە ناوچە ئازادکراوەکانی ژێر دەسەلأتی شۆڕش ، یاسای بەڕێوەبردنی ناوچەی ئازاد کراوەکانی

بڵاوکردەوەو دەستی بە کارەکانی خۆی کرد لە ڕێکخستنی کاروباری جەماوەری لە جێ بەجێکردندا. لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٦٤/١٠/١٠ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی – ئۆلەمپیات – لە تۆکیۆی پایتەختی یابان – ژاپۆن – ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ١٠/٢٤ هەمان ساڵ. لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بووەکان لە جیهاندا .

١٩٦٤/١٠/١٦ چینی مللی یەکەم تاقیکردنەوەی چەکی ئەتۆمی ئەنجامدا بەگوری ٢٠/ کیلۆن تەن ، هەروا چینیەکان بەخێرایی هێزی بۆمبەکانیان زیادکردو ئەندازەکانیان کەمکردەوە . ئەویش لە تاقیکردنەوەی ١٩٦٧/٦/١٧ دا تاقیکردنەوەی چین بۆمبێکی گەرما – ئەتۆمی تەقاندەوەو کە گورەکەی ٧,٣ تەن بوو .

ئەمەش دەکرێ ماوەی سێ ساڵی یەکەمین تاقیکردنەوەی ئەتۆمی تا یەکەمین تاقیکردنەوەی ناوکی , بەخوولی هەشت ساڵەی ئەمەریکاو خوولی پێنج ساڵەی بەریتانیاو خوولی چوار ساڵەی یەکیەتی سۆڤیەت ، رەوتی چالاکی و کارکردن لە سەر بەرنامەی دروستکردنی چەکی ئەتۆمی . هەروا تەقاندنیان لە سونگەی دەستپێکردنی شۆرشی کەلتووری گەورەی پرۆلیتاریا لە ئەیلولی/١٩٦٥ وەستێنرا , دوای ئەوە چین لە ساڵی ١٩٨٠ یەکەمین تاقیکردنەوەی موشەکی بالیستی کێشووەری ئەنجامدا کە لە ساڵی ٢٠٠١ نزیکەی ٢٠ دانە لەو موشەکەی هەبوو لە وولاتەکەدا .

١٩٦٤/١٠/٢٤ وولاتی زامبیا سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند ، بەناوی کۆماری زامبیا بەسەرۆکایەتی – کنس کاوندە – کە بەریتانیا یارمەتی دەری بوو لەبواری ئابووری و

ئاوەدانکردنەوەی ژێرخانی هەمە لایەنە لە وولاتەکەدا.
ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – لۆناکـا – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٨٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکـەی ، ١٠,٦٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەســە . هــەروا رووبــەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٧٥٢,٦١٤ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٧ کەس لە یەك مبل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ئەفەریکیەکان ٩٩٪ . ئەوروپی١٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٤/١١/١٦ بـڵاو کردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی رۆژنامـەی – وێـژە– لەلایـەن شـەوکەت زەنگەنە لەشاری سلێمانی لە باشووری کوردستان .

١٩٦٤/١٢/١٠ لە کۆتایی کۆنگرەی پارێزەرانی عەرەبی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ڕاگەیاندنێکی بڵاو کردەوە ، کە عەرەبستان و کیلیکاو ئەسکەندەرۆنە خاکی عەرەبە ، کە ئەمە بووە هـۆی کـارتێکردنی زیـاتر لـە بـاری شـۆڕشـی کـورد لـە کوردستان .

شاری بەغدا لە ساڵی ١٩٦٤ دا

بەڵام عەرەب بەبیری شۆڤێنی و بەرچاو تەنگی نەتەوەیی ، کە لە دوورگـەی بیابانی عەرەب بـەهۆی فتووحـاتی ئیسلامی وبە زەبری شمشێری ژەهـراوی

وەشاندن و ، لە هەمان کات ئاسانکاری کردن بۆیان لەلایەن گەلانی دیکە ، بەتایبەتی کورد لە ناوچەکە توانیان خاکی گەلان داگیر بکەن .
چونکە نەسنووری ئێستای سووریاو نە ئێراق و نە فەلەستین و نیووەی زیاتر لەخاکی ئوردن عەرەبی تیا نەبووەو خاکی عەرب نیەو نەبووە .
کە خاکی کوردو ئاشووری و ئارامی و ئەرمەنی بووەو، ئەسکەندەرۆنەوکیلیکا خاکی کوردو کردستانەو مێژوو خۆی دووبارە دەکاتەوەو . نابێ عەرەب گەر بە ئاشتی و بەیاسا بێت یاخوود بە قوربانی و شۆڕش بێ ، دەبێ بگەرێنەوە جێگەی باو باپیرانیان کە دوورگەی بیابانی عەرەبیە لە کێشووەرەکەدا ...؟؟؟؟!!.

١٩٦٤/١٢/٢٥ شاعیرو رووناکبیری مارکسی و دیموکراتی و نیشتیمانپەروەری ئێراق نەك عەرەبی – بدر شاکر سەیاب – کۆچی دوایی کردووە . لە شاری بە سرای باشووری ئێستای ئێراق .

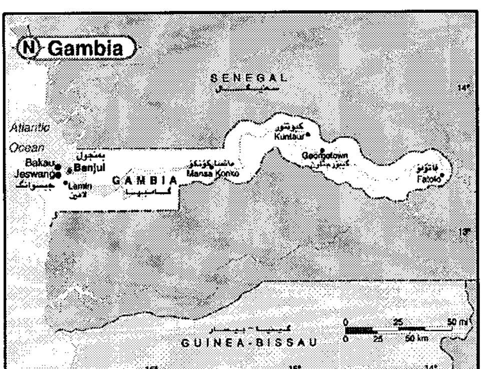
١٩٦٥

١٩٦٥/١/١٤ کۆمەلێك لە ئەندامانی پەرلەمانی سووید پێشنیاریان ئاراستەی حکوومەتی سووید کرد ، لە پێناو بەرزکردنەوەی کێشەی کورد بۆناو گفتووگۆکانی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوە نێوو دەولەتیەکان ، ئەویش بەتاوانبارکردن و مەحکوم کردنی چەوساندنەوەی گەلی کوردستان لە لایەن تورکیاو ئێران و ئێراق .

١٩٦٥/١/٢٤ سەرەك وەزیرانی بەریتانیای پێشوو – چێرچل– كۆچی دوایی كردووە لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، كە یەكێك بووە لە سەركردە جیهانیەكان و بەشداری تەواوی لە جەنگی دووەمی جیهان كردووەو ڕۆڵی كاریگەری هەبووە لە دابەشكردنی كوردو خاكی كوردستان ، بە یارمەتی و پشتگیری وولاتانی داگیركەری كوردستان لە هەموو بوارە جیاجیاكاندا .

١٩٦٥/٢/١٠ لە سەر داوای سەركردایەتی شۆڕشی ئەیلول ، مانگرتنی گشتی لەباشووری كوردستانی لكێندراو بە ئێراق ئەنجامدرا ، ئەویش دژی شەڕو ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٦٥/٢/١٨ كۆماری گامبیا سەربەخۆیی خۆی لەناو ڕایەلەی كۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند – لەلایەن بەریتانیاو – داودا جاوارا – لە پارتی پێشكەوتنی گەل – پۆستی سەرۆكایەتی ئەنجوومەنی وەزیرانی گرتە دەست لە ژێر دەسەلاتی فرەلایەنی لە وولاتەكەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – بنگولْ – ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتوانەكەی ، ٢٨٦,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ١,٦٤٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا رووبەری خاكی وولاتەكەی

، ١١,٣٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤٧٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەیە . هەروا نژادەکانی ، ماندینکا ٤٥٪ . فوولا ٢٠٪ .وئلۆف ١٦٪ . رەگەزی ئەفریکیشی تیایە . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٥/٣/٢١ دامەزراندنی یەکێتی نەتەوەیی خوێندکارانی کورد لە ئەوروپا بەناوی – فۆکسە – کە لەلایەن مامۆستا جەمال نەبەزو شەهید لەتیف عەلی وبروسکە ئیبراهیم ، لە شاری میونیخ لە ئەلمانیا، راگەیەندرا .

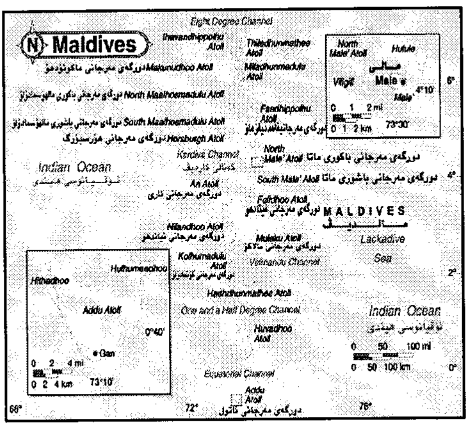
١٩٦٥/٥/٧ شاعیری نەتەوەیی و چینی چەوساوەی ناوداری کورد مامۆستا – قانع – کۆچی دوایی کردووەو گۆڕەکەی لە گوندی لەنگەدێیە لەناوچەی شلێرە لە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان .
جێگەی باسکردنە کە مامۆستا قانع لە سالی ١٨٩٨ چاوی بە جیهان هەلهێناوە لە ناوچەی مەریوان لە رۆژهەلاتی کوردستان . ئەویش دوای ئەوەی دەرەبەگەکانی ناوچەی مەریوان باوکی ئەم شاعیرەیان ئاوارە کردو ملك و مالیان داگیرکردن . بە دەم ئەو لێقەوماویەوە وەکو منالی دەربەدەریەك لە رۆژی ١٥/ئەیلولی هەمان سال لە ئاوایی – ریشێن – لە بناری شارەزوور ، لە دوای ١٤ خوشك چاویبە جیهان هەلدێنێ .
هەروا لە تەمەنی ٤٠ رۆژیدا باوکی کۆچی دوایی ئەکات و پێ رەوکە ئەبێ دایکیشی کۆچی دوایی ئەکات و مامەکانی نازی ناکێشن .

١٩٦٥/٦/١٩ لە دوای بوونی – ئەحمەد بن بلە – بە سەرۆك کۆماری جەزائرو دەست پێکردنی بەچەندین کاری خۆمالێ کردنی پرۆژەو کارگەو کەلووپەلی بێگانە ، بە تایبەتی فەرەنسا لە سەر خاکی کۆماری جەزائیر . لە پێناو

بووژاندنەوەی ژێرخانی ئابووری .

بــەڵام دوایــی لەلایــەن هــاورێ بەرهەڵــستكارەكەی – هــەواری بۆمیــدیان – دەستگیر كرا ، بۆ ماوەی ١٥ساڵ زیندانی كراو هەواری بۆمدیان پۆستی سەرەك كۆماری گرتە دەست لەجەزائیردا .

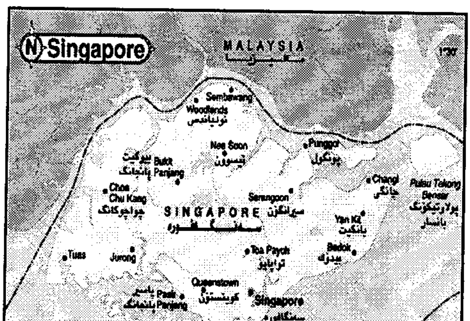
١٩٦٥/٧/١١ دامەزراندنی پارتی دیموكراتی كوردستان لە هەرێمی باكووری كوردستانی داگیر كراوی ژێر دەسەڵاتی توركیا لە لایەن فائق بۆجاخ ڕاگەیەندرا... بەڵام دوای ماوەیەك لەلایەن میتی ڕژێمی توركیا تیرۆر كرا لە هەرێمەكەدا .

١٩٦٥/٧/٢٦ وولاتــــی مەلـــــدیف سـەربەخۆیی خـۆی لـە نـاو ڕایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـــد لەهەرێمەكەدا . لە شاری – مالیــە – ی پایتــەخت كــە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ٦٥,٠٠٠ هــەزار كەســە . هــــەروا ژمــــارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ٣٢٠,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وولاتەكەی ، ٢٩٨ كیلۆ مەتر ژوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢٧٣٩ كەس لە یەك میل چوار گۆشودا .

١٩٦٥/٧/٣٠ دەسـەڵاتی جـەمال عەبدولناسـر دەسـتیکرد بـەگرتنی ئیخـوان موسـلمین و لەوانـەش – سـەید قوتب – و دوو لـە براکانی ، دوای دادگاکردنیـان لـە لایـەن دادگـای میسر بڕیـاری لـە سـێدارەدانیان بۆدەرکردن و بڕیارەکە بە جێ بە جێکردنـی ئـەنجام درا ، سـەرەڕای هەوڵـەکانی وولاتـانی ئیسلامی بە خۆپیـشاندان و نـارەزایی دەربـڕین لە جیهانی ئیسلامیدا . بە تایبەتی لە وولاتانی عەرەبیدا .

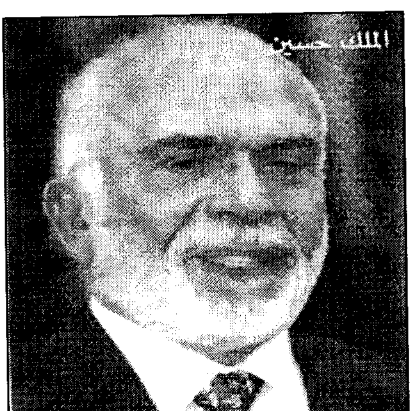
١٩٦٥/٨/٩ وولاتـی سـەنگافورا سـەربەخۆیی خـۆی ڕاگەیاند لەدوای ڕێکەووتن لـە نێـوان نەتـەوە جیاجیاکـانی وولاتەکـەو کۆتـایی هێنـان بەکێـشە هەڵوواسراوە بنەڕەتیەکانی نەتـەوەیی و هـەنگاونان بـەرەو بنیاتنانـەوەی وولاتەکیان . لـە شـاری – سـەنگافورە – ی پایتـەخت ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ٣,٥٥٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ٤,٨٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری وولاتەکـەی ، ٦١٨ کیلۆ مـەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٩٢٤٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، چینیەکان ٧٧٪ . مـالیۆ ١٦٪ . هنـدی

٪۷ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٥/٩/٧ سەرەك وەزیرانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولرحمان بەزاز دەستی کرد بە گۆڕانکاری لە پێنج بڕگەی دەستووری کاتی نوێی بەعسی لە ئێراق ، کە لە بڕگەی /١٩ی ناو دەستوور دیاریکرا . بەوەی کە کورد مافی خۆی هەیەو پێویستە بەبرایەتیو تەبایی بژی لەناو گەلی ئێراقو یەکیەتی نیشتمانی ئێراقدا... بەلاّم ...؟.

١٩٦٥/٩/٧ لە سەر پێشنیاری یەکیەتی سۆڤیەت ، ئەویش بە کۆتایی هێنان بەکێشەکانی نێوان هندو پاکستان ، بە دەست پێکردنی گفتووگۆی نێوانیان لە شاری تەشقەندی پایتەختی ئۆزبەکستان ، کە ئەنجامی بووە هۆی مۆرکردنی ڕێکەووتنیان.

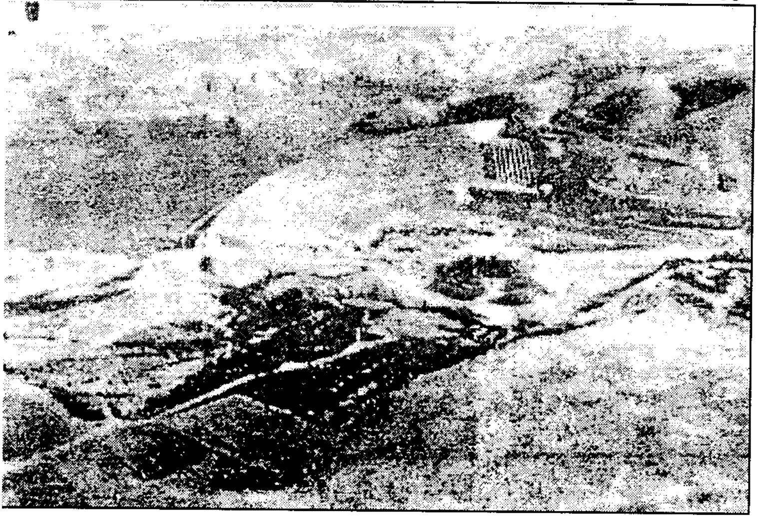
١٩٦٥/٩/١١ دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کورد لە باکووری کوردستانی لکێنراو بە تورکیا لەلایەن کۆمەلێك لەڕۆشنبیرانی کورد لە هەرێمەکەدا.لە پێناو بەرگری کردنیان لە مافەکانی گەلی کوردستان .

١٩٦٥/٩/٢٣ شانشینی ئوردن – شاحوسێن کوڕی تەلاڵ – سەردانی شاری تارانی پایتەختی ئێرانی کرد ، لەو سەردانەیدا شا حوسێن داوای یارمەتی لە شاو بەر پرسانی ئێران کرد ، کە ڕژێمی شاهەنشاهی یارمەتی کوردو شۆڕشی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق نەدات، بەلکوو هاوکاری لەگەڵ دەسەلاّتی بەعسی لە ئێراق بکات ، لەپێناو گەمارۆدانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٦٥/٩/٢٥ ڕژێمی تورکیای شۆڤێنی دورستکراوو داگیرکەری خاکی گەلان بە تایبەتی خاکی باکووری کوردستان ، ئەویش بە پشتیووانی بەریتانیا . کە ئەوکاتو ئەمەریکای ئێستاو هاوپەیمانانی لە سالّی ١٩٦٥دەستی کرد بە

دورستکردنی ٢٢ بەنداو لە سەر زێی فووراتو دیجلە لە هەرێمەکەدا .

ئەمە نەخشەی دروستکردنی ئەم بەنداوانەیە لە باکووری کوردستان

شایانی باسە کە ئەو دوو زێییە لە شاخەکانی ئاراراتی باکووری کوردستان هەڵدەقولێو بەرەو ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بەسووریا و دوایی بەرەو خاکی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق دێتە خوارێ ، کە هەمووی هەر بەناو خاکی کوردستان دەسوورێتەوە تاکوو لە کەنداوی بەناو عەرەب دەکاتەوە ، ئەمەیە خاکو ئاوی کوردو کوردستان .. بەڵام ... بەڵام داخەکەم ...؟ . سەرکردەکانی کورد ؟؟؟؟....!

١٩٦٦

١٩٦٦/١/٢ گرێدانی کۆنگرەی هەرسێ کیشوەری ئەفەریکیاو ئاسیاو ئەمەریکای لاتینی ، لە شاری هاڤانای پایتەختی کووبا ، کە٥٠٠ نووێنەری وولاتانی هەرسێ کیشوەرکە بەشداریان تێداکرد ، لەکۆتایی کۆنگرەکە بڕیاری دامەزراندنی ڕیکخراوێك بە ناوی – ڕێکخراوی هاوکاری گەلانی ئەفریکیاو ئاسیاو ئەمەریکای لاتینی مۆرکرا ، کە شاری هاڤانا بووە بارەگای سەرەکی ئەوڕێکخراوەیە لەجیهاندا .

١٩٦٦/١/٨ ئۆردگانی پارتی کۆمۆنیستی کۆماری ئەرمەنستان ، کە رۆژنامەی – کۆمۆنیست – ە لە یادی – ٣٥– ساڵەی دامەزراندنی فێرگەی باڵای

پـەروەردەی پـشت قـەوقازی کوردیـدا ، بەبڵاوکردنـەوەی ئـەو ژمارانـەی کـە ئێمە لەم کورتە وتارەدا هێناومانتەوە .

بۆ ئەم مەبەستەش کە رۆژنامەی ناوبراو ناونیشانێکی بە پێزوو جوانی بۆ وتارەکـەی هەڵبـژاردووە – ئاسـنگەری کـادرە ئینینلیگینـسیای کـورد– بـە بۆنەی یادی – ٣٥– ساڵەی دامەزراندنی فێرکاری باڵای پەروەردەی پشت قەوقازی کوردیەوە ئەنجامدا لە وڵاتەکەدا.

١٩٦٦/١/١٠ لە ئەنجامی گفتووگۆی نێوان نووێنـەرانی حکوومـەتی پاکستان و هندستان بە سەرپەرشتی و یارمەتی یەکیەتی سۆڤیەت لە شاری تاشقەندی پایتەختی ئۆزبەکـستان ، لـە ئاکامـدا بەیـەك گەیـشتن . ئـەویش بـە مـۆرکردنی رێکەووتنامەی ئاشتیان ڕاگەیاند ، بە ناوی لێدوانی تاشـقەندو گەڕانـەوەیان بۆ پەیوەندی ئاسایی لە نێوان هـەردوو وڵاتـی دژ بەیەکتری و شەڕکەرکە ، کە هۆکاری کێشەی نێوانیـان لـە سـەر داگیر کردن و دابەشـکردنی هـەرێمی کەشمیر بوو لە نێوانیاندا .

١٩٦٦/١/١٩ یەکـەم ئافرەت لـە هینـدسـتان پۆسـتی سـەرەك وەزیرانـی وڵاتەکـەی گرتـە دەسـت، ئـەویش خـاتوو – ئەنـدێرا گانـدی – بـوو ، کـە کـچی جـەواهیر لال نەهرۆ بوو، باوکی یەکەم سەرەك وەزیرانی هند بـوو لـە دوای بەدەسـتهێنانی سەربەخۆیی هندستان ، دوای ئەوە کوڕەکەی ڕاگیف گاندی پۆسـتی سـەرەك وەزیرانی لـە هنـد گرتـە دەسـت... شایانی باسـە ئـەو بنەماڵەیـە لەسـەرەتاوە دۆستی کورد بوونە دژی داگیرکەران و دووژمنانی کورد لە کوردستان .

١٩٦٦/١/٢٧ بۆ یەکەم جار کۆنگرەی بووژانەوەی پیشەسازی ئەفریکی لە شاری قـاهرەی پایتـەختی میسر گرێدرا ، لە سەر داوای ڕێکخراوی نەتەوە یـەکگرتووەکان . کە ٢٢وڵاتی ئەفریکی بەشـداریان تێداکرد ، لەگەڵ نووێنـەرانی ڕێکخـراوە تایبەتیەکانی دەستەی جیهانی وەك :–

ریکخـراوی تەندروسـتی و ، کـشتووکاڵ و کـارو چـەندین و ، ڕێکخـراوی دیکـەی جیهـان ، کـە کۆنگرەکـە بەردەوام بـوو تـاکوو ٢/٩ی هـەمان سـاڵ لـە نێوان کۆنگرەواناندا .

١٩٦٦/١/٢٨ لە دوای بەرزبوونەوەی کێشەی نێوان هەردوو باڵی سەرکردایەتی کورد بە سەرکردایەتی مستەفا بارزانی و جەلال تاڵەبانی ، لە ئاکامدا جەلال تاڵەبانی و لایەنگرانی لەگەڵ رژێمی بەعس رێکەوتن و ناوزەند بوون لەلایەك بە جەلالیەکان و لە لایەکی دیکەش بە شەست و شەشەکان بەلایەنگیری کردنی رژێمی داپڵۆسێنەری بەعس لە ئێراق ، لە هەموو بوارەکان و وەستان دژی شۆرشی گەلی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٦٦/٢/٧ شاندێکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراقی ئەوکات ، بە سەرکردایەتی وەزیری دەووڵەت بۆ کاروباری دەرەوە - عەدنان پاچەچی - سەردانی تورکیای کرد ، دوای سێ ڕۆژ ڕاگەیاندنێکی بڵاو کردەوە ، ئەویش بەپاراستنی یەکیەتی خاکی ئێراق و تورکیا ، کە هەردوو ڕژێمی شۆڤێنی داگیر کەری خاکی کوردستانن بەڕووبەری ٣١٠ هەزار کیلۆمەتری چوارگۆشەو زیاتر لە ٢٦ر٠٠٠ر٠٠٠ملیۆن کورد لە سەر خاکی خۆی ، کە ئەمەش خۆی لە خۆیدا ڕێکەووتنی دژ بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلی کوردە لە کوردستاندا .

١٩٦٦/٢/٢٣ سەرەك کۆماری سووریا - حافز ئەسەد - یەکێك بوو لە هەڵگیرساندنی کودەتای سەربازی بە سەرکردایەتی ، ئەمین حافز ، دوای چەند ڕۆژێك لەکودەتایەکە حافز ئەسەد بووە وەزیری بەرگری سووپای سووریا تاکوو بوونی بە سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعس لە سووریا .. دوای ئەوە بە ئەنجامدانی کودەتای سەربازی چەپڕەوە بەعسیەکان لە سووریا دژی دەسەڵاتی حافز ئەسەد ، بەڵام ئەو کودەتایە سەرکەوتوو نەبوو بەشێووەیەکی بەردەاوم تاکوو لە ساڵی ١٩٧٠ حافز ئەسەد دەسەلاتی تەواوی گرتەدەست بەلابردنی نەیارانی لە دەسەڵات لە وڵاتەکەدا .

١٩٦٦/٣/١٨ لە ژمارەی /٥٥٣ ی رۆژنامەی - البلد - ی ئێراقی بڵاوکرابووەوە ، کە ئەو کوردانەی لە مستەفا بارزانی جیابوونەتەوە لە پێش هەموویان جەلال تاڵەبانی ئامادەیی خۆیان پێشانداوە لەگەڵ رژێمی بەعس لە ئێراق رێکەوتوون و هێمنی بگەرێننەوە باکووری ئێراق .

واتە هەرێمی باشووری کوردستان و وەستان دژی شۆرش ... هەر وەك لەکۆنگرەی بێماری لاباڵی جەلال تاڵەبانی کە لە ٨/٢٨ ی هەمان ساڵ

گرێدرا بوو به پشتگیری کردن له رژێمی بەعسی لەئێراقدا بکەن ...!...؟...

١٩٦٦/٣/٢٥ کۆچی دوایی کوردناس و رۆژهەڵاتناسی ناوداری سۆڤیەتی بەناوبانگ – مینۆرسکی – له شاری لە ندەنی پایتەختی بەریتانیا... شایانی باسە مینۆرسکی توانیوویەتی لەچەندین لایەن بوونی کورد لە هەموو بوارە جیاجیاکان بەرز بنرخێنێ ، بە تایبەت لەبواری نیشتمانی و نەتەوەیی و زمان و کەلتوورو مێژوو و داب و نەریت شارستانیت و شووێنەوار لە کوردستان.

١٩٦٦/٤/٨ دەزگــا پەیوەنــددارەکانی تۆمارگـەی رژێمـی بـەعس لـە سـووریا ناسـنامەی زیـاتر لـە ١٠,٠٠٠ هـەزار نـاوی خێزانـە کوردەکـانی دانیـشتووی رۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا بە ناوی بزربوون لەناو بەرن و ئەم وڵاتـە کـە ١٨,٠٠٠ هـەزار کیلۆمـەتر چوارگۆشـە لـەخاکی کوردسـتان و زیـاتر لـە ٢,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن مرۆڤی کوردی کەووتۆتە ژێر دەسەڵاتەکەیان ، لەناو تۆمارگەکانی دەووڵەتی سووریا ، کە لە ئەنجام بێ ناسنامە ماونەتەوە لە هەرێمەکەیاندا . کە بە دانیشتووانە بیانیەکان دادەنێن لە لایەن رژێمی سووریادا .

ئەمە وێنەی شاری قامۆشلۆیە ، جگە لەو شارە بەلکو لە شارەکانی حەما و حوومس و گوندو شارۆچکەو شارەکانی دیکەش بە عەرەبکردن و راگواستن و وونکردنی ناسنامەی کورد دزراون و سوتێندراون لە رۆژ ئاوای کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە دوای ئەوە لە ٤/١٠ ی هەمان ساڵ دەر کەووت کە رژێمی بەعسی لە سووریای هاوبەشی رامیاریەتی رژێمی بەعسی لەئێراق زیاتر لە – ١٠– هەزار ناوی هاووڵاتیانی رۆژئاوای کوردستانی لکێندراو بەسووریای سووتاند ، لەشارەکانی حەلەبو حەماوحوومس وشارۆچکە و گوندەکان ، بەناوی ئەوەی بزرکراوە لەنێوو تۆمارەکانی تۆمارگای رژێمی بەعسی لە سووریا ، کە لە ئەنجام ئەو ژمارە هاوڵاتیانە تاکوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامەیە بێ ناسنامەن لەو وڵاتەدا

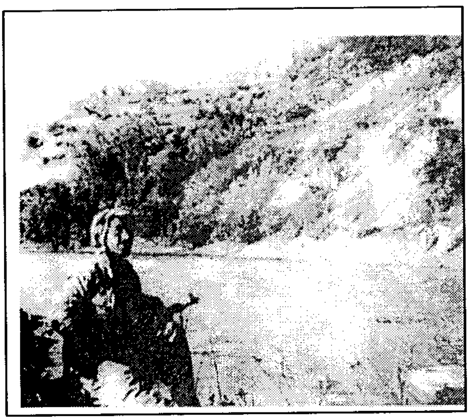
١٩٦٦/٤/١٣ سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولسەلام محەمەد عارف لە پیلانێکی نەخشە داڕێژراو لە لایەن لاباڵی بەرهەستکارانی لە ناو فڕۆکە تایبەتیەکەی خۆی لە ئاسمان ئاگری تێبەر دراو گیانی لە دەست دا . لە ناو خاکی ئێراقدا .

١٩٦٦/٤/٢٢ لە دوای بە دەست هێنانی سەربەخۆیی سووریا رێکەووتنی دورستکردنی بەنداوی تەبەقەی لە گەڵ یەکیەتی سۆڤیەت مۆرکرد لە سەر زێی فوورات ، دوای تەواو بوونی بە هاوکاری لەگەڵ تورکیا لە بەرهەمی هەمەجۆری نێوانیان ، بێ ئەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ئاگادار بکرێت .

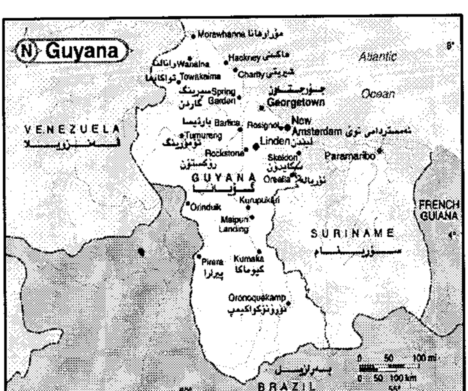
شایانی باسە زێی فوورات لەچیاکانی ئاراراتی خاکی باکووری کوردستان هەڵدەقوڵێ و هەر بەخاکی کوردستاندا دەسووڕێتەوە تا لە دەریای کەنداو

دەکاتەوە لە ناوچەکەدا .

١٩٦٦/٥/٧ سەرەك وەزیرانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق عەبدولرەحمان بەزاز لە گەڵ سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول دەستی کرد بەگفتوگۆ ، لە پێناو چارەسەر کردنی کێشە ڕەواکانی گەلی کوردستان ، کە لەو کات کوردو کوردستان بەرشالاوی بە عەرەبکردنو گۆڕینی دیموگرافیای خاکی کورستان کەوتبوو ، لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە ژێر ڕژێمی بەعسی راسترەوو شۆڤێنی بەهاوکاری هاوپەیمانەکانیان .

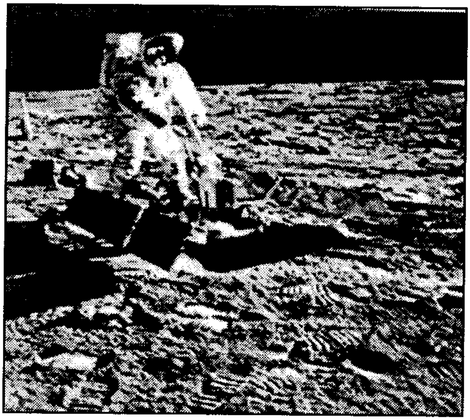

١٩٦٦/٥/١٢ بەرپابوونی داستانی شەڕی هندرێن لە باشووری کوردستان لە نێوان هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان و هێزەکانی سووپای ئێراق ، کە لە پێشمەرگەکانی لێژنەی هەرێمی پارتی کۆمۆنیستی ئێراقو پارتی دیموکراتی کوردستان پێك هاتبوون ، لە ئەنجام هێزەکانی سووپای ئێراق شکێندران بە سەرکەووتنی هێزی پێشمەرگەو ڕیسوابوونو هەلاتنی سووپای رژێمی بەعسی لە ئێراق ، لەگەڵ جاشە خۆفرۆشەکانی دژ بەخاکی گەلی کوردستان.

١٩٦٦/٥/٢٦ وولاتی گۆیانا سەربەخۆیی خۆی لەلایەن بەریتانیا ڕاگەیاندو ناوی وولاتەکەی لە جۆیانای بەریتانی گۆڕی بۆ کۆماری جۆیانا لەناو ڕایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری

-گۆرگتاون —ی پایتخت بوو ، کەژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۲۹۰,۰۰۰ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولأتەکەی ، ۱,۱٤۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولأتەکەی ، ۲۱٤,۹٦۹ هەزار کیلۆ مەتر چوار چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۱۱ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، هندی دوورگەی هیندی رۆژهەلأت ٥۰٪ . نژادە تێکەلأوەکان ۱۲٪ . هندی ئەمەریکی ٦٪ . لە وولأتەکەدا .

۱۹٦٦/٦/٥ لە دوای ڕەوانەکردنی کەشتی گەردوونی ئەمەریکی ژیمتی/۱-۹و لە دوای بڕینی ماوەیەکی زۆر لە دەووری زەوی لە بۆشایی ئاسمان دوای ئەوە — بۆچین- توانی ماوەیەکی بەرچاو بەپێ لە سەر مانگ بخولێتەوە لە ماوەی ۱۲٥لە سەر مانگدا لە بۆشایی ئاسماندا .

۱۹٦٦/٦/۱۳ لە کارێکی دژ بە کوردو خاکی کوردستان و هەلوویستی نامەردانەی دووژمنانی کورد ، کە ئەویش بووە هۆی پەلاماردانی کەسایەتی شۆڕشگێر و پێشمەرگەی خۆراگری گەلی کوردستان بە شەهید کردنی — ئیبراهیمە فەندی — لە دەڤەری مەرگەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە مامۆستا ئیبراهیمە فەندی ناوی تەواوی — ئیبراهیم ئیسماعیل عوومەر — ە و لە گوندی — گردەپان — ی ناحیەی قەراجی سەر بە قەزای مەخمور لە پارێزگای هەولێر لە سالی ۱۹۲۲ چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، دوای ئەوە بە چەند سالێك خێزانەکەی روو لە شاری هەولێر دەکەن و لێی نیشتەجێ دەبن . هەروا لە تەمەنی پێنج سالأن روو لە قەتابخانە دەکات بۆ خووێندن لەو شارەدا .

ماموستا ئیبراهیمه فەندی لە ساڵی ١٩٤١ ژیانی هاوسەرگیری پێکەوەنا ، دوای ئەوەی کە باوکی ماڵئاوایی یەکجارەکی لە خێزانەکەی دەکات ، ماموستا ئیبراهیم ناچار دەبێ روو لە بنکەکانی پۆلیس بکات بە دامەزراندنی بە هۆی باری بژێوی ژیانی خێزانەکەو بنەماڵەکەیدا . هەر لە کاری پۆلیسیش خووێندن تەواو دەکات لە قوتابخانەی شەوانە لە شارەکەدا .

دوای ئەم ماندووبوونە چەندین جێگەو شووێن دەکات لە بە ئەنجامگەیاندنی کاروباری پۆلیسی لە شارۆچکەکانی کوردستان و دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٧ دەیگەرێننەوە ناو شاری هەولێر . دوای ئەوەی کە شۆڕشی ئەیلول هەڵدەگیرسێ ، ماموستا ئیبراهیمه فەندی لە ساڵی ١٩٦٢ لە شەوێکی ساردی زستان بە خۆیی و پۆلیسەکانی بنکەی پۆلیسی خانەقا لە ناو شاری هەولێر روو لە شاخەکانی کوردستان دەکەن و دەچنە ریزی پێشمەرگەکانی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمی باشووری کوردستان .
هەروا ئەم کەسایەتیە لە ریزی پێشمەرگە و سەر پەل و لق و هێزی دەشتی هەولێر هەڵوویستی بوێرانەی هەبووە لە بوارەکانی پێشمەرگایەتی و خۆشەویست و لێهاتوو بووە لەم بوارەداو لە بوارەکانی دیکەی گەل و نیشتیمانەکەیدا .

دوای ئەوە بە هۆی تواناو لێهاتوویی دەکرێتە بەرپرسی هێزی کاوە لە ناوچەی خۆشناوەتی ، دوای ئەوە کارەکەی دەگوازرێتەوە ناوچەی رانیەو لە چەندین داستان بەشداری دەکات ، تا لە داستانێکی گەوورە سەر کەوتوو دەبێ ، دوای ئەوە لە لایەن دوژمنانی گەل و نیشتیمان و لە لایەن کوردە خۆفرۆشەکان لە مەرگەی پشدەر لە ٦/١٣ تیرۆر دەکرێت و دەچێتە ریزی کاروانی شەهیدانی کوردو کوردستان لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦٦/٦/١٣ لە دوای هەوڵکی زۆر شاندێکی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول بە سەرکردایەتی - حەبیب محەمەد کەریم و ، ساڵح یوسفی و ، موحسین دزەیی ، سەردانی شاری بەغدایان کرد ، لە پێناو گفتووگۆ کردن بەچارەسەر کردنی ماف و کێشەی کورد لەباشووری کوردستان ، بەڵام

هەولی شاندەکە لەگەڵ بەرپرسانی دەسەلاتی ناوەندی رژێمی بەعس بێ سوود بوو لە شاری بەغدا لە ئێراقدا .

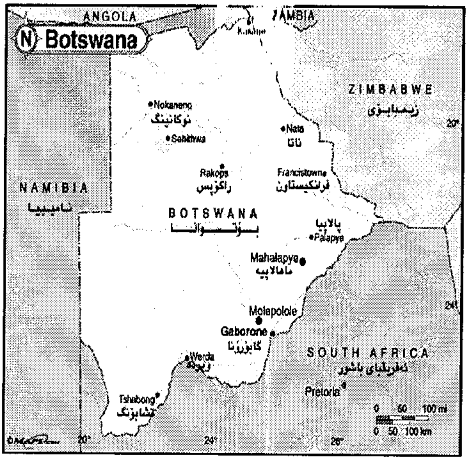
١٩٦٦/٦/٢٤ لە دوای گەرانەوەی شاندی کورد لە شار[illegible]دا ، مستەفا بارزانی بەسەرۆکایەتی کردنی شاندێکی سەرکر[illegible] پارتی دیموکراتی کوردستان ، کە پێك هاتبوون لە – حەبیب محە[illegible]ریم ، علی عەبدوللا، فاخر جەلال ، سالح یوسفی– سەردانی شاری بە[illegible]دایان کردو لە لایەن سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولرحمان محەمەد عارف پێشوازی لێکران ، لە پێناو گفتووگۆی چارەکردنی کێشەکانی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٦٦/٦/٢٩ رێکەووتننامەی شەر وەستان لە لایەن سەرکردایەتی شۆرشی ئەیلول و سەرەك کۆماری ئێراق عەبدولرحمان محەمەد عارف مۆر کرا ، کە ئەو رێکەووتنە ناوزەند بوو بەرێکەووتننامەی ٢٩ی حوزەیران . لە باشووری کوردستان و ئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٦٦/٧/٤ سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، نارەزایی خۆی بەرامەر بە ڕژێمی شایەتی لە ئێران دەربڕی ، ئەویش بەهۆی یار[illegible] دانی شۆرشی ئەیلول لە باکووری ئێراق لەلایەن ڕژێمی شا لە ئێران ب[illegible] ردایەتی محەمەد رەزا شا .

١٩٦٦/٧/٤ تیرۆرکردنی تێکۆشەرو کەسایەتی کورد س[illegible]ۆ[illegible] پارتی دیموکراتی کوردستان لە باکووری کوردستان – فائق بۆجاخ – لە لایەن جەندرمەکانی ڕژێمی تورك لە تورکیا لە هەرێمەکەدا .

١٩٦٦/٧/١٠ لە هەولە بێ ووچانەکانی مستەفا بارزانی بە دۆزینەوەی رێگەچارەی کێشەکانی کورد لە باشووری کوردستان و ڕزگار بوون لە مەرگەساتەکان ، لەلای خۆیەوە بریاریدا بەدانەوەی چەکە قورسەکانی هێزی پێشمەرگەی شۆرشی ئەیلول ، بە دەسەلاتی رژێمی بەعس لە ئێراق ، بەمەرجێ رێکەووتنامەی ٢٩ی حوزەیران جێبەجێ بکات، کە ئەویش داننان بەکورد لە هەرێمی باشووری کوردستان بوو بەمافی ئۆتۆنۆمی لامەرکەزی راستەقینە لە ئێراقدا .

١٩٦٦/٩/٣٠ وولاتـــــی بووتـــــسوانا سـەربەخۆیی خـۆی لـەناو رایەڵـــەی كۆمەنوولـــسی بـــــەریتانیا ڕاگەیانـــــد لەبەریتانیا ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٦٧ بـووە ئەندام لـــە رێكخـــراوی نەتـــەوە یەكگرتووەكان ،دوای ئـەوە نـــاوی وولاتەكـــەی لـــە بووتـسوانا لانـد گـۆڕی بـۆ كۆمـاری بووتـسوانا ، لـە هـەمان كاتـدا – سـیرتس خامـا – هەلبـژێردرا بـە سەرەك كۆمار لەژێر دەستوورێكی سەرۆكایەتی ١٠٠٠ لە وولاتەكەدا لە شاری– گابووروۆن –ی پایتەخت ، كە ژمارەی دانیشتووانەكی،١٩٥,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ١,٩٤٠,٠٠٠ ملیۆن كەسـە . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاتەكـەی . ٥٨١,٧٣٠ هـەزار كیلـۆ مـەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٩ كـەس لـە یەك میل چوار گۆشـــــــەدا . هـــــــەروا نـــــــژادەكانی ، بووتـــــــسوانیەكان ٩٠٪ .كالنگا،باساروا،كالاگادی ١٠٪ . لە وولاتەكەدا .

١٩٦٦/١٠/٢٨ ســـــەرەك كۆمـــاری ڕژێمـــی بەعـــسی لـــە ئێـراق عەبـدولرحمان محەمــەد عــارف لـــە ســـــــەربازگەی – مــەفرەق– لــە نزیـك شارۆچـكەی ڕواندز لـــــە باشـــووری كوردســـتان ، چـاوی

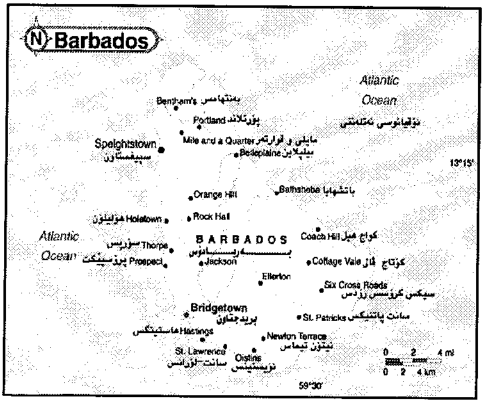
بە بارزانی کەووتو یەکتریان خەڵات کردو بیروو بۆچوونی خۆیان لەبارەی مافـەکانو کێشە هەڵوواسـراوەکانی کـورد یـان ئـالووگۆڕ کـرد لـەپێناو چارەسەرکردنی لە ئێراقدا .

١٩٦٦/١٠/٣٠ لـە دایـك بـوونی سـەرکردەی تیرۆرسـتی ئیـسلامی عـەرەب ، ناسـراو بـە زەرقاوی ، کە ناوی تەواوی – ئەحمەد فزەیل نزال– بووە لە شارۆچکەی – زەرقـا– وولاتـی ئـوردن ، کـە نزیکـەی ٢٥ کیلومـەتر لـە ڕۆژهـەڵاتی شـاری عەمانی پایتەختی ئوردن دوورە لە وولاتەکەیدا .

١٩٦٦/١١/١٣ سکرتێری پارتی کۆمۆنیستی سووریا – خالد بەگداش – بە نـژاد کـورد لـە ڕاگەیانـدنێکی بـلاوی کـردەوە ، کـە یەکیـەتی عـەرەب بڕبـڕەی پـشتی ڕامیاریەتی کۆمۆنیستە لەوولاتەکەیدا .

کەچی ڕۆژێ لە ڕۆژان ناوی کوردو کوردستان وەك نەتەوەیەکی داگیر کراو لـە پرۆگرامـی پارتەکـەی دا نـەهاتووە ، ئـەویش لـە پێنـاو چارەسـەرکردنی کێشەو مـافی نەتـەوەیی هـەتا بەسـەر زاریـشی دانـەدەهات بڵـێ مـن کـوردمو بەرگری لە مافە ڕەواکانی گەڵو نیشتمانەکەم دەکەم...!.

١٩٦٦/١١/٢٠ وولاتـــی بربـــادۆس سـەربەخۆیی خـۆی لـەناو ڕایەلـەی کۆمەنوولـسی بـــەریتانیا ڕاگەیانـــدو لەســـاڵی ١٩٦٧ بـــووە ئەنـــدام لـــە ڕێکخـــراوی نەتـــەوە یـــەکگرتووەکان . ئـــەم ڕاگەیاندنـــەش لـــە شـــاری –بریگتـــۆن– ی پایتـــەخت بـــوو ، کـــە

ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ١١٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٢٠,٠٠٠ هەزار کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکەی ، ٤٣٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٩٠١ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەفریکی ٨٠٪ . ئەورووپی ٤٠٪ . تێکەڵاو ١٦٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٦٧

١٩٦٧/١/١٧ هونەمەند جۆن لینۆن لە دوای ژەنینی چەند پارچە مۆزیکایەك دەستی کرد بەنووسینەوەی هۆنراوەی گۆرانی- ئادای ئینتی لفی- کە دواتر بە هۆی ئەم گۆرانیـە بـە هـرەوە ناوبـانگی زۆری بـەم گۆرانیـە دەرکـرد لـە بـەرەو بـە جیهـان بـوون ... شـایانی باسـە دوای - تێپـەڕبوونی - ٤٠- سـاڵ بەسـەر خانـەی - نۆنهافرێترڤیلـد - کـە بـەنیازی فرۆشـتنی ئـەم کاغەزیـەی کـە هۆنراوەکـەی لەسـەر نووسـراوەو هەڵوواسـراوە بـۆ فرۆشـتنی ئـەو کاغـەزە بەدوو ملیۆن دۆلار.

١٩٦٧/٢/١٤ فـەرمانی کـارگێری بـە ژمـارە/٦/٧٦٣٥ بـە دەرچـوونی لـە لایـەن رژێمـی تورکیا و لە رۆژنامەی فەرمی تورکیا بلاوکرایەوە ، ئەم فەرمانـە یاسـاییە بــە رامیاریــەتی چەوســاندنەوە دە بەخــشێت . بەمــەش رامیاریــەتی چەوساندنەوە گەیاندرا بە چل و پۆپەکان ، حکوومەتی سلیمان دیمیریـل ، لـە کۆتـایی مـانگی /١/١٩٦٨ ی هـەمان سـاڵ بریـاری لـە سـەر ئـەم فەرمانەداو پەسندی کردوو ، ناوینا بە - یاسـای رێکخستنی رۆشـنبیری - بە پێی ئەم یاسایە زمانی کوردی بە تەواوی قەدەخەکرا لە تورکیا .
ئەم یاسایە هەموو کـارێکی زانـستی و کتێـب و گۆڤـار و رۆژنامـە و بەلگـە نامەیـەکی بـە کـوردی نووسـراو قەدەخـە دەکـات و تەنانـەت گـۆرانی کـوردیش لـە سـەر کاسێت و قـەوان و هـەر ئامێرێکی دیکـەی تۆمـارکردن قەدەخـــە دەکـــات .ســـەرەرای ئـــەم هـــەموو چەوســـاندنەوە و تـــەنگ پێهەلچنینەش ، لە رووی زانستیەوە ئەوە یەکلا بۆتەوە کە زمـانی کـوردی زمانێکی هیندۆگرمانیە و یکجار دوورە لە زمانی تورکیدا.
هـەروا ، دەڵـێ :- ئەمـەو جگـە لـەوەی کـە لـە ٨٥٪ ی خـەلکی بـاکووری کوردستان ئاخاوتنی پێدەکەن ، کـە کـارێکی یـەکجار زۆری کردۆتـە سـەر زمـانی تـورکی هاوچـەرخ ... زانـای ئـەلمانی - ئەنـدرباس تیـسە - ی پسپۆر لـە لێکۆڵینـەوەی تـورکی ئەمـەی لـە لێکۆڵینەوەیەکیـدا لـە سـاڵی

١٩٦٤ لە ڤیێنا بلاوی کردۆتەوە ، دەربارەی ووشەی کوردی و فارسی لە زمانی تورکی و ئازربایجانی ، یەکلای کردۆتەوەو سەلماندوویەتی ... هەروا لە بەر ئەم هۆکارانە رژێمی تورکیا لە لایەن رۆژنامەو رێکخراوە تورکیە شۆڤینیەکانەوە هان دراون کە بەردەوام بن لە سەر رامیاریەتی پاکسازی کورد لە باکووری کوردستانی لکێدراو بە تورکیا .

هەروا دەڵێ:- رژێمی تورکیا خۆی بە خۆی ئاگری دوژمنکاریەتی کوردی خۆش کردووە ، نەك کورد ، کە بە ئاشکرا تورکی هانداوە کە بە کۆمەڵ کورد بکووژن و رایانگوێزن ، بێ ئەوەی دەسەڵاتی دادگای تورکی وورتەی لێووە بێت . یان رای گشتی جیهانی ئاورێك لە دۆزی کورد بداتەوە . هەروا لە چوار چێوەی درێژەی ئەم پرۆسەیە توانەوەو چەوساندنەوەیەدا دەنگی وەها بەرز بوونەوە کە هەزارو یەك کەسەرو داخ دەربرن کە لە جەنگی جیهانیدا و لە گەڵ کووشتنی بە کۆمەڵی ئەرمەنیەکاندا لە ساڵی ١٩١٥ دا . کوردیش بەر بە کۆمەڵ کوژیەکە کەاتووە ، بەڵام وەك ئەرمەن نەبووە .

هەروا بۆ ووێنە رۆژنامەی – ئوتووکن – هەرەشەی لە هاووڵاتیانی ناوچەکانی باکووری کوردستان کردووە ، کە واز لە داواکردنی زمانی تایبەتی و قوتابخانەو بەرنامەی رادیۆیی و کەناڵی بلاوکردنەوە و گۆشکردنی کورد بە چیرۆك و ئەفسانەی کوردی بهێنن .

جێگەی باسکردنە کە تورك و زمانەکەی وەك مرۆڤێکی تەمەن گەورەو تاکوو ئێستا مردووە ، لە بەر ئەوەی تورك و نەتەوەکەی لە گەڵ سەرەتای سەرهەڵدان و پەیدا بوونی ئاینی ئیسلام ، پەیتا پەیتا بەرەو دروستبوون هەنگاویناوە لە هەرێمەکەدا .

لە هەمان کات زمانی تورکی لە دوای دامەزراندنی کۆماری توکیا لە دوای ساڵی ١٩٢٩ دا ، زمانی تورکی بە پیتی لاتینی دەنووسرێت و لە ٧٥٪ ی زمانی کوردی فارسی و عەرەبیە و خاوەنی زمان و کەلتوور نەبوونە .

گەر بگەڕێینەوە سەر بەڵگەنامەکانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لە ماوەی دەسەلاتی تاکوو هەرەس هێنانی بە باشی ئەوە دەسەلمێنێ کە نەتەوەی تورك و زمانی تورکی دروستکەرە نەك خۆرسکە ، ئەویش لە ئەنجامی سەرهەلدانی مرۆڤایەتی و پێك هاتەی نەتەوایەتی دروست بووبێ ، وەك کورد ، بەلام بە داخەوە بە درێژایی مێژوو سەرکردەکانی کورد بە پاراستنی دەسەلات و سامان رێگر بوونە لە بەردەم گەیشتنی کورد بە ئامانجەکانی .

باشترین نموونەش لە ماوەی دامەزراندنی دەوڵەتەکانی کوردیان پێوەو لکاوە ، تاکوو کۆتایی سالی ٢٠٠٨ . کە سەرکردەکانی کورد لە باکوور و باشوور و رۆژهەلات و رۆژئاوا . هەموو کاتێك دژی یەکتر بوونە لە سەر حیسابی گەلی کوردستان .

ئا لێرەدا ئەویش بە شەڕی کورد کووژی و دروستکردنی تەگەرەو کۆسپ لە بەردەم مافەکانی گەلی کورد ، ئەویش بە خۆدەولەمەند کردن بە پاوانکردنی سامانی گەل و پاراستنی کەسایەتی و بنەماڵەو سەرکردایەتیەکانیان بە لە دەست نەچوونیان و چەندین لایەنی دیکە لە کوردستان بەرامبەر دوژمنانی کورد لە ناوچە و جیهان .

١٩٦٧/٢/١٤ فەرمانی کارگێری بە ژمارە/٦/٧٦٣٥ بە دەرچوونی لە لایەن رژێمی تورکیا و لە رۆژنامەی فەرمی تورکیا بلاوکرایەوە ، ئەم فەرمانە یاساییە بە رامیاریەتی چەوساندنەوە دە بەخشێت . بەمەش رامیاریەتی چەوساندنەوە گەیاندرا بە چڵ و پۆپەکان ، حکوومەتی سلیمان دیمیریل ، لە کۆتایی مانگی /١/١٩٦٨ ی هەمان سالْ بریاری لە سەر ئەم فەرمانەداو پەسندی کردوو ، ناوینا بە – یاسای رێکخستنی رۆشنبیری – بە پێی ئەم یاسایە زمانی کوردی بە تەواوی قەدەخەکرا لە تورکیا .

ئەم یاسایە هەموو کارێکی زانستی و کتێب و گۆڤار و رۆژنامە و بەلگە نامەیەکی بە کوردی نووسراو قەدەخە دەکات و تەنانەت گۆرانی کوردیش لە سەر کاسێت و قەوان و هەر ئامێرێکی دیکەی تۆمارکردن قەدەخە دەکات

.سەرەرای ئەم هەموو چەوساندنەوە و تەنگ پێهەلچنینەش ، لە رووی زانستیەوە ئەوە یەکلا بۆتەوە کە زمانی کوردی زمانێکی هیندۆگرمانیە و یکجار دوورە لە زمانی تورکیدا.

هەروا ، دەڵێ :– ئەمەو جگە لەوەی کە لە ٨٥٪ ی خەلکی باکووری کوردستان ئاخاوتنی پێدەکەن ، کە کارێکی یەکجار زۆری کردۆتە سەر زمانی تورکی هاوچەرخ ... زانای ئەلمانی – ئەندرباس تیسە – ی پسپۆر لە لێکۆڵینەوەی تورکی ئەمەی لە لێکۆڵینەوەیەکیدا لە ساڵی ١٩٦٤ لە ڤیێنا بلاوی کردۆتەوە ، دەربارەی ووشەی کوردی و فارسی لە زمانی تورکی و ئازربایجانی ، یەکلای کردۆتەوەو سەلماندوویەتی ... هەروا لە بەر ئەم هۆکارانە رژێمی تورکیا لە لایەن رۆژنامەو رێکخراوە تورکیە شۆڤینیەکانەوە هان دراون کە بەردەوام بن لە سەر رامیاریەتی پاکسازی کورد لە باکووری کوردستانی لکێدراو بە تورکیا .

هەروا دەڵێ:– رژێمی تورکیا خۆی بە خۆی ئاگری دوژمنکاریەتی کوردی خۆش کردووە ، نەك کورد ، کە بە ئاشکرا تورکی هانداوە کە بە کۆمەڵ کورد بکووژن و رایانگوێزن ، بێ ئەوەی دەسەلاتی دادگای تورکی وورتەی لێووە بێت . یان رای گشتی جیهانی ئاورێك لە دۆزی کورد بداتەوە . هەروا لە چوار چێوەی درێژەی ئەم پرۆسەیە توانەوەو چەوساندنەوەیەدا دەنگی وەها بەرز بوونەوە کە هەزارو یەك کەسەرو داخ دەربرن کە لە جەنگی جیهانیدا و لە گەڵ کووشتنی بە کۆمەلی ئەرمەنیەکاندا لە ساڵی ١٩١٥ دا . کوردیش بەر بە کۆمەڵ کوژیەکە کەاتووە ، بەلام وەك ئەرمەن نەبووە .

هەروا بۆ ووێنە رۆژنامەی – ئوتووکن – هەرەشەی لە هاوولاتیانی ناوچەکانی باکووری کوردستان کردووە ، کە واز لە داواکردنی زمانی تایبەتی و قوتابخانەو بەرنامەی رادیۆیی و کەنالی بلاوکردنەوە و گۆشکردنی کورد بە چیرۆك و ئەفسانەی کوردی بهێنن .

جێگەی باسکردنە کە تورك و زمانەکەی وەك مرۆڤێکی تەمەن گەورەو تاکوو ئێستا مردووە ، لە بەر ئەوەی تورك و نەتەوەکەی لە گەڵ سەرەتای سەرهەلدان و پەیدا بوونی ئاینی ئیسلام ، پەیتا پەیتا بەرەو دروستبوون

هەنگاوینا‌وە لە هەرێمەکەدا .

لە هەمان کات زمانی تورکی لە دوای دامەزراندنی کۆماری توکیا لە دوای ساڵی ١٩٢٩ دا ، زمانی تورکی بە پیتی لاتینی دەنووسرێت و لە ٧٥٪ ی زمانی کوردی فارسی و عەرەبیە و خاوەنی زمان و کەلتوور نەبوونە .

گەر بگەرێینەوە سەر بەڵگەنامەکانی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لە ماوەی دەسەلاَتی تاکوو هەرەس هێنانی بە باشی ئەوە دەسەلمێنێ کە نەتەوەی تورك و زمانی تورکی دروستکەرە نەك خۆرسکە ، ئەویش لە ئەنجامی سەرهەڵدانی مرۆڤایەتی و پێك هاتەی نەتەوایەتی دروست بووبێ ، وەك کورد ، بەلاَم بە داخەوە بە درێژایی مێژوو سەرکردەکانی کورد بە پاراستنی دەسەلاَت و سامان رێگر بوونە لە بەردەم گەیشتنی کورد بە ئامانجەکانی ، باشترین نموونەش لە ماوەی دامەزراندنی دەوڵەتەکانی کوردیان پێوە لکاوە ، تاکوو کۆتایی ساڵی ٢٠٠٨ . کە سەرکردەکانی کورد لە باکوور و باشوور و رۆژهەلاَت و رۆژئاوا . هەموو کاتێك دژی یەکتر بوونە لە سەر حیسابی گەلی کوردستان .

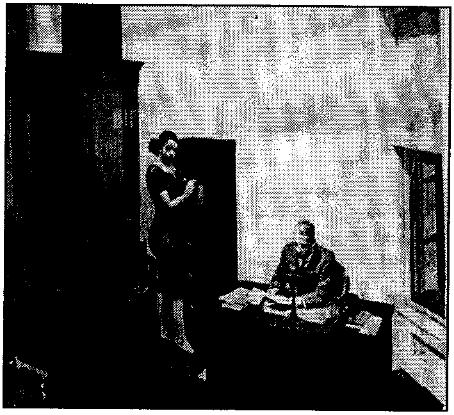
ئا لێرەدا ئەویش بە شەڕی کورد کووژی و دروستکردنی تەگەرەو کۆسپ لە بەردەم مافەکانی گەلی کورد ، ئەویش بە خۆدەوڵەمەند کردن بە پاوانکردنی سامانی گەل و پاراستنی کەسایەتی و بنەماڵەو سەرکردایەتیەکانیان بە لە دەست نەچوونیان و چەندین لایەنی دیکە لە کوردستان بەرامبەر دوژمنانی کورد لە ناوچە و جیهان .

١٩٦٧/٤/٨ کۆچی دوایی هونەرمەندی شێوەکاری کوێتی و عەرەبی محەمەد دەمخی لە شاری کوێت ، بە هۆی نەخۆشیەکی کوشندە لە یەکێك لە نەخۆشخانەکانی شاری کوێت ... شایانی باسە کە هونەرمەندی شێوەکاری محەمەد دەمخی لە ١٩٤٣/٢/١٥ لە فەریج عەبدوللا کە یەکێکە لەگەرەکەکانی شاری کوێت چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

ئەم هونەرمەندە هەر لە سەرەتای ژیانی منداڵیەوە دەستی کردووە بەهونەرە بەهرەدارەکەی و بەدەیا تابلۆی بەرهەم هێناوەو بەشداری لەچەندین ڤیستیڤاڵی هونەری شێوەکاری دیکەی کردووە لەکوێت و لە

وولاتانی دیکەی عەرەبی و لە رۆژهەلاتی ناوەراست .

١٩٦٧/٥/٦ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی رۆژنامەی – التاخی– لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان ، بەهۆی باری لەباری ئەوکات لە ئێراق.

١٩٦٧/٥/١٥ کۆچی دوایی پێشەنگی شێوەکارە ریالیزمەکانی ئەمەریکا – ئیدوار هۆپێر – ... جێگەی باسکردنە کە هۆپێر لە مانگی/١٨٨٢/٧ لە بازرگانێکی شاری – نیاك – ی نزیك رووباری هدسۆنی سەر بە شاری نیورۆکی ئەمەریکا چاوی بەجیهان هەلهێناوە ... هەر لە تەمەنی منداڵیەوە حەزو بەهرەی نیگارکێشی لێ بەدیار دەکەوێ و لە ساڵی ١٨٩٩ بریاردەدات رێگای هونەری بکاتە رێبازی ژیانی .

سەرەرای ئەوەی کە باوکی زۆر هەوڵی لەگەڵدا کە وەك خۆی فێری پیشەی بازرگانی بێت کە داهاتووی ژیانی باشتر مسۆگەر دەکات ... بەلام ئارەزوو هەستی هۆپێر زۆر لەوە جیاوازتر بوو ... هەر لەو کاتەدا روو لە قوتابخانەی هونەری لە شاری نیورۆك دەکات و لەو قوتابخانەیەدا مامۆستا – ولیەم میریس – لە ساڵی ١٨٤٩ – ١٨١٦ ی شوێن کەوتووی سارجنت کاری دەکرد .

هەروا لە سەر دەستی – رۆبەرت هنری – ١٨٦٩ – ١٩٢٩ کە یەکێك بوو لە باوکەکانی ریالیزمی ئەمەریکا – دەخوێنی و پێی کاریگەر دەبێت کە لە دوای رۆبەرت هنری کە لە هەموو کەس زیاتر کاری تێکردووەم .

هەروا لە ساڵی ١٩٠٦ دەگاتە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنساو پاش بە سەربردنی چەند مانگێك لەگەشت بۆ شارەکانی لەندەنی پایتەختی

بەریتانیاو ئەمستردام و برۆکسل دەکات ...کاردانەوەی تابلۆی – پاسـەوانی شـەوانە – ی رامیرانتـیش لـە مۆزەخانـەی رجگـس لـە ئەمـستردام کـار لـە هەستی هونەری دەکات .

لە ساڵی ١٩١٠ دەگەرێتەوە ئەمەریکاو لە شاری نیورۆك نیشتەجێ دەبێت و هێندەی پێ ناچێت لەرەوتی نوێخوازی نزیك دەبێتـەوەو جارێکی دیکە روو لە ئەوروپا دەکاتەوەو سەردانی چەندین وولآت دەکات .

ئەمـەش دەبێتـە هۆکـاری ئـەوەی کـە یادگاریـەکانی ئـەوروپا دەکاتـە تـابلۆ یەکێك لەمانە تـابلۆی – سـوارپلۆ – ی نـاوبوو کە لـە سـاڵی ١٩١٤ کێشای . دوای ئەوە چەندین تابلۆی کێشا لەوانە تـابلۆی – پـردی مانهـاتن – خـۆری بەیانی – بـرکلین – لـە سـاڵی ١٩٢٠ یەکـەمین پێشانگای تایبـەتی خـۆی لـە یانـەی وێـتنی دەکاتـەوە ، لـە سـاڵی ١٩٢٣ هـاورێی قوتابخانـەی – خـاتوو جۆنیفسن – دەهێنێ ... لە ساڵی ١٩٢٤ دووەم پێشانگای لە هـۆڵی ریـپینی لە شاری نیورۆك دەکاتەوە . ئەم هونەرمەندە لـەکارە هونەریـەکانی بـەردەوام دەبێـت لـە مـاوەی ژیـانی تـاکوو ماڵئـاوایی لـە هونـەر دۆسـتان و وولآتەکـەی دەکات لە ئەمەریکا.

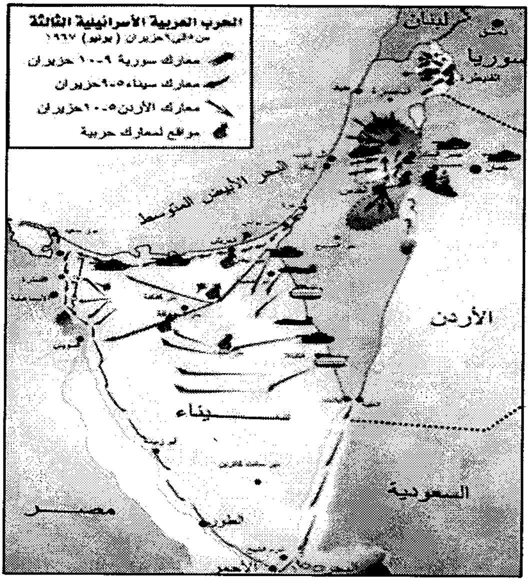
١٩٦٧/٥/١٨ حکوومـەتی میـسر داوای لـە رێکخـراوی نەتەوەیـەکگرتووەکان کـرد بـە کشانەوەی هێزەکانی سـووپای کـە –٢٤٠٠– سـەربازبوون ، کـە مابوونـەوە لە دوای شەری کەنالی سوێس لە ساڵی/١٩٥٦ ، لـە هـەمان کـات ئەمینـداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان داواکەی میسری جێبەجێکرد بە کشاندنەوەی هێزەکانی لە ٥/٢١ی هەمان ساڵو لە ٥/٣١ی هـەمان سـاڵ رێککەووتننامـەی هاوکاری سەربازی لە نێوان شانشینی ئوردن و حکوومەتی میسر مۆرکرا.

دوای ئەوە رژێمی بەعـسی لـە ئێراق لـە ٦/٤ی هـەمان سـاڵ چـووە نـاو ئـەو رێکەووتنـە ، کـە ئاکـامی بـووە هـۆی هەڵگیرسـانی شـەری ٥/ حـوزەیران لـە نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکانی سـووپای وولآتـانی عـەرەبی لە ناوچەکەدا .

لە ئاکامی شەری نێوان هێزەکانی سووپای هاوبەشـی عـەرەبی و ئیـسرائیل بـووە هـۆی لـەناوبردنی – ٤٠٠– فرۆکـەی جـەنگی و مـەدەنی میـسر لـەناو

فرۆکەخانــەی میــسرو وێرانکردنــی -٧٠٠- دەبابــەی میــسرو -١١٠- دەبابەی ئوردنو - ٣- ژێرئاوی میسری.

ئەمەیە شۆڕشی ئوومەمەی عەرەبی- کە رووبەرووی خاکی ئیسرائیل بەر لەشەرەکە - ١٣- هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشە بوو کە چی لە دوای ئەو شەڕە رووبەری خاکی ئیسرائیل بووە - ٤٢-چلو دووهەزار کیلۆمەتر چوار گۆشە لە ناوچەکەدا .

١٩٦٧/٦/٥ هەڵگیرسانی جەنگی نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیلو هێزەکانی هاوبەشی سووپای وولاتانی عەرەبی ، کە هێزەکانی سووپای ئیسرائیل پەلاماری میسرو سووریاو ئوردونی داو ، لە ئەنجام بووە هۆی داگیر کردنی کەرتی ڕۆژئاواو داگیر کردنی شاری قوودس بە ناوی جەنگی/٦ ستە حوزەیران لە ئەنجام هێزەکانی سووپای عەرەبی بەسەرکردایەتی میسر پاشەکشەیان پێکراو هێزەکانی سووپای ئیسرائیل سەرکەوتنیان لەهەموو شەڕەکانی بەدەست هێنا بەرامبەر بە وولاتانی عەرەبی لە ناچەکەدا.

١٩٦٧/٦/١٠ راگرتنی جەنگی نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکانی سووپای هاوبەشی وولاتانی عەرەبی ، ئەویش بەیارمەتیو هاوکاری ڕێکخروای نەتەوە یەککگرتووەکانو ئەمەریکاو وولاتی میسر .

کە سەرکردایەتی سەرەکی هێزەکانی وولاتانی عەرەبی دەکرد لە شارەکەو ناوچەکەدا .

١٩٦٧/٦/٢١ لە دوای کۆتای شەڕ لە نێوان میسرو ئیسرائیل ، سەرەك ئەرکانی سووپای ڕووسیا – مارشال زاخارۆف– گەیشتە میسرو دەستکرا بەگفتووگۆ لە نێوان بەر پرسانی ڕووسیاو میسر.
لە ئەنجامدا دەسەلاتدارانی میسر ڕوویان وەرگیرا بەرەو ڕۆژهەلاتو وولاتانی سۆشیالیست بەسەرکردایەتی جەمال عەبدولناسر سەرەك کۆماری میسری عەرەبی لە کێشووەرەکەدا .

١٩٦٧/٧/٦ شەهید کردنی بەرپرسی لیژنەی ناوخۆی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق لە لقی هەرێمی کوردستان – ڕەئوف حاجی قادر– لە بەر دەرگای سەرای سلێمانی لە باشووری کوردستان لە لایەن پیاوانی ڕژێمی بەعس لە ئێراق لە شارەکە دا.

١٩٦٧/٧/١٢ گرێدانی کۆنگرەی وولاتانی ئەورووپای ڕۆژهەلات لە مۆسکۆی پایتەختی یەکیەتی سۆڤیەت ، بە هەلسەنگاندنی کێشەو گرفتەکانی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاست ، دوای ئەوە کۆنگرەکە گوواستراوە بۆ شاری بۆدایست ، کە ئەوکات ئەلکسی کۆسجینی سەرەك وەزیرانی سۆڤیەت بوو بەشداری لەوکۆنگرەیە کردو دوور لەوەی باسی کێشەی کوردو کوردستانو ئێشو ئازارەکانی بکرێت لەکۆنگرەکەدا .

١٩٦٩/٧/١٧ هەلدانی موشەکی زەبەلاحی ساتۆرن /٥ کەکەشتی ئەپۆلۆ /١١ و سێ کەشتیوانەکەی لەخۆگرتبوو .

١٩٦٩/٧/٢٠ کەشتیوان نیل ئارمسترۆنگ ... ئەو کەسەیە کە بۆ یەکەمجار شوێن پێی خۆی لە سەر خاکی مانگ بەجێ بهێلێ .

١٩٦٩/٧/٢١ یەکـەمین کـەس کە لـە سـەر رووی مـانگ نیشتەوە - نیل ئارمـسترۆنگ - ی ئەمەریکی بوو کە لە کاتژمێر ٣,٥٦ خولەکدا . نەك یوری گارگارینی رووس ، کە ئـەو تـەنیا بـەدەووری زەویـدا سـورایەوە بـۆ مـاوەی یـەك کاتـژمێرو ٤٨ خولەك لە گەردوون.

تێبینی :- وێنەکەی لە جێگەی دیکە دانراوە لە ناوەرۆکی کتێبەکەدا

١٩٦٧/٧/٢٩ گرێـدانی کـۆنگرەی لووتکـەی وولاتـانی عـەرەب لـە شـاری خـەرتوومی پایتەختی سوودان ، ئەویش بە بەلێندان لەلایەن سعوودیەو کووێت و لیبیا ، بە قەرەبوو کردنەوەی میسر لەو زیانەی کە لەشەڕی لەگەڵ ئیسرائیل لێی کەووتەوە.

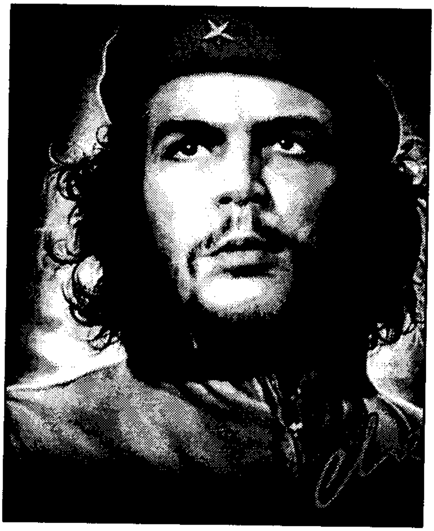
ئـەویش سـعوودیە بـە ٥٠ ملیـۆن جوونـەی ئیـستەرلینی و کووێـت بـە ٥٥ ملیـۆن جوونـەی ئیستەرلینی و لیبیا بـە٣٠ ملیـۆن جوونـەی ئیـستەرلینی، بـەلاّم سـووریا بـە هـۆی دژایـەتی کردنـی سـعوودیە هیـچی بـەر نەکـەوت لەقەرەبووەکەدا.

١٩٦٧/٨/٣ ئەنجامـدانی دوو خۆپیـشاندانی گـەوورە لـە پارێزگـای سـیواس و دیاربـەکر دژی رژێمـی تورکیـای داگیر کـەر لەلایـەن گـەلی کـورد لـەباکووری کورسـتانی داگـیر کـراوی ژێـر دەسـەلاّتی رژێمـی تورکیـا ، کـە پـارتی دیمـوکراتی کوردستان سەرپەرشتی ئەو خۆپیشاندانەی دەکرد لە هەرێمەکەدا .

عزيز الحاج حيدر

١٩٦٧/٩/١٧ بـه هـۆی بـارو دۆخـی ئێـراق و ناوخۆی ئەو پارتە لە ئاکامدا بووە هـۆی کـەرت بـوونی پـارتی کۆمۆنیـستی ئێـراق ، کـە بـە ترسناکترین کەرت بوون دادەنرێت لە مێژووی پارتی کۆمۆنیست ، بە سـەرکردایەتی عـەزیز حـاج ، کـە دوای ئەوە بووە ڕاوێـژکای سـەرەك کۆمـاری ڕژێمـی بەعسی لـە ئێراق سەدام حسێن و نووێنـەری ئەو لە وولاتە جیاجیاکانی جیهان .

١٩٦٧/٩/٢٨ هەڵووەشاندنەوەی ئەو یەکیەتیـەی کـە لـە سـاڵی ١٩٥٨ لـە نێـوان کۆمـاری میسرو کۆماری سووریا مۆرکرا بوو ، ئەویش بەهۆی لێکترازانی پەیوەندی لـە نێـوان وولاتەکانیانـدا ، لەدەسـەلاتە گـۆڕاوە جیاجیاکـان و کاردانـەوەی شۆڕشـی ١٤ی تـەموزو کودەتـا یـەك لـەدوای یەکـەکانی ئێـراق و سـووریا ، لەلایەن بەعسیەکان و دلخۆش نەکردنی ڕژێمە جۆراو جۆرەکانی وولاتـانی عەرەبی ودورسـت بـوونی دلگرانـی و توونـدڕەوی و تـاك ڕەوی لەدەسـەلات لەناوچەو هەرێمەکەدا.

١٩٦٧/١٠/٨ خەباتگێرو قارەمانو تێکۆشەری جیهانی مامۆستا - دکتۆر گیڤارا - زامدار کراو دوای شەهید کردنی لە ١٠/٩ ، هێزەکانی هاوپەیمانان هەر لێی دەترسانو نەیان دەتوانی بچنە سەر تەرمەکەی.... دکتۆر گیڤارا لە خێزانێکی رۆشنبیری دەوڵەمەند بووەو ژیانی خۆی بۆ ڕزگار کردنی گەلانی چەوساوە تەرخان کرد بوو لەجیهاندا.

جێگەی ئامارژە پێکردنە کە دەستەیەك پارتیزان ، کە لە ١٧ کەس پێك هاتبوون کە - چێ گیڤارا - سەرکردایەتی دەکردن و لە دۆڵی بۆرۆ خۆیان حەشاردابوو ، لە ئەنجامی شەڕێکی دژوواردا لە گەڵ سووپای پۆلیڤیا - چێ گیڤارا - بە بریندار ی لە گەڵ دوو لە هاوسەنگەرەکانی دیکەیدا لە نزیك گوندی - کێبرادا - بە دیل دەگیرێن .

هەروا لەم شەڕەدا تەنها ٦ شەش کەس لە پارتیزانەکان ڕزگاریان دەبێ ... کە لە ژیانێکی زۆر سەختدا دەژیان بێ ئەوەی پەیووندیان بە هیچ لایەن و کەسێکەوە هەبێت و لە برسیەتیشدا خەریکی خواردنی گژوگیاو دارودرەخت و ئاژەڵی کێوی بوون ، بۆ ماوەی ٦ شەش مانگ و نزیکەی ٩٠٠ کیلۆ مەتر زەویان بە پێ بری تاکووگەیشتنە سنووری وڵاتی تشیلی ئەمرۆ ، بەم هۆکارە سێ لە هاوسەنگەرەکانی مامۆستا گیڤارا ، لە ژیان ماونەتەوە ، کە هەموو ژیانیان لە پێناو ڕزگار کردن وسەربەخۆییدا بوو ، دژی رژێمی سەرمایەدار لە جیهاندا .

١٩٦٩/١٠/٢٤ لە دوای وەرگرتنی دەسەڵات لە لایەن بەعسیەکان لە ١٧-٣٠-١٩٦٩/٨ رامیاریەتی خۆیان بەشێووە شێوازێکی دیکە لە پێناو بەرەو بەهێزکردنی

جێ پێگەی خۆیان لە سەر ئێراق :-

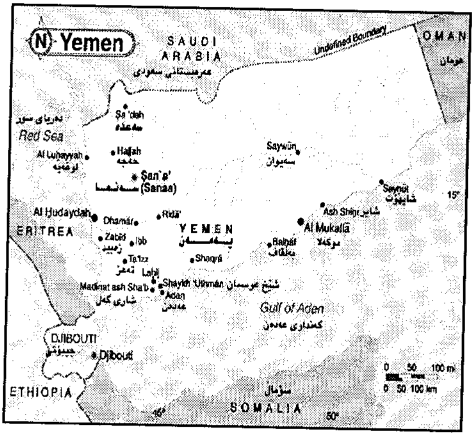
هەروا بە هۆی چەندین هۆکاری دیکە لەوانە وەرگیرانی بیروو بۆ چوونیان بەرەو کۆمەڵگاکانی سۆشیالستی و دوورکەوتنەوەیان لە وولاتانی رۆژئاواو بە هێزکردنی پەیوەندیەکانیان لە رامیاریەتی دەرەوەیان .

هـەروا رامیاریـەتی ناوخۆیـان بـە تایبـەتی بەرامبـەر بـەکوردو مافـەکانی چەندین هـەنگاوی دڵخۆشـکەریان بـەرەو پێشەوەنا لەوانـە ... کردنـی رۆژی نـەورۆز لـە ٣/٢١ بـەرۆژێکی فـەرمی بەچـەژنی نـەورۆزی کـورد و ، کردنـی زمـانی کوردی بەزمانی فەرمی لـە ئێراق شـان بـە شـانی زمـانی وعـەرەبی و کردنەوەی زانکۆی سەلاحەددین لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردسـتان و هـەروا دەرکردنـی چـەند رۆژنامـەو گۆڤار بە زمـانی کـوردی لـە لایـەن ئـەو رژێمە ... ئامانج لەو هەڵوێستانە ئەوە بوو کە جەماوەری گەلی کورد بەلای خۆیاندا رابکێشن .

بەڵام زۆری نەخایاند پـەردەیان لـە سـەر رووی خۆیـان لاداو کەوتنـە هێـرش بردن بۆ سەر گەلی کوردستـان و درێژەیان بەشەڕو وێرانکردنی هەرێمەکەدا ... ئەمەش دوای ئەوە هـات کـە زانیـان کـورد بـەو چـەند هەڵوێسـت و کارانـە رازی نین لە هەرێمەکەداو لە ژێر دەسەڵاتی بەعس لە ئێراق .

بەڵام دوای ئەوە بەهەوڵ و تەقەلای خێرخوازانی نـاوەوەو دەرەوە ، بـەعس گەیشتە ئەو بروایەی کە ناتوانێت بەئاگرو ئاسن شۆڕشی کورد لە ناوبەرێت — و رووی رامیاریەتیەکان و هەڵوێستـەکانیان بەرامبـەر بـە گـەلی کوردسـتان گۆڕی و لە ئاکامی گەیشتن بە قۆنـاخی دەسـت پێکردنـی گفتووگـۆ لـە نێـوان سەرکردایەتی شۆڕش و حکوومەتی ناوەندی لە بەغدا .

کــە ئاکامەکەشــی راگەیانــدنی رێکەوتنامــەی ئــاداری ســاڵی ١٩٧٠/ ی لێکەوتەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٦٧/١١/٢٠ لە هەرێمی یەمەنی باشوور سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند بە ناوی کۆماری یەمەنی دیموکراتی ، لە دوای ئەوەی کە کۆمۆنیستەکان دەسەڵاتیان گرتە دەست... دوای ئەوە یەمەنی باکووریش سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند ، بەناوی کۆماری یەمەنی عەرەبی و لە ئەنجام هەردوو یەمەنی باکوورو باشوور بوونەوە یەك لەدەووڵەتێکی یەکگرتوو لە ٢٢/٥/ ١٩٩٠ بەهەوڵ و یارمەتی وولاتانی جیهان و دورست بوونی بارودۆخی گوونجا ، بەتایبەتی لەدوای هەرەس هێنانی یەکیەتی سۆڤیەت ، کە یەمەنی باشوور کۆمارێکی سۆشیالیستی سەر بە یەکیەتی سۆڤیەت بوو لە هەرێمەکەدا.

ئەم یەکگرتنەوەیەش لە شاری – سەنعا – ی پایتەخت ئەنجام درا ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٠,١٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٢٧,٩٧٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٥ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، عەرەب ١٠٠٪ . لە وولاتەکەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان – لە دانانی عەلی کەندی – دانەری مێژوونامەکە .

١٩٦٧/١١/٢٢ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/٢٤٢ لە لایەن ئەنجوومەنی ئاسایش نێوودەووڵەتی نەتەوەیەکگرتووەکان ، ئەویش بەدانانی بە

بـوونی دەوڵـەتی ئیـسرائیل و دانـان بـەمافی چارەنووسـی گـەلی فەلەسـتین شان بەشانی دەوڵەتی ئیسرائیل لەهەرێمەکەدا .

١٩٦٧/١٢/١٢ شەهید کردنـی دامەزرێنـەری رێکخـراوی یەکیـەتی قوتابیـانی کوردسـتان – ئەحمـەد عەبـدوڵڵا – کـە نـاوبراو دانیـشتووی شـاری ئامێـدی بـوو سـەبە پارێزگای دهۆك . کە لـەکۆنگرەی چـوارەمی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بووەتە ئەندامی کۆمیتەی ناوەندی و لێپرسراوی ناوچەی بووە لە بادینان لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦٧/١٢/١٩ دامەزرانـــدنی ئەنجوومـــەنی مەزهـــەب شـــیعەکانی لوبنـــان ، بەیـــەکێ لـــە دەستکەووتە گرنگەکانی دادەنرا ، لـە بـەر ئـەوەی ئیمـام موسـا سـەدر تـوانی ئەنجوومەنەکە بکاتە دیارییەك بۆ شیعەکانی لوبنان .

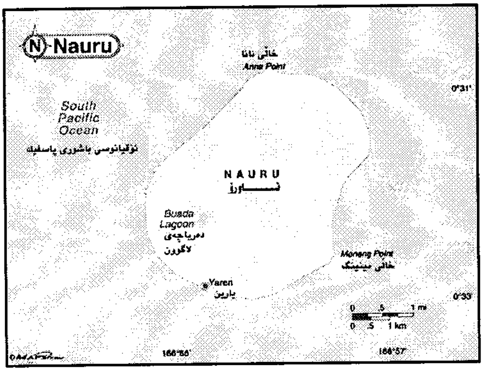
جگە لەوەی کە دامەرزانـدنی ئەنجوومـەنی باشـوور لـە ١٩٧٠/٨/٢٧ لـە ژێـر گووشاری جەماوەر بەرێبەرایەتی ئیمام موسا بوو .

بەتایبەتی پاش مانگرتنی گشتی لە ١٩٧٠/٥/٢٦ ، کەیەکێکی دیکە بوو لـە دســـەتکەووتەکانی مەزهـــەب شـــیعەکان ، ئـــەم هەولانـــەش بـــووە هـــۆی سەرهەڵدانی کێشەی ئایینی و نەتەوەیی لە لوبنان ، کە تاکوو ئێـستاش ئـەو کێشەیە کاردانەوەی لەسەرگەلانی لوبناندا هەیە لە ناوچەکەو جیهاندا .

١٩٦٨

١٩٦٨/١/٢٣ هێزەکانی سووپای کۆریای باکوور پـەلاماری کەشـتی سـیخوڕی سـەربازی هێزەکـانی سـووپای ئەمـەریکای داو دەسـتی بـە سـەردا گـرت، ئـەویش لـە ئەنجامی کێـشەی نێـوان کۆریـای باشـوورو کۆریـای باکوور بووبەپـشتگیری ئەمەریکا لە کۆریای باشوور لەدوورگەکەدا.

١٩٦٨/١/٣١ وولاتـــــى نـــــۆرۆ ســـــەربەخۆيى خـــــۆى ڕگەيانـــــد ، بـــــە نـــــاوى كۆمـــــارى نـــــۆرۆ لـــــە كێـشووەرەكە وجيهانـدا ، دواى ماوەيـەكى كـەم توانى ژێرخانى ئابوورى گەشە پىٚ بدات ، ئەويش

بەهۆى دۆزينەوەى فۆسفات لە دووورگەكەدا . ئەم ڕاگەياندنەش لە شارى – يارين– كە گەرەكێكى گەوورەيە ، لـە هـەمان كاتا بەنـدەرێكى گـەوورەى ئـەم وولاتەيـە ، ژمـارەى دانيـشتووانى ئـەم وولاتـە ٣٥,٠٠٠ هـەزار كەسـە و رووبـەرى خـاكى ئـەم كۆمـارەش ٢١ كيلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەيە . هـەروا نـژادەكانى ، نوورانيـەكان ٦٠٪ . باسـفيكى هـە ديكـە ٢٦٪ . چينى ٨٪ . ئەوروپى ٨٪ . لە وولاتەكەدا .

١٩٦٨/٤/١٣ سـەرەك عەشـيرەتى عـەرەبى – تـەى– شـێخ حەنـەش داگيركـەرى ناوچـە كورديـەكان ، بە تايبـەتى ناوچـەى كەنـدێناوەى سـەر بە قـەزاى مـەخمورى پارێزگاى هەولێر لە باشوورى كوردستان ، لە پێناو خۆسەپاندن‌وخۆ كـردن بە خاوەنداريەتى لە سەر خاكى كورد .

دواى ئەوە لەلايەن هێزەكانى پێشمەرگەى كوردسـتان لـە دەشـتى هـەولێر لەناو برا لە هەرێمەكەدا .

١٩٦٨/٥/٥ شەهيد كردنى دوو تيكۆشـەرو شۆڕشـگێرى ڕۆژهـەلاتى كوردسـتانى داگير كراوى ژێر دەسەلاَتى فارس لە ئێران لەلايەن لايەنگرانى ڕژێمى شـالە ئێـران لە هەرێمەكەدا.

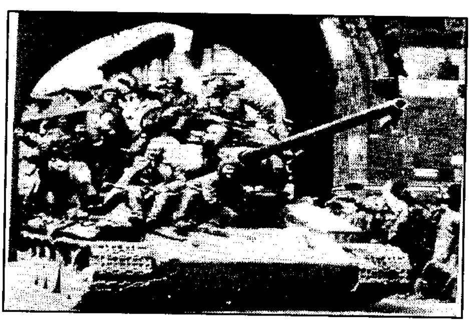
١٩٦٨/٥/٢٩ ئەنجوومەنى ئاسايشى نەتەوە يەكگرتووەكان بڕيارى پچڕاندنى پـەيوەنـدى نێوو دەوولەتى لە گەلّ ڕۆديسيا ڕاگەياند ، لە بـوارى ئـابوورى‌و بازرگـانى و هاتوچـۆو مۆلـەت پـىٚ نـەدانى بەپاسـەپۆرت‌و چـوونە نـاو ڕۆدێـسيا ، واتـە هاتوو دەرچۆ قەدەخەكرا.

١٩٦٨/٧/١٧ لابالێ ڕاستڕەوی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی لە ئێراق کودەتای کۆتایی ئەنجام دا ، دژی هەڤالانی جیاواز لە بیروو بۆچوون و لە ئەنجام لێی سەرکەووتن ، لە هەموو بوارەکانی دەسەلات و پارت... شایانی باسە ئەو لابالە ڕاستڕەوە لەدسەلات بەردەوام بوو تاکوو رووخاندنی لە لایەن هێزەکانی وولاتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی ئەمەریکا لە ناوچەکە لە ٢٠٠٣/٤/٩ لە ئێراق.

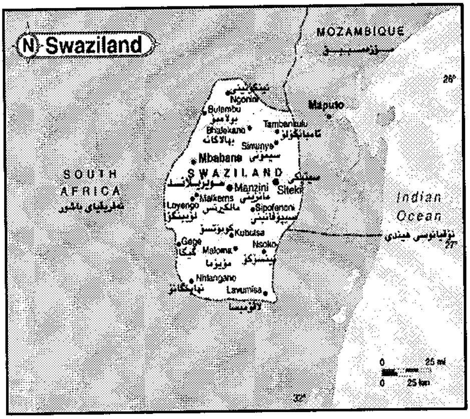

١٩٦٨/٨/١ کۆچی دوایی دۆستی کوردو خەمەکانی و پێشەوای پارتی نیشتمانی دیموکراتی ئێراقی – کامل چادرچی – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بەمەش کورد کەسایەتی و پشتیووانێکی بەوەفای لەدەستدا لە ئێراق و ناوچەکەدا.

١٩٦٨/٨/٢٠ لە دوای دورست بوونی جوولانەوەی بەرهەڵستکاری لە پۆلەندا دژی دەسەلاتی کۆمۆنیستەکان و هێزەکانی سووپای پەیمانی وارشۆ ، ئەو جوولانەوەیەی لە ناو بردو رامیاریەتی بەهاری براگی گرتەبەر دژی هەرجوولانەوەو بیروو بۆچوونێکی دەسەلاتەکەیان.

١٩٦٨/٨/٣٠ کۆچی دوایی نووسەرو مێژوو نووسی نەتەوەیی و نیشتمانی کورد ماموستا – سالح قەفتان – لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشوری کوردستان.

١٩٦٨/٩/٦ وولاتـــــی ســــــوزیلنده ســــەربەخۆیی خـــۆی بەجیابوونـــەوەی لـــەژێر پـــارێزراوی بـــەریتانیا ڕاگەیانــــــد لـــــەناو کۆمەنوولـــسی بـەریتانیا و بەئەنـــدام بـــوونی لـــەناو کۆمەنوولـــسی بـەریتانیاو ڕژێمی شانشینی ڕاگەیاند بە سەرکردایەتی سۆبۆزای دووەمو بووە شانشینی وولاتەکە.

ئـەم ڕاگەیاندنـــەش لــە شـــاری -میـــابین- ی پایتـــەخت ، کـــە ژمـــارەی دانیـشتووانەکەی ، ٦٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ١,١٨٨,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خـاکی وولاتـەکەی ، ١٧,٢٦٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ١٦٧، کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، ئەفەریکی ٩٧٪ . سوازی . زولو . تونگا . شنگان . ئەورویە ٣٪ لە وولاتەکەدا .

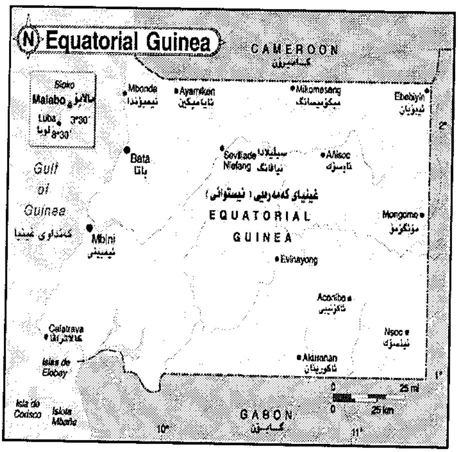
١٩٦٨/٩/٢٤ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ڕەسمـی دانینـا بـە جەژنـی نـەورۆز لـە باشـووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بەڵام لە ناوەندو باشووری ئێراق نازەند بوو بەجەژنی دارو درەخت ، بەڵام سەرەڕای ئەوەش لە باشووری ئێستای ئێراق بـە تایبـەتی عـەرەبی مەزهـەب شـیعە ئـەو ڕۆژ بەجـەژنی نـەورۆز دەزانـن و بەردەوامن لە ئاهەنگ گێران بەر لە ئایینی ئیسلامیش گەلانی دانیشتووی ناچەکە بە لە هاتنی عەرەب لە ڕێگەی فتوحاتی ئیسلامی تاکوو ئێستا لە ناوچەکەدا .

١٩٦٨/١٠/٩ سەرەك کۆماری ئێراق و ئەمینداری گشتی پارتی بەعس لـە ئێـراق ئەحمەد حەسەن بەکر لە لێدوانێکیدا ووتی:-

ئێمـە بەدەسـتێکی پـۆلاین لـە دووژمنـەکانمان دەدەیـن -، واتـە مەبەسـتی کـوردو بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد بـووە ، ئـەویش بـەهۆی بـەرزی

توانای کورد لەبەرگری کردن لەمافە رەواکانی کوردو کوردستان .

١٩٦٨/١٠/١٢ بڵاوکردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری – نـور– بـە سەرپەرشـتی عومـەر دەبابـە ، کـە ئـەوکات زمـان حـاڵی پـارتی شۆڕشـگێری کوردسـتان بـوو ، بـە سـەرکردایەتی جـەلال تاڵـەبانی ، کـە هاوپـەیمانی دەسـەڵاتی رژێمـی بـەعس بـوون لـە ئێراقـدا ، کـە لابـاڵ جیابوونـەوە بـوون لـە پـارتی دیمـوکراتی کوردستان لە باشووری کوردستاندا .

١٩٦٨/١٠/١٢ وولاتـی کینیـای ئیـستوائی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاند ، ئـەویش بـە دەرچـوونی لــــەژێر دەســــەڵاتی ئەسپانیاو– ماکیاس نگوما – بــووە یەکـــەم ســـەرەك کۆماری گینیای ئیستوائی، کە لە هـۆزی –مانـژ – بوو، بـەڵام لـە دوای وەرگرتنـی دەســــەڵات رامیاریــــەکی شـۆڤێنی بەرچاوتەنگی نەتـەوەیی گرتـە بـەر ، بەرامبـەر هـۆزی – بـۆبی–کـە بـووە هـۆی دروسـت بـوونی تەنگـژەی رامیـاریو ئـابووریو لێـك ترازانـی پەیوەندی کۆمەڵایەتیو داخستنی کەنیسەکان لە وولاتەکەدا .

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – مـالایۆ–ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٨٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٥٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٢٨,٠٥١ کیلـۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٥٣٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، فانـژ ٨٥٪ . بـۆبی ١٠٪ لە وولاتەکەدا .

١٩٦٨/١٠/١٢ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهـانی – ئۆلـەمپیات– لـە شـاری مەکسیکۆی پایتـەختی مەکسیك ئەنجامدراو بەردەوام بـوو تـاکوو ١٠/٢٧/ هـەمان سـاڵ ، لە نێوان یانەکانی وەرزشی لە وولاتانی بەژدار بوو لە جیهاندا.

١٩٦٨/١٠/٢٣ بۆیەکەم جار لە مێژووی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق زانکۆی سەلاحەدین لە پارێزاگی سلێمانی دەرگای کرایەوە بە دامەزراندنی لەلایەن دەسەڵاتی نوێی ڕژێمی بەعس ، لە ئەنجامی هەوڵو خەباتی بەردەوامی گەلی کوردستان .

١٩٦٨/١١/١٦ ڕۆژنامەی بە ناوبانگی فەرەنسی – لۆمۆند– بابەتێکی لە سەرباری دەسەڵاتو هەڵس وکەووتی ڕژێمی شاو پەیوەندی لە گەڵ دانیشتووانی کورد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی ژێر دەسەڵاتی شا لە ئێرانو دژایەتی ڕژێمی شایەتی لە ئێران بڵاوکردەوە ، بە هێرش کردنە سەر کوردی ڕۆژهەڵات لە کوردستان .

١٩٦٨/١٢/٢٨ هێزەکانی ئاسمانی سەربازی ئیسرائیل ، کە پێکهاتبوون لە هەشت فرۆکەی جەنگی ئیسرائیل . پەلاماری فرۆکەخانەی نێوودەووڵەتی بەیروتی پایتەختی لوبنانیان داو لەئەنجام ، بووە هۆی تێك شکاندنی فرۆکە بازرگانیو گەشتو گوزاریەکانی لوبنان ، کە ژمارەیان ١٣ فرۆکە بوو بەنرخی ٤٣/٨٠٠ ملیۆن دۆلار کرا بوو جگە لە زیان لێکەووتنی فرۆکەخانەکە لە وولاتەکەدا .

١٩٦٨/١٢/٣١ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەککگرتووەکان ئیسرائیلی تاوانبار کرد بە هەڵسانی بە بۆردومان کردنی فرۆکەخانەی بەیروتی نێوودەووڵەتیو دروستکردنی بەکارێکی نایاسایيو دوور لەیاساکانی نێوو دەووڵەتی ، کە بەرامبەر بە لوبنان ئەنجامیاندا .

١٩٦٩

١٩٦٩/١/٢٥ سەرەتای دەست پێکردنی گفتووگۆ لە نێوان شۆڕشگێرانی ڤێتنامی بە سەرکردایەتی هۆشی منەو حکوومەتی ئەمەریکا لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا.

١٩٦٩/١/٢٧ ڕاگەیاندنی پارتو حکوومەتەکانی وولاتانی سۆشیالیستی ، کە شەش وولات ئەو ڕاگەیاندنە هاوبەشەیان بڵاوکردەوە ئەوانیش ، کە یەکیەتی سۆڤیەتو ، ئەڵمانیای دیمەکراتیو ، پۆڵەنداو ، تشیکۆڤاکیاو ، مەژەرو ، بوولگاریا ، داوای چارەی کێشەی فەلەستینیان بەشێوەیەکی

دادپەروەرانە كرد ، بە ناوزەند كردنی كە مافی خۆیەتی ، لە بەر ئەوەی ڕێكخراوێكی تێكۆشەرو خەباتگێری نیشتمانی دژ بەئیمپریالیزمە لە ناوچەكەدا .

١٩٦٩/٣/١٠ تیرۆر كردنی سەركردەو پێشەوای زنجیەكان- مارتن لوسەر كینگ- لە وولاًتە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا... شایانی باسە ئەم مرۆڤە بەرگری لە مافی مرۆڤو دژ بە هەموو جۆرە چەوساونەوەیەكی ڕەگەز پەرستی بوو لە هەموو بوارەكان لە جیهاندا.

١٩٦٩/٤/١٧ سكرتێری پارتی كۆمۆنیستی كۆماری تشیك ئەسكەندەر دویشیك دەستی لە سەركردایەتی پارتی كۆمۆنیستی تشیك كێشاوە ، ئەویش بەهۆی كێشەو ململانێی جیاواز لەبیروبۆچوون ، دوای ئەو هۆزال جێگەی گرتەوە . كە بووە هۆی دەركردنی سێیەكی ئەندامانی پارتەكەو گەمارۆدانی ڕۆژنامەكان لە وولاًتەكەدا .

١٩٦٩/٤/٢٠ بلاًوكردنەوەی یەكەم ژمارەی گۆڤاری رزگاری لە هەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٦٩/٥/٢٣ ئیمام موسا سەدر بەسەرۆكی ئەنجوومەنی مەزهەب شیعەكانی لوبنان هەڵبژێدرا ، لەپێناو جێبەجێكردنی مەبەستو خواستەكانی لەناو پێك هاتەوو ئاینەكانی لوبنان ، لەنێوان مەزهەب شیعەو سوونەی ئیسلام ، جێگەی باسكردنە كە ئیمام موسا سەدەر لە نەتەوە فارسەو لە دایك بووی ئێرانە .

١٩٦٩/٥/٢٧ شاری دهۆك لە قەزایەكی سەر بە پارێزگای مووسڵ كرا بە پارێزگاو لە پارێزگای مووسڵ جیاكرایەوە لە باشووری كوردستان.

١٩٦٩/٧/٢٠ بۆ یەكەم جار لە مێژووی زانایانی ئەمەریكا مرۆڤ توانی لە سەر مانگ بێتە خوارێو بەپێ بڕوات ، ئەویش ئەمەریكی بوو بە ناوی - نیل ئەرمسترونج- لە وولاًتەكەدا .

١٩٦٩/٧/٢٤ بۆ یەكەم جار لەمێژووی جیهان كەشتی ئەپۆلۆ/ ١١ گەڕاوە سەر زەوی لەدوای چوونە سەر مانگ بە ئەنجامدانی كارە دیاریكراوەكان.

١٩٦٩/٨/١٩ لە دوای كۆچی دوایی ستالین لە ١٩٥٥/١٢/١٣ دا ، كۆنترۆل و چاودێریان لە سەر ئەڵمانەكانی دانیشتووی ژێردەسەلاًتی سۆڤیەت هەڵگرت ، بەلاًم

لێبووردنی تەواویان لەم ڕۆژە بۆ دەرچوو بواریان نەدانێ بگەڕێنەوەو قەوارەکەیان پێك بهێننەوە . تەنانەت لە کۆماری کازاخستانیش پەرلەمان بڕیاری مافی ئۆتۆنۆمی بۆ ئەلمانەکانی ڕاگوێزراوی ئەو کۆمارە لەچوارچێوەی کازاخستان دەرکرد ، ئەویش جێ بەجێ نەکرا .
سالآنی هەفتای سەدەی بیستەم ژمارەیەکی زۆر لەو ئەڵمانیانە گەڕانەوە بۆ ئەڵمانیای ڕۆژهەلآتی سەربە یەکێتی سۆڤیەت ، لە ساڵی ١٩٨٩ سەد هەزار کەس و ، لە ساڵی ١٩٩٠ سەدوپەنجا هەزار کەسی دیکەیان گەڕانەوە ئەلمانیاو ئەم کۆچە بە کۆمەڵە تا ئێستاش هەر بەردەوامە لە کێشووەرەکەدا .

١٩٦٩/٩/١ لە ئەنجامی سەرکەووتنی کودەتای سەربازی ، کە لەلایەن سەرهەنگ موعەمەر قەزافی ئەنجامدرا .
ئەویش بە هەڵووەشاندنەوەی ڕژێمی شانشینی و شانشین ئیدریس لە سەر کورسی شانشینی هێنرا خوارێ و ڕژێمی کۆماری لە لیبیا ڕاگەیاندراو تاکوو ئێستاش قەزاف لە دەسەلآت بەردەوامە لە سەر وولآتەکەدا .

تێبینی:- بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان .

١٩٦٩/٩/١٦ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق هێرشیان کردە سەر گوندی – سووریای- لە سێگۆشەی سنووری نێوان ئێران و ئێراق و تورکیای خاکی کوردستان ، لە ئەنجامی ئەو هێرشە دڕندانەیە نزیکەی ٦٠ هاوولآتی لە دانیشتووانی گوندەکە گوولە باران کران و بە سەدان دەربەدەر بوون لەگەڵ خێزانەکانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٦٩/٩/١٩ شاندێکی ڕژێمی ناوەندی بەعس لە بەغدا ، کە پێك هاتبوون لە سامر

عەزیز نەجم و فوئاد عارف چوونە ناوپردان بۆ چاوپێکەووتنیان بە بارزانی ، لـە پێنـاو گفتووگـۆ کردنیـان لـە سـەر بـاری کـوردو چـارەی کێـشە هەڵوواسراوەکانی مافی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٦٩/٩/٢٥ رێکخراوی کۆنگرەی ئیسلامی لە پایتەختی شانشینی مەغریب دامەزرا ، کـە ئێـستا -٥٦- وولاتـی ئیـسلامی تێیـدا ئەندامـە ، ئەمـەش بـەهۆی سـووتاندنی مزگـەووتی ئەقسا بـوو لـە فەلەسـتین لـە١٩٦٩/٨/٢١ی هـەمان ساڵ لەلایەن چەند کەسانێکی تووندرەوی جوولەکە لە ئیسرائیل .

١٩٦٩/١٠/١٥ دەبوایە شەڕی ناوخۆی سۆماڵ بەرپا ببووایە ، ئەویش بەهۆی تیرۆرکردنـی سەرۆك – کووشتنی –و تووڕەیی جەماوەر. بەڵام هۆکاری هەڵنەگیرساندنی شەڕی نـاوخۆ لەئەنجامدانی کودتایـەکی سـەربازی ئاشتیانە بـوو ، ئـەویش بـەدیاری کردنـی سـنوورێك لـە بـارودۆخی سـۆمال و دامەرزانـدنی – ئەنجوومـەنی بـاڵای شـۆڕش- بەسـەرکردایەتی محەمـەد سـیاد بـەری لـە وولاتەکەدا .

لەپەنجەرە گەڕاوەو لە دەرگا چووە دەرەوە...؟.

١٩٦٩/١٠/٢٤ لە دوای وەرگرتنی دەسەڵات لـە لایـەن بەعسیەکان لـە ١٧-٣٠-١٩٦٩/٨ رامیاریـەتی خۆیـان بەشـێووە شـێوازێکی دیکـە لـە پێنـاو بـەرەو بەهێزکردنی جێ پێگەی خۆیان لە سەر ئێراق :- هەروا بە هۆی چەندین هۆکاری دیکە لەوانە وەرگێرانـی بیروو بۆ چوونیان بەرەو کۆمەڵگاکانی سۆشیالـستی و دوورکەوتنـەوەیان لـە وولاتـانی رۆژئـاواو بـە هێزکردنـی پەیوەندیەکانیان لە رامیاریەتی دەرەوەیان .

هـەروا رامیاریـەتی ناوخۆیـان بـە تایبـەتی بەرامبـەر بـەکوردو مافـەکانی چـەندین هـەنگاوی دڵخۆشـکەریان بـەرەو پێـشەوەنا لەوانـە ... کردنـی رۆژی نـەورۆز لـە ٣/٢١ بـەرۆژێکی فـەرمی بەچـەژنی نـەورۆزی کـورد و ، کردنـی زمـانی کـوردی بـەزمانی فـەرمی لـە ئێـراق شـان بـە شـانی زمـانی وعـەرەبی و کردنـەوەی زانکـۆی سـەلاحەددین لـە شـاری سـلێمانی لـە باشووری کوردستان و هەروا دەرکردنی چەند رۆژنامەو گۆڤار بە زمانی کـوردی لـە لایـەن ئـەو رژێمـە ... ئامـانج لـەو هەڵوێـستانە ئـەوە بـوو کـە

جەماوەری گەلی کورد بەلای خۆیاندا رابکێشن .

بـەلام زۆری نەخایانـد پـەردەیان لـە سـەر رووی خۆیـان لاداو کەوتنـە هێرش بردن بۆ سەر گەلی کوردستان و درێژەیان بەشەڕو وێرانکردنی هەرێمەکـەدا ... ئەمـەش دوای ئـەوە هـات کـە زانیـان کـورد بـەو چـەند هەڵوێست و کارانە رازی نین لە هەرێمەکەداو لە ژێر دەسەلاتی بەعس لە ئێراق .

بـەلام دوای ئـەوە بەهـەوڵ و تەقـەلای خێرخـوازانی نـاوەوەو دەرەوە ، بەعس گەیشتە ئەو بروایەی کە ناتوانێت بەئاگرو ئاسن شۆرشی کورد لـە ناوبـەرێت — و رووی رامیاریەتیەکان و هەڵوێستەکانیان بەرامبـەر بە گەلی کوردستان گۆری و لە ئاکامی گەیشتن بە قۆناخی دەست پێکردنی گفتووگۆ لە نێوان سەرکردایەتی شۆرش و حکوومەتی ناوەندی لە بەغدا . ئاکامەکەشـی راگەیانـدنی رێکەوتنامـەی ئـاداری سـالی /١٩٧٠ ی لێکەوتەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٦٩/١٢/٣١ دامەزراندنی کۆمەڵەی هونەرو وێژەی کوردی لـە شاری بەغدای پایتـەختی ئێراق ، بەهۆی گۆرینی رامیاریەتی رژێمی بەعس لە ئێراق بەرامبـەر کوردو بەرەو چارەسەری کێشەی کورد لـە هـەموو بـوارە جیا جیاکـان لـە باشووری کوردستان.

١٩٦٩/١٢/٣١ شاندێکی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، کە لـە حـەردان تکریتـی و عەبدولخالق سامەرائی وتـاریق عـەزیز پێك هاتبوون ، سـەردانی نـاو پردانیـان کـرد ، لـە پێنـاو گفتووگـۆکردن لەگـەڵ بـارزانی و سـەرکردایەتی شۆرشـی ئـەیلول ، ئـەویش لـەپێناو گەیـشتن بەچارەسـەرکردنی کێـشەی کـورد لەباشـووری کوردستانی لکێندراو بەئێراق.

١٩٧٠

١٩٧٠/١/٩ بلاوکردنــەوەی یەکــەم ژمــارەی رۆژنامــەی هاوکــاری لەشــاری بەغــدای پایتەختی ئێراق.

١٩٧٠/١/١٠ جێگــری ســەرۆکی ئەنجوومــەنی ســەرکردایەتی شۆڕشــی ڕژێمــی بەعس لە ئێراق سەدام حــسێن ، چــووە دیدەنی بارزانی کە لە نــاوپردان چــاویان بەیەك کەوت بۆ گفتووگۆکردن ، لەپێناو چارەسەر کردنی مافەکانی کورد لەباشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق لە ناوچەکەدا .

١٩٧٠/٢/١٠ بۆ یەکەم جار لە ئێراق یەکیەتی نووسەرانی کورد دامەزراندنی خۆی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ڕاگەیاند، لەپێناو کۆکردنەوەی نووسەران لە یەکیەتیەکی پتەوی خەباتگێڕ، لەپێناو بەرز کردنەوەی هەستو هۆشمەندیەتی نەتەوەیی و نیشتمانی و زمانو مێژوو دابو نەریتو کەلتوورو شارستانیەتو شووێنەوار لەباشووری کوردستاندا .

١٩٧٠/٢/١٩ ئەرشیفەکانی بەریتانیاو فەرەنساو بە تایبەتی ڕووسیای پێشووی قەیسەری و دوایش سۆڤیەت دەوڵەمەندترین ئەرشیفن لە جیهان بۆ پاراستنی بەڵگەنامەکان ، لەو بەڵگەنامانەی کە لەوێ پارێزراون کە بە هەزاران بەڵگەنامە لە سەر کوردستان و جوڵانەوەی رزگاریخوازی کورد هەن . کەتاکوو ئێستا بڵاونەکراونەتەوە یاخوود بەدەست کورد نەکەوتووە و یەکێك لەو بەڵگەنامانەش ئەمەی خوارەوەیە کە :-

لە ژووری دەبلیوو/١٣٣ بۆ بەرێز پی تارئیم هینگلیف لە بەشی ناوەراستی ناوین ... داوننیل ستریت ئێس تی رۆژئاوا بە ناونیشانی :- ئێراق و دۆزی کورد . لە پەیوەندی تەلەفۆنی نێوانماندا باسمان لەو نووسینەی بریما کۆف کرد کە لە رۆژنامەی پراڤدای سۆڤیەتی زمان حاڵی پارتی کۆمۆنستی سۆڤیەت لە ١٩٧٠/١/٢٩ بڵاوکرابووەوە ... دەربارەی چارەسەرکردنی کێشەی کورد . لەخوارەوە ئەو بۆچونانەی کە لە پەیوەندی تەلەفۆنی بەڵێنم

پێدابووی دەیخەمەروو :-

١- ئێستا لە شاری بەغدا بەشێوەیەکی ئاشکرا و فراوان دژایەتی حکوومەت بەدی دەکرێت . کە لە لایەن دەزگای هەواڵگەری ئەمەریکاو هێزە بیانیەکانی دیکە بایەخی پێدودرێت .

٢- لە سەرچاوەیەکی ئاگادارو باوەرپێکراو زانراوە , کە لە ماوەی چەند هەفتەیەکە گفتووگۆ لە نێوان نوێنەرانی حکوومەتی بەغداو بزووتنەوەی کورد بە سەرۆکایەتی مستەفا بارزانی لە ئارادایەو سەرکەوتوانە بەرێوەدەچێ ... و لە سەر چەندین بابەتی گرنگ پێکهاتوون ، ئەگەر گفتووگۆکان بەم شێوەیە بەرێووە بچن و هەردوو لا بەوپەری لەخۆبووردن و تێگەیشتن و متمانەکردن وبەیەکتری باس لە پلان و شێوازی چارەسەر کردنی کێشەکان دەکەن و سەرکەوتوو دەبن لە ئەنجامدا .

٣- لە کۆتاییدا چارەسەرنەکردنی کێشەی کورد بۆتە بەربەستێکی گرنگ لە بەشداری نەکردنی پارتی کۆمۆنیست و رێکخراوە چالاکەکانی دیکەی وولات لەحکوومرانی وولات لەگەڵ حزبی بەعسی رەگەز پەرست و پرۆسەی وولات و پێشکەوتنی دەگەرێتەوە بۆ چارەسەری کێشەکان و هاوکاری سەرجەم هێزو لایەنەکانی ئێراق

٤- ئێراق گەیشتۆتە ئاستێکی مێژوویی گرنگ و باش دەزانێت کە یەکیەتی سۆڤیەت لەگەڵ شێووە چارەسەرکردنێکی ئاشتیانەو دیموکراسیە بۆ کێشەی کورد کە دەبێتە هۆکارێکی گرنگ بۆ ئایندەی ئێراق و ، گەلانی سۆڤیەت خۆشحاڵ دەبن بە بینینی هەر سەرکەوتنێك سەبارەت بەو کێشەیە کە بەشێکە لە هۆکاری بەهێزبوونی رژێمی نەتەوەی لە ئێراق و سەرکردایەتی کردنی عەرەبە رەگەزپەرستەکان دژی ئیمپریالیەت .

K A bishop بەشی سۆڤیەت ... بالیۆزخانەی بەریتانیا لە بەغدا .

١٩٧٠/٣/٥ مۆرکردنی رێکەووتنامەی قەدەخە کردنی بڵاوبوونەوەی چەکی ئەتۆمی لەلایەن ٤٣ وولات لە وولاتانی پەیوەندداره‌کان لەجیهان و بەجێبەجێکردنی

ئەو ڕێکەووتنامەیە لە جیهاندا .

١٩٧٠/٣/١١ ڕاگەیاندنی ڕێکەووتننامـەی ئـادار بـە داننـان بـە مـافی ئۆتۆنـۆمی کـورد لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان و بڵاوکردنـەوەی لەلایـەن سـەرەك کۆمـارو سـەرۆکی ئەنجوومـەنی سـەرکردایەتی شۆڕشـی ڕژێمـی بـەعس ئەحمـەد حەسەن بەکر، ئەمەش لە دوای گفتووگۆی چڕو هەوڵێکی بێ ووچان بوو ، لە نێـوان سـەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لـە ئێـراق و سـەرکردایەتی شۆڕشـی ئەیلول لە هەرێمی باشووری کوردستان و هاتنە کایـەوەی باریکی دڵخۆکـەر لە ئێراقدا .

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە ڕێکەوتننامـەی ئاداری/١٩٧٠ گـەر خـەباتی بـەردەوامی بۆ بکرایـە لـە لایـەن سـەرکردایەتی ئـەو کـاتی شـۆڕشـی ئـەیلول ، زۆر پیرۆزتر و باشتر بوو لە یاساکانی ئیدارەی دەووڵەتی ئێراق .

لـە دوای رووخانـدنی رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بـە سـەر کردایـەتی سـەدام حوسـێن و دەسـتووری هەمیـشەیی ئێـراق لـە دوای دەنگـان لـە سـەری لایـەن گەلانی ئێراق .

لە بەر ئەوەی گەر بەراوردێك لە گـەڵ ڕێکەووتننامـەی ئـاداری/١٩٧٠ بکرێـت لە گەڵ یاسای ئیدارەی دەووڵـەتی ئێـراق و دەسـتووری هەمیـشەیی ئێـراق ، هێـشتا ڕێکەووتننامـەی ئـادار کێـشەی کـەمتر بـوو لـە جـێ بـە جێکرنیـدا لـە نێوان کوردو دەسەڵاتی ناوەندی لە ئێراقـدا . وەك ئـەوەی خـەبات و کۆشـش و کێـشەو ململانـێ لـە سـەر مـاددەی /١٤٠ ی دەسـتووری ئێـراق و مـاددەی /٥٨ ی یاسـای ئیـدارەی دەووڵـەتی ئێـراق لـە نێـوان دەسـەڵاتی نـوێی دوای سەدام و سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان دەکرا .

لە بەر ئەوەی کورد چ لە بەند و خاڵ و بڕگەکانی ڕێکەوتننامەی ئادار و ماددەی /٥٨ لە یاسای ئیدارەی دەوڵەت و ماددەی /١٤٠ لە دەستووری هەمیشەیی ئێراق ، بە خۆی کێشەی بۆ خۆی دروستکردیە بە هەڵگرتنی پشکۆیەکی ئاگر ، یا خوود چەکێك و ڕووبەڕووکردنەوە بەرەو گەلی کورد بە ڕوو بەڕووکردنەوەی بە مافەکانی کورد لە باشووری کوردستان لە هەموو بوارەکان ، بە تایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتمانی لە هەرێمەکەدا .
لە بەر ئەوەی لە سەردەمی مۆرکردنی ڕێکەوتنامەی ئاداری /١٩٧٠ ناوچەی دابراو نەبوو چ لە پارێزگای کەرکوك و چ لە دیالە و چ لە موسل و چ لە هەولێر و ، گفتووگۆش لەگەڵ سەرکردەکانی بە عسی زۆر ئاسانتر بوون ، نەوەك سەرکردەکانی ئێراق دوای ڕووخاندنی سەدام لە ئێراقدا .
لە هەمان کات ئەو کاتە کێشەی هەردوو مەزهەب شیعەو سووننەی عەرەب نەبوو , هەروا کێشەی تورکمان نەبوو لە گفتووگۆکانیاندا , بوودژە و ڕێژە کەمتر دەبوو لەوەی ئێستا هەیە , تەنیا ئەوە نەبێ ، کە پارێزگای کەرکوك بە کارگێریەکی هاوبەش لە نێوان کوردو عەرەب دابەشکرا لە هەرێمەکەدا .
دەکرا کە ئەو کات ڕێژەی کورد لە پارێزگای کەرکوك زۆر لەوەی ئێستا

زیاتر بوو له هەموو بواره جیا جیاکان له شارەکەدا , هەروا بە عەرەبکردن وئاواره کردنی وەك ئەوەی ئێستا هەیە ئەوکات نەبوو لە پارێزگاو ناوچەکانی باشووری کوردستان بە تایبەتی لە پارێزگای کورکوك لە هەرێمەکەدا .

هەروا چەندین قەزاو ناحیە هەر سەر بە پارێزگای کەرکوك و هەولێرو دهۆك و بوون ، نەك وەك ئەوەی ئێستا ... هەروا لە لایەکی دیکە کێشەو ململانێی ناوخۆی کورد لە گەڵ کورد وەك دوای ساڵی ١٩٨٠ نەبوو ، لە رووی کورد کوژی و مەرگەساتەکانی دیکە لە وێرانکردنی ٤٥٠٠ گوندو ئەنفال و کیمیا باران و هی دیکەش لە هەرێمەکەدا ...؟...!.

هەر ئەوەندە دەڵێم و ووتەکانیشم بۆ مێژووە لە بەر ئەوەی کتابەکەم بە ناوی ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەیە.

١٩٧٠/٣/١٤ کوونسلی ئەمەریکا لە شاری تارانی پایتەختی ئێران بروسکەیەکی ئاراستەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا کرد ، بە ناوی – ئیسرائیل و کورد– کە لە بروسکەکەیدا هاتووە:–

سەرەڕای من لە سعوودیە کار دەکەم ، بەڵام تاقیکردنەوەم لە سەر کێشەی کورد لە ئێراق هەیەو دەمەوێ بەسێ خاڵ بۆتی روون بکەمەوە:–

١– دەبێ ئەوە باش بزانین کە شای ئێران هانی کوردەکانی ژێر دەسەڵاتی ئێراقی داوە ، بە یارمەتی دانیان بە پارەو چەك بۆ راپەڕین دژی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، سەرەڕای ئەوەی کە ئێستا شای ئێران دەڵێ :– ئێمەش کوردمان تیایەو بۆتە هەمان کێشە لە ئێران.

٢– دەبێ ئەوەش بزانین کە رژێمی ئیسرائیل پشتگیری شای ئێرانی کردووە بۆ هاندانی کورد لە باکووری ئێراق بۆ نانەوەی راپەڕین دژی رژێمی ئێراق.

٣– بەر پرسی رۆژهەڵاتی خواروو لە وەزارەتی دەرەوە هەرسی هێنا بە ئاگادارکردنی بالوێزمان لە تاران هەڵسا بە چاوپێکەووتنی لە گەڵ شای ئێران و هۆشداری کردەوە بەرامیاریەتی و هاندانی کورد لە ئێراق.

١٩٧٠/٣/٢٠ ڕۆژنامەنووسی ئەلمانی – ڕۆلف شکۆز – لە ڕاگەیاندنێکی ڕۆژنامەوانیدا ڕایگەیاند ، کە کوردەکان کۆمەنیستن و بزووتنەوەکەیان بە پەنجەی سۆڤیەت بەڕێووە دەچێت لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٠/٣/٢١ لە دوای مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی/١١ ئادارو بەو بۆنە لە شاری بەغدا خۆپیشاندانێکی ئاهەنگگیری مەزن ئەنجامدرا ، کەکوردە دانیشتووانەکانی شاری بەغداو لقی/٥ی شاری بەغدای پارتی دیموراتی کوردستان . بەشداریان تێدا کردو لە هەمان کاتیش جەماوەری پێکهاتەی شاری بەغداش بەشداریان تێدا کرد لەگەڵ بەعسیەکانیش ، کە ئاهەنگەکەش لە گۆڕەپانی – تحریر – کۆبوونەوە .
کە سەرەك کۆماری ئێراق ئەحمەد حەسەن بەکرو سەدام و مەسعوود بارزانی و ئیدریس بارزانی و چەندین کەسایەتی دیکە بەشداریان تێدا کرد بەوتار خووێندنەوە... بەلآم ...!.

١٩٧٠/٣/٢٢ گرێدانی کۆنگرەی یەکەمی وەزیرەکانی دەرەوەی ڕێکخراوی کۆنگرەی ئیسلامی ، لە شاری نەژدی شانشینی سعوودیە ، ئەمەش لە دوای شەش مانگ لەسووتاندنی مزگەووتی ئەقسا بوو لە فەلەستین لەلایەن جوولەکە توندرەوەکان.

١٩٧٠/٣/٢٧ کۆچی دوایی هونەرمەندی لێهاتووی هەژاری مامۆستا ئیبراهیم سەعید مولود بەنازناوی – ئیبراهیم حەزین – لە شاری سلێمانی ... شایانی باسە

ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩١٧ لەگەڕەکی بازارە بچکۆڵەی شاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... لە ژیانیدا دوو جار ژنی هێناوە کە لە ژنی یەکەمی ١٢ منداڵ هەبووە ... حەزین ماوەیەك لە هەولێر ژیان بەسەر دەبات .

ماموستا حەزین لە ژیان بەدەیا کاری کردووە لە پێناو دابینکردنی بژێووی ژیان ... ماموستا حەزین لە ساڵی ١٩٤٣ – ١٩٤٤ بەیاوەری ماموستا رەفیق دەچێتە بەغداو لەوێ چەندین گۆرانی لە وێستگەی رادیۆی بەغدا لە بەشی کوردی تۆماردەکات .

١٩٧٠/٤/٦ بەرپرسی ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستی یەکیەتی سۆڤیەت– بریماکۆڤ – بابەتێکی لە ڕۆژنامەی پراڤدای زمانحالی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت بلاو کردەوەو تیایا گوتی:–

کێشەی کورد لە باشووری کوردستان کۆسپ دەخاتە پیش گۆڕانکاریەکان لە ئێراقی بەرەو چەپ ، کە ئەمەش پێوویستە لەسەر پارتی کۆمۆنیست هەوڵ چارەسەرکردنی بدات لە ئێراقی بەرەو دیموکراسی و سۆشیالیستی لە هەرێمەکەدا.

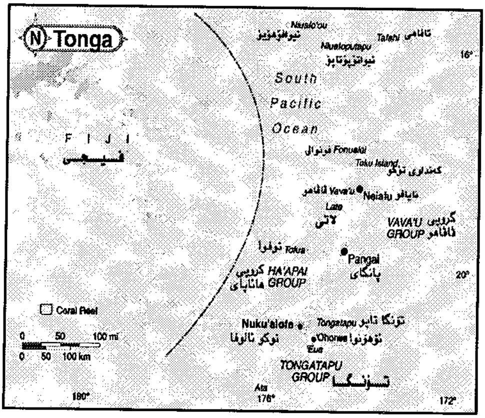
١٩٧٠/٤/٢٤ بە هۆی پێشبڕکێی گەردوونی لە نێوان وولاتانی جیهان ، کۆماری چینی مللی یەکەم مانگی دەستکردی وولاتەکەی بەرەو بۆشایی ئاسمان ڕەوانە کرد لە وولاتەکەیدا .

١٩٧٠/٥/١ لە کۆماری زیمبابۆی بەرەی ڕژێمی کۆماری ڕاگەیەندرا ، بەلام بووە هۆی بەرهەڵستکاری کردنی زۆر ، بۆ ئەو ڕاگەیاندنەو کاردانەوەی لە سەر پەیوەندی ناوخۆو نێوو دەووڵەتی کرد ، کە نۆ وولات بنکەی کوونسلیەی تایبەتی خۆیان لەو وولاتدا داخست لەوانە حکوومەتی ئەمەریکا.

١٩٧٠/٥/٤ جـەماوەری شـاری سـلێمانی و دەووروبـەری لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ، تـەرمی نووسـەری چاکـسازی مـەلا نجمەدینیان لە شار گوواستەوە بـۆ چیای ئەزمـەر... شـایانی باسە ئەو نووسەرە لە ژیانیدا -٩٠- چـیرۆکی بـۆ منـدالآن نووسـیووەو -٦٥٠٠- هـاو ولآتـی نەخووێندەواری کـوردی فێـری خووێنـدەواری کـردووەو -٢٠٠٠- هەڵبەسـتی هۆزانـەوانانی کۆکردۆتەوەو بەچاپی گەیاندووە لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٠/٦/٥ وولآتـــی تونگـــا سـەربەخۆیی خـۆی ڕاگەیانـد بەدەرچـوونی لـەژێر ڕژێمـی شانـشینی بـەریتانیا بـە ڕژێمـی شانـشینی تونگـا لـەناو کۆمەنوولـسی بـەریتانیا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری - تۆنگۆئولـوف- ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٢٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانەکەی وولآتەکـەی ، ١٢٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هەروا ڕووبەری خاکی وولآتەکەی ، ٧٥١ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چـڕی دانیـشتووانەکەی، ٣٩٨ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . لـە وولآتەکەدا .

١٩٧٠/٦/١٠ دامەزرانـدنی کۆمەڵـەی ڕەنجـدەرانی کوردسـتان - کۆمەڵـە- لـە باشـووری

کوردســتانی لکێنــراو بــە ئێــراق ، ئــەویش لەلایــەن نەوشــیروان مــستەفاو ، شەهید ئارامو ، خالە شەهاب.

شایانی باسە لە گەڵ دامەزراندنی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان یـەکیان گرت ، بە ناوی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان .

١٩٧٠/٦/١٩ پێدانی مۆڵـەتی دامەزرانـدنی کۆمەڵـەی ڕۆشـنبیری کـورد لەلایـەن وەزارەتـی نـاوخۆی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق ، لـە دوای مـۆرکردنی ڕێکەووتنامــەی ١٩٧٠/٣/١١ لە ئێراقدا .

یەکـەم کـۆنگرەی ئـەو کۆمەڵەیـە لـە ١٠/١٢ هـەمان سـاڵ بەسـترا ، بـەئامادە بـوونی ١٧٥ ئەنـدام لـە ئەنـدامانی کۆمەڵـە ، ئـەویش لـە باخـچەی کۆمەڵـە لـە شاری بەغدا بە هەڵبژاردنی ئەندامانی دەستەی کارگێڕی کۆمەڵە ، ئەوانیش —:

بـەڕێزان ١- سـالح یوسـف . ٢- مکـرم تالـەبانی . ٣- سـامال مەجیـد .٤- یوســف جــەمیل مــیران . ٥- ڕەفیــق چــالاك . ٦-کــریم دولــەت . ٧- عەبدولرەحمان عەزیز . ٨- د.ئیحسان فوئاد . ٩- د.معروف خەزنـەدار، لـە دوای ئەوە سالح یوسفی بە سەرۆکی کۆمەڵەو موکەرەم تالـەبانی بـەجێگری هەڵبژێردران.

١٩٧٠/٦/٢٣ گرێـدانی کـۆنگرەی یەکـەمی یەکیـەتی نووسـەرانی کـورد لەشـاری بەغـدای پایتەختی ئێراق ، لە دوای مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی/ ١١ی ئازاری /١٩٧٠ لەم وولاتەدا.

١٩٧٠/٧/١٦ بڕیاردانی دەستووری نوێی ڕژێمی بەعس لە ئێراق لە لایـەن سـەرکردایەتی بـەعس ، کـە تـەواوی دەسـەلاتە هەمـە جۆرەکـانی ڕژێـم بەسـەرەك کۆمـارو فەرمانــدەی شــۆڕش دەدات ، لــە هــەموو بــوارە جیاجیاکــان ، ئــەویش بەرتکردنەوەی دەستوورەکانی پێشوو، بە تایبـەتی دەسـتووری سـاڵ ١٩٥٨ لە ئێراقدا .

١٩٧٠/٨/٢٩ بۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی کـورد ، کـۆڕی زانیـاری کـورد لـە شـاری بەغـدای پایتـەختی ئێراق دامەزرا .

کـە ڕۆڵێ سـەرەکی هـەبوو لـە بەرزکردنـەوەو شـێ کردنـەوەی زمـان و مێـژوو

داب و نەریت و کەلتوورو شارستانیەت و شوویْنەواری کورد ، لە باشووری کوردستان لە هەموو بوارە جیاجیاکاندا .

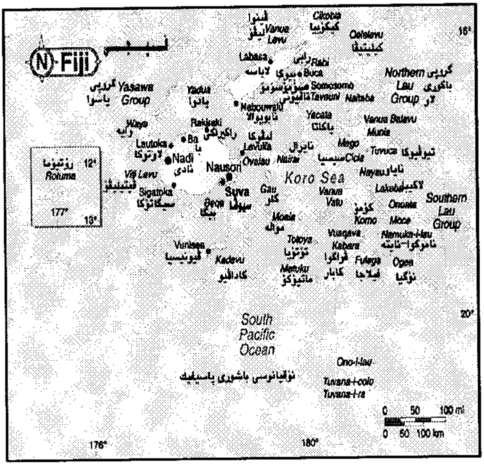
١٩٧٠/٩/٢٤ حکوومەتی لوبنان مۆڵەتی کارکردنی ڕەسمی بە پارتی دیموکراتی کورد لە لوبناندا ، کە بە پارتی کورد ناسراوە ، شایەنی باسە ژمارەی دانیشتووانی کورد زیاتر لە ٥٠٠٠٠ پەنجا هەزار کەسە لە لوبنان و ڕۆڵی بەرچاوو گرنگیان هەیە لە پەیوەندیە هەمە لایەنەکانی کۆمەلایەتی ، لە گەڵ پێکهاتەکانی گەلانی لوبنان لە ئەرمەنی و عەرەب و دورزی لە وولاتەکەدا .

١٩٧٠/٩/٢٤ کۆچی دوایی لاوی تێکۆشەر و خۆراگر – سەلیم سەیدۆك – کە ناوی تەواوی عەبدوڵلا حەسەن عیسا فەقێ وسوی جۆلە مێرگیە ... جێگەی باسکردنە کە ئەم گەنجە لە ساڵی ١٩١٠ لە قەڵای هەولێر لە باشووری کوردستان لەخێزانێکی هەژاری خۆراگری کوردایەتی چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ... هەروا لە ساڵەکانی ١٩٣٣ – ١٩٤٠ چەژنی نەورۆز لە قەلای هەولێر لە ماڵی ئەو گەنجە ئاهەنگی بۆ دەگێردرا .

هەر بەم هۆکارە سەلیم سەیدۆك لە ساڵی ١٩٤٠ لەلایەن حکوومەتی شایەتی ئێراق لە ڕێگەی دام و دەزگاکانی لە شاری هەولێر دەستگیر دەکرێت و بەو کارە تاوانباردەکرێت ... ئەمەش یەکەم گەنج بووە لە شاری هەولێر لەسەر ئاهەنگی جەژنی نەورۆز دەستگیر بکرێت .

بەلام لەگەڵ ئەوەشدا گەنجانی دیکەی کورد بەهەمان شێووە جەژنی نەورۆزیان لەخۆیان و گەل و نیشتیمانەکەیان پیرۆز کردووە ... لە پێناو گەیشتن بە مافە ڕەواکانی گەلی کورد لە کوردستان بە تایبەتی لە باشووری کوردستان .

١٩٧٠/٩/٢٨ سەرەك کۆماری میسری عەرەبی جەمال عبدالناسر کۆچی دوایی کرد ، لە دوای شکست هێنانی لە شەڕی نێوان کۆماری میسرو دەووڵەتی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٧٠/١٠/١٠ وولاتـــــی ڤیـــــژی ســــەربەخۆیی خـــۆی بەدەرچـــوونی لــــەژێر دەســـــەلاتی ڕژێمــــی شانــــشینی بــــەریتانیا ڕاگەیاند ، لە هـەمان کات بـە مانـەوەی بـە ئەنـدام لــــــەناو ڕایەلــــــەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ، کـــە ســــەرۆکی پـــارتی هاوکاری ڤیژی – مارا–بووە یەکەم سەرەك وەزیرانی ڤیژی لەهەرێمەکەدا. ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری –سـۆڤا – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٢١٥,٠٠٠ هـەزار کەسە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٨٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٨,٣٣٣ کیلۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ١١٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ڤیژیـەکان ٥٠٪ .هنـدی ٤٦٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٠/١٠/٢٥ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەککگرتووەکان بە ژمارە/٢٦٢٥ لــە پێناســەکردن و ســەلماندنەوەی یاســای نێوودەوڵــەتی ، ئــەویش بــە ماوەدانی مافی چارەسەری کێشەی میللەتان لە هەموو بوارە جیاجیاکان ، هـەتا بە مـافی دیـاریکردنی سـەربەخۆیی و دەرچـوونیان لـە ژێـر دەسـەلاتە داگیرکەرەکان لە وولاتە جیا جیاکان لە جیهاندا.

١٩٧٠/١١/٩ سەرۆکی پێشووی فەرەنسا– شارل دیگۆل– کۆچی دوایی کرد لـە پاریـسی پایتەختی فەرەنسا ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو لە ڕامیاریەتی ناوخۆو دەرەوەی فەرەنساو لە بنیاتنانەوەی ژێر خانی ئابووری فەرەنسا لەهەموو بوارەکاندا.

١٩٧٠/١١/١٦ کودەتای سەربازی لەلایەن سەرەك کۆماری سووریا حـافز ئەسـەد ئەنجامـدرا ، بە نـاوی شۆڕشـی ڕاسـتکردنەوەو گرتنـە دەسـەلاتی تـەواو لەلایـەن حـافز

ئەسەد لە وولاتی سووریاو بە داخستنی دەرگای سنووری نێوان سووریاو لوبنان ، بە مەبەستی جێبەجێکردنی مەرامەکەیان لە ناوچەکەدا .

١٩٧٠/١١/٣٠ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان تاوانباری ئەوحکوومەتەیان کرد ، کە دان نانێن بەماف چارەنووسی داهاتووی گەلانی دان پێنەدراو ، بە چەوسانەوەی لەسەر خاکی خۆیان بەپێی بڕیاری ژمارە/٢٦٤٩/د٢٥٠ ، بە تایبەتی گەلانی ئەفریکیای باشوورو ڕۆژهەلاتی ناوەراستو فەلەستین ، بە دەنگدانی/ ٧١ دەنگ بەرامبەر دژایەتی کردنی/ ١٢ دەنگو دەنگ نەدانی٢٨ ئەندامی کۆمەڵەی گشتی .

کە بۆ یەکەم جارە دانینا بە ماف چارەنووسی داهاتووی گەلی لە دەوولەتی سەر بەخۆی فەلەستین لە ناوچەکەدا ، لەخوولی سالانەی /٢٥ بەپێی بڕیاری/ ٢٦٧٢/ د٢٥٠ لە١٢/٨ی هەمان ساڵدا.

١٩٧٠/١٢/١٥ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بەمافی سەربەخۆیی گەلان و پەلەکردن لەو مافەو داننان پێی لە شەرعیەتی خەباتی گەلاندا ، لە پێناو سەربەخۆیی بەپێی ڕێنماییەکانی وولاتانی داگیرکەرو ماوەنەدان بە بڕیاردانی مافە زەوتکراو داگیر کراو ودان پێنراو ، بەخەباتی چەکداری گەلانی ژێر دەستە... چ لە ژێر دەستی وولاتانی داگیرکەر بێت ، یاخوود لە هەرێمو ناوچە داگیرکراوەکان بێت ، واتە یەك لەوانە باری کوردو نیشتمانەکەی کە نموونەی کێشە هەلوواسراوەکانە لەناوچەو هەرێمو جیهاندا .

١٩٧٠/١٢/٢٠ لــه هەڵبژاردنــەكانی پەرلــەمان و سەرۆكایەتی كۆماری پاكستان ، كــه پــارتی گــەلی پاكــستان سەركەوتنی بەدەست هێنا ، بە رابەرایەتی زولفەقار عەلی بۆتۆ بە وەرگرتنی دەسەلاتی پاكستان ، كە لە بنەماڵەیەكی نەژاد كوردن .ئەم بنە ماڵەیە بەردەوام بوونە لە خەبات و تێكۆشان لە پێناو خزمەت كردنی گەلانی پاكستان بە چارەسەر كردنی كێشەكانی نەتەوەیی و ئاینی و مەزهەبی و هۆزو تیرەكان لە ناوخۆی پاكستان و دراوسێكانی بە تایبەتی لە گەڵ كۆماری ئەفگانستان .

زولفیقار عدلی بۆتۆ

لە بەر ئەوەی پەیوەندیەكی بە هێزی ئەم بوارانەی هەیە لە كێشووەرەكەدا ، سەرەرای كەم و كوری و كێشەو ململانێی هەمەلایەن لە وولاتەكەدا .

١٩٧١

١٩٧١/١/٢٦ لە دوای كشانەوەی هێزەكانی سووپای بەریتانیا لە هیندو پاكستان و داننان بەسەربەخۆییان ، كە لەو كاتە پاكستانی ڕۆژهەلات بە ناوی بنگال بوو ، كە لە پاكستانی ڕۆژئاوا جیابووەو دوای ئەوە بووە كۆماری بەنگلادێش .

١٩٧١/٣/١٧ هەڵبژاردنی ئەندامانی دەستەی سەرۆكایەتی كۆری زانیاری كورد لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لەلایەن كۆری زانیاری ئێراق و كۆری زانیاری كوردی ئەنجامدرا.

١٩٧١/٣/٢١ ئەنجامدانی كوودەتای سەربازی لە لایەن سەركردەكانی سووپای توركیا و بووە هۆی رووخاندنی حكوومەتەكەی – دیمیریل – . ئەم كوودەتایەش وەكوو هەموو ئەو كوودەتا سووپاییانەی كە لە مێژووی تازەی توركیا بە

خۆوەی بینی . هەروا کوودەتا چییەکان ئەمجارەش هۆی کوودەتاکەیان گێرایەوە بۆ – کوورت جوولوك – کێشەی کوردی لە ناوچەکانی رۆژهەلاتدا ، واتە باکووری کوردستان.

ئەمەش بەلگەیەکی دیکەیە بۆ ئەو شێوازە نابەجێیانەی کە حکوومەتە یەك لە دوای یەکەکانی تورکیا دەرحەق بە دۆزی کورد بە کاریان هێناوە . پێدەچێت سووپایە تورکەکان ، هەمووی هەر بەم بیرە نابەجێیانە کار بکەن . لە کاتێکدا کە سوورن لە سەر حاشاکردن لە بوونی ماددی کورد ، لە ئامانجەکانیان بخوازێ ئەوا خێرا با دەدەنەوە و – بزاڤی کوردی – بەر جەستە دەکەن و بایەخی تایبەتی دەدەنێ لە وولاتەکەدا.

لە ئەنجامی ئەم کارە نابەجێیانەدا ، کە بزاڤی کورد بە کانگای هەموو گیرووگرفت و بەلا و نەگبەتیەك دادەنێ . سەر لە نووێ حووکمی عوورفی بەسەر ناوچەکانی باکووری کوردستان سەپێنراو کرا بە ناوچەی عەمەلیاتی سەربازی ... هەروا دەزگاکانی – تەجنید – یش ژمارەیەکی یە کجار زۆر سەربازی ئیجباریان بۆ ناوچەکە نارد بە بیانووی – بەگژ چوونەوەی عەمەلیاتی تیرۆرستی – کە – جوودا خووازەکانی کورد – ئەنجامی دەدەن . لە ناو سنووری تورکیا لە باکووری کوردستان .

هەر لەم ئۆپراسیۆنەدا هێرشێکی گرتنی بەرفرەوانی لە هەموو لایەکی کوردستانەوە دەست پێکرد ، ئەوە بوو کە تەنیا لە شاری دیاربەکر ٥٠٠٠ هەزار هاوولاتی کورد دەستگیر کران ، سەرانی کوودەتای سالی ١٩٧١ ، جگە لەوەی لە سەر هەمان رێبازی حکوومەتەکانی پێش خۆیان دەرۆیشتن ، نەخشەیەکی تازەشیان هێنایە گۆرێ ، کە بریتیبوو لە دامەزراندنی کۆمەلێك پرۆژەی کشتووکالی حکوومەتی لە دەووروبەری سنووری هاوبەشی لە گەلٚ ئێراق و سووریادا ، کە وەرزێرەکانی خەلکی دەڤەری رۆژئاوای بە زۆرینە تورك یان ئەو تورکە قووبرسیانەی کە بۆ تورکیا هەلاتبوون و کاریان لەم پرۆژانەدا پێدەکردن .

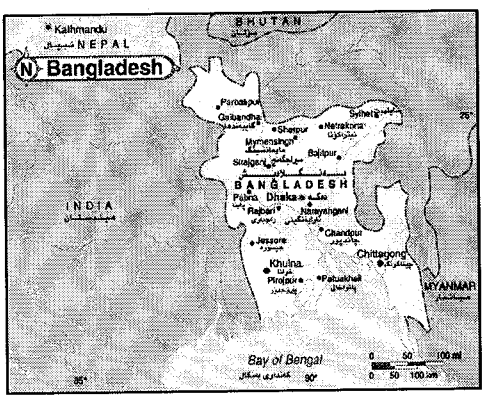
جا لێرەدا مەبەستیش لەم کارەدا ئەوە بوو کە رۆلەکانی کوردستانی تورکیا لە برا کوردەکانی ئێراق دابڕن ، بە تایبەتی کە لەو کاتەی مستەفا بارزانی

لە باشووری کوردستان ، پاش خەباتێکی دە ساڵی تووانی بوونی داننانی فەرمی حکومەتی ئێراق بە مافی ئۆتۆنۆمی کورد لە ئێراق بەدەست بێنیٚ لە ناوچەکەدا .

سەرچاوە:– کورد– گەلی لە خشتەبراو ی غەدر لیکراو – دکتۆر گوێنەر دێشتەر وەرگێرانی بۆ کوردی – حەمە کەریم عارف –چاپی دووەم/۱۹۹۹۹ .

۱۹۷۱/۳/۲۳ گرێـــدانی کـــۆنگرەی نووێنـــەرانی مەزهەبـــە جوولەکـــەکان لـــە مۆســـکۆی پایتـــەختی یـــەکێتی ســـۆڤیەت ، دژی کـــردەوە نالـــەبارەکانی رێکخـــراوی ســـەهیۆنیزمی جیهـــانی، بەرامبـــەر بەگـــەلان و ئایینـــەجیاجیاکانی جیهـــان بـــە تایبەتی لەرۆژهەلاتی ناوەڕاستدا .

۱۹۷۱/۳/۳۱ کووشتنی حەردان تکریتی لـە کوویت لـە نزیک باڵوێزخانـەی ئەمـەریکا لـە لایەن پیاوەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

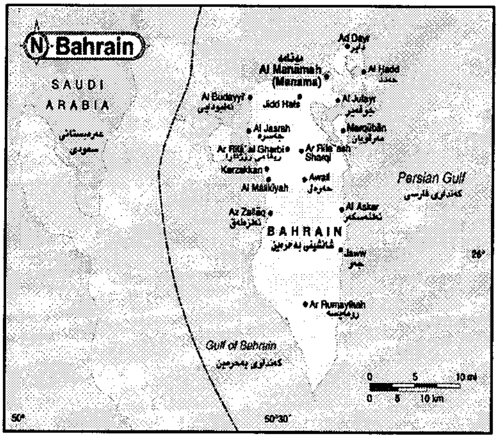
۱۹۷۱/٥/۲٦ ڕۆژهـــەلاتی پاکـــستان ســـــەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیاند بەجیابوونەوەی لـە پاکستانی ڕۆژئـاواو ، کە ناوی خۆی نا بە ناوی وولاتـی بـەنگلادێش بـە پـــشتگیری هینـــد ، کـــە شـــێخ موجیـــب ڕەحمـــان پۆســـتی ســـەرۆکایەتی وولاتی بەنگلادیشی گرتە دەست ، کە سەرۆکی پـارتی عـەوامی بـەنگلادیش بوو لە وولاتەکەدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شـاری – دەکا – بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۸,۷٦۸,۰۰۰ ملیـۆن کەسـه . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ۱٤٥,٥٨۰,۰۰۰ ملیـــۆن کەســـه . هـــەروا ڕووبـــەری خـــاکی وولاتەکـــەی ، ۱٤٤,۰۰۰ هەزار کیلۆ مەتر چوار چوارگۆشەیە . هـەروا نژادەکانی ، بەنگالی و بیهاری ۹۸ ٪ . لە وولاتەکەدا .

۱۹۷۱/٦/۲۱ بـۆ یەکـەم جـار لـە مێـژووی ئیـسلام و پەرستگاکانی نووێـژی هـەینی لـە

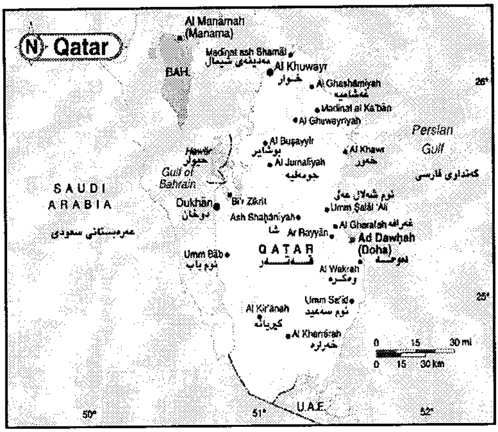
مزگەووتی ئەزهەر لە قاهیرەی پایتەختی میسر ئەنجامدرا.

١٩٧١/٧/١٩ ئەنجامدانی کودەتایەکی سەربازی لەلایەن کۆمۆنیستەکانی سوودان بە سەرکردایەتی رائد – هاشم عەتا– و لە ئەنجام سەرکەووتنی بەدەستهێناو لیوا جەعفەر نومەیری دەستگیرکرد ، بەڵام ئەوجوولانەوە بۆماوەی سێ ڕۆژ توانی خۆی ڕابگرێ و لایەنگیرانی جەعفەر نومەیری لە تیپەکانی سەربازی توانیان ئەوجوولانەوە یە لە ناو بەرن بەیارمەی سووپای میسری لە وولاتەکەدا .

١٩٧١/٨/١٤ دەووڵەتی بحرێن سەربەخۆیی ڕاگەیاند ، بە ماوە پێدانی لەلایەن بەریتانیاو – شێخ سەلمان ئەلخەلیفە – دەسەڵاتی گرتە دەست لە سەر شێووازی ئەمیری لە بەحرێن . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – مەنامە– ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٦٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٧٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا نژادەکانی ، بەحرێنیەکان ٦٣ ٪. ئاسیلیەکان ١٣٪ . عەرەب١٠٪ . ئێرانی٨٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧١/٩/٣ وولاتی قەتەر سەربەخۆیی لە بەریتانیا بەدەست هێنا ، لە دوای دەرچوونی لە ژێر ئینتدابی بەریتانیا. ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –دەوحە –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٤١٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٨٦٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١١,٠٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا نژادەکانی ، عەرەب ٤٨٪ . پکستانی ١٨٪. هندی ١٨٪ . ئێرانی ١٦٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧١/٩/٢٩ چەند پیاوێکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە ناوی مامۆستایانی ئایینی هەولیاندا بە تیرۆر کردنی بارزانی لە بارەگای تایبەتی خۆی لە باشووری کوردستان ، لە حاجی ئۆمەران .

ئەویش بە ئامۆژگاریو یارمەتی سەدام حسێنی جێگری سەرەك كۆماری ڕژێمی بەعسی لەو کات . بەڵام هەوڵەکەیان سەری نەگرتو بە تیرۆر کردنی خۆیانو ڕیسوا کردنی دەسەڵاتدارانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٧١/١١/٩ بالوێزی ئەمەریکا لە تارانی پایتەختی ئێران ، بروسکەیەکی ئاراسەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا لە شاری واشنتۆن کرد ، لە بارەی کۆنگرە ڕۆژنامەوانیەکەی عەبدولغەنی ئەلراوی جێگری سەرۆکی ئێراقی پێشوو ، لە تاران لە ٩/٧ کە گووتی:–

ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دژی ئاشتیەو هاوپەیمانی – مارکسی– لینینیە – . نابێ بڕوا بەو ڕژێمە بکرێت لەلایەن ئیسلامی ڕاستگۆ ، لە بەر ئەوەی ڕژێمێکی دکتاتۆرە لەهەموو ڕوویەکەوەو گوتی:–

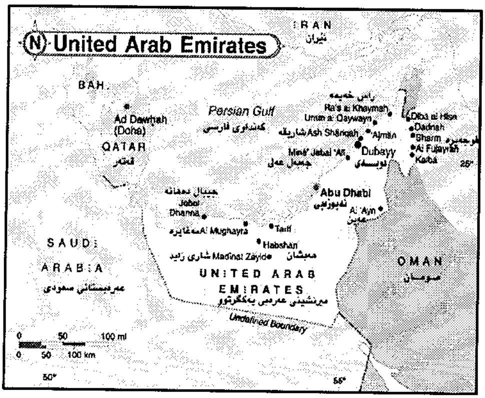
نەك هەر دژی ئیسلامە بەڵکوو ، بڕوای بەعس بوونی بەهیچ ئایینو

مەزهـەبێك نیـەو ڕۆژئاواییـە لـە هـەموو بڕواکـانی و هـەتا لـەداب و نـەریت و ئەخلاق و گوتی:- دەسەلاتی بەعس دەسەلاتێکی ترسنۆکە.

١٩٧١/١١/١٣ سـکرتێری مەکتـەبی سیاسـی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان - حـەبیب محەمـەد کـەریم - کۆبوونـەوەی لـە گـەڵ بەرپرسـی بـاڵوێزی ئەمـەریکا لـە بـەیروتی پایتـەختی لوبنـان ئەنجامـدا ، ئـەویش بە پێـشکەش کردنی داواکاریـەکانی مستەفا بـارزانی بـۆ ئیـدارەی ئەمـەریکا ، لـە بـارەی چارەسـەرکردنی بـاری مافـەکانی کـورد لـە باشـووری کوردستان دژی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٧١/١١/١٦ سـەرەك کۆمـاری ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق - ئەحمـەد حەسـەن بکـر- بەڵگەنامـەی کـاری نیشتمانی ڕاگەیانـد ، کـە چـەندین کێـشەی هەنووکـەیی چارەسـەر دەکـردو بـووە هـۆی گرێـدانی بـەرە لەگـەل پـارتی کۆمۆنیـستی لـە ئێراق.

١٩٧١/١٢/٢ ئیماراتی عەربی یەککگرتوو سەربەخۆیی خۆی لە لایەن بەریتانیا بە دەست هێنـا ، لـە دوای دەرچـوونی لـە ژێـر ئینتیـدابی بـەریتانیا بەکـشانەوەی هێزەکـانی سـووپاو بنکـە جەنگیـەکانی سـەربازی پیـادەو دەریـاو فڕۆکـە لـە ناوچەکەدا .

١٩٧١/١٢/٣ ئیمـــــارتی عـــــەرەبی یـەککگرتنی خـۆی لـە گـەڵ حـەوت هـەرێمی جیاجیـا ڕاگەیانــد ، ئــەویش بــە یـــەککگرتنی - شـــارقە ، ئـــەبووزەبی، دووبــــەی، راس الخیمــــە ، ئــــووم الفیــــون ، عــــەجمان ، ئەلفـەجیرە- کـە شـارقە دووەم ئیماراتە لە ڕووبەر لە دوای ئەبووزەبی و دووبەی لە ئیماراتەکەدا. ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری - ئـەبووزەبی- پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٨٤٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٢,٤٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە. هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتـەکەی ٨٣,٦٠٠، کیلۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٧٦

كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە بۆ سەر كتێبی ئینسكلۆپیدیای كوردستان و جیهان – لە دانانی عەلی كەندی ، دانەری مێژوونامەكە .

١٩٧١/١٢/٦ بەردەوام بوونی كۆمەڵەی گشتی نەتەوەیەكگرتووەكان لەو قۆناخەی كە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەراستو كێشەی نێوان ئیسرائیلو عەرەبو داننان بە ماف گەلی فەلەستین ، ئەویش بەپێی بڕیاری ژمارە/٢٧٨٧/د/٢٦٠، بەشەرعیەتی تێكۆشانی گەلی فەلەستین ، لەپێناو بەدەستهێنانی ماف چارەی خۆنووسی و دامەزرانــدنی دەووڵــەتی ســەربەخۆو ڕزگــاربوون لــە ژێــر دەســەڵاتی سەهیۆنیزمی و ئیستعمارو جۆرەكانی دیكەی چەوسانەوە لەجیهاندا .

١٩٧٢

١٩٧٢/٢/٢١ جێگری سەرەك كۆماری ئێراقو سەركردایەتی شۆڕشی بەعس لە ئێراق – سەدام حوسێن – چەند ئەفسەرێكی لە سووپای ئێراق تاوانبار كرد ، بە پەیوەندی كردنیان لە گەڵ ڕژێمی ئیسرائیل لە ئەنجام بە لە ناوی بردن ، یەك لەوانە – عەبدولغەنی راوی– بوو لە وڵاتەكەدا .

١٩٧٢/٣/١ پێدانی مۆڵەت بە تیپی باواجی كۆیە بە ژمارە/٨٣٢ ، ئەمەش لە دوای بەرزكردنەوەی داوا بوو لە ١٩٧٠/٦/٣٠ ، دوای ئەمە ئەو تیپە مۆزیكایە خنجیلانە بووە تیپێكی بەرچاوو دڵگەشاوە و دڵخۆشی جەماوەری گەلی كوردستان ، بەتایبەتی لە پارێزگای هەولێر لە باشووری كوردستان .

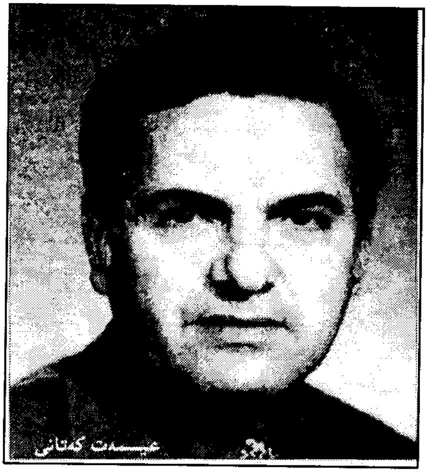
١٩٧٢/٣/٨ ڕژێمی بەعسی لە سووریای هاوخەباتو هاوخەمی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، پێنج قوتابی كوردی زیندانی كرد بۆ ماوەی دووساڵ لە زیندانەكانی سووریادا.

١٩٧٢/٣/٢٢ سێ كۆڕی هاوبەش لە ریازی پایتەختی شانشینی سعوودیە بەسترا ، لە نێوان پیاوانی یاسا ناسی مەسیحی لە ئەورووپاو زانا ئایینەكانی سعوودی ، بە سەرۆكایەتی وەزیری دادی سعوودی ، هەروا كۆبوونەوە لە نێوان وڵاتــانی عــەرەبیو وڵاتــانی مەســیحی ئەنجامــدرا ، لــە پێنــاو بــەرەو پێشبردنی پەیوەندی لە نێوان ئایینە جیاجیاكان لە جیهان ، دوای شكست هێنانی هێزەكانی سووپای عەرەب لە /٦ حوزەیران لە لایەن وڵاتانی عەرەبی بەرامبەر بە ئیسرائیل لە ناوچەكەدا .

١٩٧٢/٣/٢٧ سەرۆكی كۆماری سوودان – جەعفەر نومەیری – دەستی كرد بە پەیوەندی

کردن لە گەڵ وولاتانی پەیوەندارو کنیسەکانی مەسیحی لە جیهان ، لە پێناو چارەسەرکردنی کێشە هەڵوواسراوەکان ، لە ئەنجام بووە هۆی مۆرکردنی ڕێکەووتنی ئەدیس ئەبابا لە کێشووەرەکەدا .

دوای ئەوە جەعفەر نومەیری ، هەڵسا بە دامەزراندنی – ئبیل ئلیر– سەرکردەی باشوور بە جێگری سەرەك کۆمارو دامەزراندنی سێ پارێزگای نوێ بۆ بەڕێوەبەرایەتیەکانی باشوور لە دانیشتووانی ناوچەکەدا ، هەروا چەندین وەزیر لە باشووریەکانی دامەزراند لە پێناو چارەسەری کێشەی نێوان باشوورو دەسەلاتی ناوەندی لە وولاتەکەدا.

١٩٧٢/٣/٢٨ لە بالوێزی ئەمەریکا لە نەتەوە یەکگرتووەکان لە شاری نیویۆرك بۆ وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا... جۆرج بۆشی باوك ، کە ئەوکاتە بالوێزی ئەمەریکا بووە لە نەتەوە یەوکگرتووەکان و دەڵێ:– عسمەت کەتانی یاریدەدەری ئەمیندارى گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ، داوای لێکردم کە مستەفا بارزانی سەرۆکی بزووتنەوەی ڕزگاری کورد لە باشووری کوردستان نامەیەکی هەیە بۆحکوومەتی ئەمەریکا ، کە لەلای زید عوسمان– دۆستو ڕاوێژکاری مستەفا بارزانییە .

کە بارزانی، دەیەوێ چاوپێکەووتن لەگەڵ وەزیر – کیسنجەر – بکاتو عسمەت کەتانی گووتی:– من وەك بەرپرسێکی نێوودەوڵەتی قسە ناکەم ، بەڵکوو وەك کوردێك لەبەر ئەوەی من پەیوەندیم لەگەڵ زۆربەی سەرکردە کوردەکان هەیە لەهەمان کات عسمەت کەتانی داوای بەنهێنی کردنی ووتەکانی لێکردم .

١٩٧٢/٤/٨ مۆرکردنی ڕێککەووتنامە لە نێوان یەکێتی سۆڤیەتو ڕژێمی بەعسی لە

ئێراق ، ئەویش لە پێناو بەهێز کردنی جێپێگەی هەردوو لایەن لە ئێراق و ناوچەکەو بەرەو گەمارۆدانی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە لە ١٩٧٢/٤/٧ شاندێکی یەکیەتی سۆڤیەت بە سەر کردایەتی سەرەك وەزیرانی سۆڤیەت – ئەلیکسی کۆسگین – گەیشتە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لە دوای گفتوگۆی نێوان سەرکردایەتی رژێمی بەعسی لە ئێراق و شاندی سۆڤیەت ، ئەوە بوو کە لە ٤/٩ پەیمانی دۆستایەتی و هاوکاریان بۆ ماوەی /١٥ ساڵ واژوو کرد .
ئەمەش بۆ بە دەست هێنانی بەرژەوەندیەکانی سۆڤیەت بوو ، لە بوارەکانی ستراتیژی و سەربازی و ئابووری و بازرگانی و کولتووریدا سەرکەوتنێکی گەورە بوو لە ناوچەکەدا .
لە هەمان کات بووە هۆی ئەوەی کە سۆڤیەت توانی دەست گیر بکات لە سەر نەوتی ئێراق و سوودی گەورەی لێوەر بگرێت ، هەروا نزیکەی هەموو چەك و تەقەمەنی جەنگی ئێراق لە سۆڤیەت دەکردرا ، هەروا ژمارەیەکی زۆر پرۆژەی ئابووری لە ئێراق دەستکەووت و کەشتیە جەنگیەکانی سۆڤیەت لە دەریای کەنداو دەرگاکانیان بۆ کرایەوە لە ناوچەکەدا .

١٩٧٢/٤/١٦ بە پێی بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرشی رژێمی بەعس لە ئێراق ، ماوەدان بەپێدانی مافی رۆشنبیری بۆ ئاشوورییەکان لە ئێراق . کە وەزارەتی رۆشنبیری مۆڵەتی دەرچوونی رۆژنامەی ئاشووریدا بە زمانی خۆیان و دامەزراندنی یەکێتی نووسەرانی ئاشووری لە ئێراقدا ، ئەم هەنگاوەش لە دوای راگەیاندنی رێکەووتنامەی/ ١١ ئاداری/١٩٧٠ بوو. لەئێراق

١٩٧٢/٤/٢١ ئاهەنگ گێران بەبۆنەی یاد کردنەوەی دروستکردنی شاری رۆما لە٢١/٤/٧٥٣ی پێش زاینی ، لەلایەن دووبرای جمکەی لە دایك بوو، ئەوانیش – رومۆلۆس ، ریمۆس– بە ناوی کورەکانی خوای مارس ، خوای شەر، کەوا دەگێرنەوە کە ئەو دووبرایە لە لایەن گورگێك لە دارستانەکان بەخێوو کراون لە ناوچەکەدا .

١٩٧٢/٥/١١ دامەزراندنی ئەنجوومەنی خەلات بە ناوی – ئۆسکار – کە بارەگاکەی لە

شـاری – بیرقلـی هـەلیز – ە لـە شـاری لـۆس ئـەنجلۆس لـە ئەمـەریکا ...
شایانی باسە خەلآتی ئۆسکار یاخوود خەلآتی ئەکادیمیای هونەری سینەما کـە بـەرزترین خـەلآتی سـینەمایە لـە ئەمـەریکا و بـەگرنگترین خـەلآتی سـینەمایی لەجیهانـدا دادەنرێـت ، لەلایـەن ئـەکادیمیای زانـستی هونـەری سینەما دەبەخشرێت کە ئەکادیمیای رێزلێنانە نەك فێرکردن .
هەروا کتێبخانەیەکی گەورەی هەیە کە زیاتر لە ١٠ هەزار فلیمی سـینەمایی لەخۆگرتووە جگە لـە ٣٠ هـەزار ناونیشانی پـەرتووکی لـە بـواری سینەما و جگـە لـە نمـایش کردنـی فیلمـی بوارەکـانی ئـەو خەلآتـە ، کـە هـەر هەفتـەی فلیمێك نمایش دەکات لەو بارەگایەدا .
هەروا چەندین دەزگای خەلآت کردن لـە وولآتـە جیاجیاکـانی جیهانـدا هەیـە وەك هندو ، بەریتانیاو ، فەرەنساو ، ئەسپانیا و ، چـەندین وولآتـی دیکـە... بەلآم هیچ کامیـان نـاتوانن رکابـەری خـەلآتی ئۆسکار بکـات ... بـەلآم ئـەوەی کە سەیرە ئەو پرۆژەیە کە لەلایـەن ئەکادیمیای ئەمـەریکی زانـستی هونـەری سـینەما داهێنـرا ، زۆر گرنگیـان پێنـەدا وەك پرۆژەیـەك دواخـرا و سـەریان دەکرد .
بەلآم لە یەکەم ئاهەنگیدا دەردەکەویّ کە لە رۆژی ١٩٢٩/٤/١٦ سازکرا تاکو سالّی ١٩٥٣ کە بە سونگی گۆرانکاری ئەو خەلآتە دادەنرێت ، کـە ئـەو کاتـە بـۆ یەکـەم جـار بـۆ هـەموو جیهـان راستـەوخۆ گوازرایـەوە تـا گەیـشتە ئـەو قۆناخەی کە سالآنە ٢ ملیار بینەر تەماشای دەکات . بردنـەوەی ئـەو خەلآتـە کاریگەریەکی زۆری هەیە چ بۆسەر کارە هونەریەکان چ بۆسـەر هونەرمەندان خۆشـیان و کاردانـەوەی لەسـەر بەرهەمـە جۆراوجۆرەکـانی هونەرمەنـدانی سینەماو داهاتی ئەو خەلآتە بە بەرزبونەوەی لەکاتی بردنەوەی فلیمـەکانیان بۆ ئەو خەلآتە لە جیهان .

١٩٧٢/٥/١٨ لـە دوای بڕیـاری ژمـارە /٢٦٦٠ی خـوولی/ ٢٥ کۆمەلّـەی گـشتی نەتـەوە یـەکگرتووەکان ، بـە رەزامەنـدی/ ٧٧ دەوولّـەت و نزیکـەی/ ٣٠ دەوولّـەتی دیکـەش لـە سـەر بەکار نەهێنانی چەکی ئـەتۆمی و تاقیکردنـەوەش مۆریـان کـرد ، کـە دەبێتـە هـۆی دروسـت بـوونی کەشـێکی لـە بـار بـۆ پەیوەندییـە نێوودەوولّەتیەکان لە جیهاندا .

١٩٧٢/٥/٣٠ سەرۆکی ئەمەرکیا – ڕیتشارد نیکسۆن– و ڕاوێژکاری کاروباری ئاسایشی

نەتــەوەیی – هنـری کیـسنجەر – لــه لووتکــەی کـۆنگرەی نێـوان ســەرۆکی ئەمــەریکا و ســەرۆکی یەکیــەتی ســۆڤیەت – لیونێد بریــژنێف – لــه شــاری مۆســکۆی پایتــەختی یەکیــەتی ســۆڤیەت دەگــەڕاوە وولاتەکــەی ، لــە سەردانێکی کوورتدا بۆ تاران کۆبوونــەوەی لـه گـەڵ شـای ئێران ئـەنجام دا ، ئەویش لـه بارەی بارو دۆخـی ناوچـەو هـەرێمو وولاتـانی دراوسـێی ئێـراقو کێـشەی کـوردو دیـاریکردنی هەوڵوویـستی هاوبەشـیان لـەپێناو بـه لاواز کردنی ڕژێمی ئێراقی بۆبەرەنگار نەبوونەوەی ئیسرائیل له ناوچەکەدا .

١٩٧٢/٦/١ بـلاو کردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری نووسـەری نـوێ لەلایـەن یـەکێتی نووسەرانی کورد له باشووری کوردستان.

١٩٧٢/٦/١٦ هەرچەندە پاڵپشتە نێوو دەوڵەتیەکان لە ئاستی جیاجیادا بۆ کوردو مەلا مستەفا لـه ئاسـتێکی زۆر بەرچـاودا بـوو ... هـەر لـه ئیـسرائیلەوە بگـرە تـا ئەمەریکا و بەریتانیاو تەنانەت مۆسکۆش .

بــۆ نمونــه :– لـــەم ڕۆژەدا ئەمـــەریکا بڕیاریـــدا زۆر بـــەنهێنی بـــایی ١٦,٠٠٠,٠٠٠ ملیـۆن دۆلار چـەك و تەقەمـەنی بداتـه کوردەکـان ... دیـارە ئەمەش له پاش سـەردانی وەزیری دەرەوەی ئەمـەریکا – کیسنجەر – دێت که له مانگی /١٩٧٢/٥ دا بۆ ئێران .

بەڵام بە هۆی هاتنە پێشەوەی بەرژەوەندی بالاتر بۆ ئێرانیەکان لەگەڵ ئەوەی شا هیچ پرس و رایەکی لەگەڵ بەرپرسانی خۆی نەکرد ، بە ناوبژوانی و سەرۆکی جەزائیر – هاواری بۆمدیەن – لە گەڵ جێگری سەرەك كۆماری ئێراق – سەدام حسین – رێکەوتنیان مۆرکردو سەرجەم ناکۆکیەکانیان خستە لاوە لە پێناو بەرژەوەندیەکانیان.

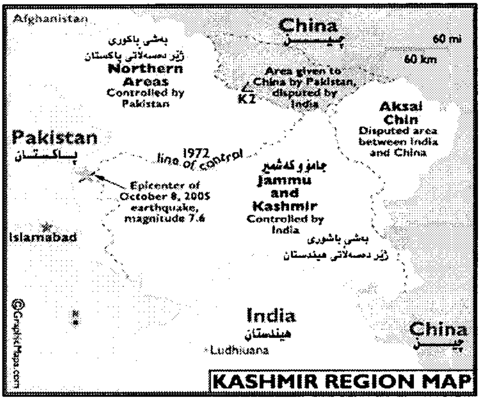
ئەمەش لە سەر حسابی کورد و خاکی کوردستان و بە هەڵوەشاندنەوەی ئەو هوموو خەباتە ... لە بەر ئەوەش و هەر بۆیە بە زمانی پارتی دیموکراتی کوردستان و بارزانی مستەفا – نسکۆ – بە سەر شۆرشی ئەیلول داهات و بە زمانی یەکیەتیش – ئاش بەتاڵ – کراو ناوزەند کرا ... ئەمەش راستیەکانی کێشەی ناوخۆی کورد دەسەلمێنیٚ کە کۆسپ بوونە لە بەردەم سەربەخۆیی کورد لە سەر خاکی کوردستان .

١٩٧٢/٦/١٨ بڵاو کردنەوەی گۆڤاری بیری نویٚ – الفکر الجدید– لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لەلایەن لێژنەی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیست لە ئێراق ، کە رۆڵی بەرچاوی هەبوو و هەیە لە بواری رۆژنامەوانی کوردی لە باشووری کوردستان.

١٩٧٢/٦/٢٥ رژێمی بەعسی لە ئێراق لە بڕیارێکیدا ماوەی دا بەدامەزراندنی ئەکادیمیای زمانی ئاشووری لە ئێراق.

١٩٧٢/٦/٢٦ کۆچی دوایی هونەرمەندو گۆرانی بێژی ناوداری نەتەوەو نیشتیمانی کورد– حەسەن زیرەك– لە رۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی فارس لە ئێران بە هۆی نەخۆشیەکی سەختو گۆڕەکەی لە گۆرستانی شاری بۆتانە لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٢/٦/٢٨ دەســـت پێکردنـــی گفتووگـۆکردن لـە نێـوان ســـەرۆکی پاکـــستان زولفـەقار عـەلی بۆتـۆو ســـەرەك وەزیرانـــی هندســتان ئەندیراگانــدی لە شاری سیملای هندی ، کــــە دەکەوێتــــە لێوارەکـــانی چـــیای هەمەلایا بە دووری ٢٢٠ کیلۆمەتر لە باکووری شاری نیـودەولهی پایتـەختی هنـد ، لـە پێنـاو گەیـشتن بەچارەسـەرکردنی کێـشەکان ، کـە لـە ئـەنجامی شـەڕەکانی مـانگی ١٩١٧/١٠ بـەرپابوو لـە گـەڵ دابەشـبوونی پاکـستان و دامەزراندنی دەووڵەتی بەنگلادیش.

شایانی باسە شاری سیملا ئەو بووە هۆی دا بە شبوونی نیمچە دوورگەی کیشوەری هندی لە ساڵی ١٩٤٥ لەدوای پێنج ڕۆژ لەگفتووگۆی نێوانیان و توانیان لـە سـەر چەندین خاڵی هاوبەش لـە٧/٣ی هـەمان ساڵ ڕێکـەووتنی نێوانیان ئەویش بە مۆرکردنی و دوای ئەوە بڵاوکرایەوە ، کەخۆی لە پێنج خاڵ گرتبوو لە بەڵگە نامە مۆرکراوەکەدا .

١٩٧٢/٧/٣ سەرەك کۆماری پاکستان زولفەقار عەلی بۆتۆ دانینا بە کۆماری بەنگلادێشی نـوێ و لـە هـەمان کـات هـەردوو دەسـەڵاتی هندسـتان و پاکستان ڕێکـەووتن لەسـەر کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپای هـەردوولا لـە سـەر سـنووری نێوانیان و لـە گـەڵ دەووڵـەتی نـوێی بـەنگلادیش بە چارەسـەر کردنـی کێـشە هەڵوواسراوەکان.

١٩٧٢/٧/١٧ بڵاو کردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری ، بیری نـوێ ، کـە لەلایـەن لیژنـەی هـەرێمی کوردسـتانی پـارتی کۆمۆنیـستی ئێـراق دەردەچـوو. بـە هـەردوو زمانی کوردی و عەرەبی لە شاری بەغدا .

١٩٧٢/٧/١٧ لە سەر داوای سەرەك كۆماری میسر – ئەنور سادات – ئەویش بەکشانەوەی زاناکانی سۆڤیەت لە میسر، ئەو کارەش لەم ڕۆژە جێبەجێکرا ، کە بووە هۆی دروستبوونی کێشەی نێوان میسرو سۆڤیەت بە هۆی ئەویارمەتیانەو بیّ وەفایی میسرو قەرزەکانی و ڕووکردنە ئەمەریکاو وولاتانی هاوپەیمان .

اعترفوا باسرائيل خارج الأطار العربي دون الرجوع إلى الجامعة العربية

١٩٧٢/٧/٢٧ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی هەفتەنامەی ڕێگای کوردستان کە زمانحاڵی لیژنەی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق بووەو تاکو ئێستا لەدەرچوونی بەردەوامە ، سەرەڕای چەندین جار لەپچڕانی بەهۆی باری رامیاری لە باشووری کوردستان.

١٩٧٢/٨/٨ کۆچی دوایی شاعیرو چیرۆکنووس و وەرگێر و ووتارنووس مامۆستا عەبدولقادر محەمەد عەزیزجان ناسراو بە – قەدری جان – بە نەخۆشی هەژانی مێشك و گۆڕەکەی لە گۆرستانی مەولانە خالید نەقشبەندی لە شاری دیمەشق نێژراوە .

جێگەی ئاماژەیە کە ئەم شاعرە لە ساڵی ١٩١١ لە شارۆچکەی دیرك لە نزیك شاری ماردین لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... خوێندنی سەرەتایی و ناوەندی لە شارۆچکەکەی تەواوکردوەو دوای ئەوە بە هۆی باری رامیاری روو لە ناوچە کوردیەکانی رۆژئاوای لکێنراو بە سووریا دەکات . لە شاری سەلەمیمیە خوێندنی خانەی کشتووکاڵی مامۆستایان تەواودەکات .

لە ساڵی ١٩٥٧ روو لە مۆسکۆی پایتەختی ڕووسیا دەکات و لەویّ چاوی بە مستەفا بارزانی دەکەوێت ... دوای گەرانەوەی مستەفا بارزانی بۆ ئێراق ئەویش روو لە شاری بەغدا دەکات و چاوی بە مستەفا بارزانی دەکەویّ ...

ئەم شاعیرە لە ساڵی ١٩٣٩ خێزان پێکەوە دەنێ لە گەڵ کچە تورکێك ...
لەدوای هاتنی بۆ ئێراق لە ساڵی ١٩٥٨ چەندین پارچە شیعر لە ڕۆژنامەو هەفتەنامە کوردیەکان وەك گۆڤاری ڕوناهی – گەلاوێژ – ڕۆژنامەی ئازادی – ژینی کاکەی فەلاح بلاودەکاتەوە ... ئەم شاعیرە لە ژیانیدا بەردەوام دەبێ لە کارە هەمە لایەنەکانی لە پێناو گەل و نیشتیمانەکەیدا .
سەرچاوە:– ڕۆژنامەی خەبات ژمارە/٢٥٨١ .

١٩٧٢/٨/١٠ کۆمیۆنی پاریس زاراوەیەکی مێژوویەو لە مێژووی بوونی دەسەلاتی فەرەنسا بەدوو ڕووداوی گرنگ دادەنرێت لە مێژوودا، ئەویش یەکەم بە ڕووخاندنی ڕژێمی شانشین و دووەم بەرپابوونی کۆمۆنەی پاریس لە ساڵی ١٨٧١ لە فەرەنسا .
بەلام کۆمیۆنی پاریس یەکەم ڕێکخراوەیەکی ڕامیاری بوو ، کە لە پاریس دامەزراو کاری کرد لە پێناو ڕووخاندنی ئەنجوومەنی نیشتمانی ، کە لەوکات پارتی پێشکەوتنی لێهاتەکایەوە بەناوی – چەپەك– و کۆمۆنەی دووەمی ڕاپەرینێکی جەماوەری بوو لە دوای نەمانی ئیمپراتۆریەتی ناپلیۆن لە١٨٧١/٣/١٨و بەردەوام بوو تاکوو ٥/٢٨ی هەمان ساڵ. لە وولاتی فەرەنسادا .

١٩٧٣/٨/٢٢ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری کورد و نووسەرو بیرمەندی نیشتیمان پەروەر دکتۆر– محەمەد نوری دێرسمی – لە شاری حەلەبی سووریا ...
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە دکتۆر نوری دێرسمی لە ساڵی ١٨٩٣ چاوی بە جیهان هەلهێناوە ... لە ساڵی ١٩١٩ لەگەڵ خێزانەکەی بەرەو شاری دێرسمی چوونەو لەو شارۆچکەیە جێ نشین بوونە کە ئێستا تورك بەو شارە دەڵێن – تونجیلی – ئەم کەسایەتیە بەشداری لە ڕاپەرینەکانی کورد لە باکووری کوردستان کردووەو بەو هۆیەش تووشی ڕاودونان و ئێش و ئازاربووە لە لایەن ڕژێمی تورك ... بەژداری لە ڕاپەرینەکەی ساڵی ١٩٣٧ کردووە کە ڕژێمی تورکیا زیاتر لە ٢١٢ گوندی سوتاند و زیاتر ١٥٠٠٠ هەزار هاولاتی کوردی لەباکووری کوردستان شەهیدکرد لە گەنج و پیرە مندالٚ و ئافرەتی کورد لە هەرێمەکەدا .
دوای ئەوە هەڵسا بەدانانی کتێبی – دێرسیم لە مێژووی کوردستان – و لە

ساڵی ١٩٥٢ لە شاری حەلەب بە چاپگەیەنرا... دوای ئەوە بووە ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کورد لە سووریا کە لە ساڵی ١٩٥٧ دامەزرا . ئەم کەسایەتیە نیشتیمان پەروەرە لە ماوەی ژیانی بەردەوام بووە لەخەباتکردن لە پێناو گەل و نیشتیمان لە هەموو بوارە جیاجیاکان بە تایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .

١٩٧٢/٩/٥ کۆمەڵێك لە ئەیلولی ئەسوەدی فەلەستینی ، کە ژمارەیان هەشت کەس بوو توانیان لە پەرژینی دەوورپێدراوی – گوندی یاریەکانی ئۆلۆمپی– پازدەن‌و گەمارۆی بدەن لە شاری میونخی ئەڵمانی، یەکێك لەو شووقانەی کە١٠یاریزانی ئیسرائیلی تێدابوو دەست بەسەریان بکەن ، کە ئەمەش بووە هۆی لێك ترازانی پەیوەندی نێوان دەسەلاتی ئیسرائیل‌و جووڵانەوەی ڕزگاری فەلەستین.

١٩٧٢/١٢/١٢ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /١٩٥٥ لەگەڵ چەندین بڕیارو یاسای دیکەی پشتگیری لە پێدانی مافی گەلانی ژێردەستە ، کە لەسەر وولاتانی جیهان ئەرکێکی جێبەجێ کردنەو پێویستە پشت گوێ نەخرێت لە ئەنجام نەدانی لەلایەن وولاتانی پەیوەندارردا لە جیهاندا.

١٩٧٣

١٩٧٣/١/١٥ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا هێرشەکانی ئاسمانی بۆ سەر شارەکانی ڤیتنام ڕاگرت لە پێناو ڕێگا ئاسان کردن بۆ ڕێکەووتنی ئاشتی ، بەپێی ڕێکەووتننامەی مۆرکراو لە ١/٢٧ی هەمان ساڵ لەپاریسی پایتەختی فەڕەنسا وەك ڕێکەتنێکی بەلگەیی .

کە لەلایەن ڤیتنامی باکوورو بەرەی ڕزگاری نیشتمانی – ئەلفیت کۆنگ– و ئەمەریکاو ڤیتنامی باشوور بەشایەتی چینی میللی‌و فەڕەنساو بەریتانیاو یەکێتی سۆڤیەت لە جیهان .

١٩٧٣/٢/٢٧ لە ئاکامی گفتووگۆی نێوان ئەمەریکاو ڤیتنام ، لە پێناو چارەسەری کێشەکان بە ڕێگەی ئاشتیانەو دیلەکانی دەستگیر کراوی سەربازی ئازاد کران ، کە لە جەنگی نێوان هەردوو لایەنی شەڕکەر دەستگیر کرابوون لە بەرەکانی شەڕدا .

١٩٧٣/٣/٩ پرۆژەی مافی ئۆتۆنۆمی بە پێی ڕێکەووتنامەی/ ١١ی ئادار پێشکەش بە دەسەڵاتی ناوەندی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق کرا ، بەڵام ئەو ڕێکەووتنەی جێبەجێ نەکردو لێی پاشگەز بووەوە .

ئەویش بووە هۆی لەبار چوونی بارو دۆخی ئێراق ، بەتایبەتی پەیوەندی لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمی باشووری کوردستان و دەسەڵاتی ناوەندی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق.

١٩٧٣/٣/١٣ لە دەستووری ڕژێمی بەعس لە سووریادا ، بە ئاشکرا ئەوە دیاری دەکا . کە بەیەك چاو سەیری هاو ووڵاتیانی دانیشتووی سووریا ناکات ، سەبارەت بەوەی کە لە دەستوور دەسەڵاتەکان لەیەك جیانەکراونەتەوەو لەچەندین ماددەی دەستووریدا هەژموونی دەسەڵاتی جێ بەجێکردن زاڵ بووە بەسەر دەسەڵاتی یاسایی و دادوەریدا .

هەروا لەدەستوورەکە چەندین جیاکاری کراوە لە نێوان هاووڵاتیانی کوردو عەرەب لەنێوو ئەو جیاکاریانەش جیاکاری ڕامیاری و جیاکاری نەتەوەیی و جیاکاری ئاینیش .

لەبارەی جیاکاری دەستووری تەنها ڕەوایی داوە بە پارتی بەعس ، کە پارێکی خاوەن تایبەتمەندی شموولیە ، لێرەشدا ناڕەوایی و قەدەخەکردنی سەرجەم ڕاو بۆچوون و کاری سیاسی دیکە لەدەرەوەی پارتی بەعس دەسەپێنێ . لەماددەی ٨٤/١ لە دەستووری سووریادا هاتووە ، کە پاڵاووتنی سەرەك کۆمار تەنیا لە ڕێگەی پێشنیاری قیادەی قوتری پارتی بەعس دەبێت . هەروا لەدەستوورەکەدا دان بەهیچ نەتەوەیەکی غەیرە عەرەب نانێت ...هەروا لەماددەی /١ ی دەستووردا هاتووە ، کە سووریا بەشێکە لە ئوومەی عەرەبی و لەگەڵی عەرەب پێك هاتووە .

هەروا زمانی ڕەسمی تەنیا زمانی عەرەبیە ، هەروا ئامانجی دەستوورەکە بەهێزکردن و ڕۆشەنبیرکردنی نەتەوەی بەناوی عەرەبە و هەموو یاساو مەرسوومێك و کۆبوونەوەیەك بەناوی عەرەب دەردەچێت و دان بەنەتەوەکانی دیکە دانانێت لە ووڵاتەکەو ناوچەکەدا .

١٩٧٣/٣/٢٩ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە باشووری ڤێتنام کشانەوە ، کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە شەڕی ڤێتنام لەلایەن ئەمەریکا کۆتایی پێهێنرا لە

وولآتەکەو ناوچەو جیهاندا .

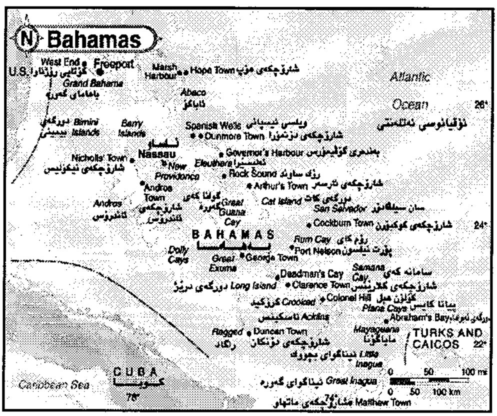
١٩٧٣/٣/٢٠ ئاشـکرابوونی پیلانەکـەی ئیدارەی ئەمـەریکا بۆ لـە نـاو بردنـی دەسـەلآتی سەرۆکی شیلی سلڤادۆر ئیلەندی ، کە دەسەلاتێکی مارکسی –لینینـی بـوو و هەنگاو نانی بەرەو ڕژێمی سۆشیالیستی دەنا لە وولآتەکەدا .

١٩٧٣/٦/١٨ کۆچـــی دوایـــی نووســـەرو رۆنـــاکبیری کـــورد مامۆســـتا – حەسەن فەهمی جاف – لـە شاری بەغدا.

شـایانی باسـە نـاوبراو نووێنـەری شـاری هەڵەبجەی شـەهید بـوو لـە ئەنجوومـەنی نووێنـەرانی رژێمـی شانشینی لە ئێراق .

١٩٧٣/٧/٩ تیرۆرکردنـــی ســـەرکردەی کـــورد عـــەلی شـێرۆو هاوسـەرەکەی خـاتوو – زەرینە– خان لەباکووری کوردستان لەلایەن ڕژێمی تورکیا.

١٩٧٣/٧/١٠ وولآتـــی بـــەهامز وەك وولآتـــەکانی جیهـــان ســـەربەخۆیی خـــۆی لەناو ڕایەلەی وولآتـانی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیانـــــد... ئـــــەم ڕاگەیاندنەش لـە شـاری – ناســــــــــاو –ی پایتـــەخت بـــوو ، کـــە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ١٩٥,٠٠٠هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولآتەکەی ،٣٩٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خـاکی وولآتەکـــەی ،١٣,٣٢٩ کیلـــۆ مـــەتر چـــوار گۆشـــەیە . هـــەروا چـــڕی

دانیشتووانەكەی ، ٧١ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، پێست رەشەكان ٨٥٪ . سپی پێستەكان ١٥٪ . لە وولاتەكەدا .

١٩٧٣/٧/١٧ بەیەكەوە نووساندنی كەشتی ئەپۆللوی ئەمەریكی لەگەڵ كەشتی سیۆزی رووسی لەگەردووندا ، لەپێناو ئەنجامدانی كارە هاوبەشیە زانستیەكانیان.

١٩٧٣/٧/١٧ بەرپابوونی كودەتای سەربازی لە ئەفگانستان بەسەركردایەتی محەمەد داود ، كە لەو كات شانشین زاهرشا بەسەردانێك لە ئیتالیا بوو كودەتایەكەش سەركەووتنی بەدەستهێنا ، ئەویش بەراگەیاندنی رژێمی كۆماری و هەڵوەشاندنەوەی رژێمی شانشینی لە ئەفگانستان بەپشتگیری رووسیاو یەكەم وولاتیش هندستان بوو كە دانی بەوكودەتایە نا لە كێشوەرەكەدا .

ئەحمەد حەسەن ئەلبەكر

١٩٧٣/٧/١٧ بەرەی نیشتمانی نەتەوەیی پێشكەوتوو لە نێوان سكرتێری یەكەمی پارتی كۆمۆنیستی ئێراق عەزیز مەحەمەد ، و ئەمینداری گشتی پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستی ئەحمەد حەسەن بەكرو سەركۆماری ئێراق ، لە دوای مۆركردنی راگەیاندرا ، كە بووە هۆكارێكی نا لەبار بۆ سەر گەلانی ئێراق . بە تایبەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی كوردو دوایی پارتی كۆمۆنیستو گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی كوردو نیشتمانەكەی بەرەو مەرگەسات هەنگاوینا لە وولاتەكەدا .

جێگەی شێكردنەوەیە كە مۆركردنی بەرەی نیشتیمانی نەتەوەیی پێشكەووتن لە نێوان رژێمی بەعس و پارتی كۆمۆنیست لە ئێراق دوو هەڵەی گەوورەی لێكەووتەوە ، لە نێوان پارتی كۆمۆنیست و پارتی دیموكراتی كوردستان ، كە ئەو كاتە سەركردایەتی بزووتنەوەی رزگاری كوردی دەكرد لە هەرێمی باشووری كوردستاندا ئەویش :-

یەکەم :– پارتی کۆمۆنیستی ئێراق باش ئەوەی دەزانی کە پارتی بەعس لە سەر چ بنەماو ئامانجێك دامەزراوە لە هەموو بوارە جیا جیاکانیدا ، کە پارتێکی نەتەوەیی شۆڤینی بەرچاوتەنگی داپلۆسێنەرە ، و بەڵگەش ئەوە دەسەلمێنێ چ لە سووریا و چ لە ئێراق ، بە تایبەتی لە دوای کودەتا سەربازیەکانیان لە ١٩٦٣/٢/٨و لەئێراق و لە ١٩٦٣/٣/٨ لە سووریا و مامەلە کردنیان لە گەڵ گەلانی ئەو وولاتە بە زۆر دروستکراوە لە سەر خاکی گەلانی ئەو دوو وولاتە بە تایبەتی گەلی کوردستان.

هەروا هەڵوویستیان بەرامبەر بە گەلی کورد ، چ لە ئێراق و چ لە سووریا لە ناوچەکەدا . بە دروشمە پرشنگ دارەکانیان بە ناوی – ئوومە عەرەبیە واحیدە – زات رسالە خالیدە – وەحدە حووریە ئیشتراکیە – هەروا تاکوو ئێستا ئێراق و سووریا بە خاکی عەرەب و ئوومەی عەرەب دادەنێن و دان بە مافی گەلانی دیکەی ئەو وولاتە دانانێن ، بە تایبەتی گەلی کورد ، گەر دان بە مافی کوردیش دابنێن بە مافی نەتەوەیی دانانێن نەك بە مافی نیشتیمانەکەیدا .

لە دەستووری ١٩٥٨/٧/١٤ و رێکەووتننامەی ئاداری/١٩٧٠ دا هاتووە ، گەر بگرێینەوە سەری و بەراوردی بکەیت ....!

لە بەر ئەوەی پارتی کۆمۆنیست نە دەبووایە یەك لایەنە ئەو بەرەیەی مۆر بکردایە بێ ئەوەی پارتی دیموکراتی کوردستان بەشداری نەکردایە ، لە بەر ئەوەی پارتی کۆمۆنیست و پارتی دیموکراتی کوردستان هەر لە سەرەتای دامەزراندنیان ، بە تایبەتی لە دوای ساڵەکانی ١٩٥٠ تا مۆرکردنی رێکەووتننامەی ئاداری/١٩٧٠ هاوبەشی خەبات بوون و لە یەك سەنگەر دژی داگیر کەرو زولم و زۆردارو ئەو پارتە بەعسە وەستا بوون ئەویش :–

ئە :– پارتی کۆمۆنیست لە پێناو رووخاندنی رژێمی بەعس و هێنانە دی

ڕژێمێكـی دیمـوكراتی فیـدراڵی یـەكگرتوو ، كـە هـەموو گـەلانی ئێـراق بـە مافـەكانیان شـادبن و گـەلی كـوردیش بـە ئاواتـەكانی لـە ژێـر سـێبەری ئـەو ڕژێمەدا لە ئێراقدا .

ب :–پارتی دیمـوكراتی كوردسـتانیش لـە پێنـاو بـە دەست هێنـانی مـافی ئۆتۆنـۆمی تـەواو لـە چوار چێووەی سـنووری ئێـراق لـە هـەرێمی باشـووری كوردستان لە هەموو بوارە جیا جیاكاندا ، بە تایبەتی لە بواری نەتـەوەیی و نیشتیمانیدا .

دووەم :– لـە گـەڵ ئەوەشـدا نەدەبوایە پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان ، لـەو كات پارتی كۆمۆنیستی بە تـەنیا لـە گۆڕەپانی ڕامیاری جێ بهێلابایە ، لـە بەر ئەوەی بە تـەنیا بوو لـە گۆڕەپانەكەدا . كە لـەو كاتـە یەكیـەتی سۆڤیت پاڵپشتی ئێراق و وەك دوای ڕووخاندنی سەدام بەهەڵستكار نەبوو لە ئێراق و ناوچەكەدا .

هەروا ڕێكەووتننامەی ئادار لەو كات و ساتدا زۆر بەهێزتر بوو لە بە دەست هێنانی مافەكانی كورد لە دەستووری هەمیشەیی دوای ڕووخانـدنی ڕژێمـی سـەدام لـە ئێـراق و چـەندین كێشـەی دیكـە ، هـەر وەك بـە ڕوونكردنـەوەی ڕێكەووتننامەی / ١١ی ئادار ئامارژەم بۆ كردووە .

جا لێرەدا مێژوو ئەوەی سەلماند كە چۆڵكردنی گۆڕەپانی ئێراق بە هـۆی ڕوو وەرگێڕانـی پـارتی كۆمۆنیـست و پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان لـە یـەكتری بـە تایبـەتی پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان هەڵەیـەكی گـەورەی مێژوویی بوو ، بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتـەوەیی و نیشتیمانیدا ، كە ئەمەش بووە هۆكاری مۆركردنی ڕێكەووتننامـەی جەزائر لـە ٦/٣ /١٩٧٥ و هـەرەس پێهێنـانی شۆڕشـی ئـەیلول و مەرگەسـاتی لێكەووتـەوە لـە هـەموو بوارەكاندا .

لە بەر ئەوەی هەڵە كردن لە پێناو هەڵە ئامانجی ڕەشـبینیە نـەك گەشـبینی ، جا لـە هـەر لایـەنێك بێـت ، بـە تایبـەتیش بۆ كـورد و لایـەنی كـوردی ، كـە زۆربەی هەڵەكان ڕێگە خۆشكەر بوون بۆ بە ئەنجامگەیانـدنی ئامانجـەكانی دووژمنـانی گەلـە كوردسـتان نـەك هـەر لـە ئێـراق بـەلكوو بگـرە لـە سـووریاو ئێران و توركیاش.

لە بەر ئەوەی مێـژوو وزانستی مێژوو دایكـی هـەموو زانستەكانی دیكـەیـەو

شەرم لە کەس ناکات و نەفرەت لە هەڵەکان و ئەنجامدەری هەڵەکان دەکات لە هەموو لایەنەجۆراو جۆرەکاندا .

١٩٧٣/٩/٥ لە کۆنگرەی چوارەمی وولاتانی بێلایەن – عدم الانجیاز – کە ٧٦ وولاتی ئەندام بەشداری تێداکرد لە شاری جەزائیری پایتەختی جەزائر ، لەگەڵ بەشداربوونی سەرۆکی لێژنەی جێبەجێکردنی ڕێکخراوی فەلەستین بە ئەندامی چاودێرو بۆ یەکەم جار لە بڕیارەکانی وولاتانی بێلایەن تایبەت بەکێشەی فەلستین لە ژێرناونیشانی – باری ڕۆژهەلاتی ناوەراستو کێشەی فەلەستین– لە رۆژهەلاتی ناوەراستدا .

١٩٧٣/٩/١١ بەپاڵپشتو هاوکاریو یارمەتیدانی ئەمەریکا کودەتای سەربازی لە وولاتی شیلی بەرامبەر بەدەسەلاتی سلڤادۆر ئەلەندی ئەنجامدراو لە ئاکام کودەتایە سەربازیەکە سەرکەووتنی بەدەست هێنا ، کە ئەمەش کاردانەوەی ناهەمواری کردە سەر بارو دۆخی شیلیو دەسەلاتی تاکرەوی توندو تیژی سەربازی لە وولاتەکە بەرو رژێمی دکتاتۆری هەنگاوینا لە ناوچەکەدا .

١٩٧٣/٩/١٢ دەستە بەرەکەی گازی ژەهراوی سەدام حوسێن– فرانز ڤان ئەنرات– لە سەرەتای دەست پێکردنی ژیانیەوە ، ئەگوواستریتەوە بۆشاری ژنێفی سویسرا – لەوێ بۆ نووسینگەیەکی ئەندازیاری ئیتالی– سویسری هاوبەش ، کە نووسینگەیەکی ئەندازیاری نێوودەووڵەتی کیمیایی هۆلەندی ئەمەریکی بووە ، کە هەردوو دامەزراوەکە نەخشە کێشی کارگەکانیان دەکرد لە ڕۆژهەلاتی ناوەڕاستدا.

١٩٧٣/٩/٢٢ کۆچی دوایی روناکبیرو شاعیری چیلی - بابلۆنیرۆدا ... جێگەی ئاماژە پێکردنە ئەم شاعیرە لە ساڵی ١٩٠٤ لە وولاتی چیلی لە ئەمەریکای لاتینی چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ... هەر لە منداڵیەوە دایکی دەمرێ و لە تەمەنی ١٣ ساڵیدا دەست دەکا بە هەڵبەست دانان . ئەم شاعیرە نەك هەر شاعیرێکی بەناوبانگ و کەسایەتیەکی نیشتیمان پەروەوی وولاتەکەی بووە ، بەڵکوو شاعیرێکی لێهاتوو سەرکەوتووی جیهانیش بووە ... هۆکاری سەرکەوتنی ئەم مرۆڤە کە زمانی شاعیر زمانی ئەسپانی ئەمەریکای لاتینی و ئەمەریکای ناوەراست و مەکسیك و ئەسپانیاش بووە .

بابلو نیرۆدا

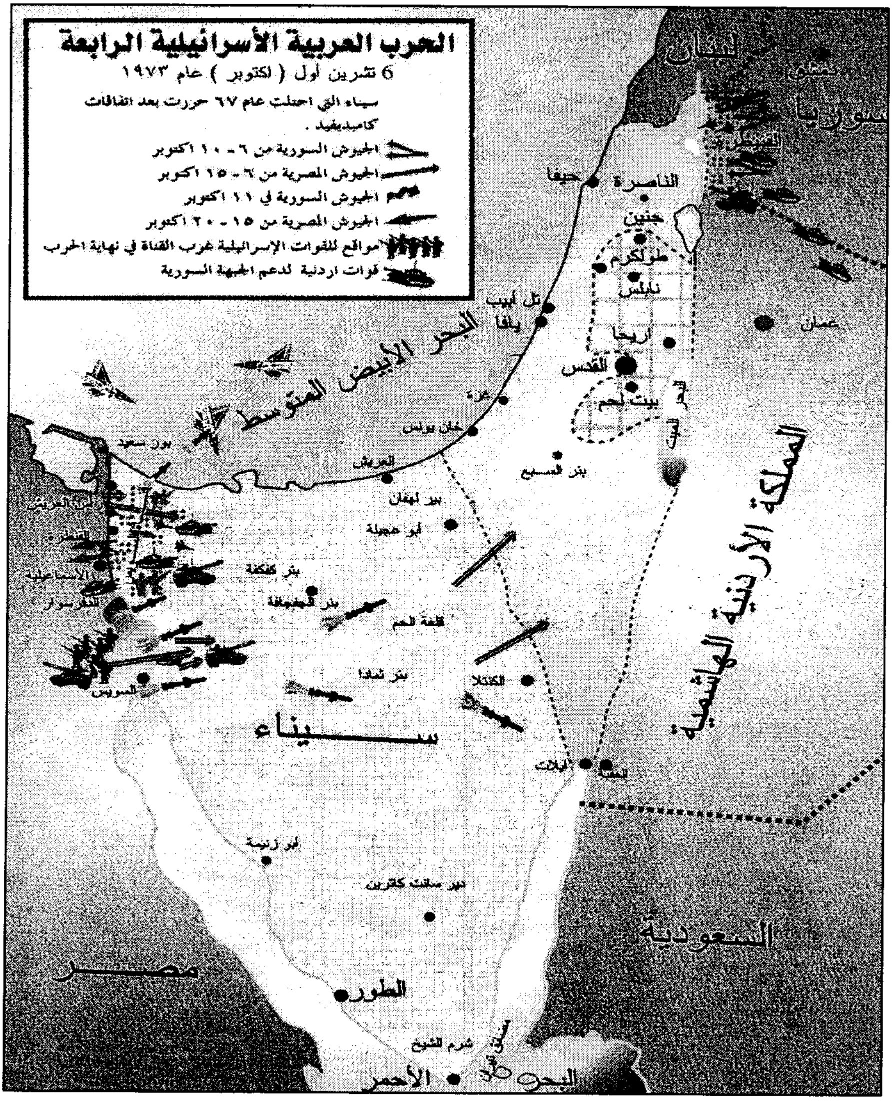
لە تەمەنی ٢٣ ساڵیدا کارەکانی کونسولی و بە بالیۆزی نوێنەری فەرمانبەریەتی رامیاری وولاتەکەی لە بۆرماو رانگۆن سیلان و هندستان و ئەندۆنوسیا و سەنگافوراو ئەرژەنتین و مەکسیك و ئیسپانیا و پاریسدا کردووە .

هەر لەم ماوەش بەشداری چەندین کۆرو کۆبوونەوەی کردووە لە ئیتالیاو فەرەنساو مەکسیك و گواتیمالاو کووبا و ئەمەریکاو یەکیەتی سۆڤیەت و پۆلۆنیا و هنگاریاو یۆگسلافیا و چین .

ئەمەش بۆتە هۆکاری بەهێزی شعر و هەڵبەست و گەیاندنی بیری رۆشنبیری بەجەماوەرو خۆ پێگەیاندن ... بەهۆی گەران و توانای رۆشنبیری لەچەندین رێکخراوی جیهانی ئەندام بووە لە دژی ئیمپریالیزم و چەوسانەوە و . لە پێناو دادپەروەری و سەربەستی و ژیانی کامەرانی مرۆڤ دا خەباتی کردووە .

ئەم شاعیرە چەندین کتێبی شعرو وتاری بەچاپگەیاندووە،بەرهەمەکانی تاکو ئێستاش جێگەی رۆشنبیرو تاقیکردنەوەن بۆ گەلانی چەوساوەی سەر گۆی زەوی لە هەموو بوارەکان لە جیهاندا .

١٩٧٣/١٠/٦ هەڵگیرسانی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپای وولاتانی عەرەبی بە سەر کردایەتی وولاتـی میسرو هێزی سووپای دەووڵەتی ئیسرائیل ، کە هێزە هاوبەشەکانی سووپای وولاتانی عەرەبی لەو شەڕەش شکستیان هێنا ، هەر وەك جارانی پێشوو بەسەرکردایەتی کۆماری میسری عەرەبی لە ناوچەکەدا .

١٩٧٣/١٠/١٣ کۆچی دوایی هونەرمەندی کورد مامۆستا – رەفیق چالاك – لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە رەفیق چالاك لە ساڵی ١٩٢٣ لە شاری سلێمانی چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ... ئەم کەسایەتیە هەر لە سەرەتای منداڵیەوە خولیای هونەرو ئەدەب بووە . مامۆستا چالاك لە نێوان ساڵی ١٩٤١ – ١٩٤٢ لە –دارالمعلمین الریفی – دەرچووەو بۆ یەکەم جار لە قوتابخانەی مەڵکەندی لە شاری سلێمانی دەست بەکاربووەو وانەی سروودی گوتۆتەوەو زۆر گرنگی بە سروودە کۆنەکان دەداو هەمووی تازە کردنەوە .

هەروا چەندین سروودی بەدەنگی خۆی تۆمارکردووە لەوانە – سەدەی بیستەم / لەهۆنراوەی بێکەسی شاعر – تادەست لەمل هیوا نەکەم / هۆنراوەی مامۆستا زێوەری شاعر – گەرچی تووشی رەنجەرۆیی /هۆنراوەی هێمنی شاعر – جەژنە جەژنی کوردستانە /لە هۆنراوەی /٤٤ گۆران – ئەی هەڤاڵانی رێگەی خەباتم / هۆنراوەی نوری دەشتی کە بۆ قەسابخانە خوێناویەکەی سلێمانی لە ساڵی ١٩١٣ ی گوتبوو... دوای ئەوە مامۆستا رەفیق چالاك لە ناوەندی ساڵی چلەکان لەگەڵ عەبدوللا گۆران و رەمزی قەزاز دەچنە شاری یافا لە فەلەستین بۆ کۆکردنەوەی ئێستگەیەکی کوردی .

بەڵام ئەو هەر زوو دەستی لەکار کێشاوەو گەراوەتەوە شاری سلێمانی و دووبارە دەستی بەکاری هونەری کردۆتەوەو شانۆگەری لە رێی نیشتیمانا لە پێنجوین پێشکەش دەکات و هەمان شانۆگەری لە ساڵی ١٩٤٦ لە شاری

هەولێر پێشکەش بەجەماوەر دەکات ... مامۆستا ڕەفیق چالاك لە ساڵی ١٩٥٠ پەیوەندی بە وێستگەی کوردی بەغدا دەکات و وەکوو بێژەر , ئەکتەر , وەرگێر کاری تێدا دەکات.

لەهەمان کات تیپێکی شانۆگەری بۆ یەکەم جار لە وێستگەی کوردی دامەزراند ، کە چەندین ئەکتەری بە توانای لێ کۆکردەوەو تاکو ساڵی ١٩٥٦ بەردەوام بوو ... دوای ئەوە هەوڵەکانی مامۆستا ڕەفیق چالاك بەرچاوبوون لە بواری هونەردا ، کە ئەویش دامەزراندنی کۆمەڵەی هونەرە جوانەکان بوو لە سەرتای ساڵی ١٩٥٧ و زۆر لە هونەرمەندانی شاری سلێمانی روو لەو کۆمەڵە دەکەن .

لە ١٩٥٧/٧/٥ بۆ یەکەم جار کۆمەڵەکە هەڵبژاردنی دەستەی کاری ئەنجام دەدەن کە ڕەفیق چالاك بە سەرۆکی کۆمەڵەکە هەڵدەبژێردرێ لەگەڵ حەوت ئەندام وجێگرەکەی ولیەم یۆحەننا .

ئەو کۆمەڵەیە کاری جوان دەکەن تاکوو ساڵی ١٩٦٢ ، دیسان هەڵبژاردنی کۆمەڵە ئەنجام دەدەن و دووبارە مامۆستا ڕەفیق چالاك بە سەرۆکی کۆمەڵەکە هەڵدەبژێردرێتەوە ... مامۆستا چالاك دەیا گۆرانی وبابەتی هەمەجۆری هونەری لە گۆڤارو ڕۆژنامەکان بڵاوکردۆتەوە تا ئەو کاتەی ژیانی یارمەتی داوە خزمەتی گەل و نیشتیمانەکەی دەکات لە بواری هونەردا لە کوردستان .

١٩٧٣/١٠/١٥ بەهۆی بەرەو لە بارچوونی باری ئێراق و پەیوەندی لە نێوان سەرکردایەتی شۆرشی ئەیلول و ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ئەویش بە سەرهەڵدانی بیری پاشگەزبوونەوە لە جێ بە جێنەکردنی بەیاننامەی /١١ ئادار ، مستەفا بارزانی داوای لە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا –کیسنجەر– کرد ، لەپێناو هێرش کردنە سەر هێزەکانی سووپای ئێراق ، بەڵام ناوبراو ئەو داواییەی بارزانی ڕەتکردەوە بەهۆی بەرژەوەندییە تایبەتیەکانیان لەناوچەو هەرێمەکەدا.

١٩٧٣/١٠/١٧ جێگری سەرەك کۆماری ئێراق سەدام حوسێن لە ووتارێکیدا گوتی:– پارتی دیموکراتی کوردستان ناتووانێت نووێنەرایەتی کورد بکات ،

ئەولێدوانەی سەدام بووە هۆی سەرهەڵدانی دژایەتی لە نێوان رژێمی بەعس و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان.

١٩٧٣/١٠/٢٢ بڕیاری ژمارە/ ٣٣٨ی ئەنجوومەنی ئاسایشی نێودەوڵەتی نەتەوەیەکگرتووەکان ، ئەویش بەڕاگرتنی راستەوخۆی شەڕی نێوان ئیسرائیل و وڵاتانی عەرەبی و جێبەجێکردنی بڕیاری ژمارە /٢٤٢ی ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەوڵەتی لەهەرێمەکەدا .

١٩٧٣/١١/٦ لە کۆنگرەی وەزیرەکانی دەرەوەی وڵاتانی بازاڕی ئەورووپای هاوبەش لە شاری- کوبنهاگن – ی پایتەختی دانیمارك ، لەو کۆنگرەیە هەڵوێستیان دیاریکرد بەرامبەر بە مافی گەلی فەلەستین لەچارەی کێشەکە بەرێگەی ئاشتیانە لەرۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

١٩٧٣/١١/٢٩ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/٢٩٣٦ لەخوولی/ ٢٧ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ، بە رەزامەندی کردن لە سەر پێشنیاری یەکێتی سۆڤیەت بە زۆرینەی دەنگ کرد ، بە ناوی ئەندامانی دەستەی نەتەوەیەکگرتووەکان ، ئەویش بە قەدەغەکردن لە بە کار نەهێنانی توونـد رەویی و داپلۆسین لە پەیوەندییەکانی نێوودەوڵەتی و . هەروا بەکار نەهێنانی چەکی ئەتۆمی لەهەموو کات و بارێکی نێوودەوڵەتی لە جیهاندا .

١٩٧٣/١٢/٧ لە دوای شەڕی / ١٩٧٣ی نێوان هێزەکانی سووپای ئیسرائیل و هێزەکانی سووپای وڵاتانی عەرەبی، کۆمەڵەی گشتی نەتەوەیەکگرتووەکان سەر لەنوێ دووپاتی کردەوە بەمافی چارەی خۆنووسی گەلی فەلەستین و مافی یەکسانی <

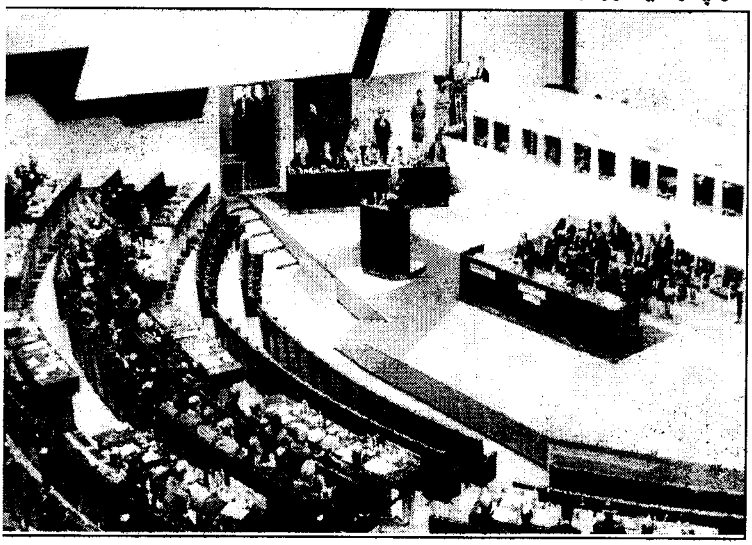
ئەویش بەپێی بڕیاری ژمارە/٣٠٨٩/د٢٨٠ کە ئەو بڕیارە لە بە هێزی خۆی بەدەیاجار دووپاتی جێبەجێکردنی کراوەتەوە بەدەنگی/ ٨٧ ئەندام بەپێنەدانی ٩دەنگ و بێدەنگی/ ٣٣ بەرامبەر بە بڕیارەکە لە بەرژەوەندی رێکخراوی رزگاری فەلەستین.

١٩٧٣/١٢/٧ کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان رەزامەندی کرد بەزۆرینەی /٨٨ دەنگ لەخوولی/ ٢٨ی دانیشتنەکە بەرامبەر/٢ دەنگ ئەویش – چینی میللی و ئەلبانیا–و بەدەنگ نەدانی / ٣٨ دەنگ، ئەویش بەئاگاداری ئەندامانی

هەمیشەیی لە ئەنجوومەنی ئاسایش ، لەپێناو کەم کردنەوەی بوودژەی سەربازی بەرێژەی -١٠٪. ئەویش بەدەست پێشخەری سۆڤیەت بوو ، لەپێناو یارمەتی دانی وولاتانی تازە پێگەیشتوو لە پێناو بوژانەوەی ژێرخانی ئابووریاندا .

١٩٧٣/١٢/١٢ دەرچوونی بڕیاری کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /٣١٠٣ ودانانی بەخەباتی گەلانی ژێر دەستەو داگیرکراو دژ بەئیستعمارو دەتبەسەراگرتنی بێگانەو ڕژێمە شۆڤێنیستە ڕەگەز پەرستەکان ، لەژێر کێشەی چەکدارەکانی نێوودەوولەتی بێت <

بۆ نموونە کوردو خەباتی کورد لەسەر خاکی داگیرکراوی خۆی لە نێوان چوار دەوولەتی شۆڤینی ، کە خەباتێکی عادیلانەو پێویستە لەلایەن نەتەوە یەکگرتووەکانو وولاتانی پەیوەندیدار چارەسەر بکریت لە هەرێم و ناوچەو کێشووەرەکەدا .

١٩٧٤

١٩٧٤/١/١٥ بەستنی کۆبوونـەوە لـە نێـوان پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتانی رۆژهـەڵاتی کوردسـتان و پـارتی کۆمۆنـستی ئێـراق ، لـە پێنـاو چارەسـەرکردنی پەیوەندییـە دژووارەکـانی نێـوان هـەردوو پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لەرۆژهـەڵاتی کوردسـتان و پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـە باشـووری کوردستان .

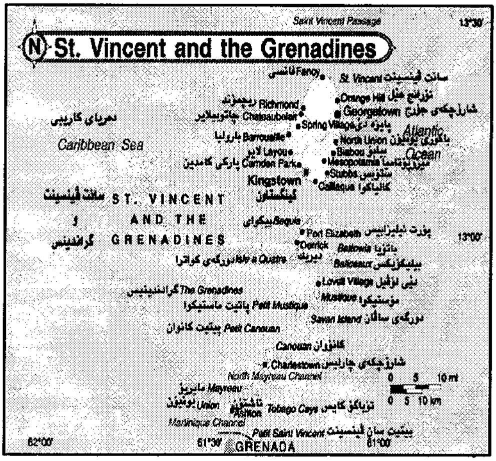
١٩٧٤/١/٢٠ تێکۆشـەرو خـەباتگێری کـورد عـەزیز عقراوی ئەنـدامی مەکتـەبی سیاسـی پارتی دیموکراتی کوردسـتان و ، هاشـم عقراوی و ، ئیسماعیل مـەلا عـەزیز ئەنـدامانی لیژنـەی ناوەنـدی ، نامەیـەکی هاوبەشـیان ئاراسـتەی بـارزانی و سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان کرد .

کە لەو نامەیە چەند رەخنەیـەکیان لـە بارزانی گرتبوو ، بە هـۆی جیـاوازی بیروو بۆچوونیان لە سەرکردایەتی کردنی بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی کـورد لە دوای بەیاننامـەی/١١ ئـازار بـە دروسـت بـوونی بارودۆخـە ناهەموارەکـەی پەیوەندی نێوان سەرکردایەتی کوردو رژێمی بەعس لە ئێراق.

١٩٧٤/٢/١٠ بـەرپابوونی شـەڕی نێـوان هێزەکـانی سـووپای ئێـران و ئێـراق ، لـە سـەر سـنووری نیـوان هـەردوو دەوڵـەت کـە لـە سـەر خـاکی کوردسـتان و ، لـە ئاکامی ئەو شەڕە زیاتر لە ٦٥ سەرباز لە هەردوولا کووژران و شەڕەکەش بە بژیووانی رێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان وەستێنرا

١٩٧٤/٢/١١ دەست پێکردنـی جوولانـەوەی - خـەمیری حـومر-ی کۆمۆمەنیستەکان بە بۆردومـان کردنـی شـاری - پنـوم پینـە-ی پایتـەختی کـەمبۆدیا ، کـە لـەو کاتەدا زیاتر لە - ٣.٠٠٠.٠٠٠ - ملیۆن هاوولاتی نیشتەجێ بوون ، بە هۆی دووبەرەکی رامیاری لە سالانی/ ١٩٧٠ لـەلا باڵـەکانی لایـەنی باشـوور لە شەڕی ڤێتنام و لایەنگیرانی باکووری - خـەمیری حـومر- لـە ناوچەکەدا .. . کەئەو دووبەرەکیە بووە هـۆی دووبـەرەکی رامیاری دەرەکی و رامیـاری نـاوخۆیی و بووە هـۆی ئـەوەی ، کە لـە پێشەوە هەلگیرسـانی شـەڕی نێـوان سـووپای کـەمبۆدیا و هاوپـەیمانانی لەگـەڵ هێزەکـانی ڤێتنـامی باشـوورو لەگەڵ جوولانەوەی خەمیری حومر لە ناوچەکەدا.

١٩٧٤/٢/٢٤ نووسراوی وەزارەتی نەوتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/١٠٨٨/١١٧٢ ، ئـەویش بەگوواسـتنەوەی ڕاژەو کـاری فەمانبەریـەتی کوردەکـان لـەدامو دەزگـا نەوتیـەکانی پارێزگـای کـەرکوك لـە باشـووری کوردسـتان ، بـۆدامو دەزگاکـانی دیکـە بـە تایبـەتی دەرەوەی پارێزگـای کـەرکوك... ئەوەیـە کـە دەڵێن – تاکوو خاوەن ماڵ دزدەگریٚ– دزخاوەن ماڵ دەگریٚ..!..!.

١٩٧٤/٢/٢٧ وولاتـــی گرینــــادا سـەربەخۆیی خـۆی بـە جیابوونـــــەوە لـــــە بــــەریتانیا ڕاگەیانـــد لــــەناو ڕایەڵــــەی کۆمەنوولـــــــــــسی بــــەریتانیا. ئـــــەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – گـــــــۆرژس – ی پایتــەخت بــوو ، کــە ژمــارەی دانیــشتووانەکەی ، ١١,٠٠٠ هــەزار کەســە . هــەروا ژمــارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٣٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣٤٤ کیلۆ مەتر چواڵ گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٩٤٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٤/٢/٢٨ کۆچـی دوایـی تێکۆشـەرو خـەباتگێری نەتـەوەیی و نیـشتیمانی کـوردی باکووری کوردستان – هانی بروسك – لە شاری عەمانی پایتـەختی ئوردن ... شـایانی باسـە ئـەم شۆڕشـگێڕە کـوردە لـە کۆتـایی سـەدەی نـۆزدەم لـە پارێزگای ئەرزەڕۆم لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوەو لە هۆزی – زرکان – ی کورد بووە . لـە خوێندنەکانی ئایینی پلـەی بەرچاوی بەدەست هێناوە لە سەر ڕێگەی سوفیەی نەقشەبەندی .

دوای ئەوە پەیوەندی بە کۆلێژی سەربازی کردووە لـە شـاری ئەستەمبوڵ ، لەدوای تەواوکردنی خوێندنی سەربازی پلەی زۆرباشەی بەدەست هێناوەو

پلـەی شـەرەفی یەکـەمی وەرگرتـووە . دوای ئـەوە چـۆتە ریـزی سـووپای عوسمـانی بە پلەی ئەفسەرو بەشداری لە هەموو لە شەڕەکان کردووە بە تایبەتی لە جەنگی یەکەمی جیهانی .

لـە دوای کۆتـایی دەسـەڵاتی عوسمـانی کراوەتـە بەڕێوەبـەری نووسـینگەی سیخووری رۆژهەڵاتی خواروو لە شاری تارانی پایتەختی دەووڵەتی فارس ، لـە دوای هـەرەس هێنـانی ئیمپراتۆریـەتی عوسمـانی و دامەزرانـدنی دەووڵەتی تورك لە سەر خاکی گەلان لە لایەن مستەفا کەمال ئەتاتورك بە پشتیوانی وولاتانی هاوپەیمان ، هـانی بروسك بـاوەری سـەربازی مستەفا کـەمال ئـەتاتورك بـە هـۆی ئازایـەتی و راسـتگۆیی و بەشـداری هـەموو شەڕەکانی دژ بە دەسەڵاتی نوێی تورك کردووە .

لـەدوای هەڵوەشـاندنەوەی دەسـەڵاتی خەلافـەتی ئیسلامی و راگەیانـدنی دەووڵـەتی علمـانی و ، راگەیانـدنی راپـەرین لـە بـاکووری کوردسـتان بـە سـەرکردایەتی شێخ سـەعید لـە ١٩٢٥/٣/٧ هـانی بروسـك لـە ریـزی سـووپا مۆڵـەت وەردەگـرێ و پەیوەنـدی بـە شۆرشـەکەی شـێخ سـەعید دەکـات . لـە دوای هەرەس پێ هێنانی شۆرشـی شـێخ سەعید و لـە سێدارەدانی شێخ و هەڤاڵـەکانی ئـەمین بروسـك لەپـەتی سـێدارە رزگـاری دەبـێ و بـەرەو ئێـران رادەکات .

دوای ئەوەی ساڵێك بە سـەر دەبات لـە رێگـەی برادەرێکـی کـوردی فـەیلي و ئاشکرا بوونی لەلایـەن دەسـەڵاتی شـای ئێران بانگ دەکرێت و گفتووگۆی لەگەڵدا دەکـات لـە بارەی باری کـورد لـە بـاکوورو رۆژهـەلات ولـە وەڵامێکدا دەڵێت :-

وەك بنەماکـەت ئـال بەهەلـەوی کـە کـوردی سـووننەو دوای ئـەوە روو لـە شاری مووسڵ دەکات ، بە فەرمانی شاو دەرکردنی لە ئێران ، دوای ئەوە لە سـاڵەکانی ١٩٢٨ - ١٩٢٩ بـەرەو سـووریا دەروات و هـەوڵی تیرۆرکردنـی مـستەفا ئـەتاتورك دەدات و سـەیاریەکی کـرێ دەگـرێ و بـەرەو شـاری ئەستەمبوڵ بەرێدەکەوێ و لەوێ پەیوەندی بە هەندێ سەربازی پاسـەوانی ئەتاتورك دەکـات ، کە بەر لە هەڵاتنی برادەری یەکتر بوون . کە زۆربـەیان

کورد بوون . ئەویش بەدانانەوەی نارنجۆکێك لە بارەگای مستەفا ئەتاتورك بە تەقاندنەوەی لەکاتژمێر چواری ئێوارە لە کاتی ئەنجامدانی کارەکانی .

بەلاّم هەوڵەکەی هەرەس دێنێ و ئەو رۆژە مستەفا کەمال ئامادەی کارەکانی نابێت و نارنجۆکەکە دەتەقێتەوە ، دوای ئەوە زانرا کە ئەمین بروسك ئەم کارەی ئەنجام داوەو بری ٤٠٠ لیرە ی زێر بەخشرا بۆ ئەو کەسەی کە ئەمین بروسك بگرێ یاخوود بیکوژێ .

ئەویش بەرەو سووریا دەگەرێتەوەو لە رێگا یەکێك لە پاسەوانی فەرەنسی لەناوچەی جوّلان لە دوای پشکنین دەستگیری دەکەن و بەرەو شاری ئەستەمبوڵ رەوانەی دەکەنەوە . دوای ئەوە دەدرێتەدادگاو لەکاتی دادگایی کردنی زیاتر لە ١٠٠٠ کورد و تورك ئامادە دەبن و لە ئەنجام بریاری لەسێدارەدانی بۆ دەردەکرێ و رەوانەی بەندیخانەی ئەنادۆڵ دەکرێ و ماوەی چوار مانگ بەسەر دەبات و ، لەوێ پەیوەندی لەگەڵ بەرێوەبەری بەندیخانە پەیدا دەکات و یارمەتی هەلاّتنی بۆ رێك دەخات و ئەمین بروسك بەرەو ئێران و دوایی بەرەو ئێراق و دوایی بەرەو سووریا رادەکات .

دوای ئەوە ئەمین بروسك لە ساڵی ١٩٣٦ روو لە ئوردن دەکات دوای ئەوە ژنێکی فەلەستنی دێنێ و دوو کورو کچێکی لێ دەبێ و کورەکەی ناوی دکتۆر هانی بروسکە ... ئەم شۆرشگێرە لەخەبات بەردەوام بوو تاکوو ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمان لە هەندەرانی دوور لە وولاّتە دابەشکراوەکەی خۆی کە باکووری کوردستانە دەکات.

١٩٧٤/٣/٨ شــاندێکی پــارتی دیمــوکراتی کوردستان ، کەپێکهاتبوون لە – دارا تۆفیق و ، ئیحسان شێرزادو ، فوئـاد عـارف – بـە سـەرکرایەتی ئیدریس بارزانی سەردانی شاری بەغدایان کرد ، شاندەکەو ئیدرس بــارزانی چــاویان کــەووت بــە جێگـری سـەرەك کۆمـاری رژێمـی بــەعس ســـەدام حوســێن ، گفتووگـۆی نێوانیـان لـە بـارەی جێبـەجێکردنی رێککەووتننامـەی ئادار بوو ، بەڵام سەدام حوسێن لە وەڵامدا ووتی:–

بەیانی کۆنگرەی پارتی بەعس ئەنجام دەدرێ و وەڵامتـان دەدەینـەوەو بۆ رۆژی دوایی شاندکە گەڕایەوە کوردستان.

شــایانی باســە لــە رۆژانــی ٣/٥ و ٣/٧ ی هــەمان ســاڵ شــاندی پــارتی دیمـوکراتی کوردسـتان سەردانی شاری بەغدایان کـرد بوو بە گۆڕینـەوەی نامـە لـە نێـوان سـەدامو بارزانی. بـەڵام هەوڵـەکان ئاکـامی بـەرەو هـەرەس هێنانی رێککەووتننامەی ئادارو گفتووگۆکان بوون لە هەرێم و وولأتەکەدا .

١٩٧٤/٣/٨ کردنـەوەی فڕۆکەخانـەی شـارڵ دیگـۆڵی سـەرۆکی فەرەنـسا لـە پاریـسی پایتەختی فەرەنسا.

١٩٧٤/٣/١١ بڵاوکردنـەوەی مـافی ئۆتۆنـۆمی کـارتۆنی بـۆ کـورد لەچـەند ناوچـەیەکی باشووری کوردستانی لێکندراوی بە ئێراق ، بێ ئەوەی پارتی دیمـوکراتی کوردستان بەشداری تێدا بکـات . تـەنیا ئـەو پارتـە کارتۆنیانـە نەبێـت . کە دەسەڵاتی بـەعس دایمەزرانـد بوون لە گـەڵ پارتی کۆمۆنستی ئێراق/ لقی هــەرێمی کوردســتان ، کــە بەشــداریان لــە ئەنجوومــەنی بــەناو یاســادانان و جێبەجێکردنی ئەو مافە ئۆتۆنۆمییە کرد...!.؟.

١٩٧٤/٣/١٨ کۆتایی هاتنی گفتووگۆ لە نێوان سەرکردایەتی رژێمی بەعسی لـە ئێراق و سـەرکردایەتی شۆڕشـی ئـەیلول ، بـە هـۆی پاشـگەز بوونـەوەی دەسـەلاتی ناوەندی ئێراق ، بە هۆی رێك نەکەووتن لە سەر شاری کەرکوکی کوردستان . کـە ئەمـەش بـووە هـۆی لێك ترازانـی پەیوەنـدی سـەرکردایەتی شـۆڕش و

ڕژێمی بەعس ، بە دەست پێکردنەوە بەبەردەوام بوونی شۆڕش لەلایەك و داڕشتنی پیلانی دووژمنکاری دژی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد لەهەرێمی باشووری کوردستان لەلایەن ڕژێمی بەعس لە ئێراق و یاوەرەکانی ناوخۆیی و دەرەوە ی لە ناوچەکەدا .

١٩٧٤/٤/٩ مۆرکردنی پەیمانی هاوکاری و دۆستایەتی لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، هەر لەو کاتەدا بەرپرسانی بالأی سۆڤیەت داوایان لە بارزانی کرد ، کە هاوکاری ڕژێمی بەعسی بکات ، بەلأم بارزانی ئەو داوایەی ڕەتکردەوە بە هۆی بیروو بۆچوونە نهێنیەکانی هەردوو لایەن دژ بە کوردو خاکی کوردستان.

١٩٧٤/٤/٢٤ بە هۆی لێك ترازانی پەیوەندی لە نێوان سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلول و ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و بە هۆی خۆڕاگری و قارەمانیەتی جەماوەری قەزای قەلادزێ لە باشووری کوردستان لەلایەن دام و دەزگا سەربازی و ئەمنی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بۆردومان کرا ، کە بووە هۆی شەهید بوونی زیاتر لە ١٥٠ هاوولأتی و قوتابی و زامدار بوونی بەدەیا هاوولأتی و قوتابی شارۆچکەکە لە ناوچەکەدا .

١٩٧٤/٤/٢٦ لە دوای بۆردومان کردنی شاری قەلادزێ ، ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەوەش دڵی دانەکەووت و هەلسا بە بۆردومان کردنی شاری هەڵەبجە لە هەرێمی باشووری کوردستان ، ئەویش بە فڕۆکەکانی جەنگی سووپای ئێراق ، کە بووە هۆی وێرانکردنی شارەکەو شەهید کردنی ٥٢ هاوولأتی و زامدار کردنی بەدەیا هاوولأتی شارەکە،... لەهەمان ڕۆژیش بۆردومانی پردی گەلالەی کرد ، کە لە ئاکام بووە هۆی شەهید کردنی ٨٥ هاوولأتی وزامدارکردنی بەدەیا هاوولأتی دیکە لە هەرێمەکەدا .

شاری قەڵادزێ لە هەرێمی باشووری کوردستان

١٩٧٤/٤/٢٩ دووبـاره هێزەکـانی سـووپای ئاسمـانی ئێـراق پـردی گەڵاڵـەیان بۆردومـان کـردوو لەئاکامـدا زیـاتر لـە ٢٠ هـاووڵاتی کـورد لـە گوندنـشینی ناوچـەکە شەهید کران لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٤ /٥/٤ لە دوای بۆردومان کردنی شاری قەلادزێ لە باشووری کوردستان لە لایەن ڕژێمی بەعس‌و دەسگیر کردنی بەدەیان کـەس ، هەڵسا بە ئەنجام دانی لە سێدارەدانی خووێنـدکاران ، لەوانە خـاتوو لـەیلا قاسم‌و هەڤاڵـەکانی ، کە بووە هۆی بەرز کردنـەوەی هەست‌و هۆشمەندی نەتەوایەتی‌و نیشتمانی‌و پتەو کردنی گیانی قوربانیدان.

١٩٧٤/٥/١٢ لـە کاتـژمێر حـەوتی ئێـوارە لـە بەندیخانـەی ئـەبووغرێب لـەیلا قاسـم‌و هەڤاڵـەکانی لەسێدارەدران‌و بۆ ڕۆژی دوایـی هـەواڵی لـە سێدارەدانەکە لـە ڕاگەیاندنەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بڵاوکرایەوە ، کە لـە ٤/٢٩ی هـەمان ساڵ خاتوو لەیلا قاسم‌و هەڤاڵەکانی لەشاری بەغدا دەستگیرکرابوون.

١٩٧٤/٥/١٨ تاقیکردنـەوەی چـەکی ئـەتۆمی بـە تەقینەوەیـەکی ئـەتۆم لـە ژێـر زەویـدا لەبیابانی ڕاجستان لە هندستان ئەنجامدرا کە گوڕەکـەی بەرامبەر بوو بە گــوڕەی ئـەو بۆمبـەی کەلــە هیرۆشـیما خرایـە خـوارەوە . هندسـتان بەیاننامەیەکی دەربارەی ئەو تەقینەوەیە ئەزمونیانە بڵاوکردەوە .

تیایدا جەختی لە سەر ئەوە دەکردەوە کە درێژەدان بەتوێژینەوەی تایبەت بەتەقینەوەی ئاشتیانەی ئەتۆم.

هندستان دووپاتی دەکردەوە کە ئامانج لەوە بریتیە لە سنورداركردنی ئاسەوارو دەرئەنجامی ئەو تەقینەوە ئەزمونیانە لە جێ بەجێکردنی پرۆژەی ئەندازیاری وەك دروستکردنی بەندەر دەرهێنان و سوودوەرگرتن لەسەرچاوەکانی گازی سروشتی و دەرهێنانی کانی و نەوت . ئەو ئامانجانەش بەپێچەوانەی ئارەزووی ئەمەریکاو یەکیەتی سۆڤیەت و دیدی گشتی بوونە لە جیهان لە وولآتەکەدا .

١٩٧٤/٦/٤ دەست پێکردنی خۆپیشاندان لە شاری - پنۆم پینە- ی پایتەختی کەمبۆدیا ، کە بووە هۆی کووشتنی دوو وەزیرو لە ئاکام بووە هۆی هەڵگیرسانی شەڕێکی خووێناوی بۆ ماوەی زیاتر لە - ١٥- ساڵ لە وولآتەکەدا .

١٩٧٤/٦/٢٤ سەرکردایەتی حزبی بەعسی دەسەڵاتدار لە سووریا بەسەرکردایەتی جێگیری ئەمینداری حزب و سەرۆکی لیژنەی شەمەر کۆبونەیەکیان گرێداو بریارێکی رەگەز پەرستی بە ژمارە /٥٢١ دەرکرد .

شایانی باسە بە پێی ئەم بریارە کە دەبێت پشتێنەی عەرەبی لە سەر زەوی واقیع جێ بەجێ بکرێت و بەسەر خێزانە عەرەبەکان دابەش بکرێت کە لە پارێزگای حەلەب و رەقەوە هێنرابوون وخانووی نمونەییان بۆ دروستکرابوو ، کە نزیکەی ٤٠ کۆمەڵگا بوو لەوانە ١٢ کۆمەڵگا لەدیرك - مالکیە - و ١٢ کۆمەڵگا لەناوچەی قامیشلۆ ، ١٥ کۆمەڵگا لەناوچەی سەرێ کانی بوو .

ئەو زەویانەش بە سەر ئەو خێزانانەشدا دابەشکران و رووبەرەکەی نزیکەی ٨٠٠,٠٠٠ هەزار دۆنم زەوی بوو ، کە بە سەر ٤٥٠٠ خێزانی عەرەبدا دابەشکراوەو هەر خێزانێکی عەرەب رووبەری ١٥٠ - ٣٠٠ دۆنمی بەرکەوت ، کە دانیشتوانی کوردی رەسەن لە زەویەکانی بابوو وباپیرانی بەسەدان ساڵ بێ بەشکران .

سەرچاوە:- خەبات ژمارە/٢٥٨٧ .

١٩٧٤/٧/٥ هەندێ لە قەبارسەی یۆنانی سەربە – EOKA– هەوڵی کودتای سەربازیان دا دژی – ئەسقف مکاریۆس– بە بۆردمان کردنی کۆشکی سەرۆکایەتی و بەم هۆیەوە مردنی مکاریۆسیان راگەیاند . بەڵام کودەتاچیەکان نەیانزانی ، کە مکاریۆس لەلایەکی ترەوە هەڵاتووە بەرەو دێرە ئەسڵی رۆژئاوای دوورگەکە.. شایانی باسە دەست تێووردان و گێرەشێوێن بەپاڵپشتی رژێمی تورکیا بوو دژی گەلانی یۆنانی و قەباریسیەکان – هێلینیە– لە وڵاتەکەدا.

١٩٧٤/٧/١٥ بە پێی راگەیاندنێکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستان ، بە زمانی ئینگلیزی لە ئەوروپا ، کە لە ٧/١٥ تاکوو ٨/١ رژێمی بەعسی لە ئێراق/١٥٤٢ هێرشی سەربازی ئاسمانی بەفرۆکەکانی بۆ سەر کوردستان ئەنجام دابوو، کە ببووە هۆی کوژرانی زیاتر لە – ٤٨٥– هاووڵاتی و وێران کردنی – ٤٣٣– گوند لە ناوچە جیاجیاکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٤/٧/٢٠ لەئاکامی کێشەی نێوان پێك هاتەکانی گەلانی یۆنان و دەست تێووەردانی رژێمی تورکیا ، کە هۆکاری بووە هۆی ئەوەی کە هێزەکانی سووپای رژێمی تورکیا پەلاماری دوورگەی قوبرسی داو لە ئەنجام داگیری کرد

١٩٧٤/٧/٣٠ مۆرکردنی رێکەووتنامەی وەستانی شەڕ لە نێوان تورکیاو یۆنان لەدوورگەی قووبرس لە نێوان تورکیاو یۆنان بەهاوکاری و هەماهەنگی بەریتانیا.

١٩٧٤/٨/١٨ فەرمانی – لێژنەی باڵای– ی کاروباری باکوور بە پێی بروسکەی ژمارە/٣٤٧/٢ کە ئاراستەی وەزارەتەکانی– ناوخۆو دارایی و بەرگری رژێمی بەعس کراوە ، لەگەڵ سەرکردایەتی پارتی بەعس و دەووڵەت ئەویش بە – بلۆك کردنی سامانی چەسپاوو گواستراوە–موصادرة الاموال المنقولة وغير المنقولة– بۆ ئەو کەسانەی کە پەیوەندیان بە شۆرشی رزگاری خوازی کورد لە باشووری کوردستان کردیە ، ئەویش بە گوواستنەوەی خێزانەکان و دابەشکردنیان بە سەرعەرەبە هاوردەکان.

١٩٧٤/٨/٢٢ جەماوەری پارێزگای هەولێر بە هۆی شەڕ لە نێوان پارتی دیموکراتی

کوردستان وپارتی کۆمۆنیستی ئێراق و پاشگەز بوونەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە بڕگەو ماددەکانی ڕێکەووتنامەی/ ١١ی ئادارو جێ بەجێ نەکردن و ڕانەگەیاندنی مافی ئۆتۆنۆمی لە کاتی دیاریکراوی خۆی .

کە ئەمەش بووە هۆی ڕاپەڕین لە هەموو گوندو شارۆچکەو شارەکان و بە هەموو دام و دەزگا جۆراو جۆرەکانی لە باشووری کوردستان و هەڵکشان بەرەو شاخە بەرزەکانی باشووری کوردستان.

١٩٧٤/٩/٨ بەڕێوەبەری ئاژانسی موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکا – ولیام کۆلب – ئەوەی ئاشکرا کرد کە موخابەراتی ئەمەریکی چ هەوڵێکی داوە بۆ ڕزگاربوونی لەدەست دەسەڵاتی سلڤادۆر ئەللندی سەرۆکی شیلی ... کە سەرۆکی ئەمەریکا نیکسۆن و ئیدارەی ئەمەریکا ماوەی دا بەخەرجکردنی

٨,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی بۆ جمووجۆڵەکانی موخابەراتی ئەمەریکا لە شیلی لە نێوان ساڵەکانی ١٩٧٠ – ١٩٧٣ ، ئەویش لە پێناو کۆسپ خستنە بەر کارەکانی حکوومەتی شیلی بەسەرکردایەتی ئەللندی لەووڵاتەکەدا ، تا ئەوکاتەی موخابەراتی ئەمەریکا توانی لە پلانە تیرۆرستیەکەی دژی ئەللندی و حکوومەت و پارتەکەو جەماوەرەکەی ڕزگاربێت بەدامەزراندنی حکوومەتی دکتاتۆری بە سەرکردایەتی – مۆشییێ لە وولاتەکەدا .

هەروا ئەمەریکا ڕۆڵی باڵاو سەرەکی هەبوو لەدانی پلانی لە ناوبردنی شۆرشی ئەیلول لە ساڵی ١٩٧٥ ، ئەوە بوو لە کۆبوونەوەی وولاتانی بەرهەم هێنەری نەوت – ئۆپێك – لە شاری جەزائیری پایتەختی جەزائیر . کە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا ئامادەی ئەو کۆبوونەوە بوو لە ١٩٧٥/٣/٤ بە هاوکاری و بژیوانی لە نێوان هەردوو حکوومەتی بەعس لە ئێراق و حکوومەتی شا لە ئێران ، بە هاوکاری سەرۆکی جەزائیر هەواری بۆمدیەن و

وەزیری دەرەوەی جەزائیر عەبدولعەزیز بۆتەفلیقە ، لەئاکامدا بووە هۆی مۆرکردنی ڕێکەوتنامە شوومەکەی جەزائر لە ١٩٧٥/٣/٦ لە نێوان شای ئێران محەمەد رەزا شا و جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی بەناو شۆرشی ئێراق سەدام حوسین ، کە بووە هۆی هەرەس پێهێنانی شۆرشی ئەیلول لە باشووری کوردستان ... هەروا کۆنگرێسی ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٧٥ نەخشەیەکی بۆ داگیرکردنی بیرە نەوتەکانی کەنداو ئامادەکرد کە ئەو نەخشەیەش لە پێنج خاڵ پێکهاتبوو ئەوانیش :-

١- دەست بەسەراگرتنی دەزگاکانی نەوت .

٢- پارێزگاری کردنی ئەو دەزگاو دامەزراوە نەوتیانە بۆماوەی چەند هەفتە یاخوود چەند مانگێك یاخوود چەند ساڵێك .

٣- چاکردنەوەی کەل و پەلە زیان لێکەوتووەکان بەکارێکی خێرا .

٤- بەگەرخستنی دەزگاو دامەزراوەکانی نەوت بیێ ئەوەی یارمەتی لە خاوەنداریەتی ئەو دام و دەزگا نەوتیانە وەربگریٚ .

هەروا لێژنەی باوەرپێکراو لە ئەنجوومەنی پیرانی ئەمەریکا لە ١٩٧٧/٦/٢٣ ئەو داوایەی رەتکردەوە بە راگرتنی بەرهەم هێنانی بۆمبی - نیترۆن - ی کە ئەم بۆمبە ترسناکە ئەوەی ژیان لە بەرە دەیکوژیٚ بیێ ئەوەی زیان بەکەل و پەل و دام و دەزاگاو باڵەخانەو خانووبەرە بگەیەنیٚ لەو جێگایەی کەلێی دەدا.

هەروا ئەنجوومەنی پیرانی ئەمەریکا لە ١٩٧٧/٧/١٤ رەزامەندی کرد لەسەر دروستکردنی بۆمبی نیترۆنی کە سەرۆکی ئەمەریکا جیمی کارتەر دووپاتی ئەوەی دەکردەوە بە پەلە بۆ بەئەنجام گەیاندنی ئەو بۆمبە کە ئەم کارەش خەرجیەکانی دەگاتە ٤٦ ملیۆن دۆلار لەخەزنەی ئەمەریکا .

هەروا سەرۆکی ئەمەریکا لە ١٩٧٨/١٠/٢ دانی بەوە نا کە ئەمەریکا بۆ یەکەم جار مانگی دەستکردی سیخووری دژی یەکیەتی سۆڤیەت بەکارهێناوە لەگەڵ چەندین وولاتی دیکە لەجیهان .

هەروا ئاژانسی موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٧٨ هەڵسا بەکوشتنی ٩١١ کەس لەگانا لەکۆمەڵی - معبد الشمس - کە بووە قەسابخانەیەکی ترسناك و موخابەراتی ئەمەریکاش بەوەی خۆی رزگارکرد ، بەناوی ئەوەی کە خۆیان کوشتووە...بەلاٚم بەپێچەوانە بوو لەم وولاٚتەدا

هەروا ئیدارەی ئەمەریکا لە ۱۹۷۹/۱/۲۰ داوای لە ئاژانسی موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکا کرد بەلێکۆڵینەوەیەکی فراوان لەبارەی جمووجۆڵی جوڵانەوەی ئیسلامی لەجیهان .

هەروا راوێژکاری سەرۆکی ئەمەریکا برژنسکی بۆ ئاسایشی نەتەوەیی لە ۱۹۷۹/۸/۹ لەلێدوانێکیدا گووتی :- ئێمە ماوەی دووساڵ لەمەوبەر هەوڵمان داوە بە پێکهێنانی هێزێکی لێهاتووی فریاکەوتن بۆ چوونە ناوی بەپەلەی هەر وڵاتێك کە ئاژاوەو ئاڵۆزی تیابێت دژی بەرژەوەندیەکان ئەمەریکا لەو وڵاتەدا .

هەروا موخابەراتی ناوەندی ئەمەریکا لە مانگی/۱۹۷۹/۱۰ سەرۆکی کۆریای باشووری - باك جۆن ڤ -ی کوشت بە هۆی دژایەتی کردنی ئەمەریکا ... هەروا ئیدارەی ئەمەریکا لە بریارێکیدا لە ۱۹۷۹/۱۱/۱۲ ئەو پارەو پوولی هەبوو لە بانکەکانی ئەمەریکا بلۆکی کرد دژی شۆرشی ئیسلامی لە ئێران ، هەروا ئەمەریکا دبلۆماتکارانی ئێرانی لە۱۳ /۱۹۷۹/۱۲ لە ئەمەریکا دوورخستەوە بەگەراندنەوەیان بۆ ئێران.

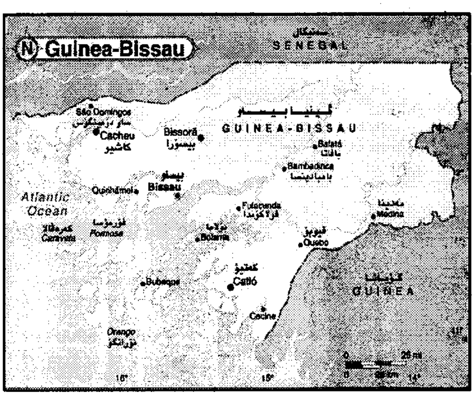
۱۹۷٤/۹/۸ لەو کات جێگری سەرەك کۆماری ئێراق - سەدام حوسێن - بە بۆنەی ئاهەنگی ساڵرۆژی دامەزراندنی پارتی بەعس لە ئێراق ووتارێکی خوێندەوە و تێیدا بە گەرمی بۆ تورکیای روونکردەوە ، کە نەووتی ئێراقیان بە نرخێکی هەرزان پێ دەفرۆشێت وگووتی:-

ئێمە تورکیامان خستۆتە پلەی یەکەم ، واتە یەکێکە لە وڵاتانی دۆست ، نەك ئەوانەی پلە دوو ، هەر بەو بۆنەش تا ئێستا نەوتمان بۆ رەوانە کردووە و گشت خواستێکی داهاتووشیان پەسند کراوە لە لایەن ئێمەوە.

گەرچی تورکیا وەك یەکێك لەو دەووڵەتانەی کە گەورەترین پارچە خاکی کوردستان و گەلەکەی ژێر دەستکردووە ، نەك پشتیووانی لە چارەسەرێکی دادپەروەرانە لە کێشەی کورد نەکردووە ، بەلکوو لە بەرنامەکانی کارکردنیدا بەردەوام دژ بە شۆرشی ئەیلوول و داخوازیەکانی بووە و رامیاریەتی ئەو کاتیشی ئاشکرادەبێت کە دەیەوێت ئێران لە شۆرشەکە دوور بخاتەوە لە لە بری ئەوەی تەبایی و پەیووەندیەکی دۆستانەو هاوسێیانە لە نێوان ئێراق و ئێراندا دروستبکاتەوە . تەنانەت

بەر لە بەستنی پەیمانی جەزائر چەند کۆبوونەوەیەکیشی لە ئەستەمبۆڵ و ئەنکەرە بۆ ڕێکخستن لە ١٦ تـــا ١٩٧٥/١/٢٠ ئەنجامدرا.
لە بەر ئەوە تورکیا بە درێژایی جەنگ سنوورەکانی نێوان دەوڵەتەکەی و ئێراق توووند داخست لە دوای کارەساتەکەی هەرەسپێهێنانی شۆرشی ئەیلوول لە ساڵی ١٩٧٥ ، کاتێ کە کورد پەنای بۆ سنوورەکانی تورکیا دەبرد ، تورکیا ڕێگای پێنەدان بچنە ناو خاکی وولاتەکە و دەری کردن .
هـەر لـە دوای ڕێکەوتننامـەی جـەزائر بـە چـەند رۆژێـك ، تورکیـا لـە گـەڵ رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق رێکـەوتن و بـە دوو قـۆڵی لەشـکری بـەرفرەوانیان رەوانە کردە سەر خوارووی کوردستان و کەووتنە گیانی پێشمەرگەکان و کاوولکردنی ناوچە کوردنشینەکان ، بە تایبەتی ئەو شووێنانەی گومانی هەبوونی پێمەرگەی لێدەکرا .

١٩٧٤/٩/١٠ کۆمـاری گینیـا بیـساو سـەربەخۆیی خـۆی بەدەرچـوونی لـە ژێـر چنگی داگیرکەری ڕژێمی پورتووگاڵ ڕاگەیاند ، کە – لویس کابراڵ – یەکەم پۆستی سەرەك کۆماری گرتە دەست ، ئەمەش لە ئـەنجامی مـۆرکردنی ڕێکـەووتن بـوو لەگـەڵ حکوومـەتی لیـشبۆنەی پایتـەختی پورتووگـال لـە وولاتەکەو ناوچەکەدا .

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – بیـساو –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ٢٨٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتـەکەی ٣٦,١٢٠ کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیـشتووانەکەی ١١٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٤/١٠/١٤ کۆمەڵـەی گـشتی ڕێکخـراوی نەتەوەیـەکگرتووەکان بـەپێی بڕیـاری

ژمارە/٣٢١٠/د٢٩٠ بەداوەت کردنی نووێنەری ڕێکخراوی فەلەستین بە بەشداری کردنی لەگفتووگۆکانی کۆمەڵەی گشتی وەك چاودێر ، لە بارەی کێشەی فەلەستین لە کۆبوونەوە گشتیەکان ، بەهۆی ئەوەی کە ڕێکخراوی ڕزگاری فەلەستین لایەنی سەرەکی کێشەکەیەو ئەو بڕیارەش بەدەنگی /١٠٥وولات بوو لە کۆی دەنگی ١٣٨وولاتی ئەندام لە نەتەوە یەکگرتووەکان .

١٩٧٤/١٠/١٨ لە دوای مۆر کردنی ڕێکەوتننامەی نێوان دەسەڵاتی کۆماری میسری عەرەبی و دەوڵەتی ئیسرائیل ، سەرەك کۆماری میسر ئەنوەر سادات ڕاگرتنی جەنگی یەکجارەکی لە نێوان میسرو ئیسرائیل ڕاگەیاند لە ناوچەکەدا .

١٩٧٤/١٠/٢٣ یەکەم کۆڕی شارستانیەتی لە نێوان ئاینی ئیسلام و ئاینی مەسیحی لە پاریسی پایتەختی فەڕەنسا ئەنجامدرا.

١٩٧٤/١٠/٢٥ لە دوای کۆڕی یەکەم دووەم کۆڕی شارستانیەتی لە نێوان ئاینی ئیسلام و ئاینی مەسیحی لەبارەگای ڤاتیکان لەرۆمای پایتەختی ئیتالیا ئەنجام درا .

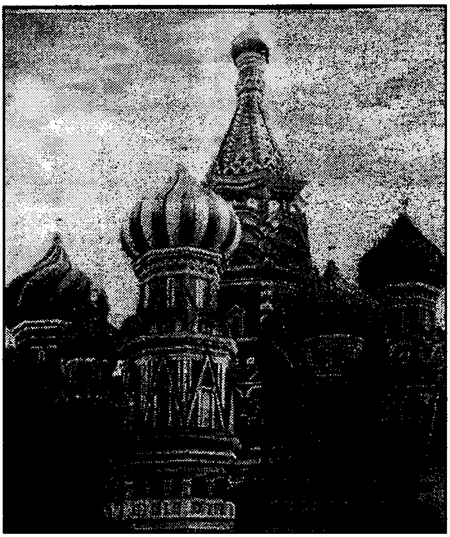
١٩٧٤/١٠/٢٩ لە دوای گرێدانی کۆڕی یەکەم و دووەم سێیەم کۆڕی جیهانی شارستانیەتی لە نێوان ئاینی ئیسلامو ئاینی مەسیحی لە ئەنجوومەنی کەنیسەکانی جیهان لە شاری ژنێڤ ئەنجام درا

١٩٧٤/١١/٢ چوارەم کۆڕی جیهانی شارستانیەتی لە نێوان ئاینی ئیسلامو ئاینی مەسیحی لە پاریسی پایتەختی فەڕەنسا ئەنجامدرا.

١٩٧٤/١١/٤ پێنجەم کۆڕی شارستانیەتی لە نێوان ئاینی ئیسلامو ئاینی مەسیحی لە ئەنجوومەنی ئەورووپی لەشاری ستراسبۆرگ ئەنجام درا ... ئەم کۆڕانە بەستراونەتەوە بە دیالۆگ لە نێوان ئاینی ئیسلام ومەسیحی لەجیهان لەپێناو چارەسەری کێشەکانیان.

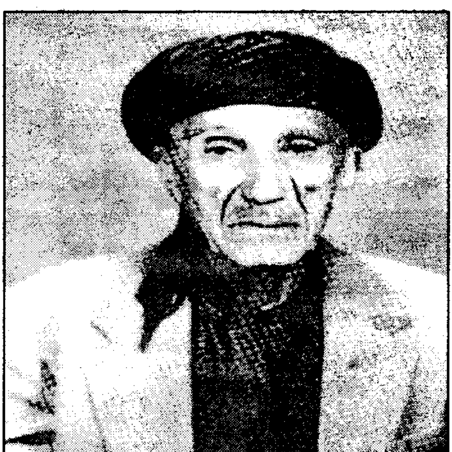
١٩٧٤/١١/٨ بەپێی ئامۆژگاری یاسایی لێژنەی شەشەم ، کە داوای لە کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان کرد . بە داواکردنی لە وولاتانی ئەندامو بە لێکۆلینەوە لە توانای ڕازی بوونی وولایەتی بەخورتی واتە بە زۆر بۆ دادگایی دادپەروەری نێودەوڵەتیو دەستگیر بوون بە بڕیارەکانیدا. لە وولاتە جیا جیاکانی جیهان .

١٩٧٤/١١/٢٤ مـــــــــــــــۆركردنی ڕێككەوتننامـــەی ئاشـــتی هاوبەشـــی ڕاگەیانـــدراو لـــە نێـــوان یـــەكێتی ســـۆڤیەتو ئەمـــــەریكا ، لــــە لایــــەن ســـكرتێری گـــشتی پـــارتی كۆمۆنـــــستی ســـــۆڤیەتو ســــــەرۆكی دەســـــەڵاتی ســــۆڤیەت – بریجنیـــف– و ســـەرۆكی ئەمـــەریكا–جیرالـــد فـــۆرد–و ، بـــە ئامـــادەبوونی ســــــــكرتێری گـــــــشتی ئەنجوومـــەنی ئاشـــتی جیهـــان – ڕۆمـــیش چـــاندرا– لـــە شـــاری مـــسكۆی پایتەختی سۆڤیەتدا .

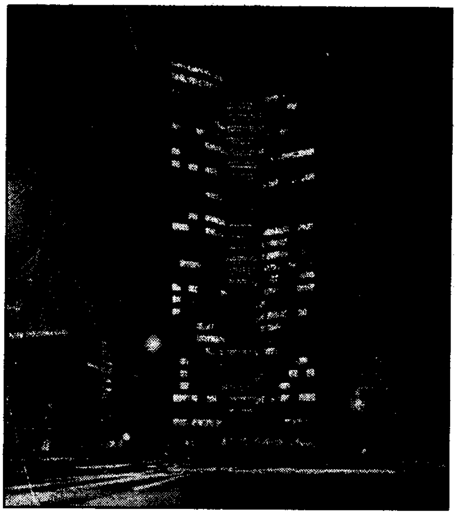

١٩٧٤/١١/٣٠ كۆچـــی دوایـــی نووســـەرو ڕوونــــــاكبیرو شــــــاعیری نـــاوداری هـــەولێر عـــەلی كەمال باپیر ئاغا لە شاری هــــــەولێر لەباشـــــووری كوردستان.

جێگـەی باسـكردنە كـە ئـەم كەسایەتیە لە ساڵی ١٨٧٧ لـــە شـــاری ســـلێمانی لـــە هــــــەرێمی باشـــــووری كوردســـتان چـــــاوی بـــە جیهـــان هـــەڵهێناوە .هـــەروا وشـــەی كـــەمال نـــاوی ناوزەنـــد بوونیـــەتی ، نـــاوی تـــەواوی خـــۆی – عـــەلی بـــاپیر ئاغایـــە و لـــە عەشـیرەتی جافـە ، سـەرەتای خوێنـدنی بـە خوێنـدنی زانـستەكانی ئـاینی بووە بە فێر بوونی زمانی عەرەبی و ڕێنمایەكانی ئاینی و ئەدەبی فارسی .

سەردەمی لاویەتی لە گەڵ سەرکردەی کورد شێخ مەحمودی حەفید بووە ، هەروا لەو سەردەم فەرمانبەر بووە لە گومرگ لە بەغداو دوایی بووەتە سەرۆکی گومرگ لە شاری سلێنی ، هەروا لە سەر دەمی شێخ مەحمودی حەفید نوێنەری شێخ بووە وەك بالوێز و چەندین وولات گەراوە . ئەم کەسایەتیە چەندین نووسینی هەبووە لە بواری شیعرو رامیاری و کۆمەڵایەتی لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٤/١٢/١٠ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوەی ئەمەریکا بەڵگەنامەیەکی نهێنی بلاوکردەوە ، لە ژێر ناونیشانی - یادداشتی ئاسایشی نەتەوەیی- لێکۆڵەرەوەی ٢٠٠٠ ، کە بە زۆری بوژانەوەی ژمارەی دانیشتووانی جیهانی تەواو.

واتە زۆر بوونی مرۆڤ لە کاری ئاسایشی نەتەوەیی و بەرژەوەندیەکانی دواوەی دەریایی دەکات ... ئەم لێکۆڵینەوەیە بە سەرپەرشتی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا - هنـدری کسنژەر- بووە کە لەو کاتە کە راوێژکاری نەتەوەی ئاسایشی ئەمەریکا بوو لە وولاتەکەو رامیاریەتی دەرەوە لە جیهان .

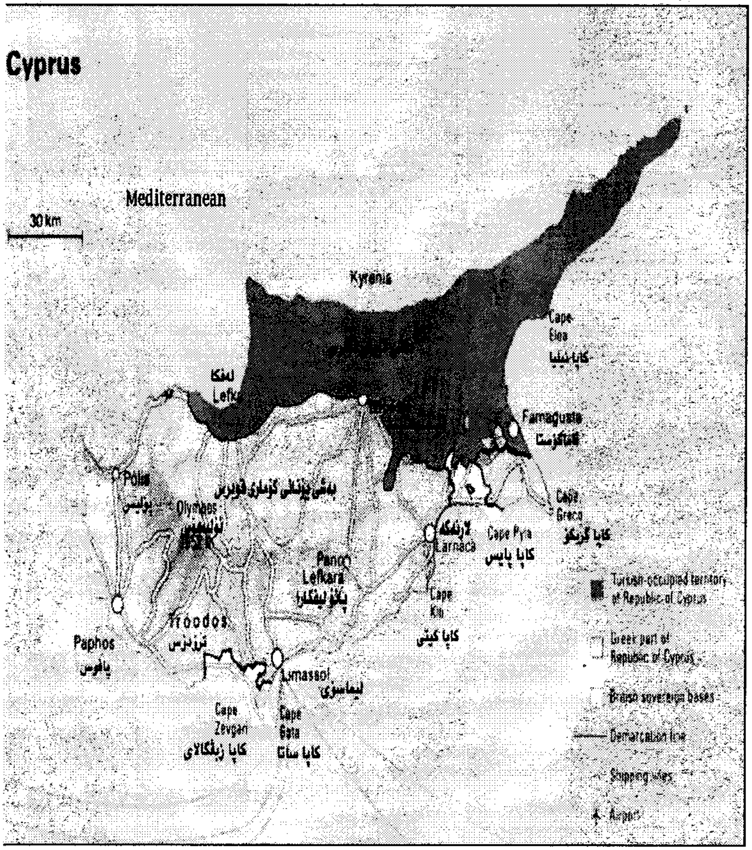
١٩٧٤/١٢/٢٧ کۆچـی دوایـی هونەرمەنـدو گـۆرانی بێـژی بـەناو بـانگی عەرەبی – فەرید ئەترەش – کە لـە نـەژاد کـورد بـووەو لـە سووریا بەرەو لوبنـانو دوایی بـەرەو وولاتـی میـسر چووە ، ئەویش بە هۆی هـەژاری تاکوو مردنی ، هەورا بێ هاوسەر بوو واتـە خێزانـدار نـەبوو... بـەڵام ..!..

١٩٧٤/١٢/٣١ دامەزرانـدنی پـارتی سۆشیالیـستی کوردسـتان لـە بـاکووری کوردسـتانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی تورکیا.

١٩٧٥

١٩٧٥/٢/٦ کوردناسو رۆژهەڵاتناسی هۆڵەندی – مارتین ڤان– سـەردانی باشووری کوردسـتانی لکێنـدراو بـە ئێراقـی کـرد ، لـە پێنـاو وەرگرتنـی زانیـاری هەمەلایەنـەی بـاری کـوردو بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی گـەلی کـورد لەهەرێمەکەدا.

١٩٧٥/٢/١٣ هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی تورکیـا بـاکووری قووبرسـی داگـیر کـردو دەووڵـەتێکی فیـدراڵی بـۆ تورکـەکان لـەو ناوچـەیە دامەزرانـد ، کـە تـاکوو تـەواوبوونی ئـەو مێژوونامەیە هـیچ دەووڵـەتێك لـە دەووڵەتـەکانی جیهـان دانیان بەو دەووڵەتە دورستکراوەی تورکیا نـەهێناوە ، تـەنیا تورکیا خۆی نەبێت لە جیهاندا .

١٩٧٥/٢/٢٨ لــــه ســــەرداوای حکوومەتی میسرو لە ڕێگەی بالوێزی میسر لە بەیروتی پایتەختی لوبنــان ، لــە٢/٢٠ی هــەمان ساڵ – سامی عەبــــدولرەحمان– بەنووێنەرایەتی مستەفا بارزانی گەیشتە شاری قاهرەی پایتەختی میسرو چاوی کەووت بەسەرەك کۆماری میسر – ئەنوەر سادات– ئەویش بە ئاگادارکردنەوەی سامی عەبدولرحمان ، کە ڕێکەووتننامەیە لە نێوان

هـەردوو رژێمـەکانی ئێـراق و ئێـران لـە جـەزائیر لەئارادایـە دژی کـورد لـە باکوری ئێراق .

١٩٧٥/٣/٤ کۆبوونـــەوەی وولاتـــانی بەرهـــەم هێنەری نەوت – ئۆپك – لە شاری جـــەزائیر بـــووە هۆکـــاری نـــوێ کردنـەوەی پەیوەنـدی لـە نێـوان رژێمـی ئێـران و رژێمـی ئێـراق بـە بـــژیووانی ســـەرۆکی جـــەزائیر – هەواری بۆمیدیەن –، کە لـەو کاتـە سەدام حوسێن و محەمەد رەزا شا لــە جــەزائیر چــاویان بــە یــەکتر کــەووت و ســەرۆکی جـەزائیر بــە پـــشتیووانی وەزیـــری دەرەوەی ئەمەریکا هنری کیسنژەر پرۆگرامی رێککەووتنامەی جەزائیر یان دارشت ، لە نێوان هەردوو شاندی ئێراق و ئێران .

تێبینی :– وێنەکە هنری کسنژەری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا یە

١٩٧٥/٣/٦ مـۆرکردنی پـەیمانی سـنووری زەوی و ئـاوی لـە نێـوان ڕژێمـی بەعـسی لـە

ئێراق بە سەرکردایەتی سەدام حوسێن و شاهەنشاهی ئێران بە سەرکردایەتی محەمەد رەزا شا لە ئێران ، لە شاری جەزائیری پایتەختی جەزائری ، بە بەشدار بوونی سەرەك کۆماری جەزائر هەواری بۆمدیان و وەزیری دەرەوەی جەزائر عبدالعزیز بۆتەفلیقە،..و بەئامۆژگاری ئەمەریکاو بەریتانیاو هاوپەیمانەکانیان لە ناوچەو جیهان لە ناوچەکەدا .

کە ئەمەش بووە هۆی نسکۆ پێ هێنانی شۆڕشی ئەیلولی مەزن ، بە ڕابەرایەتی بارزانی مستەفا لە پیلانێکی نێودەوڵەتی لەسەر کوردو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردو کوردستان ، لە هەر چوار پارچەی دابەشکراو بەسەر ئێران و تورکیاو ئێراق و سووریا و ئەرمینیای سۆڤیەتی ، بەپێی پەیمانی جێ بەجێکراوی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە لایەن هاوپەیمانان لە کێشوەرەکەدا.

جێگەی روونکردنەوەیە کە ڕێکەووتنامەی جەزائر بەم شێووەی خوارەوەیە ئەویش :-

لە ڕێکەوتی ٤ - تا ١٩٧٥/٣/٦ لە کۆتایی دانیشتنی ئەندامانی ڕێکخراوی - ئۆپێك - سەرۆکی جەزائیر هەواری بۆ مدیەن ڕاگەیاند ، کە شای ئێران محەمەد رەزا شا و جێگری سەرۆك کۆماری ئێراق سەدام حوسین گەیشتوونەتە ڕێکەوتنێك .

بۆ ئەوەی کێشەکانی نێوان هەردوو وڵات چارەسەربکەن و دوای ئەوەش دەقی ڕێکەوتنەکە بەم شێوەیەی خوارەوە خووێندرایەوە :-

یەکەم:- هیماگوزاری کۆتایی لە سنوورەکان ، بە پێی پرۆتۆکۆڵی ئەستەمبول لەساڵی ١٩١٣ و کۆنووسی کۆبوونەوەکانی دەسنیشان کردنی سنوورەکان لە ساڵی ١٩١٤دا .

دووەم :- دەستنیشانکردنی سنوورەکانی ڕووباری ، بەپێی هێڵی تالۆگ لە ناوچەکەدا .

سێیەم :- هەردوو لایەن ، ئاسایش و دڵنیایی دوولایەنە ، سەر لە نوێ لە سنوورەکانی هاوبەشی بچەسپێنن ، هەروا چاودێری وورد و کاریگەریان بە سە سنوورەکانی هاوبەش هەبێت ، بە مەبەستی کۆتایی هێنان بەهەر جۆرە دزەکارییەکی ئاژاوە گێرانە ، بەبێ ڕەچاوکردنی سەرچاوەکەی .

چوارەم:- هەردوولا ، هەروا ڕێککەون، کە ڕێو شووێن و - خاڵەکانی - سەرەوە ، خاڵی لێك جیانەکراوەی ڕێگەچارەیەکی گشتگیرن و لە ئەنجامدا ، هەر چەشنە لادان لە یەکێك لە بەشە پێك هەێنەرەکانی ، بە دڵنیایی ناکۆك دەبێت لەگەڵ گیانی ڕێکەوتنەکەی جەزائر ، هەردوو لا لە پەیوەندی هەمیشەییدا دەبن ، لەگەڵ سەرەك کۆمار هیواری بوومدیەن و بەرێزیان لەکاتی پێویست هاوکاری برایانەی جەزائر ، بۆ جێ بەجێکردنی ئەم بریارانە دەخاتە ڕوو .

هەردوو لا ، بریاریانداوە کە پەیوەندی دراوسێیەتی و دۆستایەتی و کۆن ، نوێ بکەنەوە ، بەتایبەتی لەناوبردنی هەموو فاکتەرە نێگەتیڤەکان ، لە پەیوەندی نێوانیان و لە ڕێگەی ئاڵوو گۆڕی هەمیشەیی ڕووانگەکانیان ، سەبارەت بە بابەتی خوازراوە هاوبەشەکان و بە پەرەپێدانی هاوکاریی هاوسەنگ .

هەردوو لا ، بە شێوەیەکی فەرمی رایدەگەیەنن ، کە ناوچەکە دەبێت لە هەر جۆرە دەستێوەردانێکی دەرەکی دوور رابگرێت .

وەزیرەکانی دەرەوەی ئێراق و ئێران ، بە ئامادەبوونی وەزیری دەرەوەی جەزائر ، لە ١٩٧٥/٣/١٥ لە تاران کۆ دەبنەوە و مەرج و ڕێوو شووێنە پێوویستیەکانی کاری کۆمسیۆنی هاوبەشی ئێران و ئێراق دەستنیشان دەکەن ، کە پێویستە بریارەکانی

ڕێکەووتنی هاوبەش ، بەو شێوەیەی ، کە لـە سـەرەوە ئاماژەیـان پێکـراوە ، جـێ بـەجێ بکـەن و بـەپێی خواسـتی هـەردوو لا ، جـەزائیریش بـۆ کۆبوونەوەکانی کۆمسیۆنی هاوبەشی ئێران و ئێراق بانگهشت دەکرێن .
کۆمسیۆن ، بەرنامەی دانیشتن و شێوازی جێ بەجێکردنی کارەکانی خۆی دادەرێـژێت و لـەکاتی پێویـست چـەندین کۆبوونـەوە ڕێکـدەخرێت و کۆبوونەوەکان، بە نۆبە لە بەغداو تاران دەبەسترێن .
خـاوەن شـکۆی شـای ئێـران و بـەڕێز سـەدام حوسـێن ، هـەردوو پێـزانینی قـووڵی خۆیـان ، بـۆ سـەرۆك کۆمـار هیـوواری بۆمدیـەن دەردەبـڕن ، کـە بـە هەسـتێکی برایانـە و بێلایەنانـە ، بـۆ ڕێکخـستنی پەیوەنـدی ڕاسـتەوخۆی نێوان ڕێبەرانی هەردوو وولات ، کەووتە کارو لە ئەنجامدا ، بەشدارییانکرد لە زیندووکردنەوەی قۆناخێکی نوێ ، لە پەیوەندی نێـوان ئێـران و ئێـراق ، بە مەبەستی پاراستنی زیاتری داهاتووی ناوچە باسکرا .
لە کۆتایی خووێندنەوەی ئەو ڕێکەوتنامە لەلایەن شـای ئێـران محەمـەد ڕەزا بەهەلـەوی و جێگـری سـەرەك کۆمـاری ئێـراق سـەدام حوسـێن و سـەرەك کۆماری جەزائر هوواری بۆمدیەن لە ١٩٧٥/٣/٦ مۆرکرا لە شـاری جـەزائری پایتەختی جەزائر.

تێبینی:- دوای ئەوە چەندین ڕێکەووتنی دیکە لەنێوان سەرەك کۆماری ئێراق و شای ئێران و جێگرەکانیان و وەزیرەکانی دەرەوەو شاندەکانی نێوانیان لە هـەموو بوارەکـانی ڕامیـاری و ئـابووری و بازرگـانی و ئاسایـشی سـنووری و پەیوەندی کۆمەڵایەتی مۆرکران ، کە ئەمە هەر هەمووی دژی کورد و جووڵانەوەی ڕزگـاری کـورد بـوو لەسـەر خـاکی ڕۆژهـەڵات و باشـووری کوردسـتان ... بـەڵام بەداخەوە سەرکردایەتی کورد لەوکاتدا ....!...؟.

١٩٧٥/٣/٧ کۆچی دوایی نووسەرو شاعری کورد مامۆستا – قادر قرگەیی – لەشاری هەولێر لەهەرێمی باشووری کوردستان ... جێگەی ئاماژە پێکردنە کە لە ساڵانی ١٩٣٠ – ١٩٤٠ جووڵەی رۆشنبیری لە ئاستێکی نزمدا بووە ... لەو بارودۆخە ناسروشتیەی کە گەلی کوردستان بە تایبەت ناوچەکە بەگشتی پێیدا تێدەپەرێ .

کە لەودۆخە رۆشنبیریەی ئەو سەردەمەدا ، کە چەند دانەیەك لە رۆژنامەو گۆڤار لەشارەکانی کوردستاندا بڵاودەکرایەوە ئەویش بەهۆی توانای خەمخۆران و دڵسۆزانی بە پەرۆشی چەند کەسانێك لەنێوانیاندا – پیرە مێردی شاعرو گیوی موکریانی و عەلائەدین سجادی و عەبدولقادر بەرزنجی و چەندین کەسایەتی دیکە. لەوانە مامۆستا عەبدولقادر قرگەیی کە ئەویش یەکێك بووە لەو نووسەرو شاعیرانەو بە پەرۆش و داواکاری و خواستی گەلەکەیدا هەنگاوی ناوە .

ئەم مامۆستایەش زیاتر لە ١٥ بەرهەمی خستۆتە بەر دەستی خوێنەران و کتێبخانەی کوردی لەکوردستان ... کە نووسینەکانیشی لە دوو توێی کتێبێکدا لەچاپدراون و بۆتە ئەرشیفێکی بەسوودی گەل و نیشتیمان لە کتێبخانەکانی کوردستان.

١٩٧٥/٣/١١ مستەفا بارزانی و شاندە یاوەرەکەی لە تارانی پایتەختی ئێران بە نائومێدی بەرەو باشووری کوردستان گەڕانەوە لە دوای چاوپێکەووتنیان بەشای ئێران محەمەد رەزاشا.

١٩٧٥/٣/١٢ سەر کردەی کورد لە باشووری کوردستان مستەفا بارزانی لە دوای گەڕانەوەی لە تارانی پایتەختی ئێران بۆ باشووری کوردستان ، کۆبوونەوەی لەگەڵ پەیوەند دارەکانی هەرێمی کوردستان ئەنجامدا . لە

بارەی باری بارودۆخی کوردو داهاتووی لەماوەی شەش ڕۆژدا ، کە لەو کاتە بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد بەقۆناخێکی ناسكو ئاڵۆزو ترسناك دا تێدەپەڕی ، بەهۆی پلانی دووژمنکارانەی وولاتانی داگیر کەری کوردستان و ناوچەو لە جیهان.

١٩٧٥/٣/١٥ هەردوو وەزیری دەرەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق – سەعدون حەمادی – و ، ڕژێمی شای ئێران – عەباس تەلعەت بەری – لە تارانی پایتەختی ئێران لە ژێر چاودێری وەزیری دەرەوەی جەزائر عەبدولعەزیز بۆتەفلیقە کۆبوونەوە ، ئەویش لە پێناو پیادە کردنی رێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائر دژی گەلی کوردستان لە لە کوردستان و لە ناوچەکەدا.

١٩٧٥/٣/١٩ مستەفا بارزانی لەگەڵ سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بڕیاری چەك دانانیان ڕاگەیاند ، بەهۆی ئاڵۆزی باری کوردو بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد ، لەناوەندەکانی پلانی دووژمنکارانەو پالەپەستۆی ڕژێمی شا لە ئێران و ئەمەریکا و بەریتانیا ، کە بەم شێووە بووە هۆی دورست بوونی نسکۆ پێ هێنانی شۆرشی ئەیلولی مەزن لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق لە کێشووەرەکەدا .

١٩٧٥/٣/٢٥ لە ئاکامی بەرز بوونەوەی کێشە لە ناو بنەماڵەی شانشینی سعوودیە ، کە بووە هۆی کووشتنی شانشین فەیسەلی سعوودی لە شاری ریازی پایتەختی سعوودیە ، کە بووە هۆکاری ڕێگەخۆشکەر بۆ وەرگرتنی پۆستی شانشینی سعوودیە لەلایەن خالید عەبدولعەزیز لە سەر وولاتەکەدا .

تێبینی :– ئەم وێنەیە وێنەی شا فەیسەلی کوژراوە لە لایەن خزمەکانی لە وولاتی سعوودیە . ئەم بنەماڵەیە هەر لە دوای بەدەست هێنانی دەوولەتی سەربەخۆی وولاتەکەیان کە خاکی ئەم وولاتەیان هەموو بە ناوی بنەماڵەکەیان کرد.

١٩٧٥/٤/١٣ هەڵگیرسانی شەڕی دژووار لە نێوان پێکهاتـەکانی لوبنـان دەستی پێکرد ، بە تایبەتی لـە نێوان لایەنە ئیسلامیەکان و مەسیحیەکان و نەتەوەییەکان ، کـە بـووە هـۆی کارەسـاتێکی گـەورەی گـەلانی لوبنـان بـە وێرانبـوونی ژێرخانی ئابووری و چەندین لایەنی دیکەی ناوخۆیی بە پاڵپشتی چەندین لایـەنی دەرەکـی بـە تایبـەتی رژێمـی بەعسی لـە سووریاو ئیسرائیل لـە ناوچەکەدا .

١٩٧٥/٤/٢٩ چۆڵکردنی بالوێزخانەی ئەمەریکا لـە شاری سایگۆنی پایتـەختی ڤێتنـام ، لـە دوای دەست بەسـەراگرتنی لەلایەن شۆڕشگێرە ڤێتنامیەکانی باکوورو هـەنگاو نـان بـەرەو سـەرکەووتنی بەسـەر ئەمـەریکا ، بەهۆی پاڵپـشتی و یارمەتی دانی بەشی باشووری ڤێتنام.

١٩٧٥/٤/٣٠ شۆڕشگێرە ڤێتنامیەکانی باکوور توانیان دەسەڵاتی تـەواو بەسـەر ڤێتنـامی باشوور دابگرن و بیخەنە ژێر دەسەڵاتی خۆیان ، کە بووە هۆکاری دروست بـوونی دەسـپێکردنی کـشانەوەی هێزەکـانی سـووپاو یارمەتیـەکانی ئەمەریکاو یەکگرتنەوەی هەردووڤێتنامی لێك دابڕاوی باشوورو باکوور لە دوای شەڕێکی خووێناوی لە وولاتەکەدا .

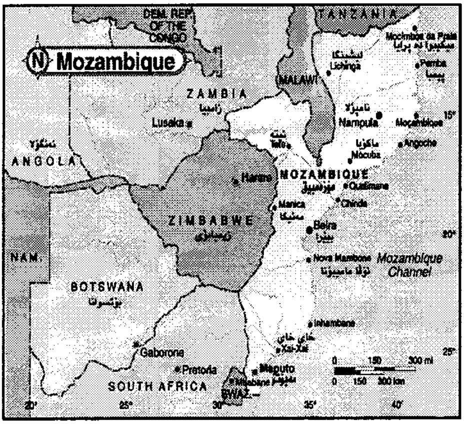
١٩٧٥/٥/١٧ ئیمـام موسـا سـەدر دوای دامەزرانـدنی ئەنجوومـەنی لایەنـە مەزهەبیـە شیعەکانی لوبنان و هەڵبژاردنی بە سەرۆکایەتی ئەنجوومەنەکە لە تەمەنی – ٥٦– ساڵیدا لە مەراسیمێکی شکۆدار ئەنجامدرا... شایانی باسە ئیمام موسا سەدر لە ساڵی ١٩٥٩ لە ئێرانەوە بەرەو شاری سووری لوبنانی رەوی کرد بوو ، کە ژمارەیەك دامەزراوی ئایینی و کۆمەڵایەتی دامەزراند ، کەچی ئێمـام موسـا بـۆ یەکـەم جار لەسـاڵی ١٩٥٥ سـەردانی لوبنـانی کردبوو بە نیشتەجێ بوونی لەوولاتی لوبنان لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٥/٥/٢٢ ڕاگەیانـدنی یەکـەمین بەیاننامـەی دامەزرانـدنی یەکیـەتی نیـشتمانی کوردستان ، لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا . بە زمانی عەرەبی کە کاردانـەوەی سـەرەکی و بنـەڕەتی هـەبوو لـە سـەر بـەرەوباش بردنـی بـاری بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد لـە باشـووری کوردسـتان و کوردسـتان

بەگشتی لە بوواری نەتەوەیی و نیشتمانیدا .

١٩٧٥/٦/١٣ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی سنووری زەوی و دەریای لە نێوان ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و ڕژێمی شاهەنشاهی لە ئیران بەپێی برگەو مادەکانی ڕێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائیر لە١٩٧٥/٣/٦ لە سەر خاکی باشووری کوردستان و لەپێناو گەمارۆدانی شۆرشی کورد لەکوردستان.

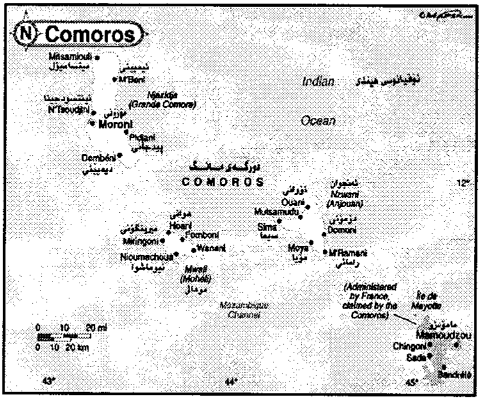
١٩٧٥/٦/٢٥ کۆماری مۆزەمبیق سەربەخۆیی خۆی بەجیهان ڕاگەیاندو بووە وولاتێکی دان پێنراوی نێوودەوڵەتی و بوونی بەئەندام لە ڕێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - مۆبۆتۆ- ی

پایتەخت بوو . کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ،١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانشتووانی وولاتەکەی ، ١٩,٧٤٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٨٠١,٥٩٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ،٦٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا ، لە وولاتەکەدا .

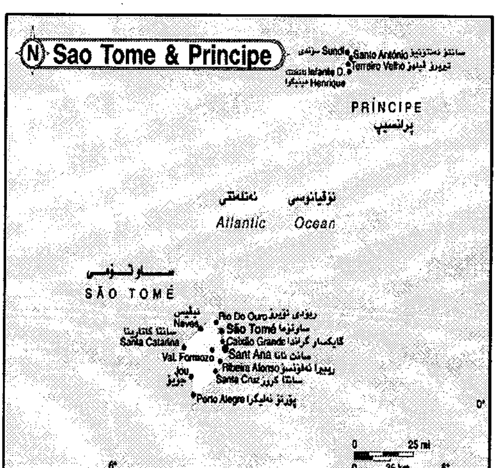
١٩٧٥/٧/٦ دامەزراندنی فەوجەکانی بەخورایی لوبنان -لەلایەن ڕێکخراوی ئەمەلی مەزهەبە شیعەکان بەسەرکردایەتی ئیمام موسا سەدر وەك ڕێکخراوەیەکی سەربازی - بزاڤی چەوساوەکانی- لوبنان. کە ئەمەش کاردانەوەی باشی نەبوو لە سەر پەیوەندیە هەمەلایەنەکان لە نێوان هەردوو مەزهەب سوونە و شیعەی ئسلام و ئاینەکانی دیکەی لوبنان و ناوچەکەدا .

١٩٧٥/٧/٦ دوورگـــــەی قەمــــەر ســــەربەخۆیی خــــۆی بەجیابوونــەوەی لــە ژێــر دەســـەڵاتی فەرەنـــسا ڕاگەیانــــد ، بــــەناوی کۆمـــاری قەمـــەری دان پێنراوی نێوودەووڵەتی و لـــە بـــەردەوام بـــوونی پەیووەندیـــەکانی لەگـــەڵ

فەرەنسا. کە ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری –مۆرۆنی – ی پایتـەخت بوو ، کـە ژمـــارەی دانیـــشتووانەکەی ، ٤٥,٠٠٠ هـــەزار کەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٤٠,٠٠٠ هەزار کەسە ، هەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتـەکـــەی ، ٢,٢٣٠ کیلـــۆ مـــەتر چـــوار گۆشـــەیە . هـــەروا چـــڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٥٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٥/٧/١٢ دوورگـەی سـاتوومی و برینــست ســەربەخۆی خــۆی ڕاگەیانــد وەك دەووڵـەتێکی سـەربەخۆ لەبـــــــەڕێووەبردنی کاروبـــاری نـــاوخۆو دەرەوە لـــــــــــە پەیووەندیـــــــــەکانی نێوودەووڵەتی لەجیهان . ئەم ڕاگەیاندنـەش لـە شاری – ساتومیە – ی

پایتەخت ئەنجامدرا ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٧٠,٠٠٠ هەزار کەسـە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢١٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٣٦٤ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی

دانیشتووانەکەی ، ٥٧٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولآتانی جـــیهان . لە دانانی / عەلی کەندی .

١٩٧٥/٨/١٨ شـاندێك لـە ئـەوروپا سـەردانی ئێراقـی کـرد بـۆ گفتووگـۆ کـردن لـە گـەڵ سـەرکردایەتی رژێمـی بـەعس ، لـە سـەر کێشـەی کـورد بـە سـەرۆکایەتی – عیسمەت شـەریف وانلـی– کـە ئەندامانی شـاندەکەش لـە شـەریف بومفرە ، کـە یـەکێك بـوو لـە سـەرۆکی شـۆڕشـی جـەزائیرو جـان کلۆرلـوتی ئەنـدامی یەکیـەتی جیهـانی مـافی مـرۆڤ و ، یوسـف بـەری کـە قەشـەیەکی باشـووری کوردستـان بوو.

بەڵام هەوڵـەکان لەگـەڵ رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بێ سـوود بوون و لـەدوای ماوەیـەك ، لـە١١/١٧ی هـەمان سـاڵ عیـسمەت شـەریف وانلـی راپـۆرتێکی تیروو تەسەلی لە سەر ئاکامی گەشتەکەی بۆ ئێراق ولە سەر باری باشووری کوردستان بڵاوکردەوە لەلایەنە باش و خراپەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٥/٨/٢٦ گرێدانی کۆنگرەی خووێنـدکارانی کـورد لـە بـەرلینی پایتـەختی ئەلمانیای ڕۆژئاوا ، کە ئەم کۆنگرەیە هەلووەشێندرایەوە بەهۆی هەلوواسینی وێنـەی بـارزانی لەسـەر دیـواری هـۆڵی کۆنگرەکـەو لەهـەمان کـات بـەهۆی نـاڕەزایی هەندێ لەئەندامانی کۆنگرەکە ، کـە لایـەنی دیکـەی رامیـاری بوون. لـە سـەر باری کورد لە کوردستـان .

١٩٧٥/٩/٦ لێــدانی گوومەلــەرزە لــە شــاری – لیــیس –ی کوردنــشینی بــاکووری کوردستـان ، کە بووە مایـەی مردنـی زیـاتر لـە ٤٠٠٠ چوار هـەزار هـاوولآتی کـوردو زامـدار بـوونی بـە سـەدا هـاوولآتی و وێرانکردنـی شـارەکەو کێڵگـەو کارگەو دووکـان و باڵەخانـەو چەندین کەل و پـەلی دیکـە ، کـە شـاری لیـیس نزیکەی ١٠٠ کیلۆمەتر لـە شـاری دیاربـەکری باکووری کوردسـتان دوورە و کەوتۆتە سەرووی شاری دیاربەکر .

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە کـاری جینۆسـاید تـەنیا بـە بۆمـب و مووشـەك ئەنجام نادرێـت . نووسەرو رۆژنامە نووسـی ئـەلمانی – دیـر شـپیگڵ – لـە

بابەتێكیدا نووسیوویەتی و دەڵێ:-
توركەكانی توركیا دەڵێن ، بە هیچ جۆرێك كورد نییە ، گەر هەشبن ئێمە هەرگیز بیر لەوە ناكەینەوە یارمەتیان بدەین . بۆ یارمەتی و كۆمەكی ئێووەشمان ناوێ سەریان بە گۆڕی بابیان ، بەم شێوەیە دەرەجە دارێكی تورك بە ناوی – مەهدی جالدی – بە توورەیی نزیكەی بیست جووتیارێكی گووندی – یلزدر – ی دەدواند كە لە بەر دەمیان وەستا بوون ، ئەمەش لە راپۆرتێكی رۆژنامەوانیدا تۆمار كراوە كە – دیر شپیگل – ی ئەلمانی بلاوی كردۆتەوە.
ئەمەش لە كاتێك بووە ، كە بوومەلەرزەكەی مانگی//١٩٧٦/١١ ، لە گووندی نێوو براودا بوو ، و بە تەواوەتی وێرانی كردبوو ، كە زیاتر لە دوو سەد گووندی چڕە دانیشتووانی رۆژهەلاتی توركیای وێرانكردبوو ... ئەو بیست جووتیارە ، ئەوانە بوون كە لە كۆی زیاتر لە دووسەد هاوولاتی خەڵكی گووندی ناوبراو مابوونەوە و نەمردبوون . ئەمەش دوای پێنج رۆژ لە كارەساتەكە بوو ، بەر لەوەی چ كۆمەكیان بگاتێ .
لە دوای ئەوەی سەربازانی تورك گەیشتنە گووندە وێرانەكە ، ئەو بیست جووتیارە تۆزێك هیوایان پەیدا كردەوە ، چونكە بە هۆی برسییێتی و سەرماو تۆفی لە رادەبەدەر بوو و كەوتبوونە نێوان بەرداشی مەرگ و ژیانەوە . كە دڵیان بەوە خۆشبوو كە خیوەت و خواردن و جل و بەرگ لەو سەربازانە وەردەگرن ، كە گوایە بۆ یارمەتی دانیان هاتبوون .
بەلام سەربازەكان بە كاری دیكە هاتبوون ، كە رانەسپێردرابوون كە یارمەتی كوردەكان بدەن . بەلكوو بۆ ئەوە هاتبوون كە ئەندامانی شاندی كۆمەك دەربكەن ، ئەو شاندەی كە جفاتی مامۆستایانی تورك – تۆپ ، دار – دوای رۆژێك لە روودانی كارەساتەكە ناردبوویان بۆ ئەو ناوچەیە تا بە پشتی هێسترو وولاخ كۆمەكی پێویست بگەیەننە لێقەوماوەكان . سەربازەكان وا تێگەیانران كە ئەو مامۆستایانە جێی گوومانن و گوومانی ئەوەیان لێدەكرێ كە بانگەشەی كۆمۆنیزمی و جوودا خوازی لە نێوو خەلكی ناوچەكەدا بلاو دەكەنەوە .
لەگەڵ ئەوەشدا هەرچەندە ئاكام و ئەنجامی بوومەلەرزەكە بۆ ناوچەكەو

خـەلکی ناوچـەکە کارسـاتێکی گـەورەبوو ، کەچـی رژێمـی تورکیـا دەمـوو دەست لەشکرکێشی سەربازی بۆ ناوچەکە رەوانە کرد ، کە بووە هۆی ئـەوە کارەسـاتەکە زیـاتر بکـات ، ئـەوە بـوو کۆمەکـە پێویـستیەکان نەگەیینـە شـووێنێکی ناوچـەی لێقـەوماوەکان ، زۆربـەی قوربانیـانی کارەسـاتەکە کـە ژمارەیان لە ١٠,٠٠٠ دە هەزار هاوولاّتی زیاتر بوو . پاش بوومـە لەرزەکە لە سەرماو برسان مردن .

هـەروا ئـەو چاودێرە نێـوو دەوولّەتیانـەی کە لـە هـەموو گۆشـەو کەنارێکی جیهان هـاتبوون ، نـەیانتووانی سـەردانی کوردسـتان بکـەن ، یـان چۆنیەتی دابەشکردنی ئەو هەموو کۆمەکەی کە لە گەلّ خۆیانـدا هێنابوویـان ، بەسـەر خەلکی لێقەوماوی کارەساتەکەدا بدینن ... هـەر چـەندە سـەرەك وەزیرانـی تورکیـا – سلێمان دیمیریـل – بـە توورەییـەوە رایگەیانـد گـووتی :– ئـەو پەری گەوجەتیە کە گوومان لـە پێشکەش کردنـی ئـەو کۆمەکـەو یارمەتیانـە بکـرێ کـە زۆر بـەرێك و پێکـی ئەنجامـدراو ... و بیـست فرۆکـەی بارهـەڵگر رۆژانە بەرەو ناوچەی بوومەلەرزەکە دەچوون و ... و ... سـووپای تـورك بـە گیانێکی بەرزی پر فیداکاری یارمەتی بیّ ووێنەی پێشکەش کردووە .

بـەلاّم لــە راســتیدا ناوچــەکانی رۆژهــەلاّت ، پێـچەوانەی ئــەو ووتانــەی دەســـەلماند ، ئـــەم دیاریـــدە تفـــت و تاڵـــە ، گـــەلێك لـــە چـــاودێران و رۆژنامەنووسانی تورك و بێگانەی ، بە جیاوازی هەلّوێستیانەوە دەرهەق بە رژێمی تورك ، والێکرد کە بەراشکاوی ئاماژە بۆ راستیەکانی رەوش و بارو دۆخەکە بکەن .

بـۆ ووێنـە رۆژنامـەی – جمهوریـەت –ی تـورکی کـە رۆژنامەیـەکی مەیلـەو لیبراله نووسیوویەتی :– سووپای تورك ئەو خەستەخانە مەیدانیانـەیان بۆ خۆ زەوتکرد ، کە وویلایەتـە یـەکگرتووەکانی ئەمـەریکا نـاردبوونی ، هـەروا پـەیامنێری – دەیلـی ئـێکس پـرێس – لـە شـاری لەنـدەن ، وێـرای ئـەوەی هێـزی سـووپاو پـۆلیس کۆسـپ و تەگـەرەی زۆریـان خـستبووە رێیـێ ، تووانیبووی خۆی بگەیەنێتە ناوچە لێقەوماوەکەو نووسیوویەتی:–

کە بەچاوی خۆی چەندین کۆمـەك و دەرمـان و کەرسـتەی پزیـشکی دیتـووە کە لەو مەیدانە فریّ دراون ، بەو هەنجەتەی کە شووێن نییە بۆ هـەڵگرتنیان . ئەمـە لـە کاتێکـدا بـوو کـە سـەربازانی پـر چـەکی تـورك لـە دووری چـەند

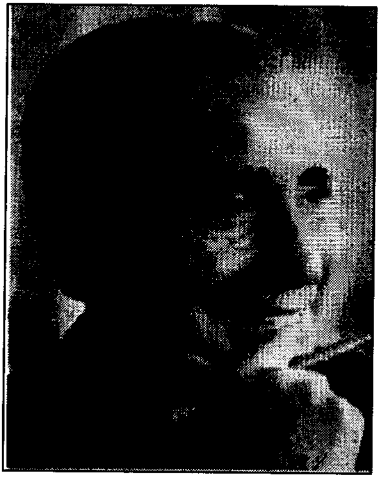
مـەترێك لـەو شـوێنەوە ئێـشكی پـەنجا خیوەتیـان دەگـرت كـە وویلایەتـە یەكگرتووەكانی ئەمەریكا ناردبووی ، سەربازە توركەكان چاوەروانی هەلێك بوون دەست بە سەر ئەو خیوەتانەدا بگرن و بۆ خۆیان بەرن .

هــەروا نووســەری ئــەلمانی – بــۆرگن رووت – نووســیوویەتی و دەڵــێ:– بەشێك لـەو كۆمـەك و پیتاكانـەی كە بۆ قوربانیـانی بوومەلەرزەكـەی ناوچـە كوردیــەكان نێردرابــوون ، لــە هــاوینی دواتــر بینرابــوون كــە لــە هاوینــە هــەوارەكانی دەریـای ئیجـەدا دەفرۆشـان ، كـە ژمارەیـەك لـە فەرمانبـەرانی مانگی سووری توركی مۆڵەتی سالآنەی خۆیان لەوێ دەبردە سەر ، لە نێوو ئەو خیوەتە گەورانەدا دەنووستن . كە كاتی خۆی ئەمـەریكا ناردبوونی تا بكرێن بە خەستەخانەی مەیدانی لە ناوچەی لێقەوماوەكاندا .

هـەروا نووسـەری ئـەلمانی – بۆرگن – دەڵێ"– كە بەوە ناسراوە كە گوایە دژی رامیاریـەتی توركـە دەربەهـەق كـورد ، بە ویژدانـەوە رای خـۆی تۆمـار كردووە و دەڵێ :– بوومەلەرزەو قەدەخەكردنی گەیاندنی كۆمەك ، نموونەن كە چۆن كارەساتە سرووشتیەكان دەكرێن بە چەك دژی كوردی سەرسەخت و كۆڵنـەدەر ، بە تایبـەتی كە ژیـانی كـورد بـەلای حكوومەتـەوە مەسـەلەیەك نییە شایستەی بایەخ پێدان بێ .

ئەمەیــە رژێمــەكانی كــە كــوردو خــاكی كوردیــان پێلكێنــدراوە ... بــەلآم سەركردایەتی كورد ...؟...!.

سەرچاوە:– كورد – گەل لە خشتە براوی غەدر لێكراو – دكتۆر گوێنتەر دێشنەر– وەرگێرانی بۆ كوردی – حەمە كەریم مارف – چاپی دووەم /١٩٩٩ .

١٩٧٥/٩/٦ نووسەرو رووناکبیری بەناوبانگی عەرەب محەمەد حەسنێن هەیکل و ڕۆژنامە نووس و نووسەری میسری ئەوکات و، سەر نووسەری گۆڤاری – العربیـــــە –ی کـــووێتی بـــوو، دیمانەیـــەکی گفتووگـــۆیی لەگـــەڵ سـەرکردەی کورد مستەفا بارزانی بەزمانی عەرەبی لەژێرناونیشانی – مقابلـــة مـــع صـــقر عجـــوز مـــن کوردســـتان– بڵاوکـردەوە و کـە لـە پرسیارێکیدا دەڵێت:– بۆ واتان بەسەرهات...؟. لە وەڵامدا بارزانی دەڵێ: – ان ملايين الاطنان من العدالة تباع ببرميل من النفط–

١٩٧٥/٩/٧ دوا خـــوولی بـــستو چـوارەمی پەرلــەمانی ئێــران بــوو، کــە دوا خـــوولی پەرلەمانی شاهەنشانەی بوو، لەو کاتە شای ئێران پارتێکی نوێی بەناوی – رسـتاخیز– ڕاگەیانـدو کردیـە تاکـە پـارتی وڵاتو دەسـەڵات لـە سـەر گەلانی ئێران بە تایبەتی لە کوردستان.

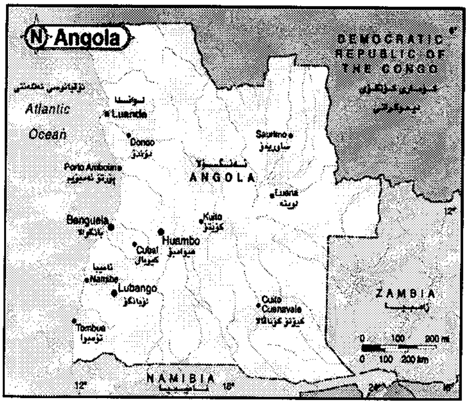
١٩٧٥/٩/١٥ بابوانیووگینیـــــــــــا ســـــەربەخۆیی خـــۆی بەجیابوونـــەوە لـــە ژێـــر دەســـەڵاتی ئوســـترالیا ڕاگەیانـــدو ســـەرکردەی پـــارتی بـــابخوا – مایکـل سۆمار– پۆستی سەرەك وەزیرانـــــی یەکـــــەمی وڵاتەکەی گرتە دەست. ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – بـۆرت مـۆرزبی – ی پاینـەخت بـوو . کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٢٠٨،٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی

دانیـشتووانی وولآتەکـەی ، ٤,٦٤٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە , هـەروا رووبـەری خـاکی وولآتەکـەی ، ٤٦٢,٨٤٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی، ٢٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٥/١١/٦ رژێمـی بەعس لـە ئێـراق چەندان گـەرەکی کوردانـی لـە نـاو جەرگـەی شـاری کەرکوك لە گەڵ زەویدا تەختکردوون و خەڵکەکەش بە زۆرە ملـێ راگوێزانـد ، یاخوود ئاوارەی شارەکانی دیکـەی کوردسـتان و ناوەراسـتی ئیراقـی کـرد ... کەرکوك بە هەردوو بریـاری ٦٠٨ لـە ١١/٦ و بریـاری ٤١ لـە ١٩٧٩/١/١٩ سـنووری پارێزگـای کـەرکوکی بەشـێوەیەك بەرتەسـککردەوەو لـە کـۆی ٧ قـەزاو ٢٣ ناحیـەو ١٤٣٨ گونـد ، تـەنها ٣ قـەزاو ٩ ناحیـەو ٥٩٠ گونـد مایەوە ... پارێزگای کەرکوك بەر لەدابرانی قەزاو ناحیەکان پێك هاتبوو لە :- قـەزای کـەرکوك : سـاڵی ١٩٥٧ پێـك هـاتبوو لـە ٤ ناحیـەو ٥٦٨ گونـدو ژمارەی دانیشتووانی ٢٢١,٨٥١ هەزار کەس بوون .
هەروا قەزای کفری بەگوێرەی ئاماری ساڵی ١٩٥٧ پێك هاتبوو لە ٤ ناحیەو ٣٧٧ گونـدو ژمـارەی دانیـشتووانی ٦٤,١٣٥ کـەس بـوون ... قـەزای خورماتوو بەگوێرەی ئاماری ١٩٥٧ پێك هاتبوو لە ٦ ناحیەو ٢٣٧ گوندو ژمارەی دانیشتووانی ٦٨,٥٥٤ کەس بوون ، قەزای چەمچەماڵ بەگوێرەی ئاماری ١٩٥٧ پێك هاتبوو لە ٢ ناحیەو ٢٢٠ گوندو ژمارەی دانیشتووانی ٣٤,٢٩٩ کـەس بـوون ... قـەزای حەویجـە پێـك هـاتبوو لـە ٢ ناحیـەو ١٢٨ گوند ... قەزای دوبز پێك هاتبوو لە ٣ ناحیەو ١٠٩ گوند .
پارێزگای کەرکوك دوای دابرانی قەزاو ناحیەکانی بە هەردوو بریاری ٦٠٨ و ٤١ هەسـێ قـەزای چەمـچەماڵ و کـەلارو کفـری بـە بریـاری ٦٠٨ و خوورماتوو بە بریاری ٤١ بە سەرجەم ناحیەو گوندەکانیەوە کە پێك هاتبوو لە ١٤ ناحیـەو ٨٤٨ گونـد ، خرانـە سـەر سـنووری پارێزگـای سـەلاحەدین و دیالەو سلێمانی .
دانیـشتووانەکەی زیـاتر لـە ٣٥٠ هـەزار کـەس دەبـوون و رووبـەری لـە ٢٠٣٥٥ کیلۆمەتر چوارگۆشەو کراوەتە ١٠٠٢٣ کیلۆمەتر چوار گۆشـە ، کە رووبەری ١٠٣٣٢ کیلۆمەتر چوار گۆشەی لێدابرا .
کـە بـەم شـێوەیە قـەزای کـەرکوك ١٦٦٩ کیلۆمـەتر چوارگۆشـەی لێـدابراو

قەزای چەمچەماڵ ٢٤٥٤ کیلۆمەتر چوار گۆشەی لێدابراو خورماتوو ٥١٩١ کیلۆمەتر چوارگۆشەی لێدابراو هەردوو قەزای کفری و کەلار ٥٢١٤ کیلۆمەتر چوارگۆشەی لێدابرا .

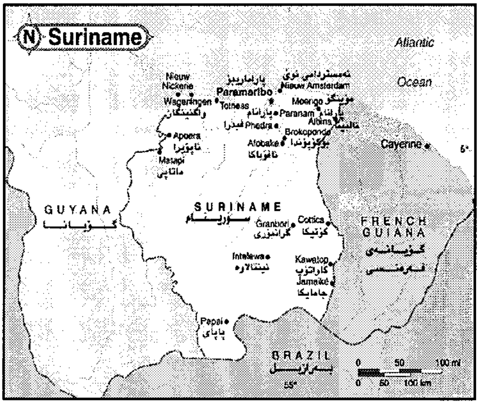
١٩٧٥/١١/١١ کۆچی دوایی هونەرمەندی شێوەکار و ئەکتەرو دەرهێنەری شانۆیی جەواد رەسول ناجی ، بە هۆی نەخۆشی ئیفلیجی لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ... شایانی باسە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩٢٢ لە شاری شاعیران و رووناکبیران لە شارۆچکەی کۆیەی سەر بە پارێزگای چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە شارەکەدا .

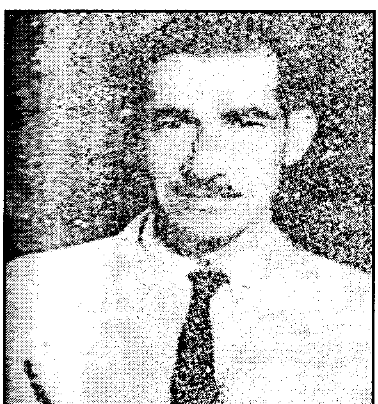
١٩٧٥/١١/١١ کۆماری ئەنگۆلا سەربەخۆیی خۆی راگەیاند بەناوی کۆماری ئەنگۆلای مللی بەسەرۆکایەتی فرانسیسکۆ داکۆستا لە وولاتەکەیدا ، کە ئەم راگەیاندنەش لە شاری – لواندا – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٢,٢٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٥٣٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٤٢,٦٧٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . لەو وولاتەدا .

١٩٧٥/١١/٢٠ سەرۆکی ئەسپانیا فرانکۆ کۆچی دوایی کردو خوان کارلۆس جێگەی گرتەوە ، کە سەرۆکی لێژنەی لەناو بردنی دژی فرانکۆی گرتبووە دەست لە دامو دەزگاکانی وولاتەکەدا .

١٩٧٥/١١/٢١ ئەنجوومەنی سەرکردایەتی بەناوشۆرشی ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، کە ٢٤٤ هاوولاتی کوردی لە ژێرلێدان و ئەشکەنجەدان و بە مادەی ترشاتی گیانیانی پیێ لە دەستدان ، ئەمەش کە ئاژانسی فەرەنسی ئەو زانیاریەی بڵاوی کردەوە.

١٩٧٥/١١/٢٥ وولاتـــــی ســــۆرینام ســــەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیانـــد ، ســـەرەڕای بەرهەلــستكاری كردنـــی لەلایــــــەن ئـــــەو دانیشتووانانەی كە لە باشـــووری ڕۆژهـــەلاتی ئاسیا ڕوویان لەو وولاتە كردبوو . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – پاراماریبۆ –ی پایتەخت بوو ، كە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٣٣,٠٠٠ هـــەزار كەســـە . هـــەروا ژمـــارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ٦٥٠,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وولاتەكـەی ، ١٦٣,٨٢٠ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەكەی ، ١٠ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٥/١٢/٢ كۆچـی دوایـی نووسـەرو شـاعرو فۆلكلـۆر پـەروەری كـورد مامۆسـتا محەمەد تۆفیق وەردی ... شـایانی باسـە نـاوبراو لەسـالّی ١٩٢٣ لـە شـاری كۆیـە سـەر بـە پارێزگـای هـــەولێر لەباشـــووری كوردســـتان چـاوی بـە جیهـان هـەلّهێناوە ، هـــەروا لـــە ســـالّی ١٩٤٤ بۆتـــە مامۆسـتای پـەروەردە ، ، لەسـالّی ١٩٤٥ پەیووەنـدی بـە بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی كـورد لـە ڕۆژهـەلاّتی كوردستان كردووە .

دوای گەڕانـەوەی بـۆ شـاری كۆیـە لـە سـالّی ١٩٤٧ ، چـووە ڕیـزی پـارتی كۆمۆنیـستی ئێـراق / ڕێكخـراوی كوردسـتان و بەدلّـسۆزانە كارەكـانی لـە هـەموو بوارەكـان بەسـەركەوتووانە ڕاپەڕانـدووە تـاكو مالّئـاوایی كردنـی

لەگەل و نیشتیمان .

١٩٧٥/١٢/٢٦ گۆڕینی پاشکۆی ڕێکەووتنامە بەدناوەکەی جەزائیر لەنێوان هەردوو ڕژێمی شا لە ئێران و بەعس لە ئێراق ، ئەویش بەگۆڕینی بڕگەی/٥ لەماددەی/ ٦ ، لە پەیمانی سنووری نێوودەوولەتی و دراوسێیەتی لە١٣/٦ی هەمان ساڵ و لە٢٢/٦ی هەمان ساڵدا ، بەگۆڕینەوەی بەڵگەنامەکان ، لە سەر هەموو ڕێکەووتنەکانی پێشوو لە تارانی پایتەختی ئێران ، لە نێوان ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و ڕژێمی شا لە ئێران... ئەویش لە سەرخاکی ڕۆژهەلات و باشووری کوردستان.

١٩٧٦

١٩٧٦/١/١٢ کۆچی دوایی نووسەرو ڕووناکبیرو پسپۆڕ خاتوو – ئەگاتا کریستی – لە تەمەنی ٨٣ ساڵیدا ،. ئەم خاتوونە بە تەنیا قوتابخانەیەك بوو لە بواری ڕۆمانی تاوانکاری لە جیهان ، لە دوای – شەکسپیر – لە هەموو نووسەرانی دیکەی ئینگلیزی زیاتر کارەکانی بۆ زمانەکانی دیکەی جیهان بە چاپگەیاندراوە و خوێندەوارێکی زۆری بووە لە جیهان .

جێگەی ڕوونکردنەوەیە کە ئەم خاتوونە لە ساڵی ١٨٩٠ لە شاری تۆرکای سەر کەناری خوارووی ئینگلتەرە چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، هەر لە سەرەتای منداڵیەوە دایکی زۆر گرنگی پێداوە بە خوێندنەوەی چیرۆك و ووتەی بە ماناو سەرگوزشتەکان ، لە داب و نەریت و کەلتووری ووڵاتەکەیی و نەتەوەکان .

هەروا دایکی ئەگاتا تا تەمەنی هەشت ساڵی ڕەوانەی بەر خوێندنی نەکرد ، کەچی خاتوو ئەگاتا بەردەوام بەگژ ئەو کتێبانە دا دادەچوو کە لە ماڵەکەیاندا هەبوو ، بەو هۆکارە هەر لە خۆیەوە فێری خوێندەواری دەبوو لە ڕێگەی پرسیارکردن لە دایك و باوکی . دوای مردنی باوکی لە ساڵی/١٩٠١ دایکی ناردیە قوتابخانەیەکی ناوخۆیی ، دوای ئەوەی تەمەنی بووە ١٤ ساڵ بۆ خوێندن چووە فەرەنسا ، لەوێ زمانی فەرەنسی و وینە کێشان و بنچینەکانی ئیتیکێت و گۆرانی و پیانۆژەنین فێربوو.

دوای ئـەوە کەوتـە دوای پەیـدا کردنــی هاوسـەرێك و ئـەوە بـوو لـە مانگی/١٠/١٩١٢ ، ئەرشیبالد کریستی ناسی ، کە فرۆکەوانێکی گەنجی تەمـەن ٢٣ سـالأن بـوو ، هـەروا لـە مـانگی /١٢/١٩١٤ دا بوونـە هاووسـەری یەکتر و ، لەوکاتەشدا جەنگی یەکەمی جیهانی بەرپا ببوو لە جیهان . لەبەر ئـەوە مـاوەی دوو رۆژ لـە گـەڵ تـازە بووکیـدا بمێنێتـەوەو تـا شـەش مـانگ نەیـدەتوواتی بێتـەوە . لـە بـەر ئـەوە ئـەگاتا گەرایـەوە ئۆرکـای تـا لـە نەخۆشخانەیەك دەسبەکاربێ و خەریکی دەرمانسازی بێ .

هەروا لە ساڵی ١٩١٥ وەك رکابەریەك لە گەڵ خوشکەکەی بریاریدا رۆمانێك بنووسێ ، لەو ساتەوە کەسایەتی – هێرەکل بوارۆ – ی داهێنا ، کە پیرە تووێژەرێکی فەرەنسی بوو ، ماوەی ٥٥ ساڵ لـە رۆمانـەکانی ئـەگاتا ژیاو تەنیا سێ مانگ بەر لە مردنی خۆی کۆتایی بە ژیانی ئەو کاراکتـەرە هێنـا . کە لە نووسینی ئەو رۆمانەی بۆوە بە سێ پەخشکارانی پیشاندا ، هـەموو رەتیـانکردەوە ، بۆیـە لـە پەرگەیـەکی دانـاو خـەریکی دەرمانـسازی بۆوە لـە نەخۆشخانەکەدا .

دوای وەستانی شەڕ مێردەکەی گەرایەوە و لە شاری لەندەنی پایتـەختی بەریتانیا نیشتەجێ بوون ، لە ساڵی ١٩١٩ رۆزالیندەی کچی لە دایك بوو ، لە هەمان ساڵیش ، یەکێك لە پەخشکارەکان بریاری چاپکردنی رۆمانەکەی یەکەمی داو لە ساڵی ١٩٢١ دا بـلأوی کـردەوە و داهـاتی ئـەگاتا لـەو کتێبـە ٢٥ پاوەن بوو . لە سـاڵی ١٩٢٢ رۆمـانی – دووژمنـی نادیـار – ی بە دوادا هـات و لـەویش ٥٠ پـاوەنی پێبرا ، هـەروا رۆمـانی سـێیەمی بـە نـاوی – کووشـتنی رۆچـەر کرۆیـدا – ی لـە سـاڵی ١٩٢٦ و بـەم رۆمانـە ناوبـانگی زۆری دەرکرد.

دوای ئەوە خاتوو ئەگاتا تووشی خەمۆکی بێخەوی هات و لـە ٣/١٢/١٩٢٦ ماوەیەك وونبـوو ، ئـەویش بـە هـۆی مردنـی دایکـی بـوو ، لـە وەرزی پـایزی سالی ١٩٢٨ دا ، بە شەمەندەفەر بەرەو ئێراق رۆیشت ، کە خـۆی حـەزی لـە وولأتێکــی گــەرم دەکــرد و لــەو گەشتەشــی بیرۆکــەی – تاوانێــك لــە شــەمەندەفەری خێـرای رۆژهـەلأت – ی بـۆ هـات ، کـە لـە دواییـدا بـووە

فلیمێکی سینەمایی بە ناوی – ئینگرید بریگمان و شین کۆنری – گەشتەکەشی بۆ ئێراق سەردانی چەندین جێگەی شووێنەواری کردوو هەر بەم هۆیە تووانی لە ساڵی ١٩٢٩ شوو بە ماکس بکات و ماوەی هەشت ساڵ هاتوو چۆی نێوان شاری بەغداو شاری لەندەنی دەکرد .

هەروا ئەم ساڵانەشی ساڵانی ژیانی ئەدەبی بوو ، بە دانانی چەندین نووسین و رۆمان .

نووسینەکانی ئەم خاتوونە نەك هەر دەکرانە فلیمەکانی سینەما ، بەلکوو دەکران شانۆگەری لە بەریتانیا و وولآتانی دیکەی جیهان .

هەر بەم هۆکارە رێکخراوی یۆنسکۆ لە ساڵی ١٩٦١ دا رایگەیاند کە کارەکانی ئەگاتا کریستی پرفرۆشتن بوون بە زمانی ئینگلیزی لە جیهان ، ئەم خاتوونە لە کارەکانی بردەوام بوو تا ماڵئاوایی لە بوارەکانی ئەدەب و نووسین و رۆمان کرد لە جیهان .

١٩٧٦/١/١٩ لە راپۆرتێکی لیژنەی – بابگ– لە سەر شۆڕشی ئەیلول ، کە پێشکەش بەکۆنگریسی ئەمەریکا کرابوو ، لە ناو ئەو راپۆرتە چەندین نهێنی شۆڕشی ئەیلولو رژێمی بەعسی لە ئێراقو ئەمەریکای تیا درکاندبوو، ئەویش لە بواری پەیوەندیە هەمەلایەنەکان ، دوای ئەوە گۆڤاری دەنگی لادی – مێلیچ ڤۆیس– راپۆرتەکەی لیژنەی – بابگ– ی لە ٢/٢٣ی هەمان ساڵ بلآوکردەوەو چەند نهێنیەکی سەرکردایەتی شۆڕشی ئەیلولی تیا درکاندبوو لە باشووری کوردستان .

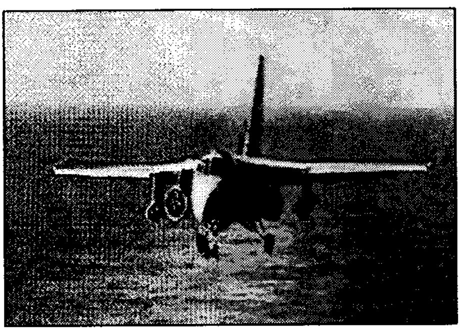
١٩٧٦/١/١٩ لیژنەی بایك ئەو لیژنە بوو کە بە سەرۆکایەتی – ئویتس بایك – ئەندامی کۆنگرێسی ئەمەریکی دامەزراوە ، بۆ بەدووا داچوونی چالاکیەکانی نهێنی دەزگای هەواڵگەری ئەمەریکا . یەکێك لەو مەسەلانەش دەست تێوەردان بوو لەکاروباری کورد ، لیژنەکە راپۆرتی خۆی پێشەکەش بەکۆنگرێس کرد .

بەڵام سەرۆکی ئەمەریکا لەسەر راسپاردەی هینری کیسەنجەر نامەیەکی رەوانەی کۆنگرێسی کردووبیروو بۆ چوونی خۆی بۆ بلآوکردنەوەی ئەو راپۆرتە راگەیاند بەبیانووری ئەوەی کە دژی بەرژەوەندیەکانی باڵای

دەوڵەتــە . کۆنگرێــسیش لــە دانیــشتنی رۆژی ١٩٧٦/١/٢٩ رەزامەنــدی خــۆی لــە ســەر بلاوکردنــەوەی راپۆرتەکــەدا ، تــەنها ئــەو کاتــە نــەبێ کــە دەسەلاتی جێبەجێکردنی رازی دەبێ کەچی گۆڤاری – دەنگی لادی – کە لە شاری – جیرنتس – نزیك نیورۆك دەردەچوو . بلاوی کردەوەو دەزگای ئاسایش ویستیان هەموو دەزگای کۆبوونەوەو ئەو رۆژنامەنووسەی لە وێنەیەکی راپۆرتەکەی دەستکەوتبوو درایە دادگا .

شایانی باسە ئەم راپۆرتە چەندین خاڵی بەرامبەر بەکورد لەدارشتنی پیلانی رێکەوتنامەی جەزائیری لەخۆ دەگرت .

١٩٧٦/١/٢١ یەکەم فڕۆکەی بارهەڵگری بەریتانی بە ناوی کۆنگۆرد دروستکردنی تەواو بوو ، کەخێرایییەکەی لەخێرایی دەنگ زیاتر بوو، لە هەمان کات یەکەم گەشتی لە فڕۆکەخانەی هیترۆ لە لەندەنی پایتەختی بەریتانیا بەرەو وولاتی بەحرەین دەست پێکرد لە جیهاندا .

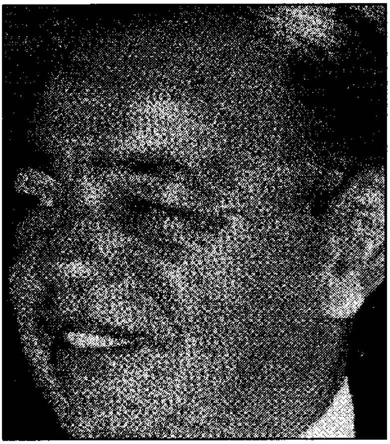

١٩٧٦/١/٢٩ دەرچوونی بڕیاری ژمارە/٤١ لەلایەن سەرەك کۆماری رژێمی بەعسی لە ئێراق – ئەحمەد حەسەن بەکر – بە دروستکردنی پارێزگای سەلاحەدین ، کە ناوەندەکەی بکرێتە چوار قەزای لەخۆ گرتوو ، لەوانە قەزای ناوەندی تکریت و قەزای بەلەدو قەزای سامەڕاو قەزای خوورماتوو ، کە قەزایەکی کوردیو خاکی کوردستانەو لکێندراوە بە پارێزگای سەلاحەدین ، لەهەمان بڕیار ناوی پارێزگای کەرکوکی بۆ پارێزگای تەئمیم گۆری ، کەتەنیا دوو قەزای پێوە هێشتەوە ئەویش قەزای ناوەندی کەرکوكو قەزای حەویجەو دوایش قەزای دوبزی پێ لکێندرا لە ناوچەکەدا .

١٩٧٦/٢/١٥ بە مەرسوومێکی کۆماری لەلایەن سەرەك کۆماری رژێمی بەعس لە ئێراق – ئەحمەد حەسەن بەکر – ناحیەی دووبز کرا بە قەزایەکی سەربەپارێزگای

کـەرکوك ، کـە لـە ٩٨٪ . کوردبـوون‌و قەزایەکـە کـە مەڵبەنـدی چـاوگە نەوتیەکانی خاکی باشووری کوردستانی لکێندراو بەئێراقە لە ناوچەکەدا .

١٩٧٦/٢/٢٧ بـەرەی میللـی پۆلیسـاریۆ دژی دابەشکردن وەستان و، هەروا لە دژی شانـشینی مـەغرب‌و لایەنـە پەیوەنــدارەکان ، کۆمــاری دیمــوکراتی عــەرەبی بیابــانی سەربەخۆی ڕاگەیاند ، بەخـەباتی شــەڕی پــارتیزانی کـە کۆمـاری جەزائرو کۆماری لیبیا لـەژێرەوە یارمـەتیان دەدان‌و ، کـە ئـەنجامی بـووە هـۆی سـەرکەووتنی بـەرەی مللی پۆلیساریۆ ، کە مۆریتانیاو شانشینی مەغریب نیازی دابەشکردنی بیابانەکەیان هەبوو لە نێوان خۆیاندا .

تێبینی :– ئەمە وێنەی شا حەسەنی دووەمە

١٩٧٦/٣/٢٥ کۆچــی دوایــی شۆڕشــگێڕو ڕوونــاکبیرو قارەمــانی کــورد – ئیحسان نوری پاشای خەندان – لــە تــارانی پایتــەختی ئێـران... شــایانی باســە ئـەم تێکۆشــەرەی بــاکووری کوردســتان دوای ٤٦ ســال لەدەربــەدەری تەرمەکــەی لەگۆڕســتانی الــزوار نێــژراوە لــە ئێران .

تێبینی :– خەبات و تێکۆشان و هەوڵەکانی ئەم کەسایەتیە لە ناوەڕۆکی کتێبەکە نووسراوەتەوە ، ئەمــەش وێنەی خۆیی و هاوسەرەکەیەتی .

١٩٧٦/٣/٢٦ لـە دوای هەوڵـە بەردەوامـەکان ڕژێمـی تورکیـا ڕێکەووتننامەیـەکی نـوێی سەربازی لەگەڵ ئەمەریکا مۆر کرد ، بەو پێیـەخاکی باکووری کوردستانی

داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا ، زیاتر ببێتە بنکەی سەربازی ئەمەریکا بەرامبەر بەچەند پاداشتێکی ئابووری بۆ ڕژێمی سەربازی تورکیا ، لە لایەن ئەمەریکاو ماوەنەدان بە بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باکووری کوردستان ....!.

١٩٧٦/٣/٢٦ مۆرکردنی رێکەووتننامەی تەواو لە نێوان کۆماری میسرو دەوڵەتی ئیسرائیل ڕاگەیەندرا ، لە نێوان سەرۆکی دەوڵەتی ئیسرائیلو سەرەك کۆماری میسر ئەنوەر سادات لە شاری کامبدێفدی ئەمەریکا بە سەرپەرشتیو یارمەتی ئەمەریکا ، ئەویش بە کۆتایی پێ هێنانی کێشەی نێوان میسرو ئیسرائیلو بەرەو ئاسایی کردنەوەی بارودۆخی هەرێمی عەرەبی بەتایبەتی فەلەستین لە ناوچەکەدا .

١٩٧٦/٣/٣١ مۆکردنی رێککەوننامەی سنووررداری تاقیکردنەوەکانی ئەتۆمی لە ژێر زەوی ، لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەتو ئەمەریکا بە هەموو شێووەیەك لە جیهاندا .

١٩٧٦/٤/٥ لە دوای کێشەو ململانێی توونـدو تیـژی نێـوان شانـشین سـیهانۆكو جوولانەوەی - خەمیری حومر- سەرەڕای دەستگیری گەلانی کە مبۆدیا بە بنەماڵەکەیو بەردەوامی جوولانەوەی کۆمۆنیستیو گەمارۆی نیشتەجێ لە سەر شانشین سیهانۆك . کە کۆمەنیستەکان هەڵسان بەراگەیاندنی کۆماری کەمبدۆیای دیموکراتی لە وڵاتەکەدا.

١٩٧٦/٤/١١ کۆچی دوایی شاعیری ناوداری نەتەوەیی کورد مامۆستا - مەمدوح بریفکانی- لە باشووری کوردستان... شایانی باسە مامۆستای شاعیر لە ساڵی ١٩١١ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

١٩٧٦/٤/٢٨ نووسەرو شاعیرو نیشتمان پەروەری کوردی - مەلا شەریف رەنگەرێژان- لە شاری هەولێر کۆچی دوایی کردووە... شایانی باسە ناسراو لە ساڵی ١٩٢٥ لە شاری هەولێر چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، یەکێك بووە لە دامەزرێنەری یەکێتی نووسرانی کوردستان لە ساڵی ١٩٧٠ لە دوای رێکەتننامەی /١١ ئاداری /١٩٧٠ .

١٩٧٦/٥/١٢ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری نیشتیمان پەروەری کوردستان - ئیسماعیل حەقی عەلی رەسول ئەحمەد ئاغا - ناسراو بە ئیسماعیل حەقی شاوێس - لەشاری سلێمانی .

جێگەی ئامـاژە پێکردنە کە ئیسماعیل حەقی شاوێس لەشاری مووسڵ لە ساڵی ١٨٩٤چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... ئەوکاتیش باوکی ئەفسەر بووە لە سووپا لە ساڵی ١٩٠٤ ... دوای دەرچوونی ئیسماعیل حەقی شاوێس لە قوتابخانەی – رەشیدیە – ی سەربازی پەیوەندی بە ئامادەیی سەربازی لە بەغدا کرد لە ساڵی ١٩٠٧ ، پەیوەندی بەقوتابخانەی دەریایی کرد لە شاری ئەستەمبوڵی ئێستای تورکیا . لە ساڵی ١٩١١ پلەی ئەفسەری لەسووپای تورکی عوسمانی بەدەست هێنا بە پلەی – ملازمی دوو – لەریزەکانی سووپای ئیمپراتۆریەتی عوسمانی بەشداری لەگەمارۆدان و کەپکردنەوەی راپەرینەکانی نەتەوەیی داوە لەناوچەی بەلکان – یۆنان و سربیا و جەبل ئەسوەد لەنێوان ساڵەکانی ١٩١٢ – ١٩١٣ دا .

لەوکاتەدا لەلایەن شۆرشگێرە یۆانییەکان دەستگیرکراوە لەشاری – سالۆنیك – دوای ئازادکردنی لەلایەن یۆنانییەکان گەراوەتەوە شاری ئەستەمبوڵ و چووەتەوە رێزی سووپای عوسمانی لە مانگی /٥/١٩١٤ بە پلەی ملازم یەك – لەکاتی جەنگی یەکەمی جیهان لە ساڵی ١٩١٤ بەشداری کرد لەبەرەکانی شەڕدا .

دوای ئەوە لەلایەن هێزەکانی سووپای بەریتانیا دەستگیرکراوەو دوورخراوەتەوە بۆ وڵاتی هندستان . لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی یەکەمی جیهان ئازادکراوەو گەراوەتەوە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

دوای ئەوە چووەتە رێزی راپەرین و هێزە چەکدارەکانی شێخ مەحمودی حەفید لە ساڵی ١٩١٩ ، و دوای ماوەیەك بووەتە سەرۆکی شاندی گفتوگۆکردن لەگەڵ ژەنەراڵ – فرایزەر – لە پێناو دۆزینەوەی رێگە

چارەی کێشەی نەتەوایەتی کوردو نیشتیمانەکەیدا .

دوای ئـەوە هێزەکـانی سـووپای بـەریتانیا بـەدوای ئیـسماعیل حـەقی شـــاوێس دەگـــەران لـــە پێنـــاو دەســـتگیرکردنی و ئـــەویش لـــە دوای خۆشـاردنەوەی روو لەگونـدی – بیـستان سـوور – دەکـات لـە رۆژهـەڵاتی شـارەزوورو دەبێتـە مـەلای ئـاییني لـە مزگـەوتی گوندەکـە بـەناوی مـەلا شاوێس .

بەڵام زۆر لەو گونـدە نەمایـەوە بەرەو تورکیـا رۆیـشتووە لەرێگەی ئێـران و شـاری تـەبریز پەیوەنـدی بەسـووپای عوسمـانی کـردەووەو بـە شـداری لەشەڕەکانی دژ بە ئەرمینیاو ئاراس و فارس کرد لەنێوان ساڵەکانی ١٩٢٠ – ١٩٢١ .

هـەروا لـە مـانگی /١٩٢٣/٩ بـووە نـەقیب لـەرێزی سـووپای تـورك ... دوای ماوەیەك گەرایەوە ئێراق بە هـۆی بروانـەبوون بەئیسماعیل حەقی شـاوێس لەلایـەن حکوومـەت و سـووپای تـورك ... دوای گەرانـەوەی بـۆ شـاری سلێمانی لە قوتابخانەیەکی شاری ناسریە بە بەرێوەبەر دامەزرا بەمووچەی ١٧٠ روپیەلە شارەکەدا .

دوای ئـەوە لـە مـانگی /١٩٢٥/١٠ بـەرەو فەرەنـسا بەرێکـەوت و لـە سـاڵی ١٩٢٦ گەرایـەوە ئێـراق و دووبـارە بـە مامۆسـتای قوتابخانـە دامەزرایـەوە .

دوای ئـەوە بـەهۆی بـاری نالـەباری ژیـان چـووە رێـزی سـووپای ئێـراق وبـە پلـەی – رئـیس – دامـەزرا . بـەڵام بـەهۆی بـیری رامیـاری لـەرێزی سـوپا دەرکرا .

دوای ئـەوە لـە پـایزی /١٩٢٧ دووبـارە بـەرەو فەرەنـسا رۆیـشت و هـەر لـەوێش بـەرەو لوبنـان رۆیـشت و لـە مـانگی /١٩٢٧/١٠ بەشـداری لـە کۆنگرەی دامەزراندنی کۆمەڵەی خۆیبوون کرد لەچیای – بحمدوون . لـە سـاڵی ١٩٣٩ گـەراوە کـاری فەرمانبەرایـەتی و کـرا بـە قائمقـامی قـەزای مەخمور و رانیەو چەندین جێگەی دیکە .

دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٤٣ – ١٩٤٥ لەبەرێوەبەرایـەتی تـوتن لـە قـەڵادزە کاری کردووە . ئەم کەسایەتیە کورد پەروەرە بە درێژایی ژیانی لە پێناو گەل و نیشتیمانەکەی کاری رامیاری و نەتـەوەیی و نیشتیمانی کردووەو هەوڵــەکانی بوونەتــە جێگــەی رەزامەنــدی هەڤاڵــەکانی لــەکاردا تــاکوو

ماڵئاوایی لەگەل و نیشتیمان کردووە لە باشووری کوردستان .

١٩٧٦/٥/٢٥ کۆچی دوایی شۆڕشگێڕو کەسایەتی ناوداری کوردستان ، بە تایبەتی پارێزگای هەولێر - ئەحمەد حەمەدمین بایز دەزیی - کە بەدرێژایی ژیانی لە گەنجیەوە تاکوو ماڵئاوایی کردنی لەگەڵو نیشتمان و جەماوەری ناوچەکەدا ، دژی داگیرکەرانی گەلانی ئێراق و کوردو کوردستان

بووەو درێخی نەکردووە لەبەرگری کردن .. شایانی باسە ناوبراو لەدایك بووی گوندی دووگرتکانی سەربەناحیەی قووشتەپەی پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان بووەو براگەورەی موحسن دزەیی و عومەر دزەیی بووە لە پارێزگاکەدا .

١٩٧٦/٥/٢٦ بە ئامۆژگاری سەرکردەی کورد مستەفا بارزانی سەرکردایەتی کاتی پارتی دیمەکراتی کوردستان ، پێکهێندراو بریار درا بە هەڵگیرساندنەوەی شۆڕش ، بە ناوی شۆڕشی گوڵان ، کە تەواو کەری شۆڕشی

ئەیلول بوو ، ئەویش لە دوای نسکۆ پێهێنانی و بەردەوام بوونی بەرەو سەرکەووتنی یەك لە دوای یەکەکانی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان ، لە هەموو بوارە جیا جیاکانی نەتەوەیی و

نیشتیمانی بە پێی بارو دۆخی ناوچەو هەرێم جیهان .

جێگـەی شـێكردنەوەیە كـە بووژانـەوەی پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان وا ئاسـان نـەبوو دوای نكسۆی ٣/٦ ، كـە لـە ئەسـتەمترین قۆنـاخی ژیـانی ڕامیاری ئەو پارتەدا بوو ، كە لە ١٩٦١/٩/١١ دەستی كرد بە ڕاگەیاندنی شۆرشی گولان و هێنانە كایەوەی ڕێكەووتنامەی ١١/ئادار و داننان بە ماف كورد لە چوارچێووەی ماف ئۆتۆنۆمی لە باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێـراق ... لـەو كاتـەدا لەلایـەك لـە ڕووی نێـوو دەوولـەتی و هەرێمایـەتی دۆستێك و یارمەتی دەرێكت و نەمێنێت ، لە لایەكی دیكە تاكە سیمبوولی دیـاری شـۆرش — مـستەفا بـارزانی — بـوو كـە بـە ئاشـكرا دوای نـسكۆی شۆرشـی ئـەیلول لـە چەندین گۆڤارو ڕۆژنامـەی دیـارو دیـداردا — مـستەفا بـارزانی — بلێـت ئـیتر ڕۆلـی مـن تـەواو بـوو ، شـۆرش كۆتـایی هـات ، لەوكاتـەی كـە پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان خـاوەنی بـە دەیـا هـەزار پێشمەرگە بوو لەگەڵ دام و دەزگای میری و سەربازی و ڕاگەیانـدن و جگە لە پارەو پوول و جەماوەرێكی زۆرلە هەرێمەكەدا .

بـەڵام ئـەم هـەموو توانایـە وەك كڵۆی بـەفر لـە چـەند كاتـژمێرێك هـەمووی تـوواوە و هیـچی نـەما و ئـەو پارتـە تووشـی بارێكی نا ئومێدی بوو لەگـەڵ كۆتایی هاتنی قۆناخی شۆرشی ئەیلول .

لـەو كاتەشـدا بیرووبۆچـوونی جیـاوازو تۆمـەتباركردنی یـەكتری لـەناو سـەركردایەتی شۆرشـی ئـەیلول سـەری هەڵـداو بـیر لـە ڕێگـەی دیكـەی پەرەپێـدانی ئـەم شۆرشـە و بـەردەوام بـوونی درا . لەلایـەكی دیكـەش جووڵانـەوەی ، واتـە ڕاگەیانـدنی یەكیـەتی نیـشتیمانی كوردسـتان لـە ١٩٧٦/٦/١ بەسەركردایەتی جەلال تالەبانی ڕاگەیەندرا .

كـە ئەمـەش بـووە كۆسـپێكی گـەورە بـۆ هەڵوویـست و بـیری ڕامیـاری و نەتەوەیی پارتی دیموكراتی كوردستان ، كە خاوەنی شۆرشی كورد بوو لە باشووری كوردستان .

دوای ئەو كارەساتەو مەرگەساتەی كە بە سـەر بزووتنـەوەی ڕزگاری كورد وگەلی كوردسـتان هـات لـە ئاكـامی چـەندین هەڵـەی ڕابـردوو ڕێـك بـوونی لـە گـەڵ هەڵـەكانی دوای مـۆركردنی ڕێكەوتنامـەی ١١/ئـادار و كاردانـەوەی لەسـەر بـاری كـورد ، بـە تایبـەتی لـە باشـووری كوردسـتان و نـەبوونی

پەیووەندی لەگەڵ وولاتانی دراوسێی كورد و وولاتانی دیكەی هاوخەمی گەلی كوردستان و ڕانەگرتنی هاوكێش و هاووسەنگی قۆناخی دوای مۆركردنی ڕێكەوتنامەی ئادار .

ئەویش بە خۆ لە بیركردن و بەلاوە نانی بیروو بۆچوونی نوێی دوای ڕێكەووتنامەی ئادارو لێك دابـــران لەگەڵ پارتی كۆمۆنیستی ئێراق / لێژنەی هەرێمی كوردستان ، كە هاو خەبات و هاووسەنگ بوون لەگەڵ پارتی دیموكراتی كوردستان و گرتنی دوو ڕێگای جیاواز و دژ بە یەكتری ... واتە پارتی ڕوو لە ڕێگایەك و پارتی كۆمۆنیستیش ڕوو لە ڕێگایەكی دیكەدا ، لە ئەنجام هەردوو پارتی هاو خەبات كۆتایی ڕێگاكەیان هەڵدێر بوو لە هەموو بوارەكان ..؟..!

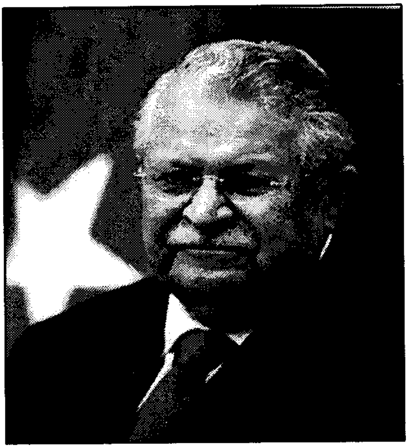
دوای چەندین كۆبوونەوە لە نێوان سەركردەكانی پارتی دیموكراتی كوردستان بە سەركردایەتی مەسعوود بارزانی و سامی عەبدولرەحمان و بە ئامۆژگاری مستەفا بارزانی و دروستبوونی چەند كێشەو بە دووركەووتنەوەی چەندین ئەندامانی سەركردایەتی پارتی بەهۆی جیاوازی بیروو بۆ چوون ، لە ئەنجام كۆبوونەوەی لەندەنی پایتەختی بەریتانیا لە ٢٦/گوڵان شۆرشی گوڵان ڕاگەیاندرا ، لە گەڵ سەركردایەتیەكانی پارتی دیموكراتی كوردستان .

هەر لە دوای ئەم كارە لە كۆنگرەی ڕۆژنامەوانی سامی عەبدولرەحمان گەڕایەوە تارانی پایتەختی ئێران و پاش تەواو كردنی چەندین كاری گرنگ و پێوویست .

سامی ڕووی كردە ناوچەی هەكاری بۆ سەركردایەتی كردن و بووژانەوەی ڕێكخستنەكانی پارتی و چەكداری ، پارتی وردە وردە توانی خۆی بخاتە سەر پێ ، بەڵام قۆناخێكی نالەبارترو دروست بوونی دژایەتی لە نێوان پارتی و یەكیەتی لە لایەك و ، لە نێوان یەكیەتی و پارتە كوردستانیەكانی دیكەی دروستبووی دوای نسكۆی شۆڕشی ئەیلول لە هەرێمەكەدا .

لە هەمان كاتیش دروستبوونی دژایەتی نهێنی لە نێوان پارتی و پارتە كوردستانیەكانی دیكە سەرەڕای بوونی پەیووەندی بەهۆی بوونی دژایەتی كردنی یەكیەتی ، كە پارتی بە دووژمنی سەرەكی دادەنا لە گۆڕەپانەكەداو بە دروستبوونی هاوبەشی دووژمنایەتی و سەركردایەتی جووڵانەوەی

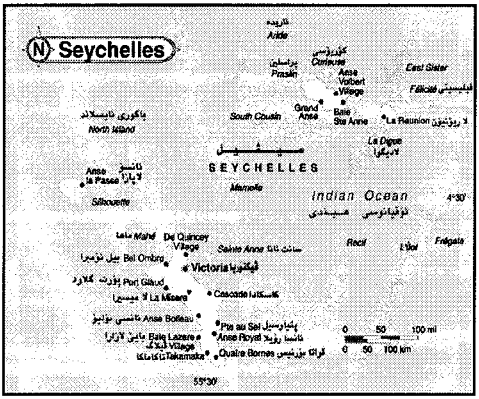
گەلی کوردسـتان و نـەمانی ڕۆڵـی پـارتی وەك بـەر لـە نسکۆی شـۆڕش لـە باشووری کوردستاندا .

١٩٧٦/٦/١ دامەزرانــــدنی یەکیـــــەتی نیـــــشتمانی کوردســــــتان بەسەرکردایەتی جەلال تاڵەبانی لــە باشــووری کوردســتان ، کــە بـــووە هۆکــارێکی کاریگـــەری گرنگ لە بەرەو پێشبردنی باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بــە هاوپــەیمانی لەگـەڵ پـارت و ڕێکخـــراوە کوردســــتانیەکان ســــەرەڕای ســــەرهەلدانی کــەم و کـوڕی و کێـشەی تایبـەتی لـە نێوانیـان ، بـە تایبـەتی لـە گـەڵ پـارتی دیموکراتی کوردستان ، لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٧٦/٦/١ گەڕانەوەی ئەندامی سەرکردایەتی یەکیەتی نیشتمانی - ئیبراهیم عەزۆ - بە یاوەری - ٣٦- پێشمەرگە لە سووریا بەرەو کوردستان ، کە ئەم ڕۆژە بە سەرەتای هەڵگیرسانەوەی شۆڕشی نوێی کورد لە باشووری کوردستان دادەنرێت شان بەشانی چالاکیەکانی دەست پێکردنەوەی شۆڕشی گولان لــەدوای شکــستی شۆڕشـــی ئــەیلول . ئــەویش لــە ئاکــامی مــۆرکردنی ڕێکەووتننامەی جەزائر لە نێوان ئێراق وئێراندا .

١٩٧٦/٦/٢٤ ڕاگەیانــدنی یەکگرتنــەوەی هـــەردوو ڤێتنــامی بــاکوورو باشـــوورو دامەزراندنەوەی لە یەك دەوڵـەتی ڤێتنـامی، ئەویش لـە دوای ٣٠ سـاڵ لـە شـەڕو پێکـدادان بـە ڕزگـار بوونیـان لــە مەرگەسـاتی جـەنگی بەسـەردا سپێنراویان لە لایەن ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانیدا .

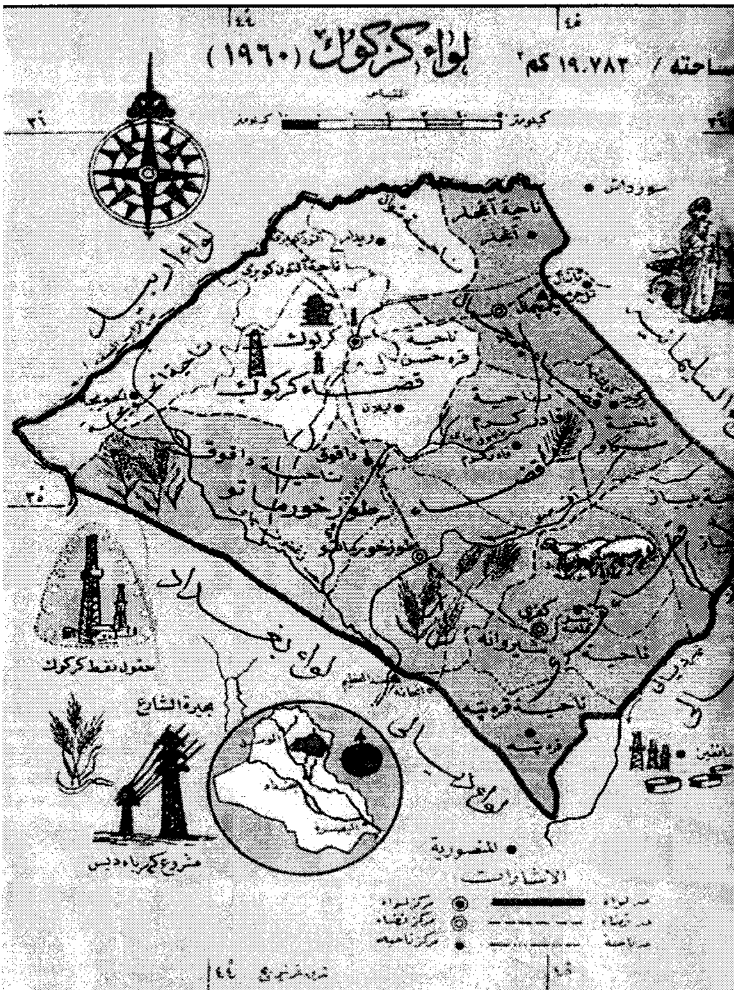
١٩٧٦/٦/٢٦ ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی وولاتی سیشل ، بە ناوی كۆماری سیشل لەناو ڕایەلەی كۆمەنوولسی بەریتانیاو شانشین ئەلیزابت شانشینی بەریتانیا وەك ڕاوێژكار لە هەلسووڕاندنی كاروباری دەرەوەی پەیوەندیەكانی سیشل سەرپەرشتی دەكات . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – ڤكتۆریا – ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ٤٠,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ١١٥,٠٠٠ هەزار كەسە . هەروا ڕووبەری خاكی وولاتەكەی ، ٦٢٥ كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٤٨٢ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٦/٧/٢ لە دوای شەڕو پێكدادان وكێشەو ململانێیەكی توندو دژواری بێ وێنە بە دەست تێوەردانی لەلایەن ئەمەریكاو گەیشتن بەڕاستیە هاوبەشەكانی وولاتەكە ، هەردوو ڤێتنامی لێك ترازاندراو یەكگرتنەوەی خۆیان بە شێوەیەكی فەرمی و یەكجارەكی بەجیهان ڕاگەیاند ، بە ڕزگار بوونیان لە دەست تێووەردان و وێرانكردنی وولاتەكەیان . لەلایەن ئەمەریكا هاوپەیمانان.

١٩٧٦/٧/١٧ پێشبڕكێی یارییەكانی جامی جیهانی – ئۆلەمپیات– لە مۆنتریالی كەنەدا ئەنجام دراو بەردەوام بوو تاكوو ٨/١ی هەمان سالْ . لە نێوان یانە وەرزشیەكانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٧٦/٧/٢٨ بڕیاری ئەنجوومەنی سەركردایەتی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/٨٢٤ تایبەت بەناحیەی داقوق ، هەروا بڕیاری ژمارە/ ٩٤٩ لە١٩٧٧/٨/٢٣ تایبەت بە هەردوو ناحیەی ئالْتون كۆیری و دوبز لە

باشووری کوردستان بە گشتی و بە تایبەتی لە پارێزگای کەرکوك و بە دەست بەسەرداگرتنی زەوی کشتووکاڵی بە بەرامبەر — بە پارە—و دابەش کردنی بەسەر جووتیارە هاوردەکانی عەرەب لەپارێزگای کەرکوك و قەزاو ناحیـــەکان... ئـــەویش بەراگوواســـتنی دانیـــشتووانە کوردەکـــان و جێگرتنەوەیان بە عەرەب.

ئەمـــە نەخـــشەی پارێزگـــای کەرکوکـــە هـــی ســـاڵی ١٩٦٠ لـــە دوای بـــە عـــەرەبکردنی ئـــەم پارێزگایـــە لـــە ســـاڵی ١٩٢٠ ەوە و لـــە دوای کودەتـــا

شۆمەکەی بەعس لە ساڵی ١٩٦٣ تا رووخاندنی کە لە ناوەرۆکی کتێبەکە دیاری کراوە ، دەتوانی بەراوردی بکەیت کە چۆن رژێمە یەك لە دوای یەکەکان خاکی کوردیان داگیر کردووە ، نەك هەر لە پارێزگای کەرکوك بگرە لە پارێزگاکانی مووسڵ و تکریت و دیالە و کووت ، ئەمە نەك لە ئێراقی بە زۆر دروستکراو لە سەر خاکی کورد ، هەروا لە سووریاو لە تورکیاو لە ئێران . کە لە سەرەتای فتووحاتی ئیسلامی تا کۆتایی ٢٠٠٨ لە ناوەرۆکی ئەم کتێبە قـۆناخ بە قـۆناخ دیاری کراوە ... ؟... بەڵام ...!. ئەی کورد ...؟!.

شـایانی باسـە بـەدەیاو سـەدا بڕیـارو رێنمـایی و ئامۆژگـاری بـە بـە عەرەبکردنی هەرسێ پارێزگاکانی مووسڵ و دیالە و بە تایبەتی پارێزگای کەرکوك لە باشووری کوردستان ، بە هێنانی عەرەب لە عەشیرەتەکانی شەمەرو جبوورو زەوبەع و ئەبوولعەمدان و حەدیدو بە دەیا کاری دیکە لە رۆژی کودەتای بەعسیەکان لە ١٩٦٣/٢/٨ تاکورووخانی رژێمی سەدام لە٩/٤/٢٠٠٣ بەردەوام بوولە هەرێمەکەدا ، بەپێی توانا لەخوواست و وویستەکانیان و ، پیاویش نەبووە بەرگری لەتاونەکانی رژێمی بەعس لەئێراق و نامەردایەتی عەشیرەتە عەرەبەکان بکات لە هەرێم و ناوچەکەدا .

کە عەرەب هەرعەرەبەو جێگەی بڕواو متمانە پێکردن نین ، گەر بەرماڵی نووێژکردنیان بەرەو کوورسی مەحەمەدی موختار بەرز بێتەوە ، لە بەر ئەوەی عەرەب فرت و فێڵ و درۆو سەختەبازی بەئازایەتی و پیاوەتی و سەربەرزی دەزانن نەك بەپێچەوانەوە...!.

١٩٧٦/٨/٢١ جێگری سەرۆکی رژێمی بەعسی لە ئێراق ئەوکاتە سەدام حسێن لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی بە ناو نیشتمانی ئێراق بڕیاریدا بە گوواستنەوەی گوندەکانی سەر سنووری نێوان ئێراق و تورکیا لە سەر خاکی کورستان ، ئەویش بە قووڵایی ٢٠ کیلۆمەترو بە درێژی سنووری نێوانیان لە سەر خاکی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق و باکوری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا بە پێی پەیمانی سایکس-بیکۆو جێ بەجێکردنی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ ی هاوپەیمانان‌دا .

١٩٧٦/٨/٢٥ ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق لـە هەڵمـەتێكی نامرۆڤانـە دەسـتی كـرد بـە گوواستنەوەو دەركردنـی دانیشتووانی گوندەكان ، لـە قـەزای مـەخمور بـە هەرسێ ناحیەكـەی ، قـەراج و ، گوێڕو ، بـە تایبـەتی ناحیـەی دیبەگـە لـە كەندێناوە ، كە سەر بەپارێزگای هەولێر لە باشووری كوردستان .
ئـەویش بـە جێگـە گرتنـەوەیان بەعـەرەبی هـاوردەی بـەدوو لـە بیابـانی باشووری ئێراق و وولآتـی سعوودیە ، بەسەركردایەتی شێخ عەواس ، كە گونـدی سەبەشاخی مەڵبەنـدی عەشیرەتی سیانەكانی كردبووە مەلبەنـدی عەشیرەتەكەیان لە و ناوچەیەدا .

١٩٧٦/٩/٩ ڕابـەرو دامەزرێنـەری پـارتی كۆمۆنیـستی چـینی مللـیو دامەزرێنـەری كۆماری چینی میللی – ماوتسی تۆنگ – لە شاری پەكینی پایتەختی چین ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەكەی كرد ، دوای ئەو زینك لكسیاوبینك ، جێگـەی گرتـەوە لـە هـەموو بـوارە جـۆراو جۆرەكانی دەسـەڵاتی دەووڵـەت و پارت لە چینی مللیدا.

١٩٧٦/١٠/١٣ بەپێی نووسـراوی ڕەگەزنامـەی پارێزگـای مووسڵ بـەژمارە/١٢٢ ی هاوپێچ بـە نووسـراوی بەڕێوەبەرایـەتی ڕەگەزنامـەی گـشتی لـە بـە غـدا/ش/أ ژمـارە/٦٧٢ لـە٩/٣٠ ، ی هـەمان سـاڵ بـەناوەڕۆكی فـەرمانی وەزارەتـی نـاوەخۆی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق ، ئـەویش بە ڕاگوواسـتنی هـەموو ئـەو كوردە نیشتەجێیانەی كە لە دەرەوەی ناوچەكەن .
ئەویش بە گوواستنەوەی تۆمارگەكانی– ناسنامەی شارستانی – كورد لە ناحیەی زمار لە باشووری كوردستان ، بۆمەڵبەنـدی قەزای موسـڵ و جێگـە گرتنـەوەیان بەعـەرەبی هـاوردە لـە ناوچـە دوورەكـانی ناوەنـدو باشووری ئێستای ئێراق .

١٩٧٦/١١/٢١ لـە سـێدارەدانی سـێ لـە ئەنـدامی سـەركردایەتی كۆمەڵـەی ڕەنجـدەرانی كوردسـتان– خاڵـە شـەهاب و جەعفـەر عەبدولواحیـدو ئـەنوەر زۆراب– لـە لایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە شاریبەغدا.

١٩٧٦/١١/٢٣ هێزەكانی سووپای ڕژێمی بەعسی لـە ئێراق هێرشیان كردە سەرناوچەی باڵـەكیان ، لـە ئەنجامـدا زیـانێكی زۆر لـە داگـیر كـەر كـەووت لـە لایـەن پێشمەرگەكانی شۆڕشی نوێی گەلی كورد لە باشووری كوردستانی لكێنراو

بە ئێراق .

١٩٧٦/١٢/٣ وەرگرتنی پۆستی سەرەك كۆمارو پارتی كۆمۆنیستی كووبا لە لایەن فیدڵ كاستەرو ڕۆبر لەسەر وولاتەكەدا .

١٩٧٦/١٢/١٢ بە پێی بڕیارەكانی ئەنجوومەنی گشتی نەتەوە یەكگرتووەكان لە ساڵی ١٩٧٢ بە ژمارە/ ٢٩٥٥ ، كە گەلی كورد مافی خۆی بووەو هەیە لە تێكۆشانی چەكداری و ڕامیاری بەردەوام لە سەر خاكی خۆی بێت تاكوو بە دەست هێنانی مافە ڕەواكانی نەتەوەیی و نیشتمانی لە ژێر دەسەلاتی داگیركەران لە ناوچەكەدا .

١٩٧٦/١٢/٢٦ بەرپابوونی داستانی شارستێن ، لە نێوان هێزەكانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و پێشمەرگەكانی شۆڕشی نوێی گەلی كورد لە باشووری كوردستان.

١٩٧٧

١٩٧٧/٢/٨ مستەفا بارزانی نامەیەكی ئاراستەی سەرۆكی ئەمەریكا-جیمی كارتەر-كرد ، سەبارەت بە باری بارو دۆخی كورد لە باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراق ، بەلام نامەكەی بارزانی لەلایەن ئیدارەی ئەمەریكا پشت گوێ خرا. بەرامبەر بە داخوازیەكانی كورد لە باشووری كوردستان.

١٩٧٧/٣/١ لە پێناو كۆتایی هێنان و چارەسەری كێشە هەڵوواسراوەكانی نێوان پارتی و یەكێتی لە هەرێمی باشووری كوردستان ، لە ئەنجامی گفتووگۆی بەردەوام و دۆستەكانی كورد ، بووە هۆی مۆركردنی ڕێكەووتننامەی نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتمانی كوردستان ، ئەویش لە سەر داوای ڕژێمی بەعسی لە سووریا كە لاباڵی چەپی پارتی بەعسی لە ئێراق بەشداری لەو ڕێكەووتنەكە كردو بە مۆركردنی ڕێكەووتنەكە لە

لایەن – باقر یاسین – بوو لە وولاْتەكەدا .

١٩٧٧/٣/١٦ تیرۆركردنی سەرۆكی پــارتی سۆشیالــستی پێـــــــشكەوتن و كەســایەتی نــاوداری لوبنـــان و عـــەرەبی و جیهان – كـەمال جان بـۆلاد – بـە فـەرمانی هەردوو پارتی بەعسی لــە ئێــراق و ســووریا بەتایبەتی لەلایەن سەرۆكی سووریا حافز ئەسەد .

مەلا مستەفای بارزان – كەمال جان پۆلاد

جێگەی ئاماژە پێكردنە كە كـەمال جان بۆلاد لەنژادا كوردەو لەمەزهـەبی درزین ، كە ئەم مەزهەبە لە دێر زەمانـەوە لە هـەرێمی شام نیشتەجێن ، بە تایبـەت لـە ســووریاو فەلەســتین و لوبنــانی ئێــستا ... بنەماڵــەی جــان بۆلادیـەكان لـە بنـەرەتا لـە شـاری ئەسـتانەی توركیـا نیـشتەجیْ بوونـەو دەگەرێنەوە بۆ رەچەڵەكی ئەیوبی و لەسەركردە سەربازیەكان بوونە .

هــــەروا ئـەو بنەماڵەیـە بەدرێـژایی مێـژووی ژیانیـان بـە ئازایـەتی و چاونەترسی ناوبانگیان دەركردووە چ دژی دەووڵەتی عوسمانی و رژێمـە كۆنـە پەرسـتەكان لـە تـورك و عـەرەب ... ئێـستاش ئـەم مەزهەبـە درزیانـە كـوردن و بـەردەوامن لـە سـەر كـارو كردەووەكـانی خۆیـان بـە تایبـەتی لـە وولاتی لوبنان .

١٩٧٧/٣/١٨ رادیـۆی دەنگـی ئەمــەریكا راگەیانـدنی وەزارەتــی دەرەوەی ئەمــەریكا ی بلاْوكـردەوە كـە :– كـوردە شۆرشـگێرەكان داوایــان كـردووە ئەمــەریكا لەكێشەكانیان بپرسێتەووەو یاریدەدەریان بێت .

بـەلاْم وەلاْمـی وەزارەتـی دەرەوەی ئەمـەریكا بۆیـان ئـەوە بـوو ، كـە ئـەوە كێشەیەكی ناوخۆی ئێراقەو ئەمەریكا خۆی لەقەرەی نادات .

گومان لەوەدا نیە كە وەزیـری دەرەوەی ئەمـەریكا – هنـری كیسنجەر ، كە وێنەكەی دانراوە خۆی پرۆژەكـەی شـای ئێرانـی سـەبارەت بەكێـشەی كورد

پەسەند کردبوو ... چونکە لەسەر ئەوە رێك کەوتبوون کە کوردەکان تەنها کارتی قومارن یان تەنها پوولی خەرجین .

هەر لەوکاتەدا بارزنی مستەفا لە نامەیەکیدا بۆ کیسنجەر دەڵێ :- ئێمە

پێمان وایە وولاتە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا ئیلتیزامێکی ئەخلاقی و مەســـئولیەتی سیاســـیان لـــە ئەستۆدایە دەرهەق بەگەلی کورد , حکوومەتـــەکان بـــەخۆی گفتـــوو بەڵێنی داوە وابی ' هەر لەو پێوو دانگەوە تکا لە رێزدارتان دەکەین کە بەزووترین کات کارێك بکەن و فریامـان بکـەون ... بـەڵام بـارزانی مـــستەفا هـــیچ وەڵامێکـــی لـــەو بارەیەوە دەست نەکەوت .

لـەم بارەیـەوە وەزیـری دەرەوەی ئەمـەریکا کیـسنجەر دەڵـێ :- ئێمـە زوڵمێکی گەورەمان لەکورد کرد ... لەکاتێدا دەبوایە ئێراق دژی سووریا بووەستێت , شـەڕمان بـەکورد راگـرت و پـشتمان تێیـان کـرد ... دکتـۆر گوێنتـەر دیـشنەر ، لـە دوادیمانـەی رۆژنامـەوانی کـە لـە گـەڵ بارزانیـدا کردبووی لەناو خاکی کوردستاندا و لە رۆژنامەی جیهاندا بڵاوی کردبۆوە ، لە وەڵامـی پرسـیارێك دەربـارەی گـەورەترین هەڵـەی شەخسی کە خـۆی کردبـووی , پـاش تێرامانێـك بـەدەنگێکی کـە سـەردار ژەنـەرال وەڵامـی دابـووەوە :- کـە گـەورەترین هەڵـەی ژیـانم ئەوەیە کە متمانـەم بـە وولاتـە یەککگرتووەکانی ئەمەریکا کردوو باوەڕم بەو گفتوو بەڵێنانە کرد کە پێی داین .

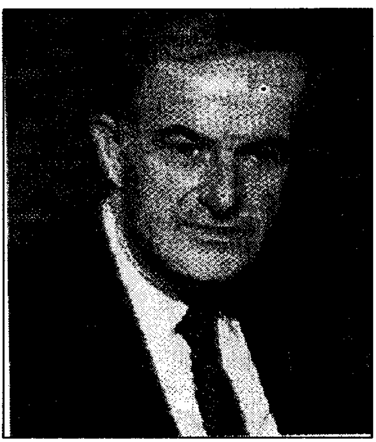
سەرچاوە:- گوێنتـەر دیـشنەر - کـورد گـەلی لەخـشتە بـراوی غـەدر لێکـراو ل/٣٣١-٣٤٢-٣٤٤-٣٤٥ .

١٩٧٧/٤/٥ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، ١٠ دە هاوولاتی کوردی لە شاری سلێمانی لە هـەرێمی باشـووری کوردسـتانی لکێنـراو بەئێراق لـە سـێدارەدا ، سـەرەڕای ئـەوەش ڕۆژنامـەکانی بەعـسی لـە ئێـراق بڕیارەکـانی لـە سـێدارەدانی

ئەوهاوولاتیانەی بلاوكردەوە.

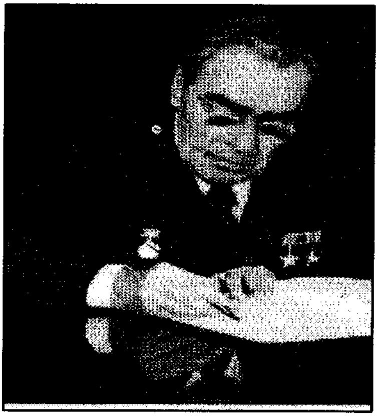
شایانی باسە بەر لەوەش لەمانگی/ ٣/١٩٧٧، ٢٩ هاوولاتی دیكەی لە شاری سلێمانی لە سێدارەدا ، كە تەرمەكانیان لە دیواری یەكێ لە مزگەووتەكان هەڵوواست لە ناو شاری سلێمانی لە باشووری كوردستان .

١٩٧٧/٤/١١ نووسراوی وەزارەتی ناوەخۆی رژێمی بەعسی لە ئێراق بە ژمارە/١٦٣ ماوەی بەو كوردانەی كە لە سەر ماڵو حاڵو سامانیان لە پارێزگاكانی مووسڵو كەركوكو دیالە لە باشووری كوردستان دەركراون ، نەگەڕێنەوە شووێنی خۆیانو بە مانەوەیان لەو جێگایانەی كە لێی نیشتەجێكراون لە ناوەڕاستو باشووری ئێراق.

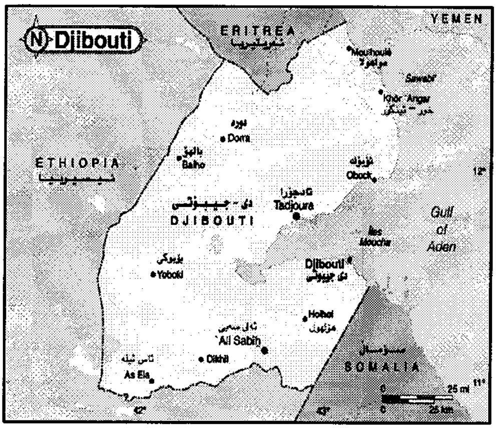

١٩٧٧/٥/١٨ بڕیاردانی بڕیاری ژمارە/٥٨٠ ی ساڵی/١٩٧٧ لەلایەن سەركردایەتی ڕژێمی بەعسی لە سووریا ، كە بەو هۆیە ناوی گوندو شارۆچكەو شەقامە كوردیەكانی بگۆڕدرێن بۆ ناوی عەرەبی و ڕەشكردنەوەی ناوی كوردیو پێناسەكە لە رۆژئاوای كوردستانی لكێندراو بەسووریا لە هەرێمەكەدا .

١٩٧٧/٦/١٠ بەڵگەنامەی كۆتایی كۆنگرەی دیبلۆماسی لە شاری ژنێف ، كە تایبەتمەند بوو بە پەرەپێدانو سەقامگیر كردنی یاسای نێوودەوڵەتی بە مافی مرۆڤایەتی و چارەسەری مافەكانی لە كێشەو ململانێی چەكداریو دیاریكردنی سنووری ئەو ڕەفتارو هاوكێشەیلە هەرێم و ناوچەو جیهاندا

١٩٧٧/٦/١٦ دامەزراندنی – لیونێد بریژنێف– لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی سۆڤیەتیات و دەستەی بالای یەکیەتی سۆڤیەت بە یەکەم سەرۆکی یەکیەتی سۆڤیەت ، ئەویش یەکەم سەرۆك بووە بە وەرگرتنی سەرکردایەتی دەووڵەت و پارت لە ماوەی مێژووی دەسەلاتەکانی یەکیەتی سۆڤیەتدا .

١٩٧٧/٦/٢٧ کۆماری جیبوّتی سەربەخۆیی خۆی ڕاگەیاندو حەسەن جولێت بۆ پۆستی سەرکۆمار هەلبژێردرا ، کە سەرۆکی پارتی جوولانەوەی سەربەخۆی وولاتەکە بوو . ئەم راگەیاندنەش لە شاری – جیبۆن – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ٤٨٦,٠٠٠، هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٧٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٣,٣٠٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٨٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

١٩٧٧/٧/٥ بە هۆی باری نالەباری ناوخۆو پەیوەندیەکانی دەرەوە و کاردانەوەی لە سەر پاکستان ، سەرکردەو سیاسەتمەداری پاکستانی – زیاءالحق – لە کودەتایەکی سەربازی دژی – زولفەقار عەلی بۆتۆ –دەسەلاتی گرتە دەست

لە كۆماری پاكستان.

١٩٧٧/٧/١٧ لە سێدارەدانی دوو نووسەرو شاعیری ئەلبانی – ویلسۆن بلوشمی – و- گنس لیكا – لە لایەن دەسەڵاتدارانی كۆمۆنیستی لە ئەلبانیا ، بە ناوی دووژمنانی گەڵ .

جێگەی باسكردنە كە سەرەتای سەركەوتنی پارتی كۆمۆنیست لە ئەلبانیا و لە ناوبردنی هێزە رامیاریەكانی دژ بە دەسەڵاتی كۆمۆنیستی لەم وولاتەدا بە ناوی – دووژمنانی گەڵ – و پاوانكردنی دەسەلات لە لایەن ئەو پارتە بە پارتی تاكرەو لە ئەلبانیا . بە بۆنەی یادكردنەوەی ٣٠ ساڵەی تێپەربوون بە سەر لە سێدارەدانی ئەم دوو شاعیرە .

ئەویش لە فلیمێكی بەڵگەیی كە لە ئەرشیڤی وەزارەتی ناوخۆی ئەلبانیا دەرهێنرابوو ، لە ٢٠٠٧/٤/٢٤ بە جەماوەرەكە نیشاندرا ، بە ئامادە بوونی سەرۆكی ئەلبانیا – سالم بریشە – لە شاری تیرانای پایتەختی ئەلبانیا .

ئەم دوو شاعیرە گەنجە كە ویلسۆن و بلوشی ، لە دایك بووی ساڵی ١٩٤٨ ، و گنس لیكا لە دایك بووی ساڵی ١٩٤٣ بوو لە ئەلبانیا .

١٩٧٧/٨/٧ شای ئێران محەمەد رەزا شا بە هۆی بارودۆخی بەرەو لێك ترازاوی ئێران – جەمشید ئامۆژگاری – كردە سەرەك وەزیران حكوومەتی ناوەندی لە ئێران

.

١٩٧٧/٩/٥ سەرۆكی سەندیكای گشتی پیشەسازی – هانس مارتن شلاید– لە شاری كۆلۆنی ئەلمانیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، كە لە لایەن سووپای سوور لێدراو لەگەڵ دوو لە پاسەوانەكانی كووژران و ئەویش رفێندرا.

١٩٧٧/١٠/٧ ئەنجوومەنی باڵای یەكیەتی سۆڤیەت لە دەستووری نوێی وولاتەكەیدا گۆڕینكاریەكانی دیاریكرد ، بەوەی كە هەموو نەتەوەیەك لە ناو سنووری یەكیەتی سۆڤیەت . دەبێ خاوەن ماف و چارەنووسی خۆیان بن.

بەڵام تەنیا كورد نەبێت ، كە مافی سەربەخۆیی لێ حەرام كراوە لەسەر خاكی خۆی كە كوردستانە لە كێشووەرەكەدا .

١٩٧٧/١١/٩ دەووڵەتی ئیسرائیل و كۆماری میسر رێكەووتنی ئاشتیان مۆر كرد بە دەست پێشخەری سەرەك كۆماری میسر ئەنوەر سادات و بە پاڵپشتی

ئەمـەریکاو وولاتـانی هاوپـەیمان و ڕێکەووتنەکـە سـەرکەووتنی بـە دەسـت هێنـا لـە گـۆڕینی بـارو دۆخـی پەیوەنـدی لـە نێـوان وولاتـانی عـەرەبی و ئیسرائیل لە ناوچەکەدا ...؟.

١٩٧٧/١١/١٩ بە هـۆی بارودۆخی نێوان ئیسرائیل و وولاتـانی عـەرەب بە تایبـەت باری وولاتـی میسر، سـەرەك كۆمـاری میسر ئـەنوەر سادات سـەردانی شـاری قوودسـی پایتـەختی ئیـسرائیلی کـرد ، کـە ئەمـەش بـووە هـۆی دروست بوونی ململانیٚ لە نێوان میسرو وولاتانی عەرەب لەهەرێمەکەدا.

١٩٧٨

١٩٧٨/١/٢١ بڕیاری ئەنجوومـەنی سـەرکردایەتی شۆڕشی ڕژێمـی بەعسی لـە ئێراق بە ژمارە/١٣٤، ئەویش بە تۆمار کردنـی ٧٨٠٠ خانوو لـە ژێـر ٨١ کۆمـەڵگای نیـشتەجێکردن بـۆ دانیـشتووانی عـەرەب لـە پارێزگاکـانی مووسـڵ- کەرکوك- دیالە... بەبێ بەرامبەر- هەروا بڕیارەکە ئاماژە بەوەش دەکات ، کە زیاتر لە ١١٠٠٠ خانووی نیشتەجیٚ لە سەر ٢٩ کۆمەڵگای زۆرەملیٚ بۆ کـوردە ڕاگوویٚزراوەکـان لـە ناوچـە ڕەسـەنەکانی خۆیـان لـە پارێزگاکـانی مووسڵ و کەرکوك و دیالەو قەزاو ناحیەکان و گوندەکان گوواسترانەوە بۆ پارێزگاکانی هەولێرو سلێمانی و دهۆك- ئەمە لەلایەك و لەلایەکی دیکەش جگـە لـەو کـوردە ڕاگوویٚزراوانـەی کـە بـۆ باشـوورو ناوەڕاسـتی ئێـراق ئاوارەکران .

١٩٧٨/١/٣١ شـەهید بـوونی ئارام لـە گونـدی - نـەنگی سـەری- لـە ناوچـەی قـەراخی پارێزگای سلێمانی... شـەهید ئارام یـەکێك بـوو لـە دامەزرێنـەری کۆمـەڵـەی ڕەنجـدەرانی کوردسـتان و ماوەیـەکیش سـکرتێری کۆمـەڵـەی ڕەنجـدەرانی کوردستان بوو لە باشووری کوردستان .

١٩٧٨/٢/١٨ ئەمیری کووێت ئـەمیر- جابر ئـەحمـەد- دەسـەلاتی ئـەمیری کووێـتی گرتـە دەست لە دوای کۆچی دوایی شێخ عبداللە سالم لە وولاتەکەدا.

١٩٧٨/٣/٨ لـە ئـەنجامی بـەرپابوونی شـەڕی نێـوان هێزەکـانی سـووپای ئێـراق و پێشمەرگەکانی یەکێـتی نیشتمانی کوردسـتان ، لـە ئاکـام سـەعدی گـچکە شـەهید کـرا ، لەگـەڵ/٢٠ پێـشمەرگە لـە ناوچـەی دەشـتیۆی باشـووری

کوردستان.

١٩٧٨/٤/١٩ نزیکـەی /١٠٠٠ هـەزار پێشمەرگەی یەکیـەتی نیشتیمانی بەرەو سنووری ناوچەی بادینـان بەرێکـەوتن ... نیـازیش لـەم سـوورانەوەیە ئـەوە بـوو کـە کـۆنترۆڵی ناوچـەی بادینـان بکرێـت لەلایـەن پـارتی نـوێ ، کـە یەکـەم بەیاننامـەی بەزمانی عـەرەبی بـوو لـە ٥،٢٢ ی هـەمان سـاڵ و راگەیانـدنی یەکیەتی بـە شێوەیەکی فەرمی لـە ٦/١ ی هەمان ساڵ بـوو . واتـە لەوکاتـە تەمـەنی یەکیـەتی نیشتیمانی کوردسـتان ساڵێك و دە مـانگ و بیـست رۆژ بـوو ، کـە ئـەم هێـزە دەسـتی کـرد بـە سـوورانەوە لەناوچـە جیاجیاکـانی هەرێمی باشووری کوردستان .

مەبەسـتیش لێـدانی پێـشمەرگەی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بـوو لـە هەرێمەکەدا .

بەڵام پارتی توانی پێشیان بگرن و کەوتنە بەر لوولـەی چەکەکانی پـارتی و زۆربـەی هـەرە زۆری پێـشمەرگەکانی یەکیـەتی بکـوژن و ، لەوانـەش عـەلی عەسـکەری و دکتـۆر خالیـد بـوون ، کـە هـەردووکیان سـەرکردەی لێهاتوو بوون بۆ شۆرشی نوێی گەلی کوردستان .ئەم کارەش بووە هۆی لـە رزاندنی هەرمی یەکیەتی لەوکاتدا .

جێگـەی ئامـاژە پێکردنـە کـە کێشەی نێـوان ئـەم دوو پارتـە خـەباتگێرو شۆرشـگێرە دەگەرێتـەوە بـۆ سـاڵەکانی ١٩٦٤ و هەوڵـەکانیان خەسـت بوونەوە لە پێناو لەناوبردنی یەکتری و گوورز وە شاندن لەجەستەی گەلی کوردسـتان و خـاکی کوردسـتان ، بـە پـشتیووانی دوژمـن و داگیرکـەرانی کوردسـتان ... کـە لـەوکاتیش بـاڵی لابـاڵی مەکتـەبی سیاسـی کـەرت بـووی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سـەرکردایەتی ئەنـدامی مەکتـەبی سیاسـی پـارتی – ئیـبراهیم ئەحمـەد و مـام جـەلال – دەسـتیان لەگـەڵ حکوومـەتی ئـەوکاتی ئێـراق تێکـەڵ کـرد ، دژی جووڵانـەوەی رزگـاریخوازی کـوردو لەلایەکی دیکە دژی پارتی دیموکراتی کوردستان .

لـە هـەمان کـاتیش پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان بەسـەرکردایەتی بـارزانی مـستەفا هێزەکـانی لـە ئامـادە باشییدا بوون بـۆ لـەناوبردنی چەکدارەکانی

یەکیـەتی ، کـە ئەوکاتـە ناوزەنـد بـوون بـە جەلالیـەکان و پـارتیش ناوزەنـد بوون بە مەلاییەکان .

کە تاکوو ئێستاش ئەم دوو نازناوە لە کۆبوونەوەی تایبەتی هەردوو پارت دێت و دژی یـەکترن ... دوای سـاڵی ١٩٦٤ یەکـەم شـەڕی نێـوان پـارتی و یەکیەتی کە لە ساڵی ١٩٦٦ روویدا ، بەیەکەم شەڕ دێت لە نێوان ئەم دوو بـیروو بـۆ چـوونە ، کـە یـەکیان حکوومـەتی ئێـراق پاڵپـشتی دەکـردوو دووەمیـان رژێمـی شـای ئێران ، کە هـەدوو رژێم داگیرکـەرو دوژمـنی گـەلی کوردو خاکی کوردستان بوون .

واتە ئەم کێشەو ناکۆکیـەی نێـوان ئـەو دوو پارتـە کوردیە بە هێزەی کە لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتانی لکێنـدراو بـە ئێـراق بـەردەوام بـوو لـە بوارەکانی رامیاری و سـەربازی و پارتایـەتی کە هـەمووی بە زیـانی کـورد دەگەرایەوە لە هەرێمەکەدا .

جگـە لەمـەش کـە پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان دژی پـارتی دیمـوکراتی کوردستانی هەرێمی رۆژهـەڵاتی کوردستانی ژێـر دەسـەڵاتی ئێـران بـوو ، لە پێناو رازی کردنی رژێمی شا بۆ بەرژەوەندی تایبـەتی پارتەکە و بوونی بە پاڵەوان لەم گۆرەپانەو بیر لەوە نەدەکرایەو کە بیروو رای جیاجیا هەیـە لە هەموو بوارەکان .

بەڵام ئامانجیش رزگارکردنی گەل و خاکی کوردستانە . تـاکوو مـۆرکردنی بـەرەی کوردسـتانی لـە ١٩٨٨/٥/٧، کـە ئـەویش لـەدوای شـەڕێکی بـەردەوامی خوێنـاوی لـە نێـوان یەکیـەتی نیـشتیمانی لەگـەڵ پـارتی کۆمۆنیـستی ئێـراق / لقـی هـەرێمی کوردسـتان و پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و پـارتی سۆشیالـستی کوردسـتان ، کـە بـووە هـۆی کـوژرانی بەسەدا کادیرو ئەندام و لایەنگرانی ئەم پارتانە کە چەکداربوون .

ئەمە لەلایەك و لەلایەکی دیکەش پارتی دیمـوکراتی کوردستان کـەوتبووە گیانی ئەندامانی پارتی دیمـوکراتی ئێران جا لـە هـەر پلەیەك بوایە گـرنگ نـەبوو... ؟؟؟. واتـە لەسـەرتای سـاڵی ١٩٦٤ تـاکوو مـۆرکردنی بـەرەی کوردسـتانی لـە ساڵی ١٩٨٨ ، خـوێنی کورد بەدەسـتی کـورد شـاخەکانی

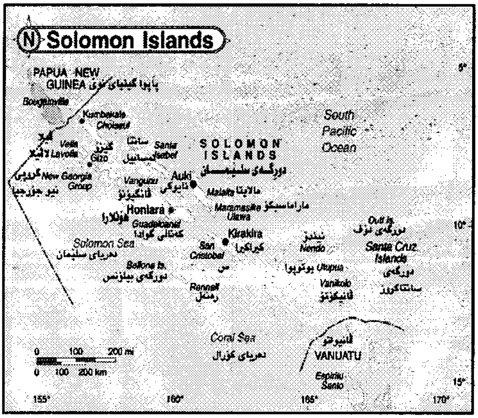
کوردسـتانی پـێ سـوور دەکـرا ، نـەك دژی دوژمنـانی گـەل و نیـشتیمان و ئەوەی لەگەڵ یەکتر کردیان لەگەڵ دوژمنی کورد بوایە .

واتە رژێمە داگیرکەرەکانی کوردستانی کورد ، کە لەوکات لە ئاستێکی دیکەی شۆرشدا بوو لە هەموو بوارەکان و دەبووە جێگەی بڕواو لێترسان نـەك بەرامبـەر بـە وڵاتـانی داگیرکـەری کوردسـتان ، بـەڵکوو بەرامبـەر بـە هەموو وڵاتانی دیکەی جیهان ، بە تایبەتی ئەو وڵاتانەی کە نزیك بوون لـەم وڵاتـە داگیرکرانـەی خـاکی کوردسـتان ، کـە کـورد خـۆی هۆکـاری دابەشـبوون و داگیرکردنـی خـاکی کـورد وگـەلی کوردسـتان و خـاکی کوردستان بووەو رێگە خۆشکەر بووە بۆ دوژمنان لە هەموو بوارەکاندا .

تێبینی :-

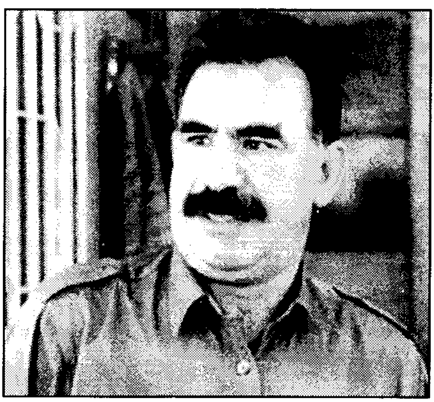
هیوادارم خوێنەری ئینسکلۆپیدیای مێژوو نامەکە ، بە تایبەت هەڵگری بـڕوای ئـەو دوو پارتـە دڵگـران نـەبن لـە نووسـینی هەنـدێ مێـژووی رووداوەکـان کـە لـەم کتێبـەدا هـاتووە ... لە بەر ئەوەی کتێبەکە رووداوو بەسەرهاتەکان بەراست و دروست تیای تۆمـارکراوە . واتـە بۆ مێژوو نـەك ئیهانە کردن .

١٩٧٨/٤/٢٧ ئەفـسەرە کۆمۆنیـستەکانی ریـزی پـارتی کۆمۆنیـستی ئەفگانـستان کودەتایـەکی سـەربازیان ئەنجامـدا دژی دەسـەڵاتی شانـشین محەمـەد داود خـان لـە ئەفگانـستان ، ئـەم کـارەش بـووە هـۆی سـەرکەووتنی پـارتی کۆمۆنیست بە پالپشتی پارتی کۆمۆنیستی یەکیـەتی سۆڤیەت و سووپای سووری سۆڤیەت لە وڵاتەکەدا .

١٩٧٨/٧/٧ دوورگـــەی سـلێمان سـەربەخۆیی خـۆی ڕاگەیاند بەجیابوونەوەو رزگـاربوونی لـە ژێـر دەسەلاتی بەریتانیا ، کە زیاتر لە ٨٥ ساڵ داگیر کرابـوو لەناوچـەکەدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – هۆنیـارا – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٥٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٦٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هـەروا رووبەری خـاکی وولاتەکـەی ، ٢٩,٧٨٥ کیلۆ مـەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٥٢ کـەس لـە یـەك میـل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ، میلانیزیا ٩٣٪ . بۆلینزیا ٥٪ لە گەڵ چەندین رەگـەزی دیکـەدا لە وولاتەکەدا .

١٩٧٨/٧/٢٥ لە دایك بوونی یەکەم منداڵی بۆری شوشە– لویز براون– لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا.

١٩٧٨/٨/١٥ دامەزرانـــدنی پـــارتی کریکـــارانی کوردســـتان P..K.K لـــە بـــاکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێـر دەســـەلاتی تورکیـــا ، بـــە ســـەرکردایەتی عەبـــدوللا ئۆجـەلان ، کـە بـووە هـۆی سـەرەتای دەسـت پێکردنـی پارتیزانی چەکداری بوو دژی ڕژێمی تورکیا لە هەرێمەکە ، لە پێنـاو بـەدیهێنانی مافە ڕەواکانی کـوردو

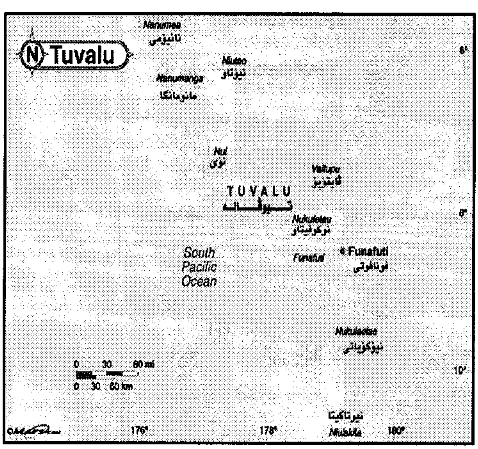
كوردستان .

١٩٧٨/٨/٣١ رفێندرانی دامەزرێنەری رێكخراوی ئەمەلی ئیسلامی لوبنانی ئیمام موسا سەدر ، كە بووە جێگر لە بزافی ئەمەلی لوبنانی و هاوكات لەگەڵ سەرۆكایەتی ناوبراونیشانەكانی رووبەڕووبوونەوەی بزاڤەكە لەگەڵ پارتەكانی بەرەی میللی لە لوبنان و دەركەووتنی یەكەم رووبەڕووبوونەوەی لەگەڵ پارتی بەعسی لە لوبنان و لایەنگیری بەعسیەكان لە ئێراق .

دوای ئەوە لە گەڵ كۆمۆنیستەكان سەنگەریان لەیەك گرت و هەڵوێستی فەلەستینیەكان بەتایبەتی فەتح و بەرەی ئازادی عەرەب ، كە بریتی بوو لەپشتگریكردن لەبەرەی لوبنان نەك لە مافەكانی پێك هاتەی نەتەوایەتی لە لوبنان .

١٩٧٨/٩/٥ دەست پێكردنی گفتووگۆ لە شاری كامدێفت لە ئەمەریكا ، لە نێوان كۆماری میسر بە سەركردایەتی سەرەك كۆماری میسر – ئەنوەر سادات – و دەووڵەتی ئیسرائیل ، بەسەرپەرشتی ئەمەریكاو بەردەوام بوو تاكوو ٩/١٧ ی هەمان ساڵ ، كە ئەنجامەكەی بووە هۆی مۆركردنی دوو بەڵگەنامە ، لە نێوان میسرو ئیسرائیل بەكۆتایی هێنانی كێشە هەڵوواسراوەكانی نێوانیان لە ناوچەكەدا ، بە بەرەو باشبردنی بارو دۆخەكە .

١٩٧٨/١٠/١ ووڵاتی تۆڤالۆ سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەڵەی كۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند... بەڵام لەرێگەی دادوەرێكی شانشینی بەریتانیا شانشین ئەلیزابێت بەرێووە دەچێ وەك ڕاوێژكاری بەریتانیا لە ووڵاتەكەدا.

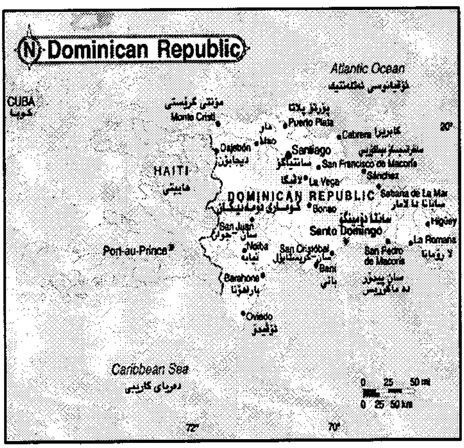

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – فووناكوتی – پایتەخت بوو ، كە ژمارەی

دانیشتووانەکەی ، ۱۱,۰۰۰ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ۲۵,۰۰۰ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۲۵,٦۰۰ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۲۳۰۰ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، بۆلنسیۆن ۹۷٪ . لە وولاتەکەدا .

۱۹۷۸/۱۰/۱٦ پاپای ڤاتیکان یۆحەنا پۆلسی دووەم ، لە رێورەسمێکی ئایینی هەڵبژێردرا بە پاپای فاتیکان ، کە لە دایك بووی پۆلەندییەو یەکەم پاپا بوو کە ئیتالی نەبێ لە سەر جیهانی ئاینی مەسیحیەکان .

۱۹۷۸/۱۰/۲۲ رێکخراوی یۆنسکۆی سەر بە رێکخراوی نەتەوە یکگرتووەکان داوای لە وولاتانی ئەوروپا کرد ، کە رێگە خۆشکەر بن لە پێناو دان نان بەو کوردە ئاوارانەی کە دانیشتووی ئەوروپای خۆرئاوان لەبوارەکانی کەلتوورو زمانو دابو نەریتو مێژوویان.

۱۹۷۸/۱۱/۳ وولاتی دۆمەنیکان سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوەو دەرچوونی لە ژێر دەسەڵاتی شانشینی بەریتانیا راگەیاند ، وەك دەووڵەتێکی سەربەخۆ لە ناوچەو جیهاندا . ئەم راگەیاندنەش لە شاری – رۆزۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ۱۷,۷۰۰ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ۷۰,۰۰۰ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ۷۵۱ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە ، هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۲۲۷ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا ،

۱۹۷۸/۱۲/۹ رێکخراوی حەماس لە گەڵ دەسپێکی راپەرینی یەکەی فەلەستینییەکان لەلایەن ئەو ئیخوان مسلیمانەوە سەری هەڵدا ، کە پەیوەندیان بەئیخوانەکانی ئووردەنەوە هەبوو.

ئەم ڕێکخراوەیە هەر لە سەرەتاوە ئیسلامی وەك ئایدۆلۆژیـەتێکی رامیاری بۆ شـەرعیەت وەرگرتنی مقاوەمەی فەلەستینی پیادەکردووە و بەردەوامە لە سەری لە هەرێم و ناوچەکەدا.

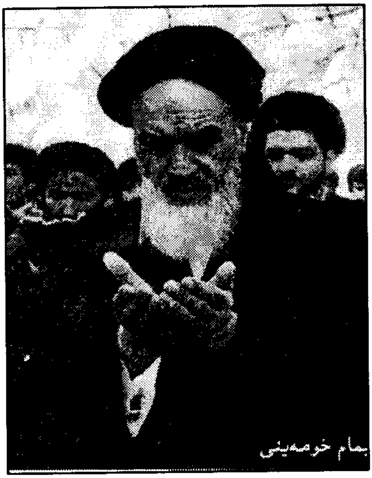
١٩٧٩

١٩٧٩/١/٤ بـە هـۆی لێـك ترازانـی بـاری خـۆیی و بابـەتی لـە بـارودۆخی ئێـران لەخۆپیشاندان و راپـەڕین دژی ڕژێمـی شـا لـە ئێران ، کـە شـاپور بـەختیار پۆستی سـەرۆکی ئێرانـی گرتـە دەسـت و شـا محەمـەد رەزا هـیچ دەسـەلاتی لەوولاتدا لەدەست نەما لە سەر ئێران .

١٩٧٩/١/٦ لە دوای ئازاد کردنی شانشین سیهانۆك و بەرەو پەکینی پایتـەختی چینی میللی بەرێکەووت ، ئەویش لـە پێنـاو یارمـەتی دانی لەلایـەن حکوومـەتی چین ، بەلأم دوای ئـەوە بـەرەو بارەگـای نەتـەوە یـەکگرتووەکان بـۆ نیـۆرۆك بەرێکـەووت و داوای یارمـەتی لەهـەمووجیهان کـرد لـەپێناو رزگـارکردنی دەسەلأتی لە سەر وولأتەکەدا .

١٩٧٩/١/١٦ لـــە دوای ســـەدەیەك زیـــاتر لـــە دەسەلأتی شاهەنشای لە سەر ئێران محەمەد ڕەزا شا بە ناچاری ئێرانـی جیهێـشت بـەرەو وولأتـی میـسری عەرەبی بەرێکەووت ، بە هۆی بـەرەو بەرپا بـوونی شـۆڕشـی ئیـسلامی لـە ئێـــران بەرابەرایـــەتی ئایـــەتوولَلا خوومـــەینی و بـــە ڕووخانـــدنی دەسەلأتەکەیان .

مام خومەینی

١٩٧٩/٢/١ گەڕانەوەی ڕابەری شۆڕشی ئێران و ئاینی مەزهەب شیعە ی ئیسلامی ئایەتوولڵا خوومەینی لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا ، بۆ ئێران کە زیاتر لە ملیۆنێك لە گەلانی ئێران لە پێشووازی کردنی وەستابوون لە فرۆکەخانەی نێوودەووڵەتی لە تارانی پایتەختی ئێران. ئەمەش لە دوای تەواو بوونی هەڵمەتەکانی ڕاپەڕین و سەرکەوتنی شۆڕشی ئیسلامی لە ئێران.

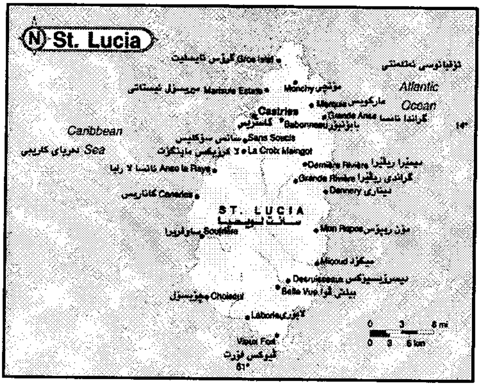
١٩٧٩/٢/١ پەیوەندیەکانی نێوان کۆماری چینی میللی و وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هەنگاوی بەرەو پێشەوە نا بە گۆڕینەوەی بالوێز... بەڵام سەرۆکی ئەمەریکا جیمی کارتەر ئەو ڕێکەووتننامەی کە لە بواری بەرگری لەنێوان چینی مللی وئەمەریکامۆرکرابوو لە پەکینی پایتەختی چین مۆریان کردبوو هەڵیووەشاندرایەوە.

١٩٧٩/٢/٦ دەرچوونی بڕیاری لە سێدارەدانی سەرەك وەزیرانی کۆماری پاکستان و سەرۆکی پاتی گەلی پاکستان – زولفەقار عەلی بۆتۆ – لەلایەن دادگای بالای پاکستان.

بۆ زانین زولفەقار عەلی بۆتۆ لە نەژاد کورد بووەو دوای دەرکەووتنی کێشەو گیروگرفتی بنەماڵە لەگەڵ دەسەلاتدارە نووێیەکانی پاکستان نژادی کوردایەتی خۆیان دەرخست لەوولاتەکەدا .

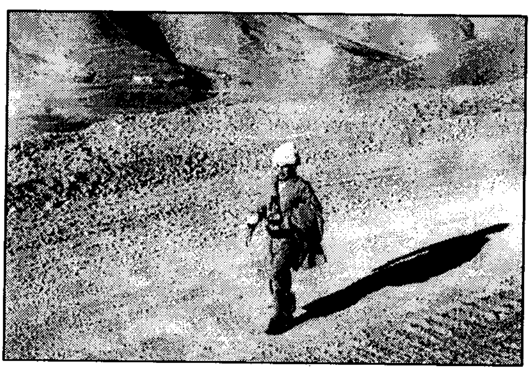
١٩٧٩/٢/١١ لە دوای ڕووخاندنی ڕژێمی شاهەنشاهی داپلۆسێنەر لە ئێران لەلایەن شۆڕشی ئیسلامی نوێ ، ئەم هۆکارەش بووە هۆی ئەوەی کە زۆربەی ناوچەکانی ڕۆژهەلاتی کوردستان کەووتە ژێر دەسەلاتی هێزەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان .

١٩٧٩/٢/٢٢ وولاَتــی ســانت لووشــا سەربەخۆیی خۆی لەناو رایەڵــەی کۆمەنوولــسی بــەریتانیا راگەیانــد وەك وولاَتێکــی ســەربەخۆ لــە هەرێمەکـــە و ناوچـــەو جیهانــــــدا . ئـــــەم راگەیاندنــەش لــە شــاری — کاســـــتریز —ی

پایتــەخت بــوو ، کــە ژمــارەی دانیــشتووانەکەی ، ١١٥,٠٠٠ هــەزار کەســە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاَتەکەی ، ٢٠٠,٠٠٠ هــەزار کەسـە . هــەروا رووبەری خاکی وولاَتەکەی ، ٦٢٢ کیلۆ مەتر چوار گۆشــەیە . هــەروا چڕی دانیــشتووانەکەی ، ٨١٢ کــەس لــە یــەك میــل چــوار گۆشــەدا . هـــەروا نژادەکانی ، پێست رەش ٩٠٪ . تێکەڵاو ٦٪ . هندی رۆژ هەڵات ٤٪ .

١٩٧٩/٣/١ کۆچـــی دوایـــی ســەرکردەو ڕابــەری بزووتنـــــــەوەی ڕزگـاریخوازی کـورد لـــــە هــــــەرێمی باشـــــووری کوردســــــتانی لکێنــراو بــە ئێـراق

مــستەفا بــارزانی نــەمر ، لــە شــاری وواشــنتۆنی پایتــەختی ئەمــەریکا... شایانی باسە بارزانی نــەمر لە١٩٠٣/٣/١٤ لە گونـدی بـارزان لـە باشـووری کوردستان چاوی هەڵهێناوە بە جیهان .

تێبینی :— خوێنەری بەڕێز : مێژووی ژیانی بارزانی نەمـــــر لە یەکەم رۆژی لە دایك بوونی تاکوو ماڵــئاوایی کردنی لە گەڵ و نیشتیمانەکەی ، بە پێی رووداوەکان لە ناو ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکە بخوێنەوە .

١٩٧٩/٣/١٣ کۆبوونــەوەی نێـوان هــەردوو ســەرۆکی رزگـاریخوازی فەلەســتینی— یاســر

عەرەفات- و ئەندامی سەرکردایەتی پارتی دیموکراتی کوردستان لەرۆژهەلاتی کوردستان - کەریمی حسامی - لە شاری بەیروتی پایەختی لوبنان ئەنجامدرا ، ئەویش لەپێناو پتەو کردنی هاوکاری‌و دۆستایەتی لە نێوانیاندا.

١٩٧٩/٣/٢٨ شاندێکی پارتی دیموکراتی کوردستان لە رۆژهەلاتی کوردستان‌و چەند لایەنێکی کوردستانی ، سەردانی شاری - قرم- ی مەڵبەندی ئاینی ئیسلامی مەزهەب شیعەیان کرد ، بە سەرۆکایەتی سکرتێری پارتی دیمورکراتی کوردستان دکتۆر- قاسملو- و چاویان کەووت بە ئایەتوولڵا خوومەینی ، بەڵام خوومەینی داواکاری شاندی کوردی ڕەتکردەوە ، کە دانی نەنا بەبوونی نەتەوەیی کورد بوو بە پێی ڕێنماییەکانی ئاینی ئیسلام ، گەرچی زیاتر لە ١٩٥٠٠٠ هەزار کیلۆمەتر چوارگۆشەی لەخاکی کوردستان‌و زیاتر لە ١٢,٧٥٠,٠٠٠ ملیۆن کوردی داگیر کردووەو بەخوواست‌و وویستی نەتەوەیی‌و ئاینی فارسی مامەلەیان لەگەلدا دەکرێت لەولاتەکەدا.

د . قاسملو

١٩٧٩/٣/٣١ لە دوای ٢١٠٠ دوو هەزارساڵ لە دەسەلاتی شایەتی لە وولاتی فارس‌و لە دوای بەرپابوونی شۆری ئیسلامی لە ئیران لە پێناو دیاریکردنی ناسنامەی دەسەلاتی ئێران ، ئایەتوولڵا خوومەینی ناوی ئێرانی کرد بە کۆماری ئیسلامی ئێران‌و خستیە ژێر دەنگی ریفراندۆم ، کە لە ئەنجامدا لە ٩٨٪ دەنگدەران رازی بوون بەناوی کۆماری ئیسلامی لە ئێران .

لە هەمان کات پارتی دیموکراتی کوردستان ئەو ریفراندۆمەی لەراگەیاندنێك مەحکووم کرد ، لەبەر ئەوەی هیچ بنەمایەکی دیموکراتی‌و مافی مرۆڤی تیا پیادە نەکرد بوو ، لەبەر ئەوە لەرۆژهەلاتی کوردستان

کەمترین دەنگی پێدرا لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٩/٤/١ جێگـری سـەرەك كۆمـارو ئەنـدامی ئەنجوومـەنی سـەركردايەتی بـە نـاو شۆرشی بەعس لە ئێراق - تاریق عەزیز - زامدار كرا لەلایەن خوێندكار - سەمیر نور عەلی- بە تەقاندنەوەی نارنجۆك لە هۆڵی كۆبوونەوەی زانكۆی مووستەنسەریە لە شاری بەغدا ، كە لەو كاتەی تاریق عەزیز پێشوازی لە میوانانی كۆڕی ئابووری جیهان دەكردو دوای ئەوە خوێندكاری ناوبراو بەگوللەیەك شەهید كرا لە ناو گۆرەپانی زانكۆكەدا .

١٩٧٩/٤/١٣ سـكرتێری پـارتی كۆمۆنیـستی ئێـران- تـوودە- نورالـدین نـوری- گـەراوە تـاران و پێـشنیاری دامەزرانـدنی بەرەیـەكی مللـی كـرد ، بـەناوی - بـەرەی فتحـدی خـەلقی- لـە پێنـاو لایـەنگیری ئایـەتوولڵا خوومـەینی و خۆمـاڵی كردنـی دەزگاكـانی پیـشەسازی و رزگـاربوون لەكۆیلایـەتی و بـەرەو پـاش بردنی باری كشتووكاڵ و خۆماڵی بانكەكان.

١٩٧٩/٤/٢١ داگیر كردنـی شـاری نەغـەدەی ڕۆژهـەڵاتی كوردسـتانی داگیر كـراوی ژێـر دەسەڵاتی ئێران لەلایەن هێزەكانی هەمەلایـەنی ئـەمنی ڕژێمـی نوێـی بەناو ئیـسلامی لـە ئێران و بە یارمـەتی دەری توركـەكانی شـاری نەغـەدە لـە دژی كـورد ، كـە لـە ئـەنجام بـووە هـۆی شـەهید كردنـی ژمارەیـەك لـە هـاووڵاتی كوردو تاڵانكردنی ماڵەكانیان لە ناوچەكەدا .

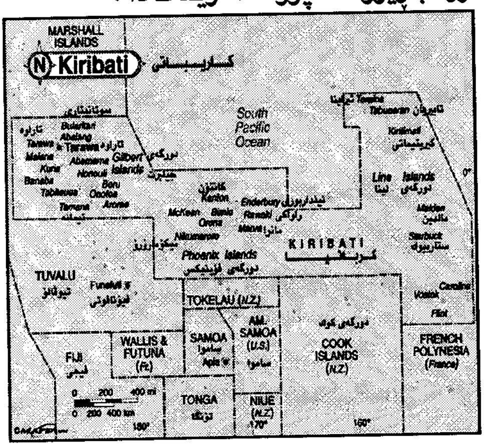
١٩٧٩/٥/٣ بۆ یەكەم جار لە مێژووی ڕژێمی شانشینی بەریتانیا - مارگرت تاتـشەر - وەك ئـافرەت سـەرۆكی پـارتی پارێزگـارانی بـەریتانیا لـە هەڵبژاردنـەكانی پەرلـەمان و سـەرەك وەزیـران ، پۆسـتی سـەرەك وەزیرانـی گرتـە دەسـت بـۆ مـاوەی دوو خـوولی لـە دوای یـەكتری لـە سـەرۆكایەتی كردنـی حكوومـەتی بەریتانیا لە وڵاتەكەدا .

١٩٧٩/٥/٢٦ مــۆركردنی رێكەوتننامــەی كامــدێفت لــە ویلایەتــە یــەكگرتووەكانی ئەمــەریكا لــە نێــوان حكوومــەتی ئیــسرائیل و حكوومــەتی میــسر بــە سەركردایەتی محەمەد ئەنوەر سادات.

١٩٧٩/٦/١٨ پەیمانی دوو لایەنەی نێوان سەرۆکی ئەمەریکا جیمی کارتەرو سکرتێری پارتی کۆمۆنیستو دەوڵەتی یەکیەتی سۆڤیەت لیۆنید بریژنێف مۆرکرا ، ئەویش بەدیاریکردنی سنووری بەهەرم هێنانو دورستکردنی چەکی ئەتۆمی ، بە ناوی رێکەووتننامەی – سەڵت- لەنێوان هەردوو دەسەلاتی بەهێزی نێوودەووڵەتی لە جیهاندا.

١٩٧٩/٦/٢٧ گرێدانی کۆبوونەوەی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستانی ڕۆژهەڵاتو پارتی دیموکراتی کوردستان لە باشووری کوردستان ، لە پێناو چارەسەر کردنی کێشەی نێوان–حدکا–و ئاغاکانی مەنگوڕ ، کە بەڕێز مەسعوود بارزانیو غەنی بکوریانو کەریمی حسامی بەشداریان تێدا کرد بە نیازی بنبرکردنی کێشەکان و سەرکەووتنیان لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٩/٧/٦ هێزەکانی سووپای ڕژێمی نوێی ئیسلامی لە ئێران بەهاوبەشی پاسەوانی خوومەینی شاری مەریوانی ڕۆژهەڵاتی کوردستانیان دەست بەسەراگرتەوە ، کەچەندکات بوو لەلایەن کورد بەڕێووە دەچوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٧٩/٧/١٢ کۆماری کریباس سەربەخۆیی وولاتەکەی بەتەواوی لەناو ڕایەلەی کۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیاند ، ئەویش بەدەرچوونی لە ژێر دەسەلاتی شانشینی بەریتانیا ، دوای ئەوە گرتنە دەستی کاروباری وولاتەکەیان .

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – تاراوا–ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١٣٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٢٨٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٧٢٦ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٤١٢ کەس

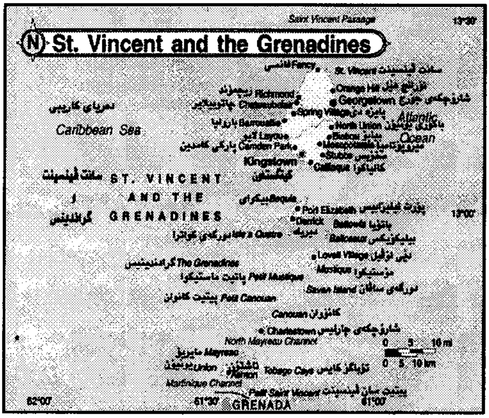
لە یەك میل چوار گۆشەدا ، هەروا نژادەکانی ، میکرۆنیزیانەکان ٩٩٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٧٩/٧/١٦ لە بریارێکدا تاریق حەنا میخائیل عەزیز لەلایەن سەدام حوسێن بەجێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی وەزیران دامەزراو لە هەمان کاتیش ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەی بەعس بوو... دوای ئەوە چەندین پۆستی وەزاریو پۆستی دیکەی گرتۆتە دەست تاکوو مانگی/ ١٩٩٩/٣... شایانی باسە تارق عەزیز لە شاری مووسڵ لەخێزانێکی مەسیحی ئاشووری لە دایك بووەو دەرچووی کۆلێژی ئادابە لە بەشی زمانی ئینگلیزی مووسڵە لە ئێراق .

١٩٧٩/٧/١٧ لە دوای گونجانی بارو دۆخەکانی دەسەلات و ناوخۆی ئێراق ، جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی سەدام حوسێن جلەوی دەسەلاتی بەتەواوی گرتە دەست لە سەر ئێراق .

ئەویش بەلادانی ئەحمەد حەسەن بەکرو دەستی خستە جەرگی گەلانی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کوردو کوردستان . بە دورشمە شۆڤێنیو دکتاتۆریەکەی بە ناوی - ئومة عربیة واحدة - ذات رِسالة خالدة- وحدة حریة ئیشتراکیة - شەعب ئێراق ، کولەهوو سەواسیە- بەلام گورگ بوو لە پێستی مەڕدا بەرامبەر بە گەلانی ئێراق .

١٩٧٩/٩/١٩ کنــــژینتۆن – ســـــانت فینسنت و جواینا دینز لـــــە نــــاو رایەڵـــەی کۆمەنوولسی بەریتانیا سـەربەخۆیی بەدەسـت هێنـــاو دادوەرێکـــی گـــــشتی ، کـــــە نووێنەرایەتی شانشین ئـەلیزابێت شانــشینی بەریتانیا دەکات ، لە وڵاتەکە لە چاودێری کردن و لە هەڵسووڕاندنی کاروبارە جۆراو جۆرەکان.

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – باسـتر –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٢٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وڵاتەکەی ، ٦٨,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وڵاتەکەی ٢٦٢ کیلـۆ مـەتر چوار گۆشـەیە ... لەوانە سـانت کیتس ١٦٩ کیلـۆ مـەتر چوار گۆشەیە ... هەروا دوورگەی نیفیس ٩٣ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٥٨ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ، پێست رەشەکان ٩٣٪ . تێەلاو ٣٪ . سپی پێست ٢٪ . لە وڵاتەکەدا .

١٩٧٩/١٠/١ لە ناوەندی کۆنگرەی شاری بەنگازی لـەکۆماری لیبیـا ، سـەرۆك کۆمـاری لیبیا – موعەمەر قەزافی – پشتگیری تــەواوی خــۆی بـۆ شۆڕشـی کـوردو مافـەکانی دووپـاتکردەوە ، بـەمافی چارەنووسـی گـەلی کوردسـتان لەسـەر خاکی کوردستان.

جێگەی باسکردنە کە سەرەك کۆماری

لیبیـا لـە دوای وەرگرتنــی دەسـەڵات لـە سـەر لیبیـا لـە زۆربـەی وتـە پەیوەندارەکانی بەرامبەر بە پەیوەندی عەرەب و گەلانی دیکە بە تایبەتی کورد و عـەرەب ، بەرگری لـە مافـەکانی گـەلی کوردستان کردیـە لـە هـەموو بوارەکانیـدا ، بـە تایبـەتی لـە مـافی چـارەی خۆنوسـی لـە ناوچـەو کێشووەرەکەدا.

١٩٧٩/١٠/٦ بەرپرسی سـەرکردایەتی ڕژێمـی بە نـاو ئیسلامی لـە ئێران ، چوار ڕۆڵـەی کوردی گوولله باران کرد ، لەشاری سەقز لە ڕۆژهـەلاتی کوردستانی داگیر کـراوی ژێـر دەسـەڵاتی فارس لـە ئێـران ، کەیـەکێك لەوانـە تەمـەنی دوانـزە سـاڵ بـوو ... ئەمـەش کرداروو ڕەفتاری بەرپرسانی ئیسلامیە لە ئێران بە دوور لەڕێنمایەکانی مرۆڤایەتی وئایینی ئیسلامدا.

١٩٧٩/١٠/٣٠ دەست پێکردنـی شـەڕی نـاوە نـاوەی نێـوان هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی نـوێی بە نـاو ئیسلامی لـە ئێرانو هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی بەعسی لـە ئێـراق ، لە ناوچەکانی باشووری کوردستانو خۆزستان... شـایانی باسـە ڕژێمــی بەعــسی لــە ئێـراق ، داوای لــەڕژێمی ئێــران کــرد . کەچــاو بــە ڕێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائیر بخشێنێتەوە لەکەنداو ، بەڵام داواکـەی ڕژێمــی ئێـراق لەلایــەن ڕژێمـی ئێــران ڕەتکــراوە ، لەئـەنجام بـووە هـۆی بەرپابوونی شەڕی نێوان ئێراقو ئێران.
شـایەنی باسە شانـشینی سعوودی و ڕژێمـی ئـەمیری کووێـت پـشتگیری تــەواوی ئەوشــەڕەیان گرتــە ئەســتۆ ، کەیارمەتیـەکانی ئـەو دوو وڵاتـە عەرەبیە بۆ ئێراق گەیشتە زیاتر لە – ٣٠– سیی ملیار دۆلاری ئەمـەریکی لەشەڕەکەدا.

١٩٧٩/١١/٤ دەست بە سەراگرتنی باڵوێزخانەی ئەمەریکا لە تارانی پایتەختی ئێران ، لـە لایـەن خووێنـدکارانی توونـدڕەوی مەزهـەب شـیعەی سـەر بـە ڕژێمـی ئیـسلامی نـوێ لـە ئێـران ، دوای ئـەوە باڵەخانەکـە کـرا بـە بارەگـای جوولانـەوەی ڕزگـاریخوازی فەلەسـتین لـە تـارانی پایتـەختی ئێـران لـە وولاتەکەدا .

١٩٧٩/١١/٦ بۆ یەکەم جار ڕادیۆی دەنگی کوردستان پەخشی خۆی بڵاو کردەوە لە

ڕۆژهەڵاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ئێران ، کە زمانحاڵی پارتی دیموکراتی کوردستان بوو ، ئەویش بەسرووودی نیشتمانی – ئەی ڕەقیب – لەناوچەکەو هەرێمەکدا.

١٩٧٩/١١/١٨ سەرەك كۆماری لیبیا موعەمەر قەزافی لە لێدوانێكی تەلەفزیۆنیدا گوتی:– نەتەوەی كورد وەك نەتەوەكانی دیكەی ئێرلەندەیە ، كورد وەك عەرەب نیەو ناتوانرێ ناچار بكرێت و بكرێتە عەرەب،... بۆچی ئازارو ئەشكەنجەو پەلامار دەدرێت ، كورد خەباتگێڕن تاكوو مافی سەربەخۆیی بەدەست دێنن– لەسەر نیشتمانەكەیاندا .

١٩٧٩/١٢/١٤ ڕژێمی بەعسی لە سووریا لە بڕیارێكی شۆڤینیانەیدا ، ئەویش بە قەدەخە كردنی زمانی كوردی و جل و بەرگی نەتەوەیی كوردی ڕاگەیاندو بەخواستی شۆڤێنیانەی خۆی مامەڵەی لەگەڵ كورد ئەنجام دەدا لە هەموو بوارە جیاجیاكان ، بە تایبەتی لەبواری نەتەوەیی و نیشتمانی لەرۆژ ئاواوی كوردستان.

١٩٧٩/١٢/٢٠ لە دوای هەوڵە بەردەوامەكانی زولفەقار عەلی بۆتۆ توانی پۆستی سەرۆكایەتی پاكستانی بگرتە دەست... شایانی باسە زولفەقار عەلی بۆتۆ لە نژاد بنەماڵەیەكی كوردن ، بەپێی سەرچاوە ڕاگەیاندنەكانی بنەماڵەكەیان ، بە تایبەتی خاتوو بنازیر بۆتۆی سەرەك وەزیرانی پاكستانی پێشوو لە پاكستاندا .

١٩٧٩/١٢/٢٧ لە هێرشێكی بەرفرەوانی هێزەكانی سووپای سووری یەكیەتی سۆڤیەت توانی وڵاتی ئەفگانستانی داگیر كرد ، كە ئەمەش بووە هۆی دروست بوونی كێشەو ململانێی نێوان ئەمەریكاو یەكیەتی سۆڤیەت و وڵاتانی دیكەی جیهان .

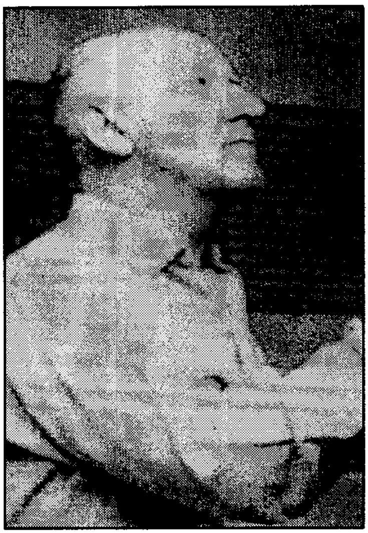
لە بارەی مۆركردنی پەیمانەكان و دروست كردنی هێزە چەكدارە ئیسلامیەكان بە سەركردایەتی محەمەد مەلا عومەرو ئوسامە بن لادن لە لایەن ئەمەریكا دژی یەكیەتی سۆڤیەت لە وڵاتەكەدا .

١٩٧٩/١٢/٣٠ دەنگدەرانی گەلانی زمبابۆی بەهەردوو ڕەگەزی سپی پێست و ڕەش پێستەكان ، بە تایبەتی سپی پێستەكان ، كە بووە هۆی ڕاگەیاندنی دەستووری نوێی وڵاتەكەیان ، بە مافی هەڵبژاردن بۆ هەموو ڕەش پێستەكان و بەگۆڕینی ناوی وڵاتەكە لە كۆماری ڕۆدیسیا بۆ كۆماری

زمبابۆی لە وولات و کێشووەرەکەدا.

١٩٨٠

١٩٨٠/١/١١ منداڵێکی زیرەك و بلیمەتی تەمەن ١٠ ساڵ بە ناوی - تێجل شۆرت - توانی ببێتە پاڵەوانی شەترەنج لەجیهان ، کە بچوکترین منداڵ بوو لە یاریەکانی یاریزانی شەترەنج لە جیهاندا .

١٩٨٠/٢/١ کۆچی دوایی نووسەرو ئەدیبی ئیسلەندی - هارلدۆرکیلیان لاکنس - ... ئەم نووسەرە لە ساڵی ١٩٠٢ لە شاری دیلاڤیکی ئایسلەندا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .... دوای تەمەنی گەنجیەتی دەستی کردووە بەنووسینی ئەدەبی ، دوای ژەنینی مۆزیکا بە کەمەنجەکەی کە لەباوك و باپیرانی بۆی بەجێ مابوو ... لەتەمەنی ١٧ ساڵیدا یەکەم رۆمانی بە ناوی - منداڵی سروشت - بلاوکردەوە ، دوای دەرچوونی لە قوتابخانەی لاتینی بەرەو ئەوروپا رەودەکا.

دوای جەنگی یەکەمی جیهانی لە ئەمەریکا نیشتەجێ دەبێ ... دوای ئەوە دەگەرێتەوە ئەوروپا و خەرکی توێژینەوەی ئایینی مەسیحی دەبێ و هەوڵی فێربوونی زمانی بیانی دەبێ ... دوای ئەوە رۆمانێکی بەناو - لەژێر تاڤگە - ، کە دەبێتە هۆی بەدیاردەکەوتنی . لە ساڵی ١٩٢٩ رۆمانێکی دیکە بەناوی - چنراوی بەبەهای کشمیر- بلاودەکاتەوە .

ئەم نووسەرە مرۆڤێکی مارکسی بووەو لەناو کۆمارەکانی یەکیەتی سۆڤیەت دەسوورایەوەو دوایی چەندین رەخنەی لە هەڵوێستەکانی ستالین گرت و، ئەم نووسەرە بەردەوام دەبێ لە سەر کارەکانی تاکوو ماڵئاوایی لە جیهاندا کرد .

١٩٨٠/٢/٢٥ یەکەم هەڵبژاردنی خوولی یەکەمی سەرەك کۆمار لە ئێران بەرێووە چوو ، کە حەسەن بەنی سەدر سەرکەووتنی بە دەست هێنا بە- ١١- ملیۆن دەنگ ، بە وەرگرتنی پۆستی سەرەك کۆمارو لە هەمان کات لە لایەن ئایەتوولڵا خوومەینی پشتگیری لێکرا لە وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٣/١٤ لە هەڵبژاردنەکانی نووێنەرانی لە ئێران و لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کورد توانی بەگشتی بەشداری تێدا بکات ، کە کاندیدەکانی پارتی دیموکراتی کوردستان توانیان ٥٧٪ ی دەنگەکان بەدەست بێنن و بەو هۆکارە گرنگە ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، ڕامیاریەتی دژایەتی کردنی کوردو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی کردە دورشمی سەرەکی نهێنی و ئاشکرای مامەڵە کردن بە پێی خواستەکانی نەتەوەیی و ئاینی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان .

١٩٨٠/٣/٢٦ لە ئەنجامی بەردەوام بوونی هێزەکانی سووپای ڕژێمی بە ناو ئیسلامی نویێ لە ئێران ، هێرشی کردە سەر گوندی – قەلاتان – لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ئێران ، کە لە ئەنجام زیاتر لە- ٥٠- هاووڵاتی کوردی شەهید کرد لە گوندەکەدا.

١٩٨٠/٤/٣+- ڕژێمی بەعس و سەرکردایەتی دەسەڵاتی سەدام حوسێن داوەتی سەرجەم بازرگانەکانی کوردی فەیلی لە ژووری بازرگانی لە شاری بەغدا کرد ، لەو کات و ساتەدا پیاوانی بەعس بە بەرنامەیەکی داڕێژراوو هەرچی بازرگانە فەیلیەکان لە ناو هۆڵەکەدا هەبوون ، کە نزیکەی ١٨٥ بازرگان دەبوون ، هەموویانی دەرکرد بە ناوی – تبعیە – بۆ ئێران لە ڕێگەی شاری – قەسر شیرین – لە ناوچەی خانەقین .

دوای ئەوە دەست بەسەر ماڵ و سامکانیان داگیرا ، و تاکوو ئێستاش حکوومەتی ناوەندی ئێراق هیچ هەوڵێکی لە بریارو دانەوەدا بۆ نەکردوونەتەوە .

جێگەی باسکردنە کە کوردە فەیلیەکان ڕۆڵی دیاریان لە پێشخستنی باری بازرگانی و گەشەدان بە ئابووری هەبووە و لە شاری بغدای پایتەختی ئێراق ، وەك ناوەندێکی ئابووری و بازرگانی فەیلیەکان ڕێژەیەکی زۆری ئەوانیان پێك دەهێنا .

بەڵام لە دوای رووخاندنی ڕژێمی بەعس لە لایەن هێزەکانی سووپای

ئەمەریکاو وولاّتانی هاوپەیمانی و بە دامەزراندنی حکوومەتی فیدرالّ لە ئێراق و بە پێی دەستوور ، کە حکوومەتی ئێراق بۆ قەرەبوو کردنەوەی زیان لێکەوتووەکانی کوردە فەیلیەکان هیچ هەنگاوی نەناوە .

سەرەرای ئەوەش لە دوای راپەرینی بەهاری/١٩٩١ ، کوردە فەیلیەکان وەك ئاوارە کوردەکان لە ئێراق روویان لە خاکی کوردستان کردەوەو بە خاکی دایك شادبوون .

بە تایبەتی لە دوای رووخاندنی رژێمی بەعس لە ئێراق ، و روویان لە ئێراقی تازە نویّ کردەوە ، بۆ ئەوەی بە مالّ و سامانەکانیان شاد ببنەوە ، کە لە شارەکانی – عیمارە ، کووت ، حیللە –٠ و بە تایبەتی لە شاری بەغدا بە ئاوارەکران بەرەو ئێران و هەرێمی باشووری کوردستان .

بەلاّم عەرەب هەر عەرەبە و دژی هەموو نەتەوەیەکە لە سەر ئەو خاکەی کە داگیری کردووە و بە خاکی ئوومەی ئیسلام و عەرەب دایدەنیّ لە ناوچەکەدا .

لەوانەیە ئێمە بە هەندیّ بیروو بۆ چوون دلّگران بین ، کە باسی ئاینی ئیسلام یا خوود فتووحاتی ئیسلامی دەکەین . و بە لادان لە ئیسلام ناوزەندی دەکەین .

بەلاّم گەر ئەمەریکا داگیر کەرەو سەروەت و سامانی وولاّتان زەووت دەکات لە ریگەی داگیرکردن . بەلاّم ئەمەریکاو وولاّتانی هاوپەیمانی رۆژێك لە رۆژان مووڵك و سامان و مالّی کەسیا ن بە مووڵکی خۆیان نەزانیووە . بەلاّم عەرەب و ئیسلام داگیری خاك و سامان و مالّی گەلانی هەرێم و ناوچەو وولاّتان کردووە و بە مووڵکی ئوومەی عەرەبی و ئیسلامی دادەنێن ... لەوانە کوردو خاکی کوردستان و خاکی گەلانی دیکە . ..؟ ...!..؟. ئەم هەوریرە ئاوی زۆر دەویّ ...!.

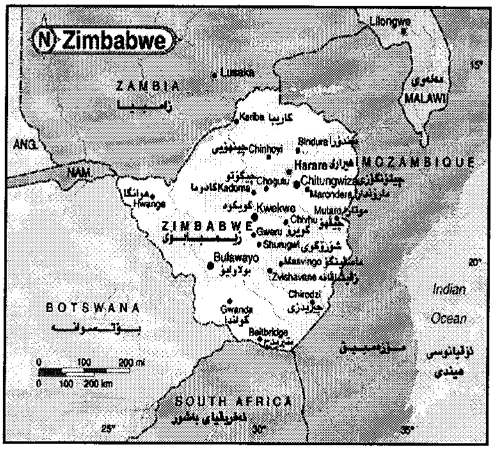
١٩٨٠/٤/٥ دەست پێکردنی رەشبگیری بە دەستگیر کردنی کوردە فەیلیەکانی شاری بەغداو حیللەو کووت و عیمارەو شارۆچکەکان ، لە لایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق بە ناوی ئەوەی کە کوردن و سەر بە ئێرانن لە وولاّتەکەدا .

١٩٨٠/٤/٧ پچرانی پەیوەندیە هەمەلایەنەکان لە نێوان ئیدارەی ئەمەریکاو حکوومەتی نوێی ئێران ، بە هۆی لێك ترازانی بیروو بۆچوون و ئامانجە نزیك و دوورەکانی دوای رووخاندنی رژێمی شاهەنشاهی لە هەموو بوارە

جیاجیاکان لەئێراندا.

١٩٨٠/٤/١٧ بەرپابوونی شەڕو پێکدادان لەنێوان هێزەکانی سووپای ڕژێمی ئیسلامی ئێران و جەماوەری گەلی کوردستان ، لە ڕۆژهەلاتی کوردستان لە پارێزگاکانی سەقز و سنندج . کە هێزەکانی سووپای ئێران بە فرۆکەو زری پۆش بۆردومانی ناوچەکەی کردوو لە ئاکامی شەڕەکە ٧٢ پاسەوان و سەرباز کووژران لەگەڵ ٢٨٢ برینـدار و ٥٦ وونبـوو ، بەلام زیانی شۆرشگێرو دانیشتووانەکە بلاونەکراوە .

ئەمەش لە وێستگەی رادیۆو وێستگەکانی دیکەی جیهان ئەم هەواڵە بلاوکراوە لە ١٩٨٠/٥/٢٥ کە بووە هۆی شەرمەزاری حکوومەتی نوێی کۆماری بەناو ئیسلامی لە ئێران . دژی گەلی کوردستان لە ڕۆژهەلاتی کوردستان .

١٩٨٠/٤/١٨ بە ڕەسمی دان بە سەربەخۆیی کۆماری زمبابۆی نراو موگابی بووە یەکەم سەرەك وەزیران ، کە لە ڕەگەزی ڕەش پێستەکان بوو بۆ دوو خوولی لە دوای یەکتری لە دەسەلاتدا . ئەم راگەیاندنەش لە شاری — هراری— پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١١,٨٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٩٠,٥٧٩ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٧٩ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . ئەفەریکیە رەسەنەکان ٩٥٪ . ئەورووپیەکان ٣,٥ ٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٤/٢١ دامەزراندنی کۆمیتەی ئیمداد بە سەرۆکایەتی سەید هاشمی سەیدی لە شاری مەهاباد ، لە پێناو یارمەتیدانی لێقەوماوانی ئاوارە کوردەکان بە

هۆی هێرشەکانی سووپای ئێران بۆ سەر ناوچەی رۆژهەلاتی کوردستان لە ئێراندا.

١٩٨٠/٥/٩ رێکخراوی لاوانی پارتی دیموکراتی کوردستانی ڕۆژهەلات ڕاگەیاندنێکی ناڕەزاییان بلاو کردەوە ، لە دژی سووتاندنی مەلبەندی ڕۆژنامە فرۆشی پارتی توودە لە ئێران ، واتە پارتی کۆمۆنیست لیژنەی هەرێمی کوردستان لە ئێران.

١٩٨٠/٥/١٨ لە دوای وەرگرتنی تەواوی دەسەلات لەلایەن سەدام حوسێن بە لابردنی سەرەك کۆمارو سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرش – ئەحمەد حەسەن بەکر – لە ١٩٧٩/٧/١٦ لە سەر ئێراق ، ئەنجوومەنی نیشتمانی – پەرلەمان– ی ئێراقی کارتۆنی دامەزراند بە هەلبژاردنی ئەندامان بۆماوەی چوارساڵ لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٥/٢١ نووسەرو ئەدەیبو رۆشنبیری جیهانی – سارتەر – کۆچی دوایی کردووە.

شایانی باسە کە بەدەیان نایملکەو دانراوەی بەرهەم هێناوە لەسەرنووسەرو ئەدیبو شاعرانی فەرەنسی و وولاتانی دیکەی جیهان .

بە تایبەتی لەسەر – فلۆبێر– کە – ١٠٠– ساڵی تەواو دوای ئەوکۆچی کردووەو تاکوو ئێستاش بەهەرمەکانی جێگەی دلخۆشکەری خووێنەرانە لەجیهاندا.

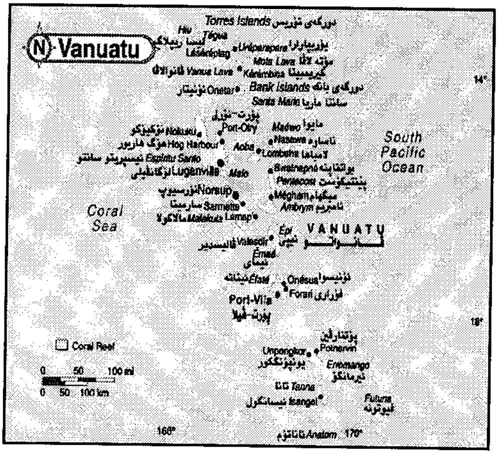
١٩٨٠/٥/٢٧ خوولی بیست و پێنجەمی پەرلەمانی ئێران بە سەرۆکایەتی عەلی ئەکبەر هاشمی رەفسنجانی بەڕێوەچوو .

کە ناوی پەرلەمان لە ئەنجوومەنی شووراى میللی ئێران گۆردرا بۆ ئەنجوومەنی شووراى ئیسلامی ، کە یەکەم خوولی پەرلەمان بوو لە دوای ڕووخاندنی ڕژێمی شا لە ئێران .

١٩٨٠/٦/١١ فەرماندەی شاری مەهاباد لە ڕۆژهەڵاتی کوردستان کۆبوونەوەیەکی لەگەڵ پارتی دیموکراتی کوردستان ، ئەنجامدا لە پێناو چارەکردنی کێشەی ئاوارەکانی کوردستان.

١٩٨٠/٧ /١٩ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی- ئۆلەمپیات- لە شاری مۆسکۆی پایتەختی یەکیەتی سۆڤیەت ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/٣ هەمان ساڵ . لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولآتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٨٠/٧/٢٧ محەمەد ڕەزا شا شاهەنشای ئێران لە دوای ڕووخاندنی دەسەلاتەکەی لە لایەن دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران ئایەتوولڵا خوومەینی ، بە وەرگرتنی بە پەنابەریەتی لە کۆماری میسر کۆچی دوایی کرد دوور لە گەل و بنەماڵەو وولآتدا .

١٩٨٠/٧/٣٠ کۆمــــاری ڤــــانواتوو ســــەربەخۆیی خــــۆی لــــەناو کۆمەنوولــــسی بەریتانیا ڕاگەیاند وەك دەووڵەتێکی سەربەخۆ لــــە جیهانــــدا . ئــــەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – پــــۆرت ڤــــیلا –ی پایتــــەخت بــــوو ، کــــە ژمــــــــــارەی دانیـشتووانەکەی ، ٣٥,٠٠٠ هـەزار کەســە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ١٥٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هـەروا ڕووبـەری خاکی وولاتەکـەی ، ١٤,٧٦٣ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٧ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا ، هــەروا نـژادەکانی ، میلانیزیـا ٩٥٪ . فرەنسیەکان ٤٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٨٠/٨/١٨ بـەر لـە هەڵبژاردنـەکانی پۆسـتی سـەرەك کۆمـاری ئێـران ، شـەڕی نێـوان دەســـەڵاتی نـــوێی ئیـــسلامی و بزووتنـــەوەی ڕزگـــاریخوازی کـــورد بـــە سـەرکردایەتی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و ڕابـەری کۆمـاری ئیـسلامی ئایەتوولڵا خوومەینی فەرمانی جیهادی لە دژی ئەو شەڕە ڕاگەیاند.

بـەڵام هێزەکـانی سـووپاکەی لـە کوردسـتان شکـستیان هێنـابوو لـە گـەڵ ئەوەشـدا ئاگربەسـت و تووێـژ دەسـتی پێکـرد بـوو، بەڵام پـارتی تـوودەو پـارتی موجاهـدینی خـەلق باوەڕیـان بـەوە هــەبوو ، کــە دەکــرێ خــەباتی ڕامیـاری و ئاشـتیخوازانە لەگـەڵ ئـەم ڕژێمـە بکـرێ ، لـە بـەر ئـەوەی ئـەو ڕژێمەیان بە دژی ئیمپرالیزم بەتایبەت ئەمەریکا دەزانی.

ئەمەش بەهەلە چوون بوو وەك پارتی کۆمۆمستی ئێراق لەگەڵ ڕژێمی بەعسی لە ئێراقدا .

١٩٨٠/٩/٢ قەسابخانەی گوندی – ڤارنەی– کوردی لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانی لکێنـراو بـە ئێـران ، لـە لایـەن ڕژێمـی بـەناو ئیـسلامی لـە ئێـران ئەنجامـدرا لەلایـەن هێزەکانی هەمەجۆری ئەمنی لە ناوچەی شاری نەغەدەو دەووروبەری ،

کە بووە هۆی شەهید بوونی ٦٨ هاوولاتی کوردی ئەو گوندەو بەدەیان کاری دیکە لە گوندەکانی دیکە لە ناوچەکەدا.

١٩٨٠/٩/٤ بەهۆی کێشەی نێوان رژێمی بەعس لە ئێراق و کۆماری ئیسلامی لە ئێران ، هێزەکانی سووپای ئێران تۆپ بارانی ناوچەکانی سنووری - زرباتیەو خانەقین و مەندەلی و نەفتخانەی - کرد ، بە هۆی هەڵووەشاندنەوەی یەك لایەنەی رێکەووتننامە بەدناوەکەی جەزائیر لە نێوان هەردوو رژێمی شاو رژێمی بەعس ، بە ئامۆژگاری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا کیسنجەرو بە بڕیوانی سەرۆکی جەزائیر هوواری بۆمدیان لەلایەن رژێمی بەعس لە ئێراق.

١٩٨٠/٩/٥ هێزەکانی سووپاو ئەمنی هەمەلایەنەی ڕژێمی ئێران لە هێرشە بەرفراوانەکەی بۆ سەر ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیرکراو بووە هۆی داگیرکرنی تەواوی شارو شارۆچکەکانی کوردستان ، ئەویش بەنەگۆڕی بیروو بۆچوونی لەگەڵ ڕژێمی شایەتی پێشوو لە ئێران بەرامبەر بە کوردو کوردستان.

١٩٨٠/٩/١١ رێکخراوی خووێندکارانی شوسیالیستی کوردستان لە ئەورووپا دامەزرا بەناوی - سۆکسە- ئەو دوو رێکخراوە نەخۆیان بە بەشێك لە کۆمەڵەی خووێندکارانی کورد لە ئەورووپا - نۆکسە- دەزانی و نەخۆیان بە درێژ کەرەوەی ئەوان زانیووە ، کە رێکخراوی سۆکسە نزیك و سەر بە پارتی سوشیالیستی کورد - پاسۆك- بوو، هەروا لەگەڵ پارتی دیموکراتی گەلی کوردستان لە دەرەوەی کوردستان.

١٩٨٠/٩/١٢ سەرکەووتنی کودەتای سەربازی لەلایەن ئەفسەرە کانی ئەتا تورك پەرستە شۆڤێنیەکان لە تورکیا ، کە ئەمەش بووە هۆی وەرگرتنی دەسەلات لەلایەن سەرکردەی هێزی سووپا ، بە وەرگێڕانی حکوومەتی سلێمان دیمرێل و پەلاماردانی کۆمەڵە نهێنیەکانی کوردو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باکووری کوردستان.

١٩٨٠/٩/١٧ سەرەك کۆماری رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسێن لە ووتەیەکیدا لە کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی بە ناونیشتمانی ئێراق ، رێکەووتننامەی جەزائیری هەڵووەشاندەوەو ئەوەشی راگەیاند ، کە لە ئاکامی شەڕی نێوان

سەرکردایەتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردو رژێمەکەی زیاتر لە– ١٦– هەزار سەرباز لە ریزەکانی سووپا کووژراوی هەیە ، کە ژمارەی تەواوی لە سووپاو هاوولاتی گەیشتۆتە زیارت لە –٦٠– هەزار کەس لە ئەنجامی شەڕی دژ بە گەلی کوردستان .

١٩٨٠/٩/٢٢ سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن جەنگی یەکەمی کەنداوی ڕاگەیاند ، دژی ڕژێمی نوێی ئیسلامی لە ئێران ، کە ماوەی هەشت ساڵ ئەو شەڕە خووێناویە وێرانکاریە بەردەوام بوو لە کارەساتی هەمەلایەنی گەلانی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق .

١٩٨٠/١٠/٢٤ ئەمینداری گشتی ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان– کۆرت ڤالدهایم– دەستی کرد بە یارمەتی دان لە نێوان هەردوو لایەنی شەڕکەری ڕژێمی بەعسی لە ئێراقو ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، لە پێناو وستانی شەڕو چارەسەر کردنی کێشە هەڵوواسراوەکانی نێوانیان ، بەڵام هەوڵەکانی – کۆرت ڤادهایم– هەرسی هێنا بەهۆی هەڵوویستی شۆڤینیو ڕەگەز پەرستی هەردوولایەن لە ناوچەکەدا .

١٩٨٠/١٠/٢٨ بەرەی کوردستانی –جوود– لە لایەن پارتی دیموکراتی کوردستانو لێژنەی هەرێمی پارتی کۆمۆنیستی ئێراقو پارتی سۆشیالیستو پارتی گەڵ دامەزراندنی ڕاگەیاندرا لە باشووری کوردستان ، دوای دوو هەفتە بەرەی نیشتمانی نەتەوەیی دیموکراتی–جووقد– ڕاگەیەندرا لە نێوان هەمان پارتو ڕێکخراوە کوردستانییەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٠/١١/٩ کۆچی دوایی هونەرمەند و دەرهێنەری سینەمایی ناوداری بەریتانی و جیهان – ئەلفرید هیچکۆك – لە تەمەنی ٧٧ ساڵیدا ، کە زیاتر لە ٥٠ ساڵ کاری بۆ هونەرو خزمەتکردنی هونەر ژیانی بە سەر برد .

جێگەی روونکردنەوەیە کە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٨٩٩ لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، لە خانەوادەیەکی ساکار، لە ئایین هەڵگری بروای مەسیح بوو و لە مەزهەبی کاسۆلیك . ئەم هونەرمەندە لە تەمەنی چوار سالیدا باوکی کۆچی دوایی دەکات و دوای مردنی باوکی پەیوەندی تووند لە گەڵ دایکیدا دەست

پێدەکات و هەوڵی خۆ پەرەپێدان دەدات .
دوای تەواو کردنی قۆناخەکانی خوێندن چووە زانکۆو لە کۆلیژی — سەینت ئەگنایتووس — دەستی بە خوێندنی قۆناخی کۆتایی کرد ، و لە تەمەنی /١٦ سالیدا چووە زانکۆی لەندەن و لە کۆلیژی ئەندازەی کەشتیووانی ، . دوای ئەوە بە سێ ساڵ دەستی کرد بە کارکردن لە کومپانیای هێلی تەلگرافی ئەندازەیی ، کەچی لە خوێندنیش دابراوبوو . لە گەڵ ئەوەشدا پەیووەندیەکی لە گەڵ رووناکبیر و رۆشنبیرانی وولاتەکەی بەهێزکردوو زۆر ئارەزووخوازی بواری هونەری سینەما بوو لە گەڵ شانۆدا ، لە هەمان کاتیش هەوڵی وێنەکێشان بوو لە لای ئەو هونەر مەندە وەك پیشەیەك بوو بۆ داهاتوویدا .
دوای ئەوە کە بانگەشەی دامەزراندنی ستۆدیۆیەکی کومپانیای — فیمەس بلایزەر — لاسکی — سینەمایی لە شاری لەندەن بەر چاوکەوت و کاردانەوەی لە سەر باری بیری گۆڕاو وەك — دیزاینەری تایتلی — بێدەنگەکان لە کومپانیا یە دامەزرا ، لە گەڵ ئەوەشدا کارو پیشەی جیاجیای تاقیکردنەوە لە کەشی سینەما راهات .
دوای سێ ساڵ لەم کارەدا بە دەرهێنەری ئاریکار دامەزرا و دوای ئەویش لە ساڵی ١٩٢٥ بووە دەرهێنەر ... هەروا لە ناوەندی ئەو کارانەدا هونەرمەندی ناودار هیچکۆك لە ساڵی ١٩٢٢ هاورێیەتی لە گەڵ کچە شۆخ و شەنگ — ئەلماریڤیلی ناسی — پەیدا کرد ، کە نووسەریکی بوواری سینەما بوو ، لە ئاکامی بەهێزبوونی پەیوەندیان لەم بوارانەدا ، تا ساڵی ١٩٢٦ ، لە ئەنجام بوونە هاوسەرو باشتر کارەکانیان بەرەو پێشەوە هەنگاویدەنا .
یەکەم دەرکەوتنی هیچکۆك وەك دەرهێنەر بە هۆی فلیمی — باخی چێژ — بوو لە ساڵی ١٩٢٥ ، بەڵام بە فلیمی — بەکرێگیراو — کە لە ساڵی ١٩٢٦ هەڵواسرا ، ناوبانگی دەرکرد . دوای ئەوە لە بەریتانیا چەند فلیمێکی دەرهێنا وەك :— فلیمی کووشتن لە ساڵی ١٩٣٠ . ئەو پیاوەی زیاتر لە پێویستی زانی لە ساڵی ١٩٢٤ . هەروا فلیمی خانمەکە دادەرووخێ لە

ساڵی ١٩٣٨ . دوای ئەوە بە هۆی چاوپێکەووتنی لە گەڵ میدیاکان و بە هۆی زیرەکی و بانگەشە بۆ خۆ کردن و دیدارە رۆژنامەوانیەکان ، تووانی ناوبانگێکی باش لە بەریتانیا بۆ خۆی دروست بکات .

دوای ئەوە بە ئاواتی وەدیهێنانی تێروانینە سینەماییەکان لە – هۆلیۆد – لە ساڵی ١٩٣٩ . روویکردە وویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٤٠. دوای ئەوە لە فلیمی – رێبیکا – خەلاّتی ئۆسکاری پێ بەخشرا.

ئەم هونەرمەندە بە دەیا فلیمی بەرهەم هێناوە ، کە دوا فلیمی لە ساڵی ١٩٦٣ . بوو بەناوی – باڵندەکان – و دوای ئەوە گەراوە شاری لەندەن ، و پەنجاوچوارەمیین فلیمی بوو بە ناوی – کوودەتایەکی خێزانی – . ئەم هونەرمەندە مەزنە لە کارەکانی بەردەوام بوو تا مالئاوایی لە بوواری سینەماو گەل و نیشتمانەکە و جیهان کرد لە وولاّتەکەیدا .

١٩٨٠/١٢/٢٠ بەرپابوونی شەرو پێکدادان لەنێوان هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان و هێزەکانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق بە هاوکاری جاشە خۆ فرۆشەکانی کورد لە دۆڵی سماقوڵی لەباکووری شارۆچکەی کۆیەی سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان .

لە ئاکامی ئەو شەرە زیاتر لە ٨٠ سەربازو جاشەکان کوژران و ، شەهید بوونی چەند پێشمەرگەو دوو لە بەرپرسانی پێشمەرگە . کە هێزەکانی پێشمەرگە لە پارتی کۆمۆنیست و پارتی سۆشیالیست پێك هاتبوون لەناوچەکەدا .

١٩٨١

١٩٨١/١/٢٥ سەرەك كۆماری ئێراق و سەرۆكی رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسێن لە كۆنگرەی سەركردەكانی ئیسلام لە شاری - تایف - ی وولاتی سعوودیە لە پێش كۆنگرەوانان رایگەیاند :-
كە زیانی رژێمی ئێراق لە سالی ١٩٧٤ بە هۆی شۆرشی ئەیلول بوو ، كە زیاتر لە ٦٠ هەزار كەس لە سەربازو پۆلیس و ئەمن و موخابەرات كوژراون و برینداربوون ، جگە لە زیانەكانی دارایی و ئابووری و سامان سروشتی كە بەهەژمار نایەت لە وولاتەكەدا .

١٩٨١/١/٢٧ بەرپابوونی داستانی گوندی سێكانی لە دەشتی كۆیەی سەر بە پارێزگای هەولێر ، لەنێوان پێشمەرگەكانی پارتی كۆمۆنیستی ئێراق / لقی هەرێمی كوردستان و پارتی سۆشیالستی و یەكیەتی نیشتیمانی لە گەڵ هێزی سووپای رژێمی بەعس و دەست كێشانیان لەلایەن جاشە كوردە خۆفرۆشەكان .

شایانی باسە لە گەرمەی شەڕەكەدا هێزی پێشمەرگەی هەسێ پارت گەیشتە ٢٠٠ پێشمەرگە بەرامبەر هەزاران سەربازو جاش بە پشتیووانی مودەرەعەو دەبابەو ١٥ هێڵی كۆپتەر لە ئەنجامی شەڕەكە ١١ پێشمەرگەی پارتی كۆمۆنیست شەهیدكران و لەلایەن هەرسێ پارت و زیانەكانی دوژمنیش ١٥٠ سەربازو ١٨ جاش كوردی خۆفرۆش بوون و لە ئاكام هێزەكانی سووپای رژێمی بەعس و جاشەكان بە سەرشۆری و شەرمەزاری سكستیان هێناو سەركەوتن بۆ پێشمەرگەكان مایەوە لەناوچەكەدا كە زیاتر لە ٨ تا ٩ گوندی لە ناوچەكە گرتەوە .

١٩٨١/٥/٢٥ لە دوای هەوڵێكی بەردەوام ئەویش بە بڵاوكردنەوەی یەكەم ژمارەی رۆژنامەی – ئازادی– كە زمانحاڵی پارتی سۆشیالیستی كوردستان بوو لە باشووری كوردستان .

١٩٨١/٥/٢٦ شەشە وولاتی كەنداو – سعوودیە , كوێت , بەحرێن , قەتەر , ئیمارات , عومان – بریاری دروستكردنی ئەنجوومەنێكی هاوكاری نێوانیاندا . ئەم

ئەنجوومەنەش لە دۆخێكی ئەمنی – سیاسی ، دژواری ناوچەی كەنداوو ڕۆژهەڵاتی ناوەراست هاتە كایەوە ، كە شۆرشی ئیسلامی ئێران لە ساڵی ۱۹۷۹، و داگیركردنی ئەفگانستان لەلایەن سۆڤیەت لە ساڵی ۱۹۷۹ ، پاشان شەری نێوان ئێراق و ئێران لە ساڵی ۱۹۸۰ زۆر لە وولاتانی كەنداوی خستبووە دڵە راوكێ و ترسەوە لە رۆژهەلاتی ناوەراست و لە كەنداو لە ناوچەكەدا .

۱۹۸۱/٦/۷ فرۆكە جەنگیەكانی هێزی سووپای ئیسرائیل ، بنكەی ئەتۆمی ئێراقی لە باشووری بەغدای پایتەختی ئێراق بۆردومان كرد ، بە هەماهەنگی لە گەڵ ئەمەریكاو هاوپەیمانانیان لە پێناو كەتاندنی توانای چەكی ئەتۆمی رژێمی بەعس لە ئێراق.

۱۹۸۱/٦/۲۲ ئەبوو لحەسەن بنی سەدر دەستی لە پۆستی سەرەك كۆماری ئێران كێشاوە و هاوكاری لەگەڵ رێكخراوی موجاهدی خەلق ئەنجامدا دژی دەسەلاتی ئیسلامی لە ئێراندا.

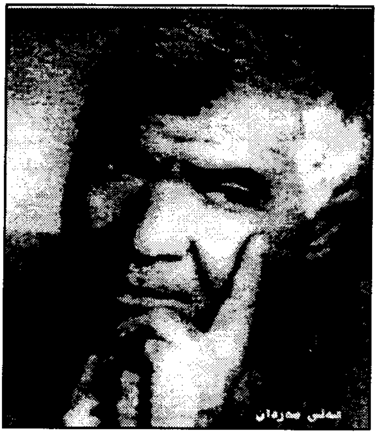
۱۹۸۱/٦/۲۵ كەسایەتی ناوداری كورد مامۆستای نووسەرو رووناكبیری نەتەوەیی و نیشتمانی كورد مامۆستا سالح یوسفی بە نامەیەكی مینرێژكراو تیرۆر كرا لە شاری بەغدا.

۱۹۸۱/٦/۲۷ كۆبوونەوەی نێوان كەریمی حسامی و یاسر عەرەفات لە شاری بەیروتی پایتەختی لوبنان ئەنجامدرا ، وەك دایلۆگی كوردی عەرەبی ئەویش بەگۆرینەوەی بیروو بۆچوونی جیاوازو لیك تێگەیشتن لە بارەی كێشەی كوردو كێشەی فەلەستین ، لە پێناو هاوكاری و هەماهەنگی و دۆزینەوەی چارەسەری كێشەكان بە پێی بارودۆخی نێوودەوڵەتی لە پۆژهەلاتی ناوەراستدا.

۱۹۸۱/۷/۱۷ كۆچی دوایی گۆرانی بێژی بە ناوبانگی كورد – قادر زیرەك– لە شاری هەولێر بەرووداوی ئۆتۆمبێل لە نێوان بێخاڵ و حەریر لە هەرێمی باشووری كوردستان .

۱۹۸۱/۷/۲۲ لە دوای لابردنی حەسەن بەنی سەدر لە پۆستی سەرەك كۆماری ئیسلامی لە ئێران ، لەلایەن ئایەتوولڵا خوومەینی بەهۆی گێرایەلی كردنی فەرمانەكانی محەمەد علی رەجائی لەخوولی هەڵبژاردنی پۆستی دووەمی

سەرەك كۆمار هەڵبژێردراو بەمەش پاش ماوەیەك لەلایەن موجاهدینی خەلق تاكوو لە٨/٣٠ هەمان ساڵ كووژرا لە ئێراندا .

١٩٨١/٧/٢٤ مامۆستای هونەرمەندو گۆرانی و مەقام بێژی نەتەوەیی و نیشتیمانی و كۆمەلایەتی گەورەی كورد مامۆستا – عەلی مەردان – لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ماڵئاوایی لە هونەر دۆستان و گەل و نیشتیمانەكەی كرد لە ئێراقدا .

ئەم هونەرمەندە بە یەكەم هونەرمەندی رەسەنی كورد دادەنرێت لە كوردستان بە گشتی و لە باشووری كوردستان بە تاسیبەتی لە بوارەكانی مەقام و گۆرانی كوردی لە هەموو لایەنەكانیدا .

١٩٨١/٧/٢٦ گریدانی كۆنگرەی دامەزراندنی پارتی گەلی دیموكراتی كوردستان بە سەرپەرشتی و رابەرایەتی سامی عەبدولرەحمان لە باشووری كوردستانی لكێندراو بە ئێراق.

١٩٨١/٨/١٩ فرۆكە جەنگیەكانی هێزی سووپای ئەمەریكا دوو فرۆكەی جەنگی كۆماری لیبیایان خستە خوارەوە لە سەر كەنداوی سیرت...ئەمەش بە هۆی شالاوی فرۆكە جەنگیەكانی لیبیا بوو ، بۆ سەر فرۆكە جەنگیەكانی ئەمەریكا لە ناوچەكەدا .

١٩٨١/٩/١٠ بەرەبەیانی ئەم رۆژە ، فرۆكەخانەی شاری مەدریدی پایتەختی ئیسپانیا جوولەیەكی نائاسایی بەخۆوە بینی ، بە جۆرێك كە فرۆكەخانەكە زۆر جوان رازاندرابووەوە و هەر لە دانانی فەرشی سوور تا ریز بوونی پاسەوانانی فەرمی حكوومەت رێزگرتن و لەوكاتەدا فرۆكەیەكی ئەمەریكی لە سەر زەوی فرۆكەخانەكە نیشتەوە .

هەر بەو بۆنەش ٢١ گوللە تۆپی خۆشی بەرەو ئاسمان هاوێشترا . وەك بەخێر هاتنی میوانێكی بالای هاتوو بۆ ئەم وولاتە ... ئەم میوانەش تابلۆی – ژرنیكا – بوو ... ئەم سلاوەش تەنها بۆ بەخێرهاتن نەبوو لە

شـیوەكاری گـەورەی جیهـان – بیكاسـۆ – بەڵكوو جـوانترین سـڵاو بـوو بـۆ هونـــەری ئاســـتبەرزكە و ویـــژدانی مـــرۆڤ دەرووژێـــنی ... دژی شـــەڕو بانگەشەی ئاشتی و سەربەستی دەكات .

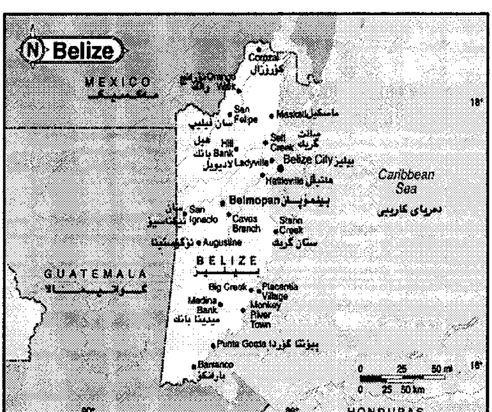
ئەم تابلۆیەش گەیشتە مۆزەخانەی – برادۆ – جەماوەری شارۆچكەی – ژرنیكا – ئەم كارەساتەیان بەبیرهاتەوە كە بە سەر كەس و كاریاندا هاتبوو ، بەر لە ٤٥ ساڵ لەسـەر هـەمان خاكدا . كە روویدا لەلایـەن فرۆكـەكانی جەنگی ئەلمانیا دژی ئەم شارۆچكەیە لە ئەسپانیا .

جێگەی باسكردنە كە ئەم تابلۆیە لەساڵی ١٩٣٦ وێنەكەی كێشرا بـوو لەلایـەن هونەرمەنـدی شـێوەكاری جیهـانی – بیكاسـۆ – كـە درێژیەكـەی مەترێك و بەرزیەكەی سێ مـەترە ، كە بەدوو رەنگـی سـپی و رەش وێنـەی كێشرابوو ، لەگەڵ چەند پلەیەك لە رەنگی خۆڵەمێشی لێ بەكارهێنرابوو ، كە وازی لەرەنگەكانی دیكە هێنابوو.

كە ئەمەش بەهۆی مەرگەساتی ئەو شارۆچكەیە بوو لـە سـاڵی ١٩٣٦ لـە شارۆچكەی ژرنیكا لە هەرێمی باسكی باكووری ئەسپانیا .

سەرچاوە:– گۆڤاری – هلال – ٢٠٠٦/١١/١١ .

١٩٨١/٩/٢١ وولاتـــــی بیلـــــز ســــەربەخۆیی خــــۆی لـــــەناو ڕایەلـــــەی كۆمەنوولسی بەریتانیا ڕاگەیانـــــــــد وەك وولاتێكـی سـەربەخۆی نێوودەوڵـــــــــەتی لـــــەجیهان . ئـــــەم ڕاگەیاندنەش لە شاری

– بلمۆبـان – ی پایتـەخت بـوو ، كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٣٠,٠٠٠ هەزار كەسە . هـەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكـەی ، ٣٠٠,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاتەكـەی ٢٣,٩٦٥ كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەكەی ، ٣٣ كـەس لـە یـەك میل چـوار

گۆشەدا .

١٩٨١/١٠/٦ سەرەك كۆماری میسری عەرەبی ئەنوەر سادات لەكاتی ئاهەنگی سەربازی لەلایەن سەربازێكی سووپای میسر لە گۆڕەپانی فیستیڤاڵی سەربازی كووژرا ، لە دوای ئەو محەمەد حوسنی موبارەك جێگەی گرتەوەو بەسەرەك كۆماری میسر و تاكوو تەواو بوونی ئەو مێژوونامەیە لەدەسەلاَتدا بەردەوام بوو لە سەر وولاَتی میسر سەرەڕای نالەباری پەیوەندی لەنێوان پێك هاتەكانی گەلانی میسر بەتایبەتی لەنێوان قبتی مەسیحی و ئیسلام لەوولاَتەكەدا.

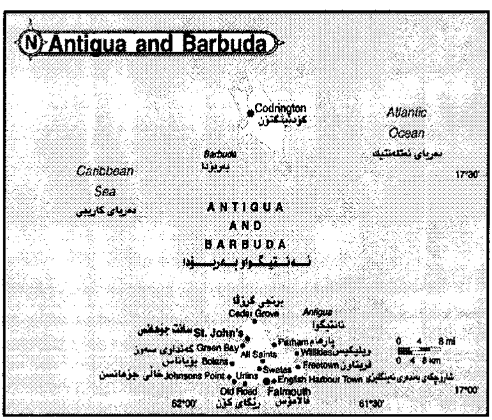
١٩٨١/١٠/٦ سەرۆكی میسر ئەنوەر سادات لە میانەی بەشداربوونی لەگەڵ ژمارەیەك ئەفسەرو وەزیردا لە ئاهەنگی سەربازی تیرۆركرا . كە ئەمەش بە هۆی مۆركردنی رێكەوتننامەی نێوان میسر و ئیسرائیل بوو لە پێناو چارەسەر كردنی كێشەی نێوان عەرەب و ئیسرائیل لە ناوچكەدا .

١٩٨١/١٠/٢٠ ئەنجوومەنی سەركردایەتی شۆڕشی رژێمی بەعس لە ئێراق ، بە مۆری سەرۆكی رژێم سەدام حسین بریاری ژمارە /١٣٩١، دەكرد ، بە دروستكردنی كۆمەڵگا زۆرە ملێیەكان لە پارێزگای ناوەندو باشووری ئێراق ، بە زۆر دروستكراو لەسەر خاكی گەلانی وولاَتی نێوان دوو زێ . بەتایبەتی لە سەر خاكی هەرێمی باشووری كوردستان . تەنها لەشاری بەغدا و سەلاحەدین و دیالە نەبێت .

دروستكردنی ئەم كۆمەڵگایانەش كە لە قۆناخی یەكەم ٢٠٠٠٠ هەزار خانوو دروست بكرێت بەمەبەستی راگواستنی ٢٠٠٠٠ هەزار خێزانی كوردو توركمان لە دانیشتووانی پارێزگای كەركوك و سلێمانی و ناچار كردینان بە نیشتەجێ بوونیان لەو كۆمەڵگا زۆرە ملێیانەدا .

بە پێی ئەو بریارە چەندین كۆمەڵگا لە بیابانی رۆژئاوای شاری رومادی لــە رۆژئــاوای شــاری بەغــدای پایتــەخت دروســتكران ، كــە لــە ســەریان نووسرابوو تایبەتن بە دانیشتووانی پارێزگای سلێمانی و هێنانی عەرەب لەشارەكانی ناوەندو باشووری ئێراق ، بە نیشتەجێ كردنیان لەسەر شوێن و سامانی ئەو خێزانە كوردانەی كە راگوێزرابوون . ئەمەش بەناوی ئەوەی كـە فەرمانبـەرو كرێكـاری بـێ كـارو زیـادەن لـەدام و دەزگاكـانی میری لـە هەردوو پارێزگای سلێمانی و كەركوك .

ئـەم كارانـەش لەرێگـەی كـوردە خۆفرۆشـەكان و سـیخوورەكانی بەعـسی بـوون ، كــە رۆڵــی بالآیــان هــەبوو لەبەعــەرەبكردن و داگیركردنــی خــاكی كوردستان . كە بە زۆر نهێنیـەوە نـاوی ئـەو خێزانـە شۆرشـگێرو بە ئابروو كەسـایەتیەكانی كوردیـان بـۆ بـەر پرسـانی بـەعس لـە دام و دەزگاكـانی موخابەرات و ئەمنی بوون . لە پارێزگای كـەركوك و سـلێمانی و هـەولێر لـە هەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٨١/١١/١ وولاتـی سـانت جـۆنز- ئـــەنتیگواو بربـــۆدا ســـەربەخۆیی خـــۆی لـــــەناو رایەلــــەی كۆمەنوولسی بەریتانیا راگەیانـــــــد ، دوای ســــــەربەخۆیی هاوكاریو دۆستایەتی لەگەڵ ئەمەریكا بە هێز كــرد دژی گرینــادا ســەرەرای گرتنــە بــەری رامیاریــەتی بــێ لایەنــە لــە رامیاریەتی جیهانیدا .

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – سانت جۆنز –ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیـشتووانەكەی ، ٤١,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەكەی ، ٧٦,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاتەكەی ،

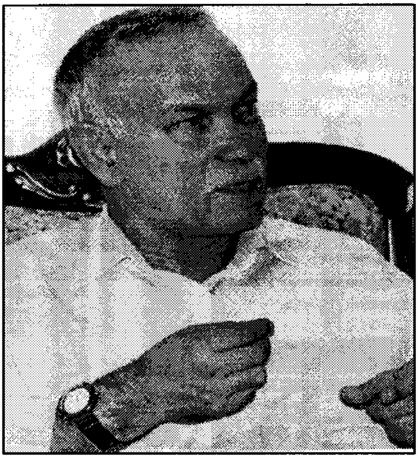
٤٤٢ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٧٠٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا

١٩٨١/١٢/٢ ڕۆژنامەی – الوقائع العراقیة– لە ژمارە/٢٨٥٦ دا بڕیاری ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی بڵاوکردۆتەوە بە ژمارە /١٣٩١ ، ئەویش بە ئەنجامدانی شاڵاوێکی لە شۆڤێنیانە بەجێبەجێکردنی گەورەترین ڕاگوویزان و بە عەرەب کردن لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ڕژێمی بعسی لە ئێراق .

ئەویش بە گوواستنەوەی ٢٠٠٠٠ بیست هەزار خێزانی کورد لە پارێزگای کەرکوك لە هەرێمی باشووری کوردستان بۆ پارێزگاکانی – قادسیە ، موسەنا ، زیقار، ئەنبار– ی دانیشتووی عەرەب ، ئەویش بە پێی یاسای خاڵی/أ لە ماددەی/٤٢ لە دەستووری کاتی ئێراق ، کەدەسەڵات دەداتە ئەنجوومەنی بەناو سەرکردایەتی شۆڕشی بەعس ، بەوەرگرتنی ئەو بڕیارە لەدانیشتنی ١٩٨١/١٠/٢٠ لە ناو ئێراقدا .

شایانی باسە خاڵی/أ لەماددەی/٤٢ لە دەستووری کاتی ئێراق ماددەیەکی شۆڤێنیانەیە کە ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دوور لەخواستەکانی گەلانی ئێراق ، بە تایبەتی گەلی کورد بۆخواستەکانی خۆی دەری کردووە لەوڵاتەکەدا.

١٩٨١/١١/١٧ لـــە ئاكـــامی كێـــشە هەمـــە لایەنـــەكان بـــە فـــەرمانی نەوشیروان مستەفای ئەندامی ســـەركردایەتی یەكیـــەتی نیـــشتمانی كوردســـتان ، هێزەكـــانی پێـــشمەرگەی یەكیەتی نیشتمانی هێرشیان كـردە سـەر بنكـەو بارەگـاو هێزەكانی بـەرەی جـوود ، لـە ناوچـــــەی زینـــــوێو ئەستێرۆكانی لووتكەی چیای كارۆخ لە باشووری كوردستان ، كە بووە هـۆی شـەڕێكی تووندوو شـەڕەكەش مـاوەی دوو ڕۆژی خایانـدو چەندین پێشمەرگە لەهەردوو لایەنی شەڕەكەر شەهید بوون لە هەرێمەكەدا .

١٩٨١/١٢/١٧ كۆماری سـەنیگال و كۆمـاری گامبیـا ڕێكـەوتنی كۆنفدرالیان مـۆركرد بە مەرجێ هەر دەوڵـەتێك ماف پاراستنی سـەربەخۆیی خـۆی هـەبێت و نـاوی ئەو كۆنفدرالیە نـرا بەناوی یەكیەتی سینگامبیا ... بەڵام لـە ساڵی ١٩٨٩ ئـەو یەكیەتیـە هەرەسـی هێنـاو هـەر وڵاتێك كاروبـاری سـەربەخۆیی خـۆی بەڕێوە دەبا لە ناوچەكەو كێشوەرەكەدا .

١٩٨٢

١٩٨٢/١/٢٩ ڕژێمی لە بەعسی لە ئێراق ، زیاتر لە هەشت هـەزار خێزانـی كوردی فـەیلی لە پارێزگاوشارەكانی بەغداو ، حیللە و ، كووت و ، عیمـارە و، دیالـە و ، سووێرە و ، بەدرە و ، جەسان و ، عەلی غـەربی و ، عـەلی شـەرقی شـار بـەدەر كرد ، بەرەو وڵاتی ئێران بەناوی – تبعیە–ی سەر بە ئێران لـە شـارەكاندا ، بـەڵام تـەنیا لـە بـەر ئـەوەی كـە كـورد بوون و ڕۆڵـی بازرگـانی و ئـابووری باڵایـان هـەبوو لـە ئێـراق و لـە پەیوەندیـەكانی دەرەوەو ناسـراو بـوون بەكوردی فەیلی لە ئێراقدا .

١٩٨٢/٢/٨ لە ڕوودانی کارەساتی شارۆچکەی دووجێلی سەر بە پارێزگای تکریت لە باکووری شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، لە لایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، کە بووە هۆی کووشتن و لە ناوبردنی ١٨٢ هاووڵاتی و وێران کردنی کێڵگە کشتووکالیەکان و دەربەدەر کردنی بە دەیان خێزان ، بە هۆی ئەوەی کە پلانی تیرۆر کردنی سەرەك کۆماری ئێراق سەدامی دکتاتۆر لە ناوچەکەدا.

١٩٨٢/٣/١٨ بەرپابوونی شەڕی دوورگەی – مەلوین– نیان لە نێوان هێزەکانی سووپای بەریتانیا و ئەرژەنتین لە دوورگەی فۆکلاند لە ئەنجامی جیاوازی کێشەی نێوان بەریتانیاو ئەرژەنتین لەسەر دەسەڵاتی سەربەخۆیان لەسەر دوورگەکەدا ، کە ئەو شەڕە بۆ ماوەی /٣ مانگ بەردەوام بوو ، تاکوو ٦/١٩ هەمان ساڵ ، ئەویش بە بەزینی هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین و سەرکەووتنی هێزەکانی سووپای بەریتانیا لە شەڕەکەدا .

١٩٨٢/٤/٢ هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین بە سەرکردایەتی سەرۆك کۆمار –جالفیری– پەلاماری دوورگەی فۆکلاندی داو داگیری کردو خستیە ژێر دەسەڵاتی خاوەنداریەتی وولاتەکەیدا .

١٩٨٢/٤/١٠ لە سەرەتای دەست پێکردنی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپای بەریتانیاو هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین لە سەر دوورگەی – فۆکلاند– و لە هەمان کات دبلۆماسیتی بەریتانیا کەووتە جمووجۆڵی و کۆمەڵەی وولاتانی ئەورووپی بڕیاریاندا بە قەدەخەکردنی کەلووپەلی ئەرەژنتینی ، لە پێناو پشتگیری کردنی بەریتانیا .

هەروا ئەمەریکا داوای لە بەریتانیا کرد ، کە دەرگای فرۆکەخانەو بەندەرە کەشتیەکانی بکاتەوە بەرامبەر فرۆکەو کشتیە جەنگییەکانی ئەمەریکا لە ناوچەو دوورگەکەدا ، بۆ هاوکاری و پشتگیری کردنی هێزەکانی سووپای بەریتانیا دژی هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین لە ناوچەکەدا .

١٩٨٢/٥/٣ گەوورەترین خۆپیشاندانی قوتابیانی زانکۆی سەلاحەدین لە شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ئەنجامدرا ، لە ئەجامدا بووە هۆی شەهید بوونی قوتابی، سەفا سەدیق و ، زامدار بوونی بەدەیا قوتابی و

دەسگیرکردنی بەدەیا قوتابی دیکە .
ئەمەش لە ئاکامی پەلاماردانی پارێزگاری هەولێر – ئیبراهیم زەنگەنەی – ی نۆکەری بەعس بوو لەپارێزگاکەدا.

شاری هەولێر

١٩٨٢/٥/٦ کۆچی دوایی خانمی نووسەرو رۆماننووس بەرەچەڵەك رووسی –ئاین راند – لە تەمەنی ٧٨ ساڵیدا لە ماڵەکەی خۆی لەشاری نیورۆکی ئەمەریکی ... ئەم خانمە رۆماننووسە لە ١٩٠٥/٢/٢ لە ڕووسیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... کە باوکی مرۆڤێکی یاخیبوو بە کوشتنی تایبەت بە خۆی شوێنێکی تایبەت بە کیمیای دروست کرد .
لە دوای شۆرشی ئۆکتۆبەری بەلشەفیەکان لە ساڵی/١٩٧١ ، کۆگاکانی باوکی خۆماڵی کرا ، ... دوای دەرچوونی لە زانکۆو خوێندنی مێژوو. دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٦ سەردانی ئەمەریکای کردوو لەوێ نیشتەجێ بوو ... یەکەم رۆمانی بەناوی – ئێمە ئەوانەی دەژین – لە ساڵی ١٩٣٣ بڵاوکردەوە ، دوای ئەوە شانۆنامەی بەناوی – شەوی ١٦ی کانونی دووەم – نووسی بۆ ماوەیەکی زۆر لەسەر شانۆکان نمایش کرا . ئەم خانمە نووسەرە لەکارەکانی بەردەوام بوو تا کۆچی دوایی کرد لە

وولاتەکەی و جیهان .

١٩٨٢/٥/٢١ هێزەکانی کۆماندۆسی سووپای بەریتانیا لە پەلامارێکیاندا دوورگەی فۆکلاندی داگیر کراو لەلایەن هێزەکانی سووپای ئەرژەنتین ڕزگار کردو گێڕایەوە ژێردەسەلاتی وولاتەکە یدا .

١٩٨٢/٦/٦ هێزەکانی سووپای ئیسرائیل لە هێرشێکیدا پەلاماری خاکی لوبنانی داو داگیری کرد ، ئەویش لە ڕێگەی هاتنە خوارەوەی دوولایەنە بە دەریا لە – باکووری شاری سەیدا – و لە دەشتایەکانی –باشووری شارۆچکەی مەتەلە– ی سەرسنووری نێوانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٨٢/٦/١٦ کۆچی دوایی پەروەردگارو نووسەرو زمان زانی کورد مامۆستا سەیدا – سادق بەهائەدین – ئامێدی ، لە شاری ئامێدی سەر بە پارێزگای دهۆك لە هەرێمی باشووری کوردستان ... شایانی باسە مامۆستا سەیدا سادق لە سالی ١٩١٨ لەشاری ئامێدی کۆنە پایتەختی میرنشینی بابان چاوی بە جیهان هەلهێناوە ... خوێندنی سەرەتایی لە شارۆچکەی ئامێدی تەواوکردووەو ناوەندی و ئامادەیی لەشاری مووسڵ لە سالی ١٩٣٧ تەواوکردووە .

دوای ئەوە کۆلێژی مامۆستایانی لە سالی ١٩٤١ تەواوکردووە ، هەروا بەشی جووگرافیای تەواوکردووە ، دوای ئەوە بروانامەی بەکالۆریۆسی وەرگرتووەو کراوەتە مامۆستای جووگرافیا و کۆمەلایەتی لە ناوەندی شاری کەرکوك ... لە سالی ١٩٥٩ – ١٩٦٠ لە کۆنگرەی یەکەم و دووەمی سەندیکای مامۆستایانی کۆماری ئێراق بەشداری کردووەو رۆلێکی بالای تێدا بینیووە لە هەموو بوارەکاندا .

بلاوکراوەکانی مامۆستا لە سالی ١٩٧٣ یەکەم بەرهەمی بەچاپگەیاندووە بەناوی – .... کوردی – و دووەم بەرهەمی لەسالی ١٩٧٧ بلاوکراوەتەوە

بـەناوی دیوانـا – مـەلایێ جزیـری – سـێ یـەم بەرهـەمی لەسـاڵی ١٩٧٨ بڵاوكراوەتـەوە بـەناوی – پـەرتۆیی هـەكاری – لـە گـەڵ چـەندین بەرهـەمی دیكەو بابەتی هەمـەجۆر لـە گۆڤـارو رۆژنامـەكان وبوردەوام بووونی لـەكارە پیرۆزەكانی تاكوو بەیەكجاری ماڵئـاوایی لەگـەل و نیشتیمانەكەی كـردووە لە هەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٨٢/٦/١٨ سـكرتێری گـشتی پـارتی كۆمۆنـستی ئێـراق – عـەزیز محەمـەد – و سـكرتێری گـشتی یـەكێتی نیـشتمانی كوردسـتان – مـام جـەلال – و سـكرتێری گـشتی پـارتی پاسـۆك – رسـول مەمەنـد – سـەردانی بـیرۆی رامیاری پـارتی دیموكراتی كوردستان لە رۆژهـەڵاتی كوردستانیان كـرد ، لـەپێناو هاوكـاری و هەماهـەنگی و بـەلاوەنانی كێـشە هەڵوواسـراوەكانی نێوانیان .

لەبارۆدخی ئەوكاتەی كوردستان و ناوچەكەو شەڕی نێوان رژێمی بەعسی لە ئێراق و رژێمی ئیسلامی لە ئێران لە ناوچەكەدا .

١٩٨٢/٧/٢٤ بیرۆكەی رامیاری پارتی كۆمۆنیستی ئێراق ئامۆژگاری بۆ هـەموو لیژنـە جۆراو جۆرەكان و كادیرەكان بڵاو كردەوە ، ئەویش بە دوورە بەرێزی لە شـەڕی نێـوان هـەردووو رژێمـی شـۆڤێنی شـەڕكەری ئێـراق و ئێـران لەهەرێمەكەدا.

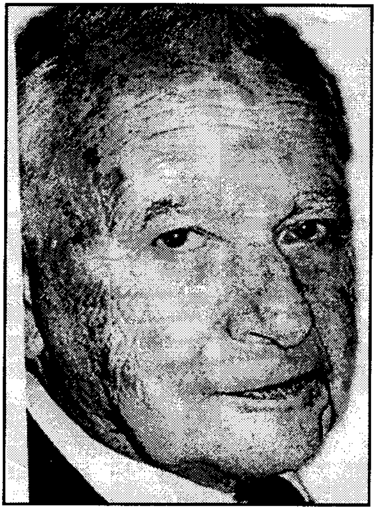
١٩٨٢/٩/٢ سـەركردایەتی دەسـەڵاتی یـەكێتی سـۆڤیەت ، داوای لەكـەریمی حـسامی ئەنـدامی سـەركردایایەتی پـارتی دیمـوكراتی كوردسـتان لەرۆژهـەڵاتی كوردستان كرد ، كە سەردانی مۆسكۆی پایتەختی یەكێتی سۆڤیەت بكا ، لـەپێناو گفتووگـۆ كـردن لەسـەر بـارودۆخی ناوچـە و ئێـران و ئێـراق لەهەرێمەكەدا .

١٩٨٢/٩/١٦ لە هێرشێكی ناكاویدا هێزەكانی سووپای ئیسرائیل هێرشیان كردە سەر هـەردوو چـادرگەی سابراو شـاتیلا ، كە لـە ئـەنجام بـووە هـۆی كووشـتنی ٦٠٠٠ هـاوڵاتی لـە فەلەسـتینیەكان و لوبنانیـەكان ، كـە زۆربـەیان ژن و منـداڵ و پیربـوون و نزیكـەی ١٠٠٠ كەسـی دیكـەیان دەسـتگیركرد لـە هەرێمەكەدا .

١٩٨٢/١٠/٢٠ لـە هەڵبـژاردنی پەرلـەمانی ئەسـپانیا ، پـارتی كرێكـارانی ئەسـپانیا سەركەووتنی باشی بەدەست هێنا بەسەرۆكایەتی – فلیب كۆنزالیز– لە

هەمان ساڵ بووە ئەندام لەپەیمانی ئەتلەسی – ناتۆ – لە نێوان وولاّتانی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی ئەمەریکا .

١٩٨٢/١١/٧ لە ڕیفراندۆمێکی شۆڤینیانەی بەرچاوتەنگی نەتەوەیی دەستوورێکی نوێی دووژمنکاری بەرامبەر بە کورد ڕاگەیەندرا لەلایەن ڕژێمی تورکیای داگیرکەری خاکی باکووری کوردستان. .

١٩٨٢/١٢/١٣ کۆچی دوایی شاعرو نووسەری بەرهەڵستکاری فەرەنسی – لویس ئاراگۆن – ڕاگەیەندرا ، کە ئاراگۆن بە یەکێك لە گرنگترین و دیارترین شاعرەکانی سەدەی بیستەم دادەنرێ لە تەمەنی ٨٤ ساڵیدا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە لویس ئاراگۆن وەك منداڵێکی ناشەرعی – واتە بیژی – لەساڵی ١٨٩٧ چاوی بەجیهان هەڵهێناوە لە نیلی سەر بەشاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا ... لەو کاتەی کەباوکی رازی نەبوو بەشێوەیەکی فەرمی دان بەباوکایەتی ئەو منداڵەدابنێ . دایکیشی وەك برایەکی خۆی پێشکەشی کۆمەڵگای فەرەنسی کرد . نەك وەك کوری ئاراگۆن ئێش و ئازاری زۆری بە باری هەژاریەوە دیووە تا ئەو کاتەی تەمەنی دەگاتە ٢٠ ساڵی و دەرکی بەم راستیە نەدەکرد ، کەبێ باوکی . ئەو راستیەش یەك لەنیشانەکانی راڤەکردنی ژیانی هونەری لویس ئاراگۆن و گیانە یاخی و هەڵگەراوەکانی بوو .

دوای ئەوە ئاراگۆن لە رۆژنامەی L.humanic ی ئۆرگانی پارتی کۆمۆنیستی فەرەنسی دەبێتە سەرنووسەری ئەو رۆژنامەیەو هەر لەو ساڵەدا بەئەندامی کۆمەڵەی ئەدیبان و هونەرمەندە شۆرشگێرەکان هەڵدەبژێردرێت . بڵاوکردنەوەی چامەی شەرگەری پیشەی بووە ، لەبەر ئەو هۆکارەدا دەسەلاّتدارانی فەرەنسا راویان ناووەو بەتۆمەتی سوکایەتی

کردن بە ئالای وولاتیش فەرمانی پێنج ساڵ بەند کراووەو ، بەڵام ئەو فەرمانە جێبەجێ نەکراوە . لەساڵی ١٩٣٤ ئاراگۆنی شاعر لەدوای ڤیکتۆر هۆگۆ ، ئەدەبی فەرەنسی شاعرێکی وەهای بەخۆوە نەدیت . کە بتوانێ بەسەر هونەری پەخشان زاڵبێ .

دوای ئەوە رۆمانی – زەنگەکان – بال پێشەنگیان بوو ... ئەم زنجیرە یەش لەساڵی ١٩٣٦ بە زنجیرەی تێکۆشەران بە کۆتاگەیاند کە لەچوار بەش پێك هاتبوو . لەگەڵ ئەوەشدا پۆلیسی فەرەنسا بەدوایدا دەگرا ، لەساڵی ١٩٣٧ دەستی کرد بەنووسین لە رۆژنامە . دوای ئەوە لویس ئاراگۆن لەساڵی ١٩٣٩ فەرەنسا بەجێ دەهێڵێ وروو لەئەمەریکا دەکات ... دوای ئەوە لە باڵیۆزخانەی شیلی ماڤ پەنابەری وەردەگرێت .

دوای ماوەیەکی درێژ لەپەنابەری و بەدەست هێنانی بەرهەمەکانی ، لەساڵی ١٩٤٣ دەگەرێتەوە فەرەنسا لەشاری لیۆنی باشووری فەرەنسا جێ نشین دەبێ و درێژ بەخەبات دەداو دوو دیوانی شعرەکانی بلاودەکاتەوەو هەر لەو ساڵەشدا لەگەڵ هەندێ نووسەرە برادەرەکانی – یەکگرتووی پەرتووك دامەمەزرێنێ – کە ئەم رێکخراوە کاری دامەزراندنی /٣ چاپخانە لە باشووری فەرەنسا کرد . بۆ چاپکردنی ئەدەبی بەگری کاری لە فەرەنسا

سەرچاوە :- www.arabygice.com

١٩٨٣

١٩٨٣/١/٢ دامەزراندنی یەکیەتی هونەرمەندانی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨٣ /١/٢٤ کەووتنە خوارەوەی مانگی دەستکردی سۆڤیەتی – کۆزمۆس– لە سەر زەریای هێمن بەهۆی چەند هەڵەیەکی هونەری لە مانگەکەدا.

١٩٨٣/٢/٥ حکوومەتی فەرەنسا لە پێناو یارمەتیدانی رژێمی بەعسی لە ئێراق لە شەڕی نێوان ئێراق و ئێران ، کە فەرەنسا – ٢٩– فرۆکەی لەجۆری – ف– ١– دا بە ئێراق ، جگە لەچەندین فرۆکەی دیکەو مووشەکی (– ئیکزۆسیت– بە ئامۆژگاری ئەمەریکاو یارمەتی رژێمەکانی وولاتانی

عەرەبی ، بەتایبەتی شانشینی سعوودیەو کوویت لەناوچەکەدا.

١٩٨٣/٢/٦ لـە دوای چـەندین چـاوپێکووتن و گفتـوو گـۆ تـوانرا ، نـۆزدە پـارت و ڕێکخـراوی کـوردو ئێراقـی لـە شـاری تەرابلـسی پایتـەختی لیبیـا کۆبووبینـەوەو ڕێککـەووتن لـە سـەر بەلاوەنانی هـەموو کێشەو ناکۆکیـەکی نێوانیان مۆرکردو بە وەستان دژی ڕژێمی بەعسی لە ئێراقدا .

١٩٨٣/٣/١٨ سـەرەك کۆمارو سـەرۆکی ئەنجوومـەنی سـەرکردایەتی شـۆرش و سـەرکردەی هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق سـەدام حوسـێن و شـوورای سـەرکردایەتی بـەعس لـە ئێـراق ،. لـە پێنـاو نەهێـشتنی هەمیـشەیی کێـشەی کورد . عـەلی حەسـەن مەجیـد دەکەنـە سـکرتێری گـشتی پـارتی بەعـسی لـە باکوور- واتە باشووری کوردستان- لە گەڵ دانانی عەلی حەسەن مەجید لە پلەو پایەدا ، کە هـەموو دەسـەڵاتی سەربازی و مەدەنی ڕاستەوخۆی گرتە دەست خۆی لە هەرێمەکەدا ،.
ناوبراو نزیکەی ساڵێك تەرخان دەکات بۆ خۆ ئامادەکردن ، کە لەمەشدا تیپـی ١-٢ لەگـەڵ هـەموو هێـزە چـەکدارەکانی ئەمـەن و جاشـە کوردەکـان ئامادە دەکات و دوای ئەوە هێرشەکانی بەناوی ئـەنفال دەست پێدەکات ، کوردستان وەك ناوچەیەکی جەنگ و قەدەخەکراو تەماشادەکرا.

١٩٨٣/٤/١٠ نووسـەرو ڕووناکبیرو نووێنـەری جوولانـەوەی ڕزگـاری فەلەسـتین حسام سـەرناوس لـە کـۆنگرەی نێوونەتـەوەیی سۆشـیالیزمی شـاری لـشبۆنەی پایتەختی پورتووگالی تیرۆر کرا.

١٩٨٣/٤/١٩ شـووفێرێك لـە شـووفێرەکانی ڕێکخـراوی مەزهـەب شـیعەی ئیـسلامی لـە لوبنـان ، ئۆتۆمبێلەکـەی بـەرەو گۆرەپـانی بـەر باڵوێزخانـەی ئەمـەریکا دەبـات و لەشاری بەیروت خـۆی و ئۆتۆمبێلەکـەی تەقانـدەوە ، کـە مینرێـژ کرابوو، ئەمەش کە بووە هۆی گیان لەدەستدانی ٤٠ بەرپرسی گەوورە لە

بەرپرسانی باڵوێزخانەکەو زامداربوونی زیاتر لە٤٠ فەرمانبەرو کارمەندو هاووڵاتی لە باڵوێزخانەکەدا .

١٩٨٣/٥/١ بەهۆی کێشەی نێوان یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و بەرەی جوود لەوانە پارتی کۆمۆنیستی ئێراق / لێژنەی هەرێمی کوردستان – هێزەکانی یەکیەتی هێرشیان کردە سەر بارەگاو بنکەکانی پارتی کۆمۆنیست لەقرناقەو پشت ئاشان ، لەلوتکەی شاخی ساوێن لەرێگەی کۆمتان لە ئەنجام /٩ پێشمەرگەی پارتی کۆمۆنیست شەهیدکران .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە شاخی ساوێن دەکەوێتە دواوەی شاخی قەندیل وبەرزی لە سەر ئاستی دەریا ١٥٠٠ مەترە ، لە هەمان کات چەندین پێشمەرگەی یەکیەتی کوژران و چەندین پێشمەرگەو بەرپرسانی پارتی کۆمۆنیست بەدیل گیران و بۆ رۆژی دوایی پێشمەرگەکانی پارتی کۆمۆنیست پاشەکشەیان کرد بۆ دوواوە ، بەرەو رۆژهەلات و روو لە ئێران به کورتی :– یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان هەموو هەوڵەکانی لەو کورد کوژیە ئەوە بوو کە خۆی دەسەلاتداربێت لەسەر خاکی هەرێمی باشووری کوردستان و پارتی و رێکخراوەانی دیکە مل کەچی یەکیەتی بن لە هەرێمەکەدا.

لە بەر ئەوە شەڕی کورد کوژی دژی پارتی کۆمۆنیست و پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتی سۆشیالستی کوردستان و رێکخراو گروپەکانی دیکە دەکرد ... بیٚ ئەوەی بیر لە دوا رۆژی بەرژەوەندی گشتی گەل و نیشتیمان بکاتەوە و ئەو هەولٚ و تواناو خۆراگریانە ئاراستەی دوژمنانی گەلی کوردستان بکات .

لەم بەشە کوردستانەی کە بە زۆری زۆردار بە ئێراق لکێنراوە لە دوای ساڵی ١٩٢٠ ، بەشمشێری ژەهراوی دەستی وولاتانی هاوپەیمان بەسەرکردایەتی بەریتانیای مەزن لە ناوچەکەدا .

١٩٨٣/٥/٢٤ بە هۆی دادگایی کردنی زیاتر لە– ٥٧٠– هاو وولاتی کورد لە پارێزگای دیاربەکر لە باکووری کوردستان گیانیان کەووتە مەترسی بەهۆی هەڵوویٚستەکانی دادگای عورفی سەربازی رژێمی تورکیا لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٣/٥/٢٥ هێزەکـانی سـووپای تـورك بـە هـەموو جـۆرە چـەکێك هاتنـە نـاو خـاکی باشووری کوردسـتانی لکێنـراو بـە ئێـراق ، بـە قووڵایی ٣٠ کیلۆمـەترو بـە درێـژی سنووری دورستکراوی نێـوان ڕژێمـەکانی ئێـراق و تورکیا لـە سـەر خاکی داگیرکراوی باکوورو باشووری کوردستان ، بە پێـی ڕێکەووتننامـەی نێوان هەردوو ڕژێمی تورکیا و ئێراق.

١٩٨٣/٦/٣ وێستگەی تەلەفزیۆنی ناوەندی ڕژێمی بەناو ئیسلامی لە ئێـران وێنـەی لـە سێدارەدانی – ٥٩– لاوی نیشتمانپەروەری شـاری مـەهاباد لـە ڕۆژهـەڵاتی کوردستان پەخش کرد بەجیهاندا .؟؟!... بەڵام کورد...؟...

١٩٨٣/٧/٢٢ بـە هـۆی دژواری شـەڕێ نێـوان ڕژێمـی بەعسـی لـە ئێـراق و ڕژێمـی بـەناو ئیـسلامی لـە ئێـران ، هێزەکـانی سـووپای ئێـران لـە هێرشـێکیدا تـوانی ناوچـەی حـاجی ئۆمـەران و چـیای کـۆدۆو گردەمەنـدو ناوچـەکانی کێـوەرەش و ماوەتـان و خـەلان و زینـوێ و ئاڵانـەو ئـازادی و بـابکراوەو رایایـەت و چـەندین گونـدی دیکـە لەباشـووری کوردسـتان داگـیر بکـات ، لەئەنجام بە هەزاران سەرباز لەهـەردوو لا کووژران ، کە کوردیش زیـانێکی گیانی و سامانی زۆریان لێکەوتەوە لەناوچەکەدا .

١٩٨٣/٧/٩ هونەرمەنـدو گـۆرانی بێـژی نـاوداری نەتـەوەیی و نیشتمانی و کۆمەڵایـەتی کورد – حسن جەزراوی– لە شاری دهۆك کۆچـی دوایـی کـرد لـە باشـووری کوردستان .

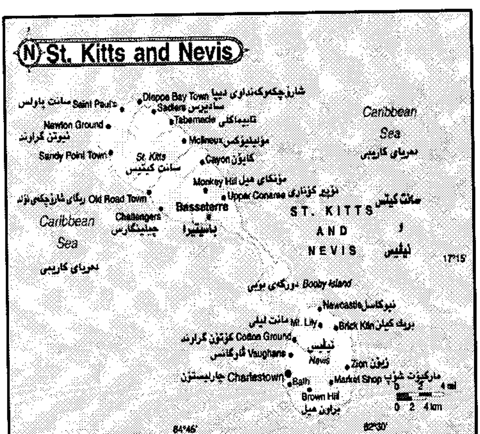
١٩٨٣/٧/٣١ هێرشی گەوورەی هێزەکانی سووپای ئێران بۆ سـەر پارێزگـای بەسـرا کـە ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لەو شەڕە چەکی کیمیاوی بەکار هێنـاو بـووە هـۆی پاشەکـشەپێکردن بـەهێزەکانی شـەڕکەری سـووپای ئێـران لـە ڕۆژهـەڵاتی شاری بەسرە لە ناوچەکەدا .

١٩٨٣/٧/٣١ لـە کردەوەیـەکی درندانـەو شـۆڤێنانەی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق ، هەڵـسا بەئـەنفال کردنـی هەشـت هـەزار بـارزانی لـە کۆمـەڵگای زۆرەملێـی ناحیـەی قوشتەپەو ناحیەی دیانەو ناحیەی حەریرو کۆمەڵگای بە حرکـەی سـەر بـە پارێزگـای هـەولێر لەهـەرێمی باشـووری کوردسـتان ، لەلایـەن دامو دەزگـا

سـیخووڕیو سـەربازیو جاشـە کـوردە خـۆ فرۆشـەکانو ئـەمنی ڕژێمـی بەعسی لە ئێراق.

١٩٨٣/٨/١٣ بەرپابوونی شـەڕی شـاخی قەنـدیل – چیـا – لـە باشـووری کوردسـتان لـە نێـوان هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بـەهاوکاری جاشـە خۆفرۆشــەکانی کــوردو، هێزەکــانی پێــشمەرگەی کوردســتان ، کــەپێك هـاتبوون لـە پێـشمەرگەکانی یەکیـەتیو بـەرەی جـوودی کوردسـتان لـە هەرێمەکەدا .

١٩٨٣/٩/١٣ فڕۆکــە جەنگیــەکانی ســەربازی ڕژێمــی بەعــسی لــە ئێــراق گونــدەکانی بەردەقـەلو بـەردە کـەپرانو کۆنـەلاجانیانی بۆردومـان کـرد لەڕۆژهـەڵاتی کوردسـتانو ، لەئەنجام بـووە هـۆی شـەهید بـوونی ٢٢ هـاووڵاتیو زامـدار بـوونی بـەدەیا هـاووڵاتیو دەبـەدەر بـوونی بـەدەیا خێـزان لـە ناوچـەکەو هەرێمەکەدا .

١٩٨٣/٩/١٩ دەوڵــــەتی ســــانت کیــــنسو نفــــیس سەربەخۆیی خـۆی لەناو ڕایەڵــەی کۆمەنوولــسی بــــەریتانیا ڕاگەیانــــد لەناوچەکەدا .

ڕاگەیانـدتی ئـەم سـەر بەخۆییـە لـە شـاری – باســتر – ی پایتــەخت بوو کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٢٤٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولاتەکـەی ، ٦٨٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکەی ، ١٦٩ کیلۆمەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٥٨ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، پێـست ڕەشەکان ٩٣٪ . تێکەڵاو ٣٪ . سپی پێست ٢٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٨٣/١٠/١٣ کۆچی دوایی سەرۆك عەشیرەتی مامەسێنی - عەلی ئیبراهیم ئەحمەد- ناسراو بە ئاغای سەرگەران .

بەکارەساتی ئۆتۆمبێل لە رێگای نێوان شاری کەرکوك و قەزای دووبز... ناوبراو لە ساڵی ١٩٣٢ لەگوندی سەرگەرانی سەر بەناحیەی دیبگەی کەندێناوەی سەر بە قەزای مەخموری پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان لە دایك بووە..عەلی ئیبراهیم گۆڕەکەی لە گۆڕستانی شێخ سمایلە لە کەندیناوە لە باشوور شاری هەولێر .

شایانی باسکردنە کە عەشیرەتی مامەسێنی دانیشتووانی /١١ گوندن لە کەندێناوەو قەراج و جگەلەنیشتەجێ بوونیان لەشارەکانی کەرکوك و هەولێرو شارو شارۆچکەکانیدا .

هەروا پەیوەندی نێوان عەشیرەتی سیان و مامەسێنی لە خۆشی و ناخۆشیدا وەك یەك عەشیرەت دیارن ، ئێستاش کورە گەورەکەی بە ناوی - قاسم عەلی ئیبراهیم - جێگەی باوکی گرتۆتەوە ، بە سەرۆکی عەشیرەتەکە لە گەڵ ئەوەشەدا ئەم عەشیرەتە لە ناوچەکانی قەڵادزێ و رانیەو کۆیە نیشتەجێن ، ئەو عەشیرەتە لە١٠ تیرەی سەرەکی پێك هاتووە لە باشووری کوردستان .

١٩٨٣/١١/٦ لــه هەڵبــژاردنی پەرلــەمانی نیـشتیمانی تورکیـا ، پـارتی دایکـــی نیـــشتمانی بـــه سەرکردایەتی تۆرگوڵ ئۆزال ، کە لـە نـژاد کوردبوو زۆرینـەی کورســـیەکانی پەرلـــەمانی بەدەســـت هێنـــا ، هـــەروا لە١١/١٠ هـەمان ساڵ ئۆرگۆڵ ئـــۆزال پۆســـتی ســـەرەك

ئەنجوومەنی وەزیرانی تورکیای گرتە دەست ... تۆرگۆڵ ئۆزال چەند بیروو بۆ چوونێکی هەبوو لە بارەی کێشەی گەلی کوردستان .

١٩٨٣/١٢/٣ لـــە دوای هـــەوڵو تەقەلایـــەکی زۆر ، لـــە پێناو چارە ڕێگەیەك لە گفتووگۆی چڕ لە نێوان یەکیـــەتی نیـــشتانی کوردســـــــــتانو ســـەرکردایەتی ڕژێمـــی

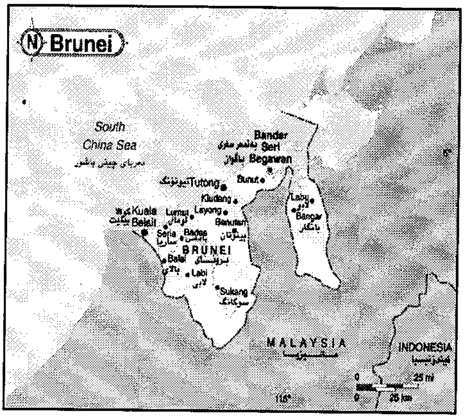
بەعسی لە ئێراقی داگیر کـەر ، ئـەویش بەڕاگەیانـدنی وەسـتاندنی شـەڕی نێوانیـان ، دوای ئـەوە سـکرتێری یەکیـەتی نیـشتیمانی کوردسـتان مـام جەلال تاڵەبانی بە فڕۆکە لە گوندی – زێخان– لـە دۆڵـی بالیسان سـەردانی شاری بەغدای کرد .

دوای ئـەوە چـاوی کـەوت بـە سـەرۆکی ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق سـەدام حوسـێن ، ئـەویش لـە پێنـاو بـەرەو پـێش بردنـی ئاکـامی گفتووگۆیـەکانی نێوانیان لە سەر مافەکانی گەلی کوردستان... بەڵام..!.

١٩٨٣/١٢/١٧ وەزیـری بـەرگری ئێـستای ئەمـەریکا – دۆنالـد ڕامـسفێلد– سـەردانی سەرۆکی ڕژێمـی بەعسی لـە ئێراق سـەدام حوسێنی کردو چاوی کەووت

بەسەدامو تاریق عەزیز ، لە پێناو یارمەتی دانیانو وەستانی دژ بە ئێرانو بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٨٤

١٩٨٤/١/١ کۆماری برۆنای سەربەخۆیی خۆی بەدەرچوونی لە ژێر دەسەڵاتی بەریتانیا ڕاگەیاند بە مانەوەی لە ناو رایەڵەی کۆمەنوولسی بەریتانیا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – بەندەر سری بیگاوان –ی پایتەخت ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٨٩٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٣٨٥٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٧٧٠ هەزار کیلۆ مەتلر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٧٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، مالایۆن ٦٨٪ . چینیەکان ٢٢٪ . کەمایەتی دیکەی تیایە لە وولاتەکەدا .

١٩٨٤/١/٥ کۆچــی دوایـــی مێـــژوو نـــووس و رامیـاری کـوردو پرۆفـسۆر مامۆسـتا تۆفیــق وەهبــی لــه شــاری لەنــدەنی پایتـــەخی بـــەریتانیاو تەرمەکـــەی گەرانـــــدراوە شـــــاری ســــلێمانی وگۆرەکـەی لەشـاخی پیرەمەگرونه لـه شارەکەدا له باشووری کوردستان . جێگـەی ئاماژە پێکردنه که مامۆستا تۆفیق وەهبی له ١٨٨١/١/١ له شـاری سـلێمانی لــه باشــووری کوردســتان چاوی به جیهان هەڵهێناوە .

له تەمەنی منداڵیەوە باوکی کۆچی دوایی دەکات ، خووێندنی سـەرەتایی له شاری سلێمانی تـەواو دەکات ، هـەروا لـه سـاڵی ١٩٠٤ چووەته شـاری بەغـداو خووێنـدنی ناوەنـدی و ئامـادەیی سـەربازی بـه سـەر کەووتوانـه تەواوکردووە .

لـه دوای تـەواو کردنـی خووێنـدن روو لـه شـاری ئەسـتەمبوڵی ئێـستای تورکیای کردووە ، که ئەوکات پایتـەختی دەسەڵاتی عوسمـانی بووە . بۆ تـەواو کردنـی خووێنـدنی بـاڵا و لـه کۆلیـژی ئـەرکان وەرگیراوە و بووەتـه ئەفـسەری رووکـن لـه هێزەکـانی سـووپای عوسمـانی ، هـەروا لـه کـاتی هەلگیرسانی جەنگی یەکەمی جیهان له ١٩١٤/٨/١ به شـداری له شەڕی – چـەنەقەلعه – کـردووە لـه ناوچـەی – دەردەنیـل – دوای ئـەوە رەوانـەی باشووری ئێستای ئێراق دەکرێت بۆ بەشداری کردن لـه بەرەی جـەنگ لـه دژی هێزەکـانی بـەریتانیا لـه ناوچـەی – شـووعەیبە – لـه باشـووری رۆژهەڵاتی شاری بەغدا .

هـەروا لـه کـاتی پاشەکـشەی هێزەکـانی سـووپای عوسمـانی بەرامبـەر بـه هێزەکـانی سـووپای بـەریتانیا لـه مـانگی/١٩١٧/٩ بەشـداری کـردووە لـه بەرەی جەنگ له ناوچەی روومادی له رۆژئاوای شاری بەغدا ،. دوای ئـەوە شـاری روومـادی و ناوچـەکەی دەکەوێتـه دەسـت هێزەکـانی سـووپای بەریتانیا .

هەروا دوای ئەوە مامۆستا تۆفیق بە خۆیی و هێزەکەی بەرەو شارۆچکەی هیت کشایەوە . لە ساڵی ١٩١٨ گواسترایەوە بۆ بەرەی جەنگ لە ناوچەی فەلەستینی ئێستادا . دوای ئەوە پایەی سەربازی بەرزکرایەوە بۆ پلەی — رائد — و مەدالیای قارەمانی لە سەرکردەی تیپی سوپای عوسمانی پێ بەخشراوە ، دوای ئەوە مامۆستا تۆفیق بەگ گەڕایەوە کوردستان و، دوای ئەوە چووە شاری بەغدا و بووە یەکێك لە ئەفسەرە دیارەکانی کورد لە دامەزراندنی سووپای ئێراق لە رۆژی ١٩٢١/١/٦ لە ئێراقدا .

دوای گەڕانەوەی شێخ مەحمودی حەفید لە هندستان لە ساڵی ١٩٢٢ و بووە مەلیکی کوردستان ، مامۆستا وەهبی لە مانگی /١٩٢٢/١ چووە پاڵ بزووتنەوەکەی شێخ مەحموده حەفید . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٣ دا کرا بە بڕپرسی کارگێری لە حەرەکات لە وەزارەتی بەرگری ئێراقی و لە مانگی /١٩٢٥/٨ کرا بە بەڕێوەبەری قوتابخانەی سەربازی لە شاری بەغدا و پلەی سەربازی بووە — موقەدەم — دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٢٩ رەوانەی بەریتانیا کرا بۆ بەشداری کردن لە خولێکی سەربازی لە بەریتانیادا .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٣٠ کرا بە پارێزگاری سلێمانی لە باشووری کوردستان . لە ساڵی ١٩٤٦ مامۆستا وەهبی کرا بە وەزیری ئابووری لە ئێراق تاکوو ساڵی ١٩٥٨ ، چەندین پۆستی وەزارەتی بە دەست گرتووە ، بەر لە شۆڕشی ١٩٥٨ کراوەتە ئەندامی ئەنجوومەنی ئەعیان لە ئێراقدا .

دوای شۆڕشی ساڵی ١٩٥٨ لە هەموو پۆستەکانی دوور خرایەوە و رووی لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا کردووە و لەو شارە نیشتەجێ بوو تاکوو ماڵئاوایی لە ژیان کردووە لەو وولاتەدا ...!.

بەلام بە داخەوە کەسایەتیە ناودارەکانی کورد لە ساتە تەنگ و سەرکەوتووەکان و شکستەکان هەڵوویستیان ...! ...؟.

١٩٨٤/٢/٢٢ کۆچــی دوایــی نووســەرو ڕووناکبیری ناوداری کورد مامۆستا – جگەر خوێن – لــە شــاری ســتۆکهۆڵمی پایتەختی وولاّتی سووید ، دوای ئــەوە تەرمەکــەی دەگوازرێتــەوە بــۆ شــاری قامــشلۆ لــە ڕۆژئــاوای کوردســتانی لکێنــدراو بــە سووریای دامەزراو بە پێی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە لایەن بەریتانیاو هاپەیمانەکانیدا لە ناوچەکەدا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە مامئستا جگەر خوێن لە ساڵی ١٩٠٣ لە گوندی هەساری سەر بە وویلایەتی ماردین لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، دوای ئەوەی کە لە دایك دەبیٚ خێزانەکەی ماڵیان دەچێتە شاری – ئامووده – لە ناوچەی جەزیرەی فوورات و لەویٚ نیشتەجیٚ دەبن ، دوای ئەوەی کە لەو شارە نیشتەجیٚ دەبن ، دایك و باوکی کۆچی دوایی دەکەن .

هەروا بە هۆی مردنی دایك و باوکی تووشی ژیانی ناخۆش دەبن و بە کاری جووتیاری ژیان بە سەر دەبەن ، لە گەڵ خوشك و براکانیدا . دوای ئەوە دەست دەکا بە خووێندنی ئاینی لە حووجرەی فەقێیان بە فێربوونی بوارەکانی ئاینی و زانست ، کە لەسەر دەستی شێخ عەبدوڵلاّ زانیاری باش لە هەستی کۆ دەکاتەوە ، هەروا لە سەر دەستی ئیمام فەتحووڵلاّ تا مۆڵەتی ئاینی لە زانستەکانی ئاینی بە دەست دێنیٚ . دوای ئەوە دەست بە کاری مەلایەتی دەکات لە مزگەووتەکان لە وولاّتی سووریا .

هەر لەو کات بە کوردستاندا دەسووڕێتەوە وەك وولاّتەکانی تورکیا و ئێراق و ئێران ، لە پێناو شارەزابوون و کۆکردنەوەی زانیاری لە سەر باری کورد لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا ... دوای ئەوە واز لە بیری ئاینی دێنیٚ و بڕوای مارکسی دەبێتە ڕێگەی خەباتکردن و بەرەو ڕۆشنبیرکردنی جووتیار و هەژاران دەدا لە ناو کۆمەڵگای کوردەواری لە کوردستاندا .

دوای ئەوە دەبێتە مامۆستای زمانی کوردی لە زانکۆی بەغدا لە دوای شۆڕشی ١٤/ تەمووزی/١٩٥٨ ، بەڵام دوای کودەتای بەعسیەکان لە ساڵی ١٩٦٣ بەرەو سووریا دەچێت و لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا جێ نشین دەبێ لە گەڕەکە کوردنشینەکان . دوای ئەوە دووبارە دەگەڕێتەوە شاری بەغدا و لە وێستگەی رادیۆی بەشی کوردی کار دەکات لە نێوان ساڵەکانی ١٩٦٨ تا ١٩٧٠ . دوای ئەوە دووبارە دەگەڕێتەوە شاری دیمەشق ، دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٧٩ بەرەو وڵاتی سووید کۆچ دەکاو لەو وڵاتە لە کارەکانی نووسین بەردەوام دەبێت تا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمان دەکات لەو وڵاتەدا .

تێبینی:– بۆ زانیاری زیاتر دەتووانی بگەڕێیتەوە بۆ سەر کتێبەکانی ئەم نووسەرە بە توانایەدا .

١٩٨٤/٣/٢٤ وێستگەی بوشەهری ئەتۆمی لە ئێران تاکوو ١٩٨٨/٦/١٩ چەندین جار لە لایەن هێزەکانی سووپای ئاسمانی ئێراق بۆردومان کراوە ، کە بووە هۆی وێرانکردنی ئەو وێستگە ئەتۆمیە .
کە بەنسکۆیەکی گەورەی بەرنامەی ئەتۆمیەکانی ئێران دادەنرێن لە جیهاندا .

١٩٨٤/٤/١٦ سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان مام جەلال تاڵەبانی توانی یەکەم کەناڵی گفتووگۆی ناراستەوخۆ بکاتەوە لە نێوان – ئاپۆ– و– تۆرگوت ئۆزاڵ – بە یەك لایەنی و بۆ یەکەم جار پەکەکە شەری راگرت , بەڵام مردنی کت و پری ئۆزال ئەو پرۆژە ئاواتەش مرد و رژێمی تورکیا ئەو جارە درندانەتر کەوتەوە کە ٣٠٠٠ هەزارگووندی لە باکووری کوردستان وێران کردوو زیندانەکانی پرکرد لە کورد .
شایانی باسە پەکەکە یەك لایەنە چوار جارشەڕی راگرت ، دوای ئەوەی کە پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – لە ١٩٨٤/٨/١٥ یەکەم چالاکی گەریلای لە شێوازی پارتی زانی لە دژی رژێمی تورکیا لە ناوچەی شەمدینان دەستی پێکرد لە باکووری کوردستان .

١٩٨٤/٤/٢١ هێزەکانی سووپای رژێمی بەعسی لە ئێراق هێرشیان کردە سەر گوندی کەپەنك ڕەشی بناری قەرەچووخی سەر بە ناحیەی کەندێناوەی سەر بە قەزای مەخموری سەر بەپارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ، لە ئەنجامی شەڕی نێوان هێزەکانی سووپا و پێشمەرگەکانی یەکیەتی

نیشتیمانی ، ٨ هەشت پێشمەرگەی یەكیەتی نیشتیمانی شەهید كران ، لەوانە شەهید ئەحمەدە سوور، مەجیدە سوور، دكتۆر هەمزەو چەندین كەسیان دەستگیر كران و لە دوای دادگایی كردنیان لە لایەن دادگای تایبەت بە ناوی – هەیئەی خاسە – لە شاری كەركوك و دوای ئەوە لە سێدارەدران لە شارەكەدا.

١٩٨٤/٦/٥ لە دوای تیرۆركردنی سەرەك وەزیرانی هندستان ئەندێراگاندی لەلایەن چەند پاسەوانێكی خۆیەوە لە باخچەی ماڵەكەیدا ... سوپای هندی چوونە نێوو پەرستگای زێرێم و هەزار كەسی سەر بە تایەفەی شیخ كوژران كە بكوژانی لە هەمان تایەفە بوون .

جێگەی باسكردنە كە ئەم بنەماڵەیە خاوەنی ئەزموونێكی پر لە تێكۆشان و خەبات و قوربانیدان بوونە لە هندستان . ئەم بنەماڵەیە لە سەرەتای دامەزراندنی كۆماری هندستان لە لایەن ئەو بنەماڵە بووە و تاكوو تەواو كردنی ئەم ئینسكلۆپیدیای مێژوونامەیە ئەم بنەماڵەیە رۆڵی بالأیان هەبووە لە هەموو بوارو قۆناخەكاندا لە هندستان .

١٩٨٤/٧/١٦ لە گەشتێكی نێوان شارۆچكەی نەغەدەو رەزاییێ لە رۆژهەلاتی كوردستان بەكارەساتێكی ئۆتۆمبیل وەرگەران – حەسەن قادر خەلیل – ناسراو بە– حەسەن حەیران – گیانی لە دەستدا ... شایانی باسە ئەم گۆرانی بێژە مللیە ، لە ساڵی ١٩٣٧ لە گوندی تەلەلخێمی گەورەی سەر بەناحیەی گوێری سەر بەقەزای مەخمووری سەر بە پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری كوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٩٠ تەرمی پیرۆزی گواستراوەتەوە بۆ گوندی تەلەلخێمی گەورەو لە گۆرستانی ئەو گوندە نێژراوە . ئەم حەیران بێژە

دەنگ خۆشە خاوەنی دوو خێزان بووەو لە هەردوو خێزان ٩ منداڵی هەبوو کە ٣ کوورو ٦ کچ بوونە .

دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٠ لە گوندی تەلەلخێم ماڵەکەی گواستۆتە شاری هەولێر و لێی نیشتەجێ بوو .

جێگەی ئاماژەیە کە ئەم حەیران بێژە ژیانی لە گوند بە شوانی و کارکردنی کشتووکاڵی بردۆتە سەر و دوایی لە شاری هەولێر کاری پاسەوانی کردووە ، دوای ئەوە بۆتە پێشمەرگە لەریزی هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستان تاکوو بەم کارەساتە دڵتەزێنە کۆچی دوایی کردووە لەگەل و نیشتیمانەکەیدا .

١٩٨٤/٧/٢٧ گرێدانی کۆنفرانسی کۆمەڵەی نیوو نەتەوەیی ، بە بەرگریکردن لە زمانو شارستانی ئەو نەتەوانەی کە بەر هەڕەشەی توانەوە کەوتوون ، لە شاری رۆمای پایتەختی ئیتالیا ، لەو کۆنفرانسە بڕیارێك راگەیاندرا بە داکۆکی کردن لەگەڵی کورد لەهەموو بوارەجیاجیاکاندا .

١٩٨٤/٧/٢٨ پێشبڕکێی یاریەکانی جامی جیهانی -ئۆڵەمپیات- لە شاری لۆس ئەنجلۆسی ئەمەریکا ئەنجامدراو بەردەوام بوو تاکوو ٨/١٢ هەمان ساڵ ، لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولأتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٨٤/٨/٣ وولاتـی بۆرکینافاسـۆ بەرلـەو مێـژووە نـاوی وولاتەکـە فۆلتـای بـالا بـووە ، بـەلام بـەپێی بـارو دۆخـی ناوچـەو هـەرێمو جیهـان ، گۆرانکـاری لـە نـاوی وولاتەکـــەی کـــرد ، ئـــەویش بەخوواســـتی گـــەلانی وولاتەکـــە بـــەناوی بۆرکینافاسۆ لە جیهاندا.

١٩٨٤/٩/٩ کۆچـی دوایـی هونەرمەنـدو دەرهێنـەری سـینەمایی نـاوداری کـورد لـە باکووری کوردستانی داگیر کراو لە لایەن رژێمی تورکیا – یەلماز گۆنـای – بە هۆی نەخۆشی شێرپەنجە .
گۆرەکەی ئەم هونەرمەندە لە گۆرستانی پیاوە گەورەکانی شـان بە شـانی – ئەلفرید رۆمسیەو بوودلێرو سارتەرو دەرهێنـەرە گـەورەکان لـە شـاری پاریسی پایتەخت فەرەنسا نێژراوە .

شـایانی باسـه کـه ئـەو کەسـایەتیه لەسالّی ١٩٣٧ لەگونـدی یەنیجـەی پارێزگای ئەدەنـه لـه باکووری کوردستان چاوی بـه ژیـانی نەهامەتی و ژێـر دەسـتەیی هـەڵێناوە . هـەروا خـەلاّتی سـینەمایی بەدەست هێناوه لەسەر فیلمی – ڕێگا – لـه ژیانی خۆیـدا یـەلماز گۆنـای نزیکـەی ١٤ سـالّی تەمـەن لـه زینـدان و دەربـەدەری بەسـەر بردووه ، که لەسالّی ١٩٥٨ به ٨ سالّ زیندانی حووکمدرا بەتۆمەتی بوونی به کۆمۆنیست. لـه سـالّی ١٩٦٠ بـه ١٨ مانگ زیندانی و ٦ مـانگ بـه دوور خستنەوه و لەشاری تۆنیا حووکمدراوه ، هەروا له سالّی ١٩٧١ بۆ ماوەی ١٠ سالّ حووکمدراوه .

له سالّی ١٩٨٠ بۆماوەی ١٩ سالّ حکوومدرا ، دوای ئەوه لـه سـالّی ١٩٨١ بـه بەلـەمێکی بچووك ڕووی لـەیۆنان کـردو لـەوێش – میلینـا میرکـۆری – وەرزی ڕۆشـنبیری ئـەوکاتی یۆنـان پێشوازی لێکـردو لـەوێش ڕووی لـه سویسرا کردو دوای ئەوه بەنهێنی ڕووی لەپاریسی پایتەختی فەڕەنسای کرد ، تا ماڵئاوایی له گەل و نیشتیمان کرد له فەرەنسا.

١٩٨٤/١٢/١٣ کۆچی دوایی نووسەرو ڕۆژنامەنووس و زانـای نـاوداری ئـایینی مامۆسـتا – عەلائەدین نەجمـەدین سـوجادی – لـه شـاری بەغداو هـەر لەوشـارەش لـه گۆڕستانی شێخ عەبدولقادری گەیلانی به خاك سپێردراوه .

جێگەی ئاماژه پێکردن که مامۆستا سوجادی لەگونـدی – پـاراو – چـاوی بەجیهان هەڵهێناوه . لەسالّی ١٩٢٧ له شاری سلێمانی له مزگەوتی جـەلال دەسـتی بەخوێنـدنی ئـایینی کـردووه ... دوای ئـەوه ڕووی کردۆتـه شـاری

بەغـداو لـەوێ بۆتـە پێـشنوێژی مزگـەوتی – نەعیمـە خـاتوون ... لەسـەر دەسـتی ئەمجـەد ئـەلزەهاوی و محەمـەد قزلجـی خوێندویـەتی ... لەسـاڵی ١٩٣٩ چۆتە نێوو كۆڕی ڕۆژنامەوانی تا ئەوكاتەی كە لە ساڵی ١٩٤٨ بۆتـە سەرنووسـەری گۆڤـاری گەلاوێـژ ... لـە سـاڵی ١٩٤٩ گۆڤـاری – نـزار– ی دەكردووە كە گۆڤارێكی هەفتانەی ڕامیری بوو ، بە هەردوو زمانی عـەرەبی و كوردی .

لـە دوای شۆڕشـی ١٤ تـەمووز ١٩٥٨ ، بەوانـە بێـژی زمـانی كـوردی لـە كۆلێـژی ئـەدەبیات لـە زانكـۆی بەغدا دامەزراوە تا سـاڵی ١٩٧٤. دوای ئەوە بە ئەمینـداری گشتی ئـەوقاف بـۆ مـاوەی سـێ/٣ دامەزراوە ... مامۆستا سوجادی بەیەكێك لە دامەزرێنـەرانی كـۆڕی زانیاری كوردی لـە شـاری بەغـدا دادەنرێـت ، كـە لەوكاتـەی ئـەم كـۆڕە دامـەزراوە بـەجێگری دووەمـی سـەرۆكایەتی دامـەزرا تـاكوو تێكـەڵ كردنـی لەگـەڵ كۆڕی زانیاری ئێراقدا .

علاءالدين سجادي

بەرهەمەكانی مامۆستا سوجادی زۆر گرنگ و بە پێزن و بۆتە كەلتوورێكی مێژوویی دەوڵەمەند لـە مێژووی كورد وەك :

١– ئەدەبی كوردی لە ساڵی ١٩٧٦ – دوستورو فەرهەنگی زمانی كوردی – عەرەبی – فارسی لە ساڵی ١٩٦٢.

٢– ڕشتەی مـرواری – شۆڕشـەكانی كـوردو – كـورد و كۆمـاری ئێـراق لـە سـاڵی ١٩٥٩ – گەشـتێك لـە كوردسـتانا لـە سـاڵی ١٩٥٦ – گوڵاڵـەی مەریوان لە ساڵی ١٩٥١. مێژووی ئەدەبی كوردی لە ساڵی ١٩٥٣ –

ناوی کوردی لە ساڵی ١٩٥٣ ، هەڵبژاردە لە ساڵی١٩٥٣ ، هەمیشە بەهار لە ساڵی ١٩٦٠ . یادی پیرەمێرد لە ساڵی ١٩٥١ .

٣- لە بەرهەمە عەرەبییەکانی وەك ... عمر الخیام ، لە لایەن شێخ سلام احمد - راڤەو لێدوان لە سالی ١٩٥١ - محەمەد ئەمین زەکی لە ساڵی ١٩٤٨ - تأریخ الادب الکردی ، کە یەکێکە لە باشترین بەرهەمەکانی دەژمێردرێت ، لە گەڵ دەیا کتێبی دیکەو دەست نووس کە بابەتی هەمەجۆرن ... ئەم کەسایەتیە بەردەوام بووە لەخزمەتکردنی گەل و نیشتیمانکەیدا .

سەرچاوە :-محەمەد عەلی - سوێرکی - معجم اعلام الکرد .

١٩٨٤/١٢/١٩ مۆرکردنی رێکەووتننامەی نێوان کۆماری چینی میللی و بەریتانیا بە گەڕاندنەوەی هەرێمی دابڕاوی - هۆنگ کۆنگ - بۆ ژێر دەسەڵاتی چینی مللی تاکوو ساڵی ١٩٩٧... بەرامبەر ئەوەش چینی مللی ڕازی بوو بەوەی ، کە ڕژێمی سەرمایەداری تاکوو ماوەی ٥٠ ساڵ تێیدا بەردەوام بێت لەو وولاتەدا .

١٩٨٤/١٢/٢٣ مۆرکردنی پەیمانی نێوان سەرەك وەزیرانی بەریتانیا مارگرێت تادشەرو سەرەك وەزیرانی چینی مللی زهاوزینگ بە کۆتایی هاتنی دەسەڵاتی بەریتانیا لە سەر دوورگەی هۆنگ کۆنگ کە ماوەی ١٥٦ساڵ بوو لە ژێر دەستی بەریتانیا.

١٩٨٤/١٢/٢٩ رۆژنامەی تشرین لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا راپۆرتێکی بڵاو کردەوە ، کە تیایدا هاتبوو :- بازاڕی یەکێتی ئەورووپای هاوبەش لە مانگی کۆتایی ساڵی/ ١٩٨٤ چەندین - کمیە- لە سێووی فرێ داوە ، کە نەیوویستووە بیفرۆشرێت کە نرخەکەی بای یەك ملیار مارکی ئەڵمانی بووەو بای یەك ملیۆن دۆلاری ئەمەریکی دەکرد بۆ ماوەی یەك ساڵ .

ئەمەیە بازرگانی کردن بە ژیانی مرۆڤ لە جیهاندا

١٩٨٤/١٢/٣١ وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەهۆی چەند کێشەو گیروگرفت لە رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان - یۆنسکۆ- کشایەوە کە رێکخراوەیەکی مرۆیی و پەروەردەیی و فێرکردنە لە جیهاندا.

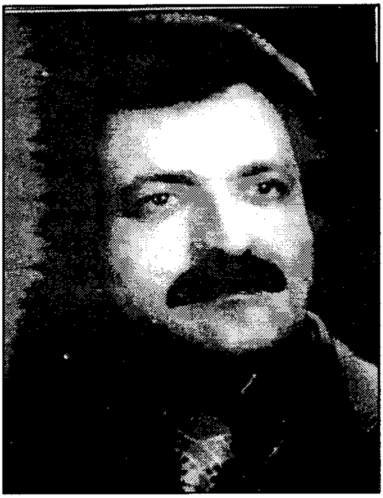
١٩٨٥

١٩٨٥/١/١٥ یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە دوای ساڵێك لە گفتووگۆیەکی چڕی لە گەڵ سەرکردایەتی ناوەندی ڕژێمی بەعس لە ئێراق کۆتایی بە گفتووگۆکان لە ڕاگەیاندنێك بڵاوکردەوە ، ئەویش بەسەرنەکەووتنی ئەو هەوڵانەی کە یەکێتی لە گەڵ ڕژێمی بەعس ئەنجامی دابوو لە ئاکام کاردانەوەی خراپی کردە سەر باری کوردو داهاتووی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی. کورد لە باشووری کوردستان .

١٩٨٥ /١/٢٥ پێشمەرگەی ئازاو قارەمانی یەکێتی نیشتیمانی و گەل‌و نیشتیمان مامە ریشە شەهیدکرا ، ئەویش بەپیلانێکی دووژمنکاری لە لایەن پیاوانی ڕژێم‌و جاشە کوردە خۆ فرۆشەکان ، کە ئەم کارەش بووە هۆی دڵتەزندانی جەماوەری گەلی کوردستان.

١٩٨٥/٢/١ لە دوای کۆتایی هاتنی گفتووگۆی نەگەیشتوو بە هیچ ئەنجامێك شەڕی نێوان هێزی پێشمەرگەی یەکێتی نیشتمانی و ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دەستی پێکردەوە لە باشووری کوردستان

١٩٨٥/٤/٦ لەکاتی سەردانی ڕەسمی سەرۆکی سوودان جەعفەر نومەیری بۆئەمەریکا وەزیری بەرگری سودان عەبدولرحمان سووار زەهەب هەلسا بە کودەتایەکی سەربازی بە بەلاوەنانی سەرەك کۆمارو لە هەمانکات خۆی کردە سەرەك کۆماری سوودان.

١٩٨٥/٤/١٠ نووسـەری ڕاسـتگۆو ڕووناکبیری کورد – عەبدولخالق مەعروف– لە پاش نیوەڕۆ لە کارێکی تیرۆری دژ بە هەموو داب و نەریتێکی مرۆڤایەتی و ئاینیدا لە نزیک ماڵەکەی خۆی لەگەڕەکەی ئازادی لە شاری هەولێر لە لایەن کۆمەڵێك تیرۆرستی دژ بەڕۆشنبیران و نووسەرە ڕاست گۆیەکان بەفینی مەلایە ئایینیەکانی سەر بەدام و دەزگا سیخووریەکانی بەعس تیرۆر کرا ، بە پاڵپشتی ڕژێمی بەعسی دکتاتۆر لە ڕێگەی سیخوورەکانی لە شاری هەولێر لە باشووری کوردستان .

١٩٨٥/٤/١١ سەرەك کۆماری ئەلبانیای کۆمۆنیستی – ئەنوەرخواجە – ماوەی ٤٠ ساڵ دەسەڵاتدار بوو ، کە لەم ڕۆژەدا کۆچی دوایی کردووە.

١٩٨٥/٤/٢٥ کۆچی دوایی نووسەرو ئەدیبی فەرەنسی – ژان ژینییێ – لە میوانخانەیەکی بچووك لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا . دوای چەند ڕۆژێك لە مردنی – سیمۆن دویۆڤوار – کۆچی دوایی دەکات . پاش خۆی بە ماوەیەکی کەم ڕۆمانی – ئەسیری عشق – ی بڵاودەکرێتەوە .

جگە لەوبەرهەمانەی کە ناویان دێنین ، هەروا کۆمەڵێك پەرتووکی دیکەی لە شانۆنامەو ڕۆمان نووسیووە ، لەوانە – نۆتردام – و – گوڵ – لە چاوەڕوانی مردندا – و – ڕۆژەکانی دز – کە لەم بەرهەمەی دوایی هەوڵیداوە بۆ ناخی دز بڕوات و هەموو ڕەهەندەکانی چاکسازی خانەش دەردەبرێت لە نووسینەکانیدا .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە – ژان ژینییێ – لە ١٩١٠/١٢/١٩ لە باوك و دایکێکی نادیار چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، دوای ئەوەی تەمەنی ژان دەگاتە ١٤ ساڵان لە ساڵی ١٩١٥ هۆگری نووسین دەبێت و ڕوانینی خۆی

لە ئاست بێ بەشی و كلۆڵی دەردەبرێت .
هەندەی پێ ناچێت بە تۆمـەتی دزی دەكەوێتە بەندیخانـەی – لارۆكیـت – و ماوەی سێ مانگ تێیدا بە سەر دەبات . دوای ئازاد كردنی بە ماوەیـەكی كەم بە تۆمەتی سەر كەووتنە شەمەندەفەرو كەوتنە رێگا بە بێ برینی بلێت جـارێكی دیكـە دەسـتگیر دەكرێـت و بـۆ دەزگـای چاكسازی – مـیترای – كشتووكاڵی رەوانە دەكرێت .
ئەم شـوێنەش وەك سـەربازگەیەكی نەوجـەوانان وابوو ، كە لـە یاسـا دەر چوون و پاش هاتنە دەرەوەی لەم شوێنەدا ، وەك كەسێكی بێ نەوا نـاوی خۆی لە رێزی خۆبەخشانی سووپا تۆمار دەكات .
هـەروا دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٣٠ لـە گـەڵ بەشـێك لـە هێـزی سـووپای وولاتەكەی بۆ سووریا دەنێردرێت . كە ئەوكات ئەو هەرێمە بەشێك بوو لـە داگیركــەرانی فەرەنــسا . لــەو ناوچــەیەدا ژان ژینیــێ بەشــداری لــە دروستكردنی قەلایەكی بچووكی سەربازی دەكات .
كە ئێستا ئەم قەلاتە وەك شـوێنەوار ماوەتـەوە ، دوای سـاڵێك دەگەرێتـەوە ناو ژیانی مەدەنی و گەشت بۆ وولاتی ئەسپانیا دەكات . بەلام لەو كـارەی بـێ توانـا دەبێـت و جارێكی دیكـە دەگەرێتـەوە بـۆ رێـزی سـووپاو ، دوای ماوەیـەك لـە ریـزی سـووپا رادەكـات و بـەم هۆكـارەش بریـاری هـەلاتنی لـە سەربازی بۆ دەر دەچێت .
جـا بـۆ ئـەوەی لـەو سـزایە رزگـاری بێـت گەشـتێكی دوورو درێـژ بـەرەو وولاتانی ئەورووپا ئەنجام دەدات . دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٢٧ دەگەرێتـەوە بۆ شاری پاریس .
بەلام بە هۆی ئەنجام دانـی چندین تـاوانی دزی ، وەك پـەرتووك و كـراس . دەخرێتـە بەندیخانـە ، هـەروا لـە سـاڵی ١٩٤٢ كـە لـە بەندیخانـە دەبێـت پەرتووكێك بە نـاوی – خـانمی گوولەكان – دەنووسێ .
ئـەم نووسـەرە ئەدیبـە لـە مـاوەی ژیانیـدا زۆر ئـێش و ئـازاری دیـووەو لـە هەمان كات لە نووسینەكانی بەردەوام بووە هـەر وەك لـە سـەرەوە ئامـاژەم پێكردووە ، كە بە دەیا كتێبی بە پێزو بەهرەداری خستۆتە بەر دەستی

خووێنەران و گەل و بە بلاوکردنەوەی بە دەیا بابەتی رامیاری و کۆمەلایەتی و زانستی ، تا مالئاوایی لە خووێنەران و ئەدەب دۆستان لە دەکات لە جیهان و لە وولاتەکەیدا

١٩٨٥/٥/٤ نووسراوی بەرێوەبەرێتی گشتی ئاسایش – ئەمن – رژێمی بەعس لە ئێراق بە ژمارە /٣٤٤٧٨/٣ دەرچووە ، لە بارەی کۆچکردنی کورد نووسراوە بۆ شاری کەرکوك ... بەلگەنامەکە هیچ گۆرانکاریەك لە کێشەی نیشتەجێ بوون لە پارێزگای کەرکوك دا رێگەی پێنادرێت تاکوو لێژنەی کاروباری باکووری – ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرش – و بەرێوەبەریەتی ئەمنیەکانی رژێمی بەعس لە ئێراق بیروورای خۆیانی لە سەر دەرنەبرن .

ئەمەش بۆ ئەنجامدانی لێکۆلینەوەیەکی ورد ونهێنی لەبارەی ئەو کەسەوە وهۆی نیشتەجێ بوونی لە پارێزگای کەرکوك لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق .

١٩٨٥/٦/٩ فرۆکە جەنگیەکانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق هێرشیان کردە سەر گوندی زێوەی سەر بە پارێزگای هەولێر بە چەکی کیمیایی، کە بووە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە٢٠٠ هاوولاتی کورد ، کە یەکەم شەهیدی چەکی کیمیایی لە هەرێمی باشووری کوردستان شەهید ئارامی تەمەن دووسالان بوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٥/٦/٩ هەشت فرۆکەی جەنگی رژێمی دکتاتۆری بەعس لە ئێراق ، لە هێرشێکدا ئۆردوگای زیوەیان بۆمباران کرد، بۆ ماوەی چەند دەقیقەیەك کە کارەساتێکی دیکە ی دروست کرد , کەزیاتر لە ١٢٠ شەهیدو ٤٠٠ زامداری لێکەوتەوە. کە زۆربەیان ئافرەت و مندالٚ و پەککەوتە بوون .

شایانی باسە ئۆردووگای زێوە لە سالی ١٩٧٥ پاش نسکۆی شۆرشی ئەیلول لەلایەن رژێمی ئەوسای ئێراق بۆ پەنابەرانی کوردی باشووری کوردستان لکێنراو بە ئێراق دروستکرابوو ... کە دەکەوێتە ناو دەشتی مەرگەوەر . ئەو ئۆردوگایە تاکوو سالی ١٩٧٩ بە چۆلی مایەووەو دوا بە دوای سەرهەلدانی شۆرشی گەلی کوردستان لە میانەی پرۆسەی جینۆساید کردنی کوردستان لەلایەن رژێمی بەعسی لە ئێراق . ئەویش بە

راگواستنی گوندنشینەکانی کوردستان بۆ باشووری ئێراق .
لەلایەکی دیکەوە بووە هۆی ئەوەی کە ژمارەی زۆر لە هاولاتیانی کورد لە کوردستانەوە رووبکەنەوە ناوچە ئازادکراوەکان کە زۆربەیان پیرو پەککەوتە بوون ... ژمارەی پەنا بەرانی کورد زیاتر لە ۳۰۰ هەزار خێزان بوون ... ئوردوگای زیووە لەساڵی ۱۹۸۱ تا کۆتایی شەڕی نێوان ئێراق و ئێران لەساڵی ۱۹۸۸ چەندین جار کەوتە بەرهێرشی فرۆکەکانی رژێمی بەعسی لە ئێراق .

۱۹۸۵/٦/۲۰ کۆچی دوایی نووسەری ناوداری کورد – بورهان قانع – کە کوڕی شاعیری گەورەی ناوداری کوردستان مامۆستا قانع بووە ، کە بەدەیا بەرهەمی وەرگێڕاوی هەیە .

۱۹۸۵/۷/۱٦ رۆماننووسی ئەڵمانی ناودار خاتوو – هێنریش پولە– لە شاری بۆن کۆچی دوایی دەکات ...شایانی باسە هێنریش پۆلە لە ۱۹۱۷/۱۲/۲۱ لە شاری کۆلۆن چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... شایانی باسە خوێندنی قۆناخی ناوەندی تەواو کردووە ، ئەم خاتوونە لەچەندین پیشەدا کاری کردووەو زۆر بەخوێندنەوە خەریکە بووە بۆ بەدەست هێنانی زنیاریەکان لەهەموو بوارێکدا.

۱۹۸۵/۸/۱۵ بەرپاکردنی شۆرشی چەکداری لە لایەن پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – ، لە باکووری کوردستانی لکێندراو بە تورکیا ، بە سەرکردایەتی عەبدولا ئۆجەلان . دژی رژێمی تورکیای داگیر کەر ، لە پێناو بەدەست هێنانی مافەکانی گەلی کوردستان .

۱۹۸۵/۹/۱ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی هەولێر لە کاتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق بە بڕیاری ژمارە/ ۲۲۷۹ ، ئەویش بە داخستنی ۲۰۰ قوتابخانە لە گوندەکانی پارێزگای هەولێر لەقەزاو ناحیەو گوندەکان لە هەرێمی باشووری کوردستان.

۱۹۸۵/۹/۲۲ لێژنەی ڕێکخستنی ئەمنی رژێمی بەعس لە پارێزگای دهۆك بە بڕیاری ژمارە/ ۲۳٦ زیاتر لە ۲۰۸ قوتابخانەی لە قەزاو ناحیەو گوندەکان داخست لە باشووری کوردستان.

۱۹۸۵/۹/۲۸ نووسەرو خەباتگێڕی کورد مامۆستا – حەسەن قزلجی– لە ناو

زیندانەکانی ڕژێمی بەناو ئیسلامی ئێران کۆچی دوایی کردو چووە ڕیزی نەمرانی کوردو کوردستان.

١٩٨٥/١٠/١ لە ڕاپۆرتێکی دەزگای ئەمنستی ، لە شاری لە ندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کە لە ٣/١٤ بلاوکرابووەوە ، ئاماژە بەوە دەکات کە ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ٣٠٠ گەنجی کوردی لە سێدارە داوە لەشاری سلێمانی ، کە تەمەنیان لە نێوان ١٧ تا ٢٣ سالان بووە لە باشووری کوردستان.

١٩٨٥/١٠/٢ بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی پارێزگای دهۆك بە بڕیاری ژمارە/ ٢٨٠ بڕیاری داخستنی ٥٧٥ قوتابخانەی لە قەزاو ناحیەو گوندەکانی پارێزگای دهۆك دا لە باشووری کوردستان.

١٩٨٥/١٠/٤ دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بە تاوانبار کردنی هێزەکانی ئاسمانی سووپای ئیسرائیل لە بەر هەڵسانی بە بۆردومان کردنی بارەگای ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستین لە شاری توونسی پایتەختی کۆماری توونس لە لایەن هێزەکانی ئاسمانی سەربازی ئیسرائیل.

١٩٨٥/١٠/٣١ کۆچی دوایی نووسەرو ڕووناکبیر کەسایەتی ناوداری کوردی سۆڤیەت – قەناتی کوردۆ– لە شاری پترۆسپۆرگی ڕووسیای یەکگرتوو – لینینگرادی پێشوو–.. کە ڕۆڵی پەرچاوی هەبووە لەرۆشنبیرکردن و بەرزکردنەوەی هەستی نەتەوایەتی کورد لەهەموو بوارەکانی زمان و مێژوو و داب و نەریت و کەلتوورو شووێنەوارو شارستانیەت لە کوردستاندا.

شایانی باسە کە قەناتیَ کوردۆ لە ١٩٠٩/٩/٢١ ، چاوی بە جیهان هەڵهیناوە لە گوندی – سویزی– لە ناوچەی قانزان لە هەرێمی قارس لە باکووری کوردستان... ناوی تەواوی قەنات کوردۆ کەلەش خدرو لە ئایین ئێزیدی بووە ، لە کۆتایی جەنگی یەکەمی جیهان لە ساڵی ١٩١٨ ، کە بەسەر ئەرمەندا زاڵ بوون .

بنەماڵەی قەناتی کوردۆو خەڵکی گوندەکەیان بەرەو ناوچەی ئەپارتەی ئەرمەنستانی ژێر دەسەڵاتی ڕووسیا کەووتنە ڕێو لە گوندی کوریلاخ نیشتەجیَ بوون کە گوندی کوردان بوو ، دوای ئەوە تورك ئەو گوندەیان داگیرکردو لەوێش بەرەو گورستان بەرێکەوتن ، لەساڵی ١٩٢٠ باوکی حەماڵیَ دەکرد بۆ بژێووی ژیان...

١٩٨٥/١١/١٠ فرۆکە سەربازیەکانی هێزی ئاسمانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق، بووکە شووشەی مینکراویان هەڵدایە خوارێ بۆ سەر گوندەکان و شارۆچکەی ئاکرێ لە باشووری کوردستان ، ئەویش لە پێناو تیرۆر کردنی منداڵی کوردو نانەوەی دوودڵی و نائارامی لەناوچەکەدا.

١٩٨٥/١٢/١١ پچڕانی پەیوەندی ئابووری لە گەڵ باشووری ئەفریکیا ، ئەویش بە بڕیارێکی کۆمەڵەی گشتی نەتەوە یەککگرتووەکان . بە هۆی ئاڵۆزی و نائارامی و باری ڕامیاریەتی ڕەگەز پەرستی و دەسەڵاتی تاکڕەوی لە ناوولاتەکەدا.

١٩٨٥/١٢/٢٠ کۆچی دوایی نووسەرو رووناکبیرو شاعیری نەتەوەیی کورد مامۆستا سامی عەودالٚ لە باشووری کوردستان.

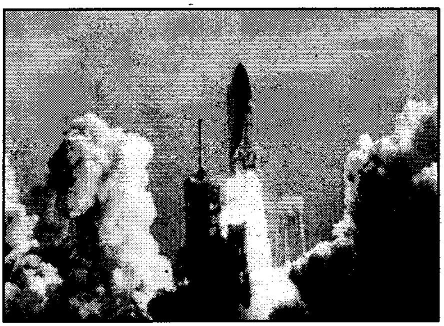
١٩٨٦

١٩٨٦/١/٨ کۆچی دوایی نووسەرو رووناکبیرو ڕۆماننووسی جیهانی بە ناوبانگ خوان سینۆ کارلۆس پیریز لە شاری مەکسیك.

١٩٨٦/١/١١ دەرچوونی بڕیاری ژمار/ ٤٢ لە لایەن سەرۆکی رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسێن ، کە پارێزکاری کەرکوك راسپێردراوە بۆ ئەوەی کە پارچە زەوی بە هەموو پێویستیەکانیەوە دابین بکات بۆ ئەو عەرەبانەی دەنێردرێنە پارێزگای کەرکوك ، هەروا ئەوکەسانە لەکەرکوك نشتەجێ بکرێت و بەشی دابین کردنی پێویستەکانیان و مەرجەکانی هاتنی ئەوعەرەبانە بەپێی برگە یاسایەکانیان کرین و فرۆشتن لەسەر ئەو زەویانەی کە پێیان دەدرێت نەکرێت بەفراوان کردنی بەعەرەبکردنی باشووری خاکی کوردستان.

١٩٨٦/١/٢٠ کۆچی دوایی گۆرانی بێژی دەنگ خۆشی ناسراوی کورد – ئەیاز زاخولی – لە شاری مووسڵ ، کە لە دایک بووی شاری دهۆکە لە باشووری کوردستان .
ئەویش بە هۆی کارەساتی خۆ لێکدانی ئوتومبێل لە نێوان رێگای دهۆك و مووسڵ و دوای چەند رۆژێك لە نەخۆشخانە گیانی لە دەستدا .

١٩٨٦/١/٢٨ تەقینەوەی مەکوکی ئاسمانی ئەمەریکی- تشالنژەر- لە دوای بەرز بوونەوەی بە چەند چرکەیەك لە سەر وولایەتی فلوریدای ئەمەریکا، کە هۆکارەکەی کەووتن خوارەوەی ، ئەویش بە تێك چوونی سەمامێکی مەتایی بوو کە بووە هۆی گیان لەدەست دانی ستافەکەی ، کە لە حەوت زانا پێك هاتبوون لەوانیش دوانیان ئافرەت بوون.

١٩٨٦ /٢/٢٧ کۆچی دوایی کەسایەتی پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان خدر ئەحمەد پاشا ناسراو بە خدری پاشا.. ناوبراو لە دایك بووی گوندی قووشاخلوی سەر بەناحیەی قووشتەپەی پارێزگای هەولێرە لە باشووری کوردستان ... ناوبراو پیاوێك بوو لەبنەماڵە ناودارەکانی پارێزگای هەولێر ، کە بنەماڵەی پاشای پێ دەگووترێ... ناوبراو لەساڵی ١٩٣٧ تاکوو ١٩٥٨ ئەندانی ئەنجوومەنی نووێنەرانی رژێمی شانشینی لە ئێراق بووە ، وەك نووێنەری پارێزگای هەولێر.. گۆری خدر ئەحمەد پاشا لە گۆرستانی

گوندی قووشاخلوه له ناوچه‌که‌دا.

١٩٨٦/٣/٧ بــه‌ڕێزان مـــام جــه‌لال تالـــه‌بانی و ئیـــدریس بـارزانی لـه رۆژهــه‌لاتی کوردســـــتانی داگـــیر کـراوی ژێــر ده‌ســه‌لاتی ئێـــــــــــران ، کۆبوونه‌وه‌یـــــه‌کیان

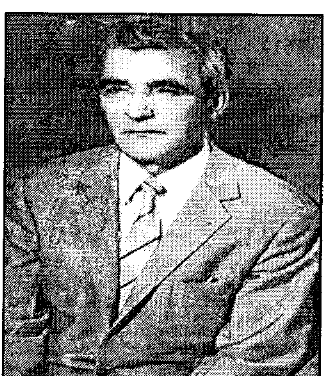

ئه‌نجامـداو لـه ئاکامی ئـه‌و کۆبوونه‌وه‌یـه‌دا ڕێکـه‌وتنی ئاشـت بوونـه‌وه‌یان مۆرکردو ڕایانگه‌یاند .

ئـه‌ویش بـه نـاوی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و یه‌کیـه‌تی نیـشتمانی کوردستان ، بلاوکراوه ، که کاردانه‌وه‌ی کاریگه‌ری هـه‌بوو له‌سـه‌ر تێکڕای بزووتنه‌وه‌ی ڕزگاریخوازی گه‌لی کورد له کوردستان.

١٩٨٦/٣/٢٦ به‌رپابوونی کوده‌تای سه‌ربازی له شاری خـه‌رتوومی پایتـه‌ختی سـوودان ، به‌سـه‌رکردایه‌تی وه‌زیـری بـه‌رگری عه‌بـدولره‌حمان سـووارزهه‌ب ، له‌گـه‌ڵ ژماره‌یـه‌ك له‌ئه‌فسه‌ره‌کانی و ئه‌نجوومـه‌نێکی سـه‌ربازیان پێـك هێنـا لـه سـه‌ر وولاته‌که‌دا.

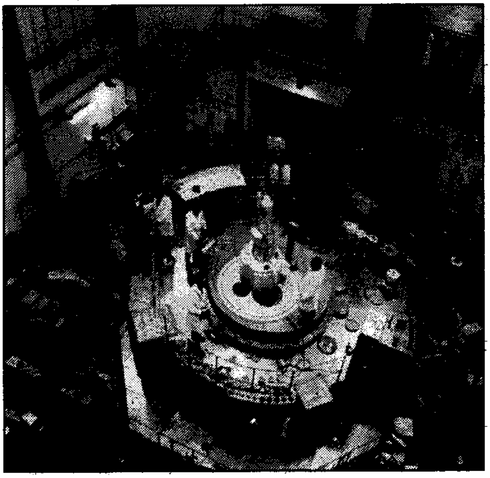
١٩٨٦/٤/١٧ روونـــــاکبیرو شـــــاعری گـــــه‌وره‌ی نه‌تـه‌وه‌یی و نیـشتمانی نـاوداری کـورد مامۆسـتا هـێمن ماڵئـاوایی لـه گـه‌ل و نیـشتیمانه‌که‌ی کــرد لــه ڕۆژهـــه‌لاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێـر ده‌سـه‌لاتی رژێمی ئێران ، ئه‌ویش دوای گه‌ڕانـه‌وه‌ی لـه هه‌نـده‌ران بـه تایبـه‌تی لـه ئێـراق بـۆ ئێران.

مامۆستا هێمن له به‌هاری سالی ١٩٢١ شـه‌وی جه‌ژن له گونـدی لاچین لـه نزیك سابلاخ چاوی به جیهان هـه‌لهێناوه ، ئه‌م شاعیره به هـۆی هه‌لوێسته

نەتەوەیی و نیشتیمانیەکەی ئێش و ئازاری زۆری چەشتووە و دەربەدەر کراوە لە لایەن ڕێمی شای ئێران لە ناو گەل و لەسەر خاکی نیشتیمانەکەیا

١٩٨٦/٤/٢٤ تەقینەوەی وویستگەی ئەتۆمی – تشرنۆبڵ – لە کۆماری ئۆکرانیای یەکێتی سۆڤیەت ، کە بووە هۆی کارەساتێکی گەوورەی ئەتۆمی نێوو دەووڵەتی لە جیهان ، کە کاردانەوەی لە سەرباری مرۆڤو ژینگەیی لە سەر ناوچەکەو وولاتەکەو جیهان ، هەروا کاردانەوەی کاریگەری بەردەوامی هەبوو و دەبێ لەسەر ژیانی گەلانی ئۆکۆانیا و لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٦/٤/٢٨ شاندی هونەری پارێزگای سلێمانی بە سەرپەرشتی – ئەنوەر قەرەداغی – بەرەو شاری تکریت – پارێزگای سەلاحەدین ... چوون بۆ بەشداری کردن لە یادی لە دایکبوونی سەرەك کۆماری و سەرۆکی ئەنجوومەنی سەکردایەتی شۆرشی رژێمی بەعس لە ئێراق – سەدام حوسین – ، تەواوی ئەو گۆرانیانەی کە لەو رۆژەدا هەر یەك لە قوتابییانی – دار المعلمات – و – ئامادەییەکان و قوتابخانە پیشەییەکان و چالاکی قوتابخانەکان – دەڵێن :-

دابەشکردنی مۆزیکاکانیان لەلایەن ئەنوەر قەرەداغی بۆ کرابوو ... ئەمە جگە لەوەی کە ئەو خەڵکەی ئەنوەر قەرەداغی بردبوونی بۆ شاری تکریت ، حەوت پاسی گەورە بووەو ناوبراو هەرەشەی لە باوکی ئەو کچانە کردووە ، کە ئەگەر کچەکانیان بۆ تکریت نەنێرن , ئەوا شکاتیان لیَ دەکات , لەکاتێکدا ئەو کچانە قوتابی بوون نەك گۆران بێژ ... خەرجی ئەم کارانەش لەسەر بوودجەی بەعسی دەسەڵاتدار بووەو جگە لە پاداشتی ئەنوەر قەرەداغی .

جێگەی باسکردنە کە ئەو گۆرانی بێژوو هوونەرمەندو نووسەرو رۆژنامەنووسانەی تاکوو راپەرینەکەی بەهاری / ١٩٩١ خزمەتی بەعسیان کردووەو بە بەژن و بالاَی بەعسیان دا هەڵگوتووە ... ئەمرۆ پێویست ناکات خۆیان بکەن بە نیشتیمان پەروەرو شۆرشگێر بەرامبەر بەراستگۆ و خۆراگرەکانی کە پێنووسی ئەم هونەرمەندو نووسەرو رۆژنامەنووسانە قەدەخەکراو بوون لەسەر دەمی بەعس لە ئێراق بە تایبەتی لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

جا من نامەوێ یەکە یەکە ناوەکانیان بێنم ، بەلاَم دەتوانن بگەرێنەوە سەر . گۆڤاری لڤین و هاوڵاتی و جەماوەر و چەندین رۆژنامەو گۆڤاری دیکە ... بەلاَم کێشەو ململانێی نێوان پارتی و یەکیەتی وای کرد ، کە ئەمانە ببنە شۆرشگێر و پێنووسی راستگۆ .

بەلاَم مێژووی جووڵانەوەی کورد نەفرەت لەوانە و پارمەتی دەرەکانیان و دەنگ و پێنووسەکانیان لە دەکات لە ئێستاو لە داهاتوو لە لایەن گەلی کورد لە کوردستان .

١٩٨٦/٨/٢١ زانایانی یەکیەتی سۆڤیەت لە بواری ئەتۆمی بلاویان کردەوە ، کە کارەساتی وێستگەی ئەتۆمی تشرنۆبڵ لە کۆماری ئۆکرانیا کاردانەوەی کاریگەری هەیە لە ناوچەکەدا بۆ ماوەی حەفتا ساڵی داهاتوو لەناوچەکەدا ، کە دەبێتە هۆی مردنی زیاتر لە ٤٨٠٠ منداڵ و ١٥٠ هەزار هاووڵاتی دیکەش ، کە تووشی نەخۆشی جۆراو جۆر هاتوون و دێن لەئایندەدا.

١٩٨٦/٨/٣٠ کۆچی دوایی پەیکەرتاشی بەناوبانگی سەدەی بیستەم – هنری سەبنسەر مۆر – لە دوای ململانێی دژواری بەردەوام لەگەڵ نەخۆشیەکانی ، ئێستاش لە زۆر گۆرەپان و باخچەو سەنتەرەکانی دیکەی نێوو شارو بەردەم تەلارە مەزنەکان بە چاو دەکەوێت ، نەك هەر لە ئەورووپا بەڵکوو لەئەمەریکای باشووریش دەبینرێت لە ناوچەو کێشوەرەکەدا.

١٩٨٦/٩/٢٩ پرۆژەی دروستکردنی بەنداوی بێخمە درایە دەست کۆمپانیای هاوبەشی نێوان کۆمپانیای - ئانکا - ی تورکی و کۆمپانیای - هیدرۆکردینیا –ی یوگسلاڤی پێشوو ... هەروا تەندەری کاری کەهرۆ ئاوییەکەش – واتە پرۆژەی کارەبایەکەش – بەگوێرەی گرێبەستێك لە ١٩٨٨/١٠/١ درا بە کۆمپانیای – ئانکرا – ی یۆگسلاڤ ، پارەی تێچوونی هەردوو گرێبەستەکەش بە ملیارێك و ٧٥٠ ملیۆن دۆلار مۆرکرا .

هەروا کاتی دەست پێکردنی پرۆژەکە سەرەتای ساڵی ١٩٨٧ بوو ... لە ماوەی نێوان ساڵی ١٩٨٧ تاکوو داگیرکردنی کوێت لە ساڵی ١٩٩١ لە ٣٤٪ ی پرۆژەکە ئەنجامدرابوو ... واتە لە ٣٤٪ تەواوبووەو لە ٧٦٪ ماوە ، ئەمەش لە دوای فرۆشتن وبە تالاَن بردنی هەموو کەل وپەل و شمەکەکانی کاری پرۆژەکە لەلایەن بەرپرسان و کەسانی دیکەی سەرەك هۆزەکان بە برێك پارە لەلایەن سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان .

چۆنیەتی پرۆژەی بەنداوی بێخمە کە بەگوێرەی لێکۆڵینەوەکەی کۆمپانیای EPDC یابانی ... پرۆژەی بەنداوی بێخمە دەکەوێتە سەر زێی گەورە لە نزیك گوندی بێخمە لە سەر ئەو دەربەندەی کەچیای پیران دەبڕێ و نزیکەی ٥٠ کیلۆمەتر لە شارۆچکەی شاقلاوە دوورە ... جۆری بەنداوەکە بەردی رووکامیەی بە درێژایی بەنداوەکە ٢٣٠ مەترە ... هەروا درێژیەکەی لە سەرەوە ١٥ مەترە ... گەورەترین پانیشی لەژێر ئاوەوە ١٠٥٠ مەترە ... بەنداوەکە ٦٠٤ مەتر لەسەر ئاستی دەریاوە بەرزە .

بەنداوی بێخمە

هەروا توانای گلدانەوەی ١٧ ملیار مەتر سێجای ئاوی هەیە ... هەروا ١٥ دەرگای هەیە کە ٣ دەرگای بۆ ئاو لە بەر رۆیشتنەو ٢ دەرگای بۆ چۆڵکردنە ... هەروا توانای بەرهەم هێنانی وزەی کارەبای ساڵانەی ١٥٠٠ میگاواتە ... کە وێستگەی کارەباکەی لە ٦ تۆربین پێك هاتووە .. کە هەر تۆربینەی ٢٥٦ میگاوات کارەبا بەرهەمدێنێ ... هەروا رووبەری بەنداوەکە – حەوز- ٢٢٣ کیلۆمەتر سێجا دادە پۆشێ لە زەوی کە ٦٠ گوند لەخۆ دەگرێ و ٣٠ گوندی عەشیرەتی سورچی و ٣٠ گوندی بارزانیەکان .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە شووێنە هەرە بە ناوبانگەکانی کوردستان بە ئاو دادە پۆشرێ وەك شووێنەواری شانەدەرو رێزان و بلێ و بارزان ... لە گەڵ ئەوەشدا ئەم پرۆژەیە گەر لە داهاتوو بەشێوەیەکی گونجاو لەبار لەسەر بنەمای توێژینەوەیەکی زانستیانەی سەردەمی و بە ئامارەکانی تەکنۆلۆژیای سەردەمی دەتوانرێ دەشتی هەولێر و کەندیناوەو قەراجیش ئاودێر بکات ، بەدروستکردنی چەندین رووبار لەسەر بەنداوەکە و بەرەو ئەو شوێنانەی کە باسمان کردن لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨٦/١١/٧ هونەرمەنـــدو گـــۆرانی بێـــژو ماموّستای زانکۆی سەلاحەدین ، ماموّستا شەماڵ سائیب لە شاری سلێمانی لـە هـەرێمی باشووری کورنستان کۆچی دوایی کرد .

١٩٨٦/١١/١١ بـــەبڕیاری پارێزگـــاری پارێزگـــای حەســـەکە بەشـــێووەیەکی فـــەرمی بەکارهێنانی زمانی کوردی قەدەخە کرا لە شـارو شارۆچکەو گوندنەکان ، لە شووێنی کارکردن لە ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا .

١٩٨٦/١١/١٤ بڕیـاری ئەنجوومـەنی سـەرکردایەتی شۆڕشـی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق بەژمارە/ ٨٤٠ ، کە تیایدا هاتیە :-

ئـەویش بەنـدکردنی هـەر کەسـێکی جـووێن یـاخوود ئیهانـەی سـەرەك کۆماری سەرکردایەتی شۆڕش‌و پارتی بەعس‌و ئەندامانی ئەنجوومەن بکا بە بەندکردنی هەتاهەتا لە ناو ئێراقدا .

١٩٨٦/١٢/١٧ هونەرمەندو گۆرانی بێژی ناوداری کـورد ماموّسـتا محەمـەد عـارف جـەزراوی لـە شـاری دهـۆك کۆچـی دوایی کردووە .

١٩٨٧

١٩٨٧/١/١٥ ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق لاشـەی – ٧٠ – منـداڵی کـوردی دایـەوە دەسـت کەس‌و کاریان ، کە تەمـەنیان لەنێوان ١٣ تـا ١٦ سـاڵ بـوو، شایانی باسـە کەتەمـــەنیان گـــەرووەکرا بـــوو ، بـــۆ ئـــەوەی فـــەرمانی کووشـــتنیان بیـــان

گرێتــەوەو لــە هــەمان کــات بــۆ هەریــەکیان -٣٠- دینــاری سوویــسری لەکـەس و کاریـان وەرگـرت ، کـە نرخـی خنکانـدنیان بـوو لەگـەڵ ئەوەشـدا دانانی پرسەکەشیان لێقەدەخەکردن.

١٩٨٧/١/١٨ کۆچی دوایی گۆرانی بێژی ناوداری کورد - خـودادا عـەلی- لـە ئـەنجامی نەخۆشـیەکی کووشـندەو هـەژاریو کەساسـی، کـە گۆڕەکـەی لـە نزیـك- ئەلوەن- لە گۆڕستانی شار نێژراوە لەشاری سلێمانی لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٨٧/١/٣١ ســەرکردەی کــورد - ئیــدریس بــارزانی- لــە شارۆچــکەی - ســلیڤانی- ســەر بەناوچــەی پارێزگــای ورمــێی ڕۆژهــەڵاتی کوردســتانی داگیر کـراوی ژێـر دەسەڵاتی ئێران ، ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی کرد ، کە ئەمــەش بــووە هــۆی لەدەســت دانــــی ســــەرکردەیەکی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد لە کوردستان.
جێگەی باسکردنە کە سەرکردەی کورد لە باشووری کوردستان لە سالی ١٩٤٤ لـە گونـدی بـارزانی سـەر بـە پارێزگـای هـەولێر چـاوی بـەجیهان هـەڵهێناوە ، ئـەم کەسـایەتیە کـوری سـەرکەدەی کـورد مستەفا بارزانیـە ، ئیـدریس بـارزانی لـە تەمـەنی منداڵیـەوە لـە نـاو ئـێش و ئـازاری گـەل و نیـشتیمانەکەیدا پــەروەردە کــراوەو بەشــداری تــەواوی لــە خــەباتی بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد کردووە لە هەرێمەکەدا .
هـەروا رۆڵـی بـاڵای هـەبووە لـە چـارە سـەر کردنـی کێشەکان و بەشداری رێکووتننامـەی ئاداری /١٩٧٠ کـردووە لـە گـەڵ حکوومـەتی ناوەنـدی لـە شاری بەغدا ، ئەم کەسایەتیە دوای نسکۆی شۆرشی ئەیلول رۆڵـی بـاڵای هەبووە لە دووبارە دەستپێکردنەوەی شۆرشی گەلی کوردستان لە هـەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٨٧/٢/١ کردنەوەی بەشی کوردی لە رادیۆی – دورتمۆند – ئەلمانیا – کرایەوە ... ماوەکەی یەك کاتژمێر بوو ... ئەم وێستگەیە بە ٨ زمان بەرنامەکانی خۆی بەخش دەکرد ، لە ئەلمانیاو دەوروبەری لە کێشوەرلەکدا .

١٩٨٧/٢/٢ لە ڕاپرسی گەلانی فلیپین دەستووری نوێی وولاتەکەیان ڕاگەیاند بەپێك هێنانی دوو ئەنجوومەن ، ئەویش ئەنجوومەنی پیران کە ژمارەیان ٢٤ ئەندام بوو ، لەگەڵ ئەنجوومەنی نووێنەران کە ژمارەیان ٢٥٠ ئەندام بوو، بە دیاریکردنی دەسەلاتی سەرۆك کۆمار بۆ ماوەی شەش ساڵ ، کەنابێ دووبارە خۆی هەڵبژێرێتەوە بۆ پۆستی سەرەك کۆمار لە وولاتەکەدا .

١٩٨٧/٢/٢٧ زاناکان ئەوەیان سەلماندووە کە هەموو ئەستێرەیەك لەو گەردوونەدا ماوەی ژیانی خۆی هەیە ، وەك هەر گیان لە بەرێکی دیکەو هەر یەکە بە پێی بوونی خۆی ... جا ئەستێرە بێت ، یاخوود رۆژ بێت یاخوود دارو درەخیت وگژوگیا و ئاژەڵ و زیندەوەربێت ، یاخوود مرۆڤ بێت .

کە لە سەرەتا لە دایك بوونەو دوایی گەشەکردنەو دوایی پێگەیشتووەو دوایی لەکاتی ئامادەیەو دوایی بەرەو مردن ... بە هۆی کامێرای تلسکۆبی پێشکەوتوو بەتایبەتی لە سەدەی بیست و یەك , زانستی نوێ ئەوەی سەلماندووە کە سەدا ئەستێرە تووشی ئێش و ئازار دەبێت .

ئەویش بە هۆی تێك هەڵکشاوی گەردیلە جۆراوجۆرەکان و کۆتایی هاتنی ماوەی ژیانی ئەم جۆرە گەردیلانە ، کە هەر ئەستێرەیەك بە ملیۆن گەردیلەی ترشاتی و سووری و شیرینی و ئاسنی و مزرو گەردیلەی دیکەی کیمیاوی و فیزیاوی تیایەو، بەردەوام دەبێت لە جمووجوڵی لە ماوەی ژیانی ئەم ئەستێرەدا .

بۆ نموونـه لـه ٢/٢٧ ئەستێرەیەکی زەبەلاح دەرکەوت بەناوی – سـووبەر نۆڤا – کە ئەویش وەك پێکهاتەیەکی دەرئەنجامی روناکیەك بێت ، کە لە ئەنجامی تەقینەوە هاتبێتە کایەوە لە ئەستێرەی دیکەی زەبەلاح بەناوی – سندیلیك – کە تەقینەوەکەی بەر لە ١٧٠,٠٠٠ هەزار ساڵ بەر لە ئێستا روویداووە .

بەڵام لەم رۆژە ئەم روناکیەی گەیشتۆتە سەر زەوی ... واتە روونـاکیَ ئەو تەقینەوەیـە لـە دوای ١٧٠,٠٠٠ هـەزار سـاڵ روونـاکی لـە تەقینەوەکـەی گەیشتۆتە ئێمە و ئەو ئەستێرەیەش ١٥٠,٠٠٠ هەزار ساڵ رووناکیە .

سەرچاوە:– ایات العلوم الکونیه – بەرگی ٢/١ لە ١٤٧ کۆمەڵە زانای جیهانی کە ژمارەی ١٦٩ زانا و توێژەر بەشداری تیاکردووە . چاپی یەکەم /٢٠٠٧ .

١٩٨٧/٢/٢٨ رژێمی بەعسی لە ئێراق ، لە ماوەی شەڕی لە گەڵ رژێمی ئێران – ١٠٠– مووشەکی – سکوَت/ب– هاویشتە سەر شارەکانی ئێران لەوانە – ٨٩– مووشەك تەنیا بۆ سەر شاری تارانی پایتەخت بوو.

بەڵام ئێران – ١٢٥– مووشەکی هاویشت بۆ سەر شارەکانی ئێراق لەوانە – ٣٤–مووشەك بۆ سەر شاری بەغدای پایتەختی ئێراق بوو لە ماوەی شەڕ لە نێوانیاندا .

١٩٨٧/٣/١٦ لە بڕیارێکی سەرکردایەتی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە سەرکردایەتی سەدام حوسێن ، ئەویش بەگۆڕینی باری کرێکار بۆ فەرمانبەر لە هەموو

دامو دەزگاکانی دەوڵەتی ئێراق ، بەتایبەتی لە کارگەو پرۆژە هەمەلایەنەکان لە وڵاتەکەدا .

١٩٨٧/٤/٩ پەرلەمانی ئەوروپا لە بڕیارێکی نارەزایی خۆی ڕاگەیاند ، لە بارەی گرتن و ئازاردان و شەهیدکردنی ٣٠٠ منداڵی کورد لە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان ، کە لەلایەن سیخوڕەکانی بەعسی لە ئێراق ئەنجام درابوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٧/٤/١٥ هێرشی کیمیابارانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بۆسەر گوندی شێخ وەسانان ئەنجامدرا ، کە بووە هۆی شەهید بوونی بەدەیان هاووڵاتی کورد ، کە ٢٦ ئافرەت و ٥٥ منداڵی تێدا بووە قوربانی، لەهەمان ڕۆژ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەکتریای – تیفۆئیدی – لەدژی کۆمەڵگای پەنابەرە کوردەکانی تورکیا بەکار هێنا.

١٩٨٧/٤/١٦ گوندی شێخ وەسانان لە دوای کەووتنە بەرشالاوی چەکی کیمیاوی ، ئەوانەی بوونە قوربانی و هاووڵاتیانی دیکەش بەتراکتۆرو ئۆتۆمبێل هەڵدێن و ڕوو لە نەخۆشخانەکانی شارۆچکەی رانیە و شاری هەولێر لەهەرێمی باشووری کوردستان دەکەن ، بۆ تیمار کردن .
بەڵام لە ناو نەخۆشخانە لەلایەن پیاوانی ئەمنی بەعسی پارێزگای هەولێر رفێندران و لە ڕۆژی ٤/١٧ لە گۆری بەکۆمەڵ زیندە بەچاڵکران لە گۆڕستانی کارگەی قیر لە باشووری شاری هەولێر لە سەر ڕێگای مەخمور هەولێر لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٧/٤/١٩ بە هۆی هەڕەشەکانی رژێمی ئیسلامە لە ئێران ، لە سەر وڵاتانی کەنداو ، بە تایبەتی کووێت و سعوودیە ، لەو کاتەش کووێت هەوڵی پاراستنی وڵاتەکەی دەدا ، و لە لایەکی دیکە ئەمەریکا پشتگیری دوولایەنەی پەیڕەو دەکرد .
لەو کاتەش سەیر بوو کە بەرپرسی نووسینگەی وەزارەتی دەرەوەی ئەمەریکا – کاترین کۆتشی – سەردانی کووێتی کردو لە گەڵ وەزیری دەرەوەی کووێت و جێگری سەرەك وەزیرانی کووێت – سەباح ئەحمەد ئەلسەباح – کۆبوونەوەو پێی ڕاگەیاند ، کە شەڕی سارد لە نێوان یەکیەتی سۆڤیەت و ئەمەریکا هێشتا کۆتایی نەهاتووەو دوورنییە ڕووبەڕووبوونەوە

لەنێوان ئەمەریکاو سۆڤیەتی ئەنجام بدرێ.
لە بەر ئەوە دەبێ رەزامەندی سۆڤیەت وەرگیرێ بۆ هێوورکردنەوەی بارو دۆخەکە لەرۆژهەڵاتی ناوین ،و لەلایەکی دیکەش سۆڤیەت خواست یاری ئەوە بوو ، کە هێزەکانی سووپای لەدەریاکان لەسەر کەنداو بڵاوبێتەوە لەپێناو بەدی هێنانی مەرامەکانی چ لە کەنداو چ بەرامبەر ئەمەریکاو ئێران لە ناوچەکەدا ...هتد.

١٩٨٧/٥/٧ کۆچی دوایی نووسەرو رۆژنامەوان و کارمەندی خزمەتگوزاری شارەوانی لە پارێزگای هەولێر مامۆستا- محەمەد مەولود - ناسراو بە - مەم - بەنەخۆشیەکی کوشندە لە یەکێك لەنەخۆشخانەکانی شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ... دوای کۆچی دوایی ، تەرمە پیرۆزەکەی لە گۆرستانی قەزای شەقڵاوە نێژراوە .

شایانی باسە مامۆستا مەم لە ساڵی ١٩٢٧ لە هاوینە هەواری شەقڵاوە لە بنەماڵەیەکی ئاوارەی لە بنەچەدا خەڵکی رۆژهەڵاتی کوردستان چاو بە جیهان هەڵدێنێ ، قۆناخەکانی سەرەتایی و ناوەندی لە شارۆچکەی شەقڵاوە تەواو دەکات ، بەڵام بە هۆی هەژاری و کەم دەرامەتی ناتوانێ لە خوێندن بەردەوام بێت .
نووسەر بەنووسینی شیعر چۆتە مەیدانی ئەدەبی وردی و پلەی ئەدەبی ز کوردی و لە دواییدا بووتە چیرۆك نووسێکی راستەقینەو ، یەکەم تاقیکردنەوەی چیرۆك نووسینی دەگەرێتەوە بۆ ساڵی ١٩٥١، کە چیرۆکێکی بەناوی - برسیەتی بەهێزترە- نووسیووە .
دوای ئەویش زنجیرە چیرۆکێکی سەرکەوتووی نووسی و لەساڵی ١٩٥٧ دەستی بەبڵاوکردنەوەی چیرۆکەکانی لەگۆڤارەکانی - هیوا ، بلێسە - رۆژی نوێ - کرد ، دوای رێکەوتننامەی ١٩٧٠/٣/١١ بەرهەمەکانی

لەگۆڤاری هەولێرو رۆژنامەی برایەتی و رۆژی کوردستان بڵاوکردۆتەوە. ماموستا یەکەم چیرۆك نووس بووە کە چیرۆکەکانی وەرگێرابێتە سەر زمانی ئەوروپایی ... چیرۆکەکانی لە دوو بەرگدا لەساڵی ١٩٧٠ – ١٩٨٤ بڵاوکردۆتەوە . ماموستا لەکارە پیرۆزەکانی بەردەوام بووە تاکوو ماڵئاوایی لەگەل و نیشتیمانەکەیا کردووە لەباشووری کوردستان .

١٩٨٧/٥/١٨ بەهۆی هەڵەی یەکێك لە فرۆکە سەربازیەکانی سووپای ئێراق بە دەست نیشان کردنی رەگەزی – ترادی – ئەمەریکی لە نزیك کەناری بەحرێن کە تەرادی – ستارك – بوو ، لەو کاتەش مووشکەکانی هێزەکانی سووپای ئێران لەکەنارەکە بوون ، بەمووشکی جۆری لێجیدا – ئەکزۆسیست – و لە ئەنجام بووە هۆی کووشتنی ٢٨ لەئەفسەرو دەریاوانەکان .

لەوکاتەش سەرۆکی ئەمەریکا رۆلاند رێگان هەرەشەی لەئێران کرد سەرەرای ئەوەی کەهاوێشتنی موشەکەکە ئێران نەبوو ، بەڵکوو ئێراق و بوو، دوای ئەوە داوای لێبووردنی لە ئەمەریکا کردو قەرەبووی خێزانە کووژراوەکانی کردەوە هەر خێزانێکی بە – ٨٠٠٠ – هەزار دۆلاری ئەمەریکی لە لایەن ئێراق .

١٩٨٧/٥/٢٩ سکرتێری گشتی مەکتەبی باکووری پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالستی لە ئێراق – عەلی حەسەن مەجید – دەسەڵاتێکی ئەوتۆی پێدرابوو .

کە لە باکووری ئێراقدا هاوتای دەسەڵاتی سەدام حوسێن بوو کە دەسەڵاتی بە سەر هەموو دەزگاکانی دەوڵەتدا دەشکا .

شایانی باسە عەلی کیمیاوی خاوەنی بروانامەی خوێندن نەبوو ، کە نائبی – واتە جێگر – و عەریفی سەربازی بوو لە رێزی سووپای ئێراق . بەڵام لە بنەماڵەی سەدام و خەیروڵڵا تلفاح بوو ، کە باوکی عەدنان خەیروڵڵای وەزیری بەرگری ئێراق بوو ، ئەم دەسەڵاتەش تاکوو ١٩٨٩/٤/٢٣ بەردەوام بوو لەناو سەرکردایەتی پارتی بەعسی لە ئێراق .

١٩٨٧/٦/١٤ دەرچوونی نووسراو لە لایەن ئەمینداری نهێنی دەووڵەت – عەلی موشدە کازم – امین سرالدولة – بۆ هەموو رێکخراوەکانی پارتی بەعسی و فەوجەجاشە کوردە خۆفرۆشەکان ، کە دووپاتی ئەوە دەکاتەوە لە سەر

ڕامیاریەتی ڕاگوواستنی بەکۆمەڵ .

ئەویش بەرامبەر بەگەلی کورد ، بە کووشتنی هەرهاو وڵاتیەکی کوردو بە لەناوبردنی ئاژەڵ ، کە لەسەر خاکی کوردستانە ، ئەونووسراوەش بۆ لیژنەی ڕێکخستنی ئەفواجی بەناوبەرگری نیشتمانی ڕەوانەکراوە، بە ژمارە/نە/ش/٦٦٤ لە١٤/٦/١٩٨٧.

نووسراوی لیژنەی ڕێکخستنی ئەفواجی بە ناو بەرگری نیشتمانی ژمارە/١١٧٥ لە٩/٦/١٩٨٧ ، کە هاوپێچە بەنووسراوی ڕێکخستنی باکووری پارتی بەعسی لەژێر ژمارەی نەهێنی و کەسی/٢٨/ ٢٦٥٠ لە٢/٦/١٩٨٧ کەهاتیە:-

١- قەدەخەکردنی خۆراك بۆئەو ناوچانەی کەبەر ڕاگوواستن دەکەون لەگەڵ ئۆتۆمبێل و هەرکارێکی دیکە لەقۆناخی دووەمی ڕاگوواستن لەکۆمەڵگا زۆرە ملێیەکاندا.

٢- بە هیچ شێووەیەك نابێت ئاوەدانی لەو ناوچانەی ڕاگوواستنی قۆناخی دووەم دەیانگرێتەوە تاکوو٢١/٦/١٩٨٧ بمێنێ.

٣- لە دوای کۆتایی هێنان بە وەرزی زستان ، کە لە ٩/١٥ کۆتایی دێت و نابێ بەردەوام بن لەکارە کشتووکاڵیەکان بۆ وەرزی زستان و هاوین لە ناوچەکاندا .

٤- قەدەخەکردنی مەڕومالات لەوناوچانەی کە قەدەخەکراوە.

٥- لەسەر هێزی سەربازی لەو ناوچەی لێی بەرپرسیارە هەڵسن بەکووشتنی هەرمرۆڤێك و ئاژەڵێك کە لە ناوچەکە بەدی دەکرێن .

١٩٨٧/٦/٢٨ فڕۆکە جەنگیە سەربازیەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، شاری سەردەشتی ڕۆژهەڵاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ئێرانیان بۆردومان کرد، کە بووە هۆی شەهید بوونی ١٣٢ هاووڵاتی و زامدار بوونی زیاتر لە ٥٠٠٠ هەزار هاووڵاتی کورد ، کە لەو هێرشەدا چەکی کیمیای ژەهراوی تیا بەکار هێنابوو لە شارەکەدا .

١٩٨٧/٧/١٧ گرێدانی یەکەم کۆبوونەوەی پارتە کوردستانیەکان لە باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق لە بارەگای بیرۆی ڕامیاری پارتی دیموکراتی کوردستان ، لە پێناو پێك هێنانی بەرەی کوردستانی و یەکخستنەوەی مالی

کوردی لە باشووری کوردستان.

١٩٨٧/٩/٧ بەپێی نووسراوی ژمارە/ ٤٣٥ی مەکتەبی ڕێکخەری باکووری پارتی بەعس ، هەڵسا بەراگوواستنی خێزانە تێکدەرەکان واتە – خێزانە کوردەکان– لەتەمەنی ١٢ تا ١٥ساڵ ڕاگوواستنی دایکان هەتا گەر منداڵیان شەهیدی ڕێگای بەعس و شووێن بزر بێ یاخوود کوڕەکانیان هەتا لەریزی سووپای ڕژێمی بەعسیش بێ .

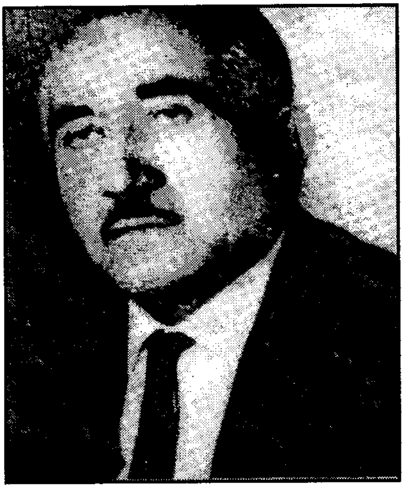
١٩٨٧/٩/٢٩ لە ئەنجامی هەڵبژاردنی پەرلەمانی تورکیا پارتی دایکی نیشتمانی زۆرینەی کورسیەکانی بەدەست هێناو تۆرگۆل ئۆزال پۆستی سەرەك وەزیرانی گرتە دەست لە تورکیا.

١٩٨٧/١٠/٧ هەڵگیرسانی ڕاپەرینی گەلی فەلەستین دژی دەسەڵاتی ئیسرائیل بە هۆی کووشتنی چوار لە گەنجی فەلەستینی لە ٧/٦ ، کە ئیخوان مسلمینەکان فتیلی ئەو ڕاپەرینە بوون لەخاکی فەلەستین دژی ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٨٧/١٠/٢٠ هونەرمەندو گۆرانی بێژی نەتەوەیی و نیشتمانی مامۆستا – تایەر تۆفیق کۆچی دوایی کرد لەشاری هەولێر . کە لەدایك بووی شارۆچکەی کۆیەیە لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٨٧/١١/٧ جێگری سەرکۆماری توونس – زێن عابدین بن عەلی– هەلسا بە کودەتایەکی ئاشتیانە ، ئەویش بەلابردنی سەرەك کۆماری توونس حەبیب بورقێبە لە سەرۆکایەتی توونس و خۆی کردە سەرۆك کۆماری تونس و لەدەسەلات بەردەوامە لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٨٨

١٩٨٨/١/١٢ كۆچـــی دوایـــی ئـــەدیب و مێژوونووســی كــورد مامۆســتا- میرزا محەمەد ئەمین مەنگوری ، ناسراو بە - میرزا مەنگووری - لە شاری سلێمانی لە تەمەنی ٧٨ ساڵیدا كە تەرمەكەی لە گۆرستانی گردی سەیوان بەخاك سپێردرا ... بەڵام لەسەر داوای خۆی بەر لە مردنی لە ١٩٩٢/٦/١٦ لە مەراسیمێكدا تەرمی پیرۆزی گواستراوە بۆ سەر شاخی كێووە رەش لەشارۆچكەی رانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە هەرێمی باشووری كوردستان .

شایانی باسە مامۆستا مەنگووری لە ساڵی ١٩١٥ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە ناوچەكەدا . ئەم نووسەرە ٢٤ كتێبی مێژوویی چیرۆك و شیعری نووسیووە كە بەشێكیان بەچاپكەیەندراوە لە كوردستان ... ئەوانیش :- ١-هەنگاوێك بۆ سەركەوتن لە ساڵی ١٩٣٧ . ٢- گەشتی ئەستێرەی مەریخ لە ساڵی ١٩٧١ . ٣- زێرینیای ئامێدی لە ساڵی ١٩٧١ .فەیروزخانی پشتكۆ لە ساڵی ١٩٧٠ . بوكێكی ناكام لە ساڵی ١٩٧١ .

سەرچاوە :- رۆژنامەی ئێراق ١٩٩٠/١/٢٣ .

١٩٨٨/١/١٦ بڵاوكردنەوەی یەكەم بەیاننامە ، كە ناوی جووڵانەوەی حەماسی لە سەر بێ لەدوای ٤٠ رۆژ لەبەرپابوونی راپەرینی جەماوەری فەلەستین دژی ئیسرائیل ، كە لە ٨/١٤ ی هەمان ساڵ پرۆگرامی جووڵانەوەی حەماس بڵاوكرایەوە بەئامانج و تێكۆشانی جووڵانەوەی حەماس ، كەجووڵانەوەیەكی ئیسلامیەو پرۆگرامەكەشی ئیسلامیە لە هەموو بوارەكاندا لە هەرێمەكەدا .

١٩٨٨/١/١٨ كۆچی دوایی كەسایەتی فۆلكلۆر پەروەری كورد مامۆستا ئەحمەد بەكر ناسراو بە - ئەحمەد ئاكۆ - لە شاری هەولێر، شایانی باسە كە مامۆستا ئەحمەد لە ساڵی ١٩٢٣ لە شاری رانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، دوای ئەوە خێزانەكەی چۆتە شاری كۆیەو خوێندنی

سەرەتایی و ناوەندی تێدا تەواوکردووە .
دوای ئەوە چۆتە شاری بەغدا و لە قوتابخانەی کشتووکاڵ لە ئەبوو غرێب دا خوێندنەکـەی تـەواوکردووە ... لـە سـاڵەکانی ١٩٥٦ – ١٩٥٧ – ١٩٥٨ خوێـندنی کۆلێژی لـە وولاتـی مغـرب تـەواوکردووە . دوای گەرانـەوەی بۆتـە بەرێوەبەری دارستان لە پارێزگای هەولێر .
لە دوای دامەزراندنی پارتی هیوا بە سەرۆکایەتی رەفیق حلمی لـە ساڵی ١٩٣٩ – ١٩٤١، بۆتـە ئەنـدامێکی چـالاکی ئـەو پارتـە ... ئـەم مامۆسـتایە بـەردەوام بـووە لـەکارەکانی نووسـین و شـیعر تـاکوو ماڵئـاوایی لەگـەل و نیشتیمانەکەی کردووە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٨٨/٢/٢٣ سەرەتای دەسـت پێکردنـی ئەنفالـە بەدناوەکـە ، لەلایـەن رژێمـی بەعسی لـە ئێـراق ، دژی گـەلی کـورد بەسـەرکردایەتی سـەدام حوسـێن بـۆ سـەر هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ، لـە ناوچـەی پارێزگـای سلێمانی بەدەسـتگیرکردنی منداڵو گەنج و پیر لە ئافرەتو پیاوو بەردەوام بوونی تاکوو ٩/٦/ ی هـەمان سـال ، کـە هەشـت جـار ئـەم کـارە ئەنجامـدرا هـەر جـارەو لەناوچـەیەك لەباشـووری کوردسـتانی لکێنـراو بـە ئێـراقو جاری یەکـەم بـۆ مـاوەی سـێ هەفتە بەردەوام بوو ناوچەو لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٣/٩ هونەرمەنـدی گـۆرانی بێـژی کـورد – محەمـەد شـێخۆ – لـە رۆژ ئـاوای کوردستانی لکێنراو بە سووریا ماڵئـاوایی لەگەل و نیشتیمانەکەی کـردووە ... جێگەی ئاماژە پێکردنە کە هونەرمەندی کورد محەمەد شێخۆ لە ساڵی ١٩٤٨ لـە شـاری قامیشلوو چاوی بـەجیهان هـەڵهێناوە ... سـەرەرای کـاری هونەری وەکوو پێشمەرگەیەك و خەمخۆری گۆرانی کوردی تاکوو لەژیانـدا بوو خزمەتی نەتەوەکەی کردووە .
لـە پاڵ خزمـەتی پێشمەرگایەتی و گـۆرانی بێژی ، ئەم کەسایەتیە توانـای هونەری تابلۆ دروستکردن و وێنەکێشانیشی هـەبووە ... و، لە هـەمان کـات موزیـك ژەنـیش بـووە ... بـە هـۆی باری رامیاری هونەرمەند محەمـەد شـێخۆ روو لـە وولاتـی لوبنـان دەکـات و ماوەیـەك لـەوێ ژیـان بەسـەر دەبـات . دوای گەرانــەوەی روو لــە باشــووری کوردســتان دەکــات و لــە شــاری کــەرکوك نیـشتەجێ دەبـێ ولـە گـەڵ هونەرمەنـدانی شـارەکە تێکـەڵاو دەبێـت و بـەو هۆکارە دەتوانێ بەوێستەگەی بەشی کوردی لەبەغدا گۆرانی تۆماربکات .
بە هۆی دڵسۆزی بۆ گەل و نیشتیمانەکەی سەردانی بارزانی نـەمر دەکـات و

بارزانیش ریزی لێدەنێ ... تاکوو ساڵی ١٩٧٥ لەریزی پێشمەرگە بەردەوام دەبێت و، دوای ئەوە ئاوارەی ئێران دەبێت ... دوای ئەوە دەگەرێتەوە رۆژئاوای کوردستان لەشاری قامیشلۆ و نیشتەجێ دەبێ تاکوو ماڵئاوایی یەکجارەکی دەکات و تەرمەکەی لەگۆرستانی – هەڵلیە – بە خاك دەسپێردرێت لەشارەکەدا .

١٩٨٨/٣/١٦ بە بریاری سەرۆکی رژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن و جێبەجێ کەری عەلی حەسن مەجید شارۆچکەی هەڵەبجەی کیمیا باران کرد... کە بوە هۆی شەهید کردنی زیاتر لە ٥٠٠٠ هەزار مرۆڤی کورد لەمنداڵ و گەنج و پیر لە ئافرەت و پیاو بەهاوکاری جاشە کوردە خۆفرۆشەکانی دوژمنی کوردوکوردستان و زامدار بوونی بەسەدا هەزار هاووڵاتی و وێران کردنی شارەکە ، هەر بەو هۆیەش ئەم رۆژە کرا بە رۆژی شەهید لە سەرانسەری کوردستان بەتایبەتی لەباشوری کوردستانی لێکندراو بەئێراق.

لە ٣/١٦ تاکوو ١٩٨٨/٩/٣٠ کە شەش مانگ جگە لە ٥٠٠٠ هەزار شەهیدەکەی هەڵەبجە ١٨٢ کەس ئەنفال کرا ، کەواتە رۆژی ١٠٠٠ هەزار

کورد بە دەستی دەسەڵاتی ناوەندی بەعس و داروەدەستەکەی شەهید کراوون.
لە ساڵی ١٩٦٨ تاکوو ساڵی ١٩٨٨ گەر وەك ئامارێك جووتی بکەیت لە گەڵ لە سێدارەدان و کووشتن و سووتاندنی لە زیندانەکانی هەمەجۆری بەعس، کە وەك ئەنفالەکەو زیاتر کە بەعس لە ماوەی ئەو بیست ساڵەدا رۆژی ٤ – چوار کوردی شەهید کردووە.
ئەی بە عەرەبکردن و داگیر کردنی خاکی کورد لە ناوچەکانی کەرکوك و دەوورووبەری و بگرە لە بەدرەو جەسان تا مەخموورو شەنگال – کە زیاتر لە چەندین سەدا هەزار کورد.

١٩٨٨/٣/٢٠ گرێدانی کۆنگرەی وولاتانی ئیسلامی لە شاری کووێتی پایتەختی وولاتی کووێت... شایانی باسە کە لە دوای سێ ڕۆژ لە کیمیا بارانی شاری هەڵەبجە، زۆر شت لەو کۆنگرەیە باسکرا، وەك باری ئەفگانستان و فەلەستین و شەری نێوان ئێراق و ئێران و هەبوونی تورك لەبولگاریا و زۆر لەبابەتی دیکە،... بەڵام بەلای کیمیا بارانەکەی شاری هەڵەبجەدا نەچوونلە باشووری کوردستاندا.
... دەڵێم دەبێ خودای کوردان نەبووبێ کوێتیش هەرلەپاش دوو ساڵ ئاوای بەسەر هات لەلایەن ڕژێمی بەعسی لەئێراق، کە تاوەکوو ئێستاش ڕاستی نەکردۆتەوە لە ناوچەکەدا...!....

١٩٨٨/٣/٢٢ دەست پێکردنی قۆناخی دووەم لە ئەنفال کردنی کوڕو کچی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان لە هەموو تەمەنەکان لە ناوچەی قەرەداخ و بەردەوام بوو تاکوو ٤/١/ هەمان ساڵ لە ناوچەکەدا.

١٩٨٨/٣/٢٣ ڕۆژنامەی – واشنتۆن پۆستی – ئەمەریکی کیمیا بارانی شاری هەڵەبجەی بڵاو کردەوەو نووسیبووی :– ئەو کیمیابارانە کە لە شارۆچکەی هەڵەبجە ئەنجامدرا لەلایەن ڕژێمی بەعسی لەئێراق جیاوازی نەبوو لەگەڵ لێدانی شاری – بۆمبی – لەیۆنان.

١٩٨٨/٤/٧ دەست پێکردنی قۆناخی سێیەم لە ئەنفال کردنی کوڕو کچی کورد لەهەرێمی باشووری کوردستان بە هەموو تەمەنەکانیانەوە لەناوچەی گەرمیان کە لە ڕۆژی یادکردنەوەی دامەزراندنی ڕژێمی بەعسەوە ئەنجامدراو

بەردەوام بوو تاکوو ٢٠/٤/ی هەمان ساڵ لە ناوچەکەدا .

١٩٨٨/٤/١٢ بریکاری وەزیری دەرەوەی بەریتانیا – فیدمیلەر– لە کاتی بۆردومانکردنی شاری هەڵەبجە لەلایەن ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەچەکی کیمیاوی لە ڕاگەیاندێکی گووتی:– بەریتانیا بەنیازە بازاڕێکی گەورەی ئابووری لەئێرق بکاتەوە ، لە پێناو بەهێز کردنی پەیوەندی رامیاری وئابووری و بازرگانی لە نێوان حکوومەتی ئێراق و بەریتانیا.

١٩٨٨/٤/١٥ لە ڕاپۆرتێکی– میدل ئیست وۆچ – جینۆسساید لە ئێراق، ئەویش لە کۆبوونەوەی ئەندامانی نووسینگەی باکوور گووتراوە:– دەبێ هیچ گوندێکی کورد لێرەو لەوێ نەمێنێ لە ناوچەکانی پارێزگای موسڵ و کەرکوك و سلێمانی لەباشووری کوردستان .

١٩٨٨/٥/٣ دەست پێکردنی قۆناخی چوارەمی ئەنفالکردنی کوڕو کچی کورد بە هەموو تەمەنەکانیانەوە لەناوچەکانی دۆڵی زێی بچووك لە هەرێمی باشووری کوردستان ، کە ئەو زێیە لە بەنداوی دوکان دێتە خوارێ بە ڕۆژهەڵاتی کۆیە و تەق تەق و بەرەو پردێ و دوایی بەرەو کەندیناوە تا لە زێی دیجلە دەکاتەوە لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٥/٧ دامەزراندنی بەرەی کوردستانی لە باشووری کوردستان لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان ، یەکیەتی نیشتمانی کوردستان، لێژنەی هەرێمی کوردستانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق، پارتی گەل ، پارتی سۆشیالیستی کوردستان ، ئەویش لە پێناو.

یەکەم :– کۆتایی هێنان بە کێشەو ناکۆکیەکان نێوانیاندا لە هەرێمەکەدا لە خەباتی هاوبەشدا .

دووەم :– بەرەناگار بوونەوەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بەپێی گۆڕانکاریە بەپەلەکانی ناوچەو هەرێم و جیهان

١٩٨٨/٥/٧ لە دوای ڕێکەوتن لە نێوان ڕژێمی ئێراق و کومپانیا نێوودەوڵەتیەکان لە وڵاتانی ڕۆژ ئاوا ، بە جێ بە جێکردنی ئەویش لە دوای بۆردومانکردنی شاری هەڵەبجە بەگازی کیمیاوی ، بەر لە ٥٠ ڕۆژ لە بەندەری عەقەبەوە کاروانی مادەی کیمیاوی لەلایەن – فرانزڤان ئەنرات– نێردراوە بۆ ئێراق و

لە وولاتی سویسرا پارەکەی وەرگیراوە لە وولاتەکەدا .

تێبینی :- وێنەی ڤرانزڤان ئەنرات لە مێژووەکانی سەرەوە بەدیدەکەیت لە گەڵ کارە نامرۆیەکانیدا .

١٩٨٨/٥/١٥ دەست پێکردنی قۆناخی پێنجەمو شەشەمو حەوتەمی ئەنفالکردنی کوڕو کچی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق بەهەموو تەمەنەکانیانەوە لەناوچەکانی دۆڵو چیاکانی شەقلاوەو ڕواندوزو بەردەوام بوونی تاکوو ٨/٢٦ ی هەمان ساڵ لە هەرێمەکەدا.

١٩٨٨/٥/١٨ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە هێرشێکی کیمیابارانی نامرۆڤانەی کردە سەرگوندی - وەرێ- ی سەر پارێزگای هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان لە ناوچەی خۆشناوەتیو لەئاکام بووە هۆی شەهید کردنی ٣٦ هاولاتی گوندەکە.

١٩٨٨/٥/٢٨ کردنەوەی وویستگەی ڕادیۆی دەنگی شۆڕشی کوردستان لەلایەن سکرتێرو دامەزرێنەری پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان سامی عەبدولرەحمان لەشاخە بەرزەکانی باشووری کوردستان شان بەشانی وویستگەکانی دیکەی کورد لەشاخەکاندا .

١٩٨٨/٦/١٠ دامەزراندنی بەرەی - تەڤگەر- لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی تورکیا ، لەلایەن هەشت پارتو ڕێکخراوی کوردی- پارتی سۆشیالیستی کوردستان ، پارتی شۆڕشگێری کوردستان، ئالای ڕزگاری ، هێزێن کوردستان ، پارتی دیموکراتی کوردستان، یەکیەتی سۆشیالیستی کوردستان - لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٦/٢٠ هێزەکانی هاوبەشی سیخووڕی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە کاتژمێر ٦ ی بەیانی گەمارۆی شارۆچکەی داقووقی سەر بەپارێزگای کەرکووك لە هەرێمی باشووری کوردستانی داو زیاتر لە ١٨٠ هاوولاتی کوردی دەستگیر کردو دوای ئەوە بە ویستو خواستو ئامانجەکانی خۆیان مامەڵەیان لەگەڵیان دەکرد لە شارەکەدا .

١٩٨٨/٧/١٨ لە ڕاگەیاندنەکەی ڕابەری مەزهەب شیعەو دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران - ئایەتووڵلا خوومەینی- لە بارەی وەستاندنی شەڕی نێوان ئێراقو ئێران بە پێی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوەیەکگرتووەکان گووتی:-

فەرمانیدا بەهێزەكانی سووپای ئێران بەراگرتنی شەڕو گووتی.. من وەك چۆن بەرداخێك لەژەهر بخۆمەوە وایە- بە راگرتنی ئەو شەڕە لە نێوانماندا .

١٩٨٨/٧/١٨ ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، بە تایبەت ڕابەری ئاینی و ڕژێمی ئێران ئایەتوولڵا خوومەینی ڕەزامەندی لەسەر پێشنیاری ڕێكخراوی نەتەوەیەكگرتووەكان كرد بەوەستانی شەر لەگەڵ ئێراق و لە٨/٢٠ی هەمان ساڵ بە فەرمی شەڕ لە نێوان ئێراق و ئێران وەستاندنی ڕاگەیەندرا ، لەدوای مەرگەسات و كارەسات بۆ گەلانی هەردوو وولات بەتایبەتی گەلی كوردستان لە ڕۆژهەلات و لەباشووری كوردستان .

١٩٨٨/٧/١٨ ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران بە پێی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەوولەتی بە ژمارە/٥٩٨ بڕیاری وەستانی شەڕی لە گەڵ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ڕاگەیاندو ئێراقیش ڕەزامەندی لەسەر وەستانی شەڕ كرد لە ٨/٦ ی هەمان ساڵ ، كە لە ئەنجام زیانی گیانی گەلانی ئێراق گەیشتە زیاتر لە – ٣٠٠,٠٠٠- هەزار هاوولاتی .

هەروا زیانی گیانی گەلانی ئێرانیش گەیشتە زیاتر لە-٤٠٠,٠٠٠- هەزار هاوولاتی ، كە لە هەر دوولا كوردیش لەو مەرگە ساتە دەخولایەوە . .. زیانی پارەی ئێراق گەیشتە – ١٩٣- بلیۆن دۆلارو زیانی پارەی ئێرانیش گەیشتە – ٤٠٠- بلیۆن دۆلار ، جگە لە وێران بوونی ژێر خانی ئابووری هەردوولا بەتایبەتی ئێراق.

١٩٨٨/٧/١٩ دەست پێكردنی داستانی خواكورك لە سەر خاكی كوردستان لە دەڤەری سێگۆشەی سەر سنووری نێوان توركیا و ئێران و ئێراق لە هەرێمی باشووری كوردستان ، لە نێوان هێزەكانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە هاوكاری جاشە خۆفرۆشەكانی كوردو ، پێشمەرگەكانی پارتی دیموكراتی كوردستان .

كە ئەم شەڕە خۆراگریە ماوەی ٢٩ ڕۆژ بەردەوام بوو لە شەڕو پێكدادان ، لە ئەنجام بووە هۆی شكان و شەرمەزار بوونی جاش و هێزەكانی سووپای بەعس لە ئێراق ، ئەویش لە دوای زیانی گیانی زۆرو كەرستە و

پێداویستەکانی سەربازی لە گۆڕەپانی شەڕەکەدا .

١٩٨٨/٨/٨ شەڕی کەنداوی هەشت ساڵەی یەکەم لەنێوان رژێمی بەعسی لە ئێراق و رژێمی بەناو ئیسلامی لە ئێران کۆتایی هات ، لە لایەن سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن ، لە دوای کارەسات و کووژرانی زیاتر لە نیوو ملیۆن هاوولاتی لەگەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی کوردو وێرانکردنی ژێرخانی ئابووریو بەتایبەتی وێرانکردنی گوندو شارۆچکەو کانیاو دارستانەکانی کوردستانو گەڕانەوەی بۆ هەمان رێکەووتننامەی جەزائری بەدناوی دژ بەکوردو کوردستان لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٨/٨/٩ پێشبڕکێی یارییەکانی جامی جیهانی –ئۆلەمپیات– لەشاری سیئۆلی پایتەختی کۆریای باشوور ئەنجام دراو بەردەوام بوو تاکوو ١٠/١٠ هەمان ساڵ لە نێوان یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە وولاتەکە و لە جیهاندا .

١٩٨٨/٨/٢١ گرێدانی کۆنگرەی یەککگرتنەوەی خوێندکارە کوردو کوردستانیەکان لە دەرەوەی کوردستان لە شاری بەرلینی ئەڵمانیای رۆژئاوا ئەنجامدرا بە ناوی کۆمەڵەی خوێندکارانی کوردستان لە ئەورووپا – KSSE – و دەستیان کرد بە چالاکی نوواندن لە هەموو بوارە جیا جیاکان لە داهاتووی کوردستاندا .

١٩٨٨/٨/٢٥ کۆبوونەوەی وەزیرەکانی دەرەوەی ئێرانو ئێراق ، کە وەزیری دەرەوەی

ئێران عەلی ئەکبەر ولایەتی و وەزیری دەرەوەی ئێراق تاریق عەزیز لە شاری نیوروٚکی ئەمەریکا بە سەرپەرشتی سکرتێری گشتی نەتەوەیەکگرتووەکان خافێرپێریز دیکویلار بەڕێوەچوو لە بوارەکانی وەستاندنی سەڕی نێوانیان لە بارەگای رێکخاوەکەدا .

١٩٨٨/٨/٢٥ دەست پێکردنی قۆناخی هەشتەمی ئەنفال کردنی کوڕو کچی کورد لە باشووری کوردستان بە هەموو تەمەنەکانیانەوە لە ناوچە جیاجیاکانی بادینان وبەردەوام بوو تاکوو ٩/٦ی هەمان ساڵ لە ناوچەو هەرێمەکەدا .

١٩٨٨/٨/٢٦ بریاری ئەنجوومەنی ئاسایشی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان سەرکۆنەی – ادانە – ی رژێمی پێشووی ئێراقی کرد ، سەبارەت بەبەکارهێنانی چەکی قەدەخەکراوی کیمیاوی دژ بەگەلی کورد لە ساڵی ١٩٨٨ ... ئەمەش خۆی لەچەند شێوازێکی تاوانی جەنگی نێوو دەوڵەتی لە ئێراقدا لەخۆ دەگرێت وەك :-

١- ئەنجامدانی تاوانی جینۆساید دژ بەگەلی کورد لە کوردستان و پارچەکانی دیکەی وولات , راگواستنی زۆرە ملێی خەڵکی کوردستان بە تایبەتی فەیلیەکان .

٢- تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی وەك بەکارهێنانی چەکی کیمیاوی دژ بەگەلی کورد .

٣- بۆمبا بارانکردنی شارۆچکە و گوندە مەدەنیە کوردەکان .

٤- زیندە بەچالکردنی خەڵك بەزیندوویی .

٥- کوشتنی دیلی جەنگ و زیندە بەچاڵکردنیان کە ئەمەش تاوانی جەنگە.

٦- ئەشکەنجەدانی دیلی جەنگ .

٧- ئەنجامدانی سەرپێچی توندو تاوان دژ بە ئافرەت و منداڵ لە کوردستان. چاندنی نزیکەی ١٠ ملیۆن مین لەشوێنە جیاجیاکانی کوردستان .

١٩٨٨/٨/٢٧ دەست پێکردنی کیمیا بارانی ناوچەی بەرواری لە پارێزگای دهۆك لە هەرێمی باشووری کوردستان لەلاین ڕژێمی بەعسی لە ئێراق .

١٩٨٨/٨/٢٨ هێرشە سەرانسەریەکەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بۆ سەر باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، لە ئەنجامدا گازی ژەهراوی بەکار هێنا لە ناوچەکانی بادینانو بالیسان ، کە بووە هۆی ئاوارە بوونی خەڵکی دانیشتووانی ناوچەکەو دوایی بەوێرانکردنی چەندین گوند لەناوچەکەو

دەربەدەربوونی دانیشتووانەکە.

١٩٨٨/٨/٣٠ کۆچی دوایی کەسایەتی ناوداری ئاینی و بێژەری قورئانی پیرۆز- عەبدولباست محەمەد عەبدولسەمد- لە شاری قاهیرەی پایتەختی وولاتی میسر ، کە لەخێزانێکی کوردی پارێزگای دیاربەکر بووەو لە نەوەی بنەماڵەی خدێوی- محەمەد عەلی- پاشای دامەزرێنەری وولاتی میسر بووە ، کە ئەویش کورد بووە ، لە هەمان پارێزگای باکووری کوردستان ، بەڵام بەداخەوە لە دوای کۆچ کردنیان خۆیان ئاشکرا دەکەن کە کوردن ... بەڵام...!.

١٩٨٨/٩/٦ رژێمی بەعسی لە ئێراق بە سەرکردایەتی دکتاتۆر سەدام حوسێن لێبووردنی گشتی بۆ هەموو بەناو یاخیبووەکان ڕاگەیاند ، تەنیا جەلال تاڵەبانی سکرتێری گشتی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان نەبێت لە باشووری کوردستان .

١٩٨٨/١٠/٧ زانای ناسراوو نووسەری خەباتگێری کورد دکتۆر - نورەدین زازا- لە شاری لۆزانی وولاتی سویسرا تەمەنی ٦٩ ساڵیدا کۆچی دوایی کردو تەرمەکەی هەر لە شاری لۆزان بەخاك سپێردرا... شایانی باسە دکتۆر نورەدین لە ساڵی ١٩١٩ لە شاری - مادەن- ی لە نێوان شاری دیابەکر و شاری عەزیزیەی باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

١٩٨٨/١١/٩ کۆچی دوای نیشتیمان پەروەرو خەباتگێری گەل و نیشتیمان مامۆستا - میرحاج ئەحمەد - لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراقی بە زۆر درووستکراو لە سەر خاکی کوردستان .

شایانی باسە ئەم تێکۆشەرە لە ساڵی ١٩١١ لەشاری ئاکرێ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە هەرێمی باشووری کوردستان ... خووێندنی سەرەتایی لە شارۆچکەی ئاکرێ تەواوکردووە خوێندنی ناوەندی لەشاری مووسڵ و بەغدا تەواوکردیەو لە ساڵی ١٩٣١ لە خانەی مامۆستایانی سەرەتایی لە بەغدا وەرگیراوە ، لە ١٩٣٤/١٠/١ تاکوو ١٩٣٥/٩/١٥ لە کۆلێژی سەربازی لە بەغدا وەرگیراوە ، دوای ساڵێك و یەك مانگ بە پلەی ملازمی دوو دەرچووە ... لەخەبات بەردەوام بووە لە کۆماری کوردستان لە مەهاباد و یاریدەدەری بارزانی نەمر بووە لە هەموو بوارەکانی خەباتی نەتەوەیی و نیشتیمانی و لە

یـەكێتی سـۆڤیەت و بـەردەوام بـووە تـاكوو ماڵئـاوایی لـە گـەل و نیـشتیمان دەكات لە وولاتەكەدا .

١٩٨٨/١١/١٥ ئەنجوومـەنی نیـشتمانی فەلەسـتین لـە كۆبوونـەوەی خۆیـدا لـە شـاری جەزائری پایتەختی وولاتـی جـەزائر ، دامەزرانـــــدنی دەوولـــــەتی سەربەخۆیی فەلەستینی راگەیاند و ، یاســـر عـــەرەفات وەك ســـەرۆك دەوولـــەتی تـــازە دامـــەزراوو هەلبـــژێردرا .ســـەرۆكی فەلەســـتین یاسـر عـەرەفات بە ئامـاژە پێكردنـی بـــە بریارننامـــەی ژمـــارە/ ١٨١ ی رێكخـراوی نەتـەوە یەكگرتووەكان ، رێكـەوتنی سـاڵی ١٩٤٧ ، كە باس لـە دامەزراندنی دەوولەتی سەربەخۆیی عەرەب و ئیسرائیل دەكا . رایگەیاند كە نـــاوبراو بریارننامـــەكانی /٢٤٢ وو ٣٣٨ ی ئەنجوومـــەنی نەتـــەوە یـــەكگرتووەكانی پەسـند كـردووە ، بریارننامـەی ٢٤٢ داوا لـە دەوولـەتی ئیسرائیل دەكـات ، كە كۆتـایی بە داگیر كردنی ئەو شـووێنانە بێنـێ كە لـە شـەڕی شـەش رۆژەیـدا داگـیری كردبـوون و ئـەو مافـە بـە وولاتـانی ناوچـەكە بدات كە لە ئاشتی و ئارامیدا بژین .

یاسر عرفات

هـــەروا بریـــاری / ٣٣٨ یـــش داوای پێـــك هێنـــانی كۆنفرانـــسێكی ئاشـــتی نیوونەتەوەیی بۆ چارەنووسی كێشەی رۆژهەلاتی ناوەراست دەكا .

١٩٨٨/١١/١٦هەڵبژاردنی خاتوو بەنازیر بۆتۆ بە سەرکردەی پاکستان ، کە لەم رووداوە ئازادە بۆ یەکەم بەنازیر وەك یەکەم سەرکردەی ئافرەت لەووڵاتانی ئیسلامی لە سەردەمی نویێ پۆستی سەرەك وەزیران بگرتە دەست .

کە لە نژادا کوردەو لە شاشەکانی تەلەفزیۆن بوونی کوردایەتی خۆی بە جێگەی شانازی بەنازیر بۆتۆبووە لە ووڵاتەکەدا.

١٩٨٨/١١/٢٧ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆڕشی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بە بڕیاری ژمارە/ ٨٥٠ ئەویش بەقەدەخە کردنی هەرعەرەبێك کە نژادەکەی بگۆری بۆ کورد یاخوود بۆهەرباریکی دیکە جا بە هەر جۆرێك بێت ، کە ئەمەش لە ساڵی ١٩٨٠ قەدەخەکراوە... بەڵام رژێمی بەعسی بە زۆری زۆردار نژادی کوردی بە زۆر دەگۆڕی بۆسەر نژادی عەرەب ، بە تایبەتی لە پارێزگاکانی مووسڵو کەرکوكو دیالەو ناوچەکان لە باشووری کوردستان .

شایانی باسە کە بەپێی ئامارەکانی کۆمەڵەی گەلانو ئیمپراتۆریەتی عوسمانیو لیژنە دانراوەکانی بۆ چارەسەر کردنی کێشەی وویلایەتی مووسڵ ، کە لە ساڵی ١٩١٩ ڕێژەی دانیشتووانی کورد لەپارێزگای مووسڵ بە تەنیا ٨٥٪ بووە... بەڵام بە هۆی دامەزراندنی دەووڵەتی ئێراق لە سەر خاکی گەلانی دیکەی – میزۆبۆتامیا– بە تایبەتی لە باشووری کوردستانو بەعەرەب کردن بەردەوام بوو لەلایەن دەسەڵاتی دانراوی عەرەب بەپشتیووانی بەریتانیا.

هەروا لە ئاماری ساڵی ١٩٣٤ کە بوو بە ٤٥٪ . و لە ئاماری ١٩٤٧ کەم بووەوە بۆ ٣٥٪ و لە ئاماری ساڵی ١٩٥٧بووە ٢٥٪. هەروا بەرەو کەمکردنەوەیان دربرد ، کەچی دانیشتووانی عەرەب لەمووسڵ بەپەنجەی

دەستان بووە لە ساڵی ١٩١٩، بەڵام بەپێی ئاماری ١٩٦٥ گەیشتە ٨٥٪ . واتە لە ماوەی ٤٦ ساڵ بەپێچەوانەی دانیشتووانی کورد دارژرا...؟..!..!

١٩٨٨/١٢/٢٣ ئەنفال ووشەیەکی عەرەبییە ، بە مانای تالانی جەنگ دێت ، لە دوای سەرکەووتنی موسوڵمانەکان بە سەرکافرەکان بە ناوی فتووحاتی ئیسلامی لە شەڕی- بەدر-دا هاتە دەرکەووتن .

بەڵام دوای ١٣٦٠ ساڵ لە مێژووی نەتەوەیی کوردا ، ئەنفال مانایەکی دیکەی وەرگرت... ئەنفال بە ناوی زنجیرەیەك هێرشی سەربازیە ، کە بە مەبەستی تێکشکاندنی نەتەوەیی ،. کە حکوومەتی بەعسی لە ئێراق دژ بە کورد کردی لە باشووری کوردستان .

ئەمەش بە مەبەستی خاپوور کردنی هەموو خاکی کوردستان،. هەستا بە ڕاگوواستنی ١,٥ ملیۆن و نیوێك لە هاووڵاتی کورد لە گەڵ بە کۆمەڵ کووشتنی زۆربەی خەڵکی ناوچەکەو ئەنفال و کیمیاباران .

ئەمەش لە سەر ڕێنمایی ئەو ئایەتەیە کە بە ناوی ئەنفالە ، کە لە شەڕی بەدر هاتە خوارەوە ...؟...!.

بەڵام راستیەك بە پێی هەموو جۆرە یاسایەك و مافێکی مرۆۋ و مۆڤایەتی ، فتووحاتی ئیسلامی فتووحاتی داگیر کردن و داپلۆسێنەر بووە بە داگیر کردنی خاك و سان و خاوەنداریەتی هی دیکە بۆ عەرەب لە هەموو بوارەکاندا

١٩٨٨/١٢/٣١ تەقینەوەی فڕۆکەی نەفەر هەڵگری ئەمەریکا لە سەر خاکی لۆکەربی کە بووە هۆی گیان لە دەست دانی تەواوی هاووڵاتیەکانی ناو فڕۆکەکە ، کە لەلایەن دوو هاووڵاتی ووڵاتی لیبیا ئەنجامدرا ، دوای ئەوە تاوانبار کردنی کۆماری لیبیا بەرامبەر بەو کارە ناهەموارەی دژ بە مافی مرۆۋ ئەنجامدرا . لە بواری گوواستنەوە لەجیهاندا.

١٩٨٩

١٩٨٩/١/٧ ئیمپراتۆر -هیرۆ هیتۆ- ئیمپراتۆری یابان کۆچی دوایی کردو کوڕەکەی - تاکیهیتۆ- جێگەی گرتەوە بە ئیمپراتۆری یابان، هاوسەرەکەی لەخەڵکی یابان بوو ، واتە ئافرەتێکی دوور لە بنەماڵەی ئیمپراتۆر بوو، ... شایانی

باسە ئەمەش بەپێی داب و نەریتی تایبەتی بنەماڵەی ئیمپراتۆریەتەکانی جیهان بەستراوەتەوە بە داب و نەریتەکانیان لە جیهاندا .

١٩٨٩/١/٢٣ نیگار کێش و پەیکەرتاش و نووسەرو نەخشەسازو ئەکتەری سینەما- سلڤادۆر گاستۆدالی - بەهۆی نەخۆشییەکانی لە نەخۆشخانەی ڤیگۆرای شاری لشبونەی پایتەختی پوتووگال کۆچی دوایی کردووە ، کە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووکان ساڵی ٢٠٠٤ی بەساڵی دالی دانا، بەبۆنەی یادکردنەوەی سەدساڵەی لەدایک بوونی ئەم مرۆڤە تێکۆشەرو ناودارە لە جیهاندا.

١٩٨٩/١/٢٦ ڕۆژنامەی - تاگس جایتونگ-ی ئەڵمانی ، کە لە شاری بەرلین دەردەچوو ، لە سەروتارێیکیدا بڵاوی کردۆتەوەو تیایدا ئاماژە بەوە دەکات کە کارگەی - عکاشات- لە گەورەترین کارگەکانی ئێراقیە لە رووی بەرهەمهێنانی گازەکانی کیمیایەوە ، بۆ ئەم مەبەستە کارگەی (Bechtel Incosposation Cosoup) ئەمەریکی لەگەورەترین بەشداربووەکانی بەرهەمهێنانی ئەم گازەیە بۆ کارگەی - عکاشات-..هەر وەك پەنجەنمایی ئەوەش دەکات ، کە کارگەی ناوبراوی ئەمەریکی تا ساڵی /١٩٨٢ لەلایەن جۆرج شۆلتزەوە بەڕێووەبراوە ، کە لە دواییدا بوو بە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا .

هەروا سۆڤێتیەکانی پێشووش درێخیان لە یارمەتیدانی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، بە تایبەتی کارگەی - عکاشات-دا نەکردووە بۆ ئەم مەبەستە - ٣٠- ئەندازیارو زاناوتەکنیکار لە عکاشاتدا بۆ بەرهەمهێنانی چەکی کیمیایی کاریان کردووە و هەر هەمان سەروتاری ڕۆژنامەکە ئاماژە لەدەست تێوەردانی دەووڵەتانی دیکە دەکات وەك کارگەو کۆمپانیاکانی

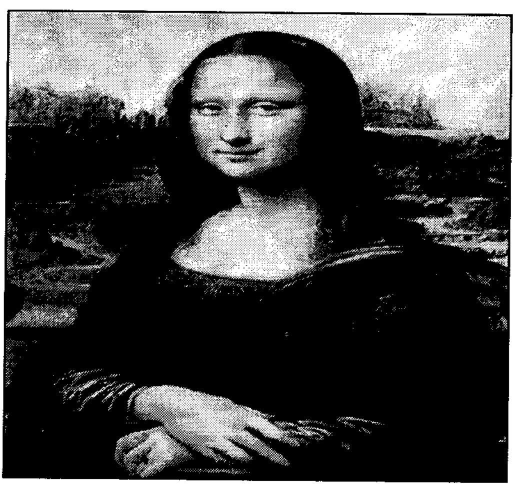
دەوولەتان – ئیتاڵیا ، بەلژکیا ، سویسرا ، نەمسا ، فەرەنسا، یوگسلاڤیای پێشوو، بەرازیل ، ئیسپانیا – لەگەڵ هەردووکۆریا دەکات لە جیهاندا.

١٩٨٩/١/٣١ گۆڤاری – دیرشبیگل–ی ئەڵمانیا هەواڵێکی بڵاوکردەوەو تیایدا ئاماژە بە تیووەگلانی کارگە ئەڵمانیەکان دەکا ، لە بەرهەمهێنانی چەکی کیمیاویی و بایۆلۆژیدا لەبەرژەوەندی ئێراق .. وەك کارگەکانی (Plato, Sigm, achime, Kuin) جگە لەوە هاوکاری و یارمەتیدانی جاشەکان بۆ رژێم لە رێنمایکردن وئاسـانکردن و زانیـاری دان و بـەزەلیلی بـوون بـەدەلیل لـەوێرانکردن و ئەنفالکردن و دەیان و دەیان هەزار کەسی مەدەنی ، کەپێی دەچێ سەرانی رژێم نەشیابن بـەلێنی ئالیکاری ئـەو جاشـانە تاوانەکە ئەنجامبدەن ، لـە کوردستان بە تایبەتی لە هەرێمی باشووری کوردستاندا .

١٩٨٩/٢/١٤ رابەری ئاینی لە ئێران و دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران ئایەتووڵلا خوومـەینی پاداشـتی ئـەو کەسـەی کـرد بـە سـێ ملیـۆن دۆلار کـەبتوانێ سەلمان روشدی بکووژێ .

ئەویش بەهۆی بڵاوکردنەوەی کتێبەکەی بەناوی – ئایاتووڵلای شەیتانی– لە هەردوو وولاتی ئەمەریکاو بەریتانیادا .

١٩٨٩/٣/١٨ لـــە هــــەوڵێکی نامۆڤانـەدا لـە لایـەن کەسـانی هەسـت نـزم بـە دزینـی ١٢ تـابلۆی هەمـە جـۆری بـەهادار لـــە مۆزەخانـــەی – ئیـزابێللا سـتیوارت– لـە شـاری پۆسـتنی وویلایەتـــــــە کگرتووەکـــــــانی ئەمـەریکا ، کـە نرخـی کۆی تابلۆکان زیاتر لە ١٠٠ ملیۆن دۆلار بوو، ئەمەش کە بە یەکەم دزی تابلۆ دادەنرێت لە مێژووی جیهاندا.

١٩٨٩/٣/٢٦ یەکەم هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی لە کۆماری ڕووسیای یەکگرتوو کە کۆمارێك بوو لە کۆمارەکانی یەکیەتی سۆڤیەت ، ئەنجام درا کە بۆریس یەلسن بە سەرۆك کۆماری ڕووسیای یەکگرتوو هەلبژێردراو ئەنجام بووە هۆی هەلووەشاندنەوەی یەکیەتی سۆڤیەت ، بەهاوکاری سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و سەرۆکی دەستەی باڵای دەوڵەتی سۆڤیەت میخائیل گورباتشۆف لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٩/٤/١٥ لەراگەیاندنێکی رۆژنامەوانی – عەلی حەسەن مەجید – لەکاتی کۆبوونەوەی لەگەڵ سەرانی پارتی بەعس لە شاری کەرکوك ، کە لە ئەندامی پارت و دەزگای ئەمنی و سووپا کۆبووەوە و گووتی :–

مـن هەوڵدەدەم و داواتان لێدەکەم کە دوو خاڵی گرنگ جێ بەجێ بکەن ئەویش .

یەکەم :– بەعەرەبکردنی پارێزگای کەرکوك .

دووەم :– دیاریکردنی سنووری دانیشتوانی عەرەب لەگەڵ ناوچەی ئۆتۆنۆمی .

کە مەبەستیشم پارێزگای کەرکوکە ... کە مـن هاتمە کەرکوك عەرەب و تورکمان ڕێژەی نەدەگەیشتە ٥١٪ و ڕێژەی کورد زیاترە ، کە ٦٠ ملیۆن دینار خەرج کرا ، بۆ ئەوەی ڕێژەی دانیشتووانی عەرەب زیاد بکات . ئەویش بەگواستنەوەی کورد و تورکمان و ئاشووری و کلدانی و هێنانی عەرەب و نیشتەجێ کردنیان ، کە ڕێژەکەیان نەگەیشتە ٦٠٪ .

بەڵام ڕاگەیاندنەکەی عەلی کیمیاوی ئەوە نەبوو کە لە دوا ساڵی ١٩٨٩، ئەم کارو کردەوانەی بەعەرەبکردن لە دوای کودەتای سەربازی ١٩٦٣/٢/٨ دێت تاکوو روخاندنی رژێمی بەعس بەسەرکردایەتی سەدام لە ئێراق .

١٩٨٩/٤/٣٠ لە دوای شەڕێکی پڕ لە کارەساتی خوێناوی دەسەڵاتدارانی کەمبۆدیا ، ناسنامەی کۆماری کەمبۆدیای دیموکراتیان گۆری بۆ دەوڵەتی کەمبۆدیاو تاکوو ئێستا جووڵانەوەی خەمیری حومر لە ٢٠٪ ی خاکی کەمبۆدیایان لەژێر دەست دایە.

کۆی دەرئەنجامی شەڕی ناوخۆی و دەرەوەی کەمبۆدیا ، ئەویش بە کووژرانی ٣,٣١٤,٧٦٨ ملیۆن هاووڵاتی بووە ، کە ژمارەی هەتیووەکان لەو وولاتەدا گەیشتە ٨٠٠,٠٠٠ هەزار منداڵ و ، هەروا ژمارەی بێوژنەکانیش

١,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن ئافرەت بووە لە وولاّتەکەدا .

١٩٨٩/٥/٦ وەزیـری بەرگری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق - عەدنان خەیروللاّ - لە نزیك گوندی مەلا قەرەی کەندیناوەی سەربەناحیەی دیبەگەی سەر بە قەزای مەخمور پارێزگای هەولێر ، لە ئەنجامی کەووتنە خوارەوەی فڕۆکەکەی گیانی لەدەستدا... شایانی باسە عەدنان خەیروللاّ کوڕە خاڵی سەدام حوسێنەو لە هەمان کاتیش ساجدەی خوشکی عەدنان خێزانی سەدام بوو کە لە یەك بنە ماڵەن لە وولاّتەکەدا .

١٩٨٩/٥/٢٤ لە سەر داوای مستەرجان مارتنسی جێگری ئەمینداری گشتی نەتەوەیەکگرتووەکان بۆ مافەکانی مرۆڤ لە شاری ژنێف کۆنگرەیەکیان بەست، بۆ لێکۆڵینەوە لەکاریگەری چەکی کیمیاوی و بایۆلۆژی لە هەرێم و ناوچەکەو جیهاندا.

١٩٨٩/٦/٦ بالوێزی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، لە ڕاگەیاندنێکیدا بلاّوی کردەوە گووتی:-

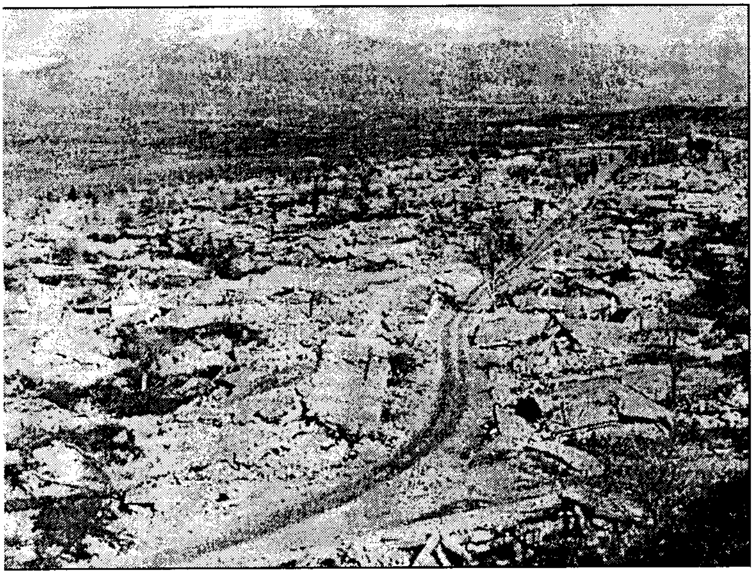
کە ڕژێمی ئێراق پرۆگرامێکی لە بەردەستدایە بە چۆڵکردنی ڕووبەرێکی گەوورە لە سەر ناوچە سنوورییەکانی لە نێوان ئێراق و تورکیاو ئێران ، کە لە سەر خاکی کوردستانی دابەش کراوە بە قووڵایی ٢٠ کیلۆمەترو درێژی ١٢٠٠ کیلۆمەتر.

ئەویش بە دروستکردنی پەرژینێکی ئەمنی سنووری.

شایانی باسە کردنە کە ڕامیاریەتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق بەچۆڵکردنی دانیشتووانەکانی سەر سنووری نێوان ئێران و تورکیاو سووریا بەقووڵایی ٢٠ کیلۆمەتر لەگوندو شارۆچکەکان گەیشتە ٤٠٠٠٠ هەزار کیلۆمەتری چوارگۆشە لە خاکی کورد لە هەرێمەکەدا .

١٩٨٩/٦/٦ ڕاگوێزانی بە کۆمەڵ لە باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق لە ناوچەی پشدەر ، بە تایبەتی شارۆچکەی قەلادزێ لەلایەن ڕژێمی بەعسی لەئێراق ، ئەنجام درا بەگوواستنەوەیان لەسەر خاوەنداریەتی تایبەتی و

سامانی خۆیان بۆ کۆمەلگا زۆرەملێیەکانی پارێزگای هەولێرو سلێمانی لە باشووری کوردستان.

ئەم وێنانە شاری قەلادزێو سەنگەسەرن لە پشدەر

١٩٨٩/٦/٢٤ لە زانکۆی مینۆسوتا لە ئەمەریکا ، زاناکانی گەردووناسی بە یەك جار ١٠ ئەستێرەی نوێیان دۆزیەوە لە ئاکامی کارە جۆراوجۆرەکانی زانستی گەردوونی لەجیهاندا.

١٩٨٩/٦/٣٠ بەرپابوونی کودەتای سەربازی لە سوودان بە سەرکردایەتی عەمیدی روکن - عومەر حەسەن بەشیر- و سەرۆکایەتی خۆی بۆ سەرۆکی ئەنجوومەنی سەرکردایەتی شۆرشی نوێ ڕاگەیاند ، تاکوو تەواوبوونی ئەوپەرتووکە لە دەسەلات بەردەوام بووە... شایانی باسە کە یەك لە کارەکانی سەربازی کاری لە لیوای هەشتی باشووری کوردڤان کردووە ، کە ناوچەیەکی کوردیە واتە دانیشتووانەکەی کوردن لە ناوچەکەدا .

١٩٨٩/٦/٣٠ ئەمینداری گشتی پارتی گەلی دیموکراتی کوردستان سامی عەبدولرەحمان چاوپێکەوتنی لە گەڵ وویستگەی ڕادیۆی لەندەن بەشی عەرەبی ئەنجامدا ، لە بارەی باری کوردو شۆرش و لەگەڵ ڕژێمی بەعس و پەیوەندی کورد لەگەڵ وولاتانی داگیرکەرو هەرێم و جیهان لە داهاتووی کوردو خاکی کوردستان.

١٩٨٩/٧/٤ رابەرو دامەزرێنەری کۆماری ئیسلامی لە ئێران ئایەتووڵلا خوومەینی کۆچی دوایی کرد ، دوای ئەو حووججەتول ئیسلام خامنائی لەسەرەك کۆماریەوە جێگەی خوومەینی گرتەوە بەرابەری ئاینی و دەسەلات لە سەر ئێراندا .

١٩٨٩/٧/١٣ سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران - دکتۆر

قاسملو- لە شاری ڤیەنا تیرۆر کرا .
ئەویش لە لایەن تیرۆریستەکانی ڕژیمی بەناو ئسلامی لە ئێران ، بە سەرکردایەتی مەحمود ئەحمەدی نەژادی کە لە سالی ٢٠٠٥ لە هەلبژاردنەکانی سەرۆکایەتی بەسەرۆکی ئێران هەلبژێردرا لە سەر ئێران .

١٩٨٩/٧/١٥ کۆچی دوایی زاناو رۆشنبیری کورد- شێخ محەمەد خاڵ - لەتەمەنی ٨٥ساڵیدا .
شایانی باسە شێخ محەمەدی خاڵ لە ساڵی ١٩٠٤ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... ئەم نووسەرو زمانەوانە لەماوەی سێ چارەگە سەدە سەرقاڵی بڵاووکردنەووەی هۆشیاری کۆمەڵایەتی بوو لە سەر بنەمای زانستی و بابەتی بە پێی بۆچوونی ریفرۆمیانە کە خوودی قوتابخانەیەك بوو . ئەم نووسەرە لە ساڵی ١٩٥٤ لەناو زانا یەکەمەکانی کورد کە بۆ ئەندامیەتی کۆری زانیاری ئێراقی هەڵبژێردرا .
ئەمەو دوای دامەزراندنی کۆری زانیاری کورد بووە ئەندامێکی کارای کۆمەڵەکە , لە ساڵی ١٩٧٠ بووە ئەندامی یەکیەتی نووسەرانی کورد ...
ئەم نووسەرە ٨ دانراوی بەچاپگەیاندووە بەزمانی کوردی وەك – تەفسیری جەزی لە ساڵی ١٩٣٤ – فەلسەفەی ئاینی ئیسلام لە ساڵی ١٩٣٨ –

موفتی زەهاوی لە ساڵی ١٩٥٢ – تەفسیری سورەتی فاتیحە لە ساڵی ١٩٥٥ – پەنـدی پێـشینیان لـە سـاڵی ١٩٥٧ – ١٩٧١ . فەرهـەنگی خـاڵ لەچـوار بەرگدا ، لە ساڵی ١٩٦٠ – ١٩٦٤ – تەفسیری خاڵ لەچوار بەرگدا لـە سـاڵی ١٩٦٩ – ١٩٧٢ – ١٩٧٩ . ئەوانەی بە زمانی عـەرەبی بڵاوی کردۆتـەووەو ئەلبیووشـی لـە سـاڵی ١٩٥٧ – شـێخ محەمـەد نـوردە لـە سـاڵی ١٩٦١ – لـە گەڵ دەیا بابەتی بە پێزی بڵاوکراووە لە گۆڤارو ڕۆژنامەکان لەو بوارانەدا

سەرچاوە:– گۆڤاری سەردەمی عەرەبی – ژمارە/ ٢١ /٢٠٠٨

١٩٨٩/٧/٣٠ لـە وتوویـێـژی ڕۆژنامــەی – نـارونی ئـەبرازەوانی – جۆرجیـا یـەکێك لـەو دیکۆمێنتانەی ئەو سەردەمەی هێناوەتەوەو ، نووسەر دەڵێ :–
لە مانگی /٥/١٩٤٤ ، ٤٩٠٩ بنەماڵە واتە ٢٥٥٠٠ هەزار کەس لە ناوچەی ئاخال کەلادە ٥٤٥ – ٣٠ هەزارکەس ، لە ناوچەی ئادیگەو ٤٢٢٠ بنەماڵـە ، واتە ٢١٠٠٠ کەس لە ناوچەی ئاسپیندیز گووازراونەتەوە .
لـە ئەنجامـدا بـە هەموویـەوە ١٢٨٦٠ بنەماڵـە دەبـوو ، واتـە ٧٧٥٠٠ هـەزار کەسی کورد لە سەر خـاکی خۆیـان گووازراونەتـەوە ، بۆ ناوچەکانی دیکەو جێگە گرتنەوەیان بە خێزانەکانی دیکە لـە ناوچەکانی دوور لـە ناوچـەکانی خۆیان لە کێشووەرەکەدا.

١٩٨٩/٨/٢١ فرۆشتنی تابلۆیەکی وێنەکێشی بەناوبانگی جیهانی بیکاسۆ لە پێشبڕکێی ئاشکرا لە شاری نیویۆرکی ئەمـەریکی بەبڕی ٤٧ ملیۆن دۆلاری ئەمـەریکی لە پێشبڕکێیەکەدا.

١٩٨٩/٩/١٩ گرێـدانی کـۆنگرەی جیهـان لـە شـاری کـابنێرای پایتـەختی ئوسـترالیا سەبارەت بەچەکی کیمیایی ... بەڵام ئەمجارەیان نـاوی کورد هاتـە گـۆڕێ و وەزیـــری دەرەوەی ئەوکاتـــەی ئوســـترالیا کارەســـاتی شـــاری هەڵەبجـــە وقوربانیـەکانی لـە باشـووری کوردسـتانی لکێنـدراو بـە ڕژێمـی بـەعس لـە ئێراقـــی وەبیرخـــستەوە ، هـــەر وەك ڕێکخـــراوی جیهـــانی کارمەنـــدانی تەندورستی و مافی مرۆڤ لە جیهاندا.

١٩٨٩/٩/١٩ دوای ڕاگـوێزانی بـە هــەزارا کـورد و چـەندین ڕوونـاکبیرو هونەرمەنـد و کاربەدەستانی فەرهـەنگیان خستە بن ئازارو ئەشکەنجەو دوایی زۆربـەیان

بەتاوانی - دوژمنی گەل - گوللە بارانکرد . کابووسی سەرۆکی پارت و دەوڵەتی سۆڤیەت ستالین وەنەبێ تەنیا بۆ کورد تایبەت بووبێ... ستالین لە ساڵی ١٩٢٤ دا کە دەسەڵاتی گرتە دەست تاکوو کۆچی دوایی کرد لە ساڵی ١٩٥٣ ٢٠,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن مرۆڤ لە بەندیگەکاندا کوشت ، یان ساڵانە لە ٦٥٥ - ٦٨٩ و رۆژانە زیاتر لە ١٨٨٩ کەسی لە ناوبردووە .

هەروا لەبن هەتاوی پێرسترۆیکادا کوردەکان چ بە خۆپێشاندان چ بە بەرزکردنەووەی داخوازیەکانیان ، داوای گەڕاندنەوەی مافە نەتەوەییەکان و گەرانەوەیان بۆ جێگەی خۆیان کردووە .

بەڵام تاکوو ئێستاش وەڵامیان نەداروەتەوە ...سەرۆکی پارت و دەوڵەتی میخائیل گورباتشۆف لە کۆبوونەوەی کۆمیتەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت سەرنجی دابووە ئەو تەوەرەی دەرهەق بەکەمە نەتەوایەتیەکانی سۆڤیەت کراوە لە ناو سنووری سۆڤیەتدا .

کە کوردیش یەکێك بووە لەو نەتەوانە کە گورباتشۆف گووتبووی - پێویستە بۆ گێرانەوەی مافە زەوتکراوەکانیان هەوڵ بدەین -... بەڵام ئەم گووتەیەش هەتاکوو ئێستا هەر ووتەی سەر پەر بووەو بەس نەخراوەتە پراکتیکەوە لە ڕووسیای دوای سۆڤیەتی هەڵووەشێندراوەدا .

١٩٨٩/١٠/١٤ لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا ، کۆنگرەی جیهانی کورد گرێدرا لە پێناو بەرگری کردن لە مافی کورد ، کە ٢٠٠ نووێنەری وولاتانی جیهانی و کورد بەشداریان تێدا کردو ڕۆڵ و کاردانەوەی باشی نواند بۆ دواڕۆژی کورد و کوردستان و پەیوەندیە نێوودەووڵەتیەکان.

١٩٨٩/١٠/١٤ بەدەست پێشخەری ئەنیستووتی کوردو بە هاوکاری دەزگای- فەرەنسای ئازاد - بە سەرۆکایەتی خاتوو دانیال میترانی هاوسەری سەرۆکی پێشووی فەرەنسا . فرانسۆ میتران ، کۆنفرانسی نێوو نەتەوەیی لە سەر ماف و پێناسەی فەرهەنگی کورد لە فەرەنسا گرێدرا بە ئامادە بوونی نوێنەری ٣١ ووڵات لە ووڵاتانی عەرەبی و کوردو جیهان .

١٩٨٩/١٠/١٦ دەزگا ئەمنیەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە کارێکی نامرۆڤانە ٢٣ هاووڵاتی کوردی لە شارۆچکەی شەقلاوەی سەر بەپارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان ، گووللە باران کردو لە گۆڕێکی بە کۆمەڵ خرانە ژێر خاك بە هۆی هەڵوویستی بوێرانەی نەتەوییان .

١٩٨٩/١١/٨ ئاژانــسی ئاسمــانی ئەمــەریکی -ناســا nasa- مــانگی دەســتکردی بەرەوئاسمان بەرزکردەوە بەناوی -کۆبی cobe- کە ئەو مانگە دەستکردە تلسکۆبێکی بە هێزی پێوەری پلەی گەرمی و ساردی گەرەمی هەڵگرتبوو بەرەوبۆشایی ئاسمان.

١٩٨٩/١١/٨ گرێدانی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری ئەمەریکا لە کۆشکی سپی ، کە تیایدا بریکاری وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا- ڕۆبرت کمیت- دووپاتی کـردەوە ، کـە ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق ڕۆڵێ گرنگـی هەیـە بـۆ ئێمـە لـە چەسپاندنی ئاشتی لە جیهاندا .

١٩٨٩/١١/١٠ هەوڵکانی سەر بەخۆ بوونی هەردوو هەرێمی – ئۆسیتیا – ئەبخازیا – و هەروا ناوچەکانی دیکەی قەوقاز ، بەر لە ڕاگەیاندنی کۆماری جۆرجیا ، ئەویش لە ئەنجامی لە بەر یەك هەڵووەشاندنەوەی یەکیەتی سۆڤیەت دەستیان پێکرد . کە لەم ڕۆژەدا ئەنجوومەنی سۆڤیەت لە شاری – تسیتفالی – پایتەختی ئۆسیتیای باشوور بریاری دامەزراندنی کۆمارێکی سۆڤیەتی سەربەخۆی ڕاگەیاند .

ئەم بریارەی ئەنجوومەنی سۆڤیەت لە ئۆسیتیای باشوور لە لایەن دەسەلاتدارانی ناوەندی ، لە مۆسکۆی پایتەختی سۆڤیەت ڕەتکرایەوە . کە ئەوکاتەش یەکەم ڕووبەڕوو بوونەوەی شەڕی چەکداری لە گەڵ دەسەلاتدارانی کۆماری جۆرجیا ی سەر بە حکوومەتی ناوەندی لە مۆسکۆ بەر لە هەڵووەشاندنەوەی سۆڤیەت ڕوویدا .

که لەو شـەڕەدا زیـاتر لـه ۲۰۰۰ هـەزار هـاوولاّتی لـه دانیشتووانی هـەرێمی ئۆسـیتیا گیانیـان لـه دەسـتدا ، و زیـاتر لـه ۱۰۰,۰۰۰ هـەزار هـاوولاّتی دیکـەش بـەرەو باکوور دەربـەدەر بوون و هـەروا زیـاتر لـه ۲۰,۰۰۰ هـەزار هـاوولاّتی جـۆرجی دانیـشتووی ئۆسـیتیا ، هەرێمەکـەیان جێهێـشت بـەرەو کۆماری

جۆرجیا له ناوچەکەدا .

جێگـەی روونکردنەوەیـه کـه مێـژووی شـەڕو پێکـداکان و نـاکۆکی لـه نێـوان هـەردوو هـەرێمی ئۆسـیتیا و ئـەبخازیا ، کۆنـەو مێـژووی پـڕ لـه ململانـێ و شەڕو نائارامی بووە له ناوچەی قەوقازدا ... لێرەدا با باس لـه چۆنیەتی هەڵکەوتـەی هــەرێمی ئۆسـیتیا بکــەین کــه – کــۆی رووبــەری خــاکی ئۆسیتیای باشوور له ٤۰۰۰ چوار هەزار کیلۆمەتر چوار گۆشه پێك هاتووە ، هەروا ژمارەی دانیشتووانی ۷۰۰,۰۰۰ هەزار کەسه .

جگه لـەوەش ژمـارەی دانیشتووانی ناگاتـه ۱۰۰,۰۰۰ سـەد هـەزار کـه س ، کـه نیـووەی ژمارەیـان بـەر لـه ئاماری سۆڤیەت لـه سـاڵی ۱۹۸۹ و رووبـەری ئۆسـیتیای باشـوور لـه پـاش سـنووره فەرمیـەکانی ڕووسـیا ۸۰۰۰ هەشت هەزار کیلۆ مەتر چوا گۆشه دەبێت له ناوچەکەدا .

هەروا دراوسێکانی ئۆسیتیا ، که کۆمـاری جۆرجیا دەکەوێتـه رۆژهـەلاّت و باشـــوور و رۆژئــاواوە ، دەووری ئۆســیتیای باشــوور دەدات ، ڕووســیای

یەکگرتووش خاکی قەوقازی باکوور وەك . چیچان و ئەنگۆشیا و قبرزای بەکاریا – لە رۆژهەلأت و رۆژئاواو باشوورەوە دەووری ئۆسیتیای باکوور دەدات . هەروا باکوور و باشووری ئۆسیتیا بە هێلێکی سنووری لە یەك جیا دەبێتەوە کە میراتی دەسەلأتی کۆمۆنیستەکانە لە سەر نەخشەی قەوقازدا و بە مەبەستی دابەشکردن و لاواز کردنی ئەو شۆرشانە کێشراوە کە لە ناوچەکەدا بەرپا دەبوون .

هەروا دەتووانین ئەوەش بلێین کە ناوچەکە بە گشتی ، کە وەك ئۆسیتیا کراوتە چەند پارچەیەکی جووگرافی بچووك و هەروا گەلانی ئەو هەرێمەش بە شێووەیەکی هەرەمەکی دابەشکراون و هەر یەکیان کەمینەیەکی نەتەوە رووسی تیا نیشتەجێیە و لە گەلّ ئەوانەش کەمە نەتەوەیی جۆرجی لە ئۆسیتیای باشوور و ئەبخازیا نیشتەجێن .

چۆنیەتی ئەم جۆرە پێك هاتەش لە ئەنجامی جیّ بە جێکردنی رامیاریەتی سۆڤیەتە ، و لە رووی کارگێریشەوە ئەو رێووشووێنانەی رووسیا بەرامبەر بە ناوچەکە دەیانگرێتە بەر درێژە پێدانی هەمان ئەو رامیاریەتەیە کە پێشوو پیادەیان کردووە لە ناوچەکەدا. لەو پێناوەش دا گۆرینکاری گەورە بە سەر ناوچەکەدا هێنراوە ، ئەویش:-

لە سەردەمی رووسیای قەیسەری ناوی ئۆسیتیای ئێستا کەرتی – ئۆکرۆك – بووە . بەلأم لە ١٩١٨/٧ تا ١٩٢١/٩/٤ بەشی باشووری هەرێمی ئۆسیتیای بە کۆماری جۆرجیای دیموکراسی لکێندراوە . بەلأم لە ١٩٢٠/٩/١٥ کۆماری ئۆسیتیای باشووری سۆڤیەتی لەوکات راگەیەندرا .

هەروا لە ١٩٢٢/٨/٢٤ وەك ناوچەی – ئۆبلاستی – دابەشکردنێکی کاریگەریە بۆ ئەو ناوچانەی کەخاوەنی ئۆتۆنۆمین – ی سەر بە کۆماری سۆشیالیستی سۆڤیەت لە یەکیەتی قەوقاز راگەیەندرا . دوای ئەوە هێزەکانی سووپای سووری سۆڤیەت بە فەرمانی سەرکردایەتی بالأی یەکیەتی سۆڤیەت لە ١٩٢١/٩/٤ جۆرجیای خستە ژێر دەسەلأتدایەتی یەکیەتی سۆڤیەت . لە دوای ئەو هەموو رووداوو گۆرانکاریانە ئەو هەرێمانە لە ١٩٣٦/٣/٢٤ بە کۆماری جۆرجیای سۆشیالیتی سۆڤیەت لکێندرا .

لە دوای هەلّووەشاندنەوەی سۆڤیت رێژەی دانیشتووانی رووسەکان لە

ئۆسیتیای باکوور ۲۳٪ دەبێت ، کە کەووتۆتە ناو سنووری رامیاریەتە فەرمیەکانی رووسیا ... بەڵام لە ئۆسیتیای باشوور لە ٥٪ دەبێت .

گەر بگەرێینەوە بۆ سەردەمی دەسەڵاتی قەیسەری رووسیا بۆت دەردەکەوێت کە تەنیا ئۆسیتیەکان لە ١٨٧٤/٢/٨ رازیبوون کە ملکەچی بۆ کۆلۆنیالیزمی رووسیای قەیسەری بکەن .

لەلایەکی دیکە سەرچاوە جۆرجیەکان و وولاتانی ئەوروپای رۆژئاوا پێیان وایە کە مۆسکۆی پایتەختی رووسیای یەککرتوو ، ئۆسیتیەکان وەك ئامرازێکی سەپاندنی دەسەلاتیان لە جۆرجیا بەکاردێنن ، لە کاتەکانی کە رووداوەکان دێنە پێشەوە وەك ئێستادا .

دوای ئەوە جارێکی دیکە لە ١٩٩٠/٩/٢٠ کێشەی سەربەخۆیی ئۆسیتیا دووبارە بووەوە و کە ئەو وەختە بە فەرمی هێشتا سۆڤیەت وەك جەمسەری جیهان لە دەسەلات مابوو ... شەڕ دەستی پێکردەوەو ئەم جارەیان رووبەرووبوونەوەکان توند و تیژتر بوون و ئۆسیتیەکان توانیان پایتەختی خۆیان بپارێزن ... لەدوای هەڵووەشاندنەوەی سۆڤیەت بە شێوەیەکی فەرمی لە ١٩٩٠/٨/١٩ راگەیاندرا ... کە راستەوخۆ دوای ئەوە لە ١٩٩١/٩/١ سێ بارە ئۆسیتیەکان سەر بەخۆیی خۆیان راگەیاند لە ژێر ناوی کۆماری ئۆسیتیای باشوور .

واتە بێ ئەوەی ناوی سۆڤیەت لەو راگەیاندنە بێنن ... بەڵام بەر لەوەش جۆریجیا لە ١٩٩٠/٩/٦ سەربەخۆیی خۆی بە جیابوونەوەی لە سۆڤیەت راگەیاند وەك کۆمارێکی سەربەخۆی نێوو دەوڵەتی لە جیهاندا .

لەوکاتەشدا ژمارەی دانیشتووانی ئۆسیتیەکان لە باشوور ١٢٥,٠٠٠ هەزار کەس دەبوون ، کە ٣٦,٠٠٠ هەزاریان بە نژاد جۆرجی بوون لە هەرێمەکەدا ... بەڵام هێزەکانی سووپای جۆرجیا کۆنترۆڵی ئەو جێگایانەیان دەکرد کە دانیشتووانە جۆرجیەکانی لێبوون ... دوای ئەوە ئۆسیتیای باشوور لە پێناو بە دەست هێنانی سەربەخۆیی یەکجارەکی و بوونی بە خاوەن سنووری دەوڵەت لە ١٩٩٢/١/١٩ لە ریفراندۆمێکی فەرمی لەلایەن دانیشتووانی هەرێمەکە ئەنجامدرا ، کە لە ٩٠٪ دەنگیان بۆ سەربەخۆیی ئۆسیتیا دا .

هەر دوای ئەوەش لە هەرێمی ئەبخازیا هەمان ریفراندۆم ئەنجامدرا بۆ

بەدەست هێنانی سەربەخۆیی ئەو هەرێمە ... دوای ئەوەی سیستەمێکی نوێی جیهان هاتە ئاراوە بە نەمانی دووەم جەمسەری دژ بەیەکتری سۆشالیستی و سەرمایەداری و نەمانی شەری ساد لە نێوان ئەو دوو جەمسەرەدا .

کێشەی جۆراوجۆر و هەمە لایەن لەو هەرێمانەدا لەگەڵ جۆرجیا و رووسیا هاتە ئاراوە ، کە یەکیان ئەوی دیکەی تاوانبار دەکرد ، واتە سەرهەڵدانی کێشە لە نێوان رووسیا و جۆرجیا لەسەر هەردوو هەرێمی ئۆسیتیا و ئەبخازیا لە ناوچەی قەوقاز ، بەدەست تێوەردانی لەلایەن ئەمەریکاو وولاتانی هاوپەیمانیدا .

ئەم هۆکارانەش بوون هۆی ئەوەی کە ڕووسیا جۆرجیا هەڵسن بە ئەنجامدانی چەند رێکەوتنێك ، لە پێناو رێگە گرتن لە بەرپابوونی شەر و پێکدادان و چارەسەری کێشەکان بە رێگەی گفتووگۆ و یاسایی لە نێوانیاندا ... ئەوەبوو لە ١٩٩٢/٦/٢٤ ، بۆ یەکەم جار رێکەوتن لە نێوان کۆماری جۆرجیا و ڕووسیای یەکگرتوو مۆرکرا بە دانانی هێزێکی ئاشتی پارێزی هاوبەش لە نێوان کۆماری جۆرجیا و ڕووسیای یەکگرتوو لە هەرێمەکەدا ، لە گەڵ دەسەلاتدارانی هەرێمی ئۆسیتیا دانرا لە پێناو پاراستنی رێکەوتنی ئاگربەست لە نێوانیاندا ... دوای ئەوەش رێکەوتنێکی دیکە لە نێوان ڕووسیا و جۆرجیا لە ١٩٩٣/٥/١٥ مۆرکرا بەمانەوەی هێزێکی ڕووسیا بۆ پاراستنی رێگەکانی هاتووچۆ لە هەرێمەکەدا لەسەر داوای دەسەلاتدارانی کۆماری جۆرجیا لە ناوچەکەدا .

هەروەها لە پێناو رێگەگرتن لە هەر کێشەیەك رێکەوتنامەی سێیەمی نێوان ڕووسیاو جۆرجیا لە ١٩٩٤/٢/٣ مۆرکرا سەبارەت بە مانەوەی سێ بنکەی سەربازی ڕووسیا لە ناوچەکەدا کە خۆی لە ٢٠,٠٠٠ بیست هەزار سەرباز دەگرت ... دوای ئەوە سەرەك کۆماری پێشووی جۆرجیا – ئەدوارد شیڤەر نادزا – لە ١٩٩٦/٨/٢٧ پلانێکی سێ قۆناخی خستە بەردەم نەتەوە یەکگرتووەکان و داوایی کرد ، کە ئۆسیتیای باشوور و ئەبخازیا بگەرێندرێتەوە ژێر دەسەلاتی کۆماری جۆرجیا و دەسەلاتدارانی هەردوو هەرێمەکە بەو پلانە رازی نەبوون ... دوای ئەوە هەمان پلان لەلایەن لێژنەی نێوو دەوڵەتی دۆستان – کە ئەلمانیا سەرکردایەتی دەکرد و ڕووسیای

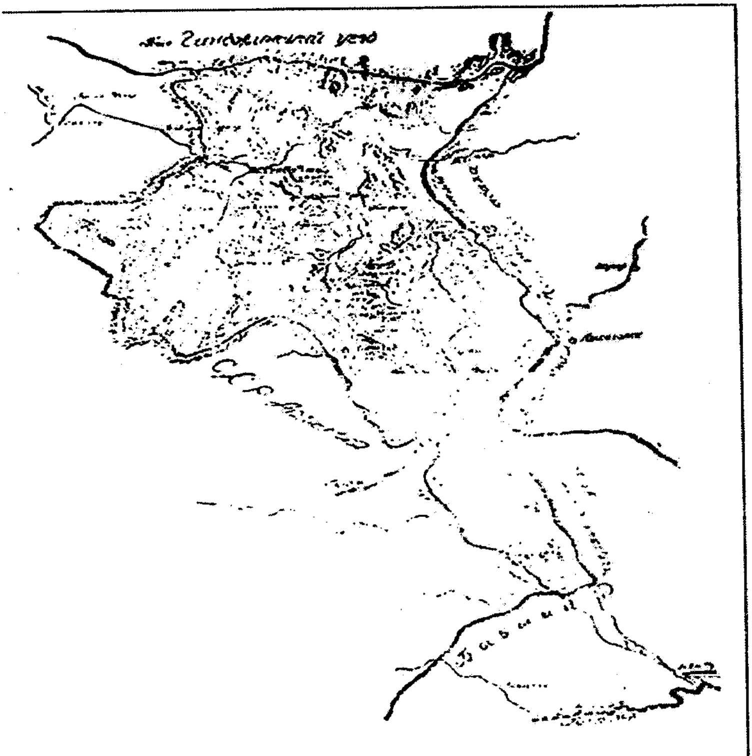
یەکگرتوو ئەمەریکا و جۆرجیاش تیایدا بەشداریان دەکرد .
بەڵام سەرەرای ئەو هەموو هەوڵانە دیسان شەرو پێکدادان لە ساڵی ٢٠٠٤ دەستی پێکردەوە لە هەرێمەکەدا ... بێ ئەوەی دەسەڵاتدارانی ئۆسیتیا ئاگادار بکرێتەوە ، رووسیا و جۆرجیا رێکەوتنی دوو قۆڵیان مۆرکرد بە مەبەستی داماڵینی چەك لە ئۆسیتیای باشوورو کشاندنەوەی هێزەکانی سووپای رووسیا و جۆرجیا ، ... لە مانگی ٢٠٠٥/٩/ شاری ئیسیڤالی پایتەختی ئۆسیتیا کەوتە بەر تۆپ بارانی هێزەکانی جۆرجیا و حکوومەتی جۆرجیا هەرەشەی کرد بە ناوی ئەوەی گەر تا نیوەوەی ساڵی ٢٠٠٦/ هێزەکانی رووسیا لە ناوچەکە نەکشێتەوە ، جۆرجیا لە رێکەوتنەکەی مانگی ١٩٩٢/١/ پاشگەز دەبێتەوە .
هەروا دووبارە دەسەڵاتداران لە ئۆسیتیای باشوور لە کۆتایی ساڵی ٢٠٠٦ ریفراندۆمێکی دیکەی سەبارەت بە سەربەخۆیی هەرێمەکەی ئەنجامدا و لە ٩٩٪ی جەماوەری هەرێمەکە دەنگیان بۆ سەربەخۆیی بوونی ئۆسیتیا دا لە ناوچەکە ... لە گەڵ ئەوەشدا کێشەکان رۆژلە داوای رۆژ بەرەو ئاڵۆزی هەنگاوی دەنا ، بە تایبەتی لەنێوان رووسیا و جۆرجیا لە سەر ئەو دوو هەرێمەدا .
ئەوە بوو هێزەکانی سووپای جۆرجیا بە فەرمانی سەرۆکی جۆرجیا – میخائیل ساکاشڤیلی – لە ٢٠٠٨/٨/٨ هێرشیان کردە سەر پایتەختی ئۆسیتیای باشوور و داگیریکرد .
بەڵام هێزەکانی سووپای رووسیا لە ٢٠٠٨/٨/١٢ لە هێرشی بەرپەرچدانەوەی هێزەکانی سووپای جۆرجیا لە ماوەی سێ رۆژ توانی هێزەکانی سووپای جۆرجیا لە هەرێمەکەدا دەربکات و مەترسی بخاتە ناو دەسەڵاتی جۆرجیا بە داگیرکردنی جۆرجیا – کە بە دووری ٦٠ کیلۆمەتر مابوو بگاتە ناوشاری تەبلیسی پایتەختی جۆرجیا .
هەر لەوکات و ساتەدا حکوومەتی فەرەنسا لە هەوڵەکانیدا توانی شەرەکە لە نێوان رووسیا و جۆرجیا رابگرێ ، لە ئەنجامی رێکەوتنی راگرتنی شەر لە ٨/١٣ هەمان ساڵ ... لە گەڵ ئەوەشدا بارودۆخەکە هەر لە تەنگەشەدا دەخوولایەوە ، لە پەیوەندیەکانی نێوان هەردوو حکومەتی رووسیا و جۆرجیا ... دوای ئەوە هەردوو پەرلەمانی ئۆسیتیا و ئەبخازیا لە

٢٠٠٨/٨/٢٣ بڕیاری سەربەخۆیی هەرێمەکانیان ڕاگەیاند و داوایان لە ڕووسیا کرد کە دان بەو سەربەخۆییە بنێ .
دوای ئەوە ئەنجوومەنی ڕووسیا و ئەنجوومەنی دۆمای ڕووسیا لە ڕاگەیاندنێکدا ، دانینا بە سەربەخۆیی هەردوو هەرێم و سەرۆکی ڕووسیاش پەسەندی ئەو بڕیارەی کرد .
بەڵام کێشەکان لە نێوان ڕووسیا و جۆرجیا دەرچوو و کەوتنە نێوان ڕووسیا و ئەمەریکا و یەکیەتی ئەورووپا بە ڕەتکردنەوەی ئەو بڕیارە و لە گەڵ سەرهەڵدانی چەندین کێشەی دیکە لە نێوانیاندا .

١٩٨٩/١١/١٠ بەڕێوەبەری مووخابەراتی پارێزگای کەرکوك لە باشووری کوردستان بە نووسراوی ژمارە/ ١١٠ وەڵامی مووخابەراتی گشتی شاری بەغدای داوە بەڕەوانە کردنی ١٨ کچی کوردی ئەنقال کرا ، بەڕەوانەکردنیان بەرەو وولاتی میسرو پێدانی بە شێخە عەرەبەکانی ئێراق ، کە تەمەنی کچەکان لە نێوان ١٤ تا ٢٩ساڵ دەبوون و تاکوو ئێستاش بێ سەروشووێنن ، کە لەکام جێگاو لەکام شار ژیانی دیلایەتی دەبەنە سەر – ئەمەیە بەتەسامحی ئاینی ئیسلام و ڕێبەرەکانیان–...؟..!.

١٩٨٩/١١/١٤ لە کۆبوونەوەی پەرلەمانی یەکێتی سۆڤیەتدا ، سەبارەت بەو گەلانەی کە لە کاتی دەسەڵاتی ستالینی بە شێوەیەکی شۆڤینی و بە زۆر گوواستوونیەتەوە ، تا ئەوکاتەی بواری گەڕانەوەو درووستکردنەوەی کیانی خۆیان پێ نەدرابوو دەڵێت :– دەووڵەتەکەی ئێمە نە تەنیا جێگری قانوونی بەڵکوو میراتگری ڕاستەقینەی ئەو ڕژێمە دیکتاتۆرەی ستالینە کە ئەو هەموو تاوانەی کرد.
ئێمە دەزانین بۆ وێنە دەووڵەتی ئەلمانی فیدراڵ – ئەلمانیای ڕۆژئاوا – ئەو برسیەتەی لە بارەی قەرەبووکردنەوەی زەرەرو زیانی ماددی کە ڕژێمی فاشیستی هیتلەر لەخەڵکی دابوو ، بەئەستۆی گرتووە دەووڵەتی ئێمەش نابێ بەو چەشنە ئەرکە هەڵنەسێ و خۆی لابدات ، لە گەڵ ئەوەشدا کورد لەژێر دەسەڵاتی سۆڤیەت خاوەن کۆماری ئۆتۆنۆمی بوو بە ناوی – کوردستان ئۆیەزید – و لە کاتی دەسەڵاتی ستالین ئەو کۆمارە هەڵووەشێندرایەوە .
کە تاکوو ئێستاش کورد پەرگەندەی سەر دەیا کۆمارەکانی پێشووی لە

پێک هاتەی سۆڤیەت بووە ، بەتایبەتی لەسەرخاکی کوردستان . کە پارێزگای یەریڤان و دەووروبەریەتی ، کە یەریڤان ئێستا پایتەختی ئەرمینیایە لە کێشووەرەکەدا و لە جیهاندا .

١٩٨٩/١١/٢٠ رۆژی بریاردانی چەسپاندنی پەیمانی مافەکانی منداڵان لەلایەن کۆمەڵگای ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . کە ئەمەش لە ئاکامی بازرگانی کردن بوو بە منداڵ لە وولاتانی هەژارو تازە پێگەیشتوو لە جیهاندا.

١٩٨٩/١١/٢٢ لەم ڕۆژەدا دەستکرا بە ڕووخاندنی دیواری نێوان ئەلمانیای ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوا بە ناوی – صور بەرلین– لە شاری بەرلینی پایتختی ئەلمانیای دیموکراتی ڕۆژهەلاتی پێشوو ، بەکۆتایی هێنان بە هەردوو ئەلمانیای لێك جیا کەرەوەو یەکگرتنەوەیان بەناوی هەردوو ئەلمانیای یەکگرتوو لە کێشوەرەکەدا .

١٩٨٩/١١/٢٣ بە هۆی بارودۆخی نێوو دەوڵەتی و گۆڕانکاری باری ناوەخۆو پەیوەندی دەرەوەی یەکیەتی سۆڤیەت و ئاڵۆز بوونی باری ڕامیاری و ئابووری و سەربازی و کۆمەڵایەتی، کە کاردانەوەی کردە سەر ئەلمانیای دیموکراتی و بووە هۆی ڕووخاندنی دیواری نێوان هەردوو ئەلمانیای ڕۆژئاواو ڕۆژهەڵات و گەڕانەوەی ئەڵمانیا بۆ ئەڵمانیای یەکگرتوو لە کێشووەرەکەدا .

١٩٨٩/١١/٢٤ لە ئەنجامی خۆپیشاندان و ڕاپەڕینی گەلانی کۆماری تشیك و وەلامدانەوەی لە لایەن پۆلیس بەشێوەیەکی دڕندانە ، کە ئەنجامەکەی بووە هۆی دەست لە کار کێشانەوەی پارتی کۆمۆنیست لە دەسەڵاتداریەتی لە سەر وولاتەکەدا.

١٩٨٩/١١/٢٧ لە دوای دەست هەڵگرتنی دەسەلات لەلایەن پارتی کۆمۆنیست لە تشیك گەورەترین خۆپیشاندان ئەنجامدرا ، کە بووە هۆی لێك ترازانی پەیوەندی کۆمەلایەتی و بارودۆخەکەو دورست بوونی بەدەیا پارت و ڕێکخراو گروپی نوێ لە وولاتەکەدا.

١٩٨٩/١١/٢٨ ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لە بڕیارێکیدا ئاگاداری ڕژێمی تورکیای کردەوە ، کە چیتر ئاوارەی کورد لە تورکیا بە پەناهەندەی وەرنەگرێت لە ناوچەکەدا .

١٩٨٩/١٢/٢٨ لە ئەنجامی ڕاپەڕین و خۆپیشاندانی کرێکارو جووتیارو فەرمانبەرانی کۆماری تشیك ، کە بووە هۆی دامەزراندنی حکوومەتی فرەلایەن بەسەرۆکایەتی – هاڤیل – لە ئەنجامی ڕاپرسی لە وولاتەکەو ڕاگەیاندنی لێبووردنی گشتی بۆ ٢٢٠٠٠ هەزار بەند کراوو، کە بووە هۆی بەرەو ئارام بوونەوەی بارودۆخی وولاتی تشیك لە ناوچەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٠

١٩٩٠/١/٣ خۆبەدەستەوەدانی سەرکردەی کۆماری پەنەما - ئیمانۆئیل تۆربیگا- بە هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە دوای دە ڕۆژ لەخۆحەشاردانی لە بارەگای فاتیکان لە ڕۆمای پایتەختی ئیتالیا.

١٩٩٠/١/١٠ دەستگیرکردنی رۆژنامەنووسی ناوداری ئەڵمانی خاتوو - هیلاسلومبیرگەر- لە لایەن رژێمی تورك ، لە هوتێلی شاری سیرت لە باکووری کوردستان ، ئەویش بە تاوانی ئەوەی کە گووتوویەتی.

چۆن دەووڵەتی تورکی هەیە باکووردیش هەمان مافی هەبێت ودوایی لەرۆژی ١/١١ گوواستیانەوە بۆ زایندانەکان لەشاری دیاربەکری کوردی باکووری کوردستان لە تورکیا.

١٩٩٠/١/١٥ سەر لە نوێ پەیوەندی دبلۆماسی لە نێوان ئەرژنتین و بەریتانیا دەستی پێکدرەوە ، ئەویش بەماوەدانی کەشتیەکانی راوی ئەرژەنتین بەدرێژایی - ٥٠ میل- لە سەر کەناری دوورگەی شاری -ملوین- لە نێوان هەردوو وولات لە ناوچەکەدا .

١٩٩٠/١/١٦ جێگری سەرەك وەزیرانی ئێراق و وەزیری دەرەوەی رژێمی بەعس لە ئێراق تارق عەزیز سەردانی ئەمەریکای کردو لە واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریکا لەگەڵ وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا جیمس بیکر کۆبۆوە ، دوای ئەوە لە گەڵ سەرۆکی ئەمەریکا جۆرج بۆش کۆبۆوەو سەردانەکەی لەوکات سەرکەووتنی بەدەست هێنا.

لە بەر ئەوە ، دوای ئەوە سەرۆکی ئەمەریکا ئامۆژگاریدا بە ئیدارەی ناوخۆی ئەمەریکا ، بە بووژاندنەوەی پەیوەندی لە گەڵ ئێراق و ووتی:- ئەو بووژانەوەیە یارمەتی ئارامی لە رۆژهەڵاتی ناوەراست دەدات.

دوای ئەوە سەرۆکی ئەمەریکا فەرمانیدا بە زیاد کردنی قەبارەی بارزگانی لە گەڵ ئێراق ، لە پێناو سوودمەندی کە بۆ ئەمەریکا دەبێت، لەدوای ئەوە چەندین رێکەووتننامە لەنێوان ئەمەریکاو ئێراق مۆرکرا بەبڕی ١٢٠٠ ملیۆن دۆلار لەنێوانیاندا.

١٩٩٠/١/٢٤ سەرۆکی ئەمەریکا جۆرج بۆش لە سەر شانۆی کۆنگرێس وتاری ساڵانەی بۆ گەلی ئەمەریکا دەخووێندەوە گووتی :-

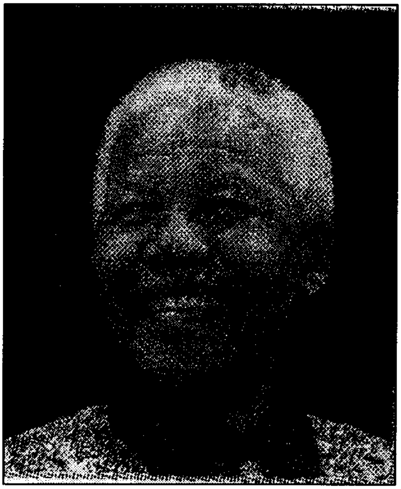
کـه هـەر سـەرۆکێکی وویلایەتـە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا هـەموو سـەری سـالانە وتـاری سـالانە بـۆ گـەلی ئەمـەریکا دەخووێنێتـەوە . کــه وتارەکــەی جــۆرج بــۆش بەناوبانگ بوو بە ناوی - کـاتی یەکیــەتی- لـــەو تارەکەیـــدا گووتی:-
وویلایەتـــه یـــەکگرتووەکانی ئەمەریکا بەرەو سەدەی بیستو یەك هەنگاو دەنێ و دەبێ هەر بێ ، کە ئەو سـەدە نوێیـەی ئەمـەریکا بێـت بـە چـەندیەتی لەسـەدەی پـێش ئـەوە ، کـه سەدەی بیستەو - سەدەی ئەمەریکایە لە هەموو بوارەکان له جیهاندا .

١٩٩٠/٢/٣ بـەرەی کوردسـتانی و ئۆپۆسـزیۆنی ئێراقـی بانگـەوازێکیان بـۆرای گـشتی عـەرەب و جیهـان بـلاو کـردەوە لـەپێناو تاوانبـارکردنی رژێمـی بەعـسی لـە ئێراق بە رەفتارو رامیاریەتی لـەپێناو لەناوبردنی گەلی کورد لە باشووری کوردستان.

١٩٩٠/٢/٧ بەرەی کوردستانی ڕاگەیاندنێکی ئاراستەی کۆمـەڵگای نێوودەووڵەتی کـرد ، ئـەویش لـه پێنـاو یارمەتیـدانی ئـەو پەناهەندانـەی ئۆردووگـای پارێزگـای دیاربـەکر لـە باشـووری کوردسـتان ، کـە ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق بـەگازی ژەهراوی -کەنەفت- زامدار ببوون لە شارەکەدا .

١٩٩٠/٢/٩ لە ئاکامی راپرسیەکی گـەلانی کۆمـاری نامیبیـا دەسـتووری نـوێی ڕاگەیانـد بە دامەزراندنی حکوومەتێکی دیموکراتی فرەلایەن لە نـاوخۆی وولاتەکەیـدا

١٩٩٠/٢/١١ ئازاد کردنی سەرکردەو قارەمانی نیشتمانی ئەفریکیاو سەرۆکی پارتی کۆنگرەی نیشتمانی ئەفریکیا – نلسۆن ماندێلا– لە دوای ٢٧ساڵ لە زیندانی کردنی ، کە لە ساڵی ١٩٩٢خەلاتی نۆبلی پێ بەخشرا بەهۆی هەلوویستی نیشتمانی و ئاشتیخوازانەو نەهێشتنی بیری رەگەز پەرستی لەناوچەو هەرێم و وولاتەکەیدا .

١٩٩٠/٢/٢٨ لە بارو دۆخی نوێی جیهان لە کۆنگرەی هێزە رامیاریەکانی پێك هاتەی گەلانی کۆماری بەنین رژێمی مارکسی – لینینی هەلووەشێندرایەوەو رژێمی فرە پارتی پەیرەو کراو هەموو زیندانە رامیاریەکان ئازد کران لە وولاتەکەدا .

١٩٩٠/٣/١١ ئەنجوومەنی بالای کۆماری لیتوانیا بریاری جیابوونەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەت بە سەربەخۆیی تەواوی وولاتەکەی راگەیاند ، کە یەکەم وولات بوو لە وولاتەکانی ناوچەی بەلتیك و بەو کارە هەڵسیّ و ئەنجامی بدات لە هەرێمەکەدا.

ئەم راگەیاندنەش لە شاری – ڤیلنس –ی پایتەخت بوو ، کەژمارەی

دانیـشتووانەکەی ، ٧٢٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە ، هـەروا ژمـارەی دانـیـشتووانی وولآتەکەی ، ٤,٣٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە .
هــەروا رووبــەری خــاکی وولآتەکــەی ، ٦٥,٣٠٠ هــەزار کیلـۆ مــەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ١٧٠ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هەروا نژادەکانی ، لیتوانی ٨١٪ . رووسی ١٠٪ . پۆڵەندی ٧٪ .

١٩٩٠/٣/١٦ بە فەرمانی سەدام حوسین سـەرۆکی رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق ، کـە خـۆی لـە سـەر قـەلآی کـەرکوك وەسـتابوو بڕیـاری رووخـانـدنی قـەلآی کـەرکوکی دا . ئەویش بە پێك هێنانی لێژنەیەکی سیٚ قۆڵی کە لە :-
١-قائمقامیــەتی کــەرکوك . ٢- شــارەوانی کــەرکوك . ٣- بەڕێوەبەرایــەتی شوێنەواری کەرکوك .

قەلآی کەرکوك

کـە بەڕێوەبـەری شـوێنەواری کـەرکوك - غـائـب فـازل - بـوو و هـەر ئـەویش سەرپەرشـتیاری تێکدانەکە بوو ... قەلآی کـەرکوك کـۆنترین شـوێنەوارە لـە رۆژهەلآتی ناوەراست لە دوای قەلآی هەولێر .
کــە رووبـــەری قـــەلآی کـــەرکوك ٢٥٠٠٠٠ دووســـەدو پەنجاهـــەزار مەترچوارگۆشـەیە ، کـە زیـاتر لـە ١٥٠٠ خێزانـی تیانیـشتەجیٚ بـوو ... کـە رووبـەری دووجـار ئەوەنـدەی قـەلآی هـەولێر گـەورەتر بـووەو لەسـیٚ گـەرەك

پێك هاتبوو ... ئەوە بوو لە ساڵی ١٩٩٨ دەست کرا بەرووخاندنی قەڵاکە ، کەچی بەر لـەوەش لەتێکدانی قـەڵای کـەرکوك بـەردەوام بـوون ... لـە بـەر ئەوەی شوێنەوارێکی کوردیەو کوردستانیە .
کـە بەر لـە ٦٠٠٠ ساڵ پـێش ئێستا ئـەم قەڵایـە ژیانی تیاهـەبووە بەر لـە بوونی عەرەب لە سەر گۆی زەوی و نەبوونی هەستی شارستانیەت لەلایـەن عەرەب لە جیهاندا.

١٩٩٠/٣/١٦ شەهید کردنی زاناو رووناکبیری ئایینیو نەتەوەیی کـورد– ناسر محەمـەد رەشید – ناسراو بە – ناسر سوبحانی– لە لایەن ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ، ئەویش بە هۆی هەڵوێستە بوێرەکانی دژی ڕژێمی ئێـران ، بە تایبـەتی ڕووبەڕووبوونـەوەی لەگـەڵ ڕابـەری ئـاینیو مەزهـەبی شـیعەی ئیسلامی لـە ئێران ، ئایـەتوولڵا خوومـەینیو بـەرگری کردنـی لـە مافـە ڕەواکانی گـەلانی ئێران بەتایبەتی گەلی کوردستان ..
شایانی باسە کە شێخ ناسر لە ١٩٨٩/٦/٦ لـە لایـەن ڕژێمـی ئیسلامی لـە ئێران دەستگیرکرا لە شاری سنەی ڕۆژهەڵاتی کوردستان... هەروا لە سـاڵی ١٩٥١ لە گوندی دوریسانی سەر بە قەزای باوە چاوی بە جیهان هـەڵهێناوە ... گۆڕەکەی لە گوندی – قروە–ی نێوان شـاری سنە و هەمەدانـە ، ئەویش لـە دەرەوەی گۆڕسـتان لەلایـەن ڕژێمـی ئێـران تەرمەکـەی نێـژراوە بـەناوی– لعنة أباد– لە وڵاتەکەدا .

١٩٩٠/٤/٣ بەپێی ڕێنمایەکانی دیوانی سەرۆکایەتی کۆماری ئێراق ، کە هاتوو بە پێـی نووسراوی ژمارە/ق/٩٦١ کە پارێزگای مووسڵ بە فـەرمانی ژمـارە/١٧٤١ی ، لە١٩٩٠/٤/١٠ دەرکرد بەپێکهێنانی چەندین لێژنە بەڕووخانـدنی خـانوو وماڵەکانی کوردی شەبەك لەپارێزگای مووسڵ ، کە گوواستراونەوە بـەکۆتایی هێنانی سامانەکانیانو گوواستنەوەی تۆمارگـای بـاری کەسـی بـۆ دەرەوەی پارێزگای مووسڵ.
شـایانی باسـە کـوردی شـەبەك لەرۆژهـەلاتی پارێزگـای مووسـڵ نیشتەجێن بەرلـە مێـژووی زاینـی تـاکوو ئێستا کـە خـاکی کوردسـتانەو بـە دەووڵـەتی ئێراق لکێندراوە لە گەڵ دروست کردنی دەووڵەتی ئێراق .

١٩٩٠/٤/١١ لــه دوای هەوڵــه بەردەوامــەکان لــه پێنــاو چــاری کیشه ناوخۆییـەکانی ســۆڤیەت لـــه ئاکامـــدا ســــکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت - میخائیل گۆرباتشۆف- لـه بەردەم کومیتـــەی ڕۆژنامەگـــەری جیهـــانی لەمۆســـکۆی پایتـــەختی یەکیـــەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند و گووتی:-

کـــه ئێـــستا جیهـــان لەســـەرەتای دورست بوونی پرۆسەی سیستەمی نویٚ دایه .

که ئەو ڕاگەیاندنه بووە هۆی هەرەس پیٚ هێنانی یەکیەتی سۆڤیەت له کێشووەرەکەو جیهاندا .

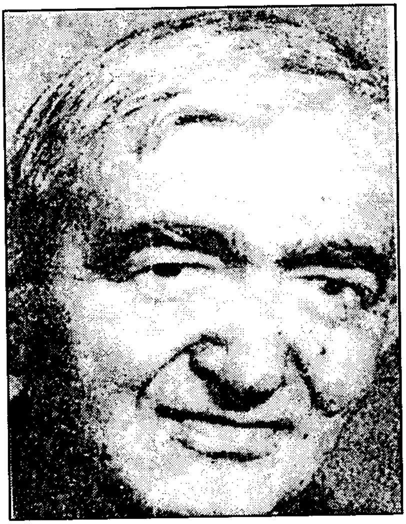
١٩٩٠/٤/٢١ کۆچـی دوایـی کەسـایەتی نـاوداری سیاسـیو نەتـەوەیی کـورد - عـەزیز شـەریف- لـه دوای جـەنگی دووەمـی جیهـان بـه شـداری تـەواوی لـه هـەموو جووڵانەوەو بزووتنەوەی گەلو نیشتمانی ئێراق کردووە... دوای شۆڕشی ١٤ی تەمووزی ١٩٥٨ به سەرۆکی ئەنجوومەنی ئاشتیو هاوکاری - مجلس السلم والتضامن- له ئێراقو جێگری سەرۆکی ئەنجوومەنی سلمو تەزامنی عالمی هەڵبژێرکدرا.

عەزیز شەریف له گەڵ مستەفا بارزانی له چاوپێکەتنێکیاندا

١٩٩٠/٤/٢٤ هـەردوو ئـەڵمانیای ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئـاوا ڕێککـەوتن لـە سـەر یەکخستنی دراوی ئابووریان لەسەرەتای ١٩٩٥/٧/١ لە وولاّتەکەدا .

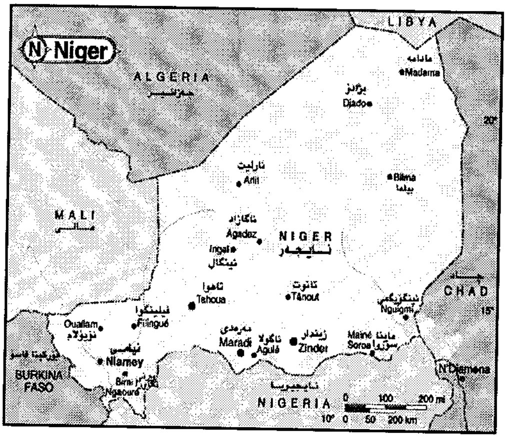
١٩٩٠/٤/٢٩ ڕۆژی دەسـت پێکردنـی ڕووخانـدنی ئـەو پەرژینـەی نێـوان ئـەڵمانیای ڕۆژهـەڵات و ڕۆژئـاوا دروسـتکرابوو، ئـەم پەرژینـەش کـە لـە دوای کۆتـایی جـەنگی دووەمـی جیهـانی دورسـت کرابـوو لـە ناوەنـدی شـاری بـەرلین لـە ئەڵمانیادا.

١٩٩٠/٥/١ کۆچی دوایی شێخی کوردناسیٚ – حـاجییٚ جونـدی – لـە شـاری یەریڤانی کوردستانی پایتـەختی کۆماری ئەرمینیا .
شـایانی باسـە نـاوی تـەواوی حـاجییٚ جـەواریٚ جوندیـە و لـە ١٩٠٨/٣/١٨ لـە گونـدی بـەمان جابرێی سەر بە پارێزگای فارس لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهـان هـەڵهێناوە ... ئـەم کەسـایەتیە لـە سـاڵی ١٩٣٤ بەشـداری لـە یەکـەمین کـۆنگرەی سـۆڤیەتی کوردناسـی کـردووە ، لـە سـاڵی ١٩٤٠ بڕوانامـەی دکتـۆرای وەرگرتووە ، لە ١٩٦٦/٤/٢١ پلەی پرۆڤیسۆری بەدەست هێناوە .
لـە مـاوەی ژیـانی ئـەم کەسـایەتیە ١١ بەرهـەمی خـستۆتە بـەر دەسـتی خوێنەران و پەرتوکخانەکان .

١٩٩٠/٥/١٧ بەستنی کۆنگرەی ئیسلامی لە شاری موزەفەر ئابادی پایتـەختی کـەشمیری ئازاد ، کە نووێنـەرانی وولاّتـانی شانشینی سعوودیەو کووێت و ئیمـاراتی عـەرەبی و میـسرو تورکیـاو بـەنگلادیش ، لەگـەڵ گرووپـە ئیـسلامیەکانی پاکستان و کەشمیری ئازادو کەشمیری داگیرکراو ، بەشداریان تێدا کرد ، لـە کۆتـایی کۆنگرەکـە ڕاگەیـاندنێکی هاوبەش بلاّوکراوەیە بەمـەحکوومکردنی هەڵس وکەووت و ڕەفتارەکانی هندۆسی .

کــه داوا لــه دەســەڵاتی هندســتان کــرا بەئەنجامــدانی ڕاپرســی لەســەر داهــاتووی کــەشمیرو هــەموو جوولانــەوەی ڕزگــاری لەناوچــەو وڵاتــە ئیسلامیەکان ، وەك فەلەستین و ئەفگانستان و ئەریتریاو فلیپین.

١٩٩٠/٥/٢١ کۆمــــاری نامیبیــــا ســــەربەخۆیی تــەواوی خــۆی بەشــێوەیەکی فــەرمی ڕاگەیانــد وەك دەووڵەتێکی سەر بەخۆ لە جیهانـدا . لـە شـاری – وینـــــــــدهۆك – ی پایتـەخت ، کـە ژمارەی دانیـــــشتووانەکەی ، ١٩٨,٠٠٠ هــەزار کەســە . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وڵاتەکــەی ، ٢,٣٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٨٢٤,٢٩٠ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .

هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١١ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکامنی،ئۆڤۆمیۆ ٥٥٪ .کڤنـژۆ١٠٪ .هریـرۆ٧٪ . دەمـراو قـەقازی ١٥٪ . لە وڵاتەکەدا .

١٩٩٠/٥/٢٢ یەککرتنــەوەی هــەردوو یەمــەنی دابەشـکراو بـە کۆمـاری یەمـەنی عـەرەبی و کۆماری یەمەنی دیموکراتی سۆشیالیستی ، لـە ژێـر نـاوی کۆمـاری یەمـەنی عەرەبیدا ، ئەمەش لە دوای سێ سەد ساڵ لێك پچڕان بە هـۆی خۆپـەرستی هـۆزو تـیرە عـەرەب و داگیرکـەران ، کـە عـەلی عبداللـە سـالح بەسـەرۆك کۆمـار هەڵبژێردرا لە سەر وڵاتەکەدا .

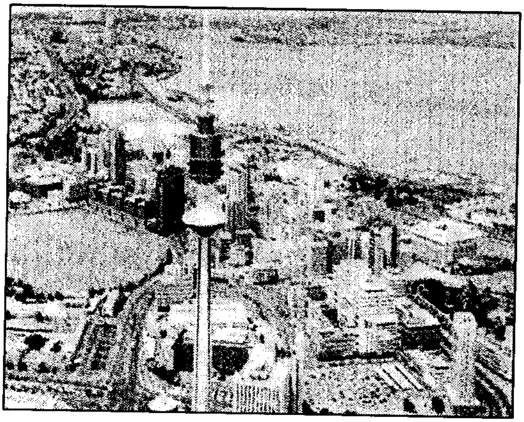
١٩٩٠/٦/٢٥ گرێدانی کۆنفراسـی گشـتی کـورد لـە شـاری مۆسـکۆی پایتـەختی یەکیـەتی ســۆڤیەت ، لەلایــەن ٤٠٠ نووێنــەری کــورد لــەژێر دورشمــی – کــوردی سۆڤیەت و مێژووی سـەردەمی نوێ– کە نووێنەری ١٤ ڕێکخراوی ڕامیاری و کەلتووری کوردی لە کوردستان و ئەوروپا ئامادەی بوون لـە کۆنفرانسـەکەدا

١٩٩٠/٧/٢٤ گفتووگۆی نێوان سەرۆكی میسر حوسنی موبارەك و سەرۆكی رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام حوسێن ، لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق لە پێناو هێوركردنەوەی ئەو بارودۆخە گرژەی كە لە نێوان ئێراق و كووێت سەری هەڵداوە ، بەچاودێری شانشینی سعوودیە شانشین فەهدو دوای ئەو گفتووگۆیە رێكەووتن لە سەر ئەوەی كە - شێخ سەعد سالح سەباح - وەلی عەهدو سەرەك وەزیرانی كووێت وجێگری ئەنجوومەنی سەركردایەتی شۆڕش لە ئێراق - عزەت ئیبراهیم- لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق كۆبوونەوەو كۆتایی بەكێشەی نێوانیان بێنن ، یەكەم هەنگاویشیان راگرتنی شەڕی راگەیاندن بێ.

بەلام ئەو هەوڵ و تەقەلایانە سەری نەگرت و هەرەسی هێنا تاكوو داگیركردنی كووێت لەلایەن ئێراق ، سەرەڕای چەندین كۆبوونەوە لە قاهیرەو ریاز ، بەلام بەبێ سوود بوو بەهۆی دەستگیری رژێمی بەعس لە ئێراق بە لەخۆبایی بوون و وویستی خوازین بوون بەسەر وولاتانی كەنداو لەهەرێمەكەو ناوچەكەدا .

١٩٩٠/٧/٢٥ لەو كاتەی كە رژێمی بەعسی لە ئێراق هێزەكانی سووپای لە سەر سنووری نێوان خۆیی و كووێت كۆكردبووەوە ، ئەویش لە پێناو پەلاماردانی و لەو كاتەش بالوێزی ئەمەریكا- ئیۆبل گلاس- ئاگاداری سەرەك كۆمارو رژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێنی كرد ، كە ئەمەریكا بەنیازە لەداهاتوودا پەیوەندی خۆی لەگەڵ ئێراق بەهێز بكات لە ناوچەكەدا .

١٩٩٠/٧/٢٥ لە كۆنگرەی شاری مۆسكۆی پایتەختی یەكیەتی سۆڤیەت نادر نادرۆفی كورد سكالایەكی ئاراستەكراو بۆ دەسەلاتی رووسیاو كۆمارەكانی پێشووی یەكیەتی سۆڤیەت خووێندەوە لەبارەی چۆنیەتی راگوێزان وپەرش و بلاو پێكردنی كوردەكانی سۆڤیەت بەسەر كۆمارەكانی ، كە یەكیەتی سۆڤیەتی لێ پێك هاتبوو لەسەردەمی دەسەلاتی ستالین لەدوای سالەكانی ١٩٢٤..

١٩٩٠/٨/٢ ڕژێمـی بەعـسی لــە ئێـــــــــراق بەســــــەرکردایەتی ســەدام حوسـێن لــە بڕیارێکیـــدا هـــانی سووپای ئێراقی دا ، ئــەویش بـــەداگیر کردنـــی وولاتـــی کووێـتو لـە مـاوەی چەند کاتژمێرێك کووێتی داگیر کرد ، کە بەدڕندانەترین شـێووەو شـێواز هەڵسا بـەتالاڵنو سـووتاندنو گـرتنو وێرانکردنـی کووێتیـدا ، لـە هـەموو لایەنە جۆراوجۆرەکان .
لە ئەنجام بووە هۆی ئەوەی کە ئەمیری کووێت شـێخ جابرو سەرکردەکانی دیکەی کووێت واتە حکوومەتی کووێت بەرو وولاتـی سعوودیە بەرێکەووت ، ئەویش لە ترسی هەڵوویستی دڕندانەی بەعس لە ئێراقدا .

١٩٩٠/٨/٢٥ دەرچـــوونی بڕیـــاری ئەنجوومـــەنی ئاسایـــشی ڕێکخـــراوی نەتـــەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە /٦٦٥ بەگەمارۆدان لـە بـواری دەریـایی خستـە سـەر ئێـراق بەپـشکنینی ئـەو کەشـتیانەی بـەرەو بەنـدەرە دەریاییـەکانی ئێـراق هەنگاو دەنێن لە جیهان .

١٩٩٠/٨/٢٨ ڕژێمـی بەعسی لـە ئێراق لـە دوای داگیرکردنـی وولاتـی کووێـت دەووڵـەتی کووێتی بە پارێزگای ١٩ی ئێراق تۆمار کرد لە ئێراق.

١٩٩٠/٨/٢٩ سەرەك وەزیرانی ڕژێمی شانشینی ئوردن– هەزاع ئەمەچانی– لـە هـەولێکی بوێرانە کوژرا ، کە ڕژێمـی ئـوردون بەڕاشـکاوی پـشتگیری سـەرۆکی ڕژێمـی بەعسی لە ئێراق وسەدامی دکتاتۆری دەکرد لە سەر نێوان ئێراق و ئێرانـدا

١٩٩٠/٩/٢ بـۆ یەکـەم جـار لــە مێـژووی مۆزیکـای کوردیـدا ، سـەمفۆنیای هەڵەبجـەی

شەهید لە شاری فرانکفۆرتی ئەڵمانیا لە هۆڵی- ئەلتائۆپار- بەڕێوەچوو ، کە لە لایەن هونەرمەندی کورد ئەقبال حاجی پێشکەشکراو زیاتر لە ٢٥٠٠ پەنابەرانی کوردو ئەوروپی بەشداریان تێدا کرد لەو کۆرە مەزنە سیمفۆنیایەدا .

١٩٩٠/٩/٦ کۆچی دوایی ڕۆشنبیرو ڕووناکبیروکەسایەتی ناوداری ئێراقی - سەلیم فەخری - لە تەمەنی ٦٩ساڵیدا ، لە هوتێلی -جروفنر- لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، کە لەوکاتە لەگەڵ کۆمەڵێك ڕۆژنامەنووس بەیەکەوە بوون لە هوتێلەکەدا.

١٩٩٠/٩/٢٥ دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە/ ٦٧٠ بەگەمارۆدانی گەشتی ئاسمانی لە سەر ئێراقو قەدەخەکردن بەچوونو هاتن بۆ ئێراقو بەپێچەوانە ، ئەویش بەهۆی لێك ترازانی بارودۆخی ئێراقو پەیوەندیەکانی وولاتانی لەگەڵ دەرەوەی جیهان.

١٩٩٠/٩/٢٦ کۆچی دوایی نووسەری ناوداری ئیتالیا - ئەلبێرتۆ مۆراڤیا -... جێگەی ئاماژە پێکردنە کە مۆراڤیا لە ساڵی ١٩٠٧ لە شاری ڕۆمای پایتەختی ئیتاڵیا چاوی بە جیهان هەڵهێناوە و بە یەکێك لە نووسەرە هەرە ناودارەکانی ئیتاڵیا دادەنرێت لە سەدەی بیستی رابردوو ... ئەم نووسەرە ئیتاڵیە بەرهەمەکانی خۆی دەنووسیٚ .

هەروا هەردوو زمانی ئینگلیزی و فەرەنسی بە باشی دەزانیٚ ... بەرهەمەکانی مۆراڤیا بەنەفراندن و داهێنان و رەسەنایەتی جیا دەکرێتەوە بە هۆی چوونە ناو دڵ و دەروونی خوێنەران.

مرۆڤیا لەچەندین بەرهەمی دا دژایەتی گەندەڵی ڕەووشتی لە ئیتاڵیا کردووەو بۆ زمانە جیهانیەکان وەرگێردراون ... لە هەمان کات چیرۆکەکانی مۆراڤیان کراونەتە فلیمی سینەمایی . ئەم نووسەرە بە دەیا بەرهەمی هەبوو کە تاکوو ئێستاش جێگەی گرنگی پێدانن لەوانە - سەردەمی فەرامۆشکردن کە بریتیە لە یەکەم ڕۆمانی مۆراڤیا کە لە ساڵی ١٩٢٩ نووسراوەو بڵاوکراوەتەوە .

هـەروا ڕەووڕەوەی بـەخت لـە سـاڵی ١٩٣٩ – ئافرەتێـك لـە ڕۆمـا لـە سـاڵی ١٩٤٧ – پاشـگـەزبوونەوە لـە سـاڵی ١٩٤٨- چیرۆكەكانی ڕۆمـا لـە سـاڵی ١٩٥٤ – فیردۆس لە ساڵی ١٩٧٠. لە گەڵ بەدەیا بابەتی هەمە جۆر كە لە ڕۆژنامەو گۆڤارەكانی وولاتەكەیدا بڵاوكراوونەتەوە لە پێناو خزمەتكردنی وولاتەكەیدا.

١٩٩٠/١٠/٣ بۆیەكـەم جـار لەمێـژووی كـورد تـوانرا – ٣٠٠- كتێبـی هەمـەجۆر لەسـەركورد لەپیشانگای جیهانی كتێب لەشاری فرانكفۆرتی ئەڵمانیای یەككگرتوو بەشداری تێدا بكات لەو وولاتەدا.

١٩٩٠/١٠/٣ هەردوو ئەڵمانیای ڕۆژهەلاتو ڕۆژئاوا یەكیان گرتەوە بەناوی ئەڵمانیای یەككگرتوو بە ڕووخاندنی دیواری بەرلین.

١٩٩٠/١٠/١٠ كۆچـی دوایـی گـۆرانی بێـژی ناوداری كورد خاتوو – نەسرین شێروانی – لە شاری بەغدا لە تەمەنی ٦٨ ساڵیدا و هەر لە شاری بەغدا لـە یـەكێ لـە گۆرستانەكان بەخاك سپێردراوە .

وێنەی خاتوو نەسرین

جێگەی ئامارەیە كە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩٢٢ لە شاری زاخۆی سەر بە پارێزگای دهۆك چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، كە لە بنەڕەتا كوردی باكووری كوردستان بوونە ... ناوی تەواوی – نەسرین عومەر عوسمان – ە ، لە ساڵی ١٩٤٤ خاتوو نەسرین لە زاخۆ بەرەو شاری بەغدا چووەو لەوێ نیشتەجێ بووە .

هـەروا لەرێگـەی هونەرمەنـدی نـاوداری كـورد مامۆسـتا عـەلی مـەردان پەیوەندی بە وێستگەی كوردی كردووەو یەكەم گۆرانی بە ناوی – دەلێ لێ

— تۆماركردووەو بەردەوام بووە تاكوو ساڵی ١٩٧٣ ... ئەم هونەرمەندە ئافرەتە زیاتر لە ٤٢٠ گۆرانی تۆماركردووە ... لەگەڵ ئەوەشدا خاتوو نوسرین هیچ خوێندەواری نەبووەو توانای لێهاتوویی هەبوو لە پێناوهونەری كوردی لە كوردستان .

١٩٩٠/١١/٢٠ كۆماری جۆرجیا سەربەخۆی خۆی بەجیابوونەوەی لە یەكیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند ، بەڵام بەهۆی نەگەیی بارودۆخەكە دان بەو سەربەخۆییە نەنرا لەلایەن وولاتانی جیهان تاكوو هەڵووەشانەوەی یەكجارەكی یەكیەتی سۆڤیەتدا . كە لە ١٩٩١/١٢/٢٦ سەربەخۆیی یەكجارەكی راگەیاند .

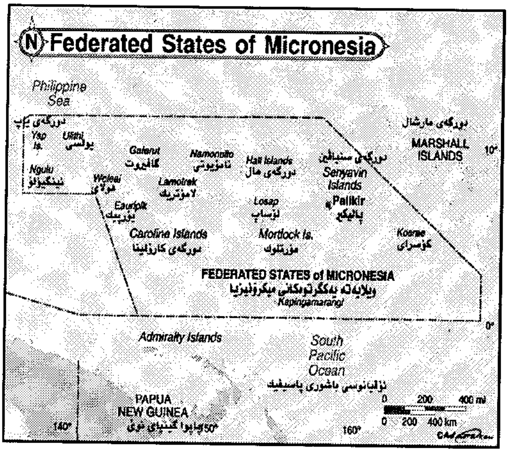
ئەم راگەیاندنەش لە شاری —تەبلیس —ی پایتەخت بوو ، كە ژمارەی دانیشتووانەكەی ، ١,٣٥٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەكەی ، ٥,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا رووبەری خاكی وولاتەكەی ، ٦٩,٧٠٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٢١٨ كەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەكانی ، جۆرجیەكان ٪٧٥ . ئەرمەن ٪١٠ . ئەزیری ٪٢ . ئەنجازی ٪٢ . یۆنانی٪٣ . كورد ٪٣ . لە وولاتەكەدا .

تێبینی:— بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە بۆ سەر ئینسكلۆپیدیای كوردستان و جیهان . لە دانانی عەلی كەندی . دانەری مێژوونامەكە.

١٩٩٠/١٢/١٠ ئاوارە كوردەكانی پاكستان بە مەبەستی چاكردنی باری ژیانیان و كۆچكردنیان بەرەو هەندەران خۆپیشاندانێكی ئاشتیانەیان لە بەردەم

بارەگـای UNHCR سـاز کـرد، بـەڵام نـەك هـەر یارمـەتی نـە دران بـەڵکوو ئازارێکی زۆریان دانو ، بە پێچەوانە هەڵگەراوە سەربایان.

١٩٩٠/١٢/٢٢ وولاتـــی مکرۆنیکـــا ســـەربەخۆیی خـــۆی ڕاگەیانـــــــد، دوای ئـــەوەش وولاتـــانی جیهان بەفەرمی دانیان بـەو سـەربەخۆییە نـا ، وەك وولاتێکـــــــــی ســـەربەخۆیی نێـــوو دەوولـەتیو بـوونی بـە ئەنـــدامی ڕێکخـــراوە نەتـەوە یـەکگرتووەکان لە جیهاندا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری ـبلـیکیر ـی پایتـەخت بـوو . کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٤٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ١٥٥,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ٧٠٣ کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ٥٥٥ کـەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ٩ نـۆ کۆمەڵـەی نـژادی تیایـە میکرۆنیژەیەو بۆلنسیە. لە وولاتەکەدا .

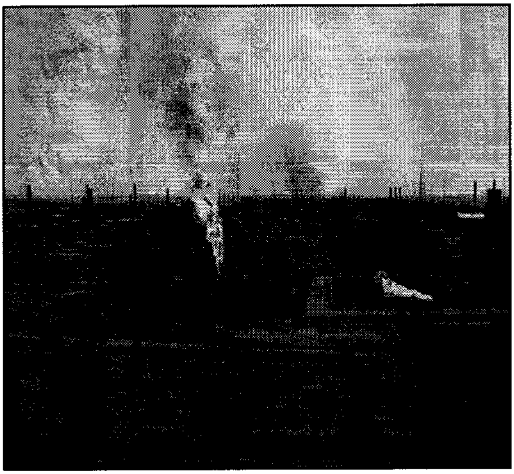
١٩٩٠/١٢/٢٧ لە دوای ٢٨ ساڵ پەرلەمانی جەزائیر یاسـای بەعەرەبکردنی پەسـەند کـرد ، ئەویش تەعریب کردنی دەرچوو هاتوو بە نووسراوی فـەرمی لـە نێـوان دامو دەزگاکانی دەوولەت ، بەڵام ئەویاسایە بووە هـۆی نـاڕەزایی بەرهەڵستکاران لەجەزائیردا .

١٩٩٠/١٢/٢٩ هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق لە هێرشێکی بۆردوومان کردنـە سەر گوندی شارستێن ، لـە پارێزگـای سلێمانی ، لـە ئاکـام ١٠٠ هـاووڵاتی گیانیان لە دەست دا ، لەوانـە ٣٥منـداڵ بوونو تەمـەنیان لـە١٦-١٧سـاڵاندا بوو لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩١

١٩٩١/١/١٥ گرێدانی کۆبوونەوەیەك لە نیوان سەرەك کۆماری تورکیا – تورگوت ئۆزال – سەرەك وەزیرانی تورکیا – یلدرم ئەفیولوت – و – سەرۆکی ئەرکانی سوپای تورکیا ژەنەراڵ – نەجیب تورمتای – کە لەو کۆبوونەوە . ئۆزال پێشنیاری ئەوەی کرد کە لە گەڵ لێدانی ئێراق ئێمەش لە باکووری ئێراق ، واتە هەرێمی باشووری کوردستان دەچینە ناو خاکی کوردستان و تاکو شارەکانی مووسڵ و کەرکوك دەخەینە ژێر دەستی خۆمان لە هەرێمەکەدا .

بەڵام سەرۆکی حکوومەت و سەرۆکی ئەرکان ئەو بیرەی ئۆزالیان رەتکردەوە بە هۆی دروست بوونی دوژمنکاری لەگەڵ عەرەب و رۆژهەڵاتی ناوەراست . بەڵام ئۆزال هەر لە سەر ئەو بیرەی بەردەوام بوو و دەیگوتەوە ، کە ئەگەر تورکیا کوردستان و مووسڵ و کەرکوکی داگیربکردایە و گەر جێشی بهێشتایە بەبوونی بەشێك لەنەوتی کەرکوك .

بەڵام لە رۆژنامە جیاجیاکانی تورکیا باس لە نەخشەی ئۆزال دەکرا ، کە ئۆزال نەخشەیەکی دارشتبوو بەدابەشکردنی ئێراق بۆ سێ ویلایەتی عەرەبی و کوردی و تورکی لە ژێر یەکیەتی فیدراڵی لە ئێراق .

کە ئۆزال زۆر حەزی بە دابەشکردنی ئێراق دەکرد ، بەڵام بەرژەوەندی تورکیا تیا مسۆگەر بکرێت و ئاواتی ئەوە بوو کە هەرێمی باشووری کوردستان و هەردوو نەتەوەی کورد و تورکمان بێنە ژێر دەسەڵاتی تورکیا ئەمەش :– وەك دەڵێن کوشتنی دوو چۆلەکە بەبەردێك ... ئامانجیش لەوە دوو ئاوات بوو ئەویش :–

١– مسۆگەرکردنی داهاتی نەوتی کەرکوك .

٢- بەهێزبوونی رۆڵی تورکیا کە هێزێکی گەورەیە لە رۆژهەڵاتی ناوەراست ... کە ئەمەش بە دووبارە بوونەوەی خەونە کۆنەکانی ساڵانی ١٩٢٠ - ١٩٢٥ لە ناوچەکەدا .

جا مەبەست لە ئاواتەکانی رژێمی تورك و سەر کردە رامیاریەکان و سەربازیەکانیان داگیر کردن و دەست بە سەرا گرتنی شاری بابەگوڕگوڕە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩١/١/١٦ پاش شەڕی کوێت سەرجەم چالاکیە ئەتۆمیەکانی ئێراق کۆنترۆڵ کران و پاشان لە ناوبران . پاش دەرکردنی تیمەکانی پشکنین لە ساڵی ١٩٩٨ کۆمەڵگای نێوو دەوڵەتی و ئەمەریکا مەترسی ئەوەیان هەبوو کە ئێراق رەنگە دەستی بە بەرنامەی ئەتۆمی پێشوو بکاتەوە .

ئەم مەترسیە تەنها پاش داگیرکردنی ئێراق لەلایەن ئەمەریکاوە لە ٢٠٠٣/٤/٩ رەوییەوە کە کاتێك تیمەکانی پشکنین کۆکوزی ئەمەریکا بۆیان دەرکەوت ، کە ئێراق لە ماوەی نێوان ١٩٩٨ تاکوو ٢٠٠٣، هیچ جۆرە بەرنامەیەکی ئەتۆمی نەبووە و ئەم وولاتە بەعەمەلی بەرنامە ئەتۆمیەکەی لەم رۆژەدا لە بارەچوو لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/١/١٧ سیی وولاتی هاوپەیمان بە سەرکردایەتی ئەمەریکا لە هێرشی فرۆکە جەنگیەکانی هێزەکان ئاسمانی گەردەلوولی بیابان بۆردەمانی شارەکانی ئێراقیان کرد .
بە تایبەتی شاری بەغدای پایتەختی ئێراق ، بەسەرکردایەتی شوارسکۆف کە سەرۆکی هێزی هاوپەیمانان بوو لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/١/٢٢ حکوومەتی ئیسرائیل داوای لە ئەمەریکا کرد ، کە بڕی ١٣'ملیار دۆلاری زیان لێکەووتەوە ، ئەویش بەهۆی پەلاماردانی ئێراق لەلایەن وولاتانی هاوپەیمانان ، دوای ئەوە ئەو بڕە پارەیەش بۆ ئیسرائیل قەرەبوو کراوە

لەلایەن ئەمەریکا.

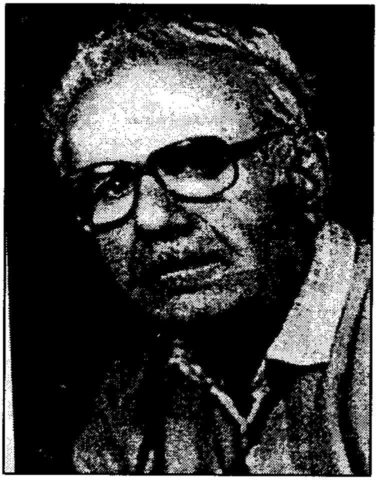
١٩٩١/١/٢٦ بـەرزترین تایبەتمەندیـەکانی وێرانکـاری پرۆگرامـی ، کـە سـۆماڵی تووشـی ناڵەباری کـرد ، ئـەویش لـەدوای هـەڵاتنی سـەرۆکی سـۆمال محەمـەد سـیاد بـەری لـە شـاری مەقادیـشۆی پایتـەختی سـۆماڵ ، دوای ئـەو بـارو دۆخـە چـەکدارەکانی جوولانـەوەی کـۆنگرەی سـۆمالی یـەکگرتوو چـوونە نـاو مەقادیـشۆو بـە گرتنـی دەسـەڵات بەدەسـتیانەوە لـە سـەر وولاتەکـە لـە ناوچەکەدا .

١٩٩١/١/٢٦ ڕژێمی بەعسی ناوەندی لە ئێراق پێنج مووشەکی لەجۆری سکۆد ئاراستەی کۆمـەڵگا یەهوودیـەکانی – جوولەکـە –دەوڵـەتی ئیسرائیل کـردو هـیچ زیـانێکی بـە دانیـشتووانی ناوچـەکانی نەگەیانـد کـە لـەو جێگایانـەی موشەکەکانی لێکەوتەوە لەناوچەکەدا.

١٩٩١/١/٢٧ سەرۆکی سۆمالی پێشوو محەمەد سیاد بەری سۆماڵی جێ هێشت لە دوای داگیرکردنی مەقادیشۆی پایتەختی کۆماری سۆماڵ لەلایـەن محەمـەد فەرەج عەیدین.

١٩٩١/٢/١٣ کۆچی دوایی شێووەکاری سەدەی رابردووی ئەڵمانیا– ئارنۆ برێکـەر – لـە شاری فایترتالی لە باکووری ئەڵمانیا .

شایانی باسە کە برێکەر لە ١٩٠٠/٧/١٩ چاوی بە جیهان هـەڵهێناوە . لـە سـاڵی ١٩٢٧ روو لـە پاریـسی پایتـەختی فەرەنـسا دەکـاو لێـی نیشتەجێ دەبێ ، لە ساڵی ١٩٣١ گەشت بۆ باکووری ئەفەریکیا دەکات و لە سەر بەرد کۆمەڵێك شت چاپ دەکات و لە ژێر ناوی – گەشتی تونس –بڵاودەکاتەوە ، لە ساڵی ١٩٣٢ خەڵاتی وەزارەتی پێ دەبەخشرێ بۆ مانەوەی لە رۆما ، لە دوای ئەوە لەکارە هەمە لایەنەکانی بەردەوام دەبێت تا ماڵئاوایی کردنـی لـە وولاتەکەیدا .

١٩٩١/٢/٢١ نووسەروشاعری کوردی بەناوبانگی ڕۆژهــەڵاتی کوردســتان مامۆســتا هەژارموکریانی ماڵئاوایی لە گەل و نیــشتیمانەکەی کــرد ، جێگــەی باســکردنە کــە مامۆســتا هــەژار موکریــانی لــە ســاڵی ١٩٢٠ لــە گەرەکی – خرێ– لە شاری مەهاباد چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، هەروا لە بنەماڵەیەکی ئاین پەروەر بووە لــە شــارەکەدا ، هەرچــەند بــاوکی مەلای ئایینی بوو ، بەڵام کاری مەلایەتی نەکردووە و خاوەنی دووکان بوو ، لە پێناو دابین کردنی بژێوی ژیانی خێزانەکەیدا .

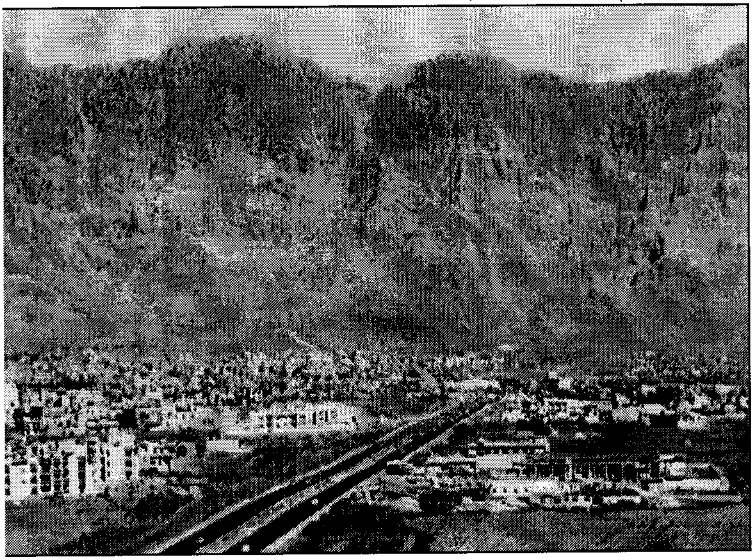
١٩٩١/١/٢٢ هێزەکانی پیادەی سووپای هاوپەیمانان بە فەرمی پەلاماری هێزەکانی سووپای هەڵاتووی ڕژێمی بەعسیان لە ئێراق دا لەشارەکانی کووێتو دەشتاییەکانو ڕاونانیان بەرەو قووڵایی ناو خاکی باشووری ئێراق لە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٢/٢٧ هێزەکانی پیادەی سووپای هاوپەیمانان شاری کووێتیان ڕزگار کرد ، بە دەرکردنی هێزەکانی سووپای هەڵاتووی ئێراق ، لەخاکی کووێتو سووپاو دارو دەستەکەی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، لەدوای کشانەوەیان لەکووێت ، ئاگریان لە ٦٤٧بیرە نەوت بەرداو بووە کارەساتێکی لەناو بردنی ژێر خانی ئابووریو پیس بوونی ژینگە لەناوچەکەدا.

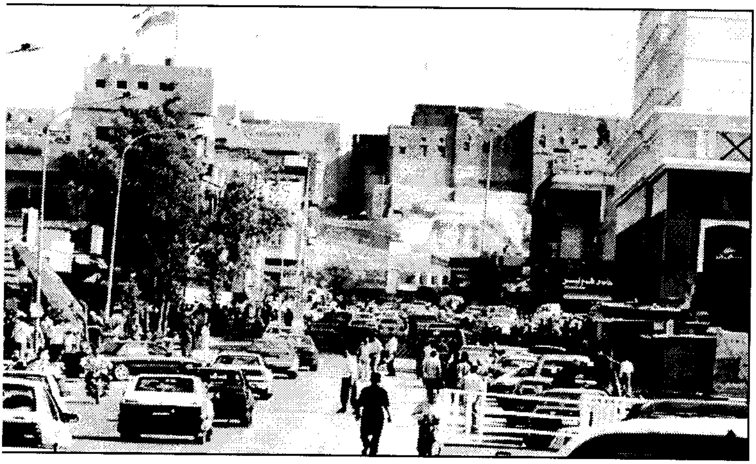
جێگەی باسکردنە کە ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ڕەزامەندی خۆی نواند لە سەر جێ بە جێکردنی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بە ژمارە / ٦٨٧ لە ١٩٩١/٤/٣ ، کە ئەم بڕیارەش داوا لە ڕژێمی بەعس لە ئێراق دەکا ، ئەویش بە ڕاگرتنی پرۆگرامی چەکی ئەتۆمی و ماوە دان بە ڕێکخراوەکە بە هەڵووشاندنەوەی هەمووچەکەکان و خرانە ژێر چاودێری درێژخایەن لە ئێراقدا .

١٩٩١/٢/٢٨ شەڕی دووەمی کەنداو کۆتایی پێهات بە رزگار کردنی کووێت و بەهەڵاتنی هێزەکانی سووپای ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، بەسەرپەرشتی هێزی سووپای هاوپەیمانان لە گەردەلوولی بیابانی دەریایی و پیادەو ئاسمانی و مووشەکەکان لە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٣/٥ سەرەتای دەست پێکردنی ڕاپەڕینە مەزنەکەی نەتەوەی کورد بوو دژی دامو دەزگا جۆراو جۆرەکانی ڕژێمی بەعسی داگیرکەر لە ئێراق ، لە شارۆچکەی ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٦ خۆ پیشاندانی کۆمۆنیستەکان لە ناو جەرگەی شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان ، کە بووە هۆی رووخاندنی دیواری ترس لە دژی دکتاتۆریەکی رژێمی بەعسی لە ئێراق و داگیرکەری خاکی کوردستان . کە ئەمەش یەکەمین خۆ پیشاندانی جەماوەریان دژی دام و دەزگاو رامیاریەتی داپلۆسێنەری بەعس بە سەرکردایەتی سەدام حوسێن بەرپاکردوو پرۆڤەیەك بوو بۆ رۆژی ١١/ئاداری ، رۆژی رزگارکردنی شاری هەولێر لەلایەن جەماوەری ستەمدیدەی چاونەترسی ئەم شارەدا .

بەڵام جێگەی داخە کە لە لایەن کوردجە خۆفرۆشەکانیدژ بە کوردو خاکی کوردستان بە گوللەو راودونانی خۆپیشاندەران وەستان لە ناو جەرگەی شاری هەولێر . کە دوای راپەرینی ١٩٩١ بە هۆی کێشەی نێوان پارتی و یەکیتی بوونە باشترین شۆڕشگێر ئەویش بە کوشتنی کورد لە پێناو سپی کردنەوەی رووڕەشیەکەیان ....؟....!.

١٩٩١/٣/٧ بەرپابوونی ڕاپەڕین لە پارێزگای سلێمانی ، بە تایبەتی لە ناو شاری سلێمانی بەڕامالینی دامو دەزگاکانی ئەمنو موخابەراتو ئیستخباراتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق و سووتاندنی - کاکل گەردی- پارێزگاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان.

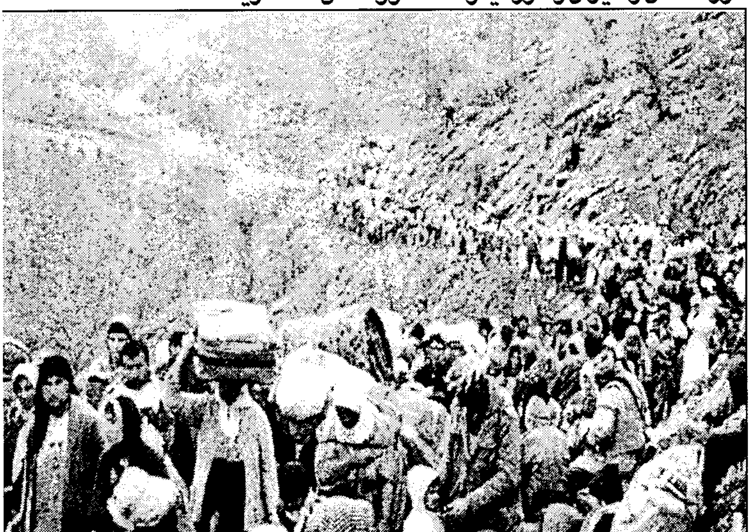
١٩٩١/٣/١١ ڕاپەڕین لە پارێزگای هەولێر دەستی پێکرد بە تایبەتی لە شاری هەولێر بەرامالینی لەدامو دەزگاکانی هەمەجۆری ڕژێمی بەعسو ڕزگار کردنی بەڕامالینی پاشماوەکانی رژێمی بەعسی لە پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٢٠ ڕزگار کردنی پارێزگای کەرکوك بە تایبەتی شاری کەرکوكو سەربازگەی خالید بەپاککردنەوەی لەدامو دەزگا هەمە جۆرەکانی ڕژێمی بەعس لەماوەی سێ ڕۆژدا لە باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٢٦ لە دوای گفتووگۆی بەردەوام ئەویش بە دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەووڵەتی بە ژمارە /٨١٤ بە بەکارهێنانی هێزی چەکداری سەر بەنەتەوە یەکگرتووەکان ، دژی ئەو لایەنانەی کەماوە نادەن یارمەتی مرۆیی نێوو دەووڵەتی بەسەر دانیشتووانە لێقەماو هەژاران دابەش بکرێت لەسۆماڵ ، بەهۆی ڕووخانی دەسەلات لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/٣/٣٠ سەرەتای دەست پێکردنی کۆڕەوە ملیۆنیەکەی گەلی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، لەترسی بۆردومان کردن لەلایەن ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، بەهاوکاری‌و یارمەتی هێزەکانی سووپای ئەمەریکا ، بەپاشگەزبوونەوەی لە بەلێنەکانی بەرامبەر گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی کورد لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩١/٣/٣١ دەست پێکردنی کۆڕەوە ملیۆنیەکەی گەلی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان بەرەو بەرزایی شاخەکانی کوردستان‌و سنوورەکانی نێوان کوردستان‌و ئێران‌و تورکیا وئەشکەووتەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٤/٥ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بڕیاری ژمارە/ ٦٨٨ی دەرکرد ، ئەویش بە پاراستنی ناوچەی هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، لە پەلامارو دەست درێژی کردنی دەسەلاتی ڕژێمی

بەعسی بۆ سەر گەلی کوردستان و بە قەدەخە کردن و بە دیاریکردنی سنووری دەسەڵاتی ڕژێمی ناوەندی لەسەر هەرێمی کوردستان .
جێگەی باسکردنە کە چەندین هۆکار هەبوون لە دەرچواندنی بریاری ٦٨٨ ی ئەنجوومەنی ئاسایشی سەر بە نەتەوە یەکگرتووەکان ، ئەویش هۆکارە ناوخۆییەکان :-

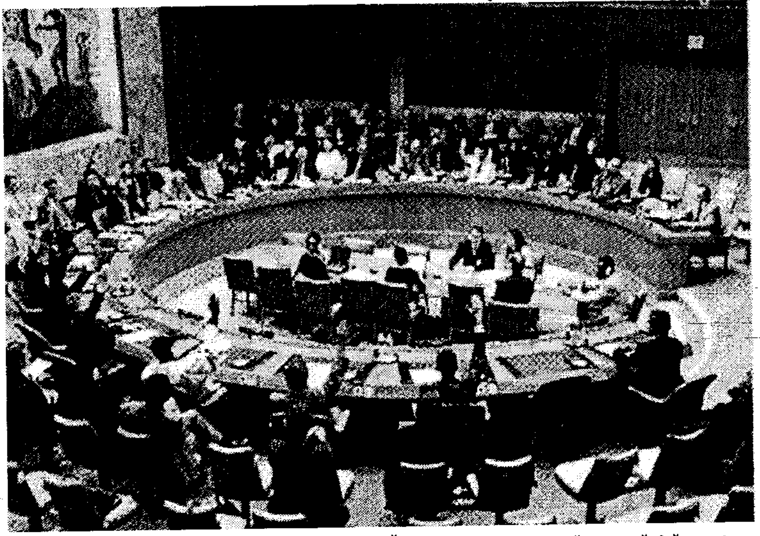
١- بە هۆی ئەو رابردووە خراپەی کە رژێمی بەعسی لە ئێراق دەرهەق بە گەلانی ئێراق ئەنجامی دابوون . ئەویش لە کیمیا باران و ئەنفال و شوێن بزرکردن و ئاوارە کردن . ئەمانە وای کرد کە گەلانی ئێراق بە یەك دەنگ و یەك هەڵوێست دژ بەم رژێمە دیکتاتۆرە راپەرن ، بە جۆرێك لە ماوەیەکی کەمدا توانیان لە سەرجەم ١٨ پارێزگای ئێراق ١٤ پارێزگا ڕزگارو ئازاد بکەن ، کە بەم راپەرینە سەرجەم رای جیهان بۆ خۆ راکێشیٚ .
٢- بوونی ژمارەیەکی زۆر لە پەیامنێری بیانی لە کاتی شکستی راپەرینەکان و گەیاندنی ئەم کارەساتە سامناکەیە بە سەر شاشەی تەلەفزیۆنەکانی جیهان . کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە هەست و سۆزو ویژدانی کۆمەڵگاو دەسەڵاتەکانی ووڵاتانی جیهان بەرەو گەرەیی ئەم کێشە رابکێشن .
٣- بەرز بوونەوەی دەنگی نارەزایی و تاوانبار کردنی ئەمەریکاو ووڵاتانی هاوپەیمانی لە لایەن گەلانی ئێراق بە گشتی و گەلی کورد بە تایبەتی بەوەی کە ئەوان بانگەشەی راپەرینیان دەکرد .
٤- کەچی هەر ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی رێگەیان بۆ حکوومەتی بەعسی لە ئێراق خۆشکرد کە ئەم راپەرینە نووقمی خێن بکەنەوە ، کە تراژیدیایەکی کەم وێنەی لیٚ بکەوێتەوە .

بۆیە ئەمەریکا پێویستی بەوە هەبوو کە خۆی لەو دەستگیریە ئەخلاقیە رزگار بکات ، چ بەرامبەر بە ئێراقیەکان و چ بەرامبەر بە رای گشتی لە جیهان .

٥- هەروا خوودی گەورەیی کارەساتی کۆچرەوە ملیۆنیەکەی گەلی کورد کاریگەریەکی زۆر ناهەمواری لە سەر ئاستی ئاسایشی ناوچەکە هێنایە پێشەوە ، نەدەکرا هەڵوێستێك بۆ ئەم هەرەشەیە نەکریٚ .

هۆکارە دەرەکیەکان :-

١- داگیر کردنی وولاتی کویت لە لایەن رژیمی بەعسی لە ئیراق کە ئەمەش رووداویکی ئاسایی نەبوو بەرامبەر بە وولاتانی ناوچەکەو جیهان ، بە تایبەتی ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی.

بەلکو پێشێلکردنێکی سەرەوەی وولاتێك بوو کە ئەندامی رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بوو ، کە بە هیچ جۆرێك نەدەکرا چاوپۆشی لێبکرێ چ وەك کێشەیەکی یاسایی بێت یا رامیاری یا مرۆڤایەتی بێت ، بۆیە هەر لە گەڵ داگیر کردنی کوێت سەر جەم راگەیاندنەکانی جیهان بە تایبەتی راگەیاندنەکانی ئەمەریکاو ئەوروپا .

ئەویش بە مەبەستی زیاتر رەوشکردن و بێزاری کردنی لە لایەن رای جیهان هەرچی کارو کردەوەی دزێوی رژێمی بەعسی لە ئێراق هەبوو ، کە چەندین ساڵ بوو لە پێناو بەرژەوەندی خۆیان بێدەنگیان لە بەرامبەر نواندبوو لە رای جیهانیان شاردبووەوە لە پەیوەندیە نێو دەوڵەتیەکان .

٢- هەروا بە هۆی بوونی کورد لەم وولاتانەی دەوروبەری ئێراق ، وەك تورکیا ، ئێران ، سووریا ، ئاوارە بوونی ئەم ژمارە زۆرە لە کوردستانی ئێراق ، وا هەستیان دەکرد کە لە بواری ئاسایشەوە بۆخۆیان لە بار نەبێت و بە دووریان نەدەزانی لە ئایندەیەکی نزیك کێشەیەك بۆ خۆیان دروست

بکـات . بۆیـە دەرکردنـی بڕیارێـك زۆرتـر گەراندنـەوەی ئاوارەکـان بـۆ ئـەو دیووی کوردستانی لکێندراو بە ئێراق گرنگەو پێویستە کاری بۆ بکرێت .
٣- ئـەو ژمـارە زۆرە لـە ئـاوارە بـوونی کـورد وایکـرد کـە ئێـران و تورکیـا پالەپەستۆ بەخەنە سەر ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان کە هەڵسیٚ بە دەرچوواندنی ئەم بڕیارە . ئەمەش بە ئاگادارکردنی لە ڕێگەی دوونامە بە ژمارە / ٢٢٤٣٥- ٢٢٤٤٢ لە ١٩٩١/٤/٣ . لە لایـەن نوێنـەری هەر یەك لە تورکیاو فەرەنسا .
٤- ئەمەش بۆ ئەمەریکاو وولآتـانی هاوپـەیمان و وولآتـانی ناوچەکە گرنگ بوو . کە ئەوەندەی دەکریٚ باری سەرشانی رژێمی بەعس لـە ئێـراق قورسـتر بکریٚ تا باجی دیکتاتۆریانەی خۆی بدات . بۆ ئەوەی جارێکی دیکە بواری پەلاماردان و خۆزاڵبوونی نەمێنیٚ .
٥- هەروا ئەمەریکا باش ئەوەی دەزانی کە ئەو ١٤ خاڵەی کە پێش بڕیاری ٦٨٨ دەرچـوو بـوو هیـچیانی لـە بەرژەوەنـدی ئێراقیـەکان نـەبوو ، ئـەویش بەلایەوە گرنگ بوو کە بڕیـارێکی دیکـەی لـە بەرژەوەنـدی گـەلانی ئێـراق دەر بچیٚ.
لـە گـەڵ چـەندین خـاڵی دیکـە کـە هۆکـاری دەرەکـی دەرچـوونی ئـەم بڕیـارە بـووە لـە لایـەن ئەمـەریکاو وولآتـانی هاوپـەیمان و ئەنجوومـەنی ئاسـایشی نەتەوە یەکگرتووەکان .

١٩٩١/٤/٦ ئەنجوومـەنی ئاسایـشی نێوودەوڵـەتی لـە بڕیارێکیـدا ئاگـاداری ڕژێمـی بەعسی ئێراقی کرد ، بە پەلامارنەدانی گەلآنی ئێراق بەتایبەتی گەلی کوردو ، داوای کرد ڕێگە بە ڕاگەیاندنەکانی پیاوانی مرۆیی بدات بۆ یارمەتی دانـی گەلی کورد لە کۆڕەوە ملیۆنەکەی لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩١/٤/٧ بەرپابوونی داستانی کۆڕیٚ لە نێوان ناحیەی مەسیف سەلاحەدین و قەزای شەقلاوەی سەر بە پارێزگای هەولێر لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ، لـە نێـوان هێزەکـانی سـووپای ڕژێمـی بەعـسی لـە ئێـراق و هێـزی پێشمەرگەی کوردسـتان ... کـە یەکـەم قازیفـە بـووە هـۆی ئـاگر بـەردان لـە تانکـەکانی سـووپای بـەعس ، لەلایـەن چـەکدارێکی ئیـسلامی بـوو بەبـەرز کردنـەوەی ووشـــەی - الله أکـــبر-، دوای ئـــەویش لەلایـــەن پێـــشمەرگەیەکی

کۆمۆنیستەکان و ، دوای ئەوانیش پێشمەرگەکانی پارتی و یەکیەتی و جەماوەری کورد .

که توانیان بوونی کوردو خاکی کوردستان بسەلمێنن لەو داستانەداو بەرهەمەکانی لە نزیکەوە هاتە کایەوە ، ئەویش بە دامەزراندنی پەرلەمان و حکوومەتی هەرێم و دام و دەزگاکانی ئەو ئازادیەی ئێستا کە هەمانە... ئەمە ڕاستی داستانەکەیە و کەس ناتوانێ نکوولی لێبکات .

جا هەر یەکێ بیەوێ داستانەکە بکاتە مووڵکی خۆی ئەوا بەرامبەر بەمێژووی داستانەکەو داستانەکانی دیکەش بەرپرسیارەو مێژوو ڕاستیەکان تۆماردەکات نەك بەپێچەوانەوە لە هەموو بوارە جیا جیاکان لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا .

١٩٩١/٤/١٢ کەسایەتی شاری کۆیەو ناوچەکەو کوردستان ، کاکە زیاد ئاغای کوردپەروەر لە ژیانی ئاوارەییدا لە شاری نەغەدەی ڕۆژهەلاتی کوردستان کۆچی دوایی کردووە ، میللەتی کورد پیاوێکی خزمەتگوزاری لەدەست چوو، ناوبراو کوڕی کەسایەتی ناسراوی شاری کۆیەی حەماغای غەفوریەو ، لەساڵی ١٩١٤ لەشاری کۆیە چاوی بە جیهان هەڵهێناوە .

لە تاف لاویەوە لەساڵی ١٩٣٢دا لە گەڵ دەستەیەك لە ڕووناکبیرانی کۆیەی وەك – ڕەشید عارف سەفا ، مستەفا خۆشناو ، عەبداڵە مەد بەننا ، تاهر سادق ، کاکە حاجی مەحمود ، سابیر ئیسماعیل ، عوسمان عەونی ، زەکی هەنارایی– کۆمەڵەی منەوەرانیان دامەزراندووە ، بۆتێکۆشان لە پێناوی ئازادی گەلی کوردو خاکی کوردستان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٤/١٥ بەرپرسی ئۆپراسیۆنە سەربازیەکانی موجاهدینی خەلق بۆ سەر کوردستان ، دەڵێ :–

لە شاخەکانی کفری زیاتر لە هەزار کوردمان پارچە پارچە کردووە ... ڕێکخراوی موجاهدینی خەلق لە ساڵەکانی ١٩٧٣– ١٩٧٦ کاتێ لە ئێران ٦ شەش ئەمەریکیان کوشت کە سیانیان سەرباز بوون .

کوشتنی ئەوانە تەنیا هۆبوون بۆ ئەوەی لە دوای بیست ساڵ لە لایەن ئەمەریکاوە بخرێنە نێو لیستی گروپە تیرۆرستیەکانی جیهانەوە کە لە

کۆتــایی ســاڵی ١٩٩٤ دا بــوو وەزارەتــی دەرەوەی ئەمــەریکا راپــۆرتێکی بڵاوکردەوە و تیایدا ئەو رێکخراوەی بە تیرۆرست ناساند .

ئـەم رێکخـراوە کـە – یودیـت نیـورینگ – ی رۆژنامەنووسـی هۆڵەنـدی کـە نووسەری رۆژهـەڵاتی ناوەراسـتە لـە رۆژنامـەی – تـراو – ی هۆڵەنـدی نـاوی ئەمانەی ناوە – تیرە – یان – تایەفە – کە لـە عەرەبیدالا وەکوو یـەکێك لـە گروپ و جووڵانەوەی رامیاری و بیروو بۆ چوونە رایدیکالیـەکان دەناسرێت ، هەر وەك چۆن سەدان گروپی توندڕەو و نامۆ بە راستیەکانی کۆمەڵایـەتی لە مێژوودا هەبوون .

موجاهدین لە دوای ئەوەی کە رژێمـی کۆمـاری ئیسلامی لـە ئێران لـە سـاڵی ١٩٧٩ دا جڵەوی فەرمانڕەواییان گرتە دەست بە هـۆی بارو دۆخـە نوێیەکە نەیانتوانی لە گەڵ حووکمرانی مـەلاکانی ئێـران پێکـەوە هەڵبکـەن و نـاکۆکی رامیـاری و ئایـدۆلۆژی کەوتـە نێوانیـان ، ئـەوە بـوو بـە هـەمان رامیاریـەتی دەسـەڵاتی شـای پێشوو دەستیان کـرد بـە دەسـتگیر کـردن و خسـتنە نـاو زینـدانـەکانیان . ئەوانیدیکـەش بـەرەو وڵاتـانی دراوسـێ و دەرەوە بـە تایبەتی رۆژئاواو وڵاتانی ئەورووپا هەڵاتن .

رۆژنامەنووس
هۆلەندی
یودیت نیورینك

یــودیتی رۆژنامــە نــووس توانیویەتی گەورەترین کاری بابــەتیان لــە ســەر بنـەمای بیروو بۆ چوونی رامیاری و کۆمەلأیەتی ئەم تیرەیە بکات بەوەی کە گفتووگۆی لە گەلْ ئەنــدامانی پێــشوویان و کەسـانی دی کـردووە ، کـە توانیویـــەتی و وێنـــەی ترسناکیان بخاتە ڕوو و دەڵێ:-

موجاهـدینی خـەلق بناسـە . گروپێـکی مللـی بـوون و دژ بـە شـای ئێـران دەوەستانەوە ، ئیسلام و مارکسیزمیان لە یەك گرێدا بوو . بـەلأم لـە سایەی سـەرکردەیەکی ئۆتۆکراتیدا ئـەم گروپـە گۆڕا و بـووە تیرەیـەکی رایـدیکالْ ، سـەرەڕای چـەندین هێـرش لـە ئێـران ، لـە رۆژئاواشـدا زۆر چـالأك بـوون ، توانیـان مێشکی ئەندامـەکانیان بشۆنەوە تـا ئـەو ئاسـتەی ئامـادەبن ژنـی خۆیان تەلأق بدەن و منالەکانیان بە لاوە بنێن .

لە دوای تەشـەنەدار بوونی کێشەی نێوان هـەردوو رژێمـی ئێـراق و ئێـران و بووە هۆی لە بار گونجانی بارو دۆخێکی لە بار و موجاهـدینی خـەلق تـوانی بکەوێتـە ئـەو نێوەنـدەو روو لـە ئێـراق بکـات و سـەرۆکی رژێمـی بـەعس لـە ئێراق سەدام حوسێنیش باوەشی بۆ کردنەوەو چەندین بنکەو بارەگای بۆ کردنـەوەو یارمـەتی دان بە پـارەو چـەك و تەقەمـەنی ، لـە لایـەك دژی رژێمـی ئێران و لە لایـەکی دیکـە دژی بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی کـورد و لـە لایـەنی سێیەم دژی شیعەکان لە باشووری ئێراقدا .

هـەروا لـە کـاتی راپـەرینی کـوردو دوای راپـەرین لـە سـالْی ١٩٩١ بـە سـەدا کوردیان لـە ناوچـە جیـا جیاکـان کوشـت بـە تایبـەتی لـە گـەرمیان و جیگـەی دیکەدا . لە باشووری کوردستان .

١٩٩١/٤/١٦ دیـاری کردنـی ناوچـەی دژە فڕینـی فڕۆکـەکانی ڕژێمـی بـەعس لـە ئێـراق لەباکووری هێلی ٣٦ ی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق.

١٩٩١/٤/١٧ کۆچی دوایی گۆرانی بێژو مۆزیکا ژەنی کورد مامۆستا شەوکەت رەشید بە نەخۆشی جەلتەی دەماغ کە لە ساڵی ١٩٩٠ لێیدابوو ... تەرمەکەی لە گۆرستانی گردی شێخ محێیدینە لە شاری سلێمانی .

شایانی باسە کە کاك شەوکەت رەشید لە ساڵی ١٩٣٠ لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان لەگەرەکی مەڵکەندی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، هەر لە منداڵیەوە لە شاری کەرکوك ژیانی بە سەر بردووە تاکوو ماڵئاوایی لەگەل و گۆرانی و مۆزیکا دۆستان دەکات لە هەرێمەکەدا.

ئەم کەسایەتیە لە ماوەی ژیانیدا دوو هاوسەرگیری پێکهێناوە ... لە دوای تەواوکردنی خوێندن لە ساڵی ١٩٤٨ پەیوەندی بە سووپای رژێمی پاشایەتی دەکات و لە - جوق و مۆزیکا- کاردەکات ... مامۆستا شەوکەت توانای نەك هەر سەرکەوتووانەی هەبوو لە مۆزیکاو گۆرانی بەڵکوو داهێنانی هەبووە لە بواری پەرەپێدانی مۆزیکادا .

یەکەم گۆرانی تۆمارکراوی لە وێستگەی رادیۆی کوردی بوو لە شاری بەغدا لە ساڵی ١٩٧٥ بە ناوی - چاوی کاڵت دڵ ئەرفێنێ - هەروا رۆڵی باڵای هەبووە لە دامەزراندنی تیپی مۆزیکای سۆلاف لە ساڵی ١٩٦١ لە شاری کەرکوك ، دوای ئەوە ناوی بۆ تیپی مۆزیکای کەرکوك لە ساڵی ١٩٧٧دا .

مامۆستا شەوکەت لەساڵی ١٩٥٧ ژیانی هاوسەریەتی پێك هێناووەو دوای سێ ساڵ واتە لە ساڵی ١٩٦٠ دووبارە ژنێکی دیکەی هێناوە بە هۆی نەبوونی منداڵ لە هاوسەری یەکەمیدا ... دوای ئەوە مامۆستا شەوکەت رەشید لە ساڵی ١٩٨٩ لە رێزی سووپا خانەنشین دەکرێت و لە مانگی/٨/١٩٩٠ تووشی نەخۆشی دەبێ و هەر بەهۆی ئەو نەخۆشیە کۆچی دوایی دەکات ... ئەم هونەرمەندە بەرهەمەکانی وەك کەلتوورێکی رەسەنی کوردەواری جێگەی خۆی کردۆتەوە لەلایەن گەلی کوردستان .

١٩٩١/٤/١٧ هێرشی پێشمەرگەکانیA..P.G.K ی سەربە P.K.K بۆ سەر هێزەکانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق لە ناوچەی شارۆچکەی زاخۆی سەر بە پارێزگای دهۆك .

لە ئەنجامدا چەندین سەربازیان کوشت و (٨) B K C ١٦٠ کلاشینکۆف و ٤

تۆپی ئاسمانی و ٥٤ ئۆتۆمبێلیان سووتاند لە باشووری کوردستاندا .

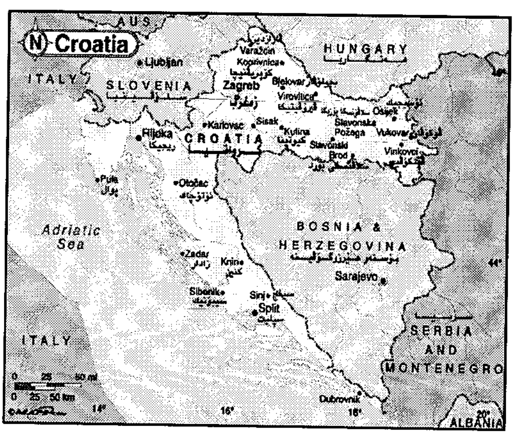
١٩٩١/٤/٢٠ سەرکردەی هێزی هاوپەیمانان – نۆمان شوارسکۆف– لە گەردەلوولی بیابان بۆسەر هێزەکانی سووپای رژێمی بەعس لە ئێراق ، لە شەڕی دووەمی کەنداو لە ڕۆژنامەوانیەکیدا لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر گووتی:–
شۆڕشی کورد تازە نیە لە گەڵ سەرکەوتنەکانی هاوپەیمانان ، بەڵکوو شۆڕشی کورد ڕەگەکانی دەگەڕێتەوە بۆ پێش جەنگی یەکەمی جیهان لەهەرێمەکاندا.

١٩٩١/٤/٢٧ لە دوای پاکتاوکردنی شارەکانی کوردستان لە ژێر دەسەلاتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، ئەوەبوو بە یارمەتی و پشتگیری ئەمەریکا هێزەکانی سووپای بەزیووی رژێمی بەعسی لە ئێراق ، شارەکانی کە بە هێزی جەماوەرو پێشمەرگەی کوردستان ڕزگار کرابوون ، شارەکان داگیر کرانەوە ، ئەویش بەئاوارە کردنی گەلی کورد لە باشووری کوردستان بەرەو شاخە بەرزەکان و وولاتانی ئێران و تورکیا و وولاتانی دیکەی ئەورووپا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٦/٣ بە پێی بریاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەوولەتی بە ژمارە/ ٦٨٧ی دەرکرد ، کە لە سەر ئێراق پێویستە هەموو چەکە کۆمەڵ کووژەکان ئاشکرا بکات ، کە بەرامبەر بە گەلانی ئێراق بەتایبەتی بەرامبەر بە گەلی کورد لە

باشووری کوردستان بەکار هاتبوو ، کە ئەمە سەرەتای بیروو بۆچوون و نەخشەی لەناو بردنی ڕژێمی بەعسی بوو لە ئێراق بەسەرکردایەتی سەدام حوسێن لە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٦/١٠ کۆبوونەوەی سوورای خەڵکی دانیشتووی گوندی- سارۆڤە-ی ناوچەی - کراسناگفردیسکی- سەر بەهەرێمی ئۆتۆنۆمی ئادیگەدا ، ئەویش بە دەربڕینی وویستی زۆربەی هەرە زۆری دانیشتووانی گوندی سارۆڤەی سۆڤیەتی ، لە هەمان کات بە لە بەرچاوگرتنی ئەو بارودۆخە ئاڵۆزەی کە لە نێوان خەڵکی کوردو دانیشتووانی رەسەنی گوندەکە دا هەیە ، کەخەریکی تەقینەوەیە ، بڕیاریدا بە ١- داوادەکەین بەزووترین کات لە ماوەی حەوت ڕۆژدا واتە تاکوو ١٩٩١/٦/١٧ خەڵکی کورد دەربکرێن ، ئەوانەی کە مافی نیشتەجێبوونیان نیەو بە نایاسایی ماونەتەوە ، هەروا ئەوانەی کە مافی نیشتەجێبوونیان هەیەو کارناکەن ئەوانیش دەربکرێن.... ئای کورد...!!...!..!..!.؟.

١٩٩١/٦/١٥ کۆماری کرواتیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوە لە یۆگسلافیا ڕاگەیاندو بووە وولاتێکی سەربەخۆی نێودەوڵەتی لە هەرێمی بەلکان و ناوچەو لە جیهاندا .ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری - زگرب -ی پایتەخت بوو ، لە دوای ڕێککەوتن ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٠٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٤,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥٦,٥٣٨ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا .

هەروا نژادەکانی ، کرواتیەکان ٧٨٪ . سرب١٢٪ .

١٩٩١/٦/٢٥ بەپاڵەپەستۆی ئـەڵمانیاو کۆمەڵـەی ئـەوروپا ، کرواتیـاو سـلۆڤینیا سەربەخۆی خۆیان ڕاگەیاند . لە دوای ئەوە لە ٦/٢٧ تاکوو ٧/٣ی هەمان ساڵ هێزەکانی سووپای فیدراڵی یۆگسلافیا چوونە ناو سلۆڤینیا ، کە زۆربەی دانیشتووانی لە سربەکان و بوون ، کە بووە هۆی شەڕێکی خووێناوی دژوار بە داگیرکردنی بەشێکی زۆرو دوای ئەوە بووە هۆی خۆ بەدەستەوەدان بە مۆرکردنی ڕێککەوتننامەی وەستانی شەڕو کشانەوەی سووپای فیدراڵی یوگسلافیاو مانەوەی گروپە چەکدارەکانی سربیا.

شایانی باسە سووپای یۆگسلافیا کە لەلایەن – تیتۆ)–ی دەمەزرێنەری یۆگسلافیاو سووپایەکی بەهێزی یەکگرتووی دامەزراند . لەهەمان کات ئەو توانی بەهێزترین سووپای سەردەمی پێك بێنێ لەکێشووەری ئەرووپادا.

١٩٩١/٦/٢٥ کەسایەتی رامیاری ناوچەی بەلکان میلان کوشان کە کۆمۆنیستێکی چاکسازی بوو پۆستی سەرۆك کۆماری سلۆڤینیای گرتە دەست و سەربەخۆیی وڵاتەکەی ڕاگەیاند

بە ڕەزامەندی تەواوی گەلانی سلۆڤینیا ، ئەویش بە جیابوونەوەی لە یۆگسلاڤیا وەك دەوڵەتێکی سەربەخۆ لە هەرێمی بەلکان و ناوچەکە ولەجیهان... ئەنجامدانی ئەم کارەش لە شاری – لیوبیلیا – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٠,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وڵاتەکەی ، ٢,٣٥٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە .

هەروا ڕووبەری خاکی وڵاتەکەی ، ٢٠,٢٥١ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٠١ کەس لە یەك میل چوار

گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانی ، سـلۆڤینی ۸۳٪ . كـروات ۱۸٪ . سـربەكان ، بۆسنیەكان ۱۱٪ . لە وولاّتەكەدا .

۱۹۹۱/۷/۱۲ كورد لەكات و ساتێكدا لەخەبات و قوربانی دان نەوەستاوەو هەرلەپێناو بە دەسـتهێنانی مافـە ڕەواكـانی بـەردەوام بـووە ، ئـەویش كوردەكـانی ژێـر دەسەلاّتی یەكیـەتی سۆڤیەت ، كە لـەم ڕۆژەدا ۹۰۰۵ ئیمـزای دانیشتووانی كـورد لـە شـاری بـاكوو ئاراسـتەی سـەرۆكی دەوڵـەت و پـارتی یەكیـەتی سۆڤیەت گورباتشۆف كرا ، لـە پێنـاو یارمەتیدان و گەڕانـەوەیان بۆجێگـەی باوو باپیرانیان .

ئەویش بەهۆی دەربەدەركردنیان لە لایەن دەسەلاّتی سەركردە یەك لە دوای یەكـەكانی سـۆڤیەت ، بەتایبـەتی سـتالین لـە ناوچـەكەدا ، ئـەویش لەسـەر ڕۆشـنایی پـڕۆژەی بەدیموكراتی كـردن و چاكسازی لەیەكیـەتی سـۆڤیەت –گلاسنوست– .

بەلاّم هەوڵەكان هەربێ سوود بوونـەو لەلاپـەڕەكانی تۆمارگـای مێـژوو خـۆی تۆماركردووە لە كێشووەرەكەدا ...؟.

۱۹۹۱/۷/۱۵ شـاندی ڕێكخـراوی نەتەوەیـەكگرتووەكان بـە سـەركردایەتی سـەدرەدین ئاغاجـان ، نووێنـەری جێبەجێكـەری ئەمینـداری گـشتی نەتـەوە یەكگرتووەكان ، ڕاپۆرتێكی لە ۷۳ لاپەڕە پێشكەش بە ئەمینداری گشتی نەتـەوە یـەكگرتووەكان كـرد ، بەناونیـشانی – پێداویـستیەكانی مرۆیـی– لەئێراق و پێشكەش بە ئەنجوومەنی ئاسایش كرا.

۱۹۹۱/۷/۲۲ بـەپێی ڕێكەووتننامـەی مـۆركراوی نێـوان ڕژێمـی بەعـسی لـە سووریا و كۆماری لوبنان ، سـووریا دانـی تـەواوی بە سـەربەخۆیی كۆمـاری لوبنـان نـا وەك دەووڵەت و دەسەلاّت لە جیهاندا.

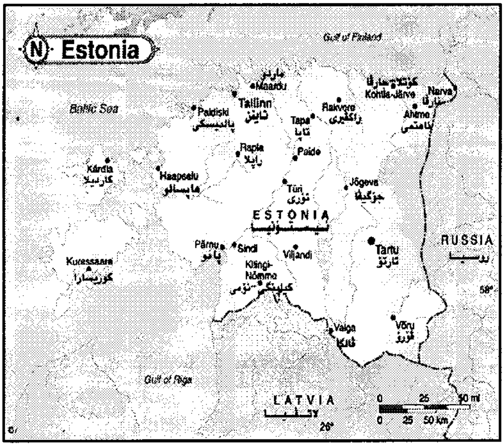
۱۹۹۱/۸/٦ هێزەكـانی سـووپای ڕژێمـی شـۆڤینی تـورك ، شـالاّوێكی بـەرفراوانی كـردە سـەر بنكـەو بارەگاكـانی پـارتی كرێكـارانی كوردسـتان P.K.K لـە باشـووری كوردستان .

شـالاّوەكەی دوانـزە ڕۆژی خایانـد بـەبێ بەرهەلـستكاری كـردن ، تـەنیا بـە ڕاگەیاندنێك لەلایەن سەركردایەتی كورد لەباشووری كوردستان.

۱۹۹۱/۸/۱۸ سكرتێری پـارتی كۆمۆنیـستی یەكیـەتی سۆڤیەت و سـەرۆكی ئەنجوومـەنی

بالاّی حکوومەتی یەکیەتی سۆڤیەت – میخائیل گۆرباتشۆف– لە هەڵوویستێکی بوێرانەی تایبەت بەخۆ ، یەکیەتی سۆڤیەتی هەڵووەشاندەوەو ئەنجامەکەی بووە هۆی ئازاد کردنی گەلاّنی ئەورووپای ڕۆژهەلاّت ، لە بەدیهێنانی سەربەخۆیی گەلاّن و نیشتمانەکەیاندا .

١٩٩١/٨/٢٠ کۆماری ئیستوانیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند ، دوای ماوەیەکی کوورت ڕووسیای یەکگرتوو دانی بەو سەربەخۆییە نا لە دوای وولاّتانی جیهان. ئەم

ڕاگەیاندنەش لە شاری – تەللین –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٥٩٨,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاّتەکەی ، ١,٧٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاّتەکەی ، ٤٤,٧٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی . ١٠٣ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئیستیوانیەکان ٪٦٣ . ڕووسی ٪٣٠ . ئۆکرانی و فیلەندی ٪٧ .

١٩٩١/٨/٢١ کۆماری ئۆکرانیا دووباره سەربەخۆیی تەواوی خۆی بەجیا بوونەوەو دەرچوون لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند ، کە کۆماری ئۆکرانیا مەڵبەندی چەکی ئەتۆمیی و کەشتیە جەنگیەکانی سووپای سووری سۆڤیەت بوو بەر لەهەڵووشاندنەوەیدا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – کییف – ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٣,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٥٥,٣٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٦٠٣,٧٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٣٧ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئۆکرانی ٧٣٪ . ڕووسی ٢٢٪ . جوولەکە٢٪ .

١٩٩١/٨/٢٤ سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی یەکیەتی سۆڤیەت – میخائیل گۆرباتشۆف– دەستی لە هەموو دەسەڵاتەکانی یەکیەتی سۆڤیەت کشاندەوەو بووە هۆی ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی لە لایەن کۆمارە جیاجیاکان ، کە یەکیەتی سۆڤیەتیان لێ پێك هاتبوو لە ناوچەو کێشووەرەکەدا .

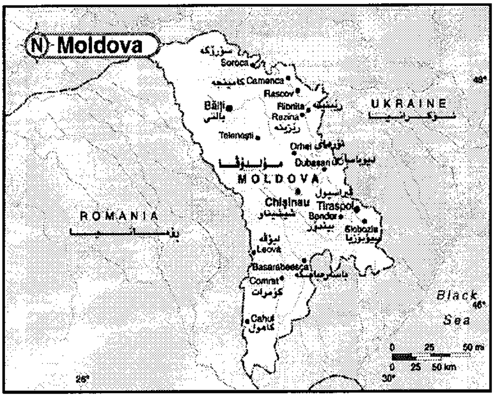
١٩٩١/٨/٢٥ کۆماری بیلاڕووسیا – ڕووسیای سپی – سەربەخۆیی خۆی لەدوای جیابوونەوەی لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند لە کێشووەرەکەدا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – مینسك –ی پایتەخت بوو ، کە

ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١,٩٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٠,٩٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٠٧,٦٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٣٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا ، هەروا نژادەکانی ، بیلاڕووس ٨٠٪ . ڕووس ١٣٪ . پۆڵەندی ٤٪ . ئۆکرانی ٣٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٧ سەرۆکی ئەمەریکا جۆرج بۆشی باوك ، لە لێدوانێکی تەلەفزیۆنی ڕیگەیاند ، کە جوولانەوەی کۆمۆنیستی کۆتایی هات ، نەك ڕژێمی سوشیالیستی و کۆمۆنیستی ، ئەویش لەدوای هەرەس هێنانی یەکیەتی سۆڤیەت هات لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٧ کۆماری مۆڵداڤیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوەی لەیەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند وەك وولاتێکی نێوودەوڵەتی سەربەخۆ لە جیهاندا . ئەم ڕاگەیاندنەش لە

شــاری – شــیزینۆ –ی پایتــەخت بــوو ، کــە ژمــارەی دانیــشتووانەکەی ، ٦٨٠,٠٠٠ هــەزار کەســە . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاتەکــەی ، ٤,٨٦٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٢٣,٧٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٣٧٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەکانی ، مۆڵداڤی و رۆمانی ٦٥٪ . ئۆکرانی ١٤٪ . ڕووسی ١٣٪ . قەوقازی ١,٤٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩١/٨/٢٩ ئەنجوومــەنی بــاڵای یەکیــەتی ســۆڤیەتی ، کــە دەســەڵاتی بــاڵای هــەموو کۆمارەکــانی یەکیــەتی ســۆڤیەتی دەکــردو هــەموو جمووجۆڵیــەکی پــارتی کۆمۆنیــستی ســۆڤیەتی قەدەخــە کــرد ، لەگــەڵ بلــۆك کردنــی دامو دەزگــا ئــابووری و پــارتی و ڕاگەیانــدن و خوویّنــدن و پــرۆژەو کارگــەو پــارە لــەناو یەکیەتی سۆڤیەت ، بەتایبەتی لـە ڕووسیای یـەکگرتوو، کـە بۆریس یەلسن سەرکردایەتی ئەو کۆمارەی دەکرد لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩١/٨/٣٠ کۆمــاری ئازربایجــان ســـەربەخۆیی خــۆی بەجیابوونـــەوە لـــە یەکیــەتی ســۆڤیەتی ڕاگەیانـــــــد وەك وولاتێکـی سـەربەخۆ لـــەجیهان .ئـــەم ڕاگەیاندنـــەش لـــە شــاری – بــاکۆ – ی پایتــەخت بــوو کــە ژمــارەی دانەشتووانەکەی ١,٩٦٠,٠٠٠ ملیـۆن کەســە . هــەروا ژمــارەی دانیــشتووانی وولاتەکــەی ، ٧,٩٧٠,٠٠٠ ملیـۆن کەســە . هــەروا رووبــەری خــاکی وولاتەکــەی ، ٨٦,٦٠٠ هــەزار کیلۆمــەتلر چــوار گۆشــەیە . هــەروا چڕی دانیـشتووانەکەی ، ٢٣٩ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشــەدا . هــەروا نــژادەکانی ، ئــەزیری ٩٠٪ . گــەلانی داغــستانی ٣٪ . ڕووسی ٢,٥٪ . ئەرمەنی ٢٪ .

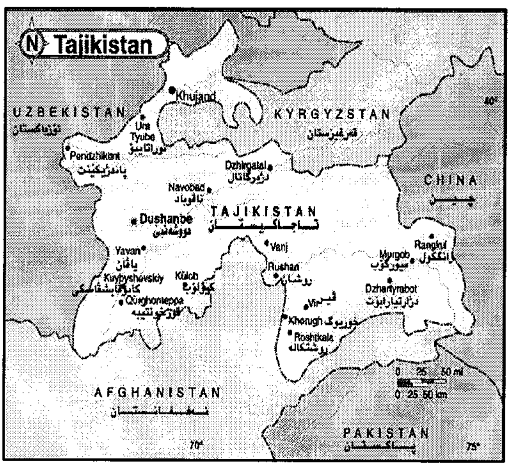
١٩٩١/٨/٣١ کۆماری کرغیستان سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابونـــــــەوە لەیەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیانـــــــد وەك وولاتێکـــــــــی سـەربەخۆی جیهـان . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لە شـاری – بیـشکك – ی پایتەخت بوو کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٣٠,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکـەی ، ٤,٨٦٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکـەی ، ١٩٨,٥٠٠ هـەزار کیلۆمـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیـشتووانەکەی ، ٦٣ کـەس لـە یـەك میـل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، کرجیز ٥٢٪ . ڕووس ٢٢٪ . ئۆزبك ١٢٪ .

١٩٩١/٨/٣١ کۆماری ئۆزبەگستان ســەربەخۆیی خــۆی بەجیابوونـــەوە لـــە یەکیـــەتی ســـۆڤیەت ڕاگەیانـــــــد ، وەك وولاتێکـــــــــی نێوودەوڵـــــــەتی ســـــەربەخۆو ، لـــە هـــەمان کـــات بـــووە ئەندام لە کۆمەنوولسی وولاتانی سەربەخۆ– C.I.S – لە کێشووەرەکەدا . ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – تەشـقەند – ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ٢,٣٨٥,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکـەی ، ٢٤,٢٦٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـە . هـەروا ڕووبـەری خـاکی

وولاتەکـەی ، ٤٤٧,٤٠٠ هـەزار کیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیشتووانەکەی ، ١٤٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نـژادەکانی ، ئەزبەك ٧١٪ . ڕووسی ٨٪ . کوردی تیا نیشتە جێیە بە ڕێژەیەکی کەم بە هۆی دابەش کردنی لە لایەن دەسەلاتی ئەوکاتی ستالین لە دوای سالەکانی ١٩٢٧ لە ناوچەکەدا .

١٩٩١/٨/٣١ کۆماری سوودان بەپێی دەستوورو یاسا بنەڕەتیەکان ، شەریعەتی ئیسلامی کـردە یاسـای بنـەڕەتی دەسـەلاتی سـوودان لـە هـەموو بـوارە جیاجیاکـان ، بەتایبـەتی لـەبواری ڕامیـاریو ڕۆشـنبیریو کۆمەلایـەتی لـە پەیوەندیـەکانی کۆمەلایەتی لە سووداندا .

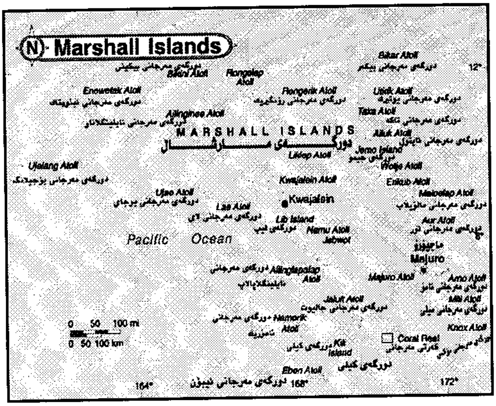

١٩٩١/٩/٩ کۆمـاری تاژیکـستان سـەربەخۆیی خـۆی بەجیابوونـەوە لـە یەکیـەتی سـۆڤیەت ڕاگەیاندو ، لە هەمان کـات بـووە ئەنـدامی کۆمەنوولـــــــــی وولاتـانی سـەربەخۆ– C...I. S– لەگـەڵ وولاتـەکانی سـۆڤیەتی پێشوو لە کێشووەرەکەو جیهاندا .

ئەم ڕاگەیاندنەش لە شاری – دووشـەمبێ –ی پایتـەخت بوو ، کە ژمارەی دانیـشتووانەکەی ، ٦٦,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتوانی وولاتەکەی ، ٦,٥٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٤٣,١٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١١٩ کـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەکانی ، تاژیـك ٦٥٪. ئۆزبەکی ٢٥٪.ڕووسی و تەتەر٩٪ .

تێبینی:– بۆ زانیار زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاتانی جیهان . لە دانانی / عەلی کەندی . دانەری مێژوونامەکە.

١٩٩١/٩/١٧ دوورگـــەی مارشـــاڵ سـەربەخۆیی خـــۆی لەلایـــەن ئەمــــەریکا بەدەســت هێنــاو بــووە ئەنــدام لــە ڕێکخــراوی نەتەوە یەکگرتووەکان . ئــەم ڕاگەیاندنــەش لــە شــاری – مــاگوور –ی پایتــەخت بــوو ، کــە

ژمــارەی دانیــشتووانەکەی ، ٣٥,٠٠٠ هــەزار کەســە . هــەروا ژمــارەی دانیشتووانی وولاتەکـەی ، ٩٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هـەروا رووبـەری خـاکی وولاتەکەی ، ١٨١ کیلۆ مەتر چوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ١٢٣٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، مارشاڵی ٩٧٪ . کە لە بنەرەتا دەگەرێنەوە سەر رەچەڵەکی میکرۆنیزی لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/٩/٢٥ کۆمـــاری مەکـــدۆنیا سـەربەخۆیی خـــۆی بەجیابوونـــەوە لـــە یۆگـــسلافیا ڕاگەیانـــد، دوای ئـــەوە وولاتـــانی جیهـــان دانیـــان بـــە سـەربەخۆیی مەکـدۆنیا نـاو ، لـە هـەمان کـات هێزەکـــانی ســـووپای

نەتــەوە یــەکگرتووەکان لەســەرخاکی مەکـدۆنیا بـڵاو بوونــەوە بۆماوەنــەدان بەبەرپابوونی شەڕی نیمچە دوورگەیی لە نێوان یۆگسلافیاو مەکدۆنیا.
ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – سـکۆبی –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیـشتووانەکەی ، ٤٦٦,٠٠٠ هـەزار کەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ٢,٥٨٦,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خـاکی وولاتـەکـەی

، ۲٥,۳۳۳ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۲٦٤ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، مەکدۆنی ۷۰٪. ئەڵمانی ۲۲٪. سرب و کروات ۸٪. لە هەرێمەکەدا .

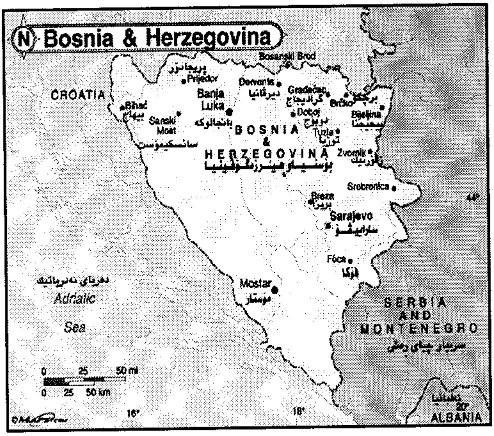

۱۹۹۱/۹/۲٦ کۆمــاری ئــەرمینیا ســەربەخۆیی خــۆی بــە جیابوونەوە لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیانـد ، کـە بـــووە وولاتێکـــی ســەربەخۆ ، کــە/ ١٦ هـــەزار کیلۆمـــەتر چوارگۆشـــەی خــاکی کوردســـتانی پێـــووە لکێندراوە لەکاتی لـەت لـەتکردنی کوردستان ، بە چوار پارچەو نیوو ، کە ئـەویش پارێزگـای یـەریڤان و دەوورووبەریـەتی ، کـە کوردسـتانیەو بـەپێی نەخشەی دارێـژراوی پـەیمانی سایکس – بیکۆو جیٚ بەجێکردنی بە پێی پەیمانی لۆزانی ۱۹۲۳/۷/۲٤پێی لکێنراوە لە ناوچەکەدا .

ئـەم ڕاگەیاندنـەش لـە شـاری – یـەریڤان –ی پایتـەخت بـوو ، کـە ژمـارەی دانیشتووانەکەی ، ۱,٥۸۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیـشتووانی وولاتەکەی ، ۳,۸۹۰,۰۰۰ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خـاکی وولاتـەکەی ، ۲۹,۸۰۰ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ۱۳۰ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئەمەنیەکان ۹٥٪. کورد۳٪ .لە وولاتەکەدا .

<u>تێبینی:–</u> بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە سەرکتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاتانی جیهان – لە دانانی عەلی کەندی .

١٩٩١/١٠/١٥ پەرلەمانی بۆسنەو هرسك سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوە لە کۆماری یۆگسلاڤیا راگەیاند ، دوای ئەوە داوای لەیەکیەتی ئەوروپا کرد بەدانانان پێی ، بەلام یەکیەتی ئەوروپا داواکەی ڕەت کردەوەو داوای کرد سەربەخۆیی بۆسنەو هرسك لە ڕێگەی دەنگدانی گەلانی وولاتەکە بێت نەك پەرلەمان .

ئەنجام دانی ئەو کارەش لە شاری – سەراییڤۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتوانەکەی ، ٣٠,٠٠٠ هەزار کەس . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی . ٣,٩٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٥١,٢٢٣ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٠٢ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، ئیسلام ٤٢٪. سربەکان٣٢٪ . کرواتەکان ١٨٪. ئوانی دیکە ٨٪ . لە هەرێمەکەدا .

<u>تێبینی:–</u> بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەرێیتەوە سەر کتێبی ئینسکلۆپیدیای کوردستان و وولاتانی جیهان – لە دانانی عەلی کەندی .

١٩٩١/١٠/١٩ سربەکانی کرواتیا یەك لایەنە دامەزراندنی کۆماری کاریینای سربیان راگەیاندو لە١٢/٢٣ی هەمان ساڵ ئەڵمانیا دانی بەو کۆمارەنا ، لەهەمان کات دانی بەدەووڵەتی سلۆڤینیا نا. کە کەووتۆتە سەر سنووری باشوور. بەلام ئەڵمانیا دانی بەدەووڵەتی سربیا نەنا

١٩٩١/١٠/٢٦ دەسەلاتی ناوەندی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق دامو دەزگاکانی لەپارێزگای هەولێرو سلێمانیو دهۆك کشاندەوە ، بۆ ژێر دەسەلاتی خۆی لە پارێزگای

موسل و کەرکوک و قەزای مەخمور لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩١/١٠/٢٧ کۆماری تورکمانستان سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونەوە لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند ، کە وولاتێکی فرەنەتەوەییە لە کێشووەرەکەدا . ئەنجامدانی ئەم کارەش لە شاری – ئیشق ئاباد –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ٦٣٥,٠٠٠ هەزار کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ٤,٨٨٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا رووبەری خاکی وولاتەکەی ، ٤٨٨,١٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٦ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ، تورك ٧٢٪ . رووس ١٨٪ . ئۆزبەکی ١٠٪ لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩١/١٠/٢٩ پەرلەمانی ئۆکرانیا بەکۆی دەنگی دەنگدان لەلایەن پەرلەمان بڕیاریدا بەداخستنی وێستگەی تشیرنۆبلی ئەتۆمی ، لە هەمان کات داوای یارمەتی دانی لە وولاتانی یەکیەتی ئەورووپاو ئەمەریکا کرد ، لە پێناو هەڵوەشاندنەوەی وێستگەکەو ڕێگە گرتن لە پیس بوونی ژینگەو بەرگری کردن لە بڵاونەبوونەوەی نەخۆشیە هەمە لایەنەکان بەو هۆکارە لە وولات وناوچەکەدا.

١٩٩١/١٢/٧ هەرسێ سەرکردەی کۆمارەکانی سۆشیالستی یەکیەتی سۆڤیەت ، سەرۆکی ڕووسیا بۆریس یەلسن و ، سەرۆکی ئۆکرانیا لیونید گرافتشۆك و سەرۆکی پەرلەمانی بیلا ڕووسیا ڤیانتشیلاف شوشکیفینش کۆبوونەوەو پەیمانی – بیلۆفیگیسکیایۆشا– یان مۆرکرد بە هەڵوەشاندنەوەی یەکیەتی سۆڤیەت ، کە بڕیارەکە یاسایی و شەرعی نەبوو، بەپێی

دەستووری یەکێتی سۆڤیەت و بە پشتگوێ خستنی راپرسی ٣/١٧ی هەمان ساڵیاندا ، کە لە ٧٦,٧٪ . دەنگدەران لە هەموو کۆمارە جیاجیاکانی پێک هاتەی یەکیەتی سۆڤیەت لەگەڵ مانەوەی یەکێتی سۆڤیەت بوون لە یەکیەتەکەدا .

١٩٩١/١٢/١٢ دوای راپەرین یەکەم شەڕی کورد کوژی لێدانی پارتی کرێکارانی کوردستانی باکووری کوردستان لکێنراو بە تورکیا بوو ، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان نەك پارتە کوردستانیەکانی دیکەی هەرێمی باشووری کوردستان ... کە بووە هۆی کووشتنی دەیان کورد لە نێوان هەردوو لادا .

ئەم شەڕەش بۆ ئەوە بوو کە چەکدارو لایەنگرانی پەکەکە لە هەرێمی باشووری کوردستان دەرپەڕێنن . ئەویش لە ئەنجامی نەخشەیەکی داڕێژراو بوو ، لە پێناو مانەوەو بەهێزکردنی پەیوەندیەکانی هەردوو پارت بوو لە گەڵ رژێمی تورك لە تورکیا و بەرو قۆناخێکی باشتر هەنگاو بێنێ .

ئەویش لە سەر بەرژەوەندی کوردو خاکی کوردستان بەدڵخۆشکەری دوژمنی گەلی کوردستان و تیرۆرکردنی بەدەیا چەکداری پەکەکە لە کوورو کچوو کوشتنیان.

دوای ~~ئەوە زیاتر لە ١٤٠~~ ئەندامی پارتی کرێکارانی کوردستان و خێزانەکانیان لە شارەکانی کوردستان دەستگیرکران و خرانە ناو زیندانەکان ، لەم شەڕەشدا زیاتر لە ٢٠٠ پێشمەرگە لە نێوانیاندا کوژران و لە ئەنجام نە پارتی دیموکراتی کوردستان و نە یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان سەرکەوتوو نەبوون لە شەڕی لە گەڵ پەکەکەدا .

دوای ئەوە پارتە کوردستانیەکان لە ناو خۆیان کەوتنە کوشتنی ئەندامانی بە هۆی چەندین بیانوو کە هەر هەمووش بەزیان بۆ کوردو خاکی کوردستان هەڵدەگەرایەوە لە هەرێمەکەدا .

١٩٩١/١٢/٢١ کۆماری کرغیستان بووە ئەندام لە کۆمەنولسی وولاتانی سەربەخۆی c .i.s- یەکیەتی سۆڤیەتی هەلووەشاوە .

١٩٩١/١٢/٢٦ کۆماری ئازربایجان بووە ئەندام لە کۆمەنوولسی وولاتانی سەربەخۆی c .i.s- یەکیوتی سۆڤیەتی هەڵوەشاوە.

١٩٩١/١٢/٢٦ لە دوای بوونی کۆماری جۆرجیا بە کۆماریکی سەربەخۆیی خۆی بەجیا بوونەوە لە یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاندو - چامسکا خۆردیا - دەسەلاتی وولاتەکەی گرتە دەست ، بە پەیرەوکردنی بەڕامیاریەتی تاك ڕەوی ، کە لە ئەنجام بووە هۆی هەلگیرسانی شەڕی ناوخۆی نێوان پێك هاتەکانی وولاتەکە..

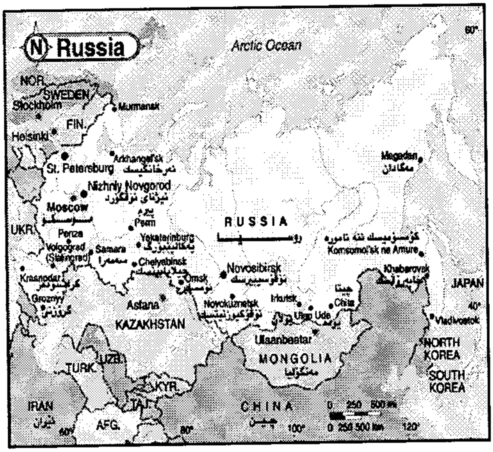
١٩٩١/١٢/٢٦ بەشێوەیەکی ڕەسمی یەکیەتی سۆڤیەت هەلووەشێنرایەوەو دامو دەزگاکانی پارتی کۆمۆنیستو ئەنجوومەنی بالاو پەرلەمانو سەندیکای کرێکارانو دەسەلاتی سۆڤیەت گۆڕا ، بەدەسەلاتی ئازادو بەرەو هەلبژردنو ڕژێمی سەرۆکایەتیو هەنگاونان بەرەو ڕژێمی سەرمایەداری لە وولاتەکەدا.

١٩٩١/١٢/٣٠ سەرۆکی ئەنجوومەنی بالای شۆڕشی ئیسلامی لە ئێراق -ئایەتوولڵا ئەلحەکیم- لە لێدوانێکی تەلەفزیۆنی ئێران ووتی:- میسر پالپشتی ئۆپۆزیسیۆنی ئێراقی دەکات دژی دەسەلاتی بەعسی لە ئێراق لەگەڵ ئێرانو وولاتانی دیکەی عەرەبی لە کەنداودا.

١٩٩١/١٢/٣١ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا لە کۆماری پەنەما کشانەوە ، ئەویش بەبەردەوام بوونی یارمەتیەکانی پەنەما لەلایەن ئەمەریکا بەرەو زیادی هەنگاوی دەنا بەهۆی بەرەو باش چوونی باری ڕامیاریو ژێرخانی ئابووری لە وولاتی پەنەما.

١٩٩٢

١٩٩٢/١/١ لەدوای کۆتایی هاتن بەدەسەلاتی کۆمۆنیستی لە چیکسلۆڤاکیا لە لایەن سەرۆکی پارتو دەوولەت - فاکلاف هافێلو - کە بووە هۆی لێك ترازاندنی بارو دۆخەکەو دورست بوونی کۆماری سلۆفاکیاو تشیك وەك دوو دەوولەتی سەربەخۆی نێوو دەوولەتیو بەرەو بەرپابوونی شەڕی ناوخۆیی لە نێوان گەلانو بەتایبەتی لەنێوان ئیسلامو مەسیحی لەهەرێمەکەدا.

١٩٩٢/١/١ لە دوای مشتومڕو گیروگرفت و کێشە لە نێوان بیروو بۆچوونی سەرکردەکانی پارت و دەووڵەتی سۆڤیەت و نەمانی توانای خەباتی هاوبەشی بەردەوام ، سکرتێری یەکەمی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤیەت و سەرۆکی یەکیەتی سۆڤیەت گۆرباتشۆف و سەرۆکی کۆماری ڕووسیای یەکگرتوو بۆریس یلسن ڕێکەووتنی هاوبەشیان بە هەڵووەشاندنەوەی یەکیەتی سۆڤیەت ڕاگەیاند.

ئە ڕاگەیاندنەش لە شاری – مۆسکۆ –ی پایتەخت بوو ، کە ژمارەی دانیشتووانەکەی ، ١١,٥٧٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ژمارەی دانیشتووانی وولاتەکەی ، ١٥٨,٣٩٠,٠٠٠ ملیۆن کەسە . هەروا ڕووبەری خاکی وولاتەکەی ، ١٧,٠٧٥,٤٠٠ ملیۆن کیلۆ مەتر چوار گۆشەیە .

هەروا چڕی دانیشتووانەکەی ، ٢٤٠ کەس لە یەك میل چوار گۆشەدا . هەروا نژادەکانی ڕووسی ٨٥٪. تەتەر ٥٪. ئۆکرانی و بەشکیرو مۆڵداڤی و نژادەکانی دیکە ١٠٪ . لە وولاتەکەدا .

١٩٩٢/١/١٢ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی ڕۆژنامەی کوردستانی نوێ ، لەلایەن یەکێتی نیشتمانی کوردستان لەشاری هەولێر ، کە زمانحاڵی ئۆرگانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان بوو ، ئەویش بە دەوڵەمەند کردنی ڕۆژنامەگەری کوردی لە باشووری کوردستان.

١٩٩٢/١/٢١ کۆچی دوایی شاعیری خەبات و سەربەستی مامۆستا –عەلی فەتاح– دزەیی لە پارێزگای هەولێر .

شـایانی باسـه ئـەم شـاعیرە لـه سـاڵی ١٩٢٩ چـاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە . خوێنـدنی سـەرەتایی و ناوەنـدی و ئامـادەیی لـە شـاری هـەولێر تەواوکردووە و کۆلێژی مافی لە بەغدا و شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا تەواوکردوە .

لـە سـاڵی ١٩٤٦ سـەرەتای بـەهرەی شـاعیری سـەری هەڵـداوەو شـعری نیشتیمانی بتەوی بەناوی خرۆشان درکان لە ساڵی ١٩٧٨ دا چاپکردووە ... هـەموو رەخنـەگرانی ئـەدەبی کـوردی بـە شـاعیرێکی بـەهرەداری دادەنێن .

١٩٩٢/١/٢٤ یەکـەم ژمـارەی هەفتەنامـەی- الاتحـاد- بـەزمانی عـەرەبی بـڵاو کرایـەوە کەزمانحاڵی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان بووله شاری هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٢/١/٢٧ نووێنـەری پـارتی کۆمۆنیـستی کۆمـاری سـووریا ، لـە لێـدوانێکی ڕامیـاری تەلـەفزیۆنی ووتـی:- دەبـێ مـافی چارەنووسـی کـورد بڕیـاری بۆ بدرێت- بەرامبەر بە ئەوەك لە ناوچەکەدا .

١٩٩٢/٢/١ بەرەی هاوکاری دیموکراتی کورد لە سووریا دامەزرا ، لەلایەن پێنج پارتی کوردی لە رۆژئاوای کوردستان ، بۆ هاوکاری‌و خەباتی هاوبەش . لە پێناو مافەکانی گەلی کوردو دوا ڕۆژی ڕۆژئاوای کوردستانی لکێنراو بەسووریا بەپێی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ وولاتانی هاوپەیمان بەسەرکردایەتی بەریتانیای مەزنی ئەوکاتی دژی کوردو کوردستان لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٢/٢/٥ کۆچـی دوایـی گـۆرانی بێـژی ئافرەتی کـوردی بەناوبانگ خـاتوو - ئایشه شان - لەشاری ئـەزمیر لە باکووری کوردسـتان ، هـەر لـەو شـارە تەرمەکـەی بەخاکسپێدراوە ، شـایەنی باسـە خـاتوو ئایـشە شـان لەشـاری ئامـەد- دیاربەکر- لە باکووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، ناوی باوکی عوسمان مەولود بووە ، ناوی دایکی حاجی خانم بووە کە لە هۆزی حاجی موسای پارێزگای ئەرزەرۆم بووە لە کوردستان .

١٩٩٢/٢/١٦ حکوومەتی سلڤادۆر پەیمانی ئاشتی لەگەڵ یاخیبووەکان مۆرکرد، کە بووە هۆی کۆتایی هێنان بەشەڕی ناوخۆی درێژ خایەنی دوانزدە ساڵە ، ئەویش بەچارەسەرکردنی کێشە هەڵوواسراوەکان ، ئەنجامی شەڕەکە کە بووە هۆی کوژرانی زیاتر لە ٧٥,٠٠٠ هەزار هاوولاتی لە نێوان هەردوو لایەنی شەڕکەر لە وولاتەکەدا .

١٩٩٢/٢/٢٣ گرێدانی کۆبوونەوەی ١٨٥ ڕۆشنبیرو رووناکبیرو نووسەرو رۆژنامەنووسی کورد ، لەشاری ئەستەمبۆڵی تورکیا ، لەکۆتایی کۆبوونەوەکە بە بڕیاری دامەزراندنی ڕێکخراوی ماف و ئازادیەکانی کورد لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا راگەیاندرا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٢/٢/٢٧ شاندێکی وولاتی ئسپانیا کەپێك هاتبوون لە - ئیکناخویرینۆو فیرنانند گۆنزالۆ- سەردانی هەرێمی باشووری کوردستانیان کرد لەشاری هەولێر لەگەڵ سەرۆك و ئەندامانی پارتە کوردستانیەکانی کوردستان گفتووگۆی هاوکاری و لێك گەیشتنیان ئەنجام دا.

١٩٩٢/٣/٢ گۆڤاری - جۆن ئەفریك- کە لە فەرەنسا دەردەچێت ، لەراپۆرتێکیدا پێکهاتەی سۆماڵی بۆ ٨ هۆزی جیاواز دابەشکردووە ، جگە لەلقەکانی لەوانە هۆزی - ئەسحەق لەباکوورو ، ئەوگادین لەباشوور ، و ئەلهەویە لەناوەڕاست . لەدوای هەڵاتی سەرۆك کۆماری سۆماڵ محەمەدسیاد بەری ، ئەفسەرە باڵادەستەکانی سووپا هەریەکە چوونە ناو هۆزەکانی خۆیان ، کە لەو کاتە هۆزەکانیان بەتەواوی چەکداربوون.

لە بەرپێکهاتەی چنینی باری کۆمەلایەتی سۆماڵ و لوبنان ، کە خۆی لەخۆیدا هۆکاری هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆن بەهۆی جیاوازی ئایین مەزهەبەکان لە وولاتەکاندا .

١٩٩٢/٣/٥ دەرچوونی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان بەژمارە/ ٧١ کە لەدانیشتنی خوولی/ ٤٨ ی ڕێکخراوەکە ئەنجادرا ، بەکۆی دەنگ بڕیاری بۆ درا ، کەنابێت مافی مرۆڤ پێشێل بکرێت بەئەنجامدانی مافەکانی توانای لە ژیان لەهەر وولاتێك لەوولاتەکانی جیهان.

١٩٩٢/٣/٩ سەرچاوە فەرمیەکانی پۆلیسی لوبنان ، لەلێکۆلینەوەیەکیدا زیانەکانی

گیـانی شـەڕی نـاوخۆی پێـك هاتـەكانی لوبنانیـان راگەیانـد ، كـە ژمـارەی كووژراوەكـان ١٤٤,٢٤٠ هـەزار كـەس بوونـەو ژمـارە بریندارەكان ١٩٧,٥٠٦ هەزار كەس بووە ، هەروا ژمارەی بزربووەكـان ١٧,٤١٥ هـەزار كـەس بـووە ، كە شەڕەكە بەپێی رێكەووتننامەی شاری تائیفی وولاتـی سعوودیا راگیرا ، كـە لـە٢٢/١٠/ ١٩٨٩ لـەنێوان لایەنـە پەیوەنـدارەكان مۆركرا بـەكۆتایی پـێ هاتنی شەڕی ناوخۆی لوبنان لە وولات و ناوچەكەدا .

١٩٩٢/٣/١٠ هەڵووەشـاندنەوەی یەكیـەتی سـۆڤیەت لەلایـەن سـكرتێری گـشتی پـارتی كۆمۆنیست و سـەرۆكی یەكیـەتی سـۆڤیەت میخائل گۆرباتـشۆف راگەیانـدرا لە كێشووەرەكەو لە جیهاندا .

١٩٩٢/٣/٣١ دەرچـوونی بڕیـاری ژمـارە/ ٧٤٨ ی ئەنجوومـەنی ئاسایـشی ڕێكخـراوی نەتـەوە یـەكگرتووەكان ، ئـەویش بـە گـەمارۆدانی هاتووچـۆی گەشـتی ئاسمانی لە سەر لیبیا ، بەهۆی كێشەی ئەو دوو هاوولاتیـەی كە تاوانبار كرا بوون بەتەقاندنەوەی فرۆكەی ئەلبانی ئەمەریكی لە سەرخاكی لۆكـەربی لە كینیا .

١٩٩٢/٤/١ لـە ئاكامی كێشەی دژوواری نێوان پێك هاتـەكانی یەكێتی نێوان هـەردوو وولات ، بەتایبەتی سەركردەكان بەراگەیاندنی هەڵووەشـاندنەوەی یەكیـەتی نێوان تشیك و سلۆڤاكیا بەشێووەیەكی ڕەسمیەو بوونی بەدوو دەووڵـەتی لێك جیاوازی سەربەخۆی كۆماری تشیك و كۆماری سلۆڤاكیا .

ئـەم راگەیاندنـەش لـە شـاری – بـراگ –ی پایتـەختی تـشیك راگەیەنـدرا لـە

هەرێمەكەدا ئەویش:-

١-وولاَتـی تـشیك پایتەختەكـەی - براگـە- و ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ١,٥٨٥,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هـەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولاَتەكـەی ، ١١,٤٤٠,٠٠٠ ملیـۆن كەسـه . هـەروا رووبـەری خـاكی وولاَتەكـەی ، ٧٨,٨٦٤ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چـڕی دانیـشتووانەكەی ، ٣٧٦ كـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەكانی ، تشیكیەكان ٩٥٪. سلۆڤاك ٥٪. لە وولاَتەكەدا .

٢-وولاَتـی سـلۆڤاكیا پایتەختەكـەی شـاری -براتیـسلاڤا -یـە و ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٧٥٠,٠٠٠ هـەزار كەسـه ، هـەروا ژمـارەی دانیشتووانی وولاَتەكەی ، ٥,٨٧٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا رووبەری خـاكی وولاَتەكـەی ، ٤٩,٠٣٥ هـەزار كیلـۆ مـەتر چـوار گۆشـەیە . هـەروا چڕی دانیشتووانەكەی ، ٣١٠ كەس لە یەك میل چوار گۆشـەدا . هـەروا نژادەكانی ، سلۆڤاك ٧٨٪. مەژەریەكان ١٢٪ . لە وولاَتەكەدا .

<u>تێبینی:-</u> بۆ زانیاری زیاتر دەتوانی بگەڕێیتەوە بۆ سەر كتێبی ئینسكلۆپیدیای كوردستان و وولاَتانی جیهان - لە دانانی عەلی كەندی .

١٩٩٢/٤/٩ سـەرۆكی رژێمـی بەعس لـەئێراق سـەدام حوسـێن فەرمانیـدا بـە وەلاَمـی پاداشتی مەكتەبی قوتابیان و لاوانی ناوەندی دەداتـەوە بە ژمـارە /٣٩٨/٢ دەڵێ :- بەهـەر جۆرێك و لە هـەر كات و سـاتێك بێـت نـابێ شـاری مووسڵ بكرێتە جێگەی دروست بوونی ئاژاووەو بوونی رۆڵی كورد لەو پارێزگایـەو دەبـێ رۆڵـی عـەرەب و بـوونی عـەرەب سەرچـاوەی پارێزگاكـە ، بێـت وەك پارێزگاكانی دیكەی كەركوك و دیالە لە ئێراق .

١٩٩٢/٤/١٥ رێكخراوی نەتەوە یەككگرتووەكان سزای دیاری كراوی خستە سـەر كۆمـاری لیبیا ، ئەویش بەقەدەخە كردنـی گەشتە ئاسمانیـەكان و نەفرۆشـتنی چەك بە لیبیا بەهۆی نەدانە دەستی ئەو دوو كەسەی تاوانبار كرابوون ، كە بەناو فڕۆكەی كۆمپانیای ئەمەریكیان لەشاری لۆكەربی لە ئەسكۆتلەندا فڕاندوەو تیرۆریان كرد.

١٩٩٢/٤/١٧ كۆماری سربیا سەربەخۆیی خۆی بەجیابوونـەوەی لـە یۆگسلافیا ڕاگەیاند لەگەل جەبەل ئەسوەد ، بەلاَم دوای ئەوە ئەو دوو هەرێمـە یـەكیان گرتـەوە

لـە ئـەنجامی گفتووگـۆی چـڕو پـڕ لـەپێناو بـەرو پێـشبردنی بـارو دۆخـی وولاتەکەیان.

١٩٩٢/٤/٢٦ کردنـەوەی بەشـی کـوردی لـە رادیـۆی دەنگـی ئـەمـەریکا دەسـتی پێکـرد بـە هــەردوو زاراوەی سـۆرانی و بـادینی . بـە پەخـشکردنی هەواڵـەکان لـە بوارەکانی ڕاگەیاندن لە ئەمەریکا و بەرەو جیهان .

١٩٩٢/٤/٢٥ دامەزرانـدنی بەشـی کـوردی لـە وویـستگەی ڕادیـۆی دەنگـی ئەمـەریکا کـە ڕۆڵـی گرنگـی هـەبوو لـە پەرەپێـدان و هۆشـیار کردنـی بـاری نەتـەوەیی بـۆ کوردو وولاتانی جیهان.

١٩٩٢/٤/٢٧ کۆتـایی هـاتن بـە رژێمـی کۆمۆنیـستی لـە ئەفگانـستان بەسـەرکردایەتی محەمــەد نـەجیب والله بەپاڵپـشتی یەکێـتی سـۆڤیەت بـەهۆی بـەهێزی و سەرکەووتنی جوولانەوەی ئیسلامی بەسەرکردایەتی گروپە ئیسلامیەکان.

١٩٩٢/٤/٢٨ بـەرەی کوردسـتانی بڕیـاری یاسـای ژمـارە/١ی هەڵبـژاردنی ئەنجوومـەنی نیــشتمانی کوردردســتانی دەرکــرد ، کــە بــووە بنــەمای هەڵبــژاردنی ئەنجوومـەنی نیـشتمانی یکوردسـتان لـە ١٩٩٢/٥/١٩ لەهـەرێمی باشـووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٩٢/٥/٨ هـەردوو نەتـەوەی شـۆڤینی بەرچـاوتەنگی ئـەزەری و ئەرمـەنی لـە کۆمـاری ئەرمینیا ، هێرشیان کردە سەر شاری شووشەی کوردی و داگیریان کرد ، لە هــەمان کـات بەسـەدان هاوولاتیـان شـەهید کـردو بەهـەزارانیان برینـدارو دەربـەدەر کـرد ، بـەخۆیان و خێزانـەکانیان و ماڵـەکانیان بـەتالان بـردن و سووتاندنی پاشماوەی ماڵەکانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٢/٥/١٧ دامەزرانـدنی وویـستگەی تەلـەفزیۆنی K.TV لـە هـەولێر لەلایـەن پـارتی دیموکراتی کوردستان لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٢/٥/١٩ بۆیەکەم جار لە مێژووی کوردو باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، لە دوای ڕاپەڕینە مەزنەکەی بەهاری /١٩٩١ هەلبژاردنی ئەنجوومەنی نیشتمانی

کوردستان ئەنجامدرا ، بەهەڵبژاردنی ١٠٥ ئەندام لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان و بە پێنج ئەندام بۆ ئاشووریەکان بێ ئەوەی هیچ پارتێکی کودستان کورسی لەو پەرلەمانە هەبێت .

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە ئەو هەڵبژاردنە لە سەر بنەماکانی ڕێکەوتن بوو ، لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان ، ئەویش بە هێنانە خوارەوەی لیستی هەر یەك لەو دوو پارتە ... کە بە هەڵبژاردنی تاکی و کەسیەتی نەبوو ...کە ئەمەش بووە هۆی سەرهەڵدانی دژایەتی کردن لە نێوان هەردوو پارت بە تایبەتی لە کاتی دامەزراندنی حکوومەتی هەرێمی لە باشووری کوردستاندا .

١٩٩٢/٦/١ کۆچی دوایی خاتوو ڕەوشەن بەدرخان لە تەمەنی ٨٣ ساڵیدا لەماڵەکەی خۆی لەشاری – بایناس– ی وولاتی سووریاو لەسەر دەریای سپی ناوەڕاست ، لەسەر داوای خۆی تەرمەکەی برایەوە بۆشاری دیمەشق و لەگۆستانی مەولانا خالید نەقشەبەندی لەگەرەکی

كوردان نێژراوەو هەزار سڵاو لەگیانی خەباتگێڕیو خۆراگری ئەوپاڵەوانە كورد پەروەرەی كوردستان .

١٩٩٢/٦/٤ بۆ یەكەم جار لە مێژووی باشووری كوردستان كۆبوونەوەی پەرلەمانی كوردستان لە شاری هەولێری پایتەختی هەرێمەكە گرێدراو ئەندامانی پەرلەمان سووێندی یاساییان خوارد لە دوای كۆبوونەوەكەدا .

١٩٩٢/٦/١٧ شاندێكی باڵای هاوبەشی سەندیگاكانی ئیتالیا سەردانی باشووری كوردستانیان كردو لەگەڵ بەرپرسانی پەیوەندیدار لەكوردستان كۆبوونەوەو گفتووگۆیان ئەنجام دا ، ئەویش لەپێناو بەهێز كردنی دۆستایەتی و هاوكاری لە نێوانیاندا .

١٩٩٢/٦/٣٠ ڕاگەیاندن بە دامەزراندنی پارتی كۆمۆنیستی كوردستان لە شاری هەولێر ... شایانی باسە پارتی كۆمۆنیستی كوردستان لێژنەی هەرێمی كوردستانی پارتی كۆمۆنیستی ئێراق بوو ، بەهۆی دروست بوونی بارودۆخ و بوونی پەرلەمان و حكوومەتی هەرێمی كوردستان لە هەموو بوارە جیاجیاكانیەوە لە هەرێمی كوردستان .

١٩٩٢/٧/٤ خاتوو دانیال میترانی هاوسەری سەرۆكی فەرەنسای پێشوو فرانسوا میتران ، سەردانی باشووری كوردستانی كردو ئامادەی كۆبوونەوەی پەرلەمانی كوردستان بوو لە شاری هەولێر ، ئەویش بە مەبەستی پیرۆزبایی كردن لە پەرلەمانو حكوومەتی هەرێمی كوردستانو لەهەمان كات بە بۆنەی دامەزراندنی یەكەم كابینەی حكوومەتی هەرێمی كوردستان. ئەویش بە ڕێژەی پەنجا بەپەنجا لە نێوان پارتیو یەكیەتی ، لە دوای ڕاپەڕین .
كە ئەنجامەكەی بووە هۆی هەڵگیرسانی شەڕی خۆكووژی لە نێوان پارتی دیموكراتی كوردستانو یەكیەتی نیشتیمانی كوردستان لە هەرێمەكەدا .

١٩٩٢/٧/٥ لە مێژووی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەی كورد ، لە باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراق ، بۆ یەكەم جار حكوومەتی فیدراڵی هەرێمی كوردستان لە شاری هەولێر ڕاگەندرا ، لەلایەن ئەنجوومەنی نیشتمانی كوردستان ، كە پارتیو یەكیەتیو پارتی كۆمۆنیستی كوردستانو

ئاشووریەکان بەشداریان تێدا کرد لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٢/٧/٢٥ یاریەکانی پێشبڕکێی جامی جیهانی- ئۆلەمپیات- ئەنجامدرا لەشاری بەرشلۆنەی سلڤادۆرو تاکوو ٨/٩/ی هەمان ساڵ یاریەجۆراو جۆرەکانی بەردەوام بوون لە نێوان یانە وەرزشییەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا.

١٩٩٢/٨/١٣ رێکخراوی نەتەوە یەککگرتووەکان ، بۆ یەکەم جار لە مێژووی جەنگی بۆسنیەکان هەستا بە تاوانبارکردن و رەتکردنەوەی کاری نەژادی کە گروپە چەکدارە سربیەکان بەرامبەر بەدانیشتووانە موسلمانەکان ئەنجامیان دابوو لە ناوچەکەدا.

١٩٩٢/٨/١٤ دامەزراندنی وێستگەی رادیۆی هەرێمی پێشوو و نەورۆزی ئێستا لەلایەن حکوومەتی هەرێمی کوردستان ، بە سەر پەرشتی وەزاەتی رۆشنبیری حکوومەتی هەرێم لە باشووری کوردستان .

١٩٩٢/٨/٢٥ لە ئەنجامی بیروبۆچوونی هاوبەش لە نێوان ئەمەریکاو فەرەنساو بەریتانیا ، لە سەرباری نا لە باری کورد لە باکوورو شیعە لە باشوور بە دەست درێژی رژێمی بەعس لە ئێراق ، بۆسەر ناوچەکان لەئاکام بڕیاریاندا بەدانانی هێلی٣٢/٣٦ ، کە بووە هۆی دیاریکردنی ناوچەی دژە فڕینی فڕۆکە سەربازیەکانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق و بەناوچەیەکی ئاسایش بۆ هەرێمی کوردستان و باشووری ئێراق دانرا لە ئێراق و ناوچەکەدا .

١٩٩٢/٩/٧ کردنەوەی بەشی رادیۆی کوردی لە شاری سیدنی لە وولاتی ئۆستralیا کە لە هەفتەیەکدا دوو کاتژمێر پرۆگرامەکانی خۆی بەخش دەکرد .

١٩٩٢/٩/١٥ بلاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی رۆژنامەی- پەرلەمان- کە ئۆرگانی پەرلەمانی باشووری کوردستان بوو وەك - وقائع کوردستان- ئەویش لە پێناو بلاوکردنەوەی بریارو یاساکانی پەرلەمانی کوردستان .

١٩٩٢/٩/١٧ سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستانی رۆژهەلاتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران - دکتۆر سادق شەرەفکەندی - لە شاری بەرلینی پایتەختی ئەلمانیا بەدەستی تیرۆریستانی ڕژێمی بە ناو ئیسلامی لە ئێران شەهید کرا.

١٩٩٢/٩/٢٠ شەهیدکردنی تێکۆشەرو ڕۆژنامەنووسی بەناوبانگی کورد- موسا عەنتەر- لە شاری دیاربەکر لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی تورکیا ، لەلایەن جەندرمەکانی میتی ڕژێمی تورک تیرۆر کرا لە هەرێمەکەدا

١٩٩٢/١٠/٤ ئەنجوومەنی نیشتمانی کوردستان لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بڕیاری فیدرالی ڕاگەیاند ، بە پەیوەندی دەسەلاتی کورد لەگەڵ دەسەلاتی ناوەندی لە ئێراق .
کە ئەمەش باشترین چارەڕێگەیە لە بەیەکەوە ژیانی گەلی کوردو عەرەب لە چوار چێووەی سنووری ئێراقی بەزۆر دورستکراو بەمافی کورد ، کە ئەم داوایەش دێتە جێ لە داهاتووی گۆڕانکایە بەپەلەی بارودۆخی ناوچەو هەرێم و بارە نێوودەوولەتییەکان لە جیهاندا .

١٩٩٢/١٠/٢٢ ڕێگە درا - بە مێدل ئیست ووچ - بۆ لێکۆڵینەووەو گەلاڵە کردنی /٨٤٧ سندوق کە لەو کەرەستەیەی حکوومەتی ئێراق ، کەوا لە کاتی ڕاپەرینەکەدا یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان .
کە یەکێکە لەو دوو پارتە سەرەکیەی کوردستان دەستی بە سەر ئەو سندوقانەدا گرتبوو بە بێ ڕێکەوتنامەی نێوان PUK و لێژنەی پەیوەندیەکانی دەرەوەی سەناتی وویلایەتە یەکگرتووەکان , بەڵگەنامەکان بوون بە تۆماری لێژنەکە لە کۆنگرێسی ئەمەریکادا بەشیکردنەوەی بەڵگەنامەکان دەست پێکراو لە زۆرحالەتدا توانرا زانیاری نێوو بەڵگەنامەکان دەربارەی چەند گوندێکی دیاریکرا بە جووت کردنی شایەتەکان و پەلاماردانەکانی رژێمی بەعس لە ئێراق .

١٩٩٢/١٠/٢٧ کۆچی دوایی نووسەری گەوورەی کوردی بەعەرەبی نووس عەبدولمەجید لوتفی لەتەمەنی ٨٧ ساڵیدا ، لەشاری بەغدای پایتەختی ئێراق . نووسەر لەدوای خۆی نزیکەی ١٩٠ کتێب و دەست نووسی لەپاش بەجێماوە ، هەندێك لەو دەست نووسانە بەزمانی کوردی و چونکە زمانەکانی کوردی و عەرەبی و تورکی بەچاکی دەزانی ، بۆیە چەند کتێبێکی بەزمانی تورکی وەرگێڕاوەتە سەر زمانی عەرەبی و تالە ژیان بووە ١٩ کتێبی بەنرخی بەچاپ گەیاندووە .

شایانی باسە نووسەر لە ۱۹۰۵/٦/۳۰ لەشاری خانەقین لە بنەماڵەی خەلوزی لەدایك بووە لە هەرێمەكەدا .

۱۹۹۲/۱۱/۱٤ وەزیرەكانی دەرەوەی سووریاو ئێران و توركیا ، لە شاری ئەنكەرەی پایتەختی توركیا كۆبوونەوە ، سەبارەت بە كێشەی كورد ، كەسێ وولاتی دژ بەكوردو مافەكانی كوردن و لەبەر جێبەجێ نەكردنی كێشەی كورد ، كە لە هەموو بارو دۆخێك كۆك بوونە لە ناوچەكەدا .

۱۹۹۲/۱۲/٤ مانگرتنی پەناهەندە كوردەكانی كۆماری ئیسلامی پاكستان و لە ئەنجامدا هێزی پۆلیس هێرشی كردە سەریان و پەناهەندە كوردەكانی خستە بەندیخانەی – ئایدیالای– پاكستانی ، كە ئەوانیش پێنج ڕۆژ مانیان گرت تاكوو ئازاد كران.

۱۹۹۳

۱۹۹۳/۱/۱ لە دوای هەرەس هێنانی یەكیەتی سۆڤیەت و كادانەوەو كارلێكردنی لە سەر وولاتانی سۆشیالیستی، كۆماری تشیكسلۆڤاكیا لەدوای ململانێیەكی توونـدو تیژو گەیشتن بەڕاستیەكانی لێك ترازان و گەڕانەوەی باری ڕابردووی پێش ڕژێمی سۆشیالیستی و بوون بە دوو دەوولەتی دراوسێی سەربەخۆی لێك جیاوازی نێوودەوولەتی.

۱۹۹۳/۱/۱۸ بە هۆی باری باشی دام و دەزگاكانی هەرێمی كوردستان و حكوومەتی هەرێمی كوردستان ، بڕیاری دا بە دامەزراندنی دادگای تەمیزی هەرێمی كوردستان ، لە پێناو هەلسووڕاندنی كاروباری دادگایی باشترو چەسپاندنی دادپەروەری لەهەرێم و چەسپاندنی یاسا لە خزمەتی گەل و نیشتماندا .

۱۹۹۳/۱/۲۰ نووێنەری وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا ، سەردانی باشووری كوردستانی كردو ئامادەی دانیشتنی پەرلەمانی كوردستان بوو لە پێناو هەڵسەنگاندنی باری كوردو چۆنیەتی دارشتنی یاسا جۆراوجۆرەكان لە هەرێمەكەدا .

۱۹۹۳/۲/۲۲ دەرچوونی بڕیاری ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەوولەتی بە ژمارە/۸۰۸ ، ئەویش بەدامەزراندنی دادگای نێوودەوولەتی بۆدادگایی كردنی ئەو

کەسانەی مافی مرۆڤیان لە یۆگسلاڤیا پێشێل کردوە ، کە لە هەرێمەکانی یۆگسلاڤیا ئەنجام دراوە لە دوای ساڵی/ ١٩٩١ ، کە بارەگای لە شاری لاهای پایتەختی هۆڵەندیە.

١٩٩١/٣/٦ بۆیەکەم جار لە مێژوو باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق بەڕێوەبەرایەتی گشتی خوێندنی ئاشووریەکانی دانیشتووی هەرێم دامەزرا لەلایەن حکوومەتی هەرێمی کوردستان .

١٩٩٣/٣/١٦ وێستگەی دەنگی کورد لە وولاتی سووید لە بیرەوەری کارەساتی هەلەبجە کرایەوە لە سەر پیلا F.M .

١٩٩٣/٣/١٧ یەکیەتی نیشتمانی کوردستان و پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K لە ناوچەی بقاعی لوبنان ڕێککەووتن لەسەر دووبارە نەبوونەوەی شەڕی خۆکووژی لە نێوانیان لەباشووری کوردستانی ئازاد کراوو لە دوای ڕاپەڕین لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/٣/٢٤ ڕژێمی بەعسی لە سووریا ، لە ڕێگەی سیخوڕەکانی بەندیخانەی حەسەکەی سووتاند ، ئەویش بە پیلانێکی شۆڤینیانە ، کە بووە هۆی شەهید کردنی ٧٢ هاوولاتی کورد ، کە بە هۆی تاوانی ڕامیاری کورد زیندانی کرابوون لە وولاتەکەدا .

١٩٩٣/٣/٢٥ کرواتو ئیسلامیەکان لەشاری نیورۆکی ئەمەریکا ، لەسەر هێلی - ڤانس/ئەوین- ڕێکەووتنی ئاشتیان مۆرکرد ، بەسەرپەرشتی ئەمەریکا ، ئەویش بەدابەشکردنی هەرێمی بۆسنە لەسەر بنەمای نژادی ، بەلام لەلایەنی سربی کە هێزەکانی سووپا دەسەلاتی بە سەر ٧٠٪ خاکی بۆسنە دادەشکا و بەرێژەی ٢٠٪ لەخاکی ژێر دەسەلاتیان لەناوچەکە کشانەوە لە وولاتەکەدا .

١٩٩٣/٣/٢٦ کۆچی دوایی نووسەرو چیرۆکنووس و شاعیری ناسراو - یوسف حەیدەری - جێگەی ئامارە پێکردنە کە مامۆستا یوسف حەیدەری فێرکەرێکی پەروەردەیی سەرکەوتوو چیرۆك نووسێکی دەست پێشخەربووە

لە ساڵی شەستەکان چەندین بابەتی چیرۆکی و ئەدەبی لە رۆژنامەو گۆڤارەکانی ئەوکات بلاوکردۆتەوە وەك - مەنارو بەیان و نور پێشکەوتن - لە ساڵی ١٩٥٤ - کۆمەڵی کەرکوك - بە هاوکاری ئەد بیان و شاعیران -

قـەحتان هرمـزی و سـامی مـەحمود و ئـەنوەر غەسـانی و فـازل عـەزاوی و یوسـف سـەعید دامەزرانـد كـە دانیـشتنەكانی دامەزرانـدنی ئـەم كۆمەڵـە لـە یەكێك لە ماڵی شاعیرەكانی شاری كەركوك بووە .

هـەروا چیرۆكەكانی وەرگێـردراون بـۆ زمانـەكانی ئینگلیـزی ز فەرەنـسی و ئـەڵمانی و رۆمـانی و ئەسـپانی و رووسـی – كۆچـی دوایـی ئـەم نووسـەرە زیانێكی گەورە بوو لە بواری ئەدەب و رۆمان لە ناوچەكەدا .

١٩٩٣/٤/٧ دامەزرانـدنی پـارتی – D.E.G – لـە باكووری كوردسـتانی داگیر كـراو لـە لایـەن رژێمـی توركیـا لـە لایـەن– یەشـار كایـە–ی سـەرۆكی پەرلـەمانی كوردستان لە ئەورووپا.

١٩٩٣/٥/٣ لـە دوای شـەڕو پێكـدادان و گفتووگـۆی بـەردەوام لـە نێـوان حكوومـەتی ئەسیووبیاو بەرهەلستكارە ئەریتیریەكان ، بەیارمەتی و هاوكاری ڕێكخـراوی نەتـەوە یـەكگرتووەكان و وولاّتـانی جیهـان و عـەرەبی، ئەسـیووبیا دانـی تـەواوی بەكۆماری ئـەریتیریا نـا بەشـێوەیەكی فـەرمی وەك دوو دەووڵـەتی دراوسێی سەربەخۆ لەهەرێمەكەدا .

ئەم كـارەش لـە شـاری – ئەسمـەر– ە ی پایتـەخت ئـەنجام درا ، كـە ژمـارەی دانیـشتووانەكەی ، ٤٥٧,٠٠٠ هـەزار كەسـە . هـەروا ژمـارەی دانیـشتووانی وولاّتەكەی ، ٤,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن كەسە . هەروا رووبەری خـاكی وولاّتەكـەی ، ١٢٣,٣٠٠ هەزار كیلۆ مەتر چوار گۆشەیە . هەروا چڕی دانیـشتووانەكەی ، ٩٨ كـەس لـە یـەك میـل چـوار گۆشـەدا . هـەروا نـژادەكانی . زیـاتر لـە ١٠ هۆزو تیرەی تیا نیشتەجێە لە وولاّتەكەدا .

١٩٩٣/٥/٨ یەكـەم گـۆنگرەی نیـشتمانی ئافرەتـان لـە باكووری كوردسـتان گرێـدرا ، كـە ١٩٥ نووێنـەری هەڵبـژێردراو بەشـداریان تێـدا كـردو ڕۆڵـی گرنگـی هـەبوو بـە كاردانـــەوەی لەســـەرباری ئافرەتـــان و پەیوەندیـــەكان لـــە كوردســـتان و ناوچەكەدا .

١٩٩٣/٥/١٢ دامەزراندنی بنكەی ڕۆشنبیری – لالش– بۆ كوردە ئێزیدیەكان لە پارێزگای دهۆك لەلایەن حكوومەتی هەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٩٣/٥/١٢ لە هەڵمـەتی هێزەكانی سـووپای ڕژێمـی بەناو ئیسلامی لـە ئێران نزیكـەی

١٠٠ هەزار سەربازی بە ٥٠٠ تانك لەسەر سنووری باشووری كوردستان و ئێـران مۆڵـداو ناوچـەكانی پێنجـوین و قـەلادزێی كـۆنترۆڵ كـرد ، ئـەویش لـەپێناو ئەنجامـدانی مەرامـە جیاجیاكـانی دژی كـوردو بنكـەو بارەگاكـانی پــارتی دیمـــوكراتی كوردســـتانی ڕۆژ هـــەڵات لـــە هـــەرێمی باشـــووری كوردستان.

١٩٩٣/٥/٢٤ گــەلی ئــەریتیریا لــە ڕاپرســی گــشتی ڕازیبــوونی خــۆی بەدەنگــدان بــۆ ســەربەخۆیی ئــەریتیریا ڕاگەیانـدو كۆمـاری ئەسـیووبیاش دانـی تـەواوی بەئەریتیریا نا سەرەڕای كێشەو ململانێی سنووری لە نێوانیـان لـە ناوچـەو كێشووەرەكەدا .

١٩٩٣/٦/٨ گرێدانی كۆبوونەوە لە نێوان وەزیرەكانی دەرەوەی سووریاو توركیاو ئێران ، لە شاری دیمەشقی پایتـەختی سووریا ، بە هۆی مەترسـی لـە دوا ڕۆژی دەسـەڵاتی وولاتـەكانیان ، بـە هـۆی لكێنـدراوی كـوردو خـاكی كوردسـتان بەوولاتەكانیان بەزۆری زۆردارو بێ ڕەزامەندی گەلی كوردو بارودۆخی ئـەو كات ، بەپێی پەیمانی لۆزان لە ٢٤/٧/ ١٩٢٣ ی مۆركراو لـە لایـەن وولاٌتـانی هاوپەیمان بە سەركردایەتی بەریتانیا .

١٩٩٣/٦/٢٤ كوردە پەنابەرەكانی باكووری كوردستان لەهەندەران هێرشـیان كـردە سـەر بالوێزخانــەو دامــەزراوەكانی ڕژێمــی توركیــا لــە ئــەوروپا ، بــە تایبــەتی لەئەلمانیا ، كە لە ئەنجام ١٥ تورك دەستگیر كران بۆ تاوانبار كردنی ڕژێمـی توركیا.

١٩٩٣/٦/٢٧ هێزەكانی سووپای ئەمەریكا ٢٣ مووشـەكی تۆماهوكی هاوێشتە بارەگـای موخابــەڕاتی گــشتی ئێــراق لــە شــاری بەغــدا ، ئــەویش بەپەرچــدانەوەی ڕاســتەوخۆ لــە دوای هــەوڵی تیرۆركردنــی جــۆرج بۆشــی بــاوك لــە شــاری كووێتی پایتەختی وولاٌتی كووێت ، كە بووە هـۆی كووشـتنی شـەش كـەس لەكارەكدا .

١٩٩٣/٦/٣٠ دامەزرانـدنی پـارتی كۆمۆنیـستی كوردسـتان ڕاگەیەنـدرا… شـایانی باسـە بەرلەو مێژووەو بەرلەڕاگەیاندنی پارتی كۆمۆنیستی كوردستان، كە لیژنـەی هەرێمی پـارتی كۆمۆنیـستی ئێراق بوو، واتـە ئـەم لیژنەیـە تایبـەت بوو بە

هەرێمی باشووری کوردستان .

بەڵام بەهۆی بارودۆخی ئێراق‌و پەیوەندی لە نێوان هەرێمی باشووری کوردستان‌و دەسەڵاتی ناوەندی ئەوکاتی ئێراق.

١٩٩٣/٨/٥ تیرۆر کردنی مامۆستا مەلا عەبدولرەحمان قادر لە شاری هەولێر لەلایەن چەند کەسێکی دەروون لاوازو تاوانبار،... شایانی باسە کە مامۆستا سەرۆکی یەکیەتی زانایانی ئاینی ئیسلامی کوردستان بوو لەهەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٣/٩/١ کۆری دیالۆکی عەرەبی ئەوروپی لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن بەسترا... کە ئەمیر حەسەن کوری تەلال لەو کۆبوونەوە کە گوتی:-

ئەوروپا تەماشای باکووری ئەفریکیا دەکات لە ئیسلام‌و هەرسی گۆرینی دیموکراتی تیا دەکرێت‌و وولاتانی کەنەداو هەرس پیَ هێنانی ئابووری دەکات‌و شام دوورگەیەکی ئیسرائیلیە.

١٩٩٣/٩/٢ بە هۆی لیککشانی دەریا لە ئەندۆنیسیا ، کە بووە هۆی ڕوودانی گومەلەرزەی زەوی لە هەرێمی تسۆنامی لە نیکاراگوا ، کە بەرزی شەپۆلەکانی گەیشتە ١٠ مەترو بووە هۆی گیان لەدەست دانی زیاتر لە ١٧٠ هاوولاتی نیکاراگواو وێران کردنی بەدەیان خانوو وکێلگەی کشتووکاڵی‌و دەزگا میریەکان و دەر بەدەر بوونی بە دەیا خێزان لە ئەندۆنیسیا و ناوچەکەدا .

١٩٩٣/٩/١٣ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی ماف ئۆتۆنۆمی لە نێوان حکوومەتی ئیسرائیل‌و ڕێکخراوی ڕزگاری فەلەستین لە شاری واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریکا ، ئەویش لەپێناوچارەسەر کردنی کێشە هەڵواسراوەکان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٣/٩/٢٨ لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەگەری لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ژمارەیەکی زۆر لە ڕۆژنامەنووسان‌و پەیامنێرانی ئاژانسەکانی جیهانی‌و ڕادیۆو تەلەفزیۆنەکان ئامادەی بوون ، ئەویش لە سەر پەیوەندی نێوان پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K و ڕژێمی بەعسی لە سووریای داگیرکەر ، ئەوەی ڕاگەیاند کە پارێزگای ئەسکەندەرۆنە بەشێکی خاکی

سووریایەو تورکیا داگیری کردووە.
بەلام لە ڕاستیدا پارێزگای ئەسکەندەرۆنە نەخاکی تورکیاو نەخاکی سووریایە ، بەڵکوو خاکی کوردستانەو داگیر کراوە بە زۆری زۆردار بەپێی پەیمانە جۆراو جۆرەکانی وولاتانی هاوپەیمان بەسەرکردایەتی بەریتانیا بەتایبەتی پەیمانی لۆزانی ١٩٢٣/٧/٢٤ لە جیهاندا .

١٩٩٣/١٠/١ دوای تیرۆرکردنی دەیان نەیاری یەکتری ، هێزەکانی یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان هێرشیان کردە سەر بارەگاکانی بزووتنەوەی ئیسلامی لە هەولێر . کە لە ئەنجامدا زیاتر لە ٧٠ کەس لە هەردوو لادا کوژران ، دوای ئەوەش لە ١٢/١ی هەمان ساڵ لە هێرشێکی نێوان یەکیەتی و ئیسلامیدا دیسان دەیان کەس لە هەردوولادا کوژران .

دوای ئەوەش یەکیەتی نیشتیمانی لە ١٩٩٣/١٢/٢٨ هەژدە ئەندامی پارتی ئیسلامی بەدیل گرت ودوایی گوللە بارانیان کردن و ئیسلامەکانیش لە شاری هەولێر نۆ پێشمەرگەی یەکیەتی گرت و لووت و گوێیان برین ... ئەم کردەوانەش بووە هۆی دروست بوونی دڵگرانی جەماوەری کوردستان هەتا ئەندامانی ئەو پارتانە لە گۆڕەپانەکەدا .

دوای ئەم هەموو کارەسات و کێشەو ململانێیە ، یەکەم شەڕ لە نێوان پارتی و یەکیەتی دوای ڕاپەرین لە مانگی /١٩٩٤/٣ ڕوویداو بووە هۆکاری دەست پێکردنی شەری خوێناوی سەختی نێوان پارتی و یەکیەتی لە ١٩٩٤/٥/١ ، بەردەوام بوونی لە خوولە جیاجیاکان تاکوو ١٩٩٨/٩/١٧ بە مۆرکردنی ناچارکراو بەناوی ڕێکەوتنامەی واشنتۆن لە ئەمەریکادا.

دوای ئەوەش باری نە شەڕو نە ئاشتی دەستی پێکرد تاکوو ئێستاش تەنیا سێ خاڵی گرنگ ئەو پارتە کۆیان کردوونەتەوە ئەویش یەکەم :- سامان و پوول و پارە . دووەم :- کورسی و دەسەڵات . سێیەم :- دابەشی

داهات .

ئەگینا پارتی و یەکیەتی ناگەنە ئەو رۆژەی هەموو کێشەکانی نێوان خۆیان بەلاوە بنێن و روو لەخزمەتی گەل ونیشتیمان بکەن بە بەرەو هەژار بوونی خۆیان و دەوڵەمەندکردنی گەلی کوردستان لە پێناو پاراستن و سەقامگیرکردنی ئاسایشی نەتەوەو نیشتیمان .

١٩٩٣/١٠/٦ تەرمی بارزانی نەمرو ئیدریس بارزانی لەشاری شنۆ لە رۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی ئێران ، لە رێوو رەسمێکی مەزن و رێز لێنانێکی نەتەوایەتی لەلایەن گەلی کوردو سەرکردایەتی کورد هێنرایەوە خاکی دایک ، کە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراقە ، لەپێناو بەخاک سپاردنیان لەخاکی دایک لە دەڤەری بارزان لە هەرێمی باشووری کوردستاندا.

١٩٩٣/١٠/٨ لەدوای گەڕاندنەوەی تەرمی هەردوو سەرکردەی کورد بارزانی نەمرو ئیدریس بارزانی لە رێورەسمێکی بێ وێنە لەلایەن سەرکردایەتی کوردو گەلی کورد بەخاکی کوردستان سپێردران لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/١٠/١٥ سەرۆکی ئەمەریکای پێشوو- فریدریك دیکاریك- و سەرکردەی کۆنگرەی نیشتمانی ئەفریکیا - نلسۆن ماندێلا- خەلاتی نۆبلی ئاشتیان پێ بەخشرا ، ئەویش بە هۆی رۆڵی گرنگیان لە پێناو نەهێشتنی بیری رەگەز پەرستی لە باشووری ئەفریکیاو جیهاندا .

١٩٩٣/١٠/١٨ دەرکردنی یاسای کارکردنی پارتە رامیاری و نەتەوەیی و کۆمەلایەتی و زانستی ، لە باشووری کوردستان بە ژمارە ١٩٩٣/١٧ لەلایەن پەرلەمانی کوردستان ، لەپێناو خەباتی هاوبەشی پارتە کوردستانیەکان و بەرەو گەیشتن بەئامانجە بەرزەکانی گەل و نیشتمان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/١٠/١٩ ئافرەتی ناوداری جیهانی و بنەماڵە دیموکراتی خوازەکەی خاتوو بنازیر بۆتۆی کچی سەرۆك کۆماری پاکستانی پێشوو زولفەقار عەلی بۆتۆ ، کە بە نژاد کوردن و بە زمانی خۆی لە لێدوانێکی تەلەفزیۆنیدا دانی بەو راستیە ناو بۆ یەکەم جار لە مێژووی پاکستان پۆستی سەرەك وەزیرانی پاکستان بگرتە دەست بەلێهاتوویی و شۆرشگێری بنەماڵەکەیان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٣/١٠/٣١ کۆچی دوایی هونەرمەندو ئەکتەری ناوداری ئیتالی و جیهان- فیدریکۆ فیللینی- لەشاری رۆمای پایتەختی ئیتالیا.

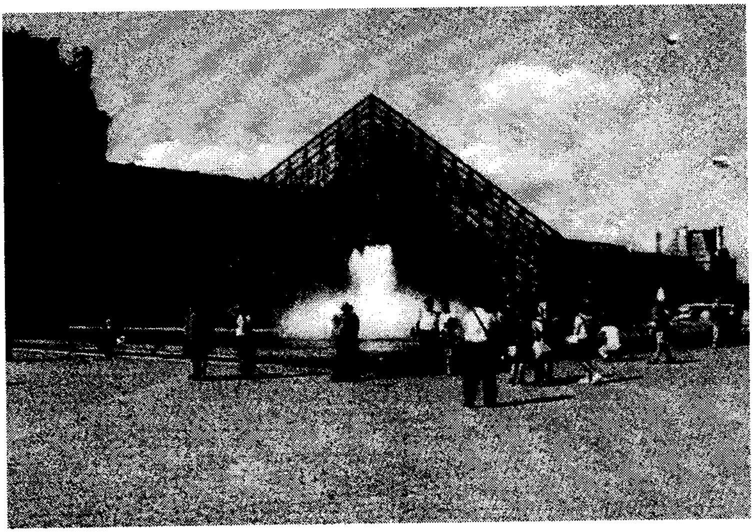
١٩٩٣/١١/٢ بەرپرسی دۆسیەی ئێراق لە وەزارەتی دەرەوەی بەریتانیا خاتوو- کاترین ڕۆیاڵ- سەردانی هەرێمی باشووری کوردستانی کردو چاوی کەووت بە سەرۆکی پەرلەمان و ئەندامەکانی پەرلەمان ، لەپێناو گۆڕینەوەی زانیاری لە نێوان هەردوولاو لێك تێگەیشتن لەباری کوردو دەسەڵات و پەیوەندی لەناوچەو هەرێمەکە و جیهاندا .

١٩٩٣/١١/٩ ئەندامانی پەرلەمانی کۆماری جۆرجیا - جاسمی وەزیرو ، جەلال جەمیل - سەردانی هەرێمی باشووری کوردستانیان کردو لەگەڵ سەرۆك و ئەندامانی پەرلەمانی کوردستان گفتووگۆی لێك تێگەیشتنیان ئەنجامدا لەهەولێری پایتەخت لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٣/١١/١٨ بەبۆنەی تێپەربوونی ٢٠٠ ساڵ بە سەرکردنەوەی مۆزەخانەی - لۆڤەر - لە پاریسی پایتەختی فەرەنسا ... سەرەك میتران بەم بۆنە هۆلێکی کردەووە بەناوی - ریشیللۆ - بە تەنیا ئەو هۆڵە بەقەد مۆزەخانەی دورسی فەرەنسیە ... کە نزیکەی ١٥٠٠ کارمەندو کرێکار لەو مۆزەخانەیەدا کاردەکەن و ساڵانەش زیاتر لە ٥,٠٠٠,٠٠٠ ملیۆن کەس سەردانی ئەو مۆزەخانەیە دەکەن .

جێگەی روونکردنەوەیە کە - مۆزەخانەی لۆڤەر - ناوێکەو لەجیهانی رۆشنبیری جیهاندا دەنگدانەوەیەکی تایبەتی خۆی هەیە ... هەر پێشەنگایەکی تێدابکرێتەوە ... بایەخی تایبەتی بەخۆوە دەگرێت ...ئەمەش یەککرتنەوەی شوێن و سەردەم . بە تایبەتی کە مۆزەخانەی - لۆڤەری - بە ناوبانگ لە وولاتێکی بەناو بانگ لە شارستانیەتی وەك شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا .

کە چەند هەفتەیەکە دەرگاکانی بۆ جەماوەرو گەشتیاران خستۆتە سەر پشت . ئەویش بەلەباوەش گرتنی پێشانگایەکی تاك لە جیهان ، کە یەکەمین جارە سەبارەت بە شاری بابل لە فەرەنسا دەگەرێتەوە کە زیاتر لە ٤٠٠ پارچە کەل و پەلی ئاسەواری زۆر بە نرخ و تاك لە مۆزەخانەی رۆژهەلاتی نزیکەوە لە شاری بەرلین ، هەروا لە مۆزەخانەی لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا کە لە ناو مۆزەخانە پارێزراوون لە وولاتەکەدا

هـەروا بابل بەدووری زیـاتر لـە ١٠٠ کیلۆمـەتر لەباشووری شـاری بەغدای پایتـەختی ئێسـتای ئێراقـەو پارێزگـای - حلـە - ی پـێ دەگـوترێ ... کـە تەمـەنی دەسـەڵاتەکانە لـە بابـل دا بـۆ ٥٠٠٠ هـەزار سـاڵ بـەر لەئێـستا دەگەڕێتەوە .

جالێرەدا ... لۆڤەر شوێنی نیشتەجێی فەرمی پاشا - چارلزی پێنجەم - بووە ، کە خەندەقێك و شوورەیەکن بەلای دەرەوەی قەڵاکە دروستکرد ... هەروا کتێبخانە بە ناوبانگەکەی خۆیشی لە ناو یەکێك لە قووللەکانی ئەم قەڵایە دروستکرد ... دوای ئەوە - فرانسوای یەکەم - چەند گۆڕانکاریـەکی گرنگـی لـەم قەڵایـەدا ئەنجامـدا ... کـاتێ لەسـاڵی ١٥٤٦ دا کـاری سەرپەرشتیاری بەئەندازیاری بیناسازی - بێرلیسکۆت - سپارد . هـەروا لەسـەردەمی پاشـا - هنـری دووەم - و - چـارلزی نۆیـەم - و - هنـری سـێیەمدا - کـاری نۆژەنکردنـەوە دەسـتی پێکـرد لەهـەردوولای ڕۆژئـاوا و باشووری قەڵاکە.

دوای چـەند سـاڵێك - کـاترین دومیـد یـسی , لـە سـاڵی ١٥٧٠ داوای لەئەندازیار - فلیپێرت دیلۆرم - کرد کە کۆشکێکی نوێ لەناوچەی - سابلۆنێر - ی بۆ دروست بکات کە ٥٠٠ مەتر لەکۆشکی لۆڤەری کۆن

دووربوو ... كەچی لەبەدبەختی كاترین دروستكردنی كۆشكەكە لەساڵی ١٥٧٢ راوەستا .

بەڵام كاترین داڵانێكی بەدرێژایی رووباری – سین – دروستكرد كە لۆڤەری كۆن و كۆشكی تۆیلری بەیەكەوە بەستاوە ... كاری ئەو پرۆژەیەش لەسەردەمی هنری چوارەم تەواوكراو هۆڵێكیشی بەناوی فلۆر بۆ زیادكرا ... بەڵام بەكۆچی دوایی لەساڵی ١٦١٠ دا كارەكە وەستا .

ئا بەم جۆرە وورده كاریەكانی مێژووی ئەم مۆزەخانەیەی لۆڤەر، ئەوكاتە زیاتر بەرچاوو بەرجەستە بوو. كە فرانسوای یەكەم دوازدە تابلۆی هونەری ئیتالی كۆكردەووەو لەوێی دانان ... ئیتر ئەم مۆزەخانەیە لەتابلۆ بەرەو دەوڵەمەندی هەنگاوی دەنا كەلەسەردەمی – لویسی سیانزەهەم – ژمارەی تابلۆكان گەیشتە ٢٠٠ تابلۆ لە مۆزەخانەكەدا .

بەڵام ئەم مۆزەخانەیە زیاتر بۆ چێژ وەرگرتن و تایبەت بوو بۆ پاشا و میرو دەست و پێوەندەكان تا هەڵگیرسانی شۆرشی فەرەنسا لەساڵی ١٧٨٦ دا ... لەسەردەمی ناپلیۆن ئەو مۆزەخانەیە زۆر زیاتر دەوڵەمەندبوو ...بەڵام لەدوای ساڵی ١٨١٥ تابلۆكانی ناو مۆزەخانەكە بۆ وولاتەكانیان گەراندەووە .

بە تایبەتی لەدوای شەری واترلوودا ، مۆزەخانەی لۆڤەر تەنیا بۆ پاراستنی شتە كۆنینەكان و تابلۆكانی هونەری نین ، بەڵكوو بە دەیا چالاكی هونەری تیا ئەنجام دەدرێت .

دوای ئەوە ئەو مۆزەخانەیە لە ساڵی ١٨٤٨ خاوەنداریەتەكەی بۆ دەوڵەت گەرایەووەو بوودژەی تایبەتی بۆ تەرخان دەكرا لەلایەن حكومەتی فەرەنسا ، كە ئەمرۆ ئەم مۆزەخانەیە زیاتر لە ٣٠٠,٠٠٠ هەزار پارچە كاری هونەری و كەلوپەلی نایاب و دەگمەن بەخۆوە دەگرێت ... لە وولاتەكەو جیهاندا.

سەرچاوە:– گۆڤاری – دوبەی رۆشنبیری – ژمارە /٣٦ مایسی /٢٠٠٨ .

١٩٩٣/١١/٢٦ رژێمی بەعسی لە ئێراق ، راستەوخۆو بەبێ مەرج رەزامەندی لەسەر بریاری/ ٧١٥ ی رێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان– ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوودەووڵەتی– كرد ، لە بارەی چاودێری كردنی چەكە هەمە جۆرەكانی

ئێراق ، بەتایبەتی چەکە کۆکوژیەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٣/١١/٢٦ حکوومەتی ئەڵمانیای فیدرال بەشێووەیەکی فەرمی چالاکیەکانی پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K ی قەدەخە کرد ، لەگەڵ ڕێکخراوەکانی سەر بەو ڕێکخراوەیە ، کە ٣٥ ڕێکخراو بوون ، کە ئەمەش بووە هۆی توندی جمووجۆڵی پارتی کرێکاران لە باکووری کوردستان لە نێوان پەناهەندەکان و دەسەڵاتی ئەڵمانیا.

١٩٩٣/١٢/١٢ لە دوای هەرەس هێنانی یەکیەتی سۆڤیەت و جیابوونەوەی کۆمارە جیاجیاکانی کە یەکیەتی سۆڤیەتی لێ پێك هاتبوو ، دەستووری نوێی ڕووسیای یەکگرتووی نوێی ڕاگەیاند ، کە زۆربەی دەسەلاتەکانی بە سەرەك کۆماری ڕووسیا دەداو سەربەخۆی تەواوی لەپەلەمان هەیە بۆ بەکار هێنانی تەواوی دەسەلاتی تاکڕەوی لە وولاتەکەدا.

١٩٩٣/١٢/١٥ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی بازرگانی و ئابووری لە نێوان وولاتانی توانادراری ئابووری لە ئەورووپا بەناوی — وتۆ— لە شاری واشنتۆنی پایتەختی ئەمەریکا ، ئەویش لە پێناو پاراستن و بەرزکردنەوەی بەرژەوەندیەکانیان لە جیهاندا .

١٩٩٣/١٢/١٥ مۆرکردنی ڕێکەووتنی ئاشتی لەنێوان ئیرلەنداو بەریتانیا لەسەر نەخشەی فراوانکردن ، لەپێناو ئاشتی کە کێشەی ئیرلەندای باکوور کۆتایی پێ بێت لە وولاتەکەدا.

١٩٩٣/١٢/٢٧ هێرشی پێشمەرگەکانی یەکیەتی نیشتمانی کوردستان بۆسەر بنکەی سەرەکی بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان ، لە گوندی بێتوواتەی دەشتی بیتوێنی سەر بە قەزای ڕانیە لە باشووری کوردستان ، کەبووە هۆی دەستگیر کردنی ، شێخ عوسمان عەبدولعەزیز ، ڕابەری بزووتنەوەکەو کووژرانی بەدەیا لە چەکدارو لایەنگرانی بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان لە دەڤەرەکەدا .

١٩٩٤

١٩٩٤/١/٢ کۆمەلێك لە توندڕەوە شۆڤینیەکانی تورك ، لە وولاتی بەلژیکا هێرشیان کردە سەر ئاوارە کوردەکان ، بەشێووەیەکی نامرۆڤانە بە ئامۆژگاری ڕژێمی

تورکیا ، کە هەردوو لایەنی کوردو تورك دانیشتووانی پەنابەری بەلـژیکا بوون لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/١/٢ ڕێکخراوی زایاتێستای ڕزگاریخوازی نیشتمانی دژ بەحکوومەتی مەکسیك ، شالاویان کردە سەر حکوومەت بەجێ بەجێکردنی داواکانیان لە وولاتەکەدا.

١٩٩٤/١/٥ کەسایەتی رامیاری ناوداری بەریتانی- ژڤری ئارگەر- بەنووێنەرایەتی سەرەك وەزیرانی بەریتانیا - تۆنی بلێر - سەردانی باشووری کوردستانی کردو لەلایەن بەرپرسانی هەرێمی کوردستان پێشوازی لێکرا لە شاری هەولێری پایتەخت لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٤/١/٨ ئەندامی مەکتەبی سیاسی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق- رەحیم عەجینە- لەچاوپێکەووتنێك لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا گوتی:- گفتووگۆی نێوان پارتی کۆمۆنیستی ئێراقو پارتی بەعس لە ئێراق ، بەر لەکودتای ١٩٦٨ دەستی پێکردبوو . کە سەرەك کۆمار ئەحمەد حسن بەکرو سەرکردەی کۆمۆنیستی موکەرەم تاڵەبانی داوای هاوپەیمانیان لە نێوان کۆمۆنیستەکان و بەعسیەکان کرد لەپێناو وەرگرتنی دەسەڵات.
بەڵام کۆمۆنیستەکان ئەو پێشنیارەیان رەتکردەوە ، هەروا دوای ١٧/ ٧ و بەر لە ١٩٦٨/٧/٣٠ ئەحمەد حەسەن بەکرو عەبدوڵلا سەلوم سامرائی رەوان کران بۆ چاوپێکەووتن لەگەڵ ئەندامانی لیژنەی ناوەندی پارتی کۆمۆنیست ، ئەویش ماجد عەبدولرەزا بوو بە داوای گفووگۆیان کرد ، بەڵام سەرکەوتوو نەبوو لە ئنجامی بیروو بۆچوونی جیاوازیان .

١٩٩٤/٢/٣ نووسراوی پارێزگای مووسڵ بە ژمارە/٩٨٢١ بۆسەرکردایەتی لقەکانی پارتی بەعسی لە پارێزگای مووسڵ و دهۆك و هەولێری ناردووە لە ژێرناوی - گەشەپێدانی تەوەری موسڵ- شیخان- بۆجیاکردنەوەی ١٨٢٩ پارچە زەوی نیشتەجێ بوون لەناوەندی قەزای شێخان لە هەرێمی باشووری کوردستان بۆ عەرەبە هاوردەکان... ؟...!.

١٩٩٤/٢/٢٣ لەدوای ئەو کێشەو ململانێیە توندو تیژەی نێوان پێکهاتەی نەتەوەیی ، بەتایبەتی ئاینی لە ئەنجام ئیسلامەکانو کرواتەکان گەیشتنە رێکەوتنی

وەستانی شەڕی نژادیو ڕەگەزی لە نێوانیان کە زیانو زەرەرێکی زۆریان پێکەووت لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/٢/٢٧ کۆچی دوایی شاعیرو رۆمانووسی گەلی کورد مامۆستا -عەلی محەمەد حاجی مستەفا قوربانی - ناسراو بە - مەدهۆش - لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان لە تەمەنی ٧٥ ساڵیدا .

شایانی باسە ئەم شاعیرە لە ساڵی ١٩١٩ لە شاری سلێمانی چاوی بەجیهان هەڵهێناوە. خوێندنی بنچینەییەکانی لەشاری سلێمانی تەواوکردووە ... لە ساڵی ١٩٣٩ دەست بەشیعر نووسین و رۆمانووسی کردووەو لە ژیانی خۆی لە کارەکانی بەردەوام بووە کە خاوەنی هەشت بەرهەمی نایابی بەرچاو بووە کە بۆتە مایەی دڵخۆشکەری گەلی کوردستان .

١٩٩٤/٣/٢ لەدوای کێشەو گیروگرفتێکی زۆر لەنێوان ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی زاپاتێستاو حکوومەتی مەکسیك ، ڕێکەووتنی ئاشتیان مۆر کرد لەوولاتەکەیاندا.

١٩٩٤/٣/١٨ لەدوای کێشەو ململانێیەکی زۆر، لە ئەنجام گەڕانەوە بۆ سەرمێزی گفتووگۆ لە ئاکام کرواتیەکانو ئیسلامەکان یەکیەتی کرواتیان پێکهێنا بەڕژێمی یەکیەتی کۆنفدراڵی لەبۆستەدا.

١٩٩٤/٣/١٩ بۆ یەکەم جار لە مێژووی باکووری کوردستان دەسەڵاتی تورك دان بنێ بە جەژنی نەورۆز ، کە لە زۆربەی شارەکانی باکووری کوردستانی ژێر دەسەڵاتی تورکیا ، ئاگری نەورۆزیان کردەوەو جەژنە پیرۆزەیان لە یەکتر دەکرد بەجلو بەرگی کوردیو گۆرانی کوردیو شاییو زەماوەندی رەسەنی کورد لە هەرێمی باکووری کوردستان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٣/٢٠ کردنەوەی بەشی کوردی لە tv کەنەدا بۆ ماوەی ٤٥ سات تاکوو ئێستاش بەردەوامە لەپەخشی پرۆگرامەکانی لەوڵاتەکەدا . کە ئەمەش کاریگەری هەیە لە سەر ناساندنی کورد لەو وڵاتە لە هەموو لایەنە جۆراو جۆرەکانی بوونی کورد لەم وڵاتەدا.

١٩٩٤/٣/٢٤ حکوومەتی ئەڵمانیا بەهۆی پاڵەپەستۆ خستنە سەری لەلایەن رژێمی تورکیا ، بڕیاری دژ بەکوردە پەنا بەرەکانی دەرکرد بەرامبەر بەو کەسانەی کە چالاکی پارتایەتی و نەتەوەیی ئەنجام دەدەن لە ووڵاتەکەدا .

١٩٩٤/٤/٦ سەرۆکەکانی کۆماری ڕواندا و بۆرەندی - هابیاریو ، نتابامیرا- لە کارەساتی کەووتنە خووارەوەی فڕۆکە تایبەتیەکەیان ، گیانیان لەدەستدا ، کە کارێکی ئەنجامدەر بوو لەلایەن هێزەکانی تیرەی هۆتۆ کە ڕواندا مێژوویەکی پڕ لەکارەسات و گیروو گرفت و ململانێی هەبووە لە ووڵاتەکە و ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٤/٢٥ دامەزراندنی کۆمەڵەی پەیوەندی نێوودەووڵەتی لەبارەی باری بۆسنە ، کەپێکهاتبوو لەئەمەریکاو رووسیا و ئەڵمانیاو بەریتانیاو فەڕەنسا ، کە لەکۆتایی گفتوو گۆکانیاندا گەیشتن بە بڕیاردانی هێلی ئاشتی ، ئەویش بە دابەشکردنی خاکی بۆسنە بەم شێوەیە کە- ٥١٪ لەخاکی یەکێتی کروات - ئیسلام ٤٩٪ . و ئەم رێکەووتنەش سەرکەووتنی بەدەست هێنا ، کەبووە هۆی ئەوەی لە ١٢/٣١ی هەمان ساڵ بەراگەیاندنی وەستانی شەڕ بەپێی رێکەووتننامەکەو چارەسەرکردنی کێشە هەڵوواسراوەکان لە ووڵاتەکەو ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٥/١ بە هۆی بەرژەوەندی تایبەتی دەسەڵات و سامان و بیروو بۆچوون سەرەتای دەست پێکردنی شەڕی یەکەمی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان دەستی پێکرد ، کە هۆکاری هەڵگیرسانی سەرچاوەکەی لە شارۆچکەی قەلادزێ بوو ، ئەویش لە سەر سامان . ئەمەش لەدوای ڕاپەرینە مەزنەکەی بەهاری/ ١٩٩١ و بووە هۆی بەرەودابەشکردنی باشووری کوردستان بەدوو ئیدارەی دژ بەیەکترو لەتکردن لە هەرێمی باشووری کوردستاندا ...؟...!.

١٩٩٤/٥/٦ لـەدوای هـەوڵو تەقەلایـەکی زۆر لـە نێـوان حکوومـەتی کۆمـاری مۆڵـداڤیاو کۆمـاری ڕۆمانیـا ، ئـەویش لـەپێناو یـەکگرتنی هـەردوو وڵات ، بـەڵام گفتووگۆیەکیان هەرسیان پێهێنرا .
هۆکارەکـەش کـە گـەلانی مۆلـداڤیا لـە ڕاپرسـی گـشتی ڕەزامەنـدیان لەسـەر یەکگرتنی هەردوو کۆمار نەکرد ، لەپێناو بوونیان بەیەك کۆماری یەکگرتوو لەناوچەکەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٤/٥/٧ نووسـراوی پارێزگـای موسڵ- نەینـەوا- بـەژمارە/٢٨٦٨ بەپـشت بەسـتن بەنووسراوی لێژنەی باکوور بە ژمارە/٥٧٠ لە٢٧/٤/١٩٩٤ تەوەری موسڵ - شێخان لەهەرێمی باشووری کوردستان دەست نیشان دەکات ، کە- یەکێکە لـەو تـەوەرە گرنگانـەی داواکراوەو پڕۆسـەی بەعـەرەبکردن دەیانگرێتـەوە ، لەبـەر ئـەوە دەبێ هـەموو کاتێـك بەچڕی عـەرەبی لێنیـشتەجێ بکرێـت لـە ناوچەکەدا .

١٩٩٤/٥/٨ ڕێکخـراوی - I.N.C - هەلـسا بـە ناوبـژیووانی کـردن لـەنێوان پـارتی دیموکراتی کوردستانو یەکیەتی نیشتمانی کوردستان لە هەرێمی باشوری کوردستان ، کە لێژنەیەکی پێك هێنا لە پێنـاو ئارام کردنـەوەی بارو دۆخـی شـەڕو هـەرێمی کوردسـتان ، کـە کـۆنترۆل کردنـی تـەواوی کارەکـانی گرتـە دەست ، بەڵام شەڕی خۆکووژی دژ بەمافە باڵاکانی کوردو کوردستان هـەر بەردەوام بوو لەدوای ڕاپەڕین لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٤/٥/١٧ هێزەکـانی ئاسمـانی سـەربازی ڕژێمـی تورکیـا ناوچـەکانی شارۆچـکەی قەلادزێی لە هەرێمی باشووری کوردستان بۆردومان کـرد ، بۆ لـەناو بردنـی بنکەو بارەگاکانی پارتی کرێکارانی کوردستان P. K.K کە لەو کاتە شـەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی و یەکیەتی بەردەوام بوو گەرچی دەبوایە...؟...!.

١٩٩٤/٥/١٧ ئەنجوومـەنی ئاسایـشی ڕێکخـراوی نەتـەوە یـەکگرتووەکان بڕیـاری ژمـارە /٩١٨ ی دەرکرد ، ئەویش بەقەدەخە کردنی داهاتی چەك بۆ دەسەڵاتدارانی ڕوانـدا ، هـەروا دادگـای نێوودەوڵـەتی دامەزرانـد بـۆ دادگـایی کردنـی تاوانبارنی بە کۆمەڵ کووژی وجەنگ لەناوچەو هەرێم و جیهاندا .

١٩٩٤/٦/١١ بڵاوکردنەوەی یەکەم ژمارەی گۆڤاری رامان ، لە لایەن وەزارەتی ڕۆشنبیری

حکوومـەتی هـەرێمی کوردسـتان لـە پارێزگـای هـەولێر لـە هاوینـە هـەواری سـەلاحەدین ... کـە یەکـەم ژمـارەی لەچاپخانەی شـەریعە لـە شـاری دهـۆك بەچاپگەیەندرا بەسەر نووسـەری ئازاد هەبدولواحد لـە هـەرێمی باشـووری کوردستان .

١٩٩٤/٧/٨ کۆچـی دوایـی سـەرۆکی کۆریـای بـاکوورو سـکرتێری یەکـەمی لیژنـەی ناوەنـدی پـارتی کۆمۆنیسـتی کۆریـا- کـیم ئیـل سـۆنگ- کـە لـە خێزانێکـی هەژار لەدایك بووەو گەیشتە ئەو پلەو پایە بەرزە لە وولاتەکەیدا لە جیهانـدا .

١٩٩٤/٧/٢٢ بەیارمـەتی و هاوکـاری خـاتوو دانیـال مـیتران رێکـەوتن لـە نێـوان پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و یەکیـەتی نیشـتمانی کوردسـتان مـۆر کـرا بـەهۆی بـەردەوامی شـەڕی خۆکـووژی لـە باشـووری کوردسـتان لـە دوای ڕاپەڕینـە مەزنەکەی گەلی کورد لە سالّی/ ١٩٩١ لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٤/٧/٢٣ لـە دوای بـوونی گامبیـا بـە وولاتێکـی کۆمـاری و وەرگرتنـی پۆسـتی سـەرەك کۆمـار لـە لایـەن داودا چاوارو بـەردەوام بـوو لەپۆسـتی سـەرەك کۆمـار لـە رێگەی هەلبژاردن ... بەلام لە ڕێگەی کودەتای سـەربازی لـە دەسـەلات لابـرا ، کە ماوەی ٢٤ سالّ دەسەلاتدار بوو لە سەر وولاتەکەدا.

١٩٩٤/٨/١٨ کۆچی دوایی هونەرمەندی نیگارکێشی ریالیزمی سـەرەتایی - ئەسـکەندەر عوسمان - لە شاری هـەولێر لـە هـەرێمی باشـووری کوردسـتان ... شـایانی باسـە ئـەم هونەرمەنـدە لـە هـاوینی سـالّی ١٩٣٨ لـە گـەرەکی سـەعدوناوەی شـاری هـەولێر چـاوی بـە جیهـان هـەلّهێناوە ، هـەر لـە شـاری هـەولێر قۆناخەکانی خوێندنی لە سالّی ١٩٦١ تەواوکردووە .

دوای ئـەوە بـە پلـەی مامۆسـتا بـەردەوام بـووە لـە کـارە هونەریـەکانی تـاکوو کۆچـی دوایـی کـردووەو منداڵەکانیشـی بـەردەوامن لـەم کـارە هونەریانـەدا ، وەك بـەردەوامی لـەکاروانی هونـەری نیگارکێشـی و وێنەکێشـی لـە هـەرێمی باشووری کوردستان .

لـە ١٩٩٤/٩/١٨ کردنـەوەی وێـستگەی مـۆلّتی کـۆلّتی ئـەلمانیا ، کـە بەشـی کوردی دەست پێکرد کە پرۆگرامەکانی لە بارەی رەوشـی ئـاوارە بوونـەو لـە

کارەکانی بەردەوامە .

١٩٩٤/٨/٢١ گرێدانی کۆبوونەوەی وەزیرەکانی دەرەوەی ، ئێراق و ئێران و سووریا لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ، بە پشتگیری کردن لە یەکپارچەیی خاکی ئێراق و ئاڵۆز کردنی باری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد و دەسەلاتەکەی ، بەهۆی شەڕی خۆکووژی و زیاتر دەست تێوەردان لە پێناو هەرەس پێهێنانی ئەو ئەزموونەی کە لە باشووری کوردستان هاتۆتە کایەوە بەلام کورد...؟...!.

١٩٩٤/٨/٢١ هێزەکانی سووپای ئێرلەندا وەستانی شەڕی یەك لایەنەی لەگەڵ دەسەڵاتدارانی سووپای بەریتانیا ڕاگەیاند ، بەڵام بێ سوود بوو کە بووە هۆی زیاتر لە ئاژاوەو پێکدادان تاکوو مانگی/ ١٩٩٧/٧ کە دووبارە وەستانی شەڕ ڕاگەیەندراودەستکرا بە گفتووگۆی نێوان بەرپرسانی ئێرلەنداو حکوومەتی بەریتانیا .

١٩٩٤/٩/٢١ کۆمەڵەی نیشتمانی کەمبۆدیا دەستووری نوێی کۆماری ڕاگەیاند بە گەڕانەوەی سیهارنۆك ، بە بوونی بە شانشین لەسەر وولاتی کەمبۆدیا لەدوای خەبات و قوربانیەکی بێ وێنە لە پێناو ژیانی ئاسوودەیی و ئارامی وولاتەکەو بەرەو پێش بردنی لەهەموو بوارەکاندا.

١٩٩٤/١٠/١٠ کۆچی دوایی هونەرمەندو شۆڕشگێڕی بەناوبانگی کورد لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی ڕژێمی تورکیا ، عوسمان سەبری ، ناسراو بە –عوسمان ئاپۆ– لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٤/١٠/١٥ بەپێی بڕیاری ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ، سەرەك کۆماری هایتی– ئەرستید– گەڕاوە هایتی و لەهەمان ڕۆژ ئەنجوومەنی ئاسایشی نێوو دەووڵەتی بڕیاری ژمارە/ ٩٤٨ی دەرکرد ، بە هەڵگرتنی ئەو سزایانەی کە خستبوویانە سەر هایتی بەهۆی کودەتای سەربازی لەمانگی/ ١٩٩١/٩ بەرامبەر بە ئەرستید سەرەك کۆماری هایتی لە وولاتەکەدا .

١٩٩٤/١٠/١٦ لەدوای لێك دابڕان و دژایەتی کردنی یەکتری ریکەووتننامەی ئاشتبوونەوە لە نێوان حکوومەتی ئیسرائیل و ڕژێمی شانشینی ئوردن مۆر کرا ، ئەویش بە کۆتایی هێنانی کێشەکانی نێوانیان و نێوان ئیسرائیل و فەلەستین ،

بەسەرپەرشتی سەرۆکی ئەمەریکا بیل کلنتۆن و بەرو ئارمکردنەی باری ناوچەکە.

١٩٩٤/١٠/١٨ هونەرمەندی حەیران بێژی نەتەوەیی کوردو دەشتی هەولێر لە هەرێمی باشووری کوردستان – ڕەسول بێزار گەردی– لەشاری هەولێر کۆچی دوایی کرد لە دوای ململانێیەکی زۆر لەگەڵ نەخۆشیەکانی لە شارەکەدا .

١٩٩٤/١٠/٢٨ لەدوای ٤٦ ساڵ لەناکۆکی و کێشەو ملمڵانێ لە نێوان ئیسرائیل و ئوردن لەسەر کێشەی فەلەستین بە فەرمی ڕێکەووتنی ئاشتبوونەوەیان مۆر کرد ، بەسەرپەرشتی سەرۆکی ئەمەریکا بیل کلنتۆن ڕاگەیاند لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن.

١٩٩٤/١١/٧ نووسراوی پارێزگای موسڵ بە ژمارە/ ٩٩٢٣ ئەوەی جێگای سەرنجە کە– تەها یاسین ڕەمەزان – لەبەر ئەوەی سەرۆکی لێژنەی باکوور بووە ، نووسراوێکی ڕەزامەندی سەرۆکایەتی کۆماری ئاراستەی وەزارەتی ناوخۆی ڕژێمی بەعس لە ئێراق ، کردووە بەدابەشکردنی ١١٠٠ پارچە زەوی نیشتەجێبوون . بە سەر عەرەب لە ناوەندی قەزای شێخان لە هەرێمەکەدا .

دووبارە پارێزگای موسڵ نووسراوێکی بەژمارە/ ٨٠٣٩ لە ١٠/٤ی هەمان ساڵ ئاراستەی بەڕێوەبەرایەتی شارەوانی پارێزگا کردووە بۆ هەڵوویست وەرگرتن ، دەربارەی دابەشکردنی ٣٠٠ پارچە زەوی نیشتەجێکردن بۆ هۆزی عەزاوی و ٣٠٠ پارچە زەوی بۆهۆزی دیکەو ٣٠٠ پارچە زەویش بۆخێزانی شەهیدانی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، هەروا دابەشکردنی ١٢٠٠ پارچە زەوی بۆ هۆزەکانی حەدیدو تەی و خانەنشین و سەربازەکان و عەزاویەکان لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٤/١١/٨ ئەو هەشت پەرلەمانتارە کوردەی کە لەلایەن ڕژێمی تورکیا دەست بەسەر کرابوون ، بەهۆی بیری نەتەوەیی و نیشتمانیان لەپێناو کوردو کوردستان ، دوان لەو هەشت پەرلەمانتارە ئازاد کران و شەشەکەی دیکەیان بۆ ماوەی پانزە ساڵ زیندانی کران ، یەك لەوانە خاتوو لەیلا زانای کچە کوردی شۆڕشگێڕو قارەمان لە کوردستان و جیهان .

١٩٩٤/١١/٢١ ڕێکەووتننامەی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان ویەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، لە شاری ئەنکەرەی پایتەختی تورکیا مۆرکرا بە هۆی ناکۆکی

نێوانیان ، ئەمەش لە ئەنجامی دامەزراندنی حکوومەتی پەنجا بە پەنجا ، لەدوای ڕاپەڕینە مەزنەکەی گەلی کورد لە بەهاری /١٩٩١ ، بەلام لە وولاتێکی داگیرکەری کوردو کوردستان و وێرانکەر لە هەموو بوارە جیاجیاکان و جینۆساید بێت....!..؟.

١٩٩٤/١١/٢٤ گرێدانی کۆنفرانسی کوردناسی لەلایەن نووێنەرانی کوردو نووێنەرانی ڕووسیا لە شاری مۆسکۆی پایتەختی ڕووسیای یەکگرتوو ئەنجامدرا .

١٩٩٤/١١/٢٨ لەراپرسی میللی گەلی نەرویژ دەنگدەران نارەزاییان دەربڕی لە پێناو بوون بە ئەندام لە یەکیەتی ئەوروپا.

١٩٩٤/١٢/٢ ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بڕیاریدا بە دابڕینی شارۆچکەی مەخمور لە پارێزگای هەولێرو بەستنەوەی بە پارێزگای مووسڵ ، ئەویش بەهۆی دەوڵەمەندی ناوچەی مەخمور بەسامانی نەوت ، لەهەمان کات لە پێناو بەعەرەبکردنی تەواوی ناوچەکانی قەراج و کەندیناوەو شەمامك کە دانیشتووانی مەخمور لە ٩٩٪ کوردن لە هەرێمی باشووری کوردستان لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٤/١٢/٢٣ مانگرتنی ٥٧ ئەندامی پەرلەمانی کوردستان لەناو بارەگای پەرلەمان دژی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، کەزیاتر لە ١٠٠ ڕۆژ بەردەوام بوون لە مانگرتنەکە ، بەلام بێ سوود بوو کە لەلایەن جەماوەری گەلی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، هەڵبژێردرابوون بۆ ئەندامیەتی پەرلەمانی کوردستان .

بەلام ڕێکەووتننامە لە تورکیا مۆر دەکرێ بەسەرپەرشتی داگیر کەرو دووژمنی سەرەکی و بنەڕەتی کوردو خاکی کوردستان لە ماوەی ٥٠٠ ساڵ زیاتر بەر لە ئێستا ، کە زیاتر لە ٢١٢,٠٠٠ هەزار کیلۆمەترچوار گۆشەی لە خاکی کوردستان و زیاتر لە ٢٠ملیۆن کورد کە بە تورکی چیایەکانی لە قەلەم داوە...؟!..!.

١٩٩٥

١٩٩٥/١/١ بەڕازی بوونی گەلانی سووید بۆ بوون بە ئەندام لە یەکیەتی ئەوروپا

لەڕێگــەی ڕاپرســی ، ڕژێمــی شانــشینی ســووید بــووە ئەنــدام لەیەكیــەتی ئەورووپا لە كێشووەرەكەدا .

١٩٩٥/١/١٨ دۆزینــەوەی زنجیرەیــەك لــە ئەشــكەووت لــە گونــدێكی باشــووری فەرەنــسا لەلایــەن شووێنەوارناســانی فەرەنــسا ، كــە ئــەو وێنانــەی تیــای كێــشراوە مێژووەكەی دەگەڕێتەوە بۆ ٢٠ هەزار ساڵ بەرلەمێژوو لەوولاتەكەدا.

١٩٩٥/٢/٢ خــەمخۆرو بــەهانا وەهــاتنی كــوردو مافــە ڕەواكــانی – خــاتوو مــیتران– هاوســەری ســەرۆكی پێــشووی فەرەنــسا ، كــە ســەرۆكی ڕێكخــراوی سەربەستیە ، لە گەڵ كلاوس كینگل وەزیری دەرەوەی ئەڵمانیاو ئەندامی پەرلەمانی بەریتانیا ، داوایان لە هەردوو پارتی كوردی شەڕكەر ، پارتی دیموكراتی كوردستانو یەكیەتی نیشتمانی كوردستان كرد . كە شەڕی خۆكووژی ڕاگرنو كاردانەوەی لە بارو دۆخی داهاتووی كورد دەكات ، بەڵام هەوڵەكانیان بێ سوود بوو بە هۆی بەرژەوەندی تایبەتیان لە سەر هەرێمەكەدا .

١٩٩٥/٢/١٤ جێگری سەرەك كۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق – تەها یاسین ڕەمەزان – بە نووسراوێكی بە ژمارە/٢٠/٢٥٠ كە فەرمان دەدات بە ، كە – پێویستە– بۆ گوواستنەوەو تەواوكردنی تۆمارگەكانی باری شارستانیو پسوولەی خۆراك ، بۆ ئەو شووێنە كشتووكاڵیانەی كە گرێبەستیان بۆ كراوە ، دواكــاتیش دیــاری كــراوە بــۆ گوواســتنەوەی بۆشــووێنی ئــەولادێو كۆمەڵگایانەی كە بڕیاری لە سەر دراوە لێی بژین.

١٩٩٥/٢/٢٦ لایەنگرانی پارتی كرێكارانی كوردستان P. K.K شالاویان بردە سەر شەش بنكەی گەشتوگوزاری توركیا لەشاری بەلینو بۆنی پایتەختی ئەلمانیا ، بە هۆی شۆڤینیەتی ڕژێمی توركیا ، كە بەرامبەر بە كورد ئەنجامی دەدا لە بەتوركردنی كوردو خاكی كوردستان.

١٩٩٥/٢/٢٧ ئەنجامدانی ڕووداوە دلتەزێنەكەی شارۆچكەی زاخۆ لە پارێزگاری دهۆك لەهەرێمی باشووری كوردستان ، لە لایەن تیرۆریستو دووژمنانی گەلو نیشتمان ، كە بووە هۆی شەهید بوونی ٩٥ هاووڵاتیو زامدار بوونی ١٨٥ هاووڵاتی دیكە لە شارەكەدا .

١٩٩٥/٣/٢٠ ڕژێمــی شــۆڤینی توركیــا لــە هێرشــێكی بەرفراوانیــدا ٣٥ هــەزار ســەربازی بەهــەموو جۆرە چەكێكی سەردەمی خستە نــاو خــاكی هــەرێمی باشووری

کوردستان ، بە درێژایی ١٢٠ کیلۆمەترو بە پانی ٤٠ کیلۆمەتر .
ئەویش بۆ لێدان و بۆردومان کردنی بنکەو بارەگاکانی پارتی کرێکارانی کوردستان P. K.K لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٥/٣/٢٨ خوولی دووەمی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان . دەستی پێکردەوە لەدوای ڕاپەڕینی بەهاری / ١٩٩١ی گەلی کورد لە باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراقی داگیر کەری بەزۆر دورستکراو لە سەر خاکی هەرێمی باشووری کوردستان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٥/٣/٢٨ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و سکرتێری پەرلەمان ، نامەیەکی هاوبەشیان ئاراستەی پەرلەمانی ئەوروپا و خاتوو دانیال میتران و سکرتێری UNو ڕێکخراوی UN لە کوردستان و گەلێ ڕێکخراوی دیکە لە ناوەوەو لە دەرەوەی کوردستان کرد ، بەهۆی شەڕی خۆکووژی و لەپێناو هێور کردنەوەی بارو دۆخ لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٥/٤/٢ جەندرمەکانی ڕژێمی تورك حەوت جووتیاری کاسبکاری باشووری کوردستانیان سەربڕی لە نزیك سەرسەنگ ، کە بە کاری کرێکاری خەریك بوون لە پێناو دابین کردنی بژێووی ژیانیان لە ناوچەکەدا .

١٩٩٥/٤/٣ حکوومەتی ئەلمانیا نارەزایی توندی خۆی دەربڕی و ئاراستەی ڕژێمی تورکیای کرد ، بەرامبەر بەو هێرشەی کە کردیە سەر کورد ، هەروا کۆمەڵەی هاوکاریش نامەیەکی بەزمانی تورکی و کوردی لەسەر هێرشە سەربازیەکەی تورك بڵاوکردەوە بەرەو جیهان .

١٩٩٥/٤/١٢ ڕاگەیاندنی پەرلەمانی کوردستان لەدەرەوەی خاکی کوردستان لە شاری لاهای پایتەختی هۆلەندا.

١٩٩٥/٤/١٣ حکوومەتی ئەمەریکا نارەزایی خۆی بەرامبەر بەحکوومەتی هۆڵەندا ڕاگەیاند بە ماوەدان بە ڕاگەیاندنی ئەنجوومەنی پەرلەمانی کوردستان لەناو خاکی وڵاتەکەی و ئەنجامدانی کارەکانی خۆی وەك مینبەرێکی کوردی لە ئەوروپا.

١٩٩٥/٤/١٦ بەبۆنەی جەژنی مەسیحیەکان - پاپا یۆحنا پۆلسی دووەم - نارەزایی خۆی ئاراستەی جیهان و وڵاتانی داگیرکەری کوردستان کردو نارەزایی

دەربڕی بەرامبەر بەو كارانەی كە بەرامبەر بەكوردو خاكی كوردستان دەكرێت لەهەرێمەكەدا.

١٩٩٥/٤/١٩ سەركردەی عەرەبی و دۆستی كورد سەرەك كۆماری لیبیا – موعەمەر قەزافی – لە ڕاگەیاندنێكی تەلەفزیۆنیدا گووتی:- من دووژمنی ئەو كردەوانەم كە ئێراق و توركیا و ئێران بەرامبەر بەگەلی كورد دەیكەن، و بۆ ڕۆژی دوایی لە ڕۆژنامەو گۆڤارەكانی فەرمی حكوومی و ئەهلی كۆماری لیبیا بلاو كرایەوە بە مانشێتی بەرچاو لە راگەیاندنكانی كۆماری لیبیا لە وولاتەكەدا .

١٩٩٥/٤/٢٣ بەستنی كۆڕێك لەلایەن وولاتانی عەرەبی بە ناوی – تیرۆرو عەرەب– كە٧٠ بەرپرس و شارەزاو ڕۆشنبیری عەرەب بە نووێنەری وولاتەكانیان بەشداریان تێداكرد ، ئەویش كە ڕاگەیاندنی كۆتایی ئەو كۆڕە بەڕێنماییەكانی قورئان و كتابە ئاسمانیەكان بێت ، كە دەبێتە نووێنەری بنەماكانی شارستانیەتی عەرەبی ئیسلامی و پشتگیری تەواوی یاساو ڕێنماییەكان و بڕیارەكانی ڕێكخراوی نێوودەوولەتی دەكەن...؟.

شایانی باسە كە گومان لەوەدا نیە كەدەسەلاتە عەرەبیەكان دامەزرێنەرو پالپشت و یارمەتی دانی تیرۆرستن لەناوچەو هەرێم و جیهان.

١٩٩٤/٤/٢٥ بلاو كردنەوەی یەكەم ژمارەی گۆڤاری گولان لەشاری هەولێر لەلایەن دەزگای ڕاگەیاندنی پارتی دیموكراتی كوردستان لە هەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٩٥/٥/١ لێدوانەكەی سەرەك كۆماری توركیا – سلیمان دیمریك – لەكاتی هێرشە ئاسنینەكەی ١٩٩٥ ، كە داوای كرد:-

پێویستە سنووری نێوان ئێراق و توركیا هەموار بكرێت بە هۆی باری ئاسایشەووە ، ئەوەشی گووتی :-

کە شاری یاخوود پارێزگای مووسڵ تاکوو ئێستاش سەر بە تورکیایە و هی تورکیایە .
ئەم بیرکردنەوەیەش لە مێشکی ژەنەراڵەکانی سووپای تورکیاو دەسەلاتی عەلمانی تورکیا دەرناچێت ، بەگەڕاندنەوەی ویلایەتی مووسڵ بۆ سەر تورکیای دوای رووخاندنی ئیمپراتۆریەتی عوسمانی ، کەخاکی هەرێمی باشووری کوردستانەو لکێندراوە بە ئێراق .

١٩٩٥/٥/٢١ هێزەکانی سووپای پارێزەری رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دەستیان بەسەر کۆماری هایتی داگرتو سەرۆك کۆماری هایتی دوورخراو – ئەرستید– یان گەڕاندەوە سەر دەسەلاتی پێشووی کە لەرێگەی کودەتا دوور خرابووەوە بۆ دەرەوەی وولاتەکەیدا.

١٩٩٥/٥/٣٠ فرۆکەوانێکی ئێرانی بەخۆیوو بەفرۆکەکەی لەشاری سلێمانی نیشتەوەو داوای مافی پەنابەری لە بارەگای نەتەوە یەکگرتووەکان کرد لەشاری سلێمانی لەباشووری کوردستان.

١٩٩٥/٦/٨ ڕژێمی تورکیا فەرمانی بە دەستەی بالای فەتواکان دا ، بەدەرکردنی فەتوایەك لە دژی وەرگێڕانی قورئان بۆ سەر زمانی کوردی ، هەروا لێکۆلینەوەی لەسەر بکەن , بە هۆی قەدەخە بوونی زمانی کوردی لەباکووری کوردستانی داگیر کراو لە لایەن تورکیا .

١٩٩٥/٦/٢٧ بەهۆی کێشەی ناوخۆی بنەمالەی قەتەر – شێخ حەمەدی دووەمی وەلی عەهدی – قەتەر باوکی خۆی لەسەر کورسی لاداو خۆی کردە ئەمیری قەتەر وەك کودەتایەکی بنەماڵەیی ناوخۆیی بوو لە وولاتەکە ئەنجامدرا.

١٩٩٥/٧/٥ سەرۆکی گرووپی مافی مرۆڤ لە پەرلەمانی فنلەندا – ئۆلە ئەنتیلە– نامەیەکی ئاراستەی سەرکردایەتی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان کرد ، کە تیایدا ناڕەزایی خۆی دەربڕی بە پێشێل کردنی مافی مرۆڤ لە

باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێراقدا.

١٩٩٥/٧/١١ بەهۆی كێشەی ئایینی و مەزهەبی ، سربە بۆسنیەكان هەلسان بە كووشتنی ٧٠٠٠ هەزار هاوولاتی لە ژن و مندالی ئیسلامەكان لە شاروچكەی سربرینسا ، كە ئەو كات لەژێر چاودێری هێزی نەتەوە یەكگرتووەكان بوو لە ناوچەكەدا.

١٩٩٥/٧/١٣ كۆچی دوایی نووسەرو رووناكبیرو ناوداری عەرەبی و كوردی عەلی وەردی... شایانی باسە ئەم كەسایەتیە كەلێنێكی گەورەی لە بواری كۆمەڵناسی دروست كردو ڕۆڵی گرنگی هەبووە لەبەرهەمی هەمە لایەنە لەنووسینەكانیدا.

١٩٩٥/٨/٩ ئەنجامدانی كۆبوونەوەی پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتمانی كوردستان ، لە شاری دبلنی پایتەختی ئێرلەندە بەسەرپەرشتی وولاتانی هاوپەیمانی دۆستی كورد .

لە پێناو چارەسەركردنی كێشەی شەڕی خۆ كووژی نێوانیان ، بەڵام ئەو كۆبوونەوەیە چارەی كێشەكەی لە نێوانیان هەردوو پارت نەكرد بە هۆی بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان لە هەرێمەكەدا ، نەك دوا ڕۆژی كوردو خاكی كوردستان...؟...!.

١٩٩٥/٨/١٠ پێدانی مافی پەنابەری ڕامیاری بۆ – حوسێن كامل– و وولاش زاواكەی – سەدام كامل – كە هەردووكیان زاوای سەرۆكی رژێمی بەعس لە ئێراق سەدام بوون ، لەگەڵ خێزانەكانیان – ڕەغدو ڕەنا– لە لایەن شانشینی ئوردن – شا حوسێن – كە هاوپەیمانی هەمەلایەنەی سەدام بوو لە ئازاردانی گەلانی ئێراق بەتایبەتی گەلی كورد لە هەرێمی باشووری كوردستانی لكێندراو بە ئێراق.

١٩٩٥/٨/١١ مۆركردنی رێكەووتننامەی – دۆرگیدای– نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتمانی كوردستان ، بەهۆی شەڕی خۆ كووژی لە نێوانیاندا لە دوای ڕاپەڕین .

بەڵام هەوڵەكان بێ سوود بوو بە هۆی لە دەست نەدانی دەسەڵات و پارەو سامانی زەوی و گوێ ڕایەڵی نەكردنی داواكانی گەلی كوردو لە تكردنی خاكی هەرێمی باشووری كوردستان.

١٩٩٥/٨/٢٢ لە دوای هەڵاتنی وەزیری بەرگری‌و زاوای سەدام حوسێن ، حوسێن کامل و سەدام کاملی برای‌و خێزانەکانیان ، کە کچی سەدام بوون بۆ ئوردون ، کە بووە هۆی ئەوەی کە سەدام هەڵسێ بەگۆڕینی بەرپرسانی هەموو دام‌و دەزگا سەربازی‌و ئەمنی .

بە تایبەت ئەوانەی کە گوومانیان لێدەکرا لە دوای ئەو ڕووداوە... شایانی باسە حوسێن کامل لەلایەن شانشینی ئوردون ماوەی نیشتەجێ بوونیان لە ئوردون پێدرا لە وولاتەکەدا .

١٩٩٥/٨/٢٥ لە ناکاو چەکدارانی پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – هاتنە ناو شەڕی ناوخۆی هەرێمی باشووری کوردستان لە دژی پارتی ... ئیدی تا ئێستا هەر ناکۆکن لە کاتێکا بە پێی ڕای – پدك – , – پەکەکە – فەرمانی تێکدانی ئەو ئەزموونەی کوردستانە ، ڕای پەکەکەش وایە کە پدك لە ساڵی ١٩٩٢ دا لە ناو خاکی تورکیا شان بەشانی هێزەکانی سووپای ڕژێمی تورك شەڕی گەریلا دەکات لە کوردستان .

لە ١٩٩٥/١٠/٢٠ وێستگەی دەنگی میدیا ... ئەم وێستگەیە سەر بە پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە – بوو کە ئێستا پێی دەڵێن کۆنگرەی گەل کەوتە کار بە ڕێگای مانگی دەستکرد و بەرنامەو نۆچەی دەگاتە زۆربەی وولاتانی جیهان و تورکیا .

ئەم وێستگەیە بە زمانی عەرەبی و تورکی و کوردی و فارسی و زازایی و سریانی و ئینگلیزی بەرنامەکانی خۆی پەخش دەکات .

١٩٩٥/٨/٣٠ هێزەکانی سووپای پەیمانی ئەتلەسی– ناتۆ– دەستی کرد بە بۆردوومان کردنی ناوچەی سربەکان ، کە بووە هۆی دووبارە دەست پێکردنەوەی گفتووگۆی ئاشتی لە نێوان شەڕکەران لەهەرێمەکەدا .

١٩٩٥/٩/٤ گرێدانی کۆنگرەی چوارەمی جیهانی ئافرەتان ، لە شاری پەکینی پایتەختی چینی میللی ، کە چەند ئافرەتێکی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، بەشداریان تێدا کرد بۆ پێناساندنی ئافرەتی کوردو کێشەی کورد بە وولاتانی جیهان.

١٩٩٥/٩/١١ مەکووکی گەردوونی دەستکرد– E S A – بەهاوکاری مەکووکی ناسای

ئەمــەریکی بــەرەو گــەردوون بــەرز بوونــەوە لــە بنکــەی – کالیفۆرنیــا – ی ئاسمانی لە ویلایەتی فلۆریدای ئەمەریکا.

١٩٩٥/٩/١٥ گەمارۆی هەمەلایەنە لەسەر هەرێمی سەرایفۆ لادراو هەولی بەرەو پێشبردنی بارو دۆخەکە درا ، لــە هــەمان کــات ئیسلامەکان و کرواتــەکان توانیــان لــە هێرشێکدا ناوچەکانی خۆیان لە ژێر دەسەڵاتی سربەکان ڕزگار بکەنەوە لەناوچەکەدا.

١٩٩٥/٩/٢٨ لــەدوای هــەوڵ و تەقەلایــەکی چــڕو لــە ئــەنجام ڕێکخــراوی ڕزگــاریخوازی فەلەستین و دەسەڵاتی ئیسرائیل ڕێکەووتنی ئاشتیان لە شاری ئۆسلۆ مۆرکرد بەسەرپەرشتی حکوومەتی ئەمەریکا.

١٩٩٥/١٠/١٢ لە دوای سێ ساڵ لە دانووسانی دادگایی ئەستەمبۆڵ بڕیاری دامەزراندنی دەزگایەکی کوردی بۆ لێکۆلینەوەی کاروباری ڕۆشنبیری کوردی دەرکردو کە – شەرەفەدین ئیلتکی – کرا بە سەرۆك لە لیژنەکەدا .

١٩٩٥/١٠/١٥ یەکەم ڕاپرسی لە بارەی پشتگیری سەرەك کۆماری ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن ، ئەنجام درا ، کە ٩٦,٩٩٪ . لایەنگیری سەدام بوون لەدەنگدەران ، پیاو هەبوو بڵێ لا...؟.

١٩٩٥/١٠/١٦ ڕاگەیاندنی هەلبژاردنی سەرۆکی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق سەدام حوسێن ، کە ئەو هەلبژاردنە یەك کاندیدی هەبوو ، ئەویش هەر سەدام خۆی بوو وبەس. ئەمەیە دیموکراتیەتی بەعس..!.

١٩٩٥/١٠/٣١ ڕژێمی بەعسی لە سووریا لە ڕاگەیاندنێکی ڕوونی کردەوە کە ژمارەی بێگانەکان ، واتە کورد لە سووریا ٦٧,٦٦٥ هەزار کەسن لە وولاتەکەدا . بەلام زیاتر لە ١٧,٠٠٠ هەزار کیلۆ مەتر چوار گۆشەی لە خاکی ڕۆژئاوای کوردستانی پێوە لکێندراوە لە گەڵ زیاتر لە ٢,٥٠٠,٠٠٠ ملیۆن مرۆڤی کورد بە دەوولەتەکەیدا .

١٩٩٥/١١/١ لــە پێناوکۆتــایی هێنــان بەکێشەو ململانێــی شــەڕی نێــوان پێکهاتــەکانی بۆسنەو هێرسك و کروات ، ئەویش بەدەست پێکردنی گفتووگۆ لەبنکەی – رایت پاترسۆنی – ئاسمانی لە نزیك شاری دایتۆن لەوویلایەتی ئۆهایۆ لە ئەمەریکا ، لە ژێر چاودێری سەرۆکی بۆسنی عەلی عزەت و ، سەرۆکی

سربی سلۆبۆدان میلۆسۆفیچ و ، سەرۆکی کرواتی فرانیو تودمان ، بە پاڵپەستۆی ئەمریکا ، کە لە ئەنجام بووە هۆی مۆرکردنی ڕێکەوتننامەی ئاشتی ، کە لە- ١٧- خاڵ پێکهاتبوو ، لەسەر بۆسنەو هیرسك ، کە لەیەك بەڵگەننامەو - ١١- پاشکۆو - ١٠٢- نەخشە پێك هاتبوو لەهەرێمەکەدا.

١٩٩٥/١١/٢ تیرۆرکردنی ئەندامی بیرۆکەی رامیاری پارتی کاری سەربەخۆ - محەمەد حەلاق - و ١١ یانزە کەسی دیکە لە هاورێکانیدا لە سەر ڕێگەی نێوان بازگەی ، یاخوود سێریانی تۆبزاوە کۆیە ، لە لایەن چەکدارانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ، هەروا یەکێك لەو خووێندکارانەی کۆلیژی یاسا بووە ، کە بە هۆی نەبوونی پارە و کرێی ئوتومبێل لە گەڵ ئەوان وویستوویەتی بگەڕێتەوە شاری هەولێر .

هەروا لەو کاتەی کە محەمەد حەلاق تیرۆر کرا ، دکتۆر نوری تاڵەبانی ، کە ئەوکات سەرۆکی کۆمیتەی ڕێکخراوی کورد بۆ مافی مرۆڤ لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا بوو ، بە نامەیەك داوای لە سکرتێری یەکێتی نیشتیمانی کوردستان جەلال تاڵەبانی کرد ، کە بە پەلە لێکۆڵینەوە لە سەر تیرۆرکردنی محەمەد حەلاق و هاورێکانی بکات . کەچی لە گەڵ ئەو کارەشدا پارتی دیموکراتی کوردستان و پارتە کوردستانیەکانی دیکە بە بەیاننامەو راگەیاندن دژی ئەو کارە وەستان ، کە یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ئەنجامی دابوو .

بەڵام بێ سوود بوو ، ئەویش بە هۆی شەڕی کورد بە کووشتن دان لە نێوان هەردوو پارتی بە هێزی ، پارتی و یەکێتی لە هەرێمەکەدا ، ئەویش لە سەر سامان و دەسەلات و پارە ، نەك لە پێناو کورد خاکی کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە پارتی کاری سەربەخۆ لقێکی جیاکەرەوە بوون لە پارتی کۆمۆنیستی کوردستان ، لە دوای کۆنگرەی دامەزراندنی پارتی کۆمۆنیستی کوردستان لە ساڵی ١٩٩٢ ، لە شاری هەولێر لە باشووری کوردستاندا .

١٩٩٥/١١/٤ سەرەك وەزیرانی ئیسرائیل ئیسحاق رابین لە میانەی ئامرنگێس لە یەکێك لە گۆرەپانەکانی شاری تەلئەبیب لەلایەن نیگال عامری دژ بەرێکەوتنامەی ئۆسلۆ سێ گوللەی لەسەری رابین داو کوشتی .

١٩٩٥/١١/٥ وێستگەی ئاوات لە شاری مالمۆ – لە سووید بەشی کوردی دەستی پێکرد لەلایەن کۆمەڵێ کلتووری کوردی کرایەوە ... کە بۆ ماوەی دوو کاتژمێر پرۆگرامەکانی پەخش دەکرد و لە ١٩٩٨/٨/٣١ ناوی وێستگەی ئاوات گۆرا بۆ ناوی وێستگەی هەیڤی لە وولاتەکەدا .

١٩٩٥/١١/٦ سەرەك وەزیرانی ئیسرائیل- ئیسحاق رابین – لەلایەن لاوێکی جوولەکەی توندرەو تیرۆر کرا ، کەچی نەیانکووشتەوەو بە تیرۆریش نەژماردرا لەوولاتەکەیاندا.

١٩٩٥/١١/٢١ مۆرکردنی رێکەوتننامەی ئاشتبوونەوەی قۆناخی یەکەمی نێوان شەرکەرەکانی کرواتو بۆسنەو هرسك ، لەدوای تەواو بوونی گفتووگۆی چری نێوانیان لەشاری داتۆنی وویلایەتی ئۆهایۆ لە ئەمەریکادا .

١٩٩٥/١٢/١٤ مۆرکردنی رێکەووتننامەی ئاشتبوونەوەی کۆتایی لە نێوان سربو کرواتو بۆسنەو هرسك ، لە شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا بە گوواستنەوەی ٦٠,٠٠٠ هەزار سەربازی پەیمانی ئەتلەسی- ناتۆ- بۆ سەرپەرشتیو جێبەجێ کردنی رێکەووتنەکە لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٦

١٩٩٦/٢/١٩ لەم رۆژەدا وەزیری بەرگری پێشووی رژێمی بەعس لە ئێراق ، حوسێن کامل و براکەی سەدام کامل و هەردوو خێزانەکانیان ، کە ، رەغدەو رەنا ، کچی سەدام حسین بوون ، گەرانەوە ناو خاکی ئێراق ، لە شاری عەمانی پایتەختی ئوردن ، لەدوای بەڵێن دانی سەدام بەگەرانەوەیان بە لێبووردن لێیان .

هـــەروا لـــە رۆژی ١٩٩٦/٢/٢٠ عـــودەی ســـەدام چـــووە لای هـــەردوو خوشكەكانی رەغدەو رەناو دوای لێكردن ، كە لەسەر یاداشتی لێك جیاواز بوونەوەیان لەگەڵ حسین كامل‌و سەدام كامل مۆربكەن .

بەڵام لەوكاتەدا رەغدە ویستی بەرگری لە هاوسەرەكەی حسین كامل بكات ، بەڵام دوای ئەوە ئەو گرێبەستەی جیابوونەوەیان مۆر كردوو گووتی:- هەرچی لێیان دەكەن من پەیوەندیم پێووەی نییەو سەدامیش ئاگای لەوكارە نەبووە ، كە عودەی و بنەماڵەكەی پێی هەڵسان لە شاری بەغدا .

١٩٩٦/٢/٢٣ لـە دوای سـێ رۆژ لـە گەڕانـەوەیان بـۆ ئێـراق ، لـە ئـوردن حوسـێن كامـل‌و سەدام كاملی برای لـە ڕووبەڕووبوو نەوەیەكی توونـدی نێـوان ، حوسـێن كامـل‌و چـەكدارانی ڕەوانـەكراو بۆسـەر حوسـێن كامـل، لەئـەنجام هـەر هـەموویان كـووژران ، دوای لێكجیاكردنـەوەی خێزانـەكانیان رەغـدەو رەنـا ، كە كچی سەدام بوون..

١٩٩٦/٢/٢٣ مـۆركردنی رێكەووتننامـەی سـەربازی لـە نێـوان رژێمـی تـورك‌و دەوڵـەتی ئیـسرائیل ، لـەپێناو گۆڕینـەوەی زانیـاری سـیخووری سـەربازی ، لـەپێناو گـەمارۆدانی بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی كـورد لـە سـەر خـاكی كوردسـتان ، بەتایبـەتی لـە سـەر جمـوو جـوڵی پـارتی كرێكـارانی كوردسـتان P.K.K بەیارمەتی ئیسرائیل بۆ رژێمی توركیا لە باكووری كوردستان .

١٩٩٦/٢/٢٨ كۆچی دوایی كەسایەتی ڕووسیاو شاعیری ناوداری جیهانی – برۆدسكی- خـاوەنی خـەڵاتی نـۆبلی لـە ئـەدەب وەرگرتـوو ، لەلایـەن دەسـەڵاتی ڕووسـیا ئـازار دەدرێـت‌و ڕووسـیا بـەجێ دێڵـێ ، دوای ئـەوە لـە ئەمـەریكا جێنـشین دەبێت‌و لـەدوای مردنـی تـەرمەكـەی لەگۆڕسـتانی – سـان- مایكل لەشـاری بندقیە نێژراوە.

١٩٩٦/٣/١٣ گرێـدانی كـۆنگرەی لـە نـاوبردنی تـیرۆر لەشـاری شـەرمـشێخی میـسری بـە نـاوی – كـۆنگرەی درووسـت كردنـی ئاشـتی- لـەپێناو كەپكردنـەوەی توورەیی ڕژێمی ئیسرائیل ، كە ئەمەریكا پشتگیری لێدەكات .

كە ٢٩ لەسەركردەو نووێنەری وولاتانی جیهانی بەشداریان تێدا كرد ، بە

سـەرکردایەتی هاوبەشـی سـەرۆکایەتی سـەرۆکی میـسرو ئەمـەریکا . کـە سووریاو لوبنان ئامادەی خۆیان لەبەشداری کردنی کۆنگرەکە ڕەتکردەوە لە ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٣/٢٢ سـەرەك وەزیرانـی تورکیـا مەسـعوود یـەلماز لـە لیـدوانێکی ڕۆژنامـەوانی ڕایگەیاند ، کە کێشەی کورد لـەتورکیا بەزۆری زۆردار چارەسـەر ناکرێت ، بەلکوو دەبێ بەڕەفتارو کردەوەی مرۆڤانە بێت لە وولاتەکەدا .

١٩٩٦/٣/٢٩ لە شاری واشنتۆنی پایتـەختی ئەمـەریکا خۆپیشاندانێکی گەوورە لەلایـەن کـوردو ئەرمـەن و یۆنانیـەکان ئەنجامـدرا ، دژی سـەردانەکەی سـەرەك وەزیرانی تورکیا – سلێمان دیمرێل – بۆ ئەمەریکا .

ئـەویش بـەهۆی کـارە نامرۆڤاتیـەکانی دەسـەلاتی عوسمـانی و ڕژێمـە یـەك لـەدوای یەکـەکانی تورکیـا ، بەرامبـەر بـەکوردو ئەرمـەن لـەباکووری کوردسـتانی داگیر کـراوی ژێـر دەسـەلاتی ئیمپراتۆریـەتی عوسمـانی کۆن و ڕژێمی تورکیای نوێ لە هەرێمەکەو ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٣/٣١ دوای ئـەوەی هێزەکـانی سـووپای تالیبـان گەیـشتنە نزیـك شـاری کـابوولی پایتـەختی ئەفگانـستان کۆبوونەوەیـەکیان ئەنجامـدا ، کـە ١٥٠٠ لەلایەنگرانی بزووتنەوەی تالیبان بەشداریان تێداکردو لـەو کۆبوونەوەیـە – محەمـەد عومـەر – تالیبـان – بـە کـۆی دەنـگ هەلبـژێردرا بـە ئـەمیری بزووتنەوەی تالیبان و بەرەسمی کرا بە ئەمیری موئمنین لە وولاتەکەدا.

١٩٩٦/٤/٥ ڕژێمـی تورکیـا هێرشـێکی بـەرفراوانی سـەربازی بـە ٥٠٠٠ هـەزار سـەرباز کردە سەر هێزەکانی پارتی زانی پارتی گرێکارانی کوردسـتان P .K .K لە ناوچەکانی پارێزگای دیاربەکر بەپشتیووانی هێزەکانی فڕۆکەی جەنگی لە باکووری کوردستان.

١٩٩٦/٤/٨ دامەزراندنی – وەقفی چاندو لێکۆلینەوەی کوردی– لە تورکیا کە بەیەکەم ڕێکخـراو دادەنرێـت لەسـەردەمی دوای کەمالیـەکان لـە تورکیـا، کـە بـە شێووەی یاسایی هاتبێتە دامەزراندن وناوی کوردی تێدابێت ... لەهەمان ڕۆژ هێزەکانی سووپای تورکیا هێرشیان کردە سەر پێگەکانی P .K .K

لەپارێزگای دیاربەکرو دەوروبەری لە باکووری کوردستان.

١٩٩٦/٤/١٠ لەکۆنگرەی شەشەمی لێکۆڵینەوەرانی خۆرهەڵاتی ناوەڕاست لەعەمانی پایتەختی ئوردن ، دکتۆر مەحمود عوسمان ، وتارێکی لەبارەی باری بارو دۆخی داهاتووی کوردستان بەتایبەتی باشووری کوردستان خووێندەوە بۆ کۆنگرەوانان .

١٩٩٦/٤/١١ ڕژێمی شانشینی ئوردن ڕێگەی دا بە ئۆپۆزیسیۆنی ئێراق و پارتە کوردستانیەکانی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق و ماوەدان بە کردنەوەی بارەگا لە پێناو بەرەو باشبردنی پەیوەندیەکان لە ناوچەو جیهاندا .

١٩٩٦/٤/١١ ڕژێمی شۆڤینی تورك لە ڕاگەیاندنێکی فەرمیدا ڕوونی کردەوە ، کە تاکوو چەکدارێکی پارتی کارێکارانی کوردستان P .K .K لەسەر خاکی تورکیا مابێت ، هێرشەکانی سەربازی بەردەوام دەبێت بۆ سەر کوردەکان لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٦/٤/١٧ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا کۆماری هایتیان جێ هێشت ، کە تاکوو ئێستاش هایتی لە بارو دۆخێکی نالەبار پەرە دەسێنێ بەهۆی کێشەی دەسەڵاتداران و پارتە جیاجیاکان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٦/٥/٢٤ هەلبژاردنی بەناو ئەنجوومەنی نیشتمانی لە ئێراق ، کە سەرکردایەتی ڕژێمی بەعس لە ئێراق دایمەزراندبوو ، تەواوی کورسیەکانی داگیر کردبوو . بێ ئەوەی هیچ بەرهەلستکارو کەسێك بتوانێ بلێ لەل و تەواوی ملکەچی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق بوون ، بەتایبەتی سەدامی دکتاتۆر لە سەرئێراقدا .

١٩٩٦/٥/٣١ ڕێکخراوی مافی مرۆڤ لە ئەمەریکا خەڵاتی ڕێزلێنانی پێشکەش بە نووسەری ناسراوی کورد لە باکووری کوردستان- یەشار کەمال- کرد ، ئەویش بە بۆنەی بلاو کردنەوەی کتێبە بەپێزەکەی – بە ناوی سەربەستی بیروڕا- لەنێوان دەسەڵات وکۆمەڵگا دا.

١٩٩٦/٦/١ بەستنی یەکەم کۆنگرەی ڕێکخراوی- وەقفی چاندو لێکۆڵینەوەی کورد- لە شاری ئەستەمبۆڵی تورکیا ، بەهەڵبژاردنی دەستەی نوێی ڕێکخراوەکەو

دەست بەکار بوونی لە پێناو خزمەت کردن لە هەموو بوارە جیا جیاکاندا .

١٩٩٦/٦/١٦ پەلاماردانی سەرەك عەشیرەتی سوورچی – حوسێن ئاغای سوورچی – لە گوندی – کەلەکین – ی ، سەر بەناحیەی هەریری سەر بەقەزای شەقلاوەی پارێزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .
جێگەی باسکردنە کە حوسێن ئاغای سوورچی و بنەماڵەکەی رۆڵی گرنگیان هەبوو لە هەڵسوراندنی کارو باری ناوخۆی ئێراق ، بە تایبەتی ویلایەتی مووسڵ . کە عومەر ئاغای برای سکرتێری کۆمەڵەی گەلان بووەو ئاگاداری هەموو رووداو بریارو رێنمایەك بووە لەو کات و دوای لکاندنی باشووری کوردستان بەئێراقیشەوە .
لێرەدا پەیوەندی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرکردایەتی مەسعوود بارزانی و عەشیرەتی سوورچی بەسەرکردایەتی حوسێن ئاغای سوورچی ، بەرەو ئاڵۆزی هەنگاوی دەنا ، بە تایبەتی لەوکاتەی کە شەڕی خۆکوژی و کورد کوژی لە نێوان پارتی و یەکیەتی وایکرد کە برا لەگەڵ براو باوك لەگەڵ کوور و ئامۆزا لەگەڵ ئامۆزا و خزم لەگەڵ خزم و برادەر لەگەڵ برادەر ، جگە لە عەشیرەتەکانیش بکەنە دوژمنی یەکتری و دروشمی – فەرق تسوود – یان بە کارهێنا لە پێناو بەرژەوەندی تایبەتی کەسایەتی و بنەماڵە و کوورسی و پارەو پارتەکەو دەسەڵات .
کە ئەمەش یەکێك بوو لەو هۆکارانە کە لە ١٩٩٦/٦/١٠ حوسێن ئاغای سوورچی سەردانی سکرتێری یەکیەتی نیشتیمانی جەلال تاڵەبانی دەکات لە شاری هەولێر ، لە بەر ئەوەی ئەو کات هەولێرو سلێمانی و بەشێك لە کەرکوك لە دەست یەکیەتیدا بوو لە هەرێمەکەدا .
لە دوای گەرانەوەی لەلای جەلال تاڵەبانی و لە رێگا رێگەیان لێ گرت . بەڵام دوای ئەوە چوونە گوندی سپیلك و داوای لێبوردنیان لێکرد ... بەڵام دوای ئەوە بەنەخشەیەکی داریژراو توانیان لە ٦/١٦ حوسێن ئاغا لە گوندی کەلەکین بکوژن لەگەڵ چەندین خزم و کەسوکار لە عەشیرەتەکە .

١٩٩٦/٦/٣٠ دەست لەکار کێشانەوەی سەرەك کۆماری بۆسنەو هرسك ، بەهۆی تاوانبار

کردنی بەکووشتنی بەکۆمەل ، لە ئاکامی شەڕی نەژادیو مەزهەب ئاینی ناوخۆیی لە وولاتەکەدا .

١٩٩٦/٧/٦ لە شاری بۆنی پایتەختی ئەلمانیا ، کۆنفرانسێکی نێودەوولەتی ئەنجامدرا ، لە ژێر ناوی – ئاشتی بۆ کوردستان– کە ڕێکخراوەکانی – میدیکۆو ئینترناسیۆنالو ئەنستوتی کوردی– لە پاریسو بانکی هانۆفەر بەشداریان تێدا کرد ، لەگەڵ ئەندامانی پەرلەمانی باکووری کوردستان لەهەندەران ، لەپێناو بەرو باش بردنی باری کورد لە کوردستانو چارەی کێشە هەڵوواسراوەکان..

١٩٩٦/٧/١٩ پێشبڕکێی یارییەکانی جامی جیهان – ئۆلەمپیات – لەشاری ئەسینای پایتەختی یۆنان ، ئەنجام دراو بەردوام بوو تاکوو ٨/٤/ ی هەمان ساڵ . لە نێوان هەموو یانە وەرزشیەکانی وولاتانی بەشدار بوو لە جیهاندا .

١٩٩٦/٧/٢٥ مۆرکردنی ڕێکەووتننامەی نوێی هاوکاری درووستکراوی سەربازیو جەنگی لە نێوان ڕژێمی تورکیاو ئیسرائیل لە ناوچەکەدا .

١٩٩٦/٧/٢٩ هێزەکانی سووپای داگیرکەری ڕژێمی بەناو ئیسلامی لە ئێران بە ٢٠٠٠ سەربازو ٢٠٠ ماشێنو فڕۆکە هێرشیان کردە سەر بازگەی سەلام لە نزیك شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان ، ئەویش بۆ لێدانی بنکەو بارەگاکانی پارتی دیموکراتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران لە هەرێمەکەدا ، بەلام بۆ ڕۆژی دوایی هێزەکانیان کشاندەوە لە نزیك شاری سلێمانیو کۆیە ، لە دوای جێبەجێکردنی مەرامەکانیان .
کە ئەمەش هۆکارێك بوو لە هۆکارەکانی کێشەو ململانێی نێوان پارتیو یەکیەتی لە هەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٦/٨/١٧ خوولی سێیەمی شەڕی ناوخۆی شەڕی خۆکووژی لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان لەدەووروبەری پارێزگای هەولێر دەستی پێکردەوە ، کە بووە هۆی کارەسات لێکەوتنەوە لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە کوردستان بەتایبەتی لە بواری نەتەوەییو نیشتماندا .

١٩٩٦/٨/٢٦ مۆرکردنی پەیمانی نێوان ڕژێمەکانی تورکیاو ئیسرائیل لەپێناو هاوکاری

سیخووڕی ، بەتایبەتی لە ڕێگەی مانگی ئاسمانی دەستكرد بۆ وەرگرتنی زانیـاری لەسـەر بزووتنـەوەی ڕزگـاریخوازی كـورد بەگـشتی و پـارتی كرێكارانی كوردستان P .K.K لەباشـوورو باكووری كوردستانی لكێنـراو بەئێراق و توركیا لە ناوچەكەدا .

١٩٩٦/٨/٣١ بە هۆی كێشەی نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیـەتی نیشتیمانی كوردستـان و پشتگیری كردنیـان لـە لایـەن ڕژێمـەكانی ئێـران و توركیـا و بە پاراستنی بەرژەوەنـدی تایبـەتی لـە دەسـەڵات و سـامان بـۆ هـەر یـەكیان لـە لایـەن ئـەوی دیكـە ، كـە ئـەنجامی بووە هـۆی ئـەوەی كـە خوولێكی دیكـەی شـەڕی نـاوخۆی نێوانیـان هەڵگیرسـێتەوە ، كـە لـە ئاكـامی ئـەو شـەڕە دژووارەداو بووە هۆی ئەوەی كە باشووری كوردستانی لكێنراو بە ئێـراق ، دابـەش بكرێـت لـە نێـوان دوودەسـەڵاتی ڕۆژئـاوا و ڕۆژهـەڵات لـە هـەرێمی باشووری كوردستان و دروستكردنی ئەو دوو ئیدارە كوردیە لە هـەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٩٦/٩/١٢ لەئەنجامی هەوڵەكانی – رینس شاتلیر– كە وویستی مووشـەكێك دورست بكـات ، بـۆ ئـەوەی لـە ئاهـەنگێك بـەكاری بێنـێ ، بـەڵام لـەكاتی كـاركردنی لەسەرمووشـەكەكەو ، لـە ئاكـام لـەناكاو تەقیـەوە بەهـۆی هەڵـەی هونـەری لـە ئەنجام هەردوو دەستەكانی لەدەست دا.

١٩٩٦/٩/١٤ هەلبـژاردنی دەسـتەی سـەرۆكایەتی دەسـەڵاتداری لـە بۆسـنەو هرسـك لـە هـەرێمی بـەلكان ئەنجامـدرا ، بەدەسـت نیـشانكردنی سـێ سـەركردە لـە پێكهاتەكانی گەلانی وڵاتەكە ، بۆ دەستەی سەرۆكایەتی كردنـی وڵات و دەسـت نیـشانكردنی ئەنـدامانی پەرلـەمان و ئەنجوومـەنی وەزیـران لـە ناوچەكەدا .

١٩٩٦/٩/١٨ بـە هـۆی ئـاڵۆزی و نالـەباری بـارودۆخی هـەرێمی باشـووری كوردسـتان و كوردسـتان بەگـشتی ، لـە شـاری پاریـسی پایتـەختی فەرەنـسا سـێیەم كۆنگرەی نیشتمانی كوردستان لەلایـەن جواد مـەلا كرایـەوە ، كـە سـەرۆكی كۆمەڵـەی مـافی مرۆڤـی لەفەرەنـسا– پـیترس پێـرس–وتـاری خوێنـدەوە ، ئەویش بـەپێكهێنانی كۆمیتـەی یـەكگرتنی هـەر چوار كۆنگرەی كوردستان لەدەرەوەی وڵات– كۆنگرەی نیشتمانی كورد ، كۆنگرەی گـەلی كوردستان

، کۆنگرەی نەتەوەیی کورد ، کۆنگرەی نیشتمانی کورد لە ئەمەریکا .

١٩٩٦/٩/٢١ سەرکردایەتی ڕژێمی بەعسی لە ئێراق ، داوایەکی هاوکاری ئاراستەی تورکیا کرد ، کە هاوکاری تەواوی بکات لە پێناو هێمن کردنەوەی بارودۆخ لە هەرێمی باشووری کوردستان و گەمارۆدانی پارتی کرێکارانی کوردستان P.K.K لەپێناو گەمارۆدان و لەناوبردنی لەهەرێمەکەدا .

١٩٩٦/٩/٢٧ جوولانەوەی تالیبان و ئوسامە بن لادن ، شاری کابوولی پایتەختی ئەفگانستانیان داگیر کردو- نجیب اللە- ی سکرتێری گشتی پارتی کۆمۆنیستی ئەفگانستانیان لەناو برد بە پشتیووانی ئەمەریکا ، کە دوا سەرۆکی دەسەڵاتداری کۆمۆنیستەکان بوو لەووڵاتەکەدا ، ئەویش بەپشتیووانی لێکردنی لە لایەن هێزەکانی سووپای سووری یەکیەتی سۆڤیەتی پێشوو لەو کات لە ووڵاتەکەدا .

١٩٩٦/١٠/٦ سەرەك کۆماری لیبیا - سەرهەنگ موعەمەر قەزافی- لە کۆنفرانسێکی ڕۆژنامەوانی هاوبەشیدا لەگەڵ سەرەك وەزیرانی تورکیا- نەجمەدین ئەربەکان- لەتەرابلسی پایتەختی لیبیا ، لەئەنجام دا ووتی:-

کورد پێویستە خاوەن دەووڵەتی سەربەخۆی خۆی بێت... شایانی باسە لەبەر ئەو وتەیە ڕژێمی تورکیا لە دوای گەڕانەوەی سەرەك وەزیران بالوێزی خۆی کێشایەوە لە لیبیا.

١٩٩٦/١٠/١٣ لە ئاکامی شەڕی نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ، لە هەرێمی باشووری کوردستان و بە پەلاماردانی یەکتری جا بە هەر نرخێك بێت لە بە لە ناوبردنی یەکیان بەرامبەر ئەویدیکەیان لە گۆڕەپانی کوردستان ، و لە ناوبردنی ماف و داهاتووی کورد لە هەموو بوارەکاندا ، بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا ، لە کوردستان بە گشتی و لە باشووری کوردستان بە تایبەتدا .

ئەوە بوو لە شەوی ١٣--١٤ /١٠ ، یەکێتی نیشتیمانی کوردستان ، لە دوای بە دیل گتنی ٤٦ چل و شەش پێشمەرگەی پارتی بە بەر چاوی دانیشتووانی قەزای ڕانیەی سەر بە پارێزگای سلێمانی گوللە باران کران ، ... بە داخەوە ئەو کارە دەبووایە بەرامبە بە داگیر کەرانی گەلی کوردستان بکرابایە نەك ...بەڵام ...؟ ...!.

هەربەم بۆنەوە ئەنجوومەنی نیشتیمانی کوردستان بە بریاری ژمارە /٣١ لە ١٩٩٧/١١/٦ دا دەر چووە ، ئەویش بە بریاری دەستگیر کردنی ، کۆسرەت رەسول عەلی و مستەفا سەید قادر ، کە ئەندمانی بیرۆکەی رامیاری سەرکردایەتی یەکێتی نیشتیمانین ، ئەویش بە پێی مادەی ١/٤٠٦ لە یاسای سزادانی ئێراقی کە سزای لە سێدارە دانە .

هەروا لە گەڵ چەندین برگەو خاڵی دیکەدا .

ئەمەیە گەیاندنی گەلی کوردستان بە مافە رەواکانی و گیشتن بە رێزی وولاتانی دیکەی جیهان . ئەمەیە پاداشت کردنەوەی کورو کچی ئەنفلکراوی کورد و تۆڵە سەندنەوەیان ...؟...!.

١٩٩٦/١٠/٢١ سەرۆکی پارتی دیموکراتی کوردستان بەرێز مەسعوود بارزانی بەرەو شاری سلۆپی تورکیا بەڕێکەووت ، بۆ ئەوەی لەگەڵ نووێنەری ئەمەریکاو تورکیا کۆببێتەوە ، لەبارەی بارودۆخی شەڕی خۆکووژی لەگەڵ یەکیەتی نیشتمانی کوردستان و هێور کردنەوەی بارودۆخەکە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٦/١٠/٣٠ لەدوای گرتنەبەری رامیاریەتی چاکسازیو هەڵگەرانەوەی ئەورامیاریەتە بەپێچەوانەو بەرەو وێرانکاری لەلایەن دەسەلاتی سۆڤیەت ، بەتایبەتی لەلایەن میخائیل گورباتشۆف ، ئەکادیمی ڕووسی بەناوبانگ- نیتشایف- سەرۆکی مەڵبەندی تووێژینەوەی ئەتۆمی بەدەستی خۆی خۆی کووشت ، جێگەی باسکردنە کە ئەم کارەش لە دژی بەلاوەنانی زیاتر لە٢٠ ملیۆن زانای هەمەجۆر لە بوارەکانی ئابووریو رامیاریو سەربازیو ئەتۆمی و کۆمەلایەتی و رۆشنبیری ، کە تەنیا ناویان لەسەر پەر مایەوەو بەرەو هەژاری هەنگاو دەنێن لەوولاتەکەدا.

١٩٩٦/١٠/٣١ بە هۆی کێشەی نێوان هەردوو پارتی دەسەلاتداری کورد لە باشووری کوردستان – یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان و پارتی دیموکراتی کوردستان – بەردەوام بوونی ئەو کێشەیە تا گەیشتە قۆناخی شەڕی کورد کووژی ، لە پێناو بەرژەوەندی تایبەتی ، کە ئەویش خۆی لەسێ تەوەر دەگرت :- دابەشکردنی دەسەلات – دابەشکردنی سامان – دابەشکردنی

پارەو لە شێوەی پارە وەك داهات و گومرگەکان .

کە ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە ئەمەریکا و بەریتانیا و تورکیا کاری ناوبژیووانی ئەنجام بدەن و لە ئەنجام ڕێکەوتنی نێوان ئەم دوو پارتە مۆرکرا و بووە هۆی ئەوەی کەجێ پێگەی ڕژێمی تورکیا لە کوردستان بە هێزبێت بە پێکهێنانی هێزێکی هاوبەش لە نێوان تورکیاو ئاشووریەکان و هەندێ بێ لایەنی کورد بەچاودێریکردنی شەڕ وەستان کە ڕێکەوتنەکەش دوو برگەی سەرەکی لەخۆ دەگرت ئەویش :-

١ - ناوزەندکردنی پارتی کرێکارانی کوردستان - پەکەکە - بەرێکخراوەیەکی تیرۆرستی.

٢-- چۆلکردنی خێوەتگاکان لە کوردستان - واتە لە هەرێمی باشووری کوردستان ... بە هۆی ئەو ڕێکەوتنەش ، تورکیا تووانی هێزی سەربازی خۆی لە هەرێمی باشووری کوردستان بەهێز بکات و چەندین بارەگاو بنکەی لە شاخەکان بکاتەوە لە ناوچە جیاجیاکان لە پارێزگاکانی هەولێرو دهۆك و سلێمانی ... کە ئەمەش کاردانەوەی باشی نەکردە سەر داهاتووی بزووتنەوەی ڕزگاری کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان .

١٩٩٦/١١/١ بۆیەکەم جار کەناڵی ئاسمانی تەلەفزیۆنی ئەلجەزیرە پەخشی خۆی بەزمانی عەرەبی لە شاری دەوحەی پایتەختی قەتەر بلاوکردەوە بەرەو ناوچەو جیهان ... ئەم کەناڵە لە ڕۆژی بلاوکردنەوەی پەخشی خۆی بە جیهاندا ، ڕۆڵی سەرەکی گرنگی هەبوو لە شکاندنی ڕاگەیاندن لە وولاتانی عەرەبی و ئیسلامی و جیهان .

لە هەموو پرۆگرامە جیاجیاکانی ڕامیاری و ئابووری و کۆمەلایەتی و تووێژینەوەو ڕۆشەنبیری و دەرخستنی ڕاستیەکان بە بەرگری کردن لە عەرەب و ئاینی ئیسلام و نیشتیمانی عەرەب و پاڵپشتی لێکردن سەرەڕای دەرخستنی چەندین لایەنی دیکەی دژ بە عەرەب و نەتەوەکانی دیکە و وولاتانی جیهان ، لە هەموو بوارە جیاجیاکان و بۆتە جێگەی ڕەخنەو سەرنج ڕاکێشان لەلایەن دۆست و دووژمنانەکانی لە وولاتە جیاجیاکانی

جیهاندا .

١٩٩٦/١١/١٦ بۆ یارمەتی دانی گەلی کورد لە هەرێمی باشووری کوردستان، ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان/ ١١ملیۆن دۆلاری کۆمەکی مرۆڤایەتی پێشکەش بەهەردوو دەسەلاتی پارتی و یەکیەتی کرد لەباشووری کوردستان ، بەهۆی باری ناهەمواری ئابووری خەلکەکەو ئاوەدان کردنەوە ،... بەلام ئەو برە دۆلارە پارەیە لەشەڕی خۆکوژی خەرج کرا نەک یارمەتی دانی گەلی کوردستان...؟...!.

١٩٩٦/١٢/٢ لە دوای وتووێژێکی ستراتیژی دوو ڕۆژی لە نێوان ڕژێمی تورکیاو ئیسرائیل ڕێکەوتنێکی سەربازی مۆرکرا ، لە پێناو هاوکاری و گۆڕینەوەی زانیاری سیخوڕی سەربازی لەبارەی بزووتنەوەی ڕزگاریخوازی کورد بەگشتی و باکووری کوردستان بەتایبەتی، ئەویش بە چاودێریکردنی جموجۆلی پارتی کرێکاران کوردستان P.K.K لە باکووری کوردستانی لکێندراو بە تورکیا.

١٩٩٦/١٢/٥ لە پارێزگای کرمانشا لە ئێران خۆپیشاندانیکی گەورە ئەنجام درا دژی هەلس و کەوتی نالەباری ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران بە بۆنەی کۆچی دوایی - مەلا ڕەبیعی - کە بووە هۆی شەهید بوونی چەندین هاوولاتی لە لایەن هێزەکانی پۆلیس و دەزگای ئیتلاعات لە شارەکەدا.

١٩٩٦/١٢/١٢ مۆرکردنی بەلگەنامەی- لیۆتۆ- ی نێوان وولاتانی مەزنی ئابووری لەپێناو بەرەنگار بوونەوەی پیسبوونی ژینگە ، بەتایبەتی لە لایەن وولاتانی تواناداری ئابوری ، کە ئەمەریکاو ئەلمانیاو یابان و فەرەنساو بەریتانیاو ئیتالیاو ڕووسیاو چین دەگەڕێتەوە ، بەهۆی بوونی کارگەی بەرهەم هێنەری هەموو جۆرە کەلوپەلێکی مەدەنی و سەربازی و کارلێکردنی لەپیس بوونی ژینگە لە جیهاندا .

١٩٩٦/١٢/١٨ هونەرمەند و گۆرانی بێژی ناوداری کورد خاتوو - ئایشەشان - لە باشووری کوردستان کۆچی دوایی کرد کە لە دایک بووی باکووری کوردستانی ژێر دەسەلاتی تورکیا ، بە هۆی ئاوارەیی و دەربەدەری لە باکووری کوردستان و نیشتەجێ بوونی لە باشووری کوردستان .

جێگەی باسکردنە کە خاتوو ئایشەشان لە ساڵی ١٩٣٨ لە شاری دیاربەکر لە بنەماڵەیەکی ناسراوو خانەدان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، بنچەکەی بۆ حاجیەخانی دایکی دەگەڕێتەوە بۆ هۆزی حاجی مستەفا بەگ لە ئەرزەرۆم ، بەلاّم ئوسمانی باوکی سەر بە هۆزی جەبری ناسراوە .

لە ساڵی ١٩٥٨ ئەو ساڵە بوو کە بۆ یەکەمجار ئایشەخان ئەو گۆرانیانەی کە لە ئێوارە هونەریەکانی دیوەخانەوەکەیانەوە فێری ببوو ، ئەویش لە دانیشتنێکی ژنانەوە پێشکەشی کرد ، لەم ڕۆژەوە ئەم خاتوونە هاتە ناو جیهانی هونەری کوردیەوە و دەستی بە گۆرانی وتنکرد .

دوای ئەوە ئەم خاتوونە لە ساڵی ١٩٦٣ دەچێتە شاری ئەستەموڵ و لەو شارەدا بوو کە ناوبانگی پەیدا کرد و پلەو پایەکی بەرزی بە دەست هێنا ، بە تایبەتی دوای ئەوەی کە کاسێتێکی گۆرانی بە زمانی کوردی و تورکی تۆمارکرد ، و تاکوو ساڵی ١٩٩٤ هەر لە شاری ئەستەمبوڵ ژیانی بەسەر بردووە ،

١٩٩٦/١٢/١٩ سەرۆکی ئێران هاشمی ڕەفسەنجانی سەردانی تورکیای کرد، ئەویش لەپێناو داڕشتنەوەی نەخشەی نوێ لەبارەی بارو دۆخی باشووری کوردستان ، بەتایبەتی باری کورد لە ڕۆژهەلاّت و باکووری کوردستان بەگشتی و خۆئامادەکردن بۆ بەرەنگار بوونەوەی هەر ڕووداوێکی کار لەدەسەلاّتەکانیان بکات ، جگە لە پەیوەندی ئابووری و دیبلۆماسی و ئاینی نێوانیان ، گەر چی لە بنەڕەتا دژی یەکترن.

١٩٩٦/١٢/٢١ بلاوکردنەوەی ڕێنمایەکی زانستیانەی ئەنجوومەنی ئاسایشی ڕژێمی تورکیا بەسەر دامو دەزگا پەیوەندارەکانی تورکیا ، ئەویش بەکۆنترۆڵ کردنی منداڵ بوونی کوردەکان لە ناو ووڵاتی تورکیا.

چونکه به پێی ئەو ڕاپۆرته له ساڵی ٢٠٢٥ ژمارەی دانیشتووانی کورد زیاتر دەبێت له ژمارەی دانیشتووانی تورك له تورکیا ، هەر چەند ئێستا ژمارەی دانیشتووانی کورد کەمتر نیه له تورك ، گەر بەراوردێکی زانستیانه لەسەر پێك هاتەکانی دانیشتووانی تورکیا بکرێت له وڵاتەکەدا .

١٩٩٦/١٢/٢٩ کۆتایی هاتنی شەڕی ناوخۆ له وڵاتی گواتیمالا ، که ئەو شەڕه ٣٦ ساڵی خایاند له نێوان هێزەکانی سووپای دەسەڵاتو چەکدارە چەپڕەوەکان ، ئەویش به هەوڵو توانای ڕێکخراوی نەتەوه یەکگرتووەکان له وڵاتەکەدا .

١٩٩٧

١٩٩٧/١/٦ سکرتێری پارتی دیموکراتی کورد عەبدولکەریم مەمۆ له بەیروتی پایتەختی لوبنان ، برسکەیەکی پیرۆزبایی بەبۆنەی دامەزراندنی سووپای ئێراق ، ئاراستەی سەرۆکی ڕژێمی بەعسی له ئێراق سەدام حوسێن کردو داوای سەرکەووتنی لێکرد ، گەرچی سووپایەکی داپلۆسێنەرو وێرانکەری خاکی هەرێمی باشووری کوردستان بووه له هەموو کاتێکدا.

١٩٩٧/١/٩ کۆچی دوایی شاعیرو نووسەری ناوداری کورد مامۆستا – شێخ حەسیب شێخ عەلی شێخ عەبدولرەحمان قەرەداخی – ناسراو به – حەسیب قەرەداخی – ، شایانی باسه ئەو شاعیره بەهرەداره له ساڵی ١٩٢٩ لەخێزانێکی ئایینی و زانست ئەدەب له گوندی – سووله – له ناحیەی قەرەداخ له پارێزگای سلێمانی له هەرێمی باشووری کوردستان چاوی به جیهان هەڵهێناوه . له بنەماڵەیەکی ئاینی و زانستی . که دەگەڕێنەوه سەر بنچەی مەردۆخیەکان .

دوای ئـەوە قۆناخـەکانی خوێنـدنی سـەرەتایی لـە قـەرەداخ و ناوەنـدی لـە شاری سلێمانی تـەواو دەکات . دوای ئەوە بە هۆی باری ژیان و رامیاری ناتوانێ لە خوێندن بەردەوام بێت و لە ساڵی ١٩٥٧ لە کارگەی چمەنتۆی سەرچنار دادەمەزرێت تاکوو خانەنشین دەکرێت .
ئـەم شـاعیرەو کەسایەتیە کـوردە لـە نووسـینی سـعر بـەردەوام دەبێـت تـا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٧/١/١٢ سـەرۆکی رژێمـی بـەعس لـە ئێـراق و سـەرەك کۆمـارو ئەمینداری پارتی بەعس سەدام حوسـین لـە پەیووەندیـەکی تەلەفۆنیـدا لەگـەڵ پارێزگـاری ئـەو کاتـەی کـەرکوك بەناچارکردن لە بە عەرەبکردنی ناوچەکەو کردنیان بە عەرەب .
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە بە عەرەبکردن ببووە موتکەیەك بە بەرۆکی کوردانی بە توندی گرتبوو ... هەرەشەی لە پێك هاتەی نەتـەوەیی کۆمەڵگای کوردستان دەکرد لەهەرێمی باشووری کوردستان و باکووردا ... کـە دەڤـەرێکی بـەرفراوانی ئـەم کوردسـتانەیە ... هـەر لـە ئەزەلـەوە خـاکی کوردستانەو هـەرگیز خـەڵکانی دیکـەی لـێ نـەژیاوە ... لـە بـەر ئـەوە رژێمـی بـەعس بەمەبەسـتی پاکتـاوی رەگـەزی و رامیاریـەتی عارەبانـدن چـەندان بریاری دەرکرد .
کە جیاوازی گـەورەی لـەنێوان هاوڵاتیـان چێدەکرد بەتایبەتی بەرامبەر بە پارێزگـای کـەرکوك و هەڵووەشـاندنەوەی بـوونی مێـژوویی و جـووگراف و گۆرینی دیموگرافیای ئەم پارێزگایە لە هەموو بوارەکان ، لەوانـەش بریـاری ٨٥٠/ لـە بـەرواری ١٩٨٨/١١/٢٧ و بریـاری / ١٩٩ لـە ٢٠٠١/٩/٦ و لـە چەندین تـەوەرێك دەسـتی بـەجێ بـەجێکردنی خواسـت و نیازەکـانی خـۆی

کرد بۆ ئاسانکاری لەجێ بەجێکردن ئەویش :-
١- دەرکــردن و کەمکردنــەوەی کــورد لــەو دەڤەرانــەی کــە زۆرینــەی دانیشتووانیان پێك دەهێنا .
٢-گواســتنەوەی کارمەنــد و کرێکــارانی کــورد بەمەبەســتی عارەبانــدنی فەرمانگــەکانی پارێزگــای کــەرکوك بەگــشتبوونی کۆمپانیــای نــەوت بەتایبەتی .
٣-گــۆرینی رەگــەزی کــورد بــۆ عــەرەب هــەر لەگــەڵ ئەمەشــدا ســرینەوەی شوناسی نەتەوایەتی کورد لە پارێزگاکەدا .

١٩٩٧/١/١٦ سەرۆکی لیژنــەی بــەرگری نیــشتمانی بوولگاریــا - رۆبــن ئیلیــف- فــۆر ئینجارۆف- لەگەڵ شاندێك سەردانی باشووری کوردستانیان کردو لەلایەن بەرپرسانی حکوومەتی هەرێمی کوردستان بەگەرمی پێشوازی لێکران لە شاری هەولێری پایتەختی لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٧/٢/٢٢ بەسەرپەرشتی دەزگای ئەهرام لە قاهیرەی پایتەختی میسر ، کۆڕێکی دژ بەتیرۆر لە جیهان ئامادەکرد ، بە بەشداری ٢٥ وولات لەوولاتەکانی جیهان و بەشداربوونی ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان بۆماوەی سێ ڕۆژ ئەو کۆڕە بەردەوام بوو ،.
کە نوێنەری ٢٩ وولات بەشداری تێدا کرد ، لە گەڵ چەندین ڕۆشنبیرو رووناکبیری ئەکادیمی و پسپۆڕو زانایفەرمی سەر بە وولاتانی بەشدار بوو ، کە چوار خاڵی گرنگی لەخۆ گرتبوو ، ئەویش بۆ وتوویژو لێکۆڵینەوە لەبارەی تیرۆرو بەرپرسایەتی نێوودەوڵەتی و چاسەرەسەرکردنی تیرۆرو ماف مرۆڤ و تیرۆرو ڕژێمی تیرۆری لەجیهاندا.

١٩٩٧/٣/٢ ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران زیاتر لە ٦٠ هاوولاتی کوردی لە ڕۆژهەلاتی کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی فارس لە ئێران دەرمانخوارد کرد لە ئۆردوگای بازیانی سەر بە پارێزگای سلیمانی لە باشووری کوردستان.

١٩٩٧/٣/٢٩ ناشتنی تــەرمی ســووتاوی شــەش کــورد لــە وولاتــی هۆلەنــدا... ئــەویش لەئەنجامی سووتاندنیان لەشاری ئالان گەلی لەلایەن سیخوورەکانی رژێمی تورکیــا ، کــە بەدەســتێکی تــیرۆر ئەنجامــدرا بــوو دژی کــوردی بــاکووری

کوردستان.

١٩٩٧/٤/٣٠ مـــــــۆرکردنی ڕێکەوتننامـەی نێوان یەکیـەتی نیشتیمانی کوردســتان لـە گـەڵ هــەردوو ڕێکخــراوی ئیـــــــسلامی – بزوتنـەوەو کۆمـەڵ – لـە تـارانی پایتـەختی ئێران و بە ئامۆژگاری

و ڕاوێژکاری ڕژێمی ئیسلامی لە ئێران ... کە خۆی لـە ١٥ خاڵ گرتبوو کـە تێیدا هاتبوو ... بە دەست گیربوونی هەرسێ لایەن .

یەکەمیان :- یەکیەتی نیشتیمانی دەست گیردەبێ بەخاڵـەکانی ڕێکـەوتنی تاران .

دووەمیان :- کۆمەڵ و بزوتنەوەی ئیسلامی بە هـەمان شێووەو شـێوازو و ناوەرۆك پابەند دەبن بەڕێکەوتنەکەی تاران .

کە ڕێکەوتنەکە بە مۆرکردنی لەلایەن – نمایندەی جمهوری ئیسلامی ئێران , فەرماندەی نسر سەرتیپ رزا سیف اللهی ... لەلایەن یەکیەتی نیشتیمانی کوردستان , کۆسرەت ڕەسول عەلی ... لـە لایـەن رابەری جماعت ئیسلامی کوردستانی ئێراق , شێخ محەمەد بەرزنجی . رابەری بزوتنـەوەی ئیسلامی , شێخ عەلی عەبدولعەزیز .

ناکرێ نەگووترێ کە دوای ڕاپەرینی گەلی کوردستان لە بەهاری / ١٩٩١ و دروسـت بـوونی گۆرەپـانێکی رامیـاری بـێ سـەرکردەو سـەرکردایەتی و دەسـتەیەکی لێهـاتووی ڕزگارکـەری ئـەم قۆناخـە نوێیـەو پەراندنـەوەی بـۆ قۆناخێکی دیکـەی بـەرەو سـەرکەوتن و مسۆگەرکردن بە گەیانـدنی گـەل بە ئامانجەکانیان لە باشووری هەرێمی کوردستان .

هەر لـە دوای هەڵبـژاردن و دامەزرانـدنی حکوومـەت لـە لایـەن ئەنجوومـەنی

نیشتیمانی كوردستان , گۆڕەپانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتیمانی لە هەرێمی باشووری كوردستان بۆشایەكی زۆر گەورە كەوتە گۆڕەپانەكە بە هۆی سەرهەڵدانی دووبارەی كێشەی نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتیمانی كوردستان .
ئەویش بە هەڵگیرساندنی شەڕی نێوانیان لە سێ خوولی یەك لە دوای یەكتری لە پێناو سامان و دەسەلات و پارەو بەكوشتدانی گەنجی كورد بۆ ئەم بوارانە ، نەك لە پێناو بەرژەوەندی گشتی گەل و نیشتیمان .
كە ئەمانەش بوونە هۆكاری ئەوەی كە چەندین پارت و رێكخراوو گرووپی ئیسلامی سەرهەڵبدەن و بێنە دامەزراندن و راگەیاندن ، وەك كۆمەڵی ئیسلامی كوردستان لە پێناو خزمەتكردنی ئەو وولاتانەی كە دژی كورد وخاكی كوردستان بوونە بە درێژایی بوونی ئەو دەووڵەتانە .
بەر لەویش وەك توركیاو ئێران و ئێراق و سووریاو وولاتانی دیكەی عەرەبی ئیسلامی و بە بیری ناسیۆنالی دژ بە كورد و خاكی كوردستان و روو بەروبوونەوەی هەردوو پارتی سەرەكی شەڕكەر لە سەر خاكی هەرێمی باشووری كوردستان لە پێناو لە باربردن و لێك ترازاندنی هەست و هۆشی نەتەوەیی لەو پرۆسە ئازادیەی كە بە شەقی زەمانە بۆ كورد رەخسابوو لە هەرێم و ناوچەكەدا ..؟...!.

١٩٩٧/٥/١ سەرەك وەزیرانی بەریتانیا تۆنی بلێر سەرۆكی پارتی كرێكارانی بەریتانیا ، لە هەڵبژاردنەكان سەركەووتنی بەدەست هێنا بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرەك وەزیران لەدوای دەرنەچوونی سەرۆكی پارتی پارێزگارانی بەریتانیا مارگرێت تاتچەر ، بۆ جاری سێیەمی لەپۆستی سەرۆك وەزیرانی بەریتانیا ، كە یەكەم ئافرەت بوو دەسەڵاتی حكوومەتی بەریتانیا بگرتە دەست لەوولاتەكەدا .

١٩٩٧/٥/٢ كۆچی دوایی فەیلەسوف ئازادی بەرازیلی – باولو فریری – ... ئەم فەیلەسوفە ناودارە جیهانیە لە شاری رسیفی لە باكووری رۆژهەلاتی بەرازیل لە ساڵی ١٩٢١ چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... لە ساڵی ١٩٥٩

بروانامەی دکتۆرای لە فێرکردنی گەورات وەرگرتووە . یەکێك بووە لەکارلێکردنەکانی ڕۆمانووسی ڕووسی و جیهان ، تۆلستۆی – لە دوای کودەتا سەربازیەکەی بەرازیل لە ساڵی ١٩٦٤ دەستگیرکراوە .
دوای ئەوە لەو وڵاتە دەرکراووەو بەرەو وڵاتی بۆلیڤیا هەنگاوی ناووەو لەوێ بۆتە راوێژکار لە وەزارەتی پەروەردە لە بۆلیڤیا ، دوای ئەوە هەر بەهۆی کودەتای سەربازی بەرەو شیلی هەڵاتووە . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٦٧ بەرەو ئەمەریکا ڕۆیشتووە .

دوای گەران بەچەند وڵات لە ئەفەریکیا ، لە ساڵی ١٩٨٠ بەیەکجاری گەراوەتەوە بەرازیل و بەردەوام بووە لەکارە پیرۆزەکانی تا ئەو کاتەی کە ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەکەی دەکا .

١٩٩٧/٥/١٤ بەهۆی جیاوازی بیروو بۆچوون و هەڵوێست لەنێوان پارتی کرێکارانی کوردستان لە باکووری کوردستان P.K.K و پارتی دیموکراتی کوردستان ، ئەویش بە بەرز بوونەوەی کێشەکەو زیادە ڕۆیی پارتی کرێکاران .
ئەنجامی بووە هۆی بەرپابوونی شەڕی نێوانیان لە پارێزگای هەولێرو دەوروو بەری ... کە پارتی کرێکاران P.K.K وەك میوان لەباشووری کوردستان یارمەتی دراو بوو لە هەرێمەکەدا ...!.

١٩٩٧/٥/١٧ سکرتێری گشتی ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان کۆفی ئەنان و یەکیەتی ئەوروپا داوایان لە ڕژێمی تورکیا کرد ، کە هێزەکانی سووپا لەخاکی باشووری کوردستان بکشێنێتەوە ، ئەویش بەهۆی باری ناوچەکەو دەست تێووەرنەدان لە کاروباری باشووری کوردستانی لکێندراو بە ئێراق.

١٩٩٧/٥/١٧ سەرۆك کۆماری کۆنگۆ کینشاسا – مۆبۆتۆ – لەلایەن لۆران کابێلا دەرپەڕێنرا ، بە هۆی شەڕو پێکدادان وچووە ناو شاری کینشاسا، کە لۆران کابێلا سەرۆکایەتی وڵاتی گرتە دەست و خۆی بووە سەرۆك کۆمار، دووبارە ناوی وڵاتەکەی گۆڕی بۆ کۆماری کۆنگۆی دیموکراتی و کابیلا دەسەلاتی تاك ڕەوی گرتە بەر لەناوەوەی وڵاتەکەدا .

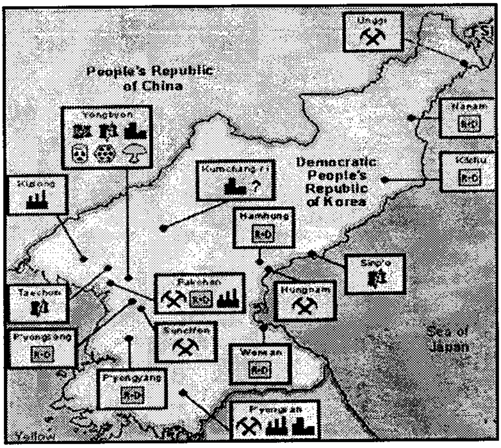
١٩٩٧/٥/٢٥ زیاتر لە پەنجا هەزار هاووڵاتی کورد لەشاری ئەستەمبوڵ تورکی خۆپیشاندانیان ئەنجام دا دژی ڕامیاریەتی شۆڤینی ڕەگەز پەرستی سەرەك

وەزیرانـــی تورکیـــاو ســـەرۆکی پـــارتی رەفـــای ئیـــسلامی- نەجمـــەدین ئەربەکان... شایانی باسە زیاتر لە سێ ملیۆن و نیوو کورد دانیشتووی شـــاری ئەســـتەمبوڵن ، ئـــەویش بـــە هـــۆی ڕاگوواســـتنیان لـــەباکووری کوردســـتان و جێگـــە گرتنـــەوەیان بەخێزانی تـــورك لـــەپێناو بـــە تـــورك کردنـــی خاکی باکووری کوردستان.

١٩٩٧/٦/٦ ڕژێمی تورکیا بۆ یەکەم جار دانیننا بە کەووتنە خوارەوەی دوو فڕۆکـەی ســـەربازی لـــە ئـــەنجامی هێرشـــکردنە ســـەر بنکـــەکانی پـــارتی کرێکـــارانی کوردستان P.K.K لە باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، کە لـە ئاکام بـــووە هـــۆی گیـــان لەدەســـتدانی ٩ ســـەربازی نـــاو فڕۆکەکـــەی هێزەکـــانی سەربازی سووپای تورکیا.

١٩٩٧/٦/١٠ دامەزراندنی - تاهیر جلیل حبوش تکریتی - ناسراو بە تاهیر تکریتی بە بەڕێوەبـەری گـشتی دەزگـای ئـەمنی ئێراقـی ، دوای ئـەوە لـە١١/١٠/١٩٩٩ دامەزرا بە سـەرۆکی دەزگای موخابەراتی گشتی لەلایـەن سـەدام ، بە هـۆی نزیکی لە قوسەی کوڕی سەدام لەجیاتی رافع دەحام تکریتی.
ئەویش لە پێناو بەئەنجام گەیاندنی کارە تیرۆریستو دیکومینەرەکانیان بەرامبەر گەلانی ئێراق ، بەتایبەتی گەلی کورد ، کەبەر لەو پۆستانەش کاری هەمە جۆری لە دەزگا داپلۆسێنەرەکانی بەعس کـردووە دژی گەلانی ئێـراق بەتایبەتی گەلی کورد لەباشووری کوردستان.

١٩٩٧/٦/٢٠ سەرۆکی رێکخـراوی رزگاری فەلەستین یاسرعرفات لەچاوپێکەووتنێکیدا لەگـەڵ رۆژنامـەی حیـاتی لەنـدنی کـە دەڵێـت:- بـەهیچ شـێووەیەك قبـوولی ناکەین دەووڵـەتی کوردی لەباکووری ئێراقـی عروبـە بۆ کـورد دابمـەزرێت ، ئەمـەیان ووتـەی بـێ دەسـەڵاترین سـەرکردەی عەرەبـە ، کـە سـواڵکەرانی کوردیش ئامادەبوون خێری پێ بکەن و نەخووێندارترین کورد تاکوو ئێستا نـەی وتـووە نـابێ عـەرەب لەفەلەسـتین بـێ مـاف بکرێ . ئەمـە هەڵووێـستی عەرەب بەرامبەر بەهەڵووێستی کوردە لەسەر خاکی کوردستان.

١٩٩٧/٦/٣٠ لـە دورگـەی هـۆنگ كـۆنگ و لـە وولاتـی هۆنگ كۆنگ لە شەڕی ئەفیوونـەوە بـەرەو پاراستنی ناسنامەو لە دەوولـەتێك و دوو سیـستەمدا ، كـە هـەرێمی هـۆنگ كـۆنگ بۆمـاوەی ١٥٦ سـاڵ یـەكێك بـوو لـە ژێـر دەستەكانی بەریتانیا ... واتە لە ساڵی ١٨٤٢ تـا ١٩٩٧/٦/٣٠، كە لەو ساڵەدا كۆتـایی بەدەسـەڵاتی بـەریتانیا هێنـراو سـەروەری بـۆ چـینی مللـی گێردراوە .

جارنامەی هاوبەشی چین و بەریتانیاو یاسای بنەرەتی هۆنگ كۆنگ باس لەوە دەكات كە دەبێ لایەنی كەم تا ساڵی ٢٠٤٧ ، ئەم هەرێمە تارادەیـەكی زۆر سـەربەخۆیی لـە گـەڵ چـین بـە گـوێرەی سیاسـەتی دەوولـەتێك و دوو سیستەمیش لە كێشووەرەكەدا .

چین سەرپەرشتی پاراستنی ناوچەكەو سیاسەتی دەرەكی دەكات و هـۆنگ كۆنگیش بۆی هەیە سیستەمی یاسای كۆنی خۆی بپارێزێ و خاوەن هێـزی پـۆلیس و سیـستەمی دارایـی و گـومرگ و سیاسـەتی كۆچـكردنی تایبـەت بەخۆی بێ بەشداریش لە رێكخراوو بۆنە نێوو دەوولەتیەكانی بكات .

شـایانی باسـە هـۆنگ كـۆنگ چـینی نیـە لـە بـەر ئـەوەی كـە ئـەم دورگەیـە لەدوای شەڕی ئەفیوون لە سەدەی نۆزدەم .

وەك شـارێكی تایبـەتی خـۆی سـەپاندو لەیـەك كاتیـشدا خـاوەنی بـەهاو نەریتی رۆژهەلات و رۆژئاوا بوو... هەروا یاساكانی پەروەردەو فێركردن و بونیاتی حكوومەتیش هاوشێوەی ئەوان بوون ، كە لە بەریتانیا هەن لـە گـەڵ بنـەماو رێنمـایی و دام و دەزگـای حكوومەتایـەتی لـە هـەموو بـوارە

جیا جیاکاندا ،

کـه هـۆنگ کـۆنگ ژمـارەی دانیـشتوانی ٧,٠٠٠,٠٠٠ ملیـۆن کەسـەو بـە یارمـەتی دەسـەڵاتدارەکان تـوانراوە لـە ٥٧,٥٠٠ کارگـە دروسـت بکـرێ ... رۆژانە زیاتر لە ٢٥٠٠ هەزار کەس سنوورەکانی نێوان چین و هـۆنگ کـۆنگ دەبرن و ساڵانە ٩٠ ملیۆن کەشتی جۆراو جۆر لـەنێوان هـەردوو لا بەئـەنجام دەگەیەندرێ .

١٩٩٧/٧/١ لە دوای کێشەو ململانێیەکی دژووار لە نێوان ئەمەریکاو بەریتانیا لە گەڵ چینی مللـی ، لـە سـەر دوورگـەی هـۆنگ کـۆنگ ، ئـەوە بـوو کـە چینـی مللـی تـوانی بەئاشـتیانە ئەودوورگەیـە بگەڕێنێتـەوە باوەشـی خـۆی ، بەمـەرجێ لەسەر هەمان دەسەڵاتی سەرمایەداری بەردەوام بێت لەهەرێمەکەدا.

١٩٩٧/٧/٢ گەڕانــەوەی دوورگــەی هــۆنگ کــۆنگی چــینی مللــی بۆناوخــاکی دایــكو بەردەوام بوونی لەسـەر هـەمان ڕژێمـی تایبـەتی خۆیـان ، سـەرەڕای چـەندین کێشەی هەڵوواسراوی نێوان دەسەڵاتی هۆنگ کۆنگ لەلایەكو چینی مللیو ئەمەریکا لەلایەکی دیکەدا .

شـایانی باسـە ئـەو دوورگەیـە لـە١٨٩٣/٨/٢٣ لەلایـەن هێزەکـانی سـووپای بەریتانیا داگیرکرابوو تاکوو مێژووی گەڕانەوەی بۆباوەشـی چینـی مللـی لـە هەرێمەکەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٧/٧/٢ بەرێوەبردنی حەوتەمین خوولی هەڵبژاردنی سـەرۆکی کۆمـاری ئیسلامی لـە ئێـــران ئـــەنجام دراو محەمـــەد خاتـــەمی ســـەرکەووتنی بەدەســـت هێنـــا. بـەوەرگرتنی پۆسـتی سـەرۆك کۆمـاری ئێـران بۆمـاوەی خـوولی یەکـەمی لـە دەسەڵات لە سەر وولاتەکەدا .

١٩٩٧/٧/٢١ بەشی کوردی رادیۆی – فلورا – لە شاری هانۆڤەر لە ئەڵمانیا ، کە پەخشی خۆی بە ١٤ زمان پەخش دەکات و ٤٠٠ کەس کاری تێدا دەکات ، لە بەشـی کـوردی لـەم وێـستەگەیەدا کرایـەوە لـە سـەر شـەپۆلی f.m کـە رۆژانـی یـەك شەممەو پێنج شـەممە بـۆ مـاوەی کاتـژمێرێك پەخـشی خـۆی بـە وولاتەکـە و جیهان بڵاو دەکاتەوە .

١٩٩٧/٧/٢٣ میلۆسـۆفیتش بـووە سـەرۆکی یۆگـسلافیای یـەکگرتوو، کـە لـەو کاتـە

بارودۆخی وولاتەکەو پەیوەندی کۆمەلایەتی بەرەو لێك ترازان هەنگاوی دەنا ، کە بووە هۆی بەرپابوونی شەڕی ناوخۆو وێرانکردنو تەنگژەی ئابووریو ڕامیاریو کۆمەلایەتیو شەڕی نژادیو ئایینی لە نێوان گەلانی یوگسلافیا لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٧/٧/٢٧ نووسەروشاعری ناوداری ئێراقو عەرەب و و جیهان و دۆستی دێرینی کورد – محەمەد مەهدی جەواهری – لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا کۆچی دوایی کرد ، دوای ئەوە تەرمەکەی هەر لەویَ نێژراوە بەهۆی بارودۆخی نالەباری ئێراقو درندەیی ڕژێمی بەعس لە ئێراق .
شایانی باسە حکوومەتی هەرێمی کوردستان بەهۆی هەلوویستی مرۆڤانەی برامبەر بە کێشەکانی کورد لە کوردستان ، پەیکەرێکی بەرامبەر بەپەلەمانی کوردستان بۆ دانا بەرێز لێگرتن لەو شاعیرە خۆراگرە دیموکراتی خوازەو دۆستی نەتەوەی کورد لە کوردستان.

١٩٩٧/٨/٣ گەڕاندنەوەی دوورگەی ئەنجوان لەلایەن دەسەلاتی فەرەنسا ، کە کەوتبووە ژێر دەسەلاتی کۆماری قەمەرو بەهۆی پەیوەندی باشی نێوانیان پاش ماوەیەك دوورگەی موهێلی گەڕاندرایەوە ژێر دەسەلاتی کۆماری قەمەر لە هەرێمەکەدا.

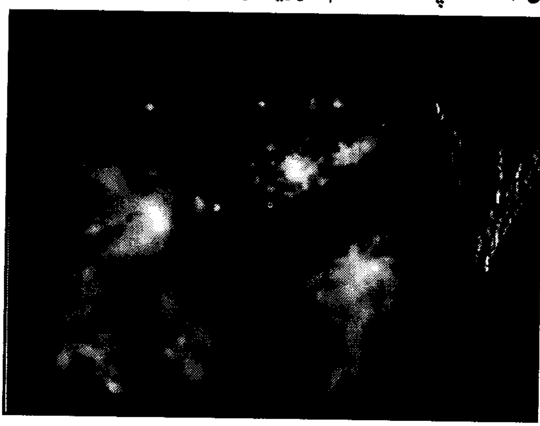
١٩٩٧/٨/٢٨ ئەنجوومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بەزۆرینەی دەنگ سزای هەمەلایەنەی خستە سەر ڕێکخراوی یۆنیتا بەتایبەتی چەکە سەربازییەکانی جەنگ لە وولاتەکەدا .

١٩٩٧/٨/٣١ خێزانی ئەمیر چارلسی نەوەی شانشینی بەریتانیا- دایانا- لە بنەمالەی شانشینی ، لە ئەنجامدانێکی تیرۆریستی لەناو شەقامەکانی شاری پاریسی پایتەختی فەرەنسا گیانی لەدەست دا ، دوای کەمتر لە کاتژمێرێك جەستەکەی تەحنیت کراو لەهەمان کات خۆشەویستەکەی دۆرید الفاید گیانی لە دەستدا ، کە لە ڕەچەلەك عەرەبەو خەلکی وولاتی میسر بووەودانیشتووی بەریتانیایە .

١٩٩٧/٩/١٨ مۆرکردنی ڕێکەوتننامەی قەدەخەکردنی بە کار هێنانی مینی دژ بە بە مرۆڤ لە شاری ئۆسلۆی پایتەختی نەرویژ ، لە پێناو ڕێگە گرتن لە چاندنی

ئه و جۆره مینانەی کە زیان بە مرۆڤ دەگەیەنن لە وولاتە جیا جیاکان لە جیهاندا .
ئەویش لە ئاکامی شەڕی ناوخۆی وولاتە جیا جیاکان و شەڕی نێوان وولاتانی دراوسێ و شەڕی گەورەتر لەو شەڕانە لە هەرێم و ناوچە جیا جیاکان لە جیهاندا .
جێگەی باسکردنە کە بیرۆکەی ئەم پەیمانە لە مانگی/١٩٩٩/٥ چووە بواری جێ بە جێکردن لە دوای مۆرکردنی ١٥٧ وولات لە سەر بڕگەو مادەو خاڵەکانی ئەم ڕێکەوتننامەیەدا . هەروا لە ١٩٩٧/١٢/٣ ، ئەم وولاتانە لە سەر ئەم ڕێکەوتنە مۆریان کرد ، بەڵام لە ١٩٩٧/١٢/٥ لە لایەن ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان ئاشکرا کرا ، لە بارەگای ڕێکخراوزەکەدا ، کە لە شاری نیورۆکی ئەمەریکیدا .
هەروا ئامانجی ئەم پەیماننامەیە کۆتایی هێنانە بەو نەهامەتیانەی کە کۆمەڵانی خەلك تووشی دەبێ لە ئاکامی بە کار هێنانی مینی دژە مرۆڤ ، ئەم ڕێکەوتننامەیە تێ هەڵکێشە لە نێوان یاسای نێوودەووڵەتی مرۆڤایەتی و یاسای نێوودەووڵەتی لە ناوبردنی چەك ، لە بەر ئەوەی ئەم ڕێکەوتننامەیە تایبەتمەندی لە ناو بردنی چەکی هەیە بە شێووەیەکی مرۆڤایەتی لە جیهاندا

١٩٩٧/١٠/٧ زاناکانی گەردوون – فلك – ی ئەمەریکا ڕایانگەیاند بە دۆزینەوەی ئەستێرەی – بیستوول , دەمانچە – کە ئەم دۆزینەوەش بووە هۆی گرنگی پێدانی لە لایەن بواری زانستی لەجیهان ... کەبە گەورەترین ئەستێرە دادەنرێت لە گەردووندا .
کە تیشکی سەد هێزی زیادبوونی

بە ١٠,٠٠٠,٠٠٠ دە ملیۆن لە هێزی ووزەی كە لە ڕۆژ دەردەچێت زیاترە .
واتە قەبارەی ئەستێرەی بیستوولّ – بەقەدەی ڕۆژ ١٠,٠٠٠,٠٠٠ دەجار گەورەترە لە ڕۆژ. زاناكانی گەردوونی – فەلەك – ی ئەمەریكی كامیرای – هابلّ – بە تیشكە سەر بەنەفسەجی كەلەناو كامێرای هابلە توانیوویانە سەرەتای لەدایك بوونی ئەو ئەستێرە دیار بكەن ، كەلەكاتی لە دایك بوونی تاكوو ئێستا بە گەورەترین ئەستێرە دادەنرێت لە هەموو ئەو ئەستێرانەی كە لەناو كۆمەڵە جیاجیاكان جێگیربوونە .
واتە وەك كۆمەڵەی خۆرو كۆمەڵەكانی دیكە لە گەردووندا . زاناكان ئەوەشیان دیاریكرد كە ئەستێرەی – بیستوولّ – دەكەوێتە دووری لە زەوی بە ٢٥٠٠٠٠٠٠ هەزار ساڵ ڕووناكی... هەروا ئەو ئەنجامە دەركراوەی كە ئەم ئەستێرەیە لەماوەی ٦ چركەدا دەری دەكات بەپێچەوانەی ڕۆژە . كە ڕۆژ ماوەی یەك ساڵی دەویّ بۆ ئەوەی ئەو ووزەی كە هەیەتی دەری بكات بۆ ئەوەی بگاتە سەر زەوی .
لە دایك بوونی ئەستێرەی بیستوولّ لە نێوان یەك ملیۆن بۆ سیّ ملیۆن ساڵ دەبیّ – هەروا ناتووانریّ ببینی ئەو ئەستێرەیە بەئاسانی بێت بەهۆی تەم و مژی ناو گەردوون لەئاكامی تەقینەوەی ئەستێرەكانی دیكە ... ئەستێرەی بیستوولّ دەتوانیّ ١٠٪ لە – فۆتۆن – و – پارچەكانی ڕەوانەی سەر زەوی بكات.

سەرچاوە :– ایات العلوم الكونیە . بەرگی ٢/١ ل/١٥٣ دانانی كۆمەڵە زانای جیهانی كە ژمارەیان ٢٦٩ زانایە . چاپی یەكەم /٢٠٠٧ .

١٩٩٧/١٠/١٥ لە ڕاگەیاندنی ڕێكخراوی نەتەوە یەكگرتووەكان بە هۆی بەردەوامی شەڕی خۆكووژی لە نێوان پارتی دیموكراتی كوردستان و یەكیەتی نیشتمانی كوردستان لە باكووری ئێراق ، بۆتە هۆی دوواخستنی یارمەتیە مرۆییەكان لە باشووری كوردستان.

١٩٩٧/١٠/١٥ كەشتی ئاسمانی – كاسبینی هۆیمنز– ی ئەمەریكی بەرەو گەردوون بەڕێكەووت و لە دوای حەوت ساڵ گەیشتە ئەستێرەی زووحەل ، كە لەو ماوەیە ٣,٥ ملیار كیلۆمەتری بڕی بوو لەپێناو ئەنجامدانی كارە داڕێژراوەكان لە بۆشایی ئاسماندا .

١٩٩٧/١٠/١٧ لە ئاکامی کاردانەوەی نا لەباری شەڕی دژوواری نێوان هەردوو پارتی سەرەکی لە هەرێمی باشووری کوردستان ، پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، ئەویش بەکارلێکردن و ناوبژیوانی تورکیا و بەریتانیا و ئەمەریکا ڕاگیرا لە نیوانیاندا .

١٩٩٧/١٢/٢٧ هەلکەندنی کەناری دەریای ئیتالی لەپێناو ڕزگار کردنی ٨٠٠ پەنابەری کوردی کۆچڕەو بەرەو هەندەران ، کە نگرۆبوونیان لە نێوان کەنارەکانی تورکیا و ئیتالیا و بەرەو ئیتالیا هەنگاویان دەنا ، لە پێناو گەیشتنی بەئاواتی گەیشتن لە کەش و هەوایەکی ئارام و ژیان و کاری ئازادانە لە وولاتە بیانیەکان.

١٩٩٨

١٩٩٨/١/١٦ دادگای دەستووری دەسەلاتی تورکیا لەئەنکەرە بەئاگادار کردنی پارتی ڕەفای ئیسلامی بە سەرکردایەتی نەجمەدین ئەربەکانی سەرەك وەزیرانی تورکیا کرد ، بەهۆی بوونی مەلبەندی جموجۆڵ دژ بەدەسەلاتی علمانیەت و ماوەنەدان بەو مەڵبەندەو دەبێ بەپێی دەستوور بە ڕێووە بچێت لەوولاتەکە .

١٩٩٨/٢/٤ لەناوچەی سناج لە هەرێمی نەفار لە باکووری ئەفگانستان گوومەلەرزەی زەوی بەپێی پێوەری ڕێختەر بە ٦,١ پلە ڕوویدا ، کە بووە هۆی گیان لەدەستدانی چەند کەسێك و وێرانکردنی بەدەیا ماڵ و کێلگەی کشتووکاڵی لەناوچەکەدا .

١٩٩٨/٢/١٨ بەهۆی باری ناهەمواری ئابووری و بەرزی نرخی دروستکراوەکان لە ڕووسیا . حکوومەتی ڕووسیای یەکگرتوو بڕیاری داخستنی سێ کارگەی دورستکردنی چەکی ئەتۆمی دا ، بەهۆی نەبوونی توانای دارایی و تەنگەژەی ئابووری بەشێوویەکی گشتی و بەرزبوونەوەی نرخی پێداویستیەکان لە دام و دەزگا گشتیەکان وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٢/٢٣ ئوومێدیا کە بچووکترین کیژۆلەی بەندکراوی جیهان بوو لەلایەن دەسەلاتدارانی شۆڤینی شانشینی مەغریب ، چونکە خۆی لە نەتەوەی ئەمازیخی مەغریب بوو ، کە ناوی لە تۆمارگەکان تۆمار نەکرا ، هەتا دادگاش ماوەی پێ نەدا بەهۆی ئەوەی کە ناوەکەی عەرەبی نەبووە ، لە

بەرئەوەی ناوەکەی بەپێی خواستی نەتەوەکەی بوو .

واتە عەرەب نەك هەر لە ئێراق و سووریا بەلکوو لەهەموو وولاتانی دیکەی عەرەب ماوە بەخواستی دوور لە ئوومەی عەرەب و ئوومەی ئیسلام نادەن ، لەو پەڕی شۆڤینی و بەرچاوتەنگی نەتەوەیی و ڕامیاریەتیان ئەنجام دەدەن لەپێناو بەعەرەبکردن .

١٩٩٨/٣/٢٨ کۆڕێکی زاناو پسپۆڕان لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ئەنجامدرا لە هۆڵی – کوفە – سەبارەت بە کێشەو باری کوردو ئابووری و داب و نەریت و کەلتوورەوە لەسەر چوار پارچەو نیووی کوردستان .

١٩٩٨/٤/٣٠ شاعیری خۆشەویستی و نەتەوەیی و دیموکراتی بەناوبانگی عەرەبی نزار قەبانی لە شاری لەندنی پایتەختی بەریتانیا کۆچی دوایی کردو تەرمەکەی لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا نێژراوە .

١٩٩٨/٥/١١ ڕۆژنامەی ئەلحەیاتی لەندەنی لە وتارێکیدا بڵاوی کردۆتەوە ، کەباس لەوە دەکات . کە ڕێکخراوی ئاشتی سەوز چەند ساڵە هەوڵی ڕێگرتن لە دامەزراندنی ڕێکتەرێکی ئەتۆمی لە ناوچەی ئۆکیۆ – باشووری تورکیا – دەدات , بەپێی ئەو ڕۆژنامەیە ڕێکتەرەکە دەکەوێتە باشووری تورکیا لە نزیك بەندەری مێرسیتە و تەنها یەکێکە لە ١٠ ڕێکتەری ئەتۆمی دیکە کە تورکیا بەنیازە تا ساڵی ٢٠٢٠ تەواوی بکات لە وولاتەکەدا.

١٩٩٨/٥/١٣ تاقی کردنەوەی دووەم چەکی ئەتۆمی لەلایەن حکوومەتی هندستان ئەنجامدرا ، کە بەو هۆکارە یابان و ئەمەریکا گەمارۆی ئابووریان خستە سەر هندستان ، بەڵام هندستان لەو کارە بەردەوام بوو لە فراوانکردنی

بنکەی چەکی ئەتۆمی وولاتەکەی ، کە ئێستا وولاتێکی ئەتۆمیە شان بەشانی وولاتانی ئەتۆمی لە جیهاندا.

١٩٩٨/٥/٢١ لە دوای کەمتر لە سێ مانگ بە هەلبژاردنەوەی سۆهارتۆ بۆ سەرۆکایەتی کردنی ئەندۆنیسیا بۆ ماوەی حەوت ساڵ ، دەستی لەکار کێشاوە بەهۆی نالەباری و لێك ترازانی پەیوەندی لە پێك هاتەکانی کۆمەڵگای وولاتەکەو بەردەوامی لە تەنگژەی ئابووری و ڕامیاری و کۆمەلایەتی و پێشێل کردنی مافی مرۆڤو گەلانی وولاتەکە لە ماوەی دەسەلاتی و دوای خۆی جێرەگەی حەبیبی جێگەی گرتەوە بەسەرۆکی وولاتەکە.

١٩٩٨/٥/٢٧ لە شاری قاهیرەی پایتەختی میسر کۆڕی دایەلۆگی کوردی — عەرەبی گرێدرا ، لە هۆڵی سەلاحەدین ئەیوبی لەپێناو لێك تێکگەیشتن و تێگەیاندنی عەرەبی شۆڤینی لەچۆنیەتی باری کورد بەپێی مێژووی ڕووداوەکان و جێگەی دانیشتووانی جووگرافی ڕەسەن لە سەر خاکی کوردستان .

١٩٩٨/٥/٢٨ یەکەم تاقی کردنەوەی مووشەکی ئەتۆمی لەلایەن دەسەلاتی پاکستان ئەنجامدرا ، کە ٥ پێنج مووشەکی لەژێر زەوی تاقی کردەوە لە دوای هندستان بە ١٨ ڕۆژو بەردەوام بوونی لەتاقی کردنەوەی مووشەکی ئەتۆمی لەوولاتەکەدا.

١٩٩٨/٥/٣٠ لە هەرێمی تەخاری ئەفگانستان گوومەلەرزەی زەوی بەپلەی ٦ر٩ پلە بەپێی پێووەری ڕێختەر ڕوویدا ، کە بووە هۆی گیان لەدەستدانی ٤٠٠٠ کەس و وێرانکردنی زیاتر لە ٥٠ گوندو کێڵگەی کشتووکاڵ لە ناوچەکەدا.

١٩٩٨/٦/١ دامەزراندنی بانکی ناوەندی ئەوروپا لەلایەن یەکێتی ئەوروپا ، کە بارەگای سەرەکی لە شاری فرانکفۆرتی ئەلمانایەو کاردانەوەی گرنگی نواندە سەر باری پەیوەندیەکانی ئابووری و بازرگانی نێوودەوڵەتی لە جیهاندا .

١٩٩٨/٧/١ لە شاری مۆسکۆی پایتەختی ڕووسیای یەکگرتوو زیاتر لە ١٠٠ نووێنەری کوردی پارچەکانی کوردستانی دابەشکراو کۆبوونەوەو داوای مافی ڕۆشنبیری و داب و نەریت و مێژوو زمان و کەلتووریان کرد ، بەهۆی کارە ناهەموارەکانی ڕابردووی دەسەلاتی سۆڤیەت بەسەرکردایەتی ستالین ، لە

بەشە کوردستانەکەی ژێر دەسەڵاتی کۆماری ئەرمینیای سۆڤیەت ، کە بەرامبەر بەکورد کراوە لە هەموو بوارە جیاجیاکان لە هەرێمی باکووری کوردستان.

١٩٩٨/٧/٣ ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان کۆفی ئەنان لە چاوپێکەوتنێکی لەگەڵ گۆڤاری – الحیات – کووتی :– پاراستنی کوردستان لەلایەن ئەمەریکاو هاوپەیمانان بۆداگیرکردن نیە بەلکوو بۆ پاراستنی کوردو بەرژەوەندی هەردوو لاو هاوپەیمانانە لە هەرێم و ناوچەکەدا .

١٩٩٨/٧/١٢ کۆچی دوایی زاناو کەسایەتی ناوداری نەتەوەیی و نیشمانی کورد مامۆستا – ئیبراهیم ئەمین باڵدار– ... شایانی باسە مامۆستا باڵدار بڕوانامەی ماجستێری لە ئەمەریکا وەرگرتبوو ، مامۆستا باڵدار ئەلف بێی کوردی بۆپۆلی یەکەمی سەرەتایی دانا... هەروا مامۆستا باڵدار لەساڵی ١٩٢٠ لە گەرەکی سابوونکەران لەشاری سلێمانی چاوی بە جیهان هەڵهێناوە لە هەرێمی باشووری کوردستان .

جێگەی ئامارە پێکردنە کە دوای تەواو کردنی قۆناخەکانی خوێندن لە ساڵەکانی ١٩٣٩ – ١٩٤٠ خوێندنی لە – دارالمعلمین –ی لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق تەواو کردووە ، دوای ئەوە بۆتە مامۆستا لە گوندی – قەمچووخەوجاسەنە – لەوکاتیش خوولیای دانانی – ئەلف و بێی – کوردی بووە بۆ منداڵانی کورد . هەروەك مامۆستا باڵدار خۆی دەڵێ :–

لە ساڵی ١٩٤٨ لەم گوندەدا هەلێکی باش بۆ نووسەر هەلکەوت کە بتوانێ وانەکانی ئەو – ئەلف وبێیە – دابنێت و رۆژ لە دوای رۆژ بە سەر قوتابیەکانی کورد تاقیان بکاتەوە لە هەرێمەکەدا لە باشووری کوردستاندا .

دوای ئەوە مامۆستایەتیەکەی گواستراوەتەوە بۆ قوتابخانەکانی تەوێڵەو هەلەبجە و چوارتاو عەبدوئیلا ، لە ساڵی ١٩٤٩ ئەلف و بێیەکەی تەواو دەکات و وەزارەتی مەعاریف لەو کات بریاری چاپدانی دا ، لەم بارەیەوە دەڵێ:– خەت خۆشی بە ناوبانگ – سەبری خۆشنووس – کە هیچ کوردی نەدەزانی ، دوای رەنج و هەوڵێکی زۆر لە گەڵیا کتێبەکەی بە دوو مانگ بە دەست نووسی تەواوکرد ، هەروا – حاجی سووعاد سەلیم – ی وینە کێش

كه هیچ جێیەكی كوردستانی نەدیبوو رۆژ بە رۆژ هەموو شتێكی بۆ روون ئەكرایەوە ، وێنەكانی كتێبەكەی بۆ ماوەیەكی درێژ تەواوكرد .
دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥١ لە چاپخانەی –ی نەجاح – لە شاری بەغدا – ئەلف و بێیە– كەی چاپكرا ، دوای ئەوە لە لایەن هونەرمەندی نەمر – بەدیع باباخان – وێنەكانی بۆ كرا . وەك خۆی دەڵێ :– ئەم كتێبە لە لایەن هونەرمەند بەدیع باباخانەوە بە وێنەی رەنگاو رەنگی جوانی كوردەواری رازێندرایەوە . دوای ئەوە لە ساڵی ١٩٥٥ – ئەلف و بێیەكی – بۆ تەمەن گەورەكانیش دانا . دوای ئەوە مامۆستا باڵدار كۆلیژی بازرگانی لە ئابووری لە ساڵی ١٩٥٦ لە شاری بەغدا تەواو كرد. دوای ئەویش مامۆستا باڵدار بڕوانامەی – ماستەر– ی لە كۆلیژی – سان فرانسیسكۆ– ی لە ئەمەریكا لە سەر پەروەردە و دەروونزانی بە دەست هێنا .
دوای گەرانەوەی مامۆستا باڵدار بووە مامۆستا لە زانكۆی سلیمانی لە ساڵی ١٩٦٨ لە بەشی وێژە و ، دوای ئەوەش لە ساڵی ١٩٨١ گوێزرایەوە بۆ شاری هەولێر لە زانكۆی سەلاحەدین كرا بە مامۆستا . دوای ئەوە – مامۆستایەتیەكەی گوازرایەوە بۆ زانكۆی مووستەنسەریە لە شاری بەغدا ... ئەم كەسایەتیە كورد پەروەرە بەردەوام بوو لە كارەكانی تا ماڵئاوایی لە گەل و نیشتیمانەكەی كرد ، و گۆرەكەی لە گۆرستانی گردی سەیوانە لە شاری سلێمانی لە هەرێمی باشووری كوردستان .

١٩٩٨/٧/١٧ لە كۆماری بابواگینیای نوێ بە هۆی كشانی دەریایی گوومەلەرزەی زەوی لێكەوتەوە ، كە بووە هۆی گیان لەدەست دانی زیاتر لە ٢٢٠٠ هاووڵاتی ، كە بەرزی شەپۆلەكانی ئاو لە ئاكامی لێككشانەكەدا لە ١٥مەتر زیاتر بوو لەناوچەكەدا.

١٩٩٨/٨/١ راگەیاندنی مەكتەبی رامیاری بزوتنەوەی ئیسلامی لە كوردستان ... ئەویش بە رێكخستنی هەموو نووسینگەكان و دەزگاو ئامێرەكانی لە ناووەوەو دەرەوە ... هەروا لە بارەی پرۆژەی بەرەی كوردستانی لە ساڵی ١٩٩٨ .

جێگەی ئاماژە پێكردنە كە هەموو جووڵانەوەی یاخوود بزوتنەوەی ئیسلامی لەكوردستان لە پێناو كوردو خاكی كوردستان نەبووەو نیە لە

هیچ کات و ساتێکدا .

لە بەر ئەوەی کورد بەر لە هەموو شتێك پێویستی بەرزگار بوونە لە ژێر ئەو رژێمانەی کە لە سەر خاکی کوردستان سنووری دەوولەت و خاکیان دیاریکراوەو تاکوو ئێستاش دژی ماف کوردن لە هەموو بوارەکانی رامیاری و ئابووری و کۆمەلایەتی و زمان و مێژوو و داب و نەریت و کەلتورو شوێنەوارو شارستانیەت .

کورد پێویستی بە هیچ پارتێکی ئیسلامی نیەو پێویستی بەو پارت و رێکخراو گروپانە نیە کە یەك ئامانجی تێکۆشان و خەبات و قوربانی دانی کۆیان بکاتەوە لە پێناو گەیشتنی بە ئامانجی سەرەکی ئەویش رزگاربوونە لە ژێر دەستی داگیرکەران و راگەیاندنی سەربەخۆیی و دیاریکردنی سنووری ئەو خاکەی کە بەسەدا هەزار قوربانی تیاداووە .

کورد هەلگری ئاینی ئیسلامە بە زۆری زۆرداری شمشێر ، نەك بە رێگەی ئارەزوومەندانە ، کە مێژوو شایەتە بە تایبەتی سەردەمەکانی فتوحاتی ئیسلامی بە تایبەتی لە کاتی خەلیفەی ئیسلام عومەری کوری خەتاب لە ناوچەو هەرێمەکان ... هەر وەك لە ناوەرۆکی مێژوونامەکە بە پێی رۆژانی رووداوەکانی دیاریکراووە لە هەموو بوارەکان .

سەرچاوە :– الحركة الاسلامية في كردستان العراق , د.محەمەد نوری بازیانی , چاپی یەکەم /٢٠٠٦.

١٩٩٨/٨/١٧ دەسەلاتی ناوەندی رووسیای یەکگرتوو بریاری دابەزینی دراوی رۆبلی رووسیدا ، ئەویش بە هۆی گیروو گرفتی باری ئابووری ، کە ئێستا زۆربەی زۆری فەرمانبەران مووچەیان وەرنەگرتووەو بۆتە هۆکارێکی بێزاری گەلانی رووسیا ، بەتایبەتی تووێژی نووسەرو زناو رۆژنامەنووسان و پسپۆران لە وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٨/٢٠ شانشینی مەغریب شانشین حەسەنی دووەم مەرسوومێکی شانشینی دەرکرد ، ئەویش بەخووێندنی زمانی ئەمازیخی – زمانی نژادی بەربەر– لەقۆناخی سەرەتایی– ئەمازیخی و لادێی و سووسیەکان– لە ناو سنووری وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٨/٢٠ لە ئەنجامی بۆردوومان کردنی باشووری رۆژهەلاتی کابوولی پایتەختی

ئەفگانستان لەلایەن هێزەکانی سووپای ئەمەریکا ، کە ئەویش بووە هۆی کووژرانی چەندین دبلۆماتکارانی ئێرانی ، بەناوی ئەوەی کە سەرابازگەی فێربوونی هێزی چەکداری ئیسلامیە توندڕەوەکانی سەر بە ئوسامە بن لادن و تالیبانن لە شارەکەدا .

١٩٩٨/٨/٢٠ هێزەکانی سووپای ئەمەریکا بە موشەکی کرووز هێرشی کردە سەر بنکەکانی ئەفگانستان و لە هەمان کات کارگەی دەرمان لە سوودان ، بە هۆی بوونی پەیوەندیان بەو دوو تەقینەوەی باڵوێزخانەی ئەمەریکا لە کینیا و تەنزانیا ، کە بووە هۆی کوشتنی زیاتر لە ٢٠٠ هاوڵاتی لە هەردوو وولاتدا.

١٩٩٨/٩/٣ سەرۆکی ئەمەریکا - بیل کلینتۆن- نامەیەکی ئاراستەی کۆنگریسی ئەمەریکا کرد ، ئەویش لەبارەی بارودۆخی ئێراق و بەتایبەتی کوردو هەرێمی باشووری کوردستانی لکێندراو بەئێراق لە ناوچەکەدا .

١٩٩٨/٩/١٧ مۆرکردنی ڕێکەوتنامەی ئاشتبوونەوەی -واشنتۆن- لە نێوان پارتی دیموکراتی کوردستان و یەکیەتی نیشتمانی کوردستان ، لەلایەن سەرۆکی هەردوو پارت ، بەڕێزان مام جەلال و مەسعوود بارزانی ، ئەویش بەناوبژیووانی ئیدارەی ئەمەریکا لە ڕێگەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا خاتوو - مادلین ئۆلبرایت ، بەڵام لەباری شەڕو پێکدادان گوواستراوە بۆ باری نەشەڕو نەئاشتی لە هەرێمی باشووری کوردستان...؟...!.

١٩٩٨/٩/١٧ گیرهاردەر شرۆیدەر لە هەلبژاردنەکانی ئەڵمانیا بەڕاوێژکاری ئەڵمانیا هەلبژێردرا لەئەنجامی بەدەست هێنانی سەرکەووتن بەرامبەر بە ڕاوێژکاری ئەلمانیا هیلمۆت کۆڵ ، لە وولاتەکەدا ، دوای ئەوەهیلمۆت کۆڵ خانە نشین کرا لە پۆستەکەیدا .

١٩٩٨/٩/١٨ شانشینی ئیسپانیا بە ئەندام لەپەیمانی ئەتلەسی - ناتۆ- وەرگیراو وەستانی شەڕی یەك لایەنەی لەگەڵ ڕێکخراوی بەرهەلستکار ڕاگەیاند لە پێناو چارەسەر کردنی کێشە هەڵوواسراوەکان لە وولاتەکەدا .

١٩٩٨/٩/٢٢ لەدوای کێشەو ململانێی توندو تیژی نێوان شۆڕشگێڕان و دەسەلاتداران لە باشووری ئەفریکیا ، بە چاودێری ڕیکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان و چەندین لایەنی دیکە ، توانرا سەربەخۆیی کۆماری نامیبیا ڕابگەیەنرێت و سەربەخۆیی تەواوی لەساڵی/ ١٩٩٠ بە دەست هێنا لە ناوچەکەدا .

١٩٩٨/١٠/٢ زیاتر لە ١٠٠,٠٠٠هەزار سەربازی تورك بە هەموو جۆرە چەکێکی جەنگی سەردەمی هاتنە ناو سنووری هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، ئەویش بۆ لێدانی بنکەکانی پارتی کرێکارانی کوردستانی باکووری کوردستانیداگیر کراوی ژێر دەسەڵاتی تورکیا لەناو خاکی ئێراقی بەزۆر دورستکراو لەسەر خاکی کوردستان...؟. لە ناوچەو کێشووەرەکەدا .

١٩٩٨/١٠/١٣ لەم ڕۆژەدا دەزگا ئەمنیەکانی ڕژێمی بەعسی سەدامی لە ئێراق وەفاتنامەی بۆ ٢٠٠٠ دوو هەزار هاووڵاتی لەگەلانی ئێراق تۆمارکردو لەئەنجامی لەسێدارە دان و گوللەباران کردنیان ، بەتایبەتی گەلی کورد لەهەرێمی باشووری کوردستان.

١٩٩٨/١٠/١٦ هێزەکانی پۆلیسی بەریتانیا سەرۆك کۆماری شیلی دیکتاتۆری پێشوو- بینۆتشیێ- یان دەسگیر کرد ، وەك تاوانباری دژ بەمرۆڤایەتی ، کە ئەم مرۆڤە لە ماوەی دەسەلاتەکەی نزیکەی ٢٥٠,٠٠٠ هەزار مرۆڤی شەهید کرد ، لە گەلانی شیلی خەباتگێری وولاتەکە ، ئەویش بە پشتگیری ئەمەریکاو هاوپەیمانەکانی بە تایبەتی لە کۆمۆنیستەکان .

١٩٩٨/١١/٢٠ بۆ یەکەمجار دەست بە بوونیاتنانی پرۆژەی وێستگەی بۆشایی ئاسمانی ISS کرا لە بۆشایی ئاسمان یەکەم بەشیش بە Zurya ناسراو بوو لە لایەن ڕووسیای یەککرتوو ئامادەکرابوو ... دوای ئەوەی یەکەی Unity لە لایەن Usa ئامادەکراو لە ساڵی ١٩٩٨ هەڵدرایە بۆشایی ئاسمان ، دوای ئەوە لە ساڵی ٢٠٠٠ یەکەی ڕووسی بە Zferdu بە بەشەکانی دیکەوە لکێنرا .

ئەم وێستگەیە لەلایەن ١٦ وولات دامەزرێنرا ، وەك ئەمەریکا و یابان و ڕووسیا و وولاتانی ئەوروپا ، کە ئەم وێستەگەیەش بە وێستگەی ئەلفا دەناسرێت .

هەروا واچاوەروان دەکرێت کە دووبەشی دیکەی ئەمەریکی و ڕووسی لە ساڵانی ٢٠١٠ – ٢٠١٥ لە گەڵ بەشەکانی دیکە ببەسترێتەوە و لە ساڵی ٢٠١٦ ئەم وێستگەیە بە تەواوەتی بنیاتنرابێت و لە بەرزایی ٣٠٠ کیلۆمەتر لە سەر ئاستی زەویدا .

١٩٩٨/١٢/١١ لە هەلبژاردنەکانی گەلانی ئەفریکیای ناوەندی ئەنجوومەنی یاسادانان لایەنگرانی سەرەك کۆماری ئەفریکیای ناوەندی – باتسیە-ی کرد ، کە

زۆربەی دەنگی دەنگدەرانی بەدەست هێنا لە لایەن دەنگدەرانی وڵاتەکەدا

١٩٩٨/١٢/١٣ کۆچی دوایی نیشتیمانپەروەرو خەباتگێری کورد و سکرتێری پارتی دیموکراتی کورد . پارێزەر مامۆستا - هەمزە عەبدوللا - ... شایانی باسە ئەم خەباتگێرە لە ساڵی ١٩١٢ لە شاری پاش قەڵای نزیک دەریاچەی وان لە باکووری کوردستان چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ... باوکی ئەفسەرێکی سووپای عوسمانی بووە لە بەرەی جەنگی قەفقاس لەجەنگی یەکەمی جیهان شەهید بووەو لەدوای کۆتایی جەنگ بنەماڵەکەی هاتۆتە شاری زاخۆی سەر بە پارێزگای دهۆك لە باشووری کوردستان نیشتەجێ بوونە .

لە تەمەنی حەوت ساڵیدا دەستی بەخوێندنی سەرەتایی لە شاری زاخۆ کردووە و قۆناخی خوێندنی ئامادەیی و ناوەندی لە شاری مووسڵ تەواوکردووە ، لە ساڵی ١٩٣٢ چووەتە شاری بەغدا و لە کۆلێژی مافی لە ساڵی ١٩٣٦ تەواو کردووە .

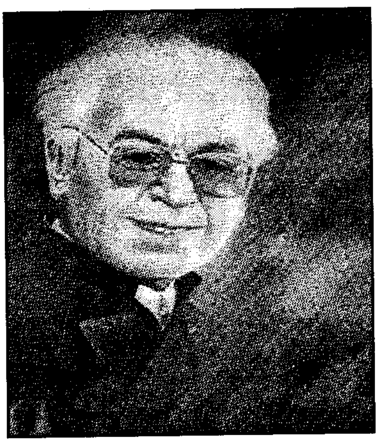
لە ناوەندی ساڵی ١٩٣٥ ی خوێندنی دەستگیر دەکرێ تاکوو کودەتا سەربازیەکەی بەکر سدقی لە رۆژی ١٩٣٦/١٠/٢٩ ئازاد دەکرێ . دوای کوشتنی سەرکردەی کودەتاکە بە کوشتنی لە ١٩٣٧/٨/١١ دووبارە دەستگیر دەکرێتەوە و لە دوای دادگایی کردنی و دەرچوونی بە پاکی ئازاد دەکرێ .

لە ساڵی ١٩٤٥ چووە پاڵ بزوتنەوەی رزگاریخوازی کورد و لە رۆژهەڵاتی کوردستان و پەیوەندی بەکۆمەڵەی - ژ . ك - کرد ، دوای ئەو کۆمەڵەیە بووە ئەندامی پارتی دیموکراتی کوردستان لە رۆژهەڵاتی کوردستان ، دوای ئەوە بووە یەکێك لە هەڤاڵەکانی بارزانی وبەشداری کرد لە تەواوی

کارەکانی وکۆماری کوردستان کرد لە ١٩٤٦/١/٢٢ .
دوای ئەوە گەڕاوە باشووری کوردستان و پەیوەندی بەرێکخراوی شۆڕش و رزگاری کرد . دوای ئەوە بەشداری تەواوی لە دامەزراندنی پارتی دیموکراتی کوردستان کردو لە یەکەم کۆنگرەدا لە ١٩٤٦/٨/١٦ بە سکرتێری یەکەمی پارتەکە هەڵبژێردراو بارزانی مستەفاش بە سەرۆکی پارتی لە شاری بەغدا لە ماڵی سەعید فەحیم حەوێزی کۆنگرەکە بەسترا .

١٩٩٩

١٩٩٩/١/١٧ بۆ یەکەم جار لە مێژوی باشووری کوردستانی لکێنراو بەئێراق ، کەنالی تەلەفزیۆنی ئاسمانی کوردستان KTV ، لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستان ، پەخشەکانی خۆی بە بە هەرێم و ناوچەوجیهان بلاو کردەوە ، کە ڕۆڵی گرنگی هەبوو لەبوارەکانی ڕامیاریو نەتەوەییو نیشتمان و لە پەیوەندیەکانی ناوخۆیی و نێوودەوڵەتی لەهەرێمەکەدا .

١٩٩٩/١/٢٣ کۆچی دوایی گۆرانی بێژی ناوداری کورد لە رۆژهەلاتی کوردستانی لکێنراو بە ئێران – محەمەدی ماملێ ... شایانی باسە ئەم گۆرانی بێژە لە ساڵی ١٩٢٥ لە شاری مەهابادی رۆژهەلاتی کوردستان چاوی بەجیهان هەڵهێناوە ، لەماوەی ژیانی ئەم گۆرانی بێژە ٦٠٠ گۆرانی تۆمارکردووە .
هەروا بەهۆی بیری رامیاری و بوونی کوردایەتی لەساڵی ١٩٣٨ بەندکراووە ... ئەم گۆرانی بێژە لە ١٩٩١/١/٢٤ لە گۆرستانی (یۆداخ سولتان) لەشاری مەهابادی – پێشەوا قازی – لە تەك شاعیران مامۆستا هێمن و هەژار موکریانی نێژراوە لە شارەکەدا.

١٩٩٩/١/٢٩ کۆچی دوایی شاعیرو نووسەرو ئەندازیار –جەلال مەدحەت خۆشناو – لە تەمەنی ٦٤ ساڵیدا لە شاری هەولێر ... شایانی باسە مامۆستا جەلال

مەدحەت لە ساڵی ١٩٣٤ لە هاوینە هەواری شەقڵاوەی سەر بە پارێزگای هەولێرلە هەرێمی باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... خوێندنی ئامادەیی لە هەولێر و کۆلێژی ئەندازیاری لەساڵی ١٩٥٦ لەبەغدا تەواوکردووە لەگەڵ خوێندن بەردەوام دەبێ لە نووسین و شعرو بابەتە هەمە لایەنەکان کەلەماوەی ژیانی خاوەن چوار بەرهەم بووە .

١٩٩٩/٢/١٥ دامەزرێنەری پارتی کرێکارانی کوردستان – پەکەکە– لە باکووری کوردستانی داگیر کراوی ژێر دەسەلاتی تورکیا – عەبدوڵڵا ئۆجەلان– لە دوای دەربەدەربوونی بەووڵاتەکانی سووریاو لوبنانو رووسیاو ئیتالیا دەستگیر کرا ، لەلایەن سیخوورەکانی تورك ، بە هەماهەنگی تەواو لە گەڵ سیخوورەکانی ئیسرائیلو میسرو ئەمەریکاو و ووڵاتانی ئەوروپا ، بەسەرپەرشتی سیخوورەکانی –سی ئای ئەی– ئەمەریکا لە فرۆکەخانەی نێوو دەووڵەتی لە شاری نایرۆبی پایتەختی کینیا و درانەوە دەست رژێمی تولارکیا .

١٩٩٩/٢/٢٧ شاعیری شیعری رامیاری کوردی مامۆستا رۆستەم حەوێزی لەتەمەنی – ٨٦– ساڵیدا لەشاری ئەدەیبانو رۆشنبیران لەشاری کۆیە کۆچی دوایی کرد لە باشووری کوردستان.

١٩٩٩/٣/١٢ کۆمارەکانی هەنگاریاو پۆلەنداو تشیك بوون بە ئەندام ، لە پەیمانی ناتۆ لەدوای هەوڵێکی زۆر لەلایەن ئەو ووڵاتانەی کەسەربەخۆییان بەدەست هێنا لەدوای هەرەس هێنانی پەیمانی وارشۆ لە نێوان ووڵاتانی سوسیالیستی بەسەرکردایەتی یەکیەتی سۆڤیەت لە ووڵاتەکە و کێشووەرەکەدا .

١٩٩٩/٣/١٨ کۆچی دوایی گۆرانی بێژو هونەرمەندی کورد – قادر دیلان – جێگەی ئامـاژە پێکردنە کە ئەم هونەرمەندە لە ساڵی ١٩٢٨ لە

شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ... لە ساڵی ١٩٤٨ بە نیازی خزمەتکردنی هونەری مۆزیکی دامەزراندووە ... لە ساڵی ١٩٥٢ تیپی مۆزیکی مەولەوی لە شاری سلێمانی دامەزراند ، کە یەکێکە لەتیپە بەناوبانگەکانی شاری سلێمانی .

دوای ئەوە لە کۆلێژی کارگێری و ئابووری لە ساڵەکانی ١٩٥٣ – ١٩٥٤ لە شاری بەغدای پایتەختی ئێراق وەرگیراوە . دوای ئەوە دەبێتە سەرپەرشتیاری رادیۆی کوردی بە مەبەستی خزمەتکردنی بواری مۆزیك لە نیشتیمانەکەی خۆیدا .

لە سەر داوای خۆی لە رۆژی ٢٠٠٧/١١/٢٠ تەرمەکەی لە وولاتی چیکەوە گەیشتە ئەلمانیاو لە رێگەی فرۆکەخانەی فرانکفۆرت گەیشتەوە شاری هەولێر لە پێناو بەخاك سپاردن لە سەر خاکی کوردستان .

١٩٩٩/٣/٢٤ فرۆکە جەنگیەکان و کەشتیە جەنگیەکانی سووپای ئەمەریکا بە سەرکردایەتی پەیمانی ناتۆ ، هێرشیان کردە سەر کۆماری سربیا . بۆ ناچارکردنی بەلگرادی پایتەخت لە پێناو رەزامەندی کردنی لە سەر نەخشەی ئاشتی نێوو دەووڵەتی بە کۆتایی هێنان بەجەنگ لە کۆسۆفۆ لە ناوچەی بەلکان .

١٩٩٩/٨/٢١ بزووتنەوەی یەکبوونی ئیسلامی لە نێوان راپەرین و بزووتنەوەدا راگەیانراو لە رۆژانی ٦– ٢٠٠٠/٨/٨ کۆنگرەی یەکەمی خۆی گرێدا ... هەروا لە ٢٠٠١/٥/٣١ کۆمەڵی ئیسلاکی کەرت بوو لە یەکبوون جیا بوونەوەو پارتێکی نوێی راگەیاند .

هەروا لە ٢٠٠١/٩/١٢ بزووتنەوەی یەکبوون هەڵوەشایەوەو جارێکی دیکە بزووتنەوەی ئیسلامی راگەیاندرایەوە .

جێگەی باسکردنە و روونکردنەوەیە بۆ مێژوو لە بەر ئەوەی هەموو گۆرانکاریەکان لە سەر گۆی زەوی لە لاپەرەی تۆمارەکانی تۆماردەکرێت ، جا رامیاری بێت ، یاخوود سەربازی و نەتەوەیی بێ ، یاخوود نیشتیمانی و کۆمەڵایەتی بێ ، یاخوود رۆشنبیر و یا زمان بێت ، یاخوود مێژوو و داب و نەریت بێت ، یاخوود کەلتوورو شارستانیەت ...؟...! .

لە بەر ئەوەی مێژووی سەرووەری و شکست هەردووکیان پیرۆزبوون ... سەرکردەی پارت و رێکخراوو گرووپەکانی قۆناخێکی دیاری کراو لە خەباتی رزگاریخوازی میللەتی کورد کاریزماییانە تەماشای کراوون ... خواست بۆ تەمەنی درێژ کەرستەی شانازی و چیرۆکی رابردووی بۆ ئێستا مسۆگەر کردووە .. مرۆڤ هەموو کات خوازیاربووە خۆی گەج نیشان بدات و تەمەنی درێژی خۆی بشارێتەوە ... بەڵام لە بەرامبەردا پارت و رێکخراوە رامیاریەکانی کوردستان خوازیاری تەمەنی درێژ دەکەن .

دوور نیە بۆ ئەوە بگەرێتەوە کە تا ئێستا بە گەراندنەوە مێژووە رابردوو و ئایندەیان یاخوود داهاتوویان مسۆگەر کردووە ...و دەستی بەتاڵییان بۆ داهاتوویان پێ شاردبێتەوە . کەواتە مێژوو بۆ پارت و رێکخراوو گروپە کوردیەکان بۆتە گەورهەر .

بەرهەم هێنانی پارت یا کارزما یان کەلتووری خەباتی گەلی کوردستان ، شکستەکانی لە ناو بزووتنەوەی رزگاریخوازی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتیمانی سەد ساڵەی کوردستان بۆتە دیاریدەیەکی هێندە سووراو رەوتی خوێندنی مێژووی لەم هەرێمەدا رەزاگران کردووە ...لە بەر ئەوەی تا ئێستا نەتووانراوە سنووری پیرۆز بەبێ ماناکان و مانادارەکان لێك جیاو شێ بکەینەوە . یاخوود شێکاربکرێ لە هەموو بوارە جیاجیاکان بە تایبەتی لە هەردوو بواری نەتەوەیی و نیشتیمانیدا .

هەر وەك لە سەرەوە باسم کرد لە دامەزراندنی پارت و رێکخراوو گرووپە ئیسلامیەکان لە سەر خاکی کوردستان و لە ناو کۆمەڵگای کورد و لەناو جەماوەری گەلی کوردستان ... ئەویش بەهۆی شەپۆلەکانی جوو ، لانەوەی ئیسلامی توند رەو ئیسلام بووە ، بە پێی پەرینەوەی قۆناخ بۆ قۆناخەکانی دیکە ... گەر بەراووردێك لە سەر ئەم بایەتە بکەین ئاوێکی زۆری دەوێت . کە ئەم پارت و رێکخراو و گروپانە نە نەتەوەیین و نە نیشتیمانین و نە لە پێناو نەتەوەو نیشتیمان خەبات دەکەن ، بەڵکوو بە پێچەوانە بۆ ئیسلام و بە هێزکردنی جێ پێگەی عەرەب خەبات دەکەن . لە هەموو بوراە جیاجیاکان لە هەرێم و ناوچەکاندا .

نموونەش بۆ ئەم راستیە ، ئیسلام برایەتی ئیسلام و رێنمایەکانی ئیسلام لە سەرەوەی نەتەوەو نیشتیمانەکانیان دادەنێن ، نەك بە پێچەوانە لە هەموو بوارەکاندا ... گەر تا ئەمرۆ گۆرەپانی رامیاری و نەتەوەیی و نیشتیمانی لە سەر خاکی کوردستان خۆی لە گەیاندنی کورد بە ئاوات و ئامانجەکان لە بەدەست هێنانی ئاسایشی نەتەوەو نیشتیمانە .

کە ئەمە تاکە رێگایە بۆ ئامانجی سەربەخۆیی لە سنووری دیاریکراوی دان پێنراو لە کێشووەرەکەدا .

له بەر ئەوەی ئەو وولاتانەی کە کوردو خاکی کوردستانیان لەت لەتکرد بە ئاین و ئیسلامن و بە ناوی ئیسلام ئەنفالیان کرد ... بە ناوی ئیسلام کیمیا بارانیــان کــرد ... بــە نــاوی ئیــسلام گونــدیان وێرانکــرد بەمزگــەوت و قورئانەکانەکانیان سووناند ... بەناوی ئیسلام کچی کوردیان فراند ... بە نــاوی ئیــسلام کــچەکانیان لــە عــەرەب مــارەکرد بــیّ ئــەوەی میراتگرەکــەی ئامادەبێت ...بەناوی ئیسلام خاکیان داگیرکردین – فتوحاتی ئیسلامی – بە زەبری شیر کوردیان کرد بە ئیسلام ...؟...!... بەناوی ئیسلام کورد دەکووژن . بە ناوی ئیسلام پروپاگندەی دژ بە کورد دەکەن ...؟...!.

ئەو پارت و رێکخراوو گروپە ئیسلامیانەی لە ناو گەلی کوردستان دروست بوون بە پشتیووانی و یارمەتی ئەو وولاتانەیە کە هەموو کارەسات و ئە و مەرگەساتەیان بە سەر نەتەوەو نیشتیمانەکەدا هێناوە . وەك ئێران تورکیاو سعوودیە و وولاتانی دیکەی عەرەبی و ئیسلامی .

مەبەســت حکوومەتــەکان و پــارت و رێکخــراو و گروپــەکانیان ..؟..!. کــوردو عەلی سیستانی و غازی عجیل یاوەرو عەبدوالعەزیز حەکیم و حارس زاری و نــوری مــالکی کوجا مەرحــەبا ... کــوردو ئۆردگــان کوجــا مەرحــەبا ... کــوردو عــەلی خامــەنانی و مــەحمودی ئەحمــەدی نــژدا کوجــا مەرحــەبا ... کــوردو بنەماڵەی ئالسعوود کوجا مەرحەبا ... کوردو ئوسامە بن لادن کوجا مەرحەبا ... کــوردو یوســف قــەرەزاوی ســەرۆکی یەکیــەتی ئیــسلامی جیهــان کوجــا مەرحــەبا ... کــوردو کــۆنگرەی ئیسلامی کوجــا مەرحــەبا ... کــوردو پــارت و گروپی ئیسلامی کوجا مەرحەبا ... کوردو ئوومەی ئیسلامی و عەرەبی کوجا مەرحەبا ...؟...!.

ئەمانە کەی و چ رۆژێك ووتەیەکی باشیان بۆ کورد کردووە و بەرگریان لــە مەرگەساتەکانی کورد کردووە ، کەچــی کورد لــە هــەموو بوارەکــانی ئــایینی ئیــسلام لــەوان ئیسلامتر بوونــەو بــەرگریان لــە ئــاین و رێنمایــەکانی ئیــسلام کردووە ..!.

کورد ئەمرۆ پێویستی بە هیچ پارت و رێکخراو گروپێکی ئیسلامی نیە ، بــەڵکوو بــە پێــچەوانە پێویــستی بە یــەکگرتن و یــەك دەنــگ و یــەك هەڵوێــست هەیــە لــە هــەموو بــوارە جیاجیاکــان ... کــورد لــە هــەر چــوار هەرێمەکــەی بــە تایبەتی لە باشووری کوردستان .

ماوەی سەد ساڵە لە ناو گێژاوی پەلاماردان و تووانەوەی بوونی ناسنامەی کـورد دەخوولێتـەوە لەلایـەن عـەرەب و فـارس و تـورکی ئیـسلام . لـە ناوجەرگـەی خـاکی خـۆی نـەك لـە سـەر داگیرکردنـی گـەلانی دیکـە ... هەڵوەستەیەك و ئاوردانەوەیـەك بۆ دوواوە دەمانگەیەنێتە ئامانجەکانمان لـە هـەموو بـوارە جیـا جیاکـان ، بـە تایبـەتی لـە هـەردوو بـواری نەتـەوەیی و نیشتیمانیدا لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٩/٤/٥ لـە دوای هەوڵـە بەردەوامـەکانی ووڵاتـانی پەیوەنـدار ، سـەرکردایەتی دەسەڵاتی کۆماری لیبیا ، ئەو دوو کەسـەی بـەناو فڕۆکەکەیان تیرۆر کردبوو درانە دەست دادگای لاهای نێوودەووڵەتی لە هۆڵەنداو ، بە دادگایی کردنیـان بەپێی یاسای ئسکۆتلەندە بەڕێووە چوو .

کە ئـەم کـارەش بـووە هـۆی لابردنـی ئـەو نیمـچە گەمارۆیەیـەی کـە بـە سـەر کۆماری لیبیا سەپاندرا بوو ، لەگەل گەڕاندنەوەی بۆ پەیوەندیە ئاساییەکانی نێوو دەووڵەتی لەجیهاندا.

١٩٩٩/٤/٦ لـە دوای ئـەوەی کـە سـەرکردایەتی دەسـەڵاتی لیبیـا ئـەو دوو هاووڵاتیـەی تاوانبـار کرابوون بەتەقاندنـەوەی فڕۆکـەی بازرگـانی ئەمـەریکا لەسـەر خـاکی لۆکەربی درانە دادگای لاهای لە هۆڵەندا.

١٩٩٩/٥/١١ شـاندێکی هاوبەشـی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و یەکیـەتی نیـشتمانی کوردستان ، سەردانی بارەگـای ڕێکخـراوی نەتـەوە یـەکگرتووەکانیان کـرد لـە شاری نیورۆکی ئەمەریکا ، بە دەست قێکردنی گفتووگۆیان ،ئەویش لەبارەی ئـەو ئەزموونـەی کوردسـتان و پەیوەنـدی داهـاتووی کوردستان وناوچـەو هەرێمەکەو جیهان.

١٩٩٩/٧/٧ بڵاوکردنـەوەی یەکـەم ژمـارەی گۆڤـاری ئاینـدە بەسەرپەرشـتی مامۆسـتا حوسـێن عـارف و سەرنووسـەرەکەی دلـشاد عەبـدوڵڵا لەشـاری هـەولێر لەباشووری کوردستان.

١٩٩٩/٧/٨ کۆمـاری مـەژەر – هـەنگاریا ، بەئەندامی تـەواو لـە پـەیمانی ئەتلەسـی نێـوان ووڵاتانی ڕۆژئاوا – ناتۆ- وەرگیرا لە کێشووەرەکەدا .

١٩٩٩/٧/١٦ کەووتنە خوارەوەی فڕۆکە تایبەتیەکەی سەرۆکی ئەمـەریکای پێشوو جۆن

کەنــەدی ، کــە لــە ئــەنجام کــوڕیو خێزانەکــەیو خووشــكو براکــەی گیانیــان لەدەست دا لەناوچەکەدا .

١٩٩٩/٧/١٨ کووشــتنی ســەرەك کۆمــاری نیجــر – ئیــبراهیم منــارە – لەلایــەن پاســەوانە تایبەتیەکان ، دوای کووشتنی ئەو ، جێگرەکەی – ئەحمەد بوبکر– جێگەی گرتــەوە بەســەرەك کۆمــاری نیجــرو دەســتووری نــوێی دەســەڵاتی مــەدەنی ڕاگەیاند لەڕێگەی ڕاپرسی گەلانی نیجر لەووڵات کەدا.

١٩٩٩/٧/٢٣ شانــشین حەســەنی دووەم شانــشینی مــەغریب ، بــەهۆی تەمــەن گــەورەیی کۆچــی دوایــی کــردو ئــەمیر محەمــەدی شەشــەمی کــوڕی جێگــەی گرتــەوە بەشانشینی مەغریب ، کە لەو کاتە مەغریب لە کێشەیەکی چارەسەر نەکراو دەخوولاوە ، ئەویش بە هۆی جوولانەوەی پۆلیساریۆ لەبیابانی رۆژ ئاوا ، لە پێناو بەدەست هێنانی سەربەخۆیی لە هەرێمەکەدا .

١٩٩٩/٨/١١ لە هەرێمی باشووری کوردستانی لکێنراو بە ئێراق ، بەتەواوی ڕۆژ گیرا بۆ ماوەی یەك خوولەك ، ئەویش لە کاتژمێر٣,٤٥ دەقیقەی پاش نیوەڕۆ بەکاتی باشووری کوردستان.

١٩٩٩/٨/٢١ لــە دوای هــەوڵ و هاوکــاری و هەماهەنگیــەکی بــەردەوام لــە نێــوان ووڵاتــانی هاوکاریکەرو دەسەڵاتی کۆنگۆو جوولانــەوەی بەرهەرستاکار ، سەرکردایەتی کۆمــاری کۆنگــۆی دیموکــاتیو شۆڕشــگێران بڕیــاری شــەڕ وەســتانیان لەناوخۆی ووڵات ڕاگەیاند .

١٩٩٩/٩/١ زۆربــەی زۆری ئــاوارەو دەربــەدەربووەکانی یۆگــسلاڤیا لەئــەنجامی شــەڕی ناوخۆ گەڕانەوە جێگەی ڕەسەنی خۆیان لە ناو ووڵاتەکەدا .

١٩٩٩/٩/١٤ لــەدوای هــەوڵ و تەقەلایــەکی زۆر پــشتگیری لێکــردن کۆمــاری کریبــاس بەئەندام لە ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان وەرگیرا.

١٩٩٩/٩/٢٠ کۆمەلــەی گشتی نەتــەوە یــەکگرتووەکان دوا کۆبوونــەوەی ســەدەی بیستەمی گرێدا ، کە ١٨٨ سەرۆكو نووێنەری ووڵاتانی جیهان بەشداریان تێدا کرد ، لەو کۆبوونەوەیە ئەمینداری گشتی ڕێکخراوەکە – کۆفی ئەنان – گووتی:– پێویــستە بڕیارەکــانی ئەنجوومــەن جێبــەجێبکرێو پــشتگوێ نــەخرێن ، لــە ڕووی ڕەگــەز پەرستیو چارەی خۆنووسی نەتــەوە ژێردەستو ماف زەوت

كراوەكان لە جیهاندا .

١٩٩٩/٩/٢٦ لە ئەنجامی هەڵبژاردنەكان و ڕاپرسی لەسەر دەستووری فرەلایەن لەكۆماری تاژیكستان ، بڕیاری لەسەر درا ، كە پارتە ڕامیاری و ئیسلامی دەتوانن ئازادبن لەكار كردن لە نەخشەی ڕامیاریەتی وولاتەكەیاندا .

١٩٩٩/٩/٢٦ لەڕاپرسی گەلانی میسر محەمەد حوسنی موبارەك دووبارە بە سەرەك كۆماری میسر هەڵبژێردراوە لە سەر وولاتەكەدا .

١٩٩٩/١٠/١٢ بلاوكردنەوەی یەكەم ژمارەی گۆڤاری برایەتی وەرزشی لەلایەن حكوومەتی هەرێم لە باشووری كوردستان ، ئیدارەی هەولێر بەسەرپەرشتی ڕۆژنامەنووس مامۆستا فەرهاد عەونی لەشاری هەولێر ی پایتەخت لە هەرێمەكەدا .

١٩٩٩/١١/٢ لە دوای هەوڵ و تواناو ماندووبوونێكی زۆر لە ئاكامی گفتووگۆی چڕی نێوان حكوومەتی پەنەماو ئەمەریكا ، سەرۆكی پەنەما میریاموسكوسۆ توانی لە ئاهەنگێكی گەورەدا لكێكی هەردوو بنكە سەربازیەكەی ئەمەریكا لە سەر خاكی وولاتەكەی دا دامەزرابوو وەر بگرێتەوە .

ئەویش بەكۆتایی هاتنی دەسەلاتی ئەمەریكا لە سەر پەنەما ... كە ئەم دوو بنكە سەربازیە بنەمایەكی بە هێزی سەبازی ئەمەریكا بوو لەو وولاتەو كێشووەرەكەدا ، لە پێناو بەرگریكردن لە بازرگانی مادە بێ هۆشەكان و گەماڕۆدانی هێزی چەپرەوەكان لە ئەمەریكای لاتینی و ناوەند .

١٩٩٩/١١/٨ شانشینی مەغرب ئەمیر محەمەدی شەشەم لە دوای مردنی باوكی ، لە پێناو چارەسەركردنی كێشەكان لەگەڵ بیابانی ڕۆژئاوا – جوولانەوەی پۆلیساریۆ – هەڵسا بە سەردانی بیابانەكەو لەو سەردانەیدا پێشنیاری دامەزراندنی ئەنجوومەنی ڕاوێژكاری كرد بۆ بەرەی پۆلیساریۆو هەرێمەكە بە پێی یاسا .

جێگەی ئاماژە پێكردنە كە كێشەی نێوان پۆلیساریۆو ڕژێمی مەغرب بەردەوام بووە لە هەموو بوارەكان بە تایبەتی لە بواری سەربەخۆیی و دەسەلات .

ئەم سەردانەی شانشینی مەغرب بە یەكەم سەردان دادنرێت لەدوای كۆچی

دوایی باوکی لە ۷/۲۲ی هەمان ساڵ ... ئەو سەردانەش وا رێکەوت لەگەڵ یادکردنەوەی – رێپێوانی سەوز – ئەم کارەش کە ۳۵۰ هەزار مەغربی بەرەو بیابانەکە لەساڵی ۱۹۷۵ رۆیشتن لەپێناو بوونی دەسەڵاتی مەغرب لەسەر بیابانەکەدا .

کە ئەم هەرێمەش لەژێر دەسەلاتی ئەسپانیا بووە لەپێشوودا ... لەهەمان کات بەرەی پۆلیساریۆ ئەو سەردانەی رەتکردەووە کەلەلایەن دەسەڵاتی جەزائر پشتگیری لێ دەکرا . هەروا پۆلیساریۆ سەردانەکەی ئەمیر محەمەدی رەتکردەووە بەهۆی مۆرکردنی رێکەوتن لەنێوان رژێمی مەغرب و فەرەنسا و ئەمەریکا بەپشکنینی چاوگە نەوتیەکان ، کە لە کەنارەکانی بیابانی رۆژئاوا دا هەن لە هەرێمەکەدا .

لە گەڵ ئەوەشدا رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان دانی بەدەسەڵاتی نەنا بەوەی کە رژێمی مەغرب دەسەڵاتداریەتی خۆی لە سەر بیابانەکە مسۆگەر بکات ، وەك ئەوەی لەناوچەو هەرێمەکانی دیکەی مەغربدا هەن ... هەروا نەتەوە یەکگرتووەکان هەوڵیداوە کە رێگەی راپرسیی ماڤ سەربەخۆیی بیابانەکە مسۆگەربکات . کە دوایی هەوڵەکانی هەرەسیان هێنا .

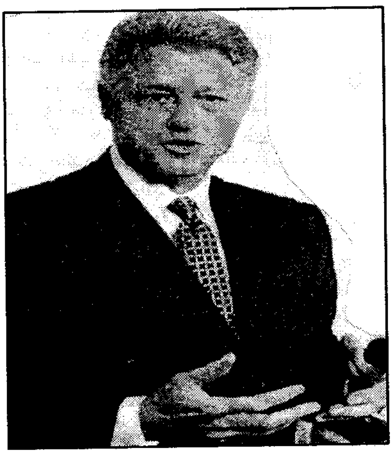
لەو کاتەشدا سەرکردەی بەرەی پۆلیساریۆ – محەمەد عەبدولعەزیز – ئەو رێکەوتنەی لە نێوان دەسەڵاتی مەغرب و فەرەنساو ئەمەریکای رەتکردەوە ، لە پێناو دۆزینەوەی نەوت لە بیابانەکەدا ... لەلایەکی دیکەش ئەسپانیا پشتگیری بیابانەکەی دەکرد لە پێناو بەدەست هێنانی سەربەخۆیی و نەکەوتنە ژێر دەسەڵاتی مەغرب . لەلایەکی دیکەش رژێمی شانشینی مەغرب دانی نابوو بەماڤ ئەتۆنۆمی بۆ بیابانی رۆژئاوا لەسەر پێشنیاری رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان.

بەڵام بەرەی پۆلیساریۆ ئەم پێشنیارەی رەتکردەووە و هەرەشەی بەردەوام بوونی لەشەری چەکداری کرد دژی مەغرب ... لەلایەکی دیکەش نوێنەری نەتەوە یەکگرتووەکان و وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا – جیمس بیکەر – لەراگەیاندنێکیدا گووتی :- گەر بەرەی پۆلیساریۆ رەزامەندی لەسەر ئەم پێشنیارە بکات ، ئەوا مەغرب بۆ ماوەی چوار ساڵی دیکە دەسەڵاتی لەسەر

بیابانەکە بەردەوام دەبێت ... لە هەرێمەکەدا ... بەڵام دوای هەوڵە بەردەوامەکانی بەرەی پۆلیساریۆ لە ٢٠٠٥/١١/٧ ڕەزامەندی کرد لە سەر ماف ئەتۆنۆمی بۆ ماوەی دیاری کراو لە سەر هەرێمەکەدا .

١٩٩٩/١١/٢٥ڕێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان لەڕاگەیاندنێکیدا بڵاوی کردەوە، کە ئەمڕۆژە ببێتە ڕۆژی جیهانی دژ بە توندو تیژی بەرامبەر ئافرەت و بەرگریکردن لەمافەکانی ئافرەتان لە جیهاندا .

١٩٩٩/١٢/١٢بە هۆی سەرهەڵدانی کێشەی نێوان سەرەك کۆماری سوودان عومەر حەسەن بەشیرو ، حەسەن تورابی ، کە هۆکاری ئەوکێشە لەبیروو بۆچوونە جیاوازەکان بووە هۆی هەڵوەشاندنەوەی سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی نیشتمانی ، کە حەسەن تورابی سەرکردایەتی دەکرد... لەگەڵ گۆڕینی چەندین بڕگە لە دەستووری سوودان .

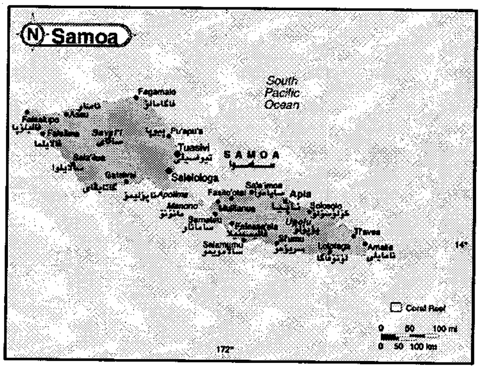

١٩٩٩/١١/٢٢ بۆ یەکەم جار سەرۆکی پێشووی ئەمەریکا - بیل کلینتۆن سەردانی سۆفیای پایتەختی بوولگاریای بکات ، ئەویش بەبەڵێن دان بە پشتگیری پێشکەش کردن و هاوکاری بۆ بولگاریا . کە وڵاتێکی دەست نیشانکراو بوو لەبواری بازرگانیدا لەلایەن ئیدارەی ئەمەریکاو وڵاتانی دیکەی ڕۆژئاوا لە ئەوروپا بەگشتی ... ئەمەش بەهۆی پشتگیری حکوومەتی سۆفیا بوو لە جەنگی کۆسۆفۆ و بەلکان لەکاتی لێدانی دەسەڵاتی سەرۆکی یۆگسلافیا سلوبۆدان میلۆفیتشلە وڵاتەکەدا.

ئەمەش لە دوای چەندین گفتووگۆی نێوان حکوومەتی سۆفیا و ئەمەریکا هات .

شایانی باسە حكوومەتی بولگاریا یارمەتی هێزەكانی سووپای پەیمانی ناتۆی دا بەلایەنی فرۆكە جەنگیەكان لە فرۆكەخانەی سەربازی بولگاریا ، لە پێناو بۆردوومان كردنی فرۆكەخانە سەربازیەكان لە شاری بەلگرادی پایتەختی یۆگۆسلافیا .

٢٠٠٠

٢٠٠٠/١/١ هەموو وولاتانی جیهان لە سەر هەسارەی زەویدا ، چووە ناو هەزارەی سێیەم لە كاتی لێدانی زەنگی ساتەكانی كاتژمێر و كۆتایی هاتنی دوا ساتەكانی رۆژی كۆتایی ساڵی هەزارەی دووەم . لە دوورگەی ساموا ، كە دەكەوێتە باشووری رۆژئاوای دەریای هێمن.

جێگەی ئاماژە پێكردنە كە ساموا چووە ناو هەزارەی سێیەم لە دوای ٢٤ كاتژمێری تەواو لەدورگەی كیرباتشی ، كە یەكەم خاڵی بەیەك گەیشتنی جیهانە لە هەزارەی نوێدا ... ساموا و كیرباتشی دراوسێی یەكن لە دەریای هێمن ، بەلام كیرباتشی دەكەوێتە سەر سەرەتای هێڵی درێژی كە كاتەكانی جیهان دیاریدەكات و سامواس دەكەوێتە كۆتایی هێلی درێژی كە تانەكانی جیهان دیاریدەكات .

٢٠٠٠/١/١ وێستگەی تەلەفزیۆنی كوردستان لە پارێزگای سلێمانی پەخشی ئاسایی خۆی بەكوردستان و جیهاندا بلاو كردەوە ، كە زمانحالی یەكیەتی نیشتمانی كوردستانەو بووە هۆكاری كاردانەوە لەهەموو بوارەكان بەتایبەتی لە بواری نەتەوەیی و نیشتیمان .

٢٠٠٠/١/٦ كۆچی دوایی شاعیری پێشكەوتوو خوازی كورد – محەمەد شێخ حسین بەرزنجی – ناسراو بە – ع. ح. ب– لەشاری سلێمانی لەتەمەنی ٧٧

ساڵیدا لە هەرێمی باشووری کوردستان ، کە لە ساڵی ١٩٢٣ لەدێی بەرزنجە چاوی بە جیهان هەڵهێناوە ، هەروا چوار بەرهەمی شیعری بەچاپ گەیاندووە لەگەڵ چەندین بابەتی هەمەلایەن لە هەرێمەکەدا و گەیاندنی بەدەستی خوێنەراندا.

٢٠٠٠/١/٢٢ بە هۆی پاڵە پەستۆو نارەزایی بە هەزاران هاووڵاتی لە ئەکوادۆر دژی دەسەڵات بە پشتیووانی سووپا ، لە ئاکامندا توانرا ئەنجوومەنێك لەسێ کەس لە کەسایەتی وولاتەکە پێك بهێنرێ بۆ وەرگرتنی دەسەڵات لە سەر ئەکوادۆر. کە ئەو ئەنجوومەنە لە سەرکردەی سووپا –کارلۆس مینۆزاو سەرکردەی باڵای هنوودەکان ئەنتوان فاگاز و دادوەرێکی پێشوو لە دادگای دەستووری باڵا لە وولاتەکەدا .

کە سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل معەوز لە یەکێ لە بنکە سەربازیەکانی ئاسمان دەست بەسەرکرابوو لە نزیك شاری کیتۆی پایتەختی ئیکوادۆر، ئەمەش بە هۆی دەست لە کارنەکێشانەوەی لە سەرۆکایەتی وولاتەکەدا ... دوای ئەوەش ئەمەریکا و چەندین وولات دژی لادانی سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل بوون و داوایان کرد کە هەر دەسەڵاتێك دەسەڵاتی لەو وولاتە بگرێتە دەست دژی جەمیل معوزە و بە کودەتا دادەنرێت و لە پەیوەندیە دیبلۆماسیەکان و رامیاری دوور دەکەوێتەوە . هەروا لە بوارەکانی ئابووری و بازرگانیدا.

کە ئەمەش دەبێتە کارەسات بۆ گەلانی ئەکوادۆر ...کە بۆلیڤیاو کۆلۆمبیا و فنزویلا پشتگیری خۆیان بۆ سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل دەربری ... ئەمەش لەدوای گەمارۆدانی پەرلەمان هات لەلایەن خۆ پێشاندەران وراگەیاندنی ئەو پێك هاتە حکوومیەدا .

سەرەرای ئەوەش گفتووگۆ بەردوام بوو لە باڵەخانەکە . لە نێوان هنوودەکان و بەرپرسانی سەربازی بە سەرکردایەتی کارلۆس مینۆزا ، لەو کاتەش سووپا تووشی کێشەو ململانێ بوو لەگەڵ سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل معوەزدا .

لەوکاتەش عەقید لۆسیۆ جونیریز لایەنگیری هندی ئەنتوونیۆ ریڤازی دەکرد لە یەکێ لە ژوورەکانی پەرلەمان و داوای لەگەلانی ئۆکوادۆر کرد ،

بۆ راپەرین و وەستان دژی گەندەڵی و بەربڵاوی و لێك ترازانی پەیوەندی لە نێوان حکوومەت و کۆمەڵگای ئەو وولاتدا .
جێگەی ئاماژەیە کە سەرۆکی ئەکوادۆر جەمیل لە مانگی ١٩٩٨/٨/ لە هەڵبژاردنەکان سەرکەوتنی بەدەست هێنا لەناو باری نا لە باری ئابووری و گەندەڵی لەو وولاتەداو کارنەکردن بە دەستووری ئەو وولاتەو نەگۆرین لە رامیاریەتی بەرەو پتەوکردنی باری ئابووری و بازرگانی و بەهێزکردنی ژێرخانی ئابووری لە وولاتەکەدا .

٢٠٠٠/٢/٣ پارتی ئازادی راسترەوی نەمساوی سوویێندی یاسایی خوارد بە بۆنەی ئەوەی کە بەشێکە لە هاوپەیمانی حکوومەت ، بەڵام سەرۆکی ئەو پارتە – بوورگ هایدر– کە دژی پەنابەرانی بیانیە بۆ وولاتەکەی نەچووە ناو ئەو پێکهاتە حکوومیە نوێیە لە دوای هەڵبژاردنەکان .
سەرەرای ئەوەی رەخنەی نێوو دەوڵەتی زۆر ئاراستەی حکومەتی نەمسا کرا ... لەلایەکی دیکە سەرۆکی نەمسا – تۆماس کلیستیل – سەرپەرشتی فەرمی لەو پێك هاتە گرتە دەست بە دامەزراندنی هاوپەیمانی حکومەتەکە ... کەپێك هاتبوون لەپارتی ئازادو پارتی گەل و سەرۆکی نەمساو وردبینی لەو کەسایەتیانە کرد کە پۆستە حکومیەکان دەگرنە دەست ... لە گەڵ ئەوەشدا بوونی پارتی راسترەو لەحکومەتەکە بووە هۆی نارەزایی وولاتانی جیهان بەتایبەتی ئەوروپی و ئیسرائیل ، لەپەیوەندیە نێوو دەوڵەتیەکان .
لەوکاتەش هەر چواردە وولاتانی ئەورووپی کە هاوبەشی نەمسابوون لەگەڵ ئەمەریکاو ئیسرائیل بریاریاندا کە نەمسا لەپەیوەندیە نێوو دەوڵەتیەکان بەدوربخەنەوە ، گەر بێتوو پارتی ئازادی راسترەو بەشداری لەو حکومەتە بکات، لەهەمان کات سەرۆکی پارتی ئازادی راسترەو – فولگانگ شوسیل – بەڵێنی دا کەرێز لەماف مرۆڤ و بنەماکانی دیموکراتی بگرێت و بەرپرسیاریەتی نەمسای کرد لەتاوانەکانی رژێمی نازی کە ئەنجامی دابوو بەر لەجەنگی دووەمی جیهان بەتایبەتی بەرامبەر بە جوولەکەکان .
لەو کاتەش حکومەتی ئیسرائیل داوای کرد کە باڵیۆزەکەی لەنەمسا دەکشێنێتەوە گەر بێت و پارتی ئازادی نەمسای راسترەو دەسەڵاتی

بگرێتـە دەسـت ، لـە بـەر ئـەوە ئیسرائیل لـە سـاڵی ١٩٨٦ باڵیۆزەکـەی لـە نەمسا کشاندەوە بـەهۆی وەرگـرتنی دەسـەڵات لەلایـەن کـۆرت فالـد هـایم کــەتاوانبارکرابوو بەتاوانــەکانی لــەو کاتــەی دەســەڵاتی حکومەتەکــەی لەدەستدابوو لە وولاتەکەو پەیوەندیە نێوو دەوڵەتیەکان .

٢٠٠٠/٢/١٨ تـیرۆر کردنـی ئەنـدامی لیژنـەی ناوەنـدی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان و بەرپرسـی لقـی دووی پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتان لـەپارێزگای هـەولێر فەرەنـسۆ حـەریری ، لەناوجەرگـەی شـاری هـەولێر بەدەسـتێکی ڕەشـی تیرۆریستان لە هەرێمەکەدا .

٢٠٠٠/٢/٢٩ لە دوای دەست کێشانەوەی سـەرۆکی پـارتی ئازادی راستڕەوی نەمساوی بورگ هایدەر لە پۆستەکەی سەرۆکی پارتەکە کە یەکیەتی ئەوروپا بریاری بۆرگ هایدەری هیچ بیانویەك بەتـەواوی نابێتـە جێگـەی دڵنیایی یەکیـەتی ئـەوروپا و وولاتـانی دیکـەی جیهـان سـەرەرای ئـەوەش ئـەوروپا ئـەو سزایانەی کە لە سەر ڤیینا داناوە لـە بـەر سـەرۆکی پارتەکـە نیـە بـەڵکوو لـە بەر رامیاریەتی توندرەوی پارتەکەیە و لە لایەکی دیکەش سەرۆکی نەمسا فولگانگ شوسیل لە لێدوانێکیدا گوتی :-

بریـاری دەسـت کێـشانەوەی هایـدەر لەسـەرۆکایەتی پارتەکـەی بیـانوو بـۆ داهاتوویـەکی دوور لـە وولاتەکـەو جیهانـدا ... دوای ئـەوەش سـەرۆکی پـارتی ئـازادی راسـترەو گـوتی:- دەسـت لەکارکێـشانەوم لەسـەرۆکایەتی پارتەکە مانـای وانیـە واز لـەکاری رامیـاری دەهێـنم بـەڵکوو گرنگـی بـەکاری داد دەدەم لەهەرێمی کارینشیای نەمسا .

٢٠٠٠/٣/١١ سەرۆکی شیلی نوێی هەڵبـــــــــژێردراو – ریکاردی لاگۆس – لـە مـــــانگی ٢٠٠٠/١/ سـوویێندنی یاسـایی خــوارد ، لـــە دوای گەرانــەوەی ژەنــەرال بینۆشـیێ . لـە دوای

١٦ مانگ لە ژێر دەست بە سەری لە بەریتانیا کە تاوانبارکرابوو بەتاوانی جەنگی دژ بە مرۆڤایەتی کە بەامبەر گەلی شیلی ئەنجامی دابوو لەدوای وەرگرتنی دەسەلات لە رێگەی کودەتای سەربازی لە سالی /١٩٧٣ بە سەر سلفادۆر ئەلندیدا .

لەرێوو رەسمی سووێندی دەستووری سەرۆکایەتی ئەورووپاو ئەمەریکای لاتینی بەشداربوون بەوەش ناوزەند کرا ، کە سێیەم سەرۆك لە رێگەی هەلبژاردنی دیموکراتی دەسەلات لە شیلی بگرێتە دەست ... لە هەمان کات یاخی بووە مارکسیەکانی پێشووی سلفادۆر توانیان زۆرترین دەنگ بەدەست بێنن لە هەلبژاردنەکەدا بە بەدەست هێنانی کورسی لە پەرلەمانی شیلی و لە ئەنجوومەنە شارەوانیەکان .

جێگەی ئامارە پێکردنە کە یاخی بووە مارکسیەکان لە وولاتەکەدا لە سالی ١٩٩٢ چەکی سەربازیان فرێداو بریاری دەست هەلگرتن لە توونددو تیژیان داو کەوتنە گۆرەپانی رامیاری و کاری رامیاری لە رێگەی هەلبژاردن ئاواتەکانیان جێ بەجێبکەن لەخۆیان لەناو پارتی ئاریتا کۆ کردبووە لە ولاتەکەدا .

٢٠٠٠/٣/١٤ کردنەوەی پارکی هەولێر لە باشووری کوردستان بەدەست پێکردنی کارەکانی لەپێناو بەئەنجام گەیاندنی لەسەر رووبەری ٨٠٠ دۆنم زەوی لە رۆژئاوای شاری هەولێرو لە کۆنە سەربازی فەیلەقی/٥ سووپای ئێراق ، کە دەکەوێتە باکووری شەقامی هەولێر- مووسل. باشووری شەقامی گولان ، واتە کۆنە رێگای رەشکێن ، ئەویش بە دوو قۆناخی ئەندازەیە ، لە پارێزگاکەدا .

٢٠٠٠/٣/٢١ لە ئاکامی سەرکەوتنی سەرۆکی نامیبیا - سام نوگوما - لە هەلبژاردنی مانگی /١٩٩٩/١٢ سوێندی یاسایی لە ئاهەنگێکی قەشەنگ خوارد ، بەبوونی بەسەرك کۆماری نامیبیا بۆ جاری سێیەم . بەبۆنەی سەربەخۆیی وولاتەکەی بە ئامادەبوونی سەرۆکی وولاتانی مۆزەنبیق و کینیا و سوزیلاند و تەنزانیا و زامبیا و بوتسوانا و ئەفەریکیای باشوور .

جگە لە سەرۆکی ئەفەریکیای باشووری پێشوو - نلسۆن ماندێلا - و،

سەرۆکی فنلەندی پێشوو - مارتتی ئەهتساری - کە پۆستی نوێنەری ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانی دەکرد لە نامیبیا.
سەرۆکی نامیبیا بەڵێنی بەگەلانی وولاتەکەیدا کە تاکوو ساڵی ٢٠٣٠ ئاستی بژێووی ژیانیان بەرەو باشی ببات و ژێرخانی ئابووری بەهێز بکات لە هەموو بوارەکان ، بە بنبرکردنی بێکاری و ئارامگەری ماڤ مرۆڤ و سەقامگیری یەکسانی لەهەموو بوارەکان .
جێگەی ئاماژە پێکردنە کە سەرۆکی سەرکەوتووی نامیبیا سام نوگوما لە هەڵبژاردنەکان ٧٧٪ ی دەنگەکانی بەدەست هێنا لە وولاتەکەیدا .

٢٠٠٠/٣/٢٣ نووسراوی پارێزگای موسڵ بەژمارە/٢١٩ کە ئاراستەی یەکەکانی کارگێری کردووە ، کەپابەندی بە بەرامیاریەتی بەعەرەبکردن بن ، کە ئەوانیش قائمقامیەتی مەخمورو شێخانو تەلکیفو ناحیەی قەراجو دیبگەو عدنانیەو گوێر لەگەڵ ناحیەی فایدە دەگرێتەوە ، لە هەرێمی باشووری کوردستان ، ئەویش بە مەرجێك خاوەنی ئەم زەویە کشتووکاڵیانە دەبێت بۆماوەی ٢٠ساڵ لەم ناوچەیەدا بمێننەوەو کرداری کڕینو فرۆشتن بۆئەم زەویانە ئەنجام نەدەن لە ناوچەکەدا.

٢٠٠٠/٣/٢٦ بۆ یەکە مجار لە مێژووی بوونی دەوڵەتی بۆتان قاوەخانەی ئەنتەرنێت کرایەوە لە شاری ئیمفۆی پایتەختی بۆتان ، کە کەووتۆتە سەر چیاکانی هەمەلایا لە نێوان هندستان و چینی مللی ... شایانی باسە ژمارەی دانیشتوانی ئەم وولاتە نزیکەی ٦٥٠ هەزار کەس دەبێت و زۆربەی هەرە زۆری بەکاری کشتووکاڵی خەریکن ..
هەروا کەناڵە ئاسمانیەکان لە ڕێگەی کێبلی تایبەت بووە ، کە شانشینی بۆتان بۆیانی دەست نیشان کردبوو . بە هۆی چاودێری کردنی توونـد لە سەر بواری ڕاگەیاندن و زانیاری وەرگرتن لە سەر جیهان ، ئەویش بەهۆی کردنەوەی ئەو سایدە ئەنتەرنێتانەو و کەناڵەکانی گەنجانی بۆتان . لە قۆناخێك پەرینەوە بۆ قۆناخێکی گونجاوتر بە وەرگرتنی زانیاری لەسەر باری وولاتانی جیهان لە هەموو بوارەکاندا .

٢٠٠٠/٣/٢٩ گرێدانی کۆنگرەی نێوو دەوڵەتی لە پێناو دژایەتی کردن بەبازرگانی کـردن بە ئـافرەت و منـداڵ لـە هـەرێمی ئاسـیاو زەریـای هێمن لـە شـاری مـانیلای پایتەختی فلپین ... بەشداربووانی کۆنگرەکە بازرگانی کـردن بـە ئافرەت و منداڵیان ناوزەنـد کـرد بـە کۆیلایـەتی بەندیـەتی ، بەتایبـەت لـە کێشووەری ئاسیا .

کـە سـالآنە زیـاتر لـە ٢٥٠ هـەزار ئـافرەت و منـداڵ دەکـرێن و دەفرۆشـرێن ئەویش بە کارپێکردنیـان لـە مەیخانـەو کارەکـەری نـاو ماڵـە سـەرمایەدار و دەوڵەمەنـەکان ...کۆنگرەکـەش ئـەو کـارەی بـەکارێکی تـاوان لەقەڵەمـدا کـە ئەمرۆ لەجیهان مامەڵەی پێدەکرێ .

٢٠٠٠/٤/٨ کۆچـی دوایـی سـەرکردەی تێکۆشـەرو روونـاکبیرو شـاعیرو ئـەدیبی ناسـراوی کـورد – ئیـبراهیم ئەحمـەد– لـە شـاری لەنـدەنی پایتـەختی بـەریتانیا ، دوای هێنانـەوەی تەرمەکـەی و گۆڕەکـەی لەشـاری سلێمانیە لـە گـردی سـەلیم بـەگ... شـایانی باسـە ئیـبراهیم ئەحمـەد یـەکێك بـووە لـە دامەزرێنـەری پـارتی دیمـوکراتی کوردسـتانو دوای ئـەوەش یـەکێك بـووە لەدامەزرێنەری یەکیەتی نیشتمانی لە هەرێمی باشووری کوردستان .

جێگـەی روونکردنەوەیـە کـە ئیبراهیم ئەحمـەد لـە سـاڵی ١٩١٤ لـە شـاری سـلێمانی چـاوی بـە جیهـان هـەڵهێناوە . دوای تـەواوکردنی قۆناخـەکانی خوویێنـدن بروانامـەی مـافی لـە زانکـۆی بەغـدا لـە سـاڵی ١٩٣٧ بـە دەسـت هێنـاوە ، لـە مـاوەی خوویێنـدنی بەشـداری لـە جوولانـەوەی نەتـەوەیی و دیمـوکراتی کـردووە و چـەندین جار تووشـی ئێش و ئـازار بـووە لـە لایـەن رژێمی شایەتی لە ئێراق .

هەروا لە سەرەتای ساڵەکانی سیی بە هاوکاری قوتابیە کوردەکان لە شاری بەغدا – کۆمەڵەی – گەنجانی کوردی دامەزرانـدووە ، و هـەردوو گۆڤـاری – یادگاری لاوان – و – دیاری لاوان – ی لـە سـاڵی ١٩٣٩ بلاو کردۆتـەوە ... هەروا بەشداری لە دەرچوواندنی گۆڤاری رامیاری و ئەدەبی بە ناوبانگی – گەلاوێـژ – . دوای ئـەوە لـە مـانگی/١٩٤٤/٨ بەرپرسـی /لقـی کۆمەڵـەی – ژ .ك– بـووە لـە کوردسـتان ... دوای ئـەوە لـە سـاڵی ١٩٤٧ چـووەتە رێـزی

پارتی دیموکراتی کورد و دوای ئەویش لە کۆنگرەی دووەمی ساڵی ١٩٥١ بە سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستان هەڵبژێردراوە .
دوای ئەو بووەتە سەر نووسەری رۆژنامەی – خەبات – دوای بەرپابوونی شۆڕشی ئەیلول رووی لە شاخەکانی کوردستان کردووە ... دوای هەرەس هێنانی شۆڕش لە ساڵی ١٩٧٥ بە ناچاری رووی کردۆتە شاری لەندەن و لەو شارە جێ نشین بووە . ئیبراهیم ئەحمەد خەزووری سەرەك كۆماری ئێراق مام جەلال تاڵەبانیە . کە هێرۆ خانی کچی ئیبراهیم ئەحمەد خێزانیەتی ... ئەم کەسایەتیە چەندین دانراوی لە دوای خۆی جێ هێشتووە .

١- الاكرادوالعرب لە ساڵی/ ١٩٣٧ .٢-کوێرەوەری – بە زمانی کوردی لە ساڵی /١٩٥٩ . ٣– ژانی گەل لە ساڵی / ١٩٧٠ .

-٢

٢٠٠٠/٤/٢٢ سەرۆکی رواندای نوێ – بۆل کاگامی – پۆستی سەرۆکایەتی کردنی وولاتەکەی گرتە دەست لە ئاهەنگێکی رەسمیدا ، کە یەکەم کەس بوو لە هۆزی تووتسی کە پۆستی سەرۆکایەتی بگرێتە دەست لە دوای سەربەخۆیی رواندا لەساڵی /١٩٦٠دا ... ژەنەرال کاگامی بە زۆرینەی دەنگ هەڵبژێردرا لە دوای سێ هەفتە لە دەست لە کارکێشانەوەی سەرۆکی پێشووی رواندا– باستیربیزی مونگۆ... کە بیزی مونگۆ دەسەڵاتداریەتی رواندای کرد بۆ ماوەی شەشە ساڵ .
ئەمەش لەدوای تاوانبارکردنی دێت لەلایەن ژەنەرال کاگامی کە سەرکردایەتی بەرەی نیشتیمانی رواندای دەکرد.
ئەویش بەتاوانبارکردنی بیزی هەڵسا بە ئەنجامدانی لە ناوبردنی بەکۆمەڵ کە کەمایەتی توتسی بەسەری هات ... لەگەل ئەوەشدا سەرۆکی نوێی رواندا وەرگرتنی پۆستەکەی لەوکات دێت کە روندا بەکێشەیەکی دژوواردا تێدەپەری لەنێوان هۆزی تووتسی و هووتی کەلەسەر پێویستیە رێز لە زۆرینەی هۆزی هووتی بگرێت و هاوسەنگی لە پەیوەندیەکان بپارێزێت و دادپەروەری بچەسپێنێت و هەوڵی بروژانەوەی ئابووری بدات ، لەهەموو بوارەکان و رێزی مافی مرۆڤ بگرێت و وولاتەکە بەرەو پێشەوە ببات لەهەموو بوارە جیاجیاکان .

٢٠٠٠/٥/٢ ســــــــەرکردەی بـــــــەناوبانگی خەباتگێڕی ڤیێتنـامی و ســەرەك وەزیــران بــۆ ماوەی ٣٠ ســاڵ – بام فن دونگ – لە تەمەنی ٩٤ ســـاڵیدا کۆچـــی دوایـی کـرد ... بەر لـە یــــەك ڕۆژ لــــــە

ئاهەنگێرانی گەلی ڤیێتنام بە بۆنەی بەسراچوونی ٢٥ ساڵ بەسەرکەوتنی ڤیێتنامی باکوور لەجەنگی ڤیێتنام ... یەکێك بوو لەسەرکردە سەربازیەکانی ڤیێتنام ، لەوانە ژەنەرالی بەناوبانگ – فونگوبین کیاب – و یەکێك بوو لە هاورێیــە نزیکــەکانی رابــەرو ســەرکردەی ڤیێتنـامی – هۆشـی منــە – ئـەم کەسایەتیە ڤیێتنامیە و جیهانیە .

لـەماوەی ژیـانی بـەردەوام بـووە لەخـەبات و تێکۆشـان لـە پێنـاو مـاف و ســەربەخۆیی ڤیێتنــام و گــەلی ئــەم وولاتــە دژی داگیرکــەرانی ئەمــەریکاو هاوپەیمانەکانی لەکێشووەرەکەدا ,

سەرچاوە :- BBC.arabic .

٢٠٠٠/٥/١٣ بەردەوام بوونی هێزەکانی لایەنگیر حکوومەتی سیرالیۆن بەرەو بەرەکانی شــەڕی دژ بــە یاخیبووەکــان ، کــە لەوکاتــە ٥٠٠ چــەکدار لــە هێــزی نەتــەوە یەکگرتووەکانی دەستگیرکردبوو ... کە هێزەکان گەیشتنە ناو شارۆچکەی – ماسـیاکان – کــە ٦٠ کیلۆمــەتر لــە ڕۆژهــەلاتی پایتــەختی ســیرالیۆن – فریتاون – دوورە ، لە دوای پێنج ڕۆژ لە دەست بەسەراگرتنی ئەم شارە لــە لایــەن یاخیبووەکــان و لاشــەی کوژراوەکــان لەســەر شــەقامەکانی ئــەو شارۆچکەیە پەرت و بلاو ببوونەوە لە شارەکەدا.

لەوکاتەی هێزەکانی سووپای سیرالیۆن بە پشتیووانی هێزەکانی سووپای بــەریتانیا و ســەربازەکانی نەتــەوە یــەکگرتووەکان و میلیـشیاکانی ســەر بەحکوومــەت ســەرکەوتنی باشــیان دژی یاخیبووەکــان بەدەســت هێنــا ...

ئەمەش لە دوای بەدەست کەوتنی بەڵگەنامە لەلایەن حکوومەتی سیارلیۆن کە سەرکردەی یاخیبووەکان – فواری سانکوو – نەخشەی پلانێکی کودەتای ئامادەکردبوو دژی حکوومەتی سیرالیۆن لە ماوەی ئەم هەفتەیەدا ..

لە گەڵ ئەوەشدا یەکەی سەربازی ئوردن و بەنگلادیش و هندستان چوونە ریزی سەربازانی نەتەوە یەکگرتووەکان ، کە بووە هۆی زیادبوونی ژمارەی سەربازەکان کە بووە ١١٠٠٠ هەزار سەرباز لە گەڵ هێزەکانی حکوومەتی سیرالۆن لە وولاتەکە دژی جووڵانەوەی شۆرشگیری سیرالۆن ...جێگەی باسکردنە کە سیرالیۆن بەباروودۆخێکی نا لە باری شەری ناوخۆو کێشەی لەگەڵ بەرەی شۆرشگێر بەردەوامە لە وولاتەکەدا .

سەرچاوە:- BBC.arabic .

٢٠٠٠/٥/٢٢ وەزارەتی دادی هەرێمی باشووری کوردستان بڕیاریدا بەجێبەجێکردنی یاسای دەسەڵاتی دادوەری بە ژمارە/١٤ بۆ بەکارهێنانی زمانی کوردی لە دام ودەزگاو کارگێڕیو بەڕێوەبەرایەتیەکانی سەر بە وەزارەکە لە هەرێمەکەدا .

٢٠٠٠/٥/٢٧ سەرۆکی وولاتی فیژی – راتوو کامیسی راما – هەڵوەشاندنەوەی حکوومەتەکەی راگەیاند بە سەرکردایەتی سەرەك وەزیران – ماهندرا نشوودری

– کە لە لایەن شۆرشگێرەکان لە ناو باڵەخانەی پەرلەمان دەست بەسەرا کربوو لە گەڵ ژمارەیەك لە ئەندامانی حکوومەتەکەیدا .

کە ئەمەش بە هۆی کێشەی رامیاری کوشندە لە وولاتەکەیدا و خۆی بەرپرسیاریەتی هەڵسووراندنی کاروباری وولاتەکەی گرتە دەست لە دوای دەست لە کارکێشانەوەی سەرەك وەزیران و ماهندرا تشوودری – کە

لە رەچەڵەکدا دەگەرێتەوە سەر هندیەکان .
لە هەمان کات سەرۆکی فیژی دووپاتی کردەوە کە سەرکردەی کودەتاکە – جۆرج سیایت – لە راگەیاندنێکیدا گووتی :–
من لەجیاتی دانیشتووانە رەسەنەکان ئەم کارەم کردووە ، لە بەر ئەوەی لەماوەی دەسەڵاتی حکوومەتەکانی فیژی هیچ ماف و دەسەڵاتێکیان لەو حکوومەتانە بەر دەست نەدرابوو .
ئەمەش لە دوای کێشەی تەشەنەداری نێوان دانیشتووانە رەسەنەکان و حکوومەتی فیژی هات . کە لە ئەنجام بوو بە شەری نێوان هەردوو لایەنی دژ بەیەکتری و کەرت بوونی سووپای فیژی بە چوونە رێزی راپەریووەکان – جۆرج سیایت – ماوە بەدانیشتووانە هندیەکان دەدات و بەدەست لە کارکێشانەوەی سەرۆك راتوومارا .
لەوکاتەشدا وەزیری دەرەوەی ئوستراليا – ئەسکەندەر داونر – داوای کرد کە فیژی لە ئەندامیەتی کۆمەنولسی بەریتانیا دەربکرێ و لە هەمان کاتیش سزای ئابووری و رامیاری و سەربازی بەسەردا بسەپێنرێت .
نەتەوە یەکگرتووەکان و رێکخراوی کۆمەنولس و بەریتانیا و ئەمەریکاش لەگەڵ ئەو بیرووبۆچوونە کۆك بوون و دژی کودەتا چیەکان لە وڵاتەکەدا وەستان ... لەوکاتەش کودەتا چیەکان داوای هەڵوەشاندنەوەی دەستووریان کرد بەدەستوورێکی نوێ کە مافی دانیشتووانە رەسەنەکان مسۆگەر بکات لە دەسەڵاتداریەتی وڵاتەکەدا .
سەرچاوە :– BBC.arabic .

٢٠٠٠/٦/٦ گرێدانی کۆبوونەوەی وەزیرەکان و بەرپرسانی حکوومەتەکانی ئەندام لە کۆمەنولس لە شاری لەندەنی پایتەختی بەریتانیا ، بە مەبەستی مامەڵەکردن لە هەردوو کارە کودەتایەکەی

دورگەی فیژی و دوورگەی سۆلوومۆن ... ئاکانی کۆبوونەوەکەش بە دەرکردنی بریارێك بوو بە دوورخستنەوەی فیژی لە هەردوو لێژنەو رێکخراوەکە تا ئەوکاتەی دیموکراتیەت دەگەرێتەوە وولاتەکە.

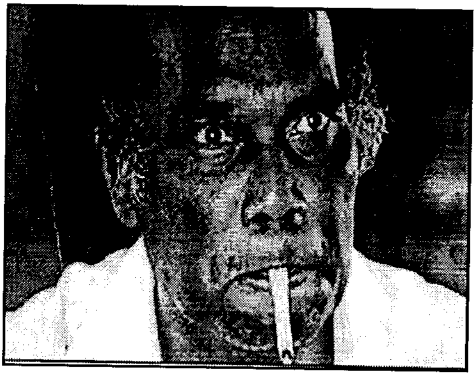
هەروا بەرپرسانی کۆمەنولس داوای ماوەی دیاریکراویان کرد بەخشتەیەکی کاتی بۆ پێکهێنانی رژێمێکی دەستووری و ئازاد کردنی سەرەك وەزیرانی فیژی ماهیندرا تشودری و سیٚ لە ئەندامانی حکوومەتەکەی . کە لە لایەن کودەتاچیەکان بەسەرکردایەتی جۆرج سیایت دەست بەسەراکرابوون .

هەروا داوایان لەچەکدارەکانی دوورگەی سۆلوومۆن کرد بەکشانەوەیان لە پایتەخت – هۆنیارا – و خۆبەدەستەوەدان و ئازادکردنی سەرۆك وەزیرانی دەست بەسەراگیراولە وولاتەکەدا .

کە چەکدارەکان لە هێرشێکدا دەستیان بە سەر پایتەخت داگرتبوو ... لە هەمان کات داوایان لە دەسەلاتدارانی فیچژی کرد ، کە دەست گیربێت بە رامیاریەتی و دیموکراتی و لە هەمان کاتدا دادوەری سەربازی لە فیژی – فرانك باینمیاراما – رایگەیاند بەوەی کە دەسەلاتی وولاتەکە دەگەرێتەوە بۆ دەسەلاتی مەدەنی لە وولاتەکەدا بۆ ماوەی ٣ مانگ . ئەمەو لە گەلٚ چەندین کێشەو گرفتی دیکە لە وولاتەکەدا ... بیٚ ئەوەی دەست تێوەردان لە ناوخۆی فیژی بکرێت بە تایبەتی لەلایەن حکوومەتی ئوستراليا لە کێشووەرەکەدا .

سەرچاوە:- BBC.arabic .

٢٠٠٠/٦/١٠ کۆچی دوایی سەرەك کۆماری رژێمی بەعس لە سووریا –حامز ئەسەد– لە شاری دیمەشقی پایتەختی سووریا ، ئەویش بەهۆی نەخۆشی دلٚ لە کاتی قسەکردنی لەگەلٚ سەرۆکی لوبنان ئیمیل لەحوود ، دوای خۆی کورەکەی بەشار ئەسەد پۆستی سەرەك کۆمارو پارتو ئەنجوومەنی شۆرشی گرتەدەست ، ئەویش بە گۆرینی چەند برگەیەك لەدەستوورو یاسا بنەرەتیەکانی رژێمی بەعسی لە سووریا بەبیٚ رەزامەندی گەلانی ئەم وولاتە.

٢٠٠٠/٦/١٤ دەســـــــت لـــــــه كاركێـشانەوەی ســـەرەك وەزیرانـــــی دورگـــەی – ســــــــــۆلوومۆن – بارسۆلومیۆ ئۆلوفائالۆ – له پێناو كۆتایی هێاتن به دژوارتـــــرین كێـــــشه ناوخۆیـه رامیاریـەكان كـه دوورگەكـــه بەخۆیـــەوه دەبینێ ... ئەم دەست له كاركێشانەوەی سەرەك وەزیران بەر لەوە هات كە پەرلـەمان بریـاری لـە سـەر بـدات ... ئـەم كـارە بەناچـاری بـوو لـە پێنـاو گەراندنەوەی ئاشتی له نێوان پێك هاتـەكانی دورگەكە لەنەتـەوەو مەزهەبە ئاینیەكان .

جێگەی باسكردنە كە سەرۆك وەزیرانـی دوورگـەی سـۆلوومۆن دەست بە سـەر بـوو لـە ماڵەكـەی خـۆی لـە دوای دەسـت بەسـەراگرتنی پایتـەختی دوورگەكـه لـه لایـەن چەكدارەكانی بازی مالاینا لـەو مانگـەدا ... لـه هـەمان كات داوای گفتووگۆی له هەموو لایەنە بەدژ بەیەكترەكانی كرد بۆ ئەوەی وولاتەكەی بەرەو ئاشتبوونەوەو ئارامی هەنگاوبنێ .

له هـەمان كـات بە پێـی نەخشەیەك پەرلـەمان سـەرۆك وەزیران هەڵدەبـژێرێت لـــەدوای دەســـت لەكاركێـــشانەوەی ســـەرۆك وەزیـــران – ئۆلۆفائـــالۆ – لەدەسەڵاتەكەیدا بە هەڵسوراندنی كارو باری وولاتەكە بەشێوەیەكی كاتی . ئەمـەش بـەهۆی كێـشەی بـەردەوام بـۆ مـاوەی ١٨ سـاڵ لـه ململانێـی نەتـەوەو مەزهەبە ئایینیەكان كە بووە هۆی كوژرانی زیاتر له ١٨ كوژراو بەسەدا زامدار و دەربەدەربوونی زیاتر لە ٢٠ هەزاركەس له دانیشتووانی دوورگەكە دا.

سەرچاوە :– BBC.arabic .

٢٠٠٠/٦/٢٧ كۆچی دوایـی ئەستێرەی كۆمیدی سینمایی جیهـانی – جاك لیمۆن– لـه شاری نیورۆكی ئەمەریكا.

٢٠٠٠/٨/١٣ کردنەوەی یەکەم پەرلەمانی سۆماڵی لە شاری – عرتە – ی کۆماری جیبۆتی ئەمەش لە دوای لە دەسەڵات لابردنی سەرۆکی سۆماڵ – محەمەد سیادبەری –

لە ساڵی ١٩٩١. کە ئەمەش یەکەم هەنگاوە بەرەو جێ بەجێکردنی هەوڵەکانی ئاشتبوونەوە لە نێوان پێك هاتەی هۆزو تیرەو نەتەوەکانی سۆمال بە هەوڵ و تواناو ناوبژیوانی حکوومەتی جیبۆتی ... ئەنجامدانی ئەم یەکەم کۆبوونەوەو پەرلەمانی گواستنەوەی سۆمال بە ئامادەبوونی سەرۆکی جیبۆتی ئیسماعیل عومەر جویلە ... و نوێنەری رێکخراوی نەتەوە یەکگرتووەکان – دیفیدستیفن – و هەندێ لە دبلۆماتکاران و بەرپرسان لەحکوومەتی جیبۆتی .

هەروا یەکەم خاڵی ئەم کۆبوونەوەیە دامەزراندنی سەرۆکی سۆماڵ بوو بە هۆی نەبوونی حکوومەتێکی ناوەندی لە دوای رووخاندنی حکوومەتی محەمەد سیادبەری لە ساڵی ١٩٩١ دا .ئەمەش لە دوای گفتووگۆی بەردەوام و بە سوێند خواردنی یاسایی لەلایەن ئەندامانی ئەو ئەنجوومەنەی کە هەندێ ئەندامی لەلایەن هۆزو تیرەکان دامەزراوون ... لە هەمان کات ئەو ئەنجوومەنە بۆ ماوەی سێ ساڵ بەردەوام دەبێ تاکوو بریاری بۆ دەدرێت لە دوای ئارام بوونەوەی بارودۆخی ووڵاتەکە .

سەرچاوە:– BBC.arabic .

٢٠٠٠/٩/١٥ ئەنجامدانی پێشبڕکێی یارییەکانی جامی جیهانی – ئۆلەمپیات– لەشاری سدنی پایتەختی ئوستراليا و بەردەوام بوو تاکوو ١/١٠/ی هەمان ساڵ ، لە نێوان یانە وەرزشیەکانی ووڵاتانی بەشدار بوو لە ووڵاتەکەو لە جیهاندا .

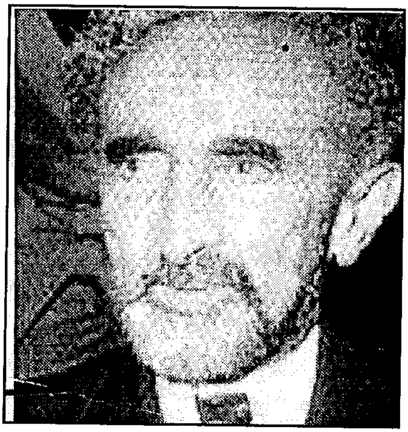
٢٠٠٠/٩/٢٩ کردنەوەی یەکەم زانکۆی ئیسلامی لە ڕووسیای یەکگرتوو ... لە کۆماری تەتەرستان ، کە دەسەڵاتێکی ئۆتۆنۆمیە لە ناو یەکیەتی کۆمارەکانی

ڕووسیای یەکگرتوو . کە زۆربەی زۆری دانیشتووانەکەی لە ئیسلامەکان پێك دێت ... ئەم زانکۆیەش لە پایتەختی تەتاریە لە شاری – کازان – ئەم زانکۆیەش لەلایەن وەزارەتی فێرکردنی یەکیەتی ڕووسیا دێت لە مۆسکۆی پایتەخت .

ئەوەش لە پێناو پاراستنی وولاتەکەیە لە فێربوونی بیانیەکانی بەرەللایی ... و لەهەمان کات بەرگری کردن لە وولاتەکە دژی سەرهەلدانی ئیسلامی ڕامیاری بەتایبەتی لە دەورووبەری باشووری وولاتەکەدا.

سەرچاوە :-BBC.arabic .

٢٠٠٠/١٠/٢٢ بلاوکردنەوەی ژمارە سفری گۆڤاری مانگانەی بەدرخان لە شاری سلێمانی لە باشووری کوردستان.

٢٠٠٠/١١/٥ بەخاك سپاردنی تەرمی ئیمپراتۆر – هیلاسیلاسی – یەکەم لە شاری ئەدیس ئەبابای پایتەختی ئەسیوبیا ... دوا ئیمپراتۆریەتی ئەسیوبیا ... لە دوای ٢٥ ساڵ مردنی لە بارێکی نادیار ... دەزگای هیلاسیلاسی لە ڕاگەیاندنێکیدا گووتی :- هەلدەستی بەرێکخستنی ڕێورەسمی بەخاك سپاردنی بە ئامادە بوونی بەهەزارا کەس لە دانیشتووانی ئەسیوبیا و دەرەوەی ئەسیوبیا بە ماتەمینی ئایینی کە بە شاری ئەدیس ئەبابا تێپەر دەبێ بەرەو کۆشکی – کانداراتیەی سێیەمی پیرۆز.

جێگەی ئاماژە پێکردنە کە تەرمی ئیمپراتۆر بەر لە ٨ ساڵ لە ژێر دیواری یەکێ لە توالێتەکانی باڵەخانەکە دۆزراووتەوە ... تەرمەکەی لە باڵەخانەی ناوبراو لە شاری ئەدیس ئەبابا لە تەك خێزانی بنەماڵەکەیدا دەنێژرێت . لەوکاتەشدا حکوومەتی ئێستای ئەم وولاتە ئەم ئیمپراتۆرەی بە دەسەلاتێکی زۆردار دژ بە مرۆڤایەتی ناوزەند کرد . ئەم ناوزەند کردنەشی بۆ هێورکردنەوەی هەلوێستی دانیشتووانەکە کرد بەر لەوەی بە

سەركردەیەكی سەر بەخۆیی ئەفەركیای بزانیٚ لە وولاٚتەكەدا.
هەر لە هەمان كاتدا هاوسەری ئیمپراتۆر لە هەندەران داوای لە حكوومەتی ئەسیوبیا كرد كە تەرمەكەی ئیمپراتۆر هیلاسیلاسی بكاتە بۆنەیەكی فەرمی ، بەلاٚم حكوومەت ئەو داوایەی رەتكردەوە .
ئیمپراتۆر هیلاسیلاسی دەسەلاتداریەتی ئەسیوبیای بۆ ماوەی ٤٥ سالٚ بەرێووە برد ، بەر لەوەی رژێمەكەی بڕووخێنن بە سەركردایەتی ماركسی – مانگستۆ هیلا ماریام – لە سالٚی ١٩٧٤ بە یارمەتی و پشتگیری سۆڤیەتی جاران ، هیلاسیلاسی لە تەمەنی ٨١ سالٚ دەست بەسەركرا لە كۆشكی – لیمۆن – لە دوای یەك سالٚ لە بارێكی نادییار ، كەوا مەزەندە دەكرا كە لەو جێگایەی لێی دەست بەسەر كرابوو لە لایەن دەسەلاٚتی نویٚ كووژرابیٚ .
هەروا سەرەرای مردنی هیلاسیلاسی ، بەلاٚم هەر بە سەركردەیەكی ئەفەریكیایی دادەنرێت ، كە بە یەكێك بوو لە دامەزرێنەرەكانی رێكخراوی یەكیەتی ئەفەریكیا ، سەرەرای بەرگری كردن لە دژی داگیر كەری ئیتاڵیا لە سەر وولاٚتەكەیدا لە سالٚی ١٩٣٠ دا .
ئەمە لە لایەك و لە لایەكی دیكەش ئیمپراتۆری پێشوو – میگل – لە تایەفەی راستافاریان بوو ، كە ژمارەیان زیاتر بوو لە ملیۆنێك كەس ، بڕوای وابوو كە هیلاسیلاسی یان زیندووە ، یاخوود بەرەو ئاسمان هەلكێشراوە .
بەلاٚم لەو كاتەی كە لە سالٚی ١٩٣٠ كوورسی ئیمپراتۆریەتی گرتە دەست نەك بەوە دەناسرا كە ئیمپرتۆر بوو لە سەر ئەسیوبیا ، بەلكوو جێگەی خۆی لە دلٚی جوولانەوەی راستافاریان كردبووەوە كە لە وولاٚتی جامایكا سەری هەلٚدابوو لە كێشووەرەكەدا .
هەر وەك سەرۆك لۆمۆمبا كە سەركردەیەكی سوودانیە و لە تایەفەی راستافاریان بووەو لە ئەسیوبیا دەژیا بۆ ماوەی ٣٠ سالٚ و گووتی :- ئیمپراتۆر مەسیحیەكی پاك بوو لە وولاٚتەكەیدا.

سەرچاوە :- رۆژنامەی دار ئەلحەیات – لە ٢٠٠٠/١١/٤ .

٢٠٠٠/١٢/١١ سەركەووتنی سەرۆكی پێشووی كۆمۆنیستی رۆمانیا – یۆن میلیشكۆ – لەخوولی دووەمی هەڵبژاردنەكانی سەرۆكایەتی رۆمانیا بەرێژەی ٧٠٪ بەرامبەر بەر هەڵستكارەكەی – كۆرنیلیۆ فادیم ئیودور – بەرێژەی ٣٠٪ لەكۆی دەنگەكان ...جێگەی ئاماژە پێكردنە كە – یۆن میلیشكۆ – تەمەن ٧٠ ساڵ ، كە بیری سۆشیالیستی بوو ، بە یەكەم سەرۆكی رۆمانیا هەڵبژاردرا لە ساڵی ١٩٩٠ تاكوو ١٩٩٦ ، لە دوای كۆتایی هاتنی دەسەڵاتی كۆمۆنیستی لە رۆمانیا .
لەو كاتەشدا بەرهەڵستكاری میكیشكۆ – تیودۆر ، لە راگەیاندنەكانی دووپاتی ئەوەی دە كردەووە ، كە لە هەڵبژاردنەكان یاری بە دەنگی دەنگدەران كراووە . كە تیدۆر لە دەروونی كەمە نەتەوایەتیەكانی هەنگاری و خەجەری و جوولەكە لە رۆمانیا رۆڵی باڵای هەبوو ... لەلایەكی دیكە میلیشكۆ لە راگەیاندنێكیدا گووتی :– سەركەوتنەكە دەگەرێتەوە بۆ بەرزی هەستی گەلانی رۆمانیا .

٢٠٠٠/١٢/٢٨ هاولاتیانی گانا بەرەو سندووقەكانی دەنگدان رۆیشتن بۆ خوولی دووەمی دەست پێكردنەوەی هەڵبژاردنی سەرۆكایەتی ... جێگەی باسكردنە كە لە خوولی یەكەمی هەڵبژاردن لە ٢٠٠٠/١٢/٧ ، هیچ لایەنێك لە پاڵێووراوان دەنگی تەواوویان بە ٥٠٪ بە دەست نەهێنابوو . ئەم هەڵبژاردنەش بووە هۆی ئەوەی كە پاڵێووراوی ئۆپۆزیسیۆن – جۆن كافور لە پارتی نویٚ لەخوولی یەكەمی هەڵبژاردنەكە سەركەوتنی بەدەست هێنابوو ، بۆ پێكهێنانی حكوومەت .
ئەمەش بووە هۆی ئەوەی كە دووبارە هەڵبژاردن ئەنجام بدرێت و كافور سەركەوتنی بەدەست هێناو ژەنەرال رۆلینگ سەركردەی سووپای پێشوو لەدەسەڵات لادرا لە دوای دوو خوولی هەڵبژاردن كە بۆ ماوەی ٢٠ ساڵ دەسەڵاتداربوو لە سەر وولاتی گانا .

٢٠٠٠/١٢/٢٥ دوای گفتووگۆیەكی درێژخایەن لە نێوان كۆماری ڤێتنام و چینی مللی ، كە ئەم گفتووگۆیە دەگەرێتەوە بۆ ساڵی هەفتاكان . بەلام بە هۆی بەرپابوونی جەنگ لەنێوان هەردوو وولات لە ساڵەكانی ١٩٧٩ لە سەر دوورگەی ، یاخوود كەنداوی – نونكین – و لە دوای ٢٨ جار لەخوولی

گفتووگـۆکردن . تـوانرا هـەردوو لایـەن بگەنـە ئـەو ئاسـتەی کـە کێـشەی نێوانیان کۆتایی پێ بهێنرێت .

ئەمەش لـە ئـەنجامی شـاندی ڤێتنـام – تـران دۆك لوونـگ – بـوو لـە پێنـاو مۆرکردنی ڕێکەوتنامەی دیاریکردنی سنوور ، لە نێوان هـەردوو وولاتـدا . سـەرەرای بـوونی کێـشەی مێـژوویی لـە نێـوان هـەردوو وولات لـە سـەر کۆمەڵە دوورگگەی – سیراتلی و باراسیلی تێلرێژکراو .

بـەلام لـە لایـەن دبلۆماتکـارانی ڕۆژئـاوا ئـەو ڕێکەووتنـە وا نـاو زەنـد کـرا بەدەسـتکەووتێکی گـەورەو تایبـەت بـۆ ڤێتنامیـەکان . ئەمـەش کارەکـانی ڤێتنام گرنتر دەکات ئەویش بەدابین کردنـی داهـات بۆ پاراسـتنی سـنووری نێوان هەردوو وولاتی چین و ڤێتنام لە هەرێمەکەدا .

کورتەیەك لە ژیاننامەی - نووسەر

گـەر بـەراوود لـە نێـوان ژیاننامـــــەی نووســـــەران بکەینـــــەوە ، بۆمـــــان دەردەکەوێ کەوا نووسـەران ، یاخوود دانـەران ، جا لـە هەر بووارێك بن ، بگـرە لـە نووســـــینەوەی مێـــــژووو جووگرافیـــــاو زمـــــان وکەلتوورو داب ونەریت و شارستانیەتی هەر نەتەوەیەك لە سەر گۆی زەویدا .

کە ژیاننامەی نووسەران زۆر لە یەك دەچێ ، جا لە بوواری هـەژاری و کـەم دەرامـەتی بێـت ، یـاخوود لـە ئاسـتی بڕوانامـەی خووێنـدن بێـت ، یـاخوود لـە ئاسـتی پەیووەندیـە کۆمەلاّتیـەکان بێـت . بـەلاّم سەرچـاوەی بـوونی توانـای نووسـەر لـە هـەموو بـوواره جیاجیاکانــدا ، هۆکــاری چ ئــێش وئــازار و نــا لــە بــاری ئــەو نووســـەرەیە لــە نــاو پەیووەندیەکانی کۆمەلگاو لە نێوان کۆمەلگاو دەسەلاّتدا .

ئەویش بە هۆی چەوسانەوەو نەبوونی داد پـەروەری لـە دەسـەلاّ ت و پەیووەندیـەکان لــە هــەموو بووارەکــانی ڕامیــاری و ئــابووری بازرگــانی و نەتــەوەیی و نیــشتیمانی و کۆمەلاّیەتی و ڕۆشەنبیری و زمان و مێژوو داب و نەریت و و کەلتوورو شارستانیەت .

بەتایبـەتی کۆمـەلگای کـوردو مێـژووی چەوسـانەوەی داگیرکردنـی و لـەت لـەتکردنی لەلایـەن ڕژێمـەکانی دابـەش کـەر، لـە پێنـاو پاراسـتن و بتـەووکردن وبـە هێـز کردنـی بەرژەوەندیەکانیان . بە دروستکردن و پێکهینانی دەوولەت لە سـەر خـاکی گـەلانی دیکـە لە هەرێم و ناوچەو جیهاندا ، لەوانەش گەلی کوردو خاکی کوردستان .

جا عەـلی کەنـدیش یەکێکـە لـەو نووسەروو دانەرانـەی کـە بـەو قۆناخـە نـا لەبارانـە

تێپەر بووەو بۆتە هۆی سەرچاوەی پێنووسەکەی بەنووسین و گەیاندنی پەیامەکەی بۆ کۆمەلگای گەلی کوردستان . کە ئەویش:-

ناوی تەواوی – عەلی عوومەر عەلی فەتاح - ە و ناسراو بووە بە – عەلی کەندی – و لەسالی ١٩٥٣ لە گووندی سەر بەشاخ ، کە مەلبەندی هۆزی سیانەو سەر بەناحیەی دیبەگەی سەربە قەزای مەخموری پارێزگای هەولێرە لە باشووری کوردستان ، چاوی بە جیهان هەلهێناوە ، لە بنەمالەیەکی هەژاری جووتیار لەم گووندەدا .

هەروا عەلی کەندی بۆ یەکەم جار لە لای مەلای ئاینی ئیسلامی دەستی کردووە بە خووێندن لە حووجرەی فەقێیان لە مزگەوتەکان .

دوای ئەوە لە سالی ١٩٦٠ چۆتە قوتابخانە لە قەزای مەخموور . جا لەوکاتە بەهۆی هەژاری خێزانەکەی و نەبوونی تووانای دارایی باوکی ، لەگەلّ خووێندن لە پشووی هاوینە کاری کردووە ، بە کاری بەرخەوانی و شووانی و کرێکاری و درووێنە کردن و جووت کردن و کاریدیکەی لە تووانایدا هەبووە ، لە پێناو بەرەو باش بوونی باری گووزەرانی ژیانی خێزانەکەو یارمەتی دانی باوکی لەم بووارەدا .

هەروا دوای تەواوکردنی قۆناخی خووێندنی سەرەتایشی دەرچوونی بە پلەی دووەم لە سەر ئاستی قەزای مەخموور لە خووێندن و بەهۆی باری رامیاری و بیروو بۆچوونی ئەو خێزانەوە ، لە هەمان کات بە هۆی هەلوویستی عەلی کەندی فەرمانی دەست گیر کردنی لە مانگی/ ١٩٦٦/٧ لەلایەن داروودەستەکەی رژێمی بەعسی بۆ دەردەچیّ لە قەزاکەدا .

هەر بەم هۆکارەش لە ١٠/ ٩ / ١٩٦٧ رووی لە شاخەکانی کوردستان کرد بە پەیووەندی کردنی بە پێشمەرگەی شۆرشی ئەیلولی مەزن لە لقی پێشمەرگەکانی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق لقی / هەرێمی کوردستان ، لە دەڤەرەکانی رانیە و قەلادزیّ و رەواندوزو پارێزگاکانی سلێمانی و هەولێرو بە ردەوام بوونی تاکوو ٢٠ /٣/ ١٩٧٢ .

لەو ماوەیەشدا بەهۆی خراپی باری خێزانەکەی لە کاتە بەردەستەکانی کاری کردووە بۆ ئەوەی ژیانی خۆی و خێزانەکەی بەرەو باشتر ببات لەو کاتدا .

دوای ئەوە گەراوەتەوە پارێزگای هەولێرو چۆتە قەزای مەخموور بۆ کاری پارتایەتی

و بۆتە کادیر لە قەزای مەخموورو بە بەردەوام بوونی لە پایەکانی لە پارتی کۆمۆنیست تاکوو ١٩٧٩/٣/١٢ ، کە ئەندامی لیژنەی ناوخۆی پارتی کۆمۆنیست بووە لە لیژنەی پاریزگای هەولێر لە باشووری کوردستان .

دوای ئەوە لە ١ / ٧ / ١٩٧٥ چۆتە شاری مۆسکۆی پایتەختی یەکێتی سۆڤیەت ،

ئەویش بە خووێندنی لە پەیمانگای زانستە کۆمەڵایەتیەکان ، ی سەر بە ئەکادیمیای زانستی کۆمەڵایەتیەکانی یەکێتی سۆڤیەت ، بۆ ماوەی دوو ساڵ بە دەر چوونی بە پلەی زۆر باشە لە پیمانگایەدا ، تاکوو ١٥/ ٨ / ١٩٧٧ دا و دوای ئەوە گەراوەتەوە کوردستان لە پارێزگای هەولێر قەزای مەخموور لە دەڤەرەکەدا .

دوای گەرانەوەی لە سۆڤیت لە ١٩٧٨/١٢/١٢ خێزانی پێك هێناوە و باوکی پێج کورە ، و هەموویانی بە ئامانجێکی باش گەیاندوو لە پلەکانی فەرمانبەریەتی و سێ لە کورەکانی خێزاندارن لە شاری هەولێردا .

هەر لە ١٩٧٩/٣/١٢ بە فەرمانبەر دامەزراوە لە بەرێوەبەرایەتی گەشت و گوزار لە هاوینە هاواری سەلا حەدین – پیرمام - لە کۆمەڵگای سەرە ڕەش لە پارێزگای هەولێر ، بە بەردەوام بوونی کاری فەرمانبەرێتی . سەرەرای ئەوەش لە دوای ساڵی هەشتاکان بەهۆی مل کەچ نەکردنی بۆ داخوازیەکانی دارو دەستەکی بەعس لە کوردو عەرەب ، کە لە ١٩٨٢/٢/١٣ لەلایەن بەرێوەبەرایەتی ئەمنی هەولێر دەست گیر کراوەو رەوانەی – الهیئة الخاصة – لە شاری کەرکوك زیندانی کراوەو بـــــــــۆ ماوەی حەوت مانگ گیراوە تاکوو ٦ / ٨ /١٩٨٢ . ئازاد کراوە بێ ئەوەی هیچ کەسێك لە ئەندامان و لایەنگرانی پارتەکان و کە سایەتیەکان تووشی ئێشوو ئازارو ئەشکەنجە بکات – واتە ئیعتراف نەکردن – و بە سەربەرزی لەو زیندانانەی شەقلاوەو مسیف سەلاحەدین وهەولێرو کەرکوك دەرچووە .

دوای ئەوە بۆ جاری دووەم لە ١٩٨٥/٥/١٩ لە لایەن پیاوانی موخابەراتی پارێزگای مووسڵ ، کە لەو کاتە سەرباز بوو لە مەدرەسە قتالی مووسڵ دەستگیر دەکرێ و رەوانەی موخابەراتی گشتی شاری کەکوك دەکرێت ، کە ئەم بەرێوەبەراتیە گشتیە بۆ هەموو شارەکانی کوردستان بوو وەك مووسڵ و کەرکوك و هەولێرو سلێمانی ودهۆك . کە

فـەرمانی دەسـت گیرکردنـی لەلایـەن بەرێوەبەرایـەتی ئـەمنی هـەولێرو ئـەمنی بـاکوورو ئیستخبارات و موخابەرات لە هەردوو پارێزگای مووسڵ وهەولێری بۆ دەرچوو بوو .

لە ئاکام لەم رۆژەدا دەستگیرکراو لـــــە زیندانەکانی مووسڵ وکەرکوك مایەوە تـاکوو ١٧ / ٩ / ١٩٨٥ بە ئازادکردنی لە دوای داد گایی کردنی ، کە هیچ بەلگەیەك نەیتووانی تاوانباری بکات بەهۆی دان نەنانی بە کارە نەهێنیەکانی کە لەو کاتدا ئەنجامی دەدا .

هەوا بۆ جاری سێیەم لە ٢٥ / ٩ /١٩٩٠ لـە لایـەن ئـەمنی هـەولێر دەسـتگیرکراوەتەوە لەسـەر هەمان بیرو بۆچوو ن وهەڵوویست بەلام بۆ ماوەیەکی کەموو دوای ئەوە ئـازاد کـرا . لـە دوای ٣/١٢ /١٩٧٩ تـاکوو راپـەرینی گـەلی کوردسـتان لـە ١٩٩١/٣/٥ بـە سـەدان جـار لەلایەن بەرێوەبەرایەتیەکانی ئـەمن و ئیـستخبارات و موخابـەرات لـە پارێزگـای هـەولێر بانـگ هێشت کراوەو لێکۆڵینەوەی لە گەڵ کراوەو لـە دوای ووتـە ناشـیرینەکانیان و ئیهانـە کردنی عەلـی کەندی ئینجا رێگەیان پێداوە لە بەرێوەبەرایەتیەکانیان دەرچێ .

سـەرەرای ئـەوەش بـۆ دووجـار لـە رێـزی سـەربای سـووپای ئێـراق بـووە بۆمـاوەی ٤,٥ چوارساڵ و نیوو ، بەلام ئەو کەسانەی کە کـورد بـوون و رەفیـق حزبیـی و ئـەمن وجاشـی خـۆ فـرۆش ودووژمنــی کـوردو کوردسـتان بـوون دژی مامۆسـتا علـی کەنـدی بـوون بـە نووسینی راپۆرت لەسەری و بە زیندانی کردنی ...؟...! .

کە ئێستاش لەجاران رۆلآیان و باری ژیانیان باشترە لە هەمان دام ودەزگا ئەمنیـەکان و حکوومـەت و خـاوەنی هـەموو شـتێکن ، لـە حکوومـەتی هـەرێمی کوردسـتان و ، بـەلام مامۆستا عەلـی کەندی تا تەواو بوونی ئەم مێژوونامەیە خـاوەنی — یـەك سـم زەوی نیـە نـەك لـە سـەر گـۆی زەوی بگـرە لـە سـەر خـاکی کوردستانیـشدا و مـاوەی ژیـانی لـە کـرێ چییایەتی بردۆتە سەر لەم بارو دۆخە تەنگەدا .

عەلـی کەندیش هەر وەك جارانە لە بـیروو بۆچوون و هەڵوویـستەکانی بەردەوامـەو رۆژێـك لـە رۆژانـیش مـل کەچـی هـیچ لایـەنێك نـەبووە نـە لـەرابردوو و ئێـستادا ، بـۆ سەلماندنی ئەم ووتانە . نووسینەکان ودانراوەکانیشی شاهیدن بۆ ئەم راستیانە .

لەبەرهەم و بلاّوکراوەکانی- نووسەر

لە گەڵ ئەوەشدا عەلی کەندی لە بارەی دەستکردنی بە نووسینەکانی کە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی ١٩٧٤ ، کە لەو کاتەی لە شاری بەغا بوو ، یەکەم بابەتی لە رۆژنامەی — تەریق ئەلشەعب — کە زمانحالی پارتی کۆمۆنیستی ئێراق بوو ، لە سەر باری رامیاری و نەتەوەیی بلاّوکردەوە لە رۆژنامەکدا . دوای ئەوە لە نووسین بەردەوام بووە بە پێی باروو دۆخەکانی رامیاری و نەتەوەیی و بووارەکانیدیکەدا . بەرهەمەکانیشی ئەمانەن :-

١- ساڵنامەی کوردستان ، کە یەکەم بەرهەمی نووسنەکانە.
٢- فەرهەنگی رووداوەکانی کوردستان و وولاّتانی جیهان ، کە بۆ یەکەم جارە لە کوردستان – چاپی یەکەم /٢٠٠٥.
٣- مێژوونامە – کە ئێستا لە بەردستدایە ، چاپی یەکەم / ٢٠٠٦ .
٤- زانین – کە فەرهەنگێکی — کوردی — عەرەبی — رووسیە ، کە ئەویش بەرەوە بە چاپگەیاندن هەنگاو دەنێ .
٥- نەخشەی جیهان — بە زمانی کوردی بە ناونیشانی — کورد لە نێوو نەخشەی رامیاری جیهان — کە بۆ یەکەم جارە لە کوردستان . ئەم نەخشەیە ١٠٠٠٠ دە هەزار دانەی لێ چاپکرا لە ئیران ، بەلاّم لە لایەن دەزگاکانی ئیتلاعاتی ئیران دەستگیر کرا . دوای ئەوە وەك هەدییە لە ٢٠٠٨/٨/٤ پێشکەش بە وەزارەتی پەروەردەی حکوومەتی هەرێمی کوردستان کرا ، لە ریگەی بەرێووە بەری گشتی پرۆگرام و چاپەمەنیەکان — کاك ئاراز نەجمەدین — لە هەولێر .
٦- سالنامەی کوردستان — بە شێووەی بچووك — تقویم مەنزەدی — کە بۆ یەکەم جارە لە کوردستان .
٧- هەڵووێستنامە — ٢٠٠٦ – بەرگی یەکەم ، کە ئامادەیە بۆ چاپکردن .
٨- ئینسکلۆپیدیای کوردستان و جیهان —چاپی دووەم /٢٠٠٨ .

٩- ئافرەت لە پەیووەندیە کۆمەڵایەتیەکاندا ، هەنگاو دەنێ بەرەو بە چاپگەیاندن .

١٠- دەفتەری زانیاری — بەندە بە پارکی سامی عەبدولرەمان لە شێووەی — شریت — کە ٢,٥٥ مەتر درێژیەتی ئەویش بۆ یەکەم جار بووە لە کوردستان .

١١- بلاوکردنەوەی زیاتر لە — ٧٥ — بابەت و لێکۆڵینەوە لە بووارەکانی رامیاری و نەتەوەیی و جووگرافی وپەیووەندی کۆمەڵایەتی و ئافرەت و توویژی گەنج ، لە رۆژنامە وگۆڤارەکان ، لە سەر باروو دۆخی کوردو رووداوەکان لە گەڵ وولاتانی داگیر کەری کوردو کوردستان و رامیاریەتی لە پەیووەندی نێوو دەووڵەتیدا .

١٢- لە دوای ئەوانە ، ئەوا ئینسکلۆپیدیای مێژوونامەکە بە چووار بەرگ/٤ کەوتە بەردەستتان .

وەك بڵێی هەگبەی مێژوو لە بەر دەستا بێت لە هەموو بووارەکانی — رووداوو بە سەر هات و رێکەووتن و شەڕو ئاشتی و نەتەویی نیشتیمانی و رامیاری و جووگرافی و سەر بازی و ئابووری و بازرگانی کۆمەڵایەتی و رۆشنبیری و مێژوو وزمان و داب و نەریت و کەلتوور و شارستانیت , لە گەڵ رووداوەکانی پزیشکی و گەردوونی و وەرزش و رووداوەکانی فرۆکە و گرکان و گوومە لەرزەو ئاژەڵ وچەندین بوواری دیکە لە جیهاندا .

سەرچاوەکان

١- میدیا (ئی - م- دیاکۆنۆف) دار الحكمة - لندن.

٢- چەند لاپەڕیەك لە مێژووی کورد- لازاریف.

٣- الثقافة الجديدة- گۆڤارێکی مانگانەی پارتی کۆمۆنیستی ئێراقە.

٤- بیری نوێ- گۆڤارێکی وەرزی پارتی کۆمۆنیستی کوردستانە.

٥- كوردستان والكرد- جواد مەلا- وطن مقسم وامة بلا دولة.

٦- رادیۆی لەندەن- پرۆگرامی السائل والمجيب.

٧- رۆژ ژمێری - پانۆرامای کوردستان.

٨- چەند لاپەڕەیەك لەمێژووی کورد بەشی /١-٢، د. کەمال مەزهەر ئەحمەد.

٩- هەولّم داوە لەتەلەفزیۆن و گۆڤارو رۆژنامەکان کۆم کردۆتەوە لەگەلّ نووسینەکانی خۆم کە دەستنووس بوونەو بابەت لەدوای بابەتی جیاجیا بلاّووکراونەتەوە.

١٠- کوردستانو کورد- شەهید دکتۆر عەبدولرەحمان قاسملۆ.

١١- شۆرشی شێخ عووبێدوللای نەهری- محەمەد حەمە باقی .

١٢- شۆڕشەکانی شێخ سەعیدی پیران لەباکووری کوردستان.

١٣- کورد- باسیلی نیکیتین- وەرگێرانی: دکتۆر نووری تاڵەبانی .

١٤- المشكلة الكردية في الشرق الاوسط- د. حامد محمود عيسى .

١٥- ساڵنامەی کوردستان- دانانی: عەلی کەندی - چاپی سێیەم - تاران- ٢٠٠٦.

١٦- تأريخ الدولة العثمانية - مامۆستا محمد فريد المحامي ، چاپی نۆیەم - دار النفائس- بیروت .

١٧- سنتان في كوردستان- ١٩١٨-١٩٣٢ - دیلبوە- آ- هی فەرمانرەوای رامیاری هەولێر- وەرگێرانی: فوئاد جەمیل -چاپی یەکەم- بەیرووت.

١٨- القانون الدولي العام - دكتور عصام العطية - چاپی شەشەم- ٢٠٠١ - وەزارەتی بالاّی فێرکردنو توێژینەوەی زانستی- بەغدا.

١٩- رۆژنامەی (الحياة) چاپی بەیرووت - ژمارەی ساڵەکانی ٢٠٠١-٢٠٠٢-٢٠٠٣-٢٠٠٤-٢٠٠٥- ٢٠٠٦ -٢٠٠٧ .

٢٠- رۆژنامەو گۆڤارەكانی هەرێمی كوردستان- خەبات - كوردستانی نوێ - گوڵان- رامان - كاروان - سەردەمی عەرەبی- رێگای كوردستان- گوڵانی عەرەبی- سەنتەری برایەتی.
٢١- فەرهەنگی رووداوەكانی كوردستانو وڵاتانی جیهان- دانانی: عەلی كەندی - چاپی یەكەم- تاران - ٢٠٠٥.
٢٢- كەناڵی ئاسمانی تەلەفزیۆنی جەزیرە - پرۆگرامی (في مثل هذا اليوم).
٢٣- اسرائيل الكبرى - دراسة في فكر التوسعي الصهيوني - دكتور اسعد زوق - دار الحمراء-بيروت. الطبعة الرابعة - ٢٠٠٣.
٢٤- تأريخ اوروبا فى العصر الحديث- دانانی : هـ. ا. ل. فيشر- دار المعارف- چاپی نۆیەم.
٢٥- قصة الحضارات - دانانی - ول ديورانت - وەرگێرانی: محمد بدران- مصر- مهرجان القراة للجميع.
٢٦- معجم الحروب - دانانی : دكتور فردريك معتوق- چاپی یەكەم- بەیروت- لوبنان.
٢٧- لمحات اجتماعية عن تاريخ العراق الحديث - دكتور على الوردى - توزيع مكتبة الصدر- تاران - ئێران.
٢٨- التاريخ الاسلامى - دانانی: دكتور محمد شاكر - المكتبة الاسلامية- چاپی هەشتەم- بەیروت - ٢٠٠٠.
٢٩- الارهاب الدولي وانعكاساته على الشرق الاوسط خلال الاربعين قرنا- دانانی سفیر: دكتور حسين شريف- الهيئة المصرية العامة للكتاب- ١٩٩٧- میسر.
٣٠- دراسات في الحركة الكردية المعاصرة- ١٨٣٣ -١٩٤٦ دانانی: دكتور عوسمان عەلی- چاپخانەی رۆشنبیری حكومەتی هەرێمی باشووری كوردستان.
٣١- القاموس السياسى - ئامادەكردنی: احمد عطية - چاپی سێیەم- دار النهضة العربية -شارع عبدالخالق - قاهیرە - میسر.
٣٢- تاريخ الوزارات العراقية - دانانی : عبد الرزاق ئەلحوسنی - چاپی شەشەم- بیروت - ١٩٨٢,
٣٣- نەتەوەكانو دەوڵەتی سۆڤیەت - هیلین كاریردا كلوس- وەرگێرانی بۆ زمانی عەرەبی: هزی عبود - بەیروت - چاپی یەكەم- ١٩٧٩.
٣٤- مقالاتی - شەهید سامی عەبدولرەحمان- باشووری كوردستان- هەولێر.
٣٥- عەبدولكەریم قاسم - رؤية بعد الشعرين- حسن العلوى- چاپی یەكەم- العراق..

٣٦- الحياة السرية لصدام حسين - دانانی: انيس الرغيدی- چاپی یەکەم -٢٠٠٤- میسر.
٣٧- راپـەڕینی کـوردە عەلەویـەکانی دەریـسم- هـانز- لۆکـای کبیـسیر- ١٩١٩-١٩٢١ قۆچگیریێ- وەرگێرانی لەفەڕەنسیەوە - نەجاتی عەبدوڵلا.
٣٨- کوردستانی پشت قەفقاس- دکتۆر -ئەفرسیاو هەورامی - لەبلاوکراوەکانی - ژین- باشووری کوردستان- سلێمانی.
٣٩- تاريخ العراق بين احتلالين - پارێزەر - عـەباس عـەزاوی چاپی یەکـەم- هەشت بەشەکە.
٤٠- شەرەفنامە -شەرفخانی بەدلیسی -وەرگێرانی هـەژار - ١٩٧٣ لەلایـەن کـۆڕی زانیـاری کورد بەچاپ گەیاندراوە- چاپخانەی نعمان - نەجەف.
٤١- کـوردو کوردسـتان - بـەرگی ١-٢-٣ محەمـەد ئـەمین زەکـی - لـە دار اسـلامی بغـداد بەچاپگەیاندراوە -١٩٣١.
٤٢- کوردو عەجەم - نەوشێروان مستەفا ئـەمین - مێـژووی سیاسـی کوردەکـانی ئێـران - سەنتەری لێکۆڵینەوەی ستراتیژی کوردستان-سلێمانی -٢٠٠٥.
٤٣- کورد - تورک - عەرەب- سیسیل جون ئیدمۆنـدی- وەرگێرانـی حامـد گەوهـەری- دەزگا، چاپ و بلاووکردنەوەی ئاراس- ٢٠٠٤.
٤٤- فی الاداب (ف. إ. لینین) - وەرگێرانی لە رووسیەوە- یوسف حـلاق بلاوکردنـەوەی وەزارەتی رۆشنبیری - دیمەشق -سوریا -١٩٧٢.
٤٥- مێـژوو - دکتـۆر کـەمال مەزهـەر ئـەحمـەد - بـە یاریـدەدەری ئەمینـداریتی گـشتی رۆشنبیری ولاوان چاکراوە -بەغدا ١٩٨٣.
٤٨- چەند لاپەرەیەك لـە مێـژووی گـەلی کـورد - دکتـۆر کـەمال مەزهـەر ئەحمـەد- بـەرگی دووەم- ئامادەکردنی: عەبدوڵلا زەنگەنە- هەولێر- چاپی یەکەم - ٢٠٠١.
٤٩- یاداشــتەکان - رەفیــق حلیمــی -بەشــی یەکــەم و دووەم - کوردســتانی ئێــراق شۆڕشەکانی شێخ مەحمود -چاپخانەی رۆشنبیری - بەغدا - ١٩٨٨.
٥٠- هەڵوێستنامە- عەلی کەندی - بەرگی یەکەم - چاپی یەکەم- هەولێر- ٢٠٠٦.
٥١- قصة الـديانات -سـلیمان مەزهـەر - کتێبخانـەی مـەدبولی - چـاپی دووەم - میسر - ٢٠٠٣.
٥٢- کوردستان لە ساڵەکانی جەنگی یەکەمی جیهان - دکتور کـەمال مەزهـەر ئـەحمـەد - وەرگێرانی بۆ عەرەبی: دکتور محەمـەد مـەلا عەبدولکـەریم - چاپی دووەم -بەغدا -

.١٩٨٤
٥٣- راپــەڕینی شــێخ ســەعیدی پــیران – ڕۆبــەرت ئۆلــسن –١٨٨٠-١٩٢٥ وەرگێڕانــی ئەبوبەکر خۆشناو- زەنجیرە کتێبی دەزگای چاپو پەخشی سەردەم – سلێمانی – .١٩٩٩
٥٤- تــاریخ الاکــراد- تۆمــاس بــوا- وەرگێڕانــی – محەمــەد تیــسیر مبرفــات – دار الفکــر المعاصر- بیروت –لوبنان – چاپی یەکەم –٢٠٠١.
٥٥-حول مسألة الاقطاع بین الاکراد – أ. شامیلیۆف- وەرگێڕانی- دکتــۆر کــەمال مەزهــەر ئەحمەد – چاپی دووەم- بەغدا – ١٩٨٤.
٥٦- قضایا کردیة معاصرة – کرکوك والأنفــال –الکــردو ترکیــا – دکتــور جبــار قــادر – دار ئاراس للطباعة والنشر – چاپی یەکەم – ٢٠٠٦.
٥٧- کورد لەجەنگی رووسیا لەگەڵ ئێران و تورکیا . پ. ی- ئەڤیریانۆف –وەرگێڕانــی لــە رووسیەوە دکتۆر ئەفرسیاو هەورامی –سلیمان –٢٠٠٤.
٥٧- کرکوك وتوابعها حکم التاریخ والضمیر – دراسة وثائیفة عــن قــضیة الکردیــة في العــراق – دکتور کەمال مەزهەر ئەحمەد= بەشی یەکەم – وەزارەتی ڕۆشــنبیری حکومــەتی هەرێمی کوردستان –سلێمانی .
٥٨- المستبد – زهیر ئەلجەزائری – صناعة القائد – صناعة الشعب- چاپی یەکەم – بیروت –بەغدا –٢٠٠٦.
٥٩- عــصر نــاپلیۆن – تــاریخ الحــضارة الاوروبیــة فی ١٧٨٩-١٨١٥ – ول دیورانــت – وەرگێڕانی دکتۆر عەبدولرەحمان عەبدوڵڵا شێخ – دار الجبل – بیروت –٢٠٠٢.
٦٠- تاریخ الرومان – دانانی نجیب ابراهیم طراد –تقدیم دکتور محمد ریــنهم عــزب – مکتبــة ومطبعة القدر–١٩٩٧.
٦١- موسوعة الفلسفة – دانانی دکتــۆر عەبــدولرەمان بــەدەوی – بــەرگی – ١-٢-٣. تــاران – ئێران.

زنجیرەی چاپکراوەکانی ساڵی ٢٠٠٩ی
بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ڕۆژنامەنووسی و چاپ و بڵاوکردنەوە
بەڕێوەبەرایەتی بڵاوکردنەوەی هەولێر

ژ	ناوی کتێب	ناوی نووسەر	بابەت	نرخ	لاپەڕە
٣٦٢	البعد السياسي للمشكلات القومية"الكرد نموذجا"	د.خليل اسماعيل محمد	دراسة	١٠٠٠	١٠٤
٣٦٣	خۆری ئارابخا کەرکوک و ژیانی عەبدولڕەحمانی نفووس	زانیار سەردار	لێکۆڵینەوە	١٠٠٠	١٠٤
٣٦٤	الاعلام... والصحافه	صابر محمود عبدالله	دراسة	١٥٠٠	١٢٠
٣٦٥	هەڵوێستەکان. دەسکەوتەکان و وتارو دیمانەکانی سەرۆک مسعود بارزانی	ئا: مستەفا سلیم	وتارو دیمانە	-	٥٥٢
٣٦٦	لە درزی هزرەوە	بەهزاد حەوێزی	وتار	١٥٠٠	٢٥٦
٣٦٧	توانەوە	غەفوور سالح عەبدوڵلا	ڕۆمان	٢٠٠٠	٢٠٤
٣٦٨	مصباح القلوب و مفرج الكروب	ملا عبدالرحمان ملا طه	الجزء الاول	٦٠٠٠	٧٨٤
٣٦٩	مصباح القلوب و مفرج الكروب	ملا عبدالرحمان ملا طه	الجزء الثاني	٧٠٠٠	٨٩٦
٣٧٠	ڕێزمانی ئامرازی پەیوەندی	د. شێرکۆ بابان	لێکۆڵینەوە	٣٠٠٠	٣١٢
٣٧١	مێژووی هونەری فۆتۆ	د. فەرهاد پیرباڵ	لێکۆڵینەوەی مێژوو	٣٠٠٠	٩٦
٣٧٢	پەلکە زێڕینە	سەید مەولود بێخاڵی	فۆلکلۆر	٢٠٠٠	٨٠
٣٧٣	کێ پەنیرێ من فەگوهاست؟	و.ناهیدا دری	چیرۆک	١٥٠٠	١٠٤
٣٧٤	کانەبییان	ڕەزا سەید گوڵ بەرزنجی	ڕۆمان	٢٠٠٠	٢٢٤
٣٧٥	مناخس الالم	د.بشير الطوري	شيعر	١٠٠٠	٢٢٤
٣٧٦	مسرحيتان كوميديتان	عادل دنو	مسرحيه	١٠٠٠	٤٨
٣٧٧	چنینەوە	د. لەتیف محەمەد حەسەن	شیعر	٢٠٠٠	٤٤٨
٣٧٨	کورد و سیستمی نێو دەوڵەتی	د.عوسمان عەلی میرانبەگ	لێکۆڵینەوە	١٥٠٠	١٥٢
٣٧٩	ئاسمانی گەڵا بابردووەکان	نەرمین جەعفەر	شیعر	١٠٠٠	١٢٠
٣٨٠	گۆڤەندێك لە هەڵبەست	موسی زاخۆرانی	شیعر	١٠٠٠	١٠٤
٣٨١	کەلەپووری کوردەواری	عەباس چنارانی	فۆلکلۆر	٣٠٠٠	٢٨٨
٣٨٢	تراژیدیای کوردان	وریا ڕەحمانی	ڕاپۆرتی سیاسی	٢٠٠٠	٢٠٨
٣٨٣	بانگهێشتێك بۆ سەرهەڵدان	ئاشتی ئەلەکەدین	ڕۆمان	٢٠٠٠	٢٠٨
٣٨٤	لە پێناوی تازەگەریی فیکریدا	نەجات حەمید ئەحمەد	گشتی	٢٥٠٠	٥٤٤

٣٨٥	ئاگرپژێن و بوومەلوورزەكان	و: ئەميرە ئيسماعيل	زانستی	٣٠٠٠	١٤٤
٣٨٦	ملحمة سيامند وخجه	مصطفى خۆشناو حمو	لێكۆڵينەوە	١٠٠٠	١١٢
٣٨٧	گەشت و گوزار	قادر باوەجان	گشتی	٥٠٠٠	٤٠٠
٣٨٨	نامەيەك لە قوبرسەوە	ئازاد كەريمی	كورتە چيرۆك	١٠٠٠	٨٠
٣٨٩	چەند لايەنێك ژديرۆكا ئيسلاما سياسی	و. جەمال عەبدوڵا	لێكۆڵينەوە	١٠٠٠	٩٦
٣٩٠	چالاكيەكانی وەزارەتی رۆشنبيری/٢٠٠٨	ئا: روقيە عەبدوڵا	چالاكی	---	١٦٠
٣٩١	جەژنێك بۆ پير	رەووف مەحمود پورر	لێكۆڵينەوە	٤٠٠٠	٣٦٨
٣٩٢	دوايين هەستی ترسناك	سەرهەنگ جەمال	رۆمان	١٥٠٠	١٣٦
٣٩٣	پەرەسەندنی كوردستانی نوێ	و:جەميل محەمەد ئەرگوشی	راميارى	٤٠٠٠	٦٤٠
٣٩٤	فرمێسك و تەمەن و خەون	ماريە ئەحمەد	شيعر	١٠٠٠	١٧٦
٣٩٥	بركان التنهدات	دانيال شابۆ	شيعر	١٠٠٠	١٦٠
٣٩٦	ديبلۆماتيك	ماجيد نوری	پرۆژە	٥٠٠	٤٠
٣٩٧	مێژووی هاوچەرخ	خاليد هەركی	مێژوويی	٤٠٠٠	٦٦٤
٣٩٨	ناوكبڕينی بۆشايی	محەمەد باوەكر	شيعر	١٥٠٠	١٢٠
٣٩٩	لەپێناوی تازەگەری فيكريدا - بەشی دووەم	نەجات حەميد ئەحمەد	گشتی	٢٥٠٠	٤٠٨
٤٠٠	رێسا	محەمەد وەسمان	پەروەردەيی	٢٠٠٠	٨٠
٤٠١	ستاتيكای شاكاری كوردی	تاريق كارێزی	شێوەكاری	١٥٠٠	١٢٠
٤٠٢	ماڵئاوايی	مجوهل ئيسماعيل	شيعر	١٠٠٠	٨٠
٤٠٣	كورد... عەرەب... شۆڤێنيزم	بەهرام محەمەد (كاكل)	سياسی	٢٠٠٠	٢٤٠
٤٠٤	رەنگدانەوەی زەمبيل فرۆش لە ئەدەبی ميللی كورديدا	ئيدريس عەبدوڵلا	لێكۆڵينەوەی ئەدەبی	٢٠٠٠	٢٤٠
٤٠٥	ئەفسانەی ميرە گوڵ	محەمەد رەشيد فەتاح	رۆمان	١٥٠٠	٢٦٤
٤٠٦	كەلەپوورنامەی كوردەواری	ياسين حەسەن گۆران	فۆلكلۆری	٢٠٠٠	٢١٦
٤٠٧	كورتنووسی لە زمانی كورديدا	وشيار بەشير مستەفا	زمانەوانی	١٥٠٠	٢٢٤
٤٠٨	المدن ولعبة الاجيال	محمد مسعود محمد	دراسة	٣٠٠٠	٣٧٦
٤٠٩	أمتلىء عشقا منك	فريدون سامان	ترجمة شيعرية	١٥٠٠	١٣٢
٤١٠	هونەرێ ئەڤاندنێ	د. لەزگين ئاڤدرەهمانی	رۆمان	٣٠٠٠	٢٠٠

٤١١	خەزینا زانستی د (١٠٠٠٠) پرسیار و بەرسڤادا	محەمەد سالح پێندرۆیی	رۆشنبیری گشتی	١٠٠٠٠	٨٣٢
٤١٢	دیوانی خالۆ	مەهدی فاتیح	شیعر	٤٠٠٠	٤٦٤
٤١٣	گرافیکەکانی کوردستانی	محەمەد عارف	هونەری شێوەکاری	٥٠٠٠	٦٧٢
٤١٤	یۆگا	و: حەمید گەردی	گشتی	٤٠٠٠	٦٢٤
٤١٥	شەوێ بەیادی گەڕانەوەت	دەرباز یونس	شیعر	١٥٠٠	٢٠٤
٤١٦	ئەڵمانیا.. جوگرافیا .. کلتور	باهۆز مستەفا	گشتی	٤٠٠٠	٢٢٤
٤١٧	با پەیڤەکان بەردەوام بن	و: خەسرۆ پیربال	شیعر	١٥٠٠	١٤٤
٤١٨	یاشام پۆتاسیندا پیشەن سوزجوکلر	حسام حسرت	شیعر	١٥٠٠	١٦٠
٤١٩	پاییز فەرامۆش بکە	و: لەیلا محەمەد تەها	رۆمان	٣٠٠٠	٢٠٨
٤٢٠	خمسون أعجوبة من عصر (توت عنغ امون)	ترجمة: نضال الاغا	تأريخي	٤٠٠٠	١١٢
٤٢١	المنهاج الصحي الاول	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	٢٥٠٠	٢٦٤
٤٢٢	التغذية الصحيحة أساس الحياة الصحية	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	١٥٠٠	١٦٠
٤٢٣	برنامج نمط الحياة الصحية	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	١٠٠٠	٤٨
٤٢٤	اناستاسيا	د.صباح ياقو توماس (أبوليلى)	الصحة الطبيعية	١٥٠٠	٢٢٤
٤٢٥	هونەری هێلکاری گیانداران	و: پەروین خدر ئیبراهیم	هێلکاری	٦٠٠٠	١٤٤
٤٢٦	کێشەی کورد	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٦٤
٤٢٧	بیرەوەرییەکانم لە شۆڕشی کوردستاندا	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٣٢٠
٤٢٨	کوردستان یان نەمان	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٢٨٠
٤٢٩	کارەساتی بارزانی زوڵملێکراو ١٩٥٤	و: ئەبوبەکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	٢٢٤
٤٣٠	سەفەرێك بۆناو پیاوە ئازاکان لە کوردستان	و. ئەبوبکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	٦٠٠٠	٥٤٤
٤٣١	بارزانی و پاشەکشێی بارزانیەکان لە بیرەوەرییەکانی ئیحسانی دا	و. ئەبوبکر سالح ئیسماعیل	مێژووی سیاسی	١٠٠٠	١٤٤
٤٣٢	پەل و خولی	تەحسین ناڤشکی	رۆمان	١٠٠٠	٤٢٤
٤٣٣	بەیانیت باش کۆمپیوتەرەکەم	ئەنوەر خدر بایەزید	زانستی کۆمپیوتەر	٨٠٠٠	٥٣٦
٤٣٤	تفەنگا ب خوێن	عەگیدێ چەرکس	رۆمان	٣٠٠٠	٤٠٨

٤٣٥	أبو اسحق الصابي: درر النثر وغرر الشعر	قيس مغشغش السعدي	تأريخي	٣٠٠٠	٤٦٤
٤٣٦	ئاڵای کوردستان لە نێوان شەریعەت و یاسادا	عەبدولستار ئەحمەد	توێژینەوە	١٥٠٠	٦٨
٤٣٧	کیژە ساباڵاغی	ئیبراهیمی قادری	گۆرانی و ژیاننامە	٤٠٠٠	٤٥٨
٤٣٨	ئینسکلۆپیدیای مێژوونامە (٤) بەرگ	علی کەندی	گشتی	١٠٠٠٠ بۆ هەر بەرگ	٥٩٢

ENCYCLOPEDIA OF HISTOGRAPHY

1/1/1951 - 31/12/2000

Ali Kandy

لەم مەیدانە گرنگەی کولتوری هەموو نەتەوەیەك عەلی کەندیش دەبێتە سەربازی نەناسراوی ئەو جۆرە کارە زانستیانە . ئەمانە نەك تەنیا لای ئێمە ، بەلْکو لەهەموو گێتیدا سوود بە خوێنەوارو ڕۆشنبیران دەگەیەنن کەچی نووسینەکانیان دەبن بە سەرچاوەی بنچینەیی بۆ هەموو جۆرە بەرهەمێك .

د. مارف خەزنەدار
٤ی مایسی ٢٠٠٧

ئەم خەمخۆرییە تاقەکەسییە کەلەلایەن مامۆستا عەلی کەندی ئەنجامدراوە شایانی سوپاس و پێزانینە، چونکە پشوویەکی فراوان و ماوەیەکی زۆر و ئارامێکی ئەیوبییانەی گەرەکە، لەبەر ئەوەی ئەو ئینسکلۆپیدیایە چەندین ئینسکلۆپیدیا لەخۆ دەگرێ.

تارق جامباز
٢٠٠٩/٨/١٠

کارێکی کەلتووری مەزن ... ئەم کارەی پیشەسازییەی ووشە ((ئینسکلۆپیدیایە - مێژوونامە)) قەلایەکی کلتووری مێژووی مەزنە، وەکو قەلای شاری مێژوو - هەولێر -، هەردەم زیندووە.

مومتاز حەیدەری
٢٠٠٩/٧/٧

نووسەرێکی دلْسۆزی وەك عەلی کەندی پێی هەلْساوە، کە پێویستە هان بدرێت و پشتگیری لێ بکرێ تاکو بەرهەمی زیاتر پێشکەش کتێبخانەی کوردی بکات، بەتایبەت کەهێشتا کتێبخانەی کوردی لەزۆر بواردا هەژارە.

د. محەمەد عەبدوللا کاکەسوور
٢٠٠٩/٧/٢٥

Second Edition - 2009

Shouthern of Kurdistan - Erbil

چاپخانەی وەزارەتی ڕۆشنبیری و لاوان - هەولێر